pericle martinescu

confesiune patetică

pagini de jurnal intim (1936-1939)

vulcanul iubirii

EX PONTO

www.ziuaconstanta.ro

Pericle Martinescu

CONFESIUNE PATETICĂ

- Pagini de jurnal intim -
(1936-1939)

Vulcanul iubirii

www.ziuaconstanta.ro

Jurnalul intim al lui Pericle Martinescu,
urmează să apară integral la Editura Ex Ponto
şi cuprinde cinci volume,
acoperind perioada 1936-1985.

I. Confesiune patetică (1936-1939) - Vulcanul iubirii
II. Anul 1940
III. Bombe şi boemă (1941-1944)
IV. 7 ani cât 70 (1948-1954)
V. Jurnal intermitent (1945-1947), (1964-1984)

www.ziuaconstanta.ro

Pericle Martinescu

CONFESIUNE PATETICĂ

- Pagini de jurnal intim -
(1936-1939)

Vulcanul iubirii

Ediție îngrijită de Ioan Popișteanu

EX PONTO
Constanța - 2004

www.ziuaconstanta.ro

Redactor de carte: Ovidiu Dunăreanu
Corectura: Sorin Roşca
Culegere şi tehnoredactare computerizată: Mihai Ionescu
Coperta: Leonard Vizireanu

Carte apărută cu sprijinul
Ministerului Culturii şi Cultelor

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MARTINESCU, PERICLE
Jurnal / Pericle Martinescu. - Constanţa: Ex Ponto, 2004
5 vol.
ISBN: 973-644-391-4
Vol. 1: Confesiune patetică: 1936-1939. Vulcanul iubirii. - 2004 -
ISBN: 973-644-392-2

821.135.1-94
94(498)"1936/1939"(0:82-94)

ISBN: 973-644-392-2
© Ex Ponto – 2004

www.ziuaconstanta.ro

Când deodată tu răsărișI în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce
Eminescu

Numai singurătatea te face mai vibrant,
mai tragic și prima condiție ca să pricepi
ceva este să nu fii fericit
Anton Holban
(într-o scrisoare către Octav Șuluțiu, în 1932)

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

31 octombrie 1936

Ora 12 noaptea, sâmbătă seara, 31 octombrie. Ce aş putea însemna eu aici, în această clipă solemnă în care se întâlnesc atâtea sfârşituri şi atâtea voluptăţi? Se încheie o zi, o săptămână, o lună, o toamnă ... Frumoasă coincidenţă! Frumoasă şi bogată a fost această săptămână, mare şi duioasă pentru sufletul meu.

Mă întorc de la concertul lui Enescu. Al doilea pe care l-am ascultat săptămâna aceasta – două concerte de sonate, două seri de paradis. Astă seară a cântat trei sonate: Brahms *opus nr. 3*, sonata în *La minor* de Enescu şi Sonata *Kreutzer* de Beethoven. Prima, excepţională; a doua şi a treia sublime, sfâşietoare. Am auzit în seara asta o sonată de Enescu, executată de el însuşi. Ce poate fi mai încântător? Să asculţi o sonată de un compozitor înzestrat cu harul genialităţii executată de el însuşi la vioară - şi acest compozitor să fie George Enescu, iar acea sonată să fie inspirată din motivele muzicii populare româneşti – iată tot ce ţi se poate întâmpla mai frumos în viaţă! Enescu a pus în sonata asta a lui suprema tentativă de înălţare spre culmile artei, suprema aspiraţie spre puritate şi desăvârşire a sufletului nostru naţional. Chiotul de bucurie, subţire, prelung şi patetic, ori izbucnit dintr-o dată ca o sondă de argint viu din măruntaiele pământului, strigătul profund, exasperat, de durere, dansul jucat după o euritmie înebunitoare, pământul, dragostea, tălăngile turmelor de oi, susurul izvoarelor, feeria nopţilor fantastice, bucuria şi destinul oamenilor – iată ce se poate descifra în compoziţia lui Enescu.

Dar nu e numai atât, nu e numai sufletul poporului nostru exprimat în muzică. Mai e ceva. Mai e geniul creator al artistului. Prin ce miracol George Enescu trăieşte în epoca noastră şi nu e contemporan cu Dante sau cu Rafael, cu Phidias şi cu autorul Venerei din Milo? ...

George Enescu e numai linie, numai înălţare, numai claritate. Vioara lui e o minune şi ceea ce izvorăşte din strunele ei farmecă. Cea mai mare simplitate exprimă desăvârşirea. Asta este Enescu, compozitorul şi executantul. În faţa lui nu mai simţi prezenţa omului care ţine arcuşul între degetele sale; totul coboară de undeva, din tainele adânci ale fiinţei artistului. Dacă există vraci în domeniul artei, Enescu este unul. Prin el nu vorbeşte o fiinţă umană, ci se manifestă fluidul misterios al unei existenţe transcedentale care se prelinge prin

www.ziuaconstanta.ro

muzică spre desfătarea oamenilor. George Enescu are marele dar – căpătat de la zei, desigur – de a aduce în fața celor ce-l ascultă fiorul înălțător al frumuseților celeste. Când îl privești executând o bucată, nemișcat, contopit cu totul în efluviile de armonii pe care le toarce arcușul său fermecat, ai impresia că nu cântă un om, ci o statuie. Numai mâna i se mișcă – încolo George Enescu pare împietrit tot timpul execuției. Din această atitudine s-a născut sonata lui de astă seară – și celelalte pe care abia aștept să le ascult – din această atitudine s-a născut „Oedip", din această atitudine Enescu vorbește, prin vioară, oamenilor, ca un zeu. Enescu, asemeni oricărui artist de geniu, e un sol care din imperiile întunecate și depărtate ale unei Existențe ce nu se mai poate numi Viață, extrage marile bucurii și marile triste ale Vieții. Noi, muritorii de rând, nu putem să vedem bucuriile și tristețile mari, miracolele și destinele ce se aprind și se frâng în jurul nostru; geniul, care depășește specia umană, prin forțele nelimitate ale dotării sale, le vede pe toate, le prinde, le încheagă în forme materiale, le îmbracă cu simboluri și ni le transmite nouă. Oare cât e de adâncă, până unde poate merge puterea de sugestie a unui arcuș? Oare Enescu nu se cufundă în abisurile halucinante ale existenței atunci când execută o capodoperă muzicală? Iar forțele unui spirit mare, spațiile pe care le poate parcurge el în intensitate și în profunzime, au ele vreo limită, se opresc undeva? ... Când mă gândesc că în cavitatea craniană a unui om poate exista un univers mai vast decât cel cosmic, mă cuprinde vertigiul. Și când mă gândesc că nu Enescu poate tăia existența în două cu arcușul său și că poate face să alunece pe o coardă de vioară un miracol tot atât de uriaș ca acela care păstrează armonia dintre planete, mă simt atât de descurajat că sunt un simplu om din gloată, încât îmi vine să renunț la viața asta frumoasă, dar imposibil de realizat în toată plenitudinea ei fără daruri cerești.

- Astăzi, înainte de a mă duce la concert, am descoperit la bibliotecă (la Fundație) o carte extraordinară: *Scrisorile de dragoste dintre Jane Welch și Thomas Carlyle* ... Scrisorile de dragoste ale lui Carlyle – iată ceva ce nu bănuiam că ar fi putut să existe. Autorul *Eroilor*, al lui *Sartor Resartus*, pamfletarul neînfricat, omul făcut parcă din cremene, exaltatorul virtuților bărbătești – să scrie scrisori de dragoste?! ... Dar ce scrisori! Adevărate capodopere (Și când te gândești că a fost un impotent. Sau poate tocmai acesta este secretul marilor lui elanuri sentimentale așternute pe hârtie).

www.ziuaconstanta.ro

Sunt fericit astă seară, fericit cu adevărat. Ziua asta a fost cea mai mare sărbătoare a mea: am citit scrisorile de dragoste ale lui Carlyle, l-am ascultat pe Enescu. Ce altceva aș putea să văd și să aud mai presus de acestea în Universul nostru: Scrisorile de dragoste ale lui Carlyle, Enescu! Sunt niște culmi, ultimele piscuri ale diferitelor manifestări omenești. A te opri în fața altora, înseamnă a banaliza emoții, sau a coborî la un nivel vulgar. Suprema fericire (așa cum o simt eu acum) e să trăiești la tensiunea pe care ți-o procură cei mai mari, să nu te mulțumești decât cu ei ...

*
* *

Seara asta e o sărbătoare a fericirii mele. Însă o fericire incompletă, „un bonheur manqué", deoarece lipsește cineva din inima mea, o ființă căreia i-aș putea împărtăși această stare delicioasă ce mă stăpânește acum: L. Alaltăieri i-am trimis o scrisoare în care i-am spus că este ultima - și cred că va fi ultima. N-am de ce să-i mai scriu. I-am declarat în încheiere: „Aș putea să-ți scriu încă 317 scrisori, dar conștiința că e inutil și că scrisorile mele se îndreaptă către neant îmi zdrobește sufletul". Așa i-am scris - și e purul adevăr exprimat în fiecare literă din această frază. Sunt îngrozitor de singur acum în lume, dar singurătatea mea e ocrotită de genii bune și mari. Am impresia că am cucerit neantul, dându-mi seama că marea mea bucurie nu se sprijină pe nimic, dar simt o imensă voluptate să plutesc în acest neant. Dacă n-ar fi regretul că sunt singur, că nu e lângă mine și aceea care aș fi vrut să fie, aș fi mai fericit decât un zeu. Așa cum este acum, fericirea mea e numai spirituală, dar profundă. Ca om, cred că par cel mai trist individ din lume. E și normal să fie așa: lumea mă întristează prin formele ei meschine și înguste de a privi viața, pe câtă vreme sufletul și spiritul meu găsesc resurse imense ca să contracareze în mine această nesfârșită tristețe, printr-o bucurie adâncă, autentică.

- Și când mă gândesc că toate acestea le scriu aici, într-o odaie ideală pentru mine, cum nu credeam să găsesc vreuna în București, curată, liniștită, plină de poezie, în casa savantului Gh. Marinescu, alături de biblioteca și cabinetul lui de lucru, mi se pare și mai mare harul pe care destinul l-a coborât asupra mea[1]. Cum s-a făcut oare ca, din câte camere de închiriat sunt în orașul ăsta și din câți amatori umblă după ele, eu s-o găsesc tocmai pe asta, tocmai eu? Dacă ar fi un

www.ziuaconstanta.ro

orgoliu că stau sub acelaşi acoperiş cu unul din cei mai mari savanţi ai lumii de azi, n-ar fi nimic; şi dacă ar fi numai bucuria şi plăcerea pe care le simt aflându-mă în camera aceasta făcută parcă anume pentru lucru, reverie şi pentru contemplaţie, încă n-ar fi nimic. Dar e gândul, e conştiinţa că Hazardul m-a adus aici. Ceea ce căutam cu atâta ardoare de atâţia ani, era o cameră care să-mi placă din toate punctele de vedere. Asta îmi oferă mai mult decât doream şi din cât speram să găsesc eu. Toamna trecută o cunoscusem pe L; camera în care locuiam atunci, - mansarda din Calea Victoriei – era Universul, iar reveriile mele se îndreptau către stele şi către Ea. Că sunt chiriaşul savantului Marinescu (de fapt al doamnei, căci şi el e ca şi un „chiriaş" aici), că stau în aceeaşi casă cu el, că mănânc ce mănâncă şi el etc., nu e cel mai mare eveniment din viaţa mea. Dar că stau în camera *asta*, de care sunt pur şi simplu îndrăgostit, e un eveniment ce-mi dă satisfacţii aproape tot atât de mari ca şi cel din octombrie 1935.

Adnotări pe margini, pe contra-pagini şi pe pagini intercalate.

14.II.1937. - Şi în acest caiet, ca şi în celelalte (patru anterioare, care se află la L.) , ca şi în scrisorile ce i le-am trimis, n-am scris cele ce am scris decât doar în momentele de mare entuziasm sau în sfâşietoarele clipe de regrete mistuitoare. Numai când o vedeam mare pe L. îi scriam. Când o vedeam mică, nu scriam nimic, nu făceam nici un gest, ci căutam să evit imaginea aceasta a ei şi s-o readuc la lumină pe cealaltă, frumoasă, perfectă.

6.XI.1937. – Astăzi l-am revăzut pe Enescu. Astăzi e sfârşitul unei săptămâni infernale. Astăzi renasc numai fiindcă l-am ascultat pe Enescu. Toată săptămâna aceasta n-am dormit aproape deloc şi am fost atât de agitat încât mă mir că n-am înţepenit din cauza vreunei congestii cerebrale. Azi dimineaţa m-am sculat mai desperat ca oricând. La ora 11 am plecat în oraş. M-am dus la o librărie unde am dat peste un album cu vreo 40 reproduceri din galeria Naţională de la Londra. Contactul cu acele imgini artistice m-a înviorat puţin. Librarul, un meloman evreu, mi-a adus aminte de repetiţiile lui Enescu. Am închis albumul, am alergat la Ateneu. Enescu repeta *Simfonia IX-a* pentru concertul de mâine. Enescu! Faţa surâzătoare – nu mai avea pe frunte suferinţa de anul trecut, în priviri nu mai avea

www.ziuaconstanta.ro

tulburarea pe care i-o văzusem altădată. Senin, de o seninătate heruvimică, Enescu în fața *Simfoniei IX-a* părea transfigurat de o bucurie imensă. Într-un costum de muncitor, neglijent, cu umerii lăsați, cu spatele adus, cu niște pantaloni neîngrijiți peste picioarele anormale – totul în trupul lui era inuman de neîngrijit. În afară de cap însă. Fața lui Enescu, senină, luminoasă, cu acea frunte olimpiană, cu profilul acvilin, sobru, sigur, parcă tăiat în marmură, cu o mimică vioaie și energică – toate acestea exprimau numai spiritualitate și efort intelectual. Autoritatea blândă cu care domina orchestra, corul și soliștii îi creează o aureolă ușor de văzut în jurul ființei lui. Gesturile viguroase, pline de pasiune și siguranță de sine cu care indică intrările, au parcă ceva din izbucnirile unui halucinat în fața spectrului ce-l provoacă la o luptă titanică. În același timp, ondulările melodioase ale muzicii îl fac și pe geniul de la pupitru să plutească într-o simfonie plină de armonie a tuturor mișcărilor corpului. L-am văzut pe Enescu, dirijând *Simfonia IX-a* și m-am simțit mai ușor, mai curat, mai liniștit. Ah, dacă aș putea să ascult muzică în permanență, ce fericit aș fi, cât aș renaște, cât m-aș înălța. În prezența sufletelor și operelor mari, devenim și noi mai mari, mai puri. Enescu e un Isus al viorii, al muzicii.

7.XI.1937 – Duminică. Am avut marea, indescriptibila fericire să ascult – pentru a treia oară – *Simfonia IX-a.* Niciodată însă nu m-am apropiat de ea atât de mult ca astăzi. Mi-am dat seama astăzi că e o creație grandioasă, atât ca semnificație spirituală, cât și ca realizare artistică. Partea a doua cel puțin, cu scherzo-ul acela impresionant – tema destinului – e tulburătoare, sfâșietoare. Astăzi m-am convins de valoarea unică, neîntrecută a lui Beethoven. M-am despărțit de Wagner, pe care-l idolatrizam până acum. George Enescu la pupitru a fost egal cu *Simfonia IX-a.*

27.XI.1938. – Astăzi a fost ultimul concert de anul acesta al marelui Enescu. La celelalte concerte nu m-am putut duce - și ce mult am pierdut. Vioara lui Enescu e un izvor nesecat de artă mare, de bucurie, de optimism. Cu fiecare an încărunțește mai mult marele artist, grumazul i se apleacă, dar arcușul său devine tot mai limpede, tot mai senin. Nu se poate descrie grandoarea, sfera din care coboară arta lui Enescu. În fața viorii lui ești vrăjit, îți pierzi mintea, ajungi un sclav al sunetului, o pradă a cântecului. Sonata în do major a lui Bach,

www.ziuaconstanta.ro

cântată azi, a fost una dintre acele bucăți care mă desprind cu totul de realitate. La un moment dat (în partea a doua, de un lirism covârșitor, venind după efluviile grave și rafinate ale primei părți) m-am simțit în mijlocul unei lumi de vrajă, plină de poezie, de dans, de dragoste, de durere și de bucurie întăritoare. Și nu știu dacă era meritul bucății, sau meritul artistului care o interpreta. Amândoi își aveau, cred, partea lor egală în execuția acestor capodopere. Enescu e în lumea lui când cântă Bach, Beethoven și Brahms. Sufletul meu a cunoscut o zi de glorie astăzi. La sfârșit am obținut de la marele artist un autograf pe programul zilei. Ce fericire!

8.III.1938 - „Era ca mine, ochii ei, părul, trăsăturile,până și timbrul vocii spuneau a fi asemănătoare cu ale mele, dar toate îndulcite, temperate în frumusețe. Avea aceleași gânduri singuratice și rătăciri, darul de cunoștință ascunsă și o minte de înțelegere a universului: nu acestea numai ci și puteri mai blânde ca ale mele: milă și zâmbete și lacrimi – pe care eu nu le aveam; și dragoste – dar asta o aveam numai pentru ea; Umilința, și asta n-am avut-o niciodată. Defectele ei erau ale mele – virtuțile numai ale ei. Am iubit-o și am distrus-o". Lord Byron. – Oare când va veni prea fericita zi când voi vedea aceste rânduri tipărite, ca epigraf, pe prima pagină a unui roman ce se va chema „Andreia Urmuz"? Voi apuca eu oare această zi? Eu trăiesc decât pentru asta, nu visez decât asta. Deocamdată o simt în mine, o trăiesc. Andreia Urmuz mă însoțește pretutindeni, ca o prietenă bună, ciudată, misterioasă, frumoasă, și mă face să sufăr, și mă face să plâng de bucurie. Nu sunt singur niciodată, fiindcă ea e mereu lângă mine, e în sufletul meu. Andreia Urmuz e eroina zilelor noastre - și eu trebuie să-i dau viață, s-o arăt oamenilor, să vadă lumea cine este și ce vrea. L. e prototipul ei.

9.II.1940. Numerotația de pe coperta caietului acesta e greșită, așadar. Ea indică nr. IV, când în realitate este al cincilea caiet. Cele patru dintâi sunt la L. Știu că i le-am dat, în două rânduri, câte două, la începutul lui 1936, ca să citească ce scrisesem despre ea. I le-am dat din dragoste, de bună voie. Nu mi le-a mai înapoiat. Acum câteva seri, pentru întâia oară, după ani de zile, am întrebat-o dacă mai păstrează scrisorile mele (vreo 150). Mi-a spus că da. „Dacă vrei să le vezi, ți le pot aduce. *Și jurnalele* le păstrez". Nu i-am cerut să mi le aducă fiind sigur că nu are să mi le dea, din teama de a i le reține. Aș

www.ziuaconstanta.ro

fi vrut însă să revăd câteva scrisori de pe vremuri. Ah, câte amintiri, câte bucurii, câtă disperare, câtă viață am îngropat în aceste caiete! Poate partea cea mai frumoasă, dar și cea mai grea din existența mea pământească e aici (până la caietul X). Ce va urma de acum încolo nu știu dacă va mai avea importanța anilor aceștia, de eroism și mângâiere fără asemănare. De-a lungul lor am *trăit* însă! Flacăra arde în continuare.

5 noiembrie 1936

Un eveniment răscolitor pentru mine a fost astăzi conferința lui Tudor Vianu din ciclul „Problema Destinului", organizat de Societatea de Filozofie în sala Dalles. Mă dusesem la primele conferințe din acest ciclu – Motru și Mircea Florian au fost primii vorbitori – cu o curiozitate ce se apropia de neliniște, dar fusesem profund decepționat. Și unul și altul făceau filozofie, fără a spune nimic despre *destin*. Conferința lui Vianu însă m-a răscolit adânc, m-a făcut să aplaud la sfârșit ca un nebun. Demult, poate niciodată, n-am ascultat o conferință care să mă tulbure atât de adânc, să-mi zguduie, ca o simfonie muzicală, sensibilitatea și să corespundă până la identitate cu gândurile și sentimentele mele actuale. În conferința lui Vianu m-am regăsit în întregime pe mine cel de astă primăvară, pe mine cel de astă vară, pe mine cel din toamna aceasta – pe mine cel în luptă cu Destinul. Ideea de a scrie un roman intitulat „Între Destin și Libertate" (și Destinul și Libertatea privite ca noțiuni metafizice) văd acum că nu e absurdă, ba dimpotrivă, e foarte actuală. Ea preocupă și pe alții. Asta mi-au confirmat-o și conferențiarii anteriori. Dar Vianu m-a făcut să înțeleg în ce măsură lupta mea cu destinul – patetică, zbuciumată, tragică și intensă luptă! – e o luptă reală, și nu are nimic absurd sau maladiv în ea. Eu am trăit una dintre cele mai mari experiențe. Dacă destinul ar fi vrut s-o întâlnesc pe L. la această conferință – așa cum credeam că are să se întâmple – aș fi fost un zeu încă odată. Dar n-a voit. Mi-a rezervat în schimb alte surprize. Prima, însăși această conferință. Astă vară, când am scris, atât cât am scris, din primul volum al romanului, m-am gândit într-un timp foarte mult la Vianu, și unul dintre personajii e conceput chiar după imaginea sa: profesorul Octavian Belu. Îl pusesem să discute cu un student al lui tocmai despre Destin. De unde aveam să știu eu atunci că, mai pe urmă, Vianu avea să țină despre Destin o conferință așa de bună, care să mă

www.ziuaconstanta.ro

răscolească atât de tare? ... Când a apărut în holl, la plecare, alături de soția lui, Vianu avea o înfățișare răvășită, cum nu l-am mai văzut niciodată: agitat, tulburat, epuizat, ca după o luptă crâncenă. O agitație interioară bineînțeles. Pusese în conferință mai mult decât un bagaj de cuvinte – o vibrație interioară, o trăire autentică, de poet cuprins de harul creației. L-am felicitat și mi-a aruncat o privire largă, plină de înțelesuri, ca și cum ar fi ghicit ce se petrecea cu mine și ar fi apreciat starea mea sufletească ... Tare aș fi vrut să-i vorbesc în seara aceasta, să petrec cu el noaptea pe care am imaginat-o în roman – noaptea unor întâlniri tulburătoare, ca discuția aceea pasionantă desfășurată într-o bibliotecă înecată în semi-obscuritate! ...

Cinci lucruri mari mi s-au întâmplat în toamna aceasta: l-am citit pe Thomas Mann (*La montagne magique*), am reîntâlnit-o pe L., am descoperit scrisorile lui Carlyle, l-am audiat pe Enescu și l-am ascultat pe Vianu vorbind despre Destin. Toate se leagă așa de bine între ele, toate se integrează foarte bine într-un destin.

- „Din creștete până în tălpi, eu sunt o muzică de stele: muzica lumii locuiește în mine" (D'Annunzio). Iată o definiție a Poetului. O definire a mea. Căci, o susțin cu toată tăria, eu sunt un poet în toate fibrele ființei mele și în toate mișcările mele sufletești, în felul de a gândi, de a simți, de a trăi, chiar dacă nu scriu poezii. Dar poți fi poet, fără a scrie neapărat poezii (Oare scrisorile de dragoste – din acestea am scris multe! nu sunt și ele niște poezii?). Poet înseamnă să asculți și să te integrezi în muzica sferelor, să respiri aerul larg al Universului, să te îmbeți de coloritul fermecător al Existenței, să vibrezi în fața Infinitului și să ai senzația că trăiești în Vecinicie. Să fii deasupra și în afara Lumii în care trăiești. Numele de *Poet* e cel mai nobil titlu pe care-l poate deține un om în secolul nostru invadat de fanatici și de exaltați. O, dar „poet" se numește azi cel ce face versuri. Un simplu meșteșugar.

7 noiembrie.

M-am întâlnit cu Romeo Vulcănescu[2)], fericit că e profesor și a căpătat catedră. Predă Psihologia și Logica la Liceul militar de la Mânăstirea Dealu. Singura lui ambiție, acum, este să se transmute la București, unde are familia.

www.ziuaconstanta.ro

Şi-a atins scopul, sau mai bine zis şi-a găsit drumul în viaţă. Mă întreabă ce fac cu Seminarul Pedagogic – l-am terminat? îl mai continui? Răspunsul a fost ferm şi rapid: l-am abandonat.

Am renunţat la ideea de a fi profesor secundar, încă de astă primăvară, când am făcut ultimele drumuri la liceul „Titu Maiorescu", pentru lecţiile practice. De doi ani mă zbăteam în dilemă: să fiu sau să nu fiu profesor. Până când într-o zi am avut o străfulgerare şi am luat hotărârea definitivă: *nu voi fi.* Erau mai multe argumente ce-mi întăreau această decizie: 1) nu am prestanţa fizică necesară unui pedagog, n-aş avea nici o autoritate în faţa elevilor; 2) nu sunt înzestrat cu forţa necesară ca să fac, *eu,* educaţia sau instrucţia altora; n-aş putea impune altora să creadă ceea ce cred eu; fiecare om are libertatea de cugetare, pe care învăţământul i-o îngrădeşte; 3) şi cel mai important argument a fost când am avut revelaţia (intuiţia) meseriei de profesor: o viaţă întreagă să faci acelaşi lucru în fiecare zi, în fiecare an – să te scoli dimineaţa, să te duci la şcoală şi să vorbeşti elevilor despre lucruri pe care le-ai mai turuit de o mie de ori. Aşa ceva mi se pare îngrozitor! Să devii un fel de mecanism aservit programelor de clasă, invariabile, banale, plictisitoare de moarte. Elevii găsesc în orice lecţie ceva nou, dar profesorul e obligat să le spună, fiecărei generaţii, aceleaşi lucruri, cu aceleaşi fraze pe care le-a mai folosit ani întregi. Nu pot face una ca asta. R. V. îmi vorbea de satisfacţiile pe care le are, ca profesor, dar eu nu le simt. N-am vocaţie!

10 noiembrie 1936

Ieri a fost o zi foarte frumoasă. Toamna – deşi la început hirsută – s-a îndreptat acum, rivalizând, ba chiar întrecând-o pe cea de anul trecut. Toamna e frumoasă, aşadar, ieri a fost o zi splendidă, ca şi azi dealtfel, ca şi alaltăieri.

Fiind o zi atât de frumoasă, n-am avut răbdare să stau în simpatica mea odăiţă şi am luat-o razna. M-am urcat într-un tramvai şi m-am hotărât să mă duc la L. Aveam o poftă nebună de hoinăreală prin parcuri, prin orgia de frunze uscate, şi voiam s-o iau şi pe ea, să ne plimbăm împreună prin Grădina Botanică. Am fi sărbătorit în felul acesta un an de când am petrecut amândoi o noapte sublimă (7 noiembrie 1935) în căsuţa de la mansarda din Calea Victoriei[3)].

www.ziuaconstanta.ro

În drum spre ea, mă rugam să n-o găsesc acasă. Doamne, pentru ce? Când am intrat în curte – o curte mare, de casă boierească, în Cotroceni – un soldat, probabil vreo ordonanță la maiorul sau colonelul care locuiește acolo, mi-a spus că L. e sus, să poftesc. Însă eu n-am îndrăznit să intru neanunțat și l-am rugat pe el să se ducă sus și să-i spună să vină ea afară. Soldatul a urcat la etaj și după câteva minute s-a întors și mi-a spus că „domnișoara nu-i acasă". Am început să râd și să glumesc cu el. Și el a început să râdă, căci vedea și înțelegea situația mea, dar nu putea să-mi fie de nici un folos. L-am lăsat râzând și am ieșit din curte. La venire, mă rugam să n-o găsesc acasă, iar acum, când „n-am găsit-o" îmi venea să mă dau cu capul de toți stâlpii, de disperare.

M-am depărtat apoi și am intrat în Grădina Botanică. Era splendidă și pustie. Rareori am avut senzația libertății mai deplină ca ieri. Eram numai eu și copacii falnici, ale căror creste se înălțau până la cer. Am rătăcit pe toate cărările, m-am bălăcit prin oceanele de frunze galbene, am trecut pe lângă băncile goale. Dar m-am simțit deodată singur și părăsit, ca un romantic de acum o sută de ani, revenit pe pământ. Cumplită senzație! Nu-mi părea rău că sunt singur, îmi părea rău că într-un decor așa de frumos, în niște momente atât de solemne, nu e și L. cu mine. Mă durea faptul că ea a refuzat să mă vadă.

Iarăși nu înțeleg nimic, nu mai știu ce-i cu mine, ce gândește L. Cu toate acestea, am convingerea nestrămutată că „întâlnirea" noastră se va realiza până la sfârșit. Nu știu când (am impresia că foarte târziu), dar se va realiza. Încep că cred că L. s-a schimbat într-adevăr și s-a hotărât să se pună pe carte. Poate că ea vrea să apară altfel în fața mea acum, nu așa cum am cunoscut-o, ci o făptură nouă, studioasă, ordonată, cu o viață organizată, așa cum de atâtea ori mi-a spus că are să fie. Sau poate nu mai vrea să mă mai vadă deloc? O, dar așa ceva e cu neputință! Este de neconceput ca L. să dorească să nu mă mai vadă. Atunci la ce bun tot zbuciumul acesta din mine, toată această fervoare îndreptată numai spre ea și așteptând-o numai pe ea? Însăși disperarea în care mă aflu acum îmi spune că L. plutește încă în jurul meu și va pluti mereu, atâta vreme cât eu voi crede în lucrul acesta. Voi crede și voi spera. Credința și speranța sunt cele mai mari puteri din lumea miracolelor ce se petrec în viața noastră. Deși nu m-a primit azi, sunt convins și am nestrămutată speranța că L. nu m-a părăsit. Ar fi groaznic!

www.ziuaconstanta.ro

După ce m-am plimbat prin parc până spre seară, am coborât târziu în oraș. Aici mă simțeam străin, nedorit de nimeni, așa cum s-ar simți, poate, Homer reînviat în secolul nostru. Totul mi se părea fad, neserios, superficial, urât, urât, urât. Am intrat în cinematograful de pe bulevard, ca s-o văd, în sfârșit, pe Kathrine Hepburn. De vreo cinci zile amân mereu plăcerea de a vedea acest film, tocmai ca să prelungesc emoția unei re-*întâlniri* cu Kathrine Hepburn, de care sunt pur și simplu îndrăgostit. Prea seamănă mult cu L. ca să nu mă tulbure întâlnirea cu ea. Filmul însă, *Maria Stuart*, nu mi-a oferit ceea ce așteptam. Nu e un subiect pentru geniul splendidei Kathy. Episoadele sunt dramatice, se înțelege, dar personalitatea actriței e strivită de canoanele impuse de materialul anecdotic. Nu are libertatea de a-și desfășura temperamentul în toate dimensiunile lui, așa cum știe și cum poate ea. Totuși, am văzut-o pe Kathrine Hepburn, iubind, urând, mișcându-se în fața mea, și asta mi-a fost de ajuns. Prezența ei pe ecran, a împlinit absența celeilalte „*Kathrin Hepburn*" ...

11 noiembrie

Astă seară, la ora 8, m-am întâlnit cu L. Pe neașteptate și nici nu știu dacă mă gândeam în momentul acela la ea. În cursul zilei, însă, nici o clipă nu-mi dispăruse din gând. Dar oare nu se întâmplă totdeauna așa: s-o întâlnesc tocmai atunci când nu mă gândeam, și să n-o întâlnesc când mă pregăteam și făceam eforturi sufletești titanice ca să o întâmpin și să fiu demn de prezența ei? ... De data asta, întâlnirea a fost simplă și foarte frumoasă, fără nimic emoționant. Nimic strident, nimic patetic, nimic grandilocvent. O întâlnire simplă, sinceră, voioasă, ca doi prieteni adevărați. Ea se ducea la recitalul de dans al lui Nimura – eu pornisem să mă duc la niște prieteni cărora le promisesem că-i voi vizita. Am condus-o până în holl-ul de la Vox și acolo ne-am despărțit. N-aveam bilet pentru recitalul japonezului, și apoi mă gândeam la prietenii care mă așteaptă. Înainte de a mă întâlni cu L. aveam o durere cumplită de cap; cum am văzut-o pe ea, parcă mi-a luat-o cineva cu mâna. Nu e ăsta un lucru grozav?

13 noiembrie

O zi aproape plină. Zic aproape plină, deoarece dacă n-ar fi lipsit un anumit punct ar fi fost cu adevărat plină. Și iată de ce: Azi a

www.ziuaconstanta.ro

apărut numărul din *Vremea* închinat vieții universitare. Am în el un reportaj pe două pagini, frumos aranjat, bogat ilustrat foarte vizibil și destul de bine scris (l-am scris într-o noapte, la repezeală, altfel ar fi ieșit și mai bine). Deși acest număr din *Vremea* nu e așa cum mă așteptam, e totuși interesant. Reportajul meu intitulat „Gaudeamus igitur" (titlu mare, expus pe două pagini) relatează aspecte din viața studențească așa cum am cunoscut-o eu acum câțiva ani, cu mizeriile și bucuriile ei specifice. Îmi place să privesc și să recitesc acest articol în revista apărută azi. Mi-a produs multă bucurie.

- Tot azi (ce coincidență!) am primit de la Paris volumul „*Village X ...*", prima carte a lui Renaud de Jouvenil[4], cu o frumoasă și caldă dedicație, însoțită de un P.S. în care îmi explică pentru ce nu m-a întâlnit când a fost la București (48 ore), acum două săptămâni.

- În sfârșit, azi i-am trimis lui Montherlant[5] o scrisoare pe care i-o datoram demult, de vreo câteva săptămâni, de când am primit de la el cele două cărți cu dedicații; abia acum îi răspund; o scrisoare destul de bună, cred eu, pe care mi-a tradus-o „Statornica". Sper că Montherlant o să înțeleagă de ce a întârziat atâta răspunsul și o să mă ierte.-

Tot astăzi am fost la concertul de vioară al lui Hubermann. Bun. Temperamental, elegant, rafinat, tumultos, Hubermann e un virtuos violonist ce m-a surprins – fiindcă îl așteptam cu oarecare scepticism - și m-a dispus.

Punctul care a lipsit pentru ca ziua aceasta să fie *plină* e următorul: Obținusem pentru concertul lui Hubermann două bilete. Unul era destinat pentru L. La ora 8 seara am trecut pe la ea acasă, s-o iau, dar n-am găsit-o. I-am lăsat biletul și câteva rânduri, spunându-i să vină la Ateneu, dar n-a apărut. Probabil că a ajuns prea târziu acasă. Păcat! Dacă ar fi fost și ea la concert, totul ar fi fost minunat în această zi de 13. Dar despre L. voi vorbi altădată, căci am multe de spus.

20 noiembrie

Ultimele patru zile am lipsit din București. Cuprins de un dor aprins de a revedea marea, am plecat dintr-o dată, realizând și intenția, amânată mereu de câteva săptămâni, de a mă duce și la Viișoara, de unde aveam să iau niște cărți și diferite hârtii lăsate acolo astă vară și care îmi trebuiau. Am stat două zile la Constanța – aproape tot timpul

www.ziuaconstanta.ro

numai pe marginea mării, hoinărind de la Cazinou până la Mamaia, printr-un decor pustiu, dar fermecător - şi două zile la sat, unde am fost foarte bine dispus, iar cei de acasă mi-au părut mai voioşi ca oricând. Au terminat cu treburile şi acum se pregătesc de hibernare: petreceri, nunţi, cumetrii, mese cu fini şi fine etc.

Din Constanţa i-am trimis L. o scrisoare, scrisă la o masă pe terasa de la intrarea în port, la capătul digului, într-o dimineaţă splendidă, cu soare cald şi plăcut. Marea, portul, singurătatea de pe bulevard , frumuseţea acelei zile (16 noiembrie) m-au împins să-i scriu câteva pagini lirice, încărcate de emoţiile spectacolului minunat din jur. Îi spuneam că mă voi întoarce miercuri seara acasă, aşa că joi, dacă vrea, să vină la mine, la prânz. Ieri a venit, deşi mă îndoiam că are să vină. Mi-a adus drept cadou, un desen de Gruia, înfăţişându-l pe Enescu în frac, cu vioara în mână, în atitudinea în care l-am văzut de atâtea ori la Ateneu, zicea că l-a găsit la anticariatul din Calea Victoriei şi l-a luat pentru mine, ca amintire de la ea. Mi-a făcut o mare bucurie. Gravura aceasta în tuş negru îmi place foarte mult. Toată după-amiaza am discutat însă foarte aprins, uneori violent, încercând să ne înţelegem. Nu ne-am înţeles. L. are – ca şi mine – un caracter ambiţios, nu poate să cedeze şi chiar cu riscul de a pierde partida (în discuţie) se încăpăţânează să rămână pe poziţiile ei. Eu la fel. Poate la ea mai e şi altceva: teama de a nu-şi trăda anumite *„păcate"* - Lesbianism – pe care eu le ştiu, dar nu mă gândesc nici o clipă să i le imput, o nu! - şi această teamă n-o lasă să fie liberă, autentică, sinceră, obligând-o să stea mereu cu atenţia încordată, să păstreze vigilenţa, prudenţa. Vrea să apară în faţa mea ca o fată „pură", dar asta pe mine nu mă interesează. O iubesc aşa cum este şi poate că tocmai „păcatele" ei mă atrag mai mult decât virtuţile. Îmi place universul acesta sufletesc complicat, confuz, tulbure şi chinuit, căci e la fel ca şi al meu. Încolo, ne-am putea înţelege perfect, căci suntem amândoi nişte exemplare tipice ale generaţiei noastre de boemi incorigibili şi de dezaxaţi impenitenţi. Când a plecat i-am dat trei cărţi: *Catrenele* lui Omar Khayyam, *Rimbaud*-ul lui Daniel Rops şi *Service inutile* de Montherlant (fiindcă mi-a spus că a citit articolul meu din *Revista Fundaţiilor*).Mi se pare că am făcut cea mai mare greşeală dându-i, acum, să citească acest „Rimbaud" şi această carte a lui Montherlant. Ele nu pot decât să-i sporească şi să-i agraveze starea anarhică interioară. Hotărât, am făcut o greşeală. Dar ea nu citeşte orice şi e atrasă mai ales de asemenea cărţi care pun problema

www.ziuaconstanta.ro

existenței în mod acut și direct. Sper că nu le va citi înainte de a o revedea și a-i cere să mi le restituie. Pentru mai târziu, aceste cărți ar fi atât de indicate pentru L. ca și cum ar fi scrise numai pentru ea.

Discuția noastră de ieri a fost o tortură a spiritelor. Ne-am torturat unul pe altul ca niște nesocotiți, fără să ajungem la nici o concluzie și mai cu seamă fără ca L. să plece de aici cu ceva nou pentru ea.

Azi noapte am visat-o (și la Constanța am visat-o o dată). Se făcea că ne aflam într-o grădină cu foarte mulți pomi, mari și încărcați cu roade, și ne tachinam, întocmai ca ieri, fără să avem nimic unul cu altul, dintr-un fel de sadism de a ne chinui spiritele și inimile. Alături, era un tip care făcea tot felul de glume nesărate pe seama ei, în timp ce eu plângeam pentru ea. Tipul râdea, cocoțat într-un pom, în timp ce eu, într-un chaise-longue, plângeam pentru L. Dar ea părea mai încântată de atitudinea celuilalt decât de a mea. Ascultând balivernele tipului din pom și râsetele ei zglobii, cu accente tragice uneori, am alunecat ușor într-un somn dulce, cu brațele întinse peste marginile scaunului. Când m-am trezit din acest somn din vis, se făcea că țineam în mâna dreaptă un buchet de crini. „L., uite niște crini! ", i-am spus, și ea a venit la mine. „De unde sunt?" m-a întrebat. „Nu știu, dar sunt pentru tine, poftim!" I-a luat și i-a pus la piept; îi stăteau foarte bine. Când m-am ridicat de pe chaise-longue, am văzut jos, în jurul scaunului, o mulțime de crini risipiți, dar nu mă mai interesau ... Cu sufletul mâhnit, mă pregăteam să plec, nu știu unde, foarte dezorientat, foarte trist. Într-o curte vecină îl zăresc atunci pe Dostoievski, cu barba, cu chelia, cu figura lui de spectru, căznindu-se să ridice, la comanda unei femei, niște căldări goale și să le urce în spinare. Parcă era un căldărar. Venind spre mine, mi-am spus, privindu-l cu milă: „Iată ce înseamnă un geniu pentru o femeie. Oare e posibil ca omul acesta din fața mea să fie autorul«Fraților Karamazov»?" ... Ne-am întâlnit și am ieșit amândoi din curte, îndreptându-ne spre Primărie. Ca și cum el m-ar fi așteptat, îmi zise, ducându-și povara pe umeri: „Iartă-mă că astăzi n-am timp să stăm mai mult de vorbă, uite am treabă, dar, dacă vrei, mâine seară ne vom întâlni și vom vorbi până dimineață". Mie îmi venea să plâng și tăceam mergând alături de el. După câțiva pași apoi, mă întrebă (Dostoievski!): „Ce mai lucrezi?" - „Mai nimic, i-am răspuns. Eu nu pot să lucrez decât vara. Am început astă vară un roman și acum nu-l pot continua, căci viața de aici mă fură, nu mă lasă să fiu liniștit". -

www.ziuaconstanta.ro

„Şi eu la fel, mi-a spus el. Eu nu lucrez decât trei zile pe săptămână: luni, marţi şi miercuri. Restul, am treabă". Am ajuns la Primărie, el a încredinţat căldările unei femei, iar eu am intrat într-un ascensor, m-am suit într-un ... puţ ... unde ... m-am deşteptat ...

Ciudat vis! Dar şi mai ciudat e că-l notez aici. Ce copil sunt! Se vede că n-am altceva mai bun de făcut, să-mi pierd timpul cu visuri absurde.

Lăsând însă gluma la o parte, de-acum încolo mă voi apuca de lucru pentru roman. Şi nu voi scrie decât „luni, marţi şi miercuri". Voi începe de lunea viitoare.

23 noiembrie, luni

După angajamentul de mai sus, ar trebui să încep astăzi „lucrul", căci e luni. Dar Natura a început altceva, înaintea mea: a început să ningă. Până la ora 12 ce frumos a fost. Acum la ora 2 p.m., cerul s-a întunecat deodată, s-a făcut parcă mai frig, o pătură groasă ca de plumb a acoperit întregul oraş, şi a început să ningă. Mărunt şi des, ca o ploaie de vară, cu piatră. În câteva minute pământul s-a făcut alb şi totul a intrat în iarnă – o iarnă adevărată.

25 noiembrie, ora 24

L.! ... Mare mister ... Marele mister, pentru că nu ştiu dacă am în faţă un mare Adevăr, sau o mare Minciună. Prea îmi spune multe lucruri frumoase. L. – făcându-mă s-o ador – prea îmi povesteşte lucruri urâte din „trecut", pentru a-mi dovedi cât de „pură" şi „schimbată" e azi ... Recunosc că sunt un sceptic păcătos. Dar parcă ... nu-mi vine să renunţ uşor la intuiţiile mele. Întotdeauna am crezut în ele şi ele nu m-au înşelat. Aceste intuiţii nu-mi permit să iau de bune tot ce-mi spune acum L. E adevărat că ea *ar putea* să fie aşa cum îmi spune că este, pură, cuminte, serioasă, dar e adevărat că toate astea ar putea să fie aşa numai atâta vreme cât ea stă de vorbă cu mine. Poate că, după ce a plecat de aici, se gândeşte că i-a fost uşor să mă mintă – dar pe L. o socot atât de nobilă încât să aibă şi remuşcări când mă minte! – poate că mă consideră un naiv, un copil.

De fapt, n-ar trebui să mă gândesc la lucrurile acestea. Ar trebui să iau totul drept ceea ce am în faţă, şi atât, căci e prea frumos. L. vine la mine, stăm de vorbă ceasuri întregi, mi-e dragă, e frumoasă, clipele

www.ziuaconstanta.ro

când stăm împreună sunt clipe de poezie. Ar trebui să mă mulțumesc cu atât. De ce nu mă mulțumesc? Pentru că L. e pentru mine o problemă sufletească, o ecuație metafizică aș putea spune. De rezultatul pe care-l voi obține , depinde toată formația mea spirituală viitoare. E vorba de posibilitățile și limitele cunoașterii umane – căci asta am încercat să verific și să dovedesc eu de când am cunoscut-o pe L. Toate acțiunile, toate ideile, tot scepticismul, toată naivitatea mea față de L. au fost niște instrumente pentru rezolvarea problemei Cunoașterii, de care, mi se pare, mă apropii abia acum, după un an de zile. Mă apropii, dar un știu încă de care parte va fi sfârșitul: *Da* sau *Nu*? În cazul când scepticismul meu, justificat într-o măsură, e o eroare, atunci rămân vinovat față de L. de a nu fi crezut în ceea ce mi-a spus și îmi spune ea mereu. Dar cum pot să știu eu dacă scepticismul meu e o eroare sau nu? Uneori am impresia că L. e sau o copilă sau cea mai bună prietenă a mea: atâta sinceritate nu întâlnești oricând. Alteori cred că L. este o fată genială. Simulează cea mai mare sinceritate, ca să ascundă cu desăvârșire *adevărul*. Nu știu ce am în față: o *prietenă*, sau un *geniu*. Dacă e prietenă, L. e și o sfântă; dacă e geniu, e dintre cele rele.

Și poate că nu e nici una, nici alta. Poate că e numai fata căzută într-un greu impas, care nu are la cine apela și vine la mine. Poate că ea caută în mine, ceea ce caut și eu în ea, o eliberare din condiția noastră existențială, o clipă de fericire. Când are nevoie de mine, vine; când nu, mă dă uitării, fără să fie pentru asta nici *prietenă,* nici *geniu*, ci o simplă ființă umană. Dar atunci ce sunt eu? Un nebun, desigur. Sau și mai rău, un om care nu poate să creadă în ceea ce nu vede cu propriii lui ochi. Sau și mai trist: un om care caută piatra filozofală în vid. Realitatea e că o iubesc pe L. (Ea crede, mi se pare, că n-o iubesc). O iubesc cu patimă deznădăjduită, încât fără ea aș simți că mor. În ce-o privește însă, iluzii prea mari nu pot să-mi fac, dar nici prea sceptic nu trebuie să fiu. S-ar putea să am o surpriză frumoasă: L. să fie așa cum vrea să se înfățișeze în fața mea (Contradicțiile nenumărate, unele șovăiri, unele gesturi ale ei mă fac însă să-mi păstrez scepticismul. Ca să-mi apăr orgoliul – căci altceva nu am de apărat. Ah, orgoliul, cumplit păcat!).

Paginile aceste sunt foarte eliptice. Conflictul din sufletul meu n-ar putea fi lămurit decât în sute de pagini scrise cu mare atenție.

P.S. Astă seară am stat de vorbă aici, până acum la ora 12 din noapte. Venisem acasă pe la ora 5 p.m. La ora 6 mă apucasem să

www.ziuaconstanta.ro

„lucrez". La opt, apare ea. Mi-a spus că a mai trecut o dată în cursul zilei, după prânz, când nu m-a găsit. Când a plecat, la intrare, ne-am întâlnit cu vecinul meu, arhitectul, care se întorcea din oraș. L. a fost jenată de această întâlnire, ea nu știa că mai locuiește cineva aici, în casa Profesorului, în afară de mine. S-a simțit stânjenită firesc.

Îmi pare rău că n-am insistat să doarmă aici. Ea ar fi dormit până dimineața în patul meu, eu aș fi lucrat (Așa zic eu, dar cum aș fi putut lucra, când o știam alături?)

Adnotări. 4.I.1937. – Sunt mai crud decât Costa eroul lui Montherlant din „Les jeunes filles". Mai crud. Biata L. cât a suferit din cauza acestei cruzimi născute din erori psihologice. Dar ne vom înțelege până la sfârșit. *26.X.1937.* Ce monstru înspăimântător am fost. Groaznic! Groaznic, groaznic! Pot spune asta astăzi, când sunt cu totul altfel, când privesc altfel lucrurile, când înțeleg mai bine ceea ce nu înțelegeam la începutul anului. E cu putință să fi fost eu astfel?! *3.III.1938.* – Adevărul asupra situațiilor și personajelor e în fiecare afirmație din cele alăturate. Am fost crud, am fost blând, am fost monstru, dar am fost și sfânt. Am trăit viața în toată plenitudinea ei.

1936, 28 noiembrie ora 1 noaptea (29 noiembrie)

L. e un Adevăr. Un mare Adevăr. L-am descoperit în seara asta. Am plâns de bucurie - și plânsul e prea puțin, nu înseamnă nimic în comparație cu emoția extraordinară pe care o am în fața acestei descoperiri. Prin L. m-am convins de superioritatea destinelor noastre zbuciumate și de autenticitatea lor, am înțeles prețul întregii suferințe de mai înainte și am căpătat răsplata credinței mele în această ființă unică, unică. Partida e câștigată. Oricâte suferințe voi avea de străbătut de aici încolo, un lucru e sigur. Credința mea în încurajarea pe care ne-o dă viața nu va putea fi clintită cu nimic. Am câștigat partida în fața Vieții, a Destinului și a lui Dumnezeu. Și Viața, și Destinul, și Dumnezeu m-au ajutat s-o câștig, după ce m-au făcut să trec prin cele mai grele încercări, prin Infern și Paradis, sfâșiindu-mă între Cer și Pământ, între Neant și Miracol. Ceea ce am descoperit în seara asta e ceva care mă înalță și mă umple de bucurie. Am „descoperit" că L. e așa cum mi-o imaginam eu (Ea singură mi-a spus asta!). În seara asta am fost obiectul unei iluminații. În trei ceasuri, cât mi-a vorbit L. s-au desfășurat în fața mea și s-au rostogolit unul peste altul câteva destine,

www.ziuaconstanta.ro

câteva vieți, câteva existențe – toate închise în sufletul, în experiența, în sensibilitatea și în conștiința L. O, ce mi-a povestit! Eu, care cu intuiția mea diabolică, îi atribuisem păcate infernale, nu izbutisem nici pe departe să mă apropii de realitatea existenței sale ieșită din comun, pe care mi-a depănat-o astă seară. Rămâne un secret al ei și al meu această povestire – un secret care ne va lega pentru totdeauna unul de altul, oricare ar fi drumurile vieților noastre și oricât de lungă ar fi rătăcirea noastră în viața aceasta și viața viitoare. Ah, dacă aș putea acum, în graba condeiului, să prind măcar o singură frază în care să exprim marele miracol și marea taină a existenței noastre! Am impresia că venim amândoi din străfundurile întunecate ale istoriei omenești, ca două păsări legendare, purtând în aripile lor fantastice cel mai misterios și mai sublim tremur al existenței umane. Am parcurs râuri de foc și păduri populate de bestii, am trecut peste prăpăstii fabuloase în fundul cărora se zărea vermina mizeriei omenești și am depășit culmi cu vârful pierdut în negura neantului, până să ajungem aici. Fiecare am adus câte un nimb și, acum, poate două stele noi s-au aprins în univers ... L. *mia sorella*, cum ți-aș putea împărtăși bucuria mea formidabilă de astă seară, decât spunându-ți acest lucru simplu, dar grav: cred că în univers s-au aprins acum două stele noi și numai lumina lor ți-ar putea spune cât de mari și de eterne sunt ele. L. te iubesc ca pe o făptură identică cu a mea, ca pe un suflet frate cu al meu!

Adnotare. 28 noiembrie 1937. – Mi-aduc aminte cum am petrecut seara acestei zile, acum un an. L. venise la mine devreme și mi-a vorbit, așa cum niciodată n-o făcuse, despre viața ei. Cu o sinceritate care m-a impresionat până la lacrimi. Pe urmă, ne-am despărțit ca foarte buni *prieteni*, am condus-o la tramvai mergând pe stradă ca două umbre îngemănate.

A trecut de atunci un an. UN AN. Și parcă a fost ieri. Un an în care viața mea a stat pe loc – sau am impresia că a stat pe loc. În orice caz, în acest an, în cursul căruia s-au întâmplat totuși atâtea, nu văd nimic în viața mea care să egaleze emoțiile acestei seri. Un an de-a lungul căruia pe firmamentul existenței mele a plutit o singură stea: L.

Astăzi am petrecut ziua asta foarte indispus. Duminică după amiază am avut niște musafiri care mi-au umplut camera de fum. La ora 7 seara, am plecat în oraș. M-am întâlnit cu Iuri, Tania și Clawa[6] și am fost împreună la cinematograf („Prinț și cerșetor"), apoi am băut

www.ziuaconstanta.ro

„un păhărel". Foarte obosit, am venit acasă târziu, după miezul nopții. Nu mă trăgea somnul. Deschizând acest caiet, am nimerit tocmai la paginile alăturate, scrise exact acum un an. Ce fericit eram în seara aceea, când am plâns de bucurie, când i-am scris cea mai lungă scrisoare L. Acum sunt gol, blazat, fără nici un gust al vieții. Nu sunt nici trist, nici vesel, nici pesimist, nici optimist, nu sufăr, dar nu sunt nici liniștit. Pe L. n-am revăzut-o de două săptămâni, și cred că n-o voi mai vedea multă vreme, poate niciodată. Viața mea e goală, ca un burduf inutil cu apă clocotită aruncat pe marginea drumului.

15 decembrie 1936

În numărul de Crăciun al *Vremii,* având ca temă Dictaturi și Dictatori, a apărut un portret despre „Pericles, dictatorul înțelept" (o pagină plină). Scris de mine. L-am scris numai pentru că port același nume cu tribunul atenian. Ce frumos vorbesc acolo despre „Pericles", și ce trist sunt în realitate eu, Pericle cel de azi.

21 decembrie

Azi am primit o nouă scrisoare de la Anton[7)], din Grecia. E la Atena. Pe lângă o „soră" de destin (pierdută acum), eu am și un „frate de destin". Scrisoarea aceasta a lui Anton e sinceră și tragică și în ea se reflectă o suferință autentică în care întrezăresc un univers întreg.

Între altele, Anton transmite „sorei" mele viile sale mulțumiri pentru fericirea ce-mi procură și recunoștința lui, ca unei muze. „Pentru fericirea ce-ți procură", îmi scrie el. Dacă ar ști! Într-adevăr, până acum două zile, L. îmi procura cea mai mare fericire de pe pământ. Acum nu-mi procură decât o speranță imensă, clădită pe un palat de regrete. Nu sufăr în mod prostește ca altădată, nu mai ard în acel chinuitor și oribil foc interior de mai înainte, dar îmi pare rău, îmi pare foarte rău că L. m-a lăsat în starea asta sufletească, și că eu am lăsat-o pe ea tot așa. Am fi putut fi foarte fericiți amândoi, și nu suntem decât „despărțiți". De ce? De ce?

I-am scris că vreau s-o reîntâlnesc peste cinci ani. Abia a trecut o zi de când i-am scris aceasta și a început să-mi devină insuportabilă așteptarea. Numai o zi a trecut și m-am săturat să aștept – dar cum aș putea suporta celelalte 1825 zile de așteptare? Nu, imposibil să rămânem despărțiți. Trebuie, e necesar pentru amândoi să ne

www.ziuaconstanta.ro

reîntâlnim, să ne împăcăm. Aştept cu înfrigurare ziua de 27 ianuarie. Dacă atunci nu ne vom întâlni, apoi nu mai văd altă posibilitate până în 1941.

24 decembrie 1936

Un ajun de Crăciun pe care-l petrec la fel ca precedentul nu spune prea multe lucruri noi şi nici nu-mi aduce vreo bucurie în plus. Anul trecut însă eram stupid de întristat, mult mai deprimat decât sunt acum. Atunci eram sfâşiat de o iubire disperată. L. plecase din Bucureşti fără să-şi ia rămas bun de la mine. Acum a plecat tot aşa, dar ceea ce regret e că nu mai pot crede că prietenia cu L. e vie, mai poate dăinui. Anul trecut mă tortura dragostea, acum *prietenia*. Durerea cauzată de o prietenie pierdută e mai liniştită, mai discretă, şi în orice caz mai reală decât furtunile nebuneşti ale dragostei. Prietenia e mai preţioasă decât dragostea – prietenia aşa cum am înţeles-o eu şi cu L., şi cum n-am ştiut s-o preţuim.

Azi a fost la mine Ştefan Todiraşcu[8]. Am stat foarte mult de vorbă, pe urmă a luat şi a citit un articol al meu din revista „*Da şi Nu*", care l-a entuziasmat atât de mult încât mă jenam eu însumi de entuziasmul lui. Pentru prima dată, el cel dintâi, a exprimat în faţa mea cuvântul „conversiune". Asta mi-a făcut plăcere cu adevărat, deoarece constat că cei ce mă cunosc mai îndeaproape observă şi înţeleg că s-a petrecut în mine ceva, o ... conversiune. Dar nimeni nu ştie cine e cauza ei, poate bănuiesc, dar nu pot merge cu gândul până acolo. Căci dacă ar şti, ar vedea că mica mea „conversiune" nu înseamnă nimic faţă de marea şi miraculoasa conversiune a L. – aceea care m-a convertit şi pe mine la Bine, la Frumos, la Olimpianism. L., ea e sorgintea conversiunii.

De fapt ne-am *convertit* amândoi. Eu, mi-am luat angajamentul să fiu altfel şi simt că sunt altfel de când am cunoscut-o pe L.; ea mi-a făgăduit că are să se „schimbe". Va căuta să-şi învingă „viciul" – lesbianismul, ce face să apară în ochii mei ca o fiinţă cu totul deosebită, dar în acelaşi timp îmi frânge sufletul cu un fel de gelozie barbară - şi s-a hotărât să se pună pe carte, să-şi dea ultimele examene la Facultate şi să se pregătească pentru Licenţă. Nenorocirea este însă că tocmai când ajunsesem aici, s-a produs ruptura. Şi asta din cauza imprudenţei mele. M-am dus la ea acasă, pe neanunţate, am intrat în

www.ziuaconstanta.ro

camera dezordonată, m-a găsit acolo, și asta a înfuriat-o. Nu voia să văd dezordinea în care trăiește.

Lui St. i-am dat să citească „Fontaine" de Charles Morgan. Cred că are să-i placă foarte mult, așa cum mi-a plăcut și mie.

Crăciun 1936

Mă trezesc tot singur, cu marea părere de rău că nu sunt acasă, la Viișoara, între ai mei, cu toții laolaltă în atmosfera de la țară a zilelor de sărbătoare. Dacă aș fi fost mulțumit sufletește, m-aș fi dus, însă cu melancolia ce-mi întunecă inima acum, nu m-am putut duce între ai mei, căci i-aș fi făcut să se îngrijoreze, să mă compătimească și să-mi blesteme destinul. Ultima dată când am fost la Viișoara eram vesel, o aveam pe L. vie în sufletul meu, tot ce făceam, făceam ca și cum ea ar fi fost alături, de aceea am lăsat, cred, cea mai bună impresie acasă, mai ales după vara petrecută acolo, când eram închis, retras, ostil parcă tuturor celor din jurul meu. Chipurile lucram – dar eram mult mai apăsat de gândurile mâhnite la iubirea mea. Acum am renunțat, deci, de a mă mai duce la țară, căci tristețea de a o fi pierdut pe L. nu m-ar fi părăsit nici o clipă și mi-ar fi dat o mină sumbră în mijlocul celor ce ar vrea să mă vadă vesel, sănătos, mulțumit de viață și de lume. Ieri, le-am trimis o scrisoare de scuze și de promisiuni că în curând voi fi în mijlocul lor. Este, cred cea mai frumoasă scrisoare pe care o scriu acasă. Și asta se datorează lui Ștefănică și evenimentului mare din viața lui: se însoară. Îmi pare rău că poimâine,de ziua lui, ultima lui onomastică de flăcău, nu sunt acolo. Abia aștept să mă duc la nuntă, peste 10-15 zile.

Ziua de azi mi-am petrecut-o destul de agreabil, într-un fel. Dimineața m-am sculat și am recitit câteva pagini vechi, mi-am aruncat ochii și prin caietele „Anilor dificili", care m-au remontat. Va fi o carte bună acest roman „Ani dificili". Pe urmă am plecat să mă plimb la șosea. Aer tare, de iarnă, cu soare mult, înviorător, puțină lume ieșită să se limpezească la cap și nesfârșite alei minunate mi-au spălat inima și spiritul de noianul de triști și de regrete. La întoarcere m-am întâlnit cu Roll*. Avea niște flori în mână și, la admirația mea, mi-a răspuns glumind: „Vezi, natura izbutește să imite câte odată omul!" Aforism ieftin, à la Oscar Wilde, dar am râs, căci tot comunist

* Gheorghe Dinu, alias Stephane Roll

www.ziuaconstanta.ro

era şi în ziua de Crăciun poetul R. Aseară am primit de la Renaud de Jouvenil o scrisoare în care mă ruga, printre altele, să-l întreb pe R. dacă a primit cele două cărţi ale lui. Şi iată chiar azi dimineaţă m-am întâlnit cu acesta, deşi, de obicei, ne întâlnim foarte rar.

Când m-am despărţit de el, am văzut venind pe strada mea, cu un pardesiu beige, de vară, cu cordonul în mână, o foarte frumoasă fată, mergând degajat pe trotuar, părând fericită ca şi cum s-ar întoarce de la o întâlnire de dragoste. O ştiu, e fiica avocatului C., care locuieşte pe Maria Rosetti, şi e frumoasă ca o prinţesă. Dar ea nu face decât să o reînvie şi mai mult în faţa mea pe L., cea atât de adânc sădită în sufletul meu. Acum îmi dau seama că nimic din lumea asta nu mi-ar putea-o şterge din inimă pe L. Ea este marea mea durere şi marea mea bucurie. Azi m-am gândit tot timpul la ea – cum va fi petrecând ea Crăciunul, acasă, cu mama şi fratele ei, plecată tristă de aici. Vreau să-i scriu, dar nu îndrăznesc, din două motive: întâi, fiindcă mi-e ruşine să-i mai scriu, după cele ce s-au întâmplat, al doilea fiindcă ar trebui să dezmint prea repede ultima scrisoare pe care i-am trimis-o ... Totuşi, îi voi scrie, căci nimic nu poate să-i facă o mai mare plăcere acolo decât primirea unei scrisori de la un om care o iubeşte, iar pentru mine e singurul lucru care mă poate linişti. Îi voi scrie, dar vreau să mă gândesc bine, ce şi cum ca să nu fac o nouă gafă.

Azi m-am decis să depun toate eforturile, să strâng bani şi să o iau de Paşte pe L. în Grecia, unde Anton ne-ar aştepta cu braţele deschise. După „conversiunea" pe care am realizat-o amândoi, un singur lucru ar fi deajuns ca să devenim nişte fiinţe desăvârşite: un voiaj în Grecia, ţara lui Pericle şi a lui Fidias, cu cerul ei luminos, veşnic senin şi optimist, Grecia mării albastre şi a insulelor feerice, Grecia Acropolei şi a templelor antice – despre care Anton îmi scrie mereu şi-mi trimite ilustrate, ca să mă seducă – ne-ar putea curăţi sufletele de ultimele impurităţi ce le-au sădit în ele tinereţea noastră confuză, veacul acesta stupid şi plin de orori. Dacă L. ar accepta să meargă cu mine în Grecia, sunt sigur că după asta s-ar întoarce de acolo mai perfectă decât orice altă femeie din lume: ar aduce cu sine secretul Afroditei şi miracolul Minervei, pe care puţine femei le găsesc în Grecia. L. le-ar găsi. Iar eu o chem să meargă cu mine, ca un frate – de aceea cred că voiajul acesta i-ar fi mai folositor decât oricare altul, făcut cu altcineva. Pentru mine ar fi o Renaştere acest voiaj. Pentru ea o Împlinire.

www.ziuaconstanta.ro

Adnotare. 7 octombrie 1937. Fata cea „foarte frumoasă", am revăzut-o astăzi, pe același trotuar, la fel de frumoasă. Era tot singură și părea la fel de bine dispusă. Eu eram cu un prieten, care mi-a spus, când i-am arătat splendida apariție: „Da, e frumoasă, și știi cine e? – Nu, am răspuns lăsându-l să mă lămurească. – Ei bine, ai fost o dată în casa ei, e fiica lui C. (fost ministru în guvernul lui Iorga). Ne-am dus acolo împreună, căci tatăl ei voia să ne facă adepții lui politici. (Știam toate acestea, dar nu știam ceea ce urmează). – Dar știi ce-i cu ea? (Nu știam) – A fost la balamuc. E nebună, săraca!" Vestea m-a uluit. O văzusem adeseori în ultimul an, uneori singură alteori cu fratele ei. Avea mereu privirile pierdute, puțin tulburi, puțin halucinate. Un ten fraged, dar prea dulceag, prea virginal, de bolnavă spirituală. Însă foarte frumoasă. Ciudat! tată ei și fratele ei, sunt niște bărbați bine fixați în viață – pe când ea ...

27 decembrie 1937

Ora 7 seara - și mă pregătesc de culcare. Am fost o „victimă" azi. Mai întâi a Nicuței* care m-a târât după ea și m-a asasinat cu gura ei infernală, apoi a admirabilului căpitan Condurache. La Stănescu am mâncat bine (Ileana ne-a reținut la masă, amintindu-și de „copilăria" noastră de la Constanța), la Pafnote am băut strașnic, la Popeștile am încheiat-o „turtit". De la zece dimineața, tot mănânc și beau, de la o casă la alta, n-am mai rezistat. Sfântul Ștefan. Ziua lui Ștefănică, m-au așteptat, iar eu am petrecut aici excesiv (ca la București). Am „petrecut", un fel de a spune, fiindcă nici o clipă nu mi-a dispărut din gând L. Ce cuminte trebuie să fie ea acasă și ce tristă.

Ora 11 seara

Așadar, m-am culcat, cu capul amețit de vin și stomacul gâtuit de mâncare, la 7 și m-am trezit la 10 și ½ seara, crezând că am dormit o noapte întreagă. N-am dormit decât trei ore, dar mă simt odihnit, fiindcă am dormit tun.

Când m-am trezit din somn, auzeam în jurul casei pași, și mă întrebam ce s-a întâmplat de s-au sculat toți cu noaptea în cap. Credeam că Profesorul pleacă undeva și se fac pregătirile de voiaj. Era întuneric în odaia mea și, în depărtare, se auzeau zgomotele de

www.ziuaconstanta.ro

tramvai, ca la 6 dimineața. Aprind lumina, mă uit la ceas: 10 și 25. Nu se poate, e 5 fără zece, mi-am spus frecându-mă la ochi. Ca să mă conving am sărit din pat și m-am uitat pe fereastră; la casa de vis-à-vis geamurile erau luminate toate așa cum erau când m-am culcat. Încă nu mă puteam convinge că e doar zece jumătate, ora când aș putea pleca în oraș, ca deobicei. Dar sunt mahmur, azi am întrecut „măsura".

Am pornit de acasă la 9 dimineața. Am fost și am luat-o pe N. și ne-am dus la Ileana. De doi ani le tot promit că am să le fac o vizită (Ileana vrea să-mi arate cum s-a „instalat" în apartamentul de pe Ștefan cel Mare, aproape de Piața Victoriei), dar până acum n-am izbutit să ajung acolo. Dacă n-ar fi fost N. nu m-aș fi dus nici acum, și poate niciodată. Am luat masa la ei și am stat până la 4 p.m. Un menaj admirabil, menajul Stănescu. Interior curat, îngrijit, bine aranjat. Ileana e o femeie isteață, bună gospodină, cu veleități de mare doamnă. Nici nu-mi vine să cred că fata care era în clasa a III-a de liceu, când eu eram într-a întâia, strengărița cea mai teribilă din clasa ei, ce pleca de acasă spunând că se duce la școală și venea la noi, unde stătea până seara, jucându-ne și pălăvrăgind verzi și uscate – să fie acum o gospodină, o soție și o mamă atât de bună. Căsătoria a schimbat-o mult, căsătoria și bărbatul desigur. El, mai în vârstă, economist, e om practic, la locul lui, chibzuit, și a reușit s-o potolească și pe ea. Îmi dau seama, privindu-i, cum se pot desăvârși oamenii prin influența reciprocă, atunci când există încredere și afecțiune între ei. În alte cazuri – cazul Nicuța și Nicolae, de pildă – căsnicia nu aduce nici o schimbare sufletească, dimpotrivă coboară infernul în casă; în cazul Ilenei, căsnicia e o poemă, de ți-e mai mare dragul s-o privești.

Cu Ileana n-am vorbit de foarte mulți ani. Ne întâlneam numai pe stradă, ne dădeam binețe, îi făgăduiam că am să mă duc la ei, ne despărțeam și atâta tot. Nu găseam nimic comun între viața mea de boem bucureștean și viața lor de moșieri cu apucături de snobi – Nici n-am știut până azi cât de mult s-a schimbat fata aceasta, pe care eu continuam să o văd tot ca elevă, cu geanta la braț și cu zulufii fluturându-i la tâmple. A fost adorabilă, sau mi s-a părut mie așa, când mi-a șoptit într-o conversație în doi, peste colțul mesei, în timp ce ceilalți discutau aprins nu știu ce chestiune la ordinea zilei, că m-ar fi vrut mai naiv, mai puțin cunoscător în ale vieții. Venise vorba despre un subiect mai „fără perdea", ca între familiști, și cineva tocmai

www.ziuaconstanta.ro

atrăsese atenția că mai sunt și eu pe acolo – un novice, un copil, credeau ei! Le-am spus să nu se jeneze, deoarece pentru mine nu mai există asemenea secrete. Atunci Ileana mi-a spus că m-ar fi vrut mai „naiv". I-am răspuns că am și eu „ofurile" mele și că viața nu m-a scutit de bucuriile și tristețile ei (Mă gândeam cu patetism la L.). De fapt, pentru ea eram un necunoscut, și dorea să mă cunoască mai bine, să afle cum îmi petrec existența. Știa că mă ocup cu scrisul, cu literatura și asta o intriga la culme. A rămas puțin surprinsă când i-am spus că am și eu „ofurile" mele, și voia să afle amănunte. Dar se lovea de un domeniu ferecat. Atunci m-a întrebat câți ani am. Când i-am spus vârsta mi-a răspuns: „Eu sunt mai mare cu doi ani ca tine și încă nu cunosc toate lucrurile din viață". Era sinceră și aș fi vrut să-i spun că trebuie să se considere fericită pentru asta –pentru această „naivitate" – dar nu eram pe deplin sigur că îi spun adevărul. M-am mulțumit să-i admir zâmbetul fermecător și lumina jucăușă din ochii căprui de dobrogeancă sprintenă și sănătoasă.

La ora 4 căpitanul C., sosit de la Ploiești cu mașina, cu soția și fratele, a venit să ne ia de la Stănescu. La Pafnote eu și căpitanul am golit la repezeală o sticlă de vin și un sifon mare. Căpitanul e îndrăgostit de mine, vesel că a găsit un partener de pahar, dar eu beau ca să uit, să-mi sting pojarul din piept. Spre seară, zor nevoie, să ne ducem la soacră-sa, în Banu Manta și să continuăm acolo. Era hotărât să petrecem toată noaptea. Însă atmosfera din casa aceea, cu multe femei, gălăgioase și pline de ifose, nu mi-a plăcut deloc. Chiar cu aerul că sunt un mojic, m-am ridicat de la masă și am plecat din casă, spunând că am o treabă urgentă, de la care mi-e imposibil să lipsesc. „Vreun rendez-vous, spune drept", m-au luat peste picior femeile, turnând fără să știe, gaz peste focul din inima mea. Mă gândeam la L. și îmi spuneam ce caut eu în mahalaua asta stupidă și anostă. Am venit acasă și m-am culcat.

M-am sculat, m-am spălat, m-am dezinfectat bine – căci puteam a vin ca Edgar Poë – am încercat să aprind focul din sobă, sacrificând un maldăr de reviste, apoi mi-am reluat locul în pat, sub plapumă și la lumina abajurului de la lampa de noapte, fac însemnările acestea.

Recitesc scrisoarea scrisă aseară pentru L. și pe care dinadins n-am pus-o la cutie, să se „răcească" și să o revăd înainte de a i-o trimite. E o scrisoare importantă și n-aș vres să fie pripită.

Am recitit-o. Sunt de acord cu tot ce i-am spus pe hârtie aseară, la fel i-aș scrie și astăzi, dar parcă mai închegat. Dacă aș transcri-o ar

www.ziuaconstanta.ro

ieşi o scrisoare foarte frumoasă. Dar nu-mi vine s-o transcriu, i-aş strica farmecul ăsta iniţial, spontan.

- Desigur, la Viişoara a fost mare petrecere astăzi, fiind ziua lui Ştefănică. Petrecerea – obişnuită în fiecare an – a fost de astă dată, poate, mai mare, desfăşurându-se sub importanţa marelui eveniment din viaţa lui; însurătoarea. Cu o duminică înainte de Crăciun s-a logodit, acum, în timpul sărbătorilor, până la nuntă, o ţin desigur numai în petreceri, iar apogeul trebuie să fie astăzi – ultima lui onomastică de flăcău. Regret că nu sunt cu ei. Îmi închipui ce trebuie să fie acolo. Mama, fericită, nu-şi mai vede capul de treburi: plăcinte, bucate, mese întinse – aş vrea s-o văd pe mama fericită. Căsătoria lui Ştefănică e o fericire pentru ea, care a avut atâţia flăcăi, dar nici o nuntă în casă (flăcăii ei au murit în război, producându-i noian de lacrimi). Şi nu mă îndoiesc că, în fericirea ei, pluteşte şi o umbră de tristeţe: că nu sunt şi eu acolo. La nunta lor reală, particip însă şi eu aici în singurătatea mea, tot cu o nuntă, dar una visată, celestă.

Adnotări. 25.II.1938. – Visuri, într-adevăr. Nimic nu s-a ales din „promisiunile" de mai sus. L. n-a fost cu mine în Grecia, „nunta" noastră n-a avut loc, fiindcă probabil unele lucruri sunt prea frumoase ca să se petreacă pe pământul acesta.

- Câteva citate din André Suarès despre menajul Tolstoi: „Qui pourra jamais, sans se servir de faux-poids, mettre à egalité dans la balance une femme comme il y a tant (Sofia Andreevna p. ex.)", et un si grand homme, comme il n'en est pas dix par siècle? Il s'agit ici d'une guèrre. Comme toute guerre, elle est mortelle. Qu'importe au monde et au genre humain que la femme de Tolstoi soit malheureuse, on même qu'elle en meure. En fait, elle n'en meurt pas; et c'est Tolstoi qui est mort. Elle l-a rendu si malheureux, qu'il a fuit pour mourir loin d'elle".

„Toute femme un peu noble aspire à un homme hors comun: il est l'excuse de sa nature et des abandons qu'elle exige. Si elle le rencontre, il fait son malheur. Elle en doit trop souffrire, pour l'admettre. Et bientot, la verité se fait jouer: l'homme hors serie et la femme sont des ennemis. Toute femme et en série, et doit l'être. Elle y nait, elle y reste".

„La tendre pitié qu'il a de la femme este la gloire au coeur de l'homme".

www.ziuaconstanta.ro

„En menaje, les femmes sont assurément plus malheureuse que l'homme, mai elles y gagnent plus que lui: il y perd sa liberté. Elles, non. La liberté n'est pas leur lot: l'eusentent elles a quoi bon? elles ne savent qu'en faire; et elles n'en peuvent rien faire que se perdre, si elles l'ont".

„Elles reste devorée de doute, stupide et sompçonneuse devant ce prophête: est-ce un saint? est-ce un fou? est ce un monstre? L'incrédule le confond tous le trois. Pour une femme un tel homme est toujours un ennemi".

„Un Dostoievski est unique: il est si profond en tout sens, qu'il est plus femme avec ses femmes qu'il ne se permet·d'etre homme. Il se fait victime lui même, pour qu'elles ne soient pas les siens" (Un „erou travestit în femeie", cum spunea Seneca).

„Plus l'homme a conscience, plus il est vulnerable".

- Regăsesc și în Montherlant (*Les jeunes filles*) aceste reflecții pe care le simt, le-am trăit, le recunosc ca foarte valabile:

„Unii bărbați sunt desgustați dacă sunt iubiți. Sunt mai multe motive contradictorii deoarece incoerența e caracteristică masculului: 1. Orgoliul, dorința de a avea inițiativa; 2. Umilința, sau dacă cuvântul nu pare prea tare, lipsa de fatutate; 3. Demnitatea, jena și rușinea rolului pasiv pe care-l joacă un bărbat care este iubit. A fi iubit. A fi iubit nu le șade bine decât femeilor, dobitoacelor și copiilor. A te lăsa îmbrățișat, dezmierdat, strâns de mână, privit cu ochii umezi, pentru un bărbat e cel mai oribil lucru; 4. Dorința de a fi liber și de a te eschiva" (Toate aceste sentimente le-am trăit întocmai, acum câteva seri, în camera unei fete, pe care o cunoșteam demult, din Facultate, și care m-a invitat la ea, la ora 9 seara. Am stat trei ore, fără să mă mișc din scaun. Cred că a revoltat-o la culme. M-am ferit să-i cad în plasă, mai ales că făcea totul ca să mă momească).

„Un bărbat crede că toate femeile vor să se arunce de gâtul lui. Așa sunt bărbații: li se vorbește de prietenie, ei înțeleg sex. La urmă, li se impută că nu se gândesc decât la acest lucru".

(Și în asta mă recunosc sută la sută!).

28 decembrie 1936

Azi noapte m-am culcat din nou la ora 2. Am visat ceva nostim de tot. Parcă locuiam într-o casă foarte mare, ca o catedrală gotică, cu o intrare imensă și cu scări multe, ce se pierdeau în întuneric, ca

www.ziuaconstanta.ro

într-o biserică. Într-o noapte m-am întors târziu acasă şi nu nimeream scările prin beznă. Iar comutatoarele din perete corespundeau toate cu sonerii electrice. Când apăsam pe buton să aprind lumina, zbârnâia o sonerie şi trezea toată casa. La un moment dat m-am pomenit înconjurat pe scări şi prin întuneric de un batalion de servitori sculaţi din somn şi veniţi să strige de ce sun. O fetişcană mai îndrăzneaţă zise către ceilalţi: „A început să vie noaptea târziu, nu îi e ruşine!" De-abia am izbutit să mă explic şi să-i liniştesc. După aceea, voiam să-i cer socoteală îndrăznеţei care se exprimase astfel despre mine. Voiam să-i spun că am să-i rup gâtul dacă mai vorbeşte aşa altădată. Ca să-i adresez ameninţarea, am întrebat-o mai întâi cum o cheamă: „L." mi-a răspuns. Am tăcut deodată, şi de unde mai înainte cu o clipă eram hotărât să urlu la ea, acum am spus doar atât: „Păcat!" Ea a rămas surprinsă. În gând am completat însă: „Păcat că porţi acelaşi nume cu ea, altfel ţi-aş fi arătat eu". Şi m-am deşteptat. Un asemenea soi de vis n-am mai avut până acum.

Azi i-am trimis L. scrisoarea, cu un mic adaos ce-i strică tot efectul. Aşa mi se pare. Am rugat-o să-mi răspundă. Nu cred nimic în această privinţă, dar nici nu sper. Dacă îmi răspunde, va fi o surpriză: ar însemna că acceptă să colaboreze cu mine la această poemă rară pe care mă străduiesc s-o fac din viaţa mea. Dar nu este ea aceea care să se grăbească să răspundă năzbâtiilor unui îndrăgostit care a pierdut simţul realităţii.

29 decembrie

Aseară, sau ieri, am scris pe coperta acestui caiet, aşa, într-o doară, neavând ce face: „Ci-gât.L." De ce am scris asta? Nu ştiu. Dar astăzi am o presimţire – stupidă poate! – că e adevărat: L. a murit pentru mine şi o voi îngropa în acest ultim caiet, unde va rămâne pentru totdeauna şi de unde nu va mai ieşi să apară în alte caiete. Nu ştiu ... Dacă a murit, apoi nu mai e nimic de făcut. Poate peste cinci ani – dacă până atunci cadavrele nu vor putrezi de tot, - poate atunci s-o mai scot la iveală.

- Astăzi, la librăria Alcalay, am vorbit cu Arghezi, mult, despre Dobrogea. Toată vara el a cutreerat sudul ei, cu maşina, împreună cu întreaga familie, până în regiunea Medgidiei şi mi-a spus că a rămas nu numai impresionat, dar parcă legat – o legătură ciudată – de acest pământ. A trecut şi prin Viişoara, şi când i-am spus că sunt de acolo,

www.ziuaconstanta.ro

că eu sunt într-adevăr „legat“ de Dobrogea, doar că nu m-a felicitat. Mi-a vorbit despre ciudățenia, despre asprimea și (totuși) familiaritatea aceea singulară a pământului dobrogean. Spunea că nici o provincie nu i-a produs senzațiile ce i le-a produs Dobrogea, că avea de gând să scrie o carte despre ea, dar că nu se simte în stare. I-ar place să locuiască și să trăiască acolo, dacă ar avea niște pământ. La vară are de gând să continue voiajul și în partea de nord a provinciei, poate va găsi cheia să desferece taina acestui pământ și să scrie cartea la care se gândește.

Într-adevăr, Dobrogea, provincia mea natală, e ciudată, foarte ciudată – bizară, ca și mine. Ca s-o cunoști, trebuie să ai mare răbdare și să fii foarte perspicace. Se lasă greu cunoscută, dar în simplitatea ei nudă, e plină de comori. Cine o cunoaște o dată bine, nu se mai desparte de ea. Și eu sunt dobrogean, dobrogean „iremediabil“ , cum i-am spus astăzi lui Arghezi.

Ce greu trebuie să fiu pentru L. ca să mă înțeleagă. Sau poate ea m-a înțeles până în fundul sufletului?

30 decembrie

Astăzi, am descoperit în *Manualul de educație morală pentru clasele a VII-a și a VIII-a, de fete*, întocmit de doamna Elena Rădulescu-Pogoneanu, un articol de al meu din *Vremea*, de acum vreo șapte luni, intitulat: „Portretul patriei mele[10)]“. Este reprodus în întregime. Plăcută surpriză. Sunt singurul din generația tânără, introdus în aceste manuale școlare (Mai figurează acolo și Cioran, apoi Lucia Demetrius, însă ei cu câte un fragment scurt, prezentate ca documente psihologice). Faptul m-a măgulit cu atât mai mult cu cât paginile ce poartă semnătura mea sunt intercalate prin cele mai mari spirite ale omenirii și printre scriitorii clasici ai noștri sau printre cei consacrați (vorbesc de cei de peste 40 ani). Iată un motiv să fiu mândru. Am încă o dată, concret, sensul înalt și frumos al misiunii mele pe pământ: să servesc prin puterea spiritului și simțirea inimii mele ideile și sentimentele cele mai nobile din viață. Asta nu trebuie s-o uit niciodată. Răsplata vine singură, când slujești Adevărul și Frumosul. Ce satisfacție și ce bucurie mai mare poate să existe în lumea asta, decât să constați că ideile și credințele tale, năzuințele și frământările tale, suferințele și bucuriile sunt înțelese de alții și sunt date ca exemple?

www.ziuaconstanta.ro

Mă miră că în toate manualele acestea – care sunt niște antologii de scrieri menite să facă educația morală a elevilor adolescenți – nu e nimic extras din Montherlant și prea puțin din Goethe. Dar într-unul din ele, am dat peste această cugetare a lui Marc Aureliu: „Nicăieri omul nu poate găsi o retragere mai liniștită și mai plăcută decât în sufletul lui". Sună cam straniu în secolul nostru, însă cine a ajuns aici poate spune că a cucerit o culme a vieții.

31 decembrie 1936

De când a plecat din București, nu mă gândesc decât la L., la mine, la destinul meu, la întâlnirea noastră. Răscolesc trecutul, evoc fiecare amănunt, analizez totul, și îmi dau tot mai mult seama câte greșeli am săvârșit, de câte acuzații neîntemeiate sunt vinovat, cât de puțin am înțeles-o în tot anul ăsta de când ne cunoaștem. De câteva zile însă, ca și cum ceva mi s-ar fi luat de pe ochi (ochii conștiinței) , am început să văd ce rară ființă am în față, ce femeie deosebită e L. Am o bucurie prin asta – bucuria de a constata că intuiția nu m-a înșelat și că L. e așa cum mi-o închipuiam și o doream eu – dar și un regret, acela de a nu fi crezut *totdeauna* în L. Credeam că mă amăgește, credeam că face literatură orală, credeam că procedează la fel ca toate celelalte. Dar nu, m-am înșelat. În această lume de snobi, înfumurați, extravaganți și superficiali, L. e o ființă autentică, singulară, cu o viață interioară profundă și complexă, cu drame, cu bucurii, cu elanuri și decepții, o ființă exemplară ce poate fi pusă în rândul marilor personalități feminine pe care le admiră istoria. De ce trebuie să fim despărțiți, certați, depărtați unul de altul, ca să ne înțelegem mai bine? Numai în singurătate putem oare vedea erorile propriului nostru spirit? Pe L. nu pot să o *văd* și să o *înțeleg* perfect decât când nu e lângă mine. Când suntem împreună nu-mi lipsește nimic și nu pot să judec ceea ce am în față. Da, e adevărat, fericirea te întunecă, durerea de instruiește, cum spunea Iorga.

Se încheie azi un an. Un an pentru mine plin de un singur gând, de o singură pasiune, de o singură bucurie și o singură tristețe: L. Anul ce se sfârșește azi, acest 1936, eu îl voi însemna în calendarul vieții mele nu prin patru cifre, ci prin patru litere: numele ei Lola (diminutiv de la Eleonora). Pot să declar cu toată sinceritatea că n-a fost o singură zi, în acest an, în care să nu mă gândesc la ea, să n-o invoc ca pe cea mai înaltă chemare a vieții mele, în care să nu mă scald în razele ce

www.ziuaconstanta.ro

iradiau din prezența sau din absența ei, ca de la un soare ce mă ardea și mă mângâia în același timp. Spiritul, sensibilitatea, capriciile și toate celelalte atribute ale ființei mele au înflorit și s-au topit rând pe rând, un an de zile, în flacăra acestui soare, luptându-se în mod chinuitor cu forțele naturii lor anterioare și cu ceea ce venea de sus, să le transforme, să le purifice. Am fost ca o ființă ieșită din întunericul pământului, la lumina splendidă a soarelui și funcțiunile mele, fiziologia mea mai întâi, a reacționat, apoi a privit cu neîncredere marea bucurie și marea ofrandă pe care universul mi-o aduce în față. N-am crezut că așa ceva poate să fie altceva decât un vis. Iar marele merit al L. este de a fi înțeles perfect această situație sufletească a mea, de a fi alimentat-o cu o artă desăvârșită ca să înflorească mereu. Barbarul din mine însă, a ucis atâtea clipe frumoase, m-a făcut să sufăr cumplit, și a făcut-o și pe ea să sufere.

Acum îmi dau seama de tot ce a fost. Am fost ca un copil bolnav, căruia mama lui voia să-i facă bine, forțându-l să ia medicamentele indicate. El le înghițea, dar cu o teribilă ciudă pe mama sa, care se străduia să-i vie în ajutor și în care el vedea o sursă de chinuri.

Și eu am chinuit-o mult pe L. , din aceeași dorință de a-i veni în ajutor. Nu știu dacă am ajutat-o cu ceva (cred mai curând că am decepționat-o), dar un lucru pot să spun, că nu m-am răsplătit cu nimic față de ceea ce mi-a dat ea. Ori poate că mă răsplătesc astăzi, prin remușcările ce mă zguduie și prin încrederea ce i-o port?

Nu sper s-o mai văd pe L. , pe scumpa mea soră. Da, îmi era o soră, cu toate că ceea ce a făcut să nu ne putem înțelege a fost dragostea mea furibundă pentru ea. Am iubit-o – o mai iubesc, mărturisesc, tot așa de tare! – dar, ca în orice iubire, dragostea sentimentală n-a putut fi despărțită de dorința carnală, de voluptatea fizică, după care am alergat totdeauna. Am iubit-o cu spiritul, cu sufletul, dar am iubit-o și cu trupul. Sângele meu, carnea mea o cerea tot așa de tare, cum o cerea sufletul din mine. Nu puteam să ucid în mine dragostea trupească, oricât m-am zbătut, oricât am încercat s-o fac. În orice iubire mare, trebuie să capete satisfacție și trupul, nu numai sufletul. Eu am iubit-o pe L. cu o forță sufletească extraordinară, o iubire ce m-a salvat de la moarte, ce mi-a redat viața, ce m-a făcut să trăiesc cu o intensitate care mi-a ars carnea și nervii, și tocmai de aceea nu puteam să n-o iubesc și trupește. Dacă aș fi iubit-o mai puțin sufletește, poate că aș fi dorit-o mai puțin, sau mi-aș

www.ziuaconstanta.ro

fi înfrânt mai uşor impulsurile cărnii, pe care m-am îndărătnicit să le ţin totuşi în frâu. Dar de aici s-a născut întreaga noastră dramă, întreaga neînţelegere, întreaga confuzie a neobişnuitei mele iubiri. Prin caracterul anormal al afecţiunii ei, L. ajunsese la acel punct superior când putea să dea totul sufleteşte, dar fără participare trupească. Pe ea n-o interesa *bărbatul* din mine, pentru ea dragostea trupească se realiza pe alt plan (lesbianism), în timp ce eu râvneam din toţi porii fiinţei mele contopirea trupească. Pentru mine aşa ceva era sublimul act ce se putea consuma în univers, pentru ea contactul sexual avea ceva jenant, urât chiar. Aceasta este explicaţia fluxurilor şi refluxurilor iubirii noastre, a alternării continui de momente divine şi de momente infernale. L. dorea o *prietenie* platonică, înaltă, nobilă; eu ceream şi o *dragoste* omenească. Drama a fost la fel de penibilă şi pentru mine şi pentru ea. Ah, dacă aş revedea-o, să-i explic toate acestea, să-i mărturisesc cu o sinceritate deplină ceea ce gândesc, poate că am izbuti să schimbăm natura acestei iubiri ciudate şi paradoxale. Fiindcă sunt sigur, L. se luptă şi ea să-şi schimbe natura.

Adnotări. 9 mai 1952. – Mai exist încă! După 15 ani, redeschid acest caiet. După 15 ani! O viaţă de om! Dar dacă anii sunt mulţi, totuşi viaţa pare atât de scurtă. Parcă totul ar fi fost ieri. Amintirile sunt proaspete încă, numai inima, numai sufletul a îmbătrânit – nici nu se putea altfel, după toate cele prin care am trecut în aceşti 15 ani.

Ieri am revăzut-o pe eroina acestui caiet. N-o mai văzusem de mulţi ani. Şi peste ea au trecut ani grei şi au lăsat urme. Aproape n-am recunoscut-o, şi dacă ea nu m-ar fi oprit pe stradă, nici n-aş fi observat-o (Eram, de altfel, cu capul în nori, fiindcă abia ieşisem din casă, după o zi de lucru). Ne-am întâlnit în faţa catedralei Sft. Iosif. Venea de la prietena ei, Maria Fotino, care locuieşte pe str. Th. Aman, în apropiere. Am stat de vorbă, câteva minute, ea ar fi dorit poate să prelungească întrevederea, dar eu n-am avut prezenţa de spirit să răspund acestei dorinţe. Slăbită, cu faţa întunecată, cu părul – altădată atât de frumos şi de bine coafat (Katherine Hepburn) – care-i cădea ca o chică neîngrijită pe frunte şi pe tâmple. Buzele dulci ca un fagure de miere atunci, acum subţiri şi uscate, bărbia ascuţită. Nici glasul, melodios, blând, mângâietor, nu-i mai era acelaşi: puţin aspru, sec, depărtat. Numai privirile mai păstrau limpezimea aceea adâncă, lucidă, în dosul căreia se citea o pasiune rece, nobilă – *l'élégance, la science, la violence*, cum o caracterizam eu – o inteligenţă

www.ziuaconstanta.ro

pătrunzătoare şi malefică totodată, ochii ei negri, atât de frumoşi, erau singurii ce rămăseseră vii, peste devastările pe care timpul le-a produs în fiinţa sa. Şi totuşi, era încă L. Întâlnirea aceasta neaşteptată, după atâţia ani, ne-a zguduit pe amândoi. Eram gâtuiţi de emoţie. Probabil că fiecare se uita la celălalt şi îşi aducea aminte zile, nopţi, bucurii, înfrângeri de altă dată, o tinereţe depărtată, o viaţă ireversibilă. N-am vorbit decât câteva minute. Conversaţia a decurs banal, fără nici un elan. Eu i-am întins mâna, la despărţire, fără nici un fel de promisiune că ne vom revedea, fără să-mi exprim măcar de formă dorinţa de a ne mai întâlni.

- Ai îmbătrânit, Pericle, deşi n-ai fir de păr alb, ai îmbătrânit ... Am simţit că face aluzie la răceala mea, la lipsa de emotivitate. Nu mai eram cel pe care-l ştia, care tremuram de câte ori o vedeam.

Ştiam că are dreptate, dar îmi dădeam seama că şi exagerează puţin, deoarece, în fond nu era chiar aşa precum spunea ea. Mai degrabă eu aş fi putut să spun că o găsesc îmbătrânită, dar am cruţat-o.

Am vorbit despre situaţia noastră, a amândurora.

- Ai tăi ce fac la ţară, au păţit ceva?

- Bine. De fapt e vorba de fratele meu de acolo, fiindcă tata şi mama au murit.

Am simţit imediat o remuşcare ce mă sfâşia la gândul că am minţit-o. „Binele" de la ţară de la noi, e o tragedie. Dar de ce m-a întrebat ea dacă „au păţit ceva?" Ştia oare? Ştia toată tragedia de acolo[11]? Şi de ce am spus că mama a murit când de fapt nu era adevărat? Dar n-am revenit, nu i-am mai spus nimic. Ne-am despărţit.

Nu ne văzusem de mulţi ani. Ne-am întâlnit în faţa catedralei Sft. Iosif, apărându-mi în cale ca o umbră venită de pe alt tărâm.

După aceea m-a cuprins o tristeţe apăsătoare, inexplicabilă, dar o tristeţe fără nici o legătură cu această întâlnire, o tristeţe nedefinită, accentuată poate de vremea care, în cursul serii, se făcuse rece, pătrunzător de rece. M-am plimbat vreun ceas singur, pe străzi – fără să mă gândesc nici o clipă la L., ca şi cum nu ne-am fi întâlnit – dar gândindu-mă mereu la mama, bolnavă la Constanţa, la cimitirul din Viişoara, la mormântul tatei, pe care aş fi vrut să-l văd, probabil părăsit şi părăginit de tot.

Am venit acasă şi am stat singur, până s-a întors şi Luchi de la serviciu, tristă, foarte tristă ...

www.ziuaconstanta.ro

În cursul serii, la ora 11, Ilie[12)] îmi telefonează de la Constanța că *azi la prânz* a murit mama. Prin urmare, în momentul când mă întâlnisem cu L., nu minteam: „Tata și mama au murit".

De ce m-am întâlnit cu L. tocmai acum, după atâți ani și tocmai în fața unei biserici, și de ce a venit vorba despre ai mei? Există totuși anumite întâmplări prevestitoare care ne vorbesc cu limpezime, dar noi nu înțelegem glasul lor!

Toată noaptea am plâns, fără zgomot și fără lacrimi, alături de Luchi, care plângea și ea la fel ca mine. Dar ei nu i-am spus nimic din cele întâmplate. Plângeam fiindcă murise mama - și atâta tot (În adâncul sufletului meu însă, mai plângeam și moartea unei alte ființe dragi, L. cea de acum 15 ani).

1937

1 ianuarie

Noaptea de Revelion a fost un coșmar. Anul 1936, ce mi-a adus atâtea clipe înălțătoare, deși m-a făcut să sufăr atât demult (dar o „suferință dureros de dulce"), se sfârșea și probabil că sfârșitul lui trebuia să fie așa cum a fost tot anul: zguduitor. Noaptea aceasta a fost oribilă, chinuitoare. Parcă toate păcatele și toate bucuriile celor 365 zile se adunaseră într-o singură clipă – ca la o înviere a morților - și-mi cereau socoteală de ceea ce am făcut. Era o judecată stranie, implacabilă, de care nimic nu mă putea feri.

Seara, am fost la Operă- *Boema*, adevărat spectacol pentru o seară de Revelion – dar după aceea a început judecata cea mare, judecata morților, a viilor, a triștilor și a fericiților din mine, judecata faptelor rele și a puținelor fapte frumoase pe care am putut să le fac în cursul anului care a trecut. Noaptea de Revelion, când toată lumea era veselă și petrecea, pentru mine a fost un coșmar.

Azi dimineață m-am sculat trist, obosit și deprimat, ca un condamnat ce-și începea abia supliciul. Pașii m-au dus către o biserică – biserica Albă, de pe Calea Victoriei. Sufletul îmi era greu, capul tulbure, inima sfâșiată. În biserică am căutat să mă spovedesc (mie însumi). Am făcut bilanțul tuturor greșelilor ce le comisesem, și le-am regretat amarnic. Cu fiecare greșeală pusă în balanță, sufletul mi se făcea mai ușor, corul cânta sus, în pronaos, și capul mi-l simțeam mai

www.ziuaconstanta.ro

limpede, mai senin, acoperit parcă cu niște cununi de crini. Spre sfârșitul slujbei, în fața altarului, un preot tânăr a început să citească dintr-o carte mare, cu un accent impresionant, un blestem extraordinar care mă cutremura. Un blestem adresat diavolului: „Te blestem, pre tine, făptuitorul întunericului și al păcatului, te blestem pre tine cel ce te-ai adăpat din frumusețea divină și ai fost izgonit de lângă ea, te blestem ... etc. etc." O capodoperă (Am să caut acest blestem să-l transcriu). Însă ceea ce era mai tulburător, era faptul că ascultam acest blestem, ca și cum mi s-ar fi adresat mie personal. O aveam în față pe L., dreaptă, vie, luminoasă, și eu, prăbușit la picioarele ei, cel ce nu știusem s-o admir și s-o prețuiesc cum se cuvine, primeam parcă blestemul acesta din gura unui judecător suprem. Fiecare frază însă mă înălța, mă ușura, mă purifica. Începeam să-mi ridic ochii spre ea, s-o ador, s-o înțeleg, să mă simt iarăși în stare s-o îmbrățișez. Blestemul acela m-a biciuit până la sânge, scoțând tot răul din mine, apoi m-a lăsat liber, mi-a îngăduit să devin iarăși om.

După blestem, același preot, de astă dată cu alt accent, dulce, implorător, a început să recite o binecuvântare, tot atât de impresionantă, prin conținut și semnificație. Aveam impresia că preotul citea acum această binecuvântare numai pentru mine, după cum numai pentru mine citise parcă și blestemul, și când spunea: „Binecuvântează pe cei ce se află astăzi aici", simțeam că numai mie mi se adresează. Nu știu dacă și în alte biserici s-au citit astăzi acel blestem și acea binecuvântare, și dacă ele fac parte din ritualul zilei (Cineva mi-a spus că la biserica unde a fost ea, nu a auzit nimic, deși a stat până la sfârșitul slujbei). Sunt sigur că numai la biserica aceea, unde m-au dus involuntar pașii, preotul acela, cu accentul lui violent, apoi patetic, a fost printre puținii, dacă nu singurul, care a citit acele texte. Și desigur că nimeni nu le-a ascultat, așa cum le-am ascultat eu, tămăduindu-mă.

Când am ieșit din biserică eram alt om. Mă simțeam ușor ca o pasăre, deși intrasem acolo cu sufletul greu ca o piatră de moară. Am recăpătat încrederea în mine, în viață, s-a reaprins speranța că o voi revedea pe L. și că-i voi mărturisi totul.

Cu acestea, nu voi mai scrie nimic în acest caiet, până nu o voi revedea pe ea. Afară de cazul când aș întâlni vreo întâmplare extraordinară în cale, așa cum a fost aceea de azi, când am trecut, în câteva clipe, prin toate chinurile Iadului și am resimțit toate binecuvântările Paradisului.

www.ziuaconstanta.ro

Adnotare. 12.III.1939. – Găsesc în Biblia tradusă de Gala Galaction, la sfârşitul Vechiului Testament, această rugăciune a regelui Manase, din care extrag:

„Căci am săvârşit păcate mai multe decât boabele de nisip de pe ţărmul mării, şi fărădelegile mele s-au înmulţit Doamne, s-au înmulţit încât nu sunt vrednic să ridic ochii şi să privesc înălţimea cerului din pricina mulţimii fărădelegilor mele.

Strâns sunt eu de cătuşele cele multe de fier, şi nu pot să ridic capul din pricina păcatelor mele şi n-am tihnă, pentru că ţi-am întărâtat mânia ta şi rău am făcut înaintea ta.

Şi acum îmi plec genunchiul inimii mele şi mă rog milostivirii tale:

Păcătuit-am Doamne, păcătuit-am şi cunosc greşalele mele!

Deci te rog fierbinte: Iartă-mă, Doamne, Iartă-mă şi nu mă pierde din pricina fărădelegilor mele. Nu te întărâta de-a pururi împotriva mea şi nici nu păstra faptele mele cele rele şi nici nu mă osândi, când voi fi în împărăţia morţii.

Ci arată-ţi îndurarea şi, nevrednic fiind eu, mântuieşte-mă după mulţimea îndurării tale".

3 ianuarie 1937

Analizez, cântăresc, tai firul în patru şi-l analizez mereu. Mă gândesc la dragostea asta a mea şi nu pot să ajung la nici o concluzie. Sunt eu vinovat de felul cum se desfăşoară ea, este L. vinovată de toate „incidentele" ce se ivesc? Nu ştiu. Ceea ce ştiu este că în faţa ei sunt cuprins mereu de frica de a n-o pierde şi de aceea mă port cu ea ca un supus ce nu îndrăzneşte să ridice ochii şi să spună ce are pe suflet. Mi-e frică să nu se supere odată tare şi să plece fără să se mai întoarcă. Aş fi nenorocit. Prefer să sufăr, să păstrez în mine toate gândurile ce mă frământă, decât să-i spun totul pe şleau. E o laşitate, desigur, dar este şi o dorinţă de a o menaja, căci e fragilă, foarte sensibilă şi ar durea-o cumplit o discuţie *tare*. Pe de altă parte o iubesc ca un disperat şi nu pot concepe că între noi să fie vreo neînţelegere gravă, vreo ruptură definitivă. Sunt numai toane, care trec, revin, nu lasă urme. Acum mă gândesc la ea ca la cel mai de preţ lucru din lume şi o aştept cu nerăbdare, hotărât ca la prima noastră revedere să-i cer

www.ziuaconstanta.ro

scuze, să-i explic totul, să-i dezvălui întreaga mea dramă interioară. Căci am convingerea că are să revină.

4 ianuarie

Mai bine zis, 5 ianuarie, căci a trecut demult de miezul nopții. Am citit în noaptea asta cartea a doua a lui Montherlant: *Pitié pour les femmes*. E ceva curios; ca și prima, cartea aceasta este una dintre acelea care îmi vorbesc ca o muzică și aduc lumini noi în mine. Mă regăsesc parcă pe mine, rătăcitul, mă judec și mă înțeleg mai bine. Citind această carte, mi se desfășoară în față filmul poveștii mele cu L. Uneori, când examinez unele situații, cred că L. nu m-a iubit de loc. De cele mai multe ori însă, văd, *văd* precis că L. a avut o afecțiune sinceră și caldă, însă ea s-a temut să creadă în mine, fiindcă instinctul ei de femeie a sesizat foarte bine caracterul meu de „literat" – adică: exaltare, instabilitate, patimă, amăgire și auto-amăgire în toată Iubirea mea. A devenit bănuitoare, neputând crede că o dragoste atât de puternică – așa cum a constatat-o la mine – ar putea să fie ceva autentic și durabil. Îi scriam scrisori patetice – căci în absență o adoram – dar când eram împreună îi dovedeam prin gestul meu altceva decât îi scriam. Acum îmi dau seama ce încercări disperate a făcut ea ca să mă înțeleagă și să mă cunoască. Până la urmă a rămas cu convingerea că scrisorile mele sunt „literatură" și că realitatea e alta. Și poate că are dreptate. Iubirea mea se exprimă în scrisori; în gesturi nu spune nimic. Or, ea avea nevoie de dovezi reale, însă în acest domeniu sunt incapabil de cea mai mică „declarație" sau mângâiere. Nu sunt la fel cu ceilalți; și o decepționez. În afară de asta, două păcate capitale m-au făcut să ajung aici, s-o dezamăgesc și s-o îndepărtez pe L.: orgoliul meu, pe care-l frâng în spovedaniile și implorările din scrisori, dar nu-l pot îmblânzi când sunt cu ea, și în al doilea rând, glasul cărnii, pe care de asemenea, mi-l înăbuș față de ea – din teama de a n-o pierde – însă nu-l pot cu nici un chip stinge în trupul meu. În cartea lui Montherlant am întâlnit acest citat din Sf. Pavel: „La prudence de la chair est la mort des âmes". Asta este. Prudența cărnii mele a distrus frumusețea iubirii noastre. M-am stăpânit față de L., am căutat să mă port ca un mascul înfierbântat - știam că nu-i place asta - și această stăpânire mi-a sfâșiat trupul și mi-a zdrobit sufletul. M-am stăpânit, tocmai din teama de a n-o depărta de mine, de a n-o pierde. Ah, câte lucruri mi s-au limpezit în

www.ziuaconstanta.ro

cap ... Dar nu-i prea târziu? Voi mai putea repara ceva? O dată, numai o dată s-o revăd pe L. şi am să-i spun toată drama mea, şi are să mă înţeleagă, şi n-are să mă mai privească cu neîncredere ... Am suferit şi sufăr cumplit că ea a plecat supărată, de Crăciun. Dar cred că şi mai mult suferă ea din cauza asta. Şi sunt hotărât să răscumpăr acest chin prin bucuria ce i-o vor produce destăinuirile mele atunci când ne vom reîntâlni.

Ceva curios: Am invitat-o pe L. să meargă cu mine în Grecia, la primăvară. Credeam că e o extravaganţă de-a mea. Dar văd că şi Costa(recte Montherlant), procedează la fel cu Solange. Deci, dacă asemenea gesturi le-au mai făcut, sau le-au mai gândit şi alţii, înseamnă că eu nu sunt un nebun, înseamnă că iubirea mea nu e o aberaţie.

Azi noapte am visat-o pe L. Mă aflam la cabinetul secretarului general de la Ministerul Muncii, cu cei doi prieteni ai mei de acolo Jebeleanu (fratele poetului) şi Fotescu, şi-i rugam să-mi facă rost de nişte bani, sub formă de ajutor, pentru o excursie în Grecia. În aceeaşi încăpere apăruse şi L. cu o prietenă a ei, pianista pe care o cunosc. Se părea că nu-mi dă nici o atenţie, şi asta îmi îngheţă sufletul. Totuşi, mă gândeam că am să fac împreună cu ea o călătorie în Grecia.

Azi noapte am visat lucrul acesta, în noaptea asta am citit cartea lui M., cu capitolul acela (p. 150-180), unde Costa o invită pe Solange într-un voiaj. Oare aceste coincidenţe nu trebuie să-mi întărească şi mai mult convingerea că L. va accepta invitaţia mea?

Sunt poate prea naiv. Dar mai bine cred în iubirea L., cu riscul de a fi naiv, decât să nu cred. Pot să rezolv dilema iubirii, cum o rezolva Pascal pe a existenţei lui Dumnezeu. Şi totuşi dacă pierd, e cumplit. Dacă o pierd pe L. universul se întunecă pentru mine.

5 ianuarie

Montherlant - „ce farçeur"- este şi va rămâne un personaj principal, al treilea, în povestea iubirii mele: eu, L. şi el. Căci, de un an şi jumătate de când am cunoscut-o pe L., mă întâlnesc regulat cu el, în momente cruciale. În toamna trecută (1935) citisem *Service inutile*,tocmai când iubirea mea era în faza ferventă a delirului. Desigur, lectura acestei cărţi a avut o rezonanţă şi o influenţă adâncă aspra mişcărilor mele sufleteşti de atunci. În primăvară, când treceam printr-o perioadă *neagră* a iubirii, am citit *Les jeunes filles*, prilej de a

www.ziuaconstanta.ro

mă confrunta cu Andrés, eroina cărții, și cu el însuși, cu Montherlant. Mai ales cu autorul mă confruntasem atunci: ajunsesem la concluzia că eu, la 25 de ani, aș putea semna o carte ca a lui și că el, Montherlant (teribilul Costa din carte) nu poate să fie străin de o experiență tragică provocată de o femeie, ca aceea prin care treceam eu în acele momente. Afirmasem chiar că perioada „voiajurilor chinuite" nu poate să fie altceva decât o evadare, în urma unei dragoste „tranquée". Asupra acestui punct primesc acum confirmarea, *Pitié pour les femmes*, din partea lui M. însuși, la pagina 232: „Pendant quinze ans, comme une orgue par l'air, avoir été traversé par la force des femmes, et chantant d'elles; ses voyages, ses allées et venues, ses dispositions, ses longs «silence litteraires», toute ce que parait inexplicable dans sa vie, toute cela n'avoir jamais d'autre cause que le peuple eratique des fammes; avoir vomi l'univers (combien de fois), dans tout ce qui n'était pas l'amour; avoir tout sacrifié, sauf son art à sa vie privée; et cette vie privée n'être faite que l'amour; n'avoir souffert, une fois sur deux, que de la souffrance qu'on etait forcé de causer aux femmes, ou plutôt aux jeunes filles, car toute aventure avec une jeune fille, que ne finit par le mariage, est vouée à la souffrance et au malheur; avoir eu sa vie entière géné, affaiblie, ralentie, par la preoccupation de ne pas leur causer de tort; ne pouvoir lire les môts: «petite fille» sans sentir dans sa poitrine le premier momvement des larmes; ne pouvoir entendre dire d'une inconnue qu'elle a été recalée à son bachot sans avoir envie de l'adorer; ne pouvoir rencontrer dans une lettre d'inconnue une faute d'orthographie sans la baiser sur le papier ... etc. etc."

Ar fi inutil să insist a spune în ce măsură mi se potrivește această patetică reflecție, ce atinge accentul unei depline sincerități. Ca s-o pun în legătură cu L. – departe de a o compara cu André sau cu altcineva – ar trebui să reținși această tristă constatare: „Elle n'a rien compris à moi, malgré toutes les apparences, puisqu'elle a pu se tromper sur moi à ce point. Et moi, je n'ai rien compris à elle, puisque jamais, au grand jamais, je ne l'aurais cru capable de se tromper ainsi ...". Iarăși, în ce măsură mi se potrivește această frază, n-o mai spun. Cartea lui M. m-a făcut să văd, să înțeleg anumite lucruri, mi-a răsturnat universul interior, mi-a aprins lumini noi în suflet. Experiența mea e la fel ca a lui, cu o singură deosebire: că e mai intensă, mai tragică decât a lui. N-am citit această carte ca pe un roman, nici nu este un roman (M. e un subtil și mare moralist, o forță

www.ziuaconstanta.ro

de trăire şi de gândire rară, dar nu-i romancier); am citit-o ca pe o confesiune, ceea ce şi este. *Les jeunes filles* e una dintre cele mai sincere cărţi ale lui. Iar Costa e el, până în măduva oaselor, cu toate că-l reneagă. Însă nu înţeleg de ce îl reneagă. Costa nu e deloc un tip ordinar, stupid, brutal, cum a fost catalogat. E aşa cum îl obligă viaţa să fie. Are şi el clipe de remuşcări, de umilinţe, de înfrângeri. Numai prostia Andreei (această femeie inteligentă totuşi, această intelectuală) îl obligă să apară drept imund. În realitate Costa e un bărbat cu suflet nobil şi onest. Numai femeile îi falsifică aureola. Şi foarte bine zice el că orice contact cu o fiinţă omenească e o eroare. Costa ar trebui luat ca exemplu în anumite privinţe- însă, bineînţeles, cu foarte mare atenţie, căci s-ar putea să fie un exemplu periculos. Montherlant însuşi e conştient de asta şi a spus-o în interview-ul publicat în „Dimineaţa" de ieri (altă coincidenţă pentru mine!). Iată ce scrie acolo: „Sunt prea conştient de ceea ce e caracteristic mie, ca să pun un preţ deosebit pe mesagiile sau numai pe sfaturile ce le-aş putea da altora. Tocmai de aceea n-am căutat niciodată să cârmuiesc. Dacă m-aş putea îndruma pe mine însumi, ar fi deja mult. *Asta nu înseamnă că ceea ce scriu nu conţine o învăţătură. Dar e prea încâlcită, ca s-o mai poată înţelege cei care nu sunt deprinşi cu subtilităţile. Nu doresc însă nimănui să priceapă cu tot dinadinsul aceste rafinamente.*"

Les jeunes filles, opera asta atât de „imorală",eu o găsesc foarte morală, dar nu pentru toată lumea, ci numai pentru cei „deprinşi cu subtilităţile". Aş putea spune că trebuie să fie fericit Montherlant că eu l-am înţeles – poate cel mai bine (Vezi studiul despre Montherlant în volumul „Retroproiecţii literare - 1973"). Fiindcă l-am judecat prin mine însumi, judecându-mă pe mine prin el. Dealtfel, sunt sigur că trebuie să fie foarte puţini cei ce l-au înţeles, mai ales la noi ... *où tout est pris à la légère*. Căci opera asta – încă o dată – nu e un roman, nu e o scriere de ficţiune, ci confesiunea cea mai sinceră a unei drame teribile. Il admir pe M. şi-l invidiez: mi-a luat-o înainte. Totuşi, *Andreia Urmuz*, rămâne *Andreia Urmuz*. Şi va fi!

Iar în privinţa L. ce mai pot face acum decât s-o aştept? Sunt sigur că o voi revedea. Şi poate că nu ne vom mai despărţi niciodată – nu ştiu.

Acum îmi dau seama cât de multe greşeli am comis faţă de L. (Şi ea a greşit, dar greşelile ei au fost consecinţa greşelilor mele). N-am ştiut cum să mă comport, mi-a lipsit imaginaţia. Am fost egoist, m-am gândit numai la mine, nu m-am gândit şi la ea. Am fost laş,

www.ziuaconstanta.ro

n-am îndrăznit să fiu cu ea, așa cum aș fi dorit să fiu. Dar simt acum că sunt un om integru, că aș putea să fac fericită o femeie ca L., că aș putea s-o ajut să învingă slăbiciunile ei și să redevie la normalitate în raporturile dintre sexe ... Lecția lui Montherlant într-adevăr nu e „lipsită de învățătură". Ea mi-a demonstrat că sunt un om sănătos, că ceea ce se petrece e firesc, că toată drama iubirii mele e normală (deși e anormală poate numai în intensitate, datorită forței mele sufletești deosebite), că suferința mea e legitimă și nobilă. O aștept acum pe L. pentru ca „lecția" să dea roade.

- Iubirea mea nu e o iubire banală, de râd, și n-a fost nici o clipă astfel. Din primul moment când am văzut-o pe L. – atunci la Biblioteca Fundației* – am simțit că se va petrece ceva neobișnuit cu noi, și așa s-a întâmplat. Felul cum s-a desfășurat această iubire, cu momente de înălțare până la cer, și cu clipe de prăbușire în străfundurile infernului, mă face s-o integrez în rândul marilor idile legendare:

Tristan și Isolda
Dante și Beatrice
Rafael și Fornarine
Michel Angelo și Vittoria Colone etc. etc.

Nu e o iluzie livrescă. Sunt convins că nici unul din aceste cupluri n-a cunoscut miracole mai mari și frumuseți mai înălțătoare, dar nici suferințe mai cumplite. Acestea sunt în mare parte creații literare. Iubirea mea e o realitate mai vastă și mai zbuciumată decât cele plăsmuite de fantezia poeților. Dacă aș putea s-o aștern pe hârtie așa cum a fost, aș crea o legendă.

Și cum să n-o aștept pe L.? Cum să nu cred că o voi revedea și o voi avea iar alături de mine, de sufletul meu fierbinte? Cum să nu cred că legenda noastră e nemuritoare? Cum să nu vreau să o trăiesc până la moarte? L., logodnica mea eternă, te aștept!

6 ianuarie 1937 (Bobotează)

Dacă iubire se numește sentimentul acesta pe care-l are omul despre onoare, despre eroism, despre sacrificiu, despre umilință, sentiment ce ți-l aprinde în suflet numai gândul la o persoană dragă, pentru care ai face orice, chiar și imposibilul, dacă iubire se numește

* Vezi la „Note", anexa finală

www.ziuaconstanta.ro

viziunea pe care ţi-o creezi despre lume şi viaţă într-un anumit moment istoric şi în anumite împrejurări, viziune născută şi alimentată de prezenţa unei persoane ce se confundă cu divinitatea şi universul; dacă iubire se numeşte acea renunţare la toate gloriile şi bogăţiile de pe lumea asta, numai ca să păstrezi ceea ce ai cucerit într-o fiinţă ce poate suplini totul – atunci fără îndoială că o iubesc pe L. Nu e şi n-a fost niciodată o iubire trecătoare, banală, omenească: e o iubire eroică, cum numai în legende se întâlnesc asemenea iubiri, e o iubire „nobilă", ce nu se va sfârşi niciodată şi pe care „incidentele" o fac şi mai puternică, o sudează şi mai tare. Când mă gândesc la L. - şi în orice clipă mi-e gândul numai la ea – am în faţa ochilor o viziune splendidă a existenţei şi am impresia că totul, în timp şi în spaţiu, porneşte de la L. ca de la un soare strălucitor şi pur. Nu există privelişti mai frumoase de contemplat ca prezenţa L. în istoria mea. O iubesc pe L., o iubesc ca pe un înger, ca pe o zână, ca pe o eroină de legendă, ca pe un fermecător colţ de univers. Când mă gândesc la ea, nu văd decât lumini, armonii şi întreceri de jocuri ce-mi exaltă imaginaţia şi-mi umplu sufletul de feerie, blândeţe şi voluptate. O iubesc şi o aştept, ca pe o apariţie din alte lumi, cereşti. Este imposibil ca şi ea să nu se gândească la mine. Gândurile noastre se întâlnesc în eter.

- În această dimineaţă de insomnii (e ora 5, la Bobotează), mă gândesc la ea. Iarăşi şi iarăşi la ea, ca şi astă vară, ca şi astă primăvară, ca şi în iarna trecută. În noaptea asta mi-au defilat prin memorie câteva momente principale, pe care abia acum le înţeleg, acum văd prin ele cât a ţinut L. la mine, cât a voit să nu mă piardă - şi ea, ca şi mine! - şi cât a suferit fiindcă îi era imposibil să mă facă să văd ceea ce voia ea să-mi arate. Am fost, fără îndoială, un mic monstru în această dragoste, un mic monstru îndrăgostit de o fată sinceră şi frumoasă. Mi-aduc aminte seara din luna mai, de la Universitate, când L. mă ura cu atâta violenţă, dar în furia ei era o exasperare, o disperare profundă. Văd limpede lucrul ăsta acum, aşa cum îl vedeam şi atunci, dar acum îl înţeleg mai bine. Îmi mai aduc aminte o clipă, nu pot s-o datez în timp, când L. mi-a spus, foarte timidă, foarte jenată că trebuie să facă doar aluzie la un lucru pe care ar fi vrut să-l explice din toată inima: „Eu nu înţeleg cum eşti tu; în scrisori îmi spui că vrei o prietenie devotată până la sacrificiu, şi în realitate ..." Ce dulce era când îmi spunea asta. Dar cum n-o înţelegea egoismul şi egocentrismul meu, scepticismul şi teama de

www.ziuaconstanta.ro

demonii din mine. Alte ori o vedeam frământată, zdrobită de faptul că trebuia să mă părăsească pentru o perioadă, ca să se liniștească apele, iar eu, imbecilul, nu mă duceam s-o chem. Altădată aștepta un cuvânt, un gest, un singur gest, ca să-mi ofere totul, dar eu, blestematul de sorți, nu-l făceam. În scris îi declaram toată prietenia, îi arătam toată dragostea mea, însă, în realitate, când stăteam alături de ea, păream cel mai străin, cel mai indiferent. Asta, din cauză că prezența ei mă îmbăta de fericire, o fericire în care nu puteam să fac altceva decât s-o admir. Făceam din ea o statuie de care eram îndrăgostit, când L. căuta un prieten căruia să i se destăinuiască. Cât de mult am chinuit-o! Mă voi reabilita vreodată în fața ei?

Ora 4 p.m.

Azi, deși Bobotează, a fost o zi splendidă. Calea Victoriei părea o secvență dintr-un film tehnicolor. Toată lumea era veselă, zburda. I-am scris L. câteva rânduri. I-am trimis și o ilustrată primită de la Anton, din Atena. Instinctul îmi spunea că am făcut bine, că asta are s-o înveselească și pe ea (Instinctul e cel mai bun sfătuitor al meu). Acum aștept. Aștept până la 27 ianuarie – ziua predestinată, sau ziua fatală?

Ora 7 seara

Tot astăzi i-am scris și lui Anton, în Grecia. O coincidență, a făcut să le scriu la amândoi în aceeași zi.

Mâine dimineața plec la Viișoara, la nunta lui Ștefănică.

Ora 12 noaptea

Mi-e teamă de un singur lucru, ce mă înspăimântă până la pulverizare: *ca nu cumva totul să fie prea târziu*. Azi înțeleg toate greșelile mele față de L. – gelozia, suspiciunile, neîncrederea – văd bine eforturile ei de a mă face să cred în sinceritatea prieteniei ei. Dacă totul e prea târziu, dacă nu ne vom mai întâlni, ca să-i explic, remușcările m-ar putea distruge. Dar nu se poate să fie prea târziu.

L. s-a supărat pe mine, fiindcă în ultima pagină a caietelor ce i le dădusem scrisesem – ca o concluzie a însemnărilor de *până atunci* (până în martie 1936): „M-aș putea considera de acum *încurcat* cu

www.ziuaconstanta.ro

L.“. Când mi-a spus că asta a întristat-o foarte mult, cu blândețea și duioșia ei ce întrec orice farmec din lume, nu înțelegeam cum poate să se supere cineva de o vorbă ca aceea, aruncată pe hârtie într-o noapte de nebunie. Credeam că glumește, credeam că n-a dat prea mare importanță faptului acesta mărunt (Mărunt pentru mine, dar pentru ea catastrofal. Cred că a lovit-o cumplit, ca o măciucă în cap, când a citit acest cuvânt). Și atunci, și mai târziu am încercat să-i explic că nici nu mi-am dat seama de ceea ce am scris acolo, că a fost o simplă scăpare și că n-ar trebui s-o ia decât ca pe o orbire a momentului. Așa i-am spus, și eram absolut sincer, convins că puțina gravitate a cuvântului – de care și uitasem complet – față de puternica dragoste ce i-o nutresc. Dar acum îmi dau seama de imensa gravitate a acestui cuvânt și cumplita lovitură ce-a produs-o el în sufletul L. În adevăr, cum a fost posibil să treacă prin capul meu, și din cap să treacă în vârful condeiului (prost inspirat în noaptea aceea), o asemenea idee: că aș putea fi „încurcat“ cu L.? Niciodată n-am căutat să văd gravitatea acestui cuvânt, fiindcă nu-l luam în serios, dar astăzi înțeleg păcatul, infamia, crima. Căci această expresie e o imfamie și o crimă, față de eforturile titanice ale L. După atâtea eforturi de a realiza o legătură trainică între două suflete, tocmai în momentul când ai crezut că, în sfârșit, ajungi acolo unde năzui, să-ți cadă deodată sub ochi acest cuvînt! Ce prăbușire! Iată ce a pățit L., iată ce greșeală am făcut și ce lovitură zdrobitoare i-am dat eu. Cum să mai creadă în toate scrisorile mele patetice și imploratoare, când s-a lovit de acest singur cuvânt infamant? Un singur cuvânt a distrus un univers de fericire. Cum să mai creadă ea în mine, când eu am putut să gândesc la un moment dat că „sunt încurcat cu L.?“

Dar cuvântul acela a fost o prostie. E drept, cineva din ființa mea se opunea la apropierea L., a cărei prezență zicea că-i știrbește „libertatea“ (și acel cineva era „artistul“, sălbăticiunea din mine), însă de aici și până la a afirma enormitatea în chestie e o prăpastie. Nu numai că nu m-am considerat nici o clipă „încurcat“ cu L., dar n-a existat *o singură clipă* de când o cunosc să nu mă gândesc la ea și să nu simt că fără ea n-aș putea trăi, m-aș sufoca pur și simplu. În relația mea sufletească cu L. nici vorbă nu poate fi de o asemenea idee vulgară. Un singur lucru nu-mi pot explica: de ce n-am rupt foaia aceea (am vrut de atâtea ori s-o rup), de ce am lăsat să treacă în mâna L.? Fiindcă eram prea leal cu ea și fiindcă nu înțelegeam să-i ascund nimic din ceea ce am gândit – chiar în clipele de eroare, chiar în

www.ziuaconstanta.ro

momentele de deznădejde – în legătură cu ea, convins că şi ea are să privească prostia aceasta aşa cum o priveam şi eu: cu un surâs îndelungat. Dar nu s-a întâmplat aşa. Şi desigur că gravitatea acelui cuvânt stupid planează de-atunci asupra întregii noastre „prietenii".

- La Bobotează – după un an şi ceva – la Bobotează (să fie oare un semn simbolic?) am înţeles sensul şi sinceritatea adâncă a primelor cuvinte din prima seară când am cunoscut-o pe L.: „Vrei să fim prieteni, vrei?" Atunci, şi mai târziu chiar, credeam că e banalul moment al oricărui început de idilă. Acum văd că momentul acela depăşea cu mult banalitatea, era un strigăt pornit dintr-o nevoie adâncă de prietenie. În sufletul meu înţelegeam aceasta, dar nu-i dădeam importanţa cuvenită. Nu credeam că şi L. vine spre mine cu aceeaşi dorinţă absolută de a găsi pe cineva să-i fie aproape, aşa cum mă duceam eu spre ea. Eram predestinaţi să ne întâlnim. Dar n-am ştiut să mă port totdeauna aşa cum ar fi trebuit. De aici, despărţirile noastre, prăbuşirile, suferinţele ... Doamne, nu ştiu ce-aş face dacă m-aş împăca acum cu L. Ar fi ceva necrezut de frumos. Aşa ca şi cum cineva ar fi căutat, timp de un an şi ceva de zile, să mă convingă într-una că voi ajunge la cer, iar eu nu credeam, fiindcă nu credeam în existenţa cerului şi în posibilităţile mele de a mă ridica până la el, şi în destinul meu de a cunoaşte asemenea fericire - şi acum m-aş pomeni deodată în cer. De fapt, ceea ce simt acum e un regret imens, ca şi cum cineva m-ar fi purtat prin cer – un înger, bineînţeles (L.) – legat la ochi; am simţit că trec prin cer, dar nu m-am bucurat de asta, fiindcă nu vedeam cu ochii mei realitatea şi mă *îndoiam*. Acum, la sfârşit, îngerul şi-a luat zborul de lângă mine şi Dumnezeu mi-a dezlegat ochii, pedepsindu-mă să *regret*, să sufăr pentru faptul că n-am *crezut* şi nu m-am *bucurat* de ceea ce îmi spunea îngerul. Cine nu crede în îngeri îl ofensează pe Dumnezeu, şi după ce îngerii dispar, Dumnezeu ne pedepseşte. Să-i cer iertare lui Dumnezeu, e inutil. El mă trimite să-i cer iertare îngerului. *Dar unde e îngerul*? Iată cea mai groaznică pedeapsă a mea: rătăcirea, eternă poate, în căutarea îngerului bun, pe care nu l-am crezut atunci când era lângă mine.

Unde e îngerul?

- Astăzi am citit în gazetă că Enescu a dirijat cu un succes extraordinar Filarmonica din Washington (telegramă Rador). Începând

www.ziuaconstanta.ro

cu sfârşitul lui ianuarie, Enescu va dirija câteva concerte cu Filarmonica din New-York.

Enescu! Enescu la repetiţia din sala Ateneului, când l-am privit cu L. astă toamnă! Enescu ce trecuse atunci pe lângă noi, venind de la pupitru şi îndreptându-se spre fundul sălii (unde eram doar câţiva admiratori fanatici), într-o ţinută neglijentă, cu cămaşa puţin scoasă din pantaloni, ca şi cum se întorcea dintr-o luptă, cu părul răvăşit, cu toată figura descompusă. A trecut pe interval, chiar pe lângă noi, care stăteam în scaune la capătul rândului. L. a regretat că l-a văzut astfel. Zeul de la pupitru era acum un om oarecare ce se duce, în pauză, la toaletă. Când a trecut pe lângă noi, i-am şoptit lui L.: „A trecut pe lângă tine un Geniu!" Dar ea n-ar fi vrut să-l vadă aşa, fiindcă îl iubea prea mult în imaginea ce şi-o făcuse despre el, cu arcuşul sau cu bagheta la pupitru ...

Şi Enescu, cel de atunci, dirijează acum Filarmonica din capitala Statelor Unite. Stăpâneşte în momentele acestea poate toată America. Între mine şi el era atunci numai L. şi trecuse pe lângă noi de-l puteam atinge. Astăzi, unde este el, în ce situaţie sunt eu ... Şi între noi e tot L.

16 ianuarie

Am fost la nunta lui Ştefănică. Am petrecut, m-am obosit, am străbătut viscolul dobrogean cu căruţa (de la Viişoara, la Murfatlar, unde am luat trenul), înfofoliţi în şube şi cu o damigeană de vin „bătut" (ce spume!) din care beam ca să ne încălzim, şi am ajuns aici după şase zile de ospeţe şi nesomn. Eram zdrobit, dar m-am refăcut repede, după câteva ceasuri de somn adânc. Nu însă şi sufleteşte, căci tot timpul s-a ţinut după mine o umbră ce mă urmărea pas cu pas şi mă făcea să am mereu remuşcări, să nu simt gustul petrecerilor.

A doua zi după revenirea aici, s-a petrecut un eveniment: am revăzut-o pe L. Ne-am întâlnit aseară la Biblioteca Fundaţiei. Dar în ce stare era: tristă, friguroasă, plictisită, amărâtă. Revederea ei mi-a făcut bine, dar m-a umplut şi de mâhnire. Acolo, la bibliotecă, mi-a spus iarăşi ce nenorocită se simte. Îmi vorbea ca unui prieten, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi cum nu ne-am fi văzut doar de o zi.

www.ziuaconstanta.ro

18 ianuarie

A murit Anton Holban. O veste uluitoare pentru mintea şi inima mea. Ea mi-a căzut sub ochi a treia zi după deces, prin anunţul laconic din ziar. Dacă n-aş fi citit negru pe alb, n-aş fi crezut asta, şi nici acum nu mă pot obişnui cu ideea că Anton Holban e cu adevărat mort. S-a întâmplat fulgerător şi nu ştiu ce fatalitate mizerabilă mi-a adus această veste tocmai astăzi, când aveam mai puţin ca oricând nevoie de aşa ceva. De la moartea lui Anton Holban n-ar fi trebuit să lipsesc, ca de la moartea unui frate. Dar tocmai de aceea am lipsit, fiindcă sunt asemenea lui, fiindcă ceea ce m-a împiedicat să iau parte la incinerarea trupului său, a fost o întâmplare, una din acele întâmplări stupide şi dureroase, ce urmează altor întâmplări sublime şi înălţătoare, atât de familiare sufletului torturat al lui A. H. A fost o femeie. Irina, Ioana, L. – sunt creaţii ale noastre, ale turmentărilor noastre sufleteşti, ale orgoliului şi timidităţii, ale candoarei şi lucidităţii, ale sfâşierilor noastre interminabile ... Anton Holban, tu ai fost un om serios, care ai suferit până în ultima clipă din aceleaşi motive ce mă fac şi pe mine să sufăr astăzi. Am fost doi fraţi predestinaţi. Dar nu ţi-am spus niciodată asta. Ne întâlneam regulat, luni seara, la „Vremea", tu erai mereu „în trecere", timid, speriat, parcă temându-te de oameni, ca şi mine. Fugeai repede, căci jos, în gangul de la intrare, te aştepta o „iubită". Ne întâlneam în fiecare joi la Ateneu, la concert, de unde erai nelipsit, la fel de solitar, stingher, cu privirile tale albastre căutând ceva ce nu se putea găsi. Am fost şi de câteva ori şi în camera ta, de unde se vedea pe fereastră, la câţiva metri, cupola Ateneului, templul muzical unde sufletele noastre se simţeau bine, numai acolo, ca într-o oază, unde evadam săptămânal, după contactul brutal cu oamenii şi închinam totul unei femei sau trăiam intens pentru o femeie. Irina, Ioana, L. Drama aceasta nu cunoaşte decât o soluţie: moartea, căci sufletele neliniştite, ca ale noastre, nu se pot ataşa de altceva în lumea aceasta, decât de o umbră, amăgitoare şi obsedantă. Tu ai scăpat, Anton Holban. Umbrele plâng, dar tu ai găsit, în fine, liniştea. Întrebarea este însă: mai *exişti* oare undeva? O întrebare care mă cutremură.

www.ziuaconstanta.ro

24 ianuarie

Concert de pian, Claudio Arraw. Un tânăr sud-american, cu fața negricioasă, vioi, nervos, cu mustăcioară subțire, ca trasă cu condeiul. Dintre bucățile mai puțin cunoscute „Dansul groazei" de Falla. Compozitorul acesta e o revelație iar bucata lui o surpriză, care a întâlnit exact ceea ce sugera în sufletul meu. Arraw are totuși preferințe pentru Chopin. De ce a interpretat „Dansul groazei"? În orice caz, cântă, cântă diavolește!

29 ianuarie

Iarăși mi s-a făcut dor de acest caiet, de aceste însemnări. La un moment dat crezusem că nu mă voi mai întoarce niciodată la ele și că tot ce am scris până acum aici și aiurea, a fost o păcăleală. Dar nu, n-a fost o păcăleală. Așa a fost să fie iubirea mea, și eu, și L. Nu mai demult decât acum trei zile, trecând printr-o criză de proastă umoare, doream să mă despart pentru totdeauna de ea. N-o mai așteptam, n-o mai visam. Acum o aștept. Dar ca pe o prietenă. În sufletul meu iubirea, nebunia, cum spunea Platon, s-a stins. Acum ar vrea să reînceapă prietenia.

În ziua de 27 ianuarie, ziua predestinată de mine reîntâlnirii cu L. la concertul lui Kreysler, unde îi propusesem să ne revedem, după „ruptura" din ajunul Crăciunului, lucrurile s-au întâmplat astfel: încă de săptămâna trecută aranjasem cu doi prieteni ca în seara de miercuri să luăm împreună masa în oraș. Marți mi-am adus însă aminte că s-a amânat pentru luni. N-am mai contramandat întâlnirea. Dar pe L. n-o mai văzusem de câteva zile și aveam un presentiment extraordinar că ea are să treacă pe la mine. I-am lăsat un bilet într-o carte frumoasă - „Rafael" de Brice Parain – așezată pe masă și am plecat. Ea a venit, într-adevăr, a găsit biletul și, conform propunerii mele, a venit a doua zi. Însă m-am purtat destul de urât cu L. nu știu de ce, simțeam un gust drăcesc de a o tachina. Pe urmă m-a rugat să mă duc după-amiază cu ea la cinematograf, să vedem filmul lui Harry Bauer despre Beethoven. N-am vrut să mă duc, motivând că vreau să văd acest film de unul singur. De fapt, era numai o ambiție. Mi-ar fi plăcut să mă duc cu ea la cinematograf, dar în momentul acela socoteam că trebuie să fiu aspru cu ea. Habar n-am de ce judecam astfel. Ea a rămas surprinsă de jocul meu. Când a văzut că nu vreau s-o însoțesc, mi-a

www.ziuaconstanta.ro

spus: „Uite, cum mă rog de el, şi nu vrea!“ Nu se aştepta să mă vadă aşa: rugat, iar eu să refuz. Apoi, mi-a declarat, după ce eu i-am explicat că uneori trebuie să fiu şi *rău* cu oamenii, căci dacă eşti numai bun te iau drept prost – că ea e sensibilă, că s-a obişnuit ca eu să-i menajez sensibilitatea, să nu fiu rău cu ea. Am răspuns că sensibilitatea se menajează până la un punct, apoi se sancţionează. Bineînţeles, totul se desfăşura sub forma unui joc, neluat în serios de nici unul. Dar am rănit-o sufleteşte cumplit, desigur. Din toată comedia asta jucată în faţa unui ciob de oglindă de pe masă, mi-au rămas întipărite în memorie doar aceste cuvinte ale ei: „Eu sunt cea mai bună prietenă a ta, ai să vezi tu mai târziu“. Nu ştiu ce voia să spună, dar nu cuvintele în sine m-au făcut să mă opresc asupra lor, ci felul cum au fost rostite: simplu, spontan, afectuos, aşa cum rosteşte L. toate adevărurile ei. Cred că a plecat de aici cu sufletul răvăşit, şi îmi pare rău că am fost rău cu ea. Căci am fost rău în mod intenţionat.

- Astăzi, la Biblioteca Municipiului, unde sunt, de la 1 ianuarie, transferat ca bibliotecar (venind de la Mişcarea Culturală, unde eram superfluu) - l-am descoperit pe Camoëns. O descoperire cu totul surprinzătoare. Câteva sonete ale acestui mare poet portughez sună exact aşa cum le-am gândit (dar nu le-am scris!) eu. Le-am scris poate în scrisorile către L. Dacă le-aş fi scris ca sonete ar fi fost poate identice cu ale lui. Dealtfel cred că multe din scrisorile mele au acelaşi conţinut ca sonetele lui. Dacă l-aş fi descoperit cu câteva luni mai înainte, Camoëns ar fi luat proporţii cosmice pentru mine. Acum a venit doar când în sufletul meu pluteşte numai Nostalgia după cele ce au trecut. Nostalgia. În urma oricărei iubiri mai supravieţuieşte doar Nostalgia. Dar, probabil, s-ar putea reîncepe – dacă nu cu L., cu altcineva. Sufletul meu nu poate trăi fără iubire. Cu toate că, un an de zile de aici încolo, aş vrea să fiu „liber“ , ca să pot lucra, să transform într-o operă literară această Nostalgie ce mă copleşeşte în prezent.

- Nu încape îndoială că purtarea mea ciudată de ieri a intrigat-o foarte mult. Printre altele, mi-a mai spus, cu un ton de dulce lamentare: „Când mă iubeai, îmi trimiteai bilete de concert, de cinematograf. Acum nu-mi mai trimiţi“. Astăzi i-am trimis un bilet pentru concertul de duminică.

Credeam până mai ieri că L. e o femeie fatală. Nu e. E un înger, în aceeaşi măsură în care e şi un demon. O femeie nici nu poate fi altfel pentru un bărbat. Ea trebuie să fie iubită aşa: ca un înger şi ca un demon. Dacă ar fi numai înger, n-ar avea nici un farmec; dacă ar fi

www.ziuaconstanta.ro

numai demon, ar fi fatală, deci periculoasă, repugnantă. Însă o femeie, ca să poată fi iubită, trebuie să creeze în sufletul bărbatului iluzia – himeră spre Platon – că plutește în Univers, că unește cerul cu pământul, binele cu răul, frumosul cu urâtul, că trage o dâră printre stele cu pașii inimii sale aprinsă și îmbătată de iubire. L. a fost în stare de asta. Îmi vorbește mereu de începutul iubirii noastre, de iubirea mea. Am înțeles că scrisorile mele n-au fost zadarnice, că ea le-a citit și a înțeles totul din ele.

30 ianuarie

S-au împlinit doi ani de când sunt funcționar la Primărie. Am fost numit, la 15 ianuarie 1935, datorită lui Vladimir Donescu, care ca fiu al primarului general al Capitalei și ca director al „Vremii", m-a salvat din ghearele șomajului și mi-a asigurat existența stabilă în București. Dar prin câte am trecut atunci. Am fost numit mai întâi în la Mișcarea Culturală, un serviciu condus de Mihail Vulpescu, unde nu aveam ce să fac, din cauză că serviciul întreg, compus din vreo patru oameni, nu avea treabă decât o dată pe săptămână, sâmbăta, când se făceau „trimiterile" de actori, cântărețe și conferențiari la Ateneele populare. Am cunoscut acolo multe figuri artistice ilustre, de la Operă și Teatrul Național, până la ultimii histrioni ai scenei, ce veneau să solicite o „trimitere", al cărei onorar consta în 500 lei. Pentru mine, era o sinecură, dar la fel era și pentru ceilalți. Mă înțelegeam bine cu Vulpescu, un fost solist al Operei, acum la pensie, un fost profesor la Conservator, acum doar un simplu „maestru" adulat de foștii elevi. De acolo am trecut, la „Luna Bucureștilor", unde pe șantierele din parcul Herăstrău, am cunoscut altă lume, a pictorilor și sculptorilor care lucrau de zor ca să înfrumusețeze parcul. Sub ochii mei s-au asanat bălțile, s-au trasat și s-au asfaltat aleile, s-au ridicat pavilioanele – al Expoziției Cărții și Restaurantul „Pescăruș" – au răsărit din iarbă statuile, mozaicurile și frescele ce sunt admirate acum de public. Sub ochii mei – aici eram un fel de inspector al Parcului – s-a clădit Muzeul Satului și toate celelalte.

Iar acum, de la 1 ianuarie, sunt la Biblioteca Municipală, recent înființată de același Vladimir Donescu și a cărei conducere i-a fost încredințată lui Pompiliu Constantinescu, cronicarul literar al „Vremii". Biblioteca e în plină organizare. E instalată la parterul unei case-vilă de la intrarea în parcul Ioanid, sunt patru salariați acolo, iar

www.ziuaconstanta.ro

directorul vine o dată pe săptămână, căci n-are timp şi nici tragere de inimă de a se ocupa de aşa ceva (Fost director de liceu, şi-i ajungea atâta). Noi cei patru suntem foarte liberi, facem ce putem (triem, înregistrăm şi întocmim fişele cărţilor existente – vreo 4.000), dar mai mult stăm de vorbă în camerele foarte elegant mobilate, închiriate de Primărie pentru Bibliotecă. Avem acolo căldură din abundenţă, iar eu îmi petrec multe ceasuri libere stând singur şi citind, în timp ce colegii se duc să se plimbe prin oraş. Aproape în fiecare seară sunt invitatul lui Octavian Ifrim şi al prietenilor lui – Tomiţă e şi el „bibliotecar"- la câte un chef ce ţine uneori toată noptea, cu băutură şi mâncare ca în „Craii de Curtea veche". Noi suntem craii de curtea nouă şi nu e local din Bucureşti pe care să nu-l călcăm: *Fierea* (şos. Iancului), *Zalhana* (şos. Colentina), *Brotăcei* (Băneasa), *Încurcă lume* şi *Şapte păcate* (Bucureştii Noi), *Cinci lei* (calea Griviţei) şi altele, unde ne transportă Stere Dumitrescu, avocatul, cu maşina lui. Eu mă bucur de simpatia lor, fiind un colaborator al „Vremii", deci în cercul lui Pompiliu Constantinescu, directorul Bibliotecii, dar mai ales cu relaţii la familia Domescu, primarul Bucureştiului. Băieţii sunt însă foarte simpatici, generoşi, liberi şi dornici de petreceri. Ne simţim foarte bine împreună. Tomiţă e fiul lui Ifrim, fost primar la Iaşi, acum inspector la Fundaţiile Regale, Stere e avocat, bucureştean până în măduva oaselor, Ichim e salariat la Casa de Depuneri, Radu Popescu e contabil la Finanţe. Nici unul nu e însurat, toţi sunt îndrăgostiţi de vin şi de fripturi bune. Cu ei îmi petrec timpul, încercând să aflu amarul vieţii mele.

1 februarie 1937

Ceasul meu e nouă fără un sfert. Am venit acasă special s-o aştept pe L., sperând că astă seară va trece pe aici. Zadarnică speranţă, căci, după ce m-am purtat atât de urât cu ea - şi, Doamne, de ce am făcut-o? –îndrăznesc să mai sper într-o revenire a ei. M-am purtat urât şi am refuzat să mă duc cu ea la cinematograf, joi, când s-a rugat de mine. Pe bună dreptate, s-a supărat şi nu mai vine. Îmi pare rău.

Plec la Kraysler. Poate o întâlnesc acolo. Ziua asta, ziua concertului lui Kraysler, o predestinasem reîntâlnirii cu ea. Câte s-au întâmplat între timp! În starea mea sufletească din prezent nu m-aş duce la concert, dar mă duc numai în speranţa că acolo o voi întâlni pe L.

www.ziuaconstanta.ro

Ora 12 noaptea

N-am întâlnit-o. Ce nefericire. Dacă aș fi întâlnit-o, atunci seara asta ne-ar fi legat pe veșnicie. Poimâine Kreysler mai dă un concert la Ateneu. Poate atunci.

Kreysler m-a remontat. Prima parte a concertului, Mozart și Bach, am ascultat-o foarte trist. Gândul că eu mă delectez cu Keysler și L. regretă că n-a fost, că sala mi se părea pustie fără ea, nu mă părăsea nici o clipă. Partea a doua a programului însă m-am desprins de gândul acesta negru. O frază de Paganini, un madrigal de Kreysler, el însuși, și apoi minunea aceea violonistică, admirabila bucată a lui Debussy „La fille aux cheveux de lin", m-au ridicat în slava cerului. Am aplaudat și l-am chemat pe interpret la rampă, cerând să biseze Debussy, iar el a făcut-o, și aveam impresia că numai pentru mine cânta a doua oară.

Ah, dacă ar fi fost și L.! O seară mare ca în filme. Din cauza afluenței de la Aro, se întrerupsese circulația pe tot bulevardul. Tramvaiele, mașinile se opriseră din mers, pentru Kreysler, regele serii. Sala tixită. Regina Maria, cu suita ei, în loja de onoare de la balcon. Kreysler, semeț, energic, granitic, apărea pe scenă ca un Paganini modern.

Și de fapt, Kreysler nu are atâta geniu, câtă atmosferă favorabilă i s-a creat. Enescu al nostru e mai mare.

Note pentru roman

Bărbatul trăiește destinul și înțelege cauzabilitatea, logica devenirii după cauză și efect. Femeia *este* destinul, *este* timpul, este logica organică a devenirii.

„Femeia fără umbră" a lui Hoffemannsthal. Femeia fără umbră – femeia fără copii. Pentru a-și învinge destinul, ea face o călătorie lungă.

Littré: „La condition de la femme est la mesure du progrès".

Montherlant: „Nu vreau să mă gândesc" și „Trebuie să nădăjduim" – două expresii ale femeii. Femeia e prea infirmă ca să suporte realitatea: realitatea este pentru ea o rană. De unde „refugiile", dragostea, religia, superstițiile, mitomania, convenințele, idealismul: falsificată la trup și la față (din cauza infirmității) ea nu se

www.ziuaconstanta.ro

simte bine decât într-un univers falsificat. Bărbatul se teme mai mult de cuvinte decât de realități, femeia se teme și de cuvinte și de realități în aceeași măsură.

În povestea lui Andersen, Femeile sunt acelea care laudă mai mult vestmintele inexistente ale regelui; bărbații le urmează cu oarecare reținere; numai copilul recunoaște că regele e gol.

Femeia modernă: erzațul bărbatului.

Nietzsche: Femeile distinse cred că un lucru nu există, dacă nu pot să vorbească despre el în lume.

Un bărbat care iubește cu *adevărat* o femeie, dragostea pe care i-o dă, este o dragoste deosebită de aceea pe care i-o cere ea: ea încearcă totdeauna să corupă dragostea bărbatului. Femeile au făcut din afecțiune o nevroză și din iubirea afectată sentiment divin, când el este tandrețea amestecată cu dorința.

Parafrazându-l pe Flaubert: „L'Hamour, le mal européen, la grande histérie occidentale".

Voltaire: „Il y a de la femme dans tout français".

Când e la îndoială, un musulman își consultă femeia, cum să facă altfel de cum îl sfătuiește ea (proverb arab.)

Tolstoi: În orice francez domină femeia. E un popor decadent.

5 februarie

Ieri la prânz, când ne-am despărțit, i-am spus: - Și aș vrea să te mai văd. Când? Ai vrea să mă mai vezi?! făcu ea puțin ironică, puțin naivă, puțin copilă, puțin femeie. Apoi adăugă: - Vineri seara ești acasă? – Sunt. Vineri seara, deci, adică mâine seară ... – Mâine seară?! Bine, mâine seară ...

Din tonul ei am înțeles că a spus „Vineri seara", fără să se gândească bine când e aceasta. Când a auzit că vineri seara e „mâine seară", parcă s-a trezit dintr-un somn, dându-și seama de ușurința cu care a spus vineri seara, și parcă ar fi vrut să schimbe ceva, să amâne data, dar n-a mai îndrăznit. Eram sigur că îmi promitea să vină, dar se gândea să nu vină. Am lăsat-o.

Deși aveam presentimentul, aproape certitudinea că n-are să vină, am așteptat-o totuși. Am așteptat-o. Am cumpărat ceva de-ale mâncării, prăjituri, ciocolată și eram acasă la ora 8. Mi-era foame.Dar nu m-am atins de nimic până la 9. Eram sigur că n-are să vină, totuși o mică speranță mai pâlpâia pe undeva. De fapt, nimic n-o aștepta în

www.ziuaconstanta.ro

mine, decât gândul că ieri îi spusesem că o aştept. Când am început să mănânc de unul singur, mi-am dat seama că aş fi fost fericit astă seară, dacă ar fi venit. Am fi mâncat împreună, am fi stat aici, aş fi avut mulţumirea că a venit. Faptul că n-a venit nu mă întrista; dar dacă ar fi venit, aş fi fost foarte fericit.

L. e o copilă, asta mă doare. Mă doare pentru ea. E o copilă cu anumite vicii luate de la alţii ce nu mai erau copii, ci fiinţe rafinate. Era, între altele, „prietena" lui Henriette Yvone Stahl. O deplâng. Minte, ca şi cum nici n-ar şti că o face , se joacă cu oamenii ca şi când ar putea să-i domine în orice moment. În fond, e blazată, neurastenizată, decepţionată, înşelată de viaţă, torturată sufleteşte. Mi-e teamă să n-o sfârşească tragic. Aş vrea s-o ajut, dar ea refuză orice sprijin. Cu sila nu-i pot face binele. De câte ori am încercat s-o ajut, ea a acţionat împotriva bunelor mele intenţii. Astă seară, dacă venea aici, aş fi discutat cu ea anumite probleme. N-aş încerca s-o îndrept, să-i schimb natura; aşa ceva e imposibil de făcut cu o femeie. Aş încerca s-o conving că-i vreau binele, absolut dezinteresat, fiindcă e nefericită, singură martiră. Dar n-a venit astă seară.Probabil presimţea că am să-i vorbesc deschis, şi ea evită asemenea discuţii ce nu sunt în favoarea ei.

6 februarie

Vreau să însemn câteva linii despre „Extravagantul mister Deeds", un film pe care l-am văzut chiar azi. Un tânăr de la ţară, puţin poet, foarte cuminte, foarte bun la suflet, foarte deschis şi foarte sănătos la minte, se vede, dintr-o dată, posesorul unei moşteniri de 20.000.000 dolari, în urma morţii unui unchi al său. Dus la oraş, mediul de nebunie şi paradoxe al vieţii de aici, îl frapează. Viaţa de la oraş se scurge într-un ritm ciudat, absurd, cu complicaţii inutile, cu suferinţe fără rost, cu oameni care muncesc şi se zbat toată ziua şi uită să mai trăiască. Ori, el nu vrea să renunţe la viaţa lui simplă, liberă, neconformistă, naturală de la ţară. Din această cauză e socotit *anormal*. Vrea să-şi întrebuinţeze averea în mod util, însă asta înseamnă ruina câtorva capitalişti ce se obişnuiseră să-l sugă pe unchiul său şi credeau că pot face acelaşi lucru cu el.

O ziaristă îşi propune să divulge misterul acestui om ciudat pe care nimeni nu-l cunoştea şi nu-l înţelegea. Într-o seară, simulează un leşin în faţa porţii lui. El o ia, o duce la sine, o îngrijeşte. I se pare ...

www.ziuaconstanta.ro

„oropsită" şi vrea s-o ajute, să-şi realizeze idealul său: *de a ajuta o femeie nenorocită*. Până la urmă se îndrăgosteşte de ea. Îi spune totul, îi povesteşte toată viaţa, toate intenţiile, îşi leagă întreg viitorul de ea. Ziarista, când pleca de lângă el, se ducea la redacţie şi scria articolele cele mai compromiţătoare pentru el: că e aşa, că e pe dincolo. El citea aceste articole şi-l enervau. Îi spunea ei că de-ar şti cine le scrie, l-ar ucide pe autor. Ea continua să scrie, zi de zi. El continua s-o iubească mai tare, să-i facă tot mai multe confesiuni. În dragoste era timid. Îi scria şi poezii – simţite – dar nu îndrăznea să i le dea. În cele din urmă ea a fost cuprinsă de remuşcări şi a încetat campania, iar el a aflat cine e autorul injurioaselor reportaje - şi abia acum era să înebunească cu adevărat. Îşi dădea seama că fiinţa pe care o adorase şi pentru care s-ar fi sinucis, dacă i-ar fi cerut asta, îi făcuse cel mai mare rău. Clipa aceea este tragică. Tragică (Un film american, jucat magistral de Garry Cooper).

Un fel de Deeds sunt şi eu. Dar nu-mi pare rău. Binele va învinge mereu.

7 februarie

Totul se apropie de sfârşit, dacă totul nu s-a sfârşit deja demult. Astăzi verific, confrunt şi egalez experianţa mea cu experienţa lui Montherlant. În *Marianne* de săptămâna asta, autorul lui *Pitié pour les femmes* publică nişte „cugetări despre dragoste şi femei", ca să numesc aşa notaţiile lui, din care spicuiesc:

„Dacă Dante ar reapare şi ar citi în public un cântec inedit din *Divina Comedie*, s-ar găsi femei şi «intelectuale» care să n-aibă nimic de spus decât că pantalonii săi nu sunt bine călcaţi" (Când eram cu L. la Ateneu, la o repetiţie a lui Enescu, acesta trecuse pe lângă noi foarte dezordonat după eforturile de pe scenă: avea cravata strâmbă, un nasture de la piept descheiat, cămaşa ieşită mult din cingătoare. L. în loc să-l admire, a fost cuprinsă de dezgust, de oroare, vîzându-l astfel. *Geniul* lui Enescu nu mai exista pentru ea, în faţa omului Enescu ...)

„Idealul femeii: să fie servită în lucrurile mici, şi să se servească în cele mari".

„Când un bărbat are aerul serios, femeia spune că are un aer dezagreabil".

www.ziuaconstanta.ro

„Când se îneacă un vapor, femeile au prioritate în bărcile de salvare. Un Pasteur trebuie să se înece, pentru a fi salvată o Violette Nozierès. Europa: o civilizație de nebuni".

„Femeile n-au nici o parte în adevărata iubire" (Plutarc)

„Trebuie să fi văzut manuscrisul dactilografiat, revăzut de ea, al unei femei – fără punctuație, fără ortografie, cu numele proprii estropiate, cu alineate după plac etc. – pentru a-ți putea face o idee sesizantă asupra haosului care poate să fie într-un creier feminin".

„Bărbatul nu dorește femeia fiindcă o găsește frumoasă, ci o vede frumoasă pentru a-și justifica dorința. Bărbatul nu visează femeia fiindcă o găsește «misterioasă», ci o decretează «misterioasă» pentru a-și justifica visul asupra ei" (Pot confirma asta cu propria mea experiență).

„O femeie privind un tren care pleacă va gândi întotdeauna: «Câte speranțe spulberate duce, câte visuri nerealizate?» Ea nu va gândi niciodată că ar putea duce și visuri realizate. Fiindcă melancolia e unicul lux al sufletelor slabe ... În Occident, dominat de femeie, cultul suferinței; în Orient, unde bărbatul e stăpânul, cultul înțelepciunii".

După Montherlant, adaug și pentru el și pentru mine: Egocentrismul și orgoliul manifestat în fața femeii ne fac să suferim prea mult.

11 februarie

- Împlinesc 26 de ani. Ce bătrân sunt. Parcă am 100 de ani.

Privesc un portret al Katherinei Hepburn. Seamănă leit cu L. Aceiași ochi vii, inteligenți, aceeași sensibilitate ce transpiră prin toți porii, aceeași gingășie, grație și suavitate, același aer agresiv de felină îmblânzită. Frumusețea feminină e cel mai seducător lucru din lume, însă cu o condiție: să o privești numai cu ochi de artist. Femeia e o frumusețe în dosul căreia trebuie să nu cauți nimic, căci nu vei găsi decât nenorocire. Oare frumusețea, orice frumusețe, e periculoasă, răzbunătoare, crudă? ... Moralistul nu se împacă niciodată cu femeia, fiindcă el caută în femeie și altceva în afară de frumusețe. Artistul se înțelege cel mai bine cu femeia, fiindcă, lipsit de scrupule morale, el o ia ca o expresie a frumuseții, și atâta tot. Cultura și civilizația occidentală sunt opere ale artiștilor, de aceea femeia se bucură aici de atâta prestigiu. Civilizația orientală e predominată de moraliști, acolo

www.ziuaconstanta.ro

femeia se află pe o treaptă inferioară bărbatului. Frumusețea nu are prioritate în Orient, ci Adevărul.

12 februarie, ora 12 noaptea

Vin de la concertul pianistului Borowski (slab, prea burghez, prea „de centru"). A fost și L. În timpul concertului a venit lângă mine un prieten al meu. Am ieșit apoi împreună. În sală, L. discuta foarte pueril și foarte afectat. Era o copilă naivă. Când am ieșit, în fața Ateneului, ne-a spus: „Dacă vreți, conduceți-mă și pe mine la tramvai". A spus asta cu o familiaritate mai mare pentru el, pe care abia îl cunoscuse, decât pentru mine. Pe urmă am discutat cu S. despre o fată, căreia, mi-a spus el, i-a scris multe scrisori, și când i le-a cerut înapoi primise făgăduiala că le va avea, dar rezultatul a fost altul, încât el m-a sfătuit: „De e vorba să ceri scrisorile înapoi de la o femeie, renunță la asemenea intenție. Nu vei căpăta nimic!" De ce îmi spunea asta? Nu știa că eu i-am scris multe scrisori L., și nici nu mă gândesc să i le cer înapoi.

17 februarie 1937

Caietul acesta îl încep sub alte auspicii. Ca să zic așa. Căci sunt niște auspicii la a căror dărâmare aș proceda imediat, dacă aceasta ar depinde de mine. În primul rând, o cumplită durere de cap – am băut astăzi câteva pahare de vin, am fumat țigări, am dormit rău, am mâncat prost, am muncit mult, dacă cinci ore pierdute la Seminarul Pedagogic se poate numi o muncă - și, apoi, o plictiseală grozavă. O seară pierdută de bună voie și nesilit de nimeni. În momentul acesta la Ateneu are loc concertul lui Vasa Prihoda. Intenționat nu m-am dus. Mai adineauri, la întoarcerea spre casă, m-am oprit în drum, la un colț de stradă, gata, gata s-o apuc spre Ateneu, dar am luat hotărârea și am pornit încoace. De când îl așteptam pe Prihoda, și iată că nu m-am dus. Am avut un singur bilet și i l-am dat L. Am presimțirea vagă că nici ea nu s-a dus. Mi-ar părea rău. Eu am renunțat dintr-o ambiție: să constate ea lipsa mea, să nu creadă că i-am oferit biletul cu scopul de a o întâlni. Desigur, o va surprinde lipsa mea, deși îi va fi indiferent decă m-ar vedea sau nu la concert. În ipoteza că nici ea nu s-a dus, ar fi pierdut partida jucată cu atâta calm. Într-adevăr, n-aș vrea s-o mai întâlnesc. Nu din alt motiv, dar fiindcă ar fi absolut inutil. O

www.ziuaconstanta.ro

reîntâlnire ar presupune o *prelungire*, şi o prelungire ar presupune o nouă serie de tot felul de complicaţii psihologice ciudate. Până acum totul era frumos; de aici încolo, e banal. Banalitatea mă plictiseşte. Aş vrea să nu mă mai gândesc la ea. Astăzi m-am gândit fiindcă era o zi specială, demult hărăzită să ne vedem la concertul Prihoda, însă am ucis această zi în mod stupid. Mi-e silă, mi-e silă de orice.

20 februarie

Am început s-o fac pe răul. Dar văd că încă nu s-a sfârşit. Astă seară a fost concertul lui Mainardi (violoncel). Îi trimisesem un bilet şi ei, însoţit de câteva rânduri caustice pe care nu m-am putut abţine să nu i le scriu, ţineau locul unei scrisori crude, la care am avut tăria să renunţ. Astă seară nu eram sigur dacă are să vină sau nu, nu aveam nici o presimţire. M-am dus la concert. Sala era plină, deşi câteva rânduri puteau găzdui mulţi „clandestini" de-ai omului nostru de la intrare, Boeru. M-am aşezat la locul meu puţin tulburat; simţeam un fel de jenă, de stânjeneală la gândul că aş fi întâlnit-o; îmi aduceam oarecum aminte că biletul ei era în acelaşi rând. Aş fi vrut şi n-aş fi vrut s-o văd. M-am aşezat pe locul meu, fără să-mi dau seama că întregul rând era ocupat. Când am observat asta, am bănuit numaidecât că ea a renunţat la concert şi a cedat biletul altcuiva. Dar cui? În dreapta, lângă mine, o domnişoară, în stânga un tip ce mi s-a părut ... „suspect". După primele fraze ale violoncelului, în mintea mea au început să încolţească tot felul de gânduri cu privire la tipul din stânga. Eram sigur că mi-amintesc numărul biletului ce i-l dădusem ei: 139; al meu era 140. Prin urmare, l-a cedat, căci dacă nu l-ar fi cedat, locul ar fi fost gol. Dar cui l-a cedat? Tipul - fără importanţă. Felul lui de a mă privi, gata în orice clipă să înceapă cu mine o conversaţie amabilă, mă făcea să iau măsuri. Prima parte a concertului s-a desfăşurat astfel, fără să urmăresc şi să înţeleg nimic. Mă gândeam cum să reacţionez la insinuările sau provocarea individului. În pauză m-am ridicat, plictisit. Băiatul, foarte amabil, rostind nu ştiu ce, mi-a făcut loc să trec. În hol, m-am întâlnit cu un confrate de la „Vremea". Tocmai când dădeam mâna cu el, mi s-a părut că o zăresc printre oamenii din rotondă pe L. Nu ştiu dacă mi s-a părut, sau am văzut-o într-adevăr, căci n-am căutat să mă conving. Părea că e singură. Singură şi mică. Mi s-a făcut milă de ea, însă am avut cruzimea să mă fac că n-am zărit-o. Dar în sufletul meu s-a

www.ziuaconstanta.ro

prăbuşit şi parcă s-a înălţat ceva. Când vorbeam cu amicul, a trecut prin faţa mea o fostă colegă de facultate, o evreică superbă, ce mi-a impus un salut de rigoare. Tot timpul a stat singură şi ea, alături, fumând o ţigare şi aşteptând – aşa mi s-a părut – să mă duc să vorbesc cu ea. Nu m-am dus, ca s-o cruţ pe L. Ar fi zis ... cine ştie ce-ar fi zis, văzându-mă că vorbesc cu cealaltă, după ce pe ea am evitat-o. Acum însă cred că am procedat prost. Trebuia, se cuvenea să mă duc să vorbesc cu M.B.; am comis o gafă, dar am făcut-o în mod conştient, nedorind să o amărăsc pe L. Ar fi spus: la mine nu vrea să se uite, şi cu aceea vorbeşte. Adevărul e că L. mă interesa mai mult decât oricare altă femeie. Da, acum plâng pentru ea.Numai când mă gândesc câtă mâhnire i-a produs seara asta, mă sugrumă parcă ceva în suflet. I-am făcut rău, dintr-un capriciu prostesc. Aş fi putut s-o fac veselă; i-am cauzat tristeţe. Dar, pe de altă parte, mă gândesc că poate e mai bine să par şi indiferent ca s-o fac să sufere şi suferind, să înţeleagă ceea ce nu poate înţelege altfel. Oare nu se poate altfel? Din seara asta n-am înţeles nimic, nimic. Nici Mainardi nu mi-a plăcut, nici noaptea din oraş, nici comportarea mea. Nimic.

21 februarie

Destinul meu e tare bizar. Sunt – şi am fost totdeauna - un om fericit, fiindcă am renunţat demult la fericire şi la orice alte iluzii pământeşti. Dar în jurul meu e atât de multă tristeţe, încât nefericirea mea se naşte din faptul că nu pot, că nu ştiu cum să vin în ajutorul fiinţelor nefericite din preajma mea. L., cea mai scumpă inimii mele, e cea mai nefericită. (Îmi amintesc după-amiezile şi serile din mansarda de pe Calea Victoriei, când îmi dormea pe braţe, mică şi tristă, ca o pisicuţă foarte blândă şi foarte dragă ... Acelea au fost cele mai frumoase clipe ale iubirii noastre ...). Ilie, al doilea personaj trist din jurul meu. Caută să-şi găsească un rost, dar se loveşte numai de refuzuri. Nicolae[13)], a cărui scrisoare primită azi mi-a răscolit atâtea gânduri grele, este încă un om nefericit. Apoi, Anton, singurul prieten bun e chinuit şi el. De ce sunt înconjurat numai de fiinţe ca acestea? Toţi aşteaptă de la mine ceva, un sprijin, o încurajare, dar nu sunt în stare să le fac nici o bucurie. Nici pentru mine nu sunt în stare să fac ceva, dar pentru ei! Din punctul acesta de vedere sunt un om slab, neputincios. Dacă i-aş şti pe toţi aceştia mulţumiţi de viaţă şi împăcaţi cu lumea, pământul ar fi un paradis pentru mine. Căci eu pot să prefac

www.ziuaconstanta.ro

tristețele mele în bucurii, dar pe ale lor nu pot. Și ce e mai dureros decât să știi că ființele cele mai apropiate de inima ta sunt niște ființe chinuite? Am impresia că sunt responsabil de toate tristețile lor, deși nu sunt vinovat cu nimic. Conștiința morală exagerată îmi distruge libertatea, fericirea, bucuria pe care o simt că trăiesc.

22 februarie

Astă seară, la „Vremea", după ce-au plecat ceilalți, am mai rămas în biroul de sus – biroul lui – cu Pompiliu Constantinescu, la o „șuetă". Între altele a venit vorba despre Anton Holban, mort acum două săptămâni. Pompiliu e de părere că moartea i se trage „de la ficat", din cauza stărilor lui permanente de melancolie și depresiune. Îl ascultam și mă gândeam că asta mi s-ar putea întâmpla și mie. Sufăr de aceeași boală.

Dar de la Pompiliu, care cunoaște, totuși, în ciuda izolării lui, unele dedesubturi ale vieții literare, am aflat un lucru care m-a uimit: cum a ajuns Holban să fie publicat de editura „Pantheon", tocmai de la Brad (Munții Apuseni). Acolo a apărut anul trecut „Ioana". Multă vreme mă mirasem și eu și mă întrebasem cum s-a întâmplat aceasta. Explicația am căpătat-o acum, de la P. C.

Ea e simplă. Inginerul Minovici, care a înființat editura „Pantheon" numai ca să publice traducerea „Condiției umane" a lui Malraux (avea autorizația căpătată de la autor, la Paris), i s-a adresat lui Lovinescu pentru o prefață la traducere. Lovinescu, care nu are nimic comun cu Malraux – dar numele lui putea să ajute la lansarea unei cărți (și a unei edituri) – i-a promis lui Minovici prefața cerută, cu condiția ca „Pantheon" să publice romanul lui Anton Holban. Treaba s-a făcut repede, spre uimirea generală: o editură din fundul țării publică faimoasa carte a lui Malraux cu o prefață de Eugen Lovinescu. Nimic mai nepotrivit! Aceeași editură publică, după „Destine omenești", romanul „Ioana". Două opere care nu au absolut nici un punct de tangență! Serviciu contra serviciu, și totul aranjat cu multă abilitate (și discreție) de Lovinescu. Unchiul și-a ajutat nepotul. Și astfel s-a dezlegat pentru mine misterul cu dublă fațetă ce mă obseda de vreun an de zile: Lovinescu prefațându-l pe Malraux, Anton Holban publicat tocmai la Brad și în compania lui Malraux.

Pompiliu însuși vorbea despre acestea cu zâmbetul lui fin și ușor mefistofelic, antrenat de destăinuiri după ce eu i-am mărturisit cât

www.ziuaconstanta.ro

demult mă preocupă această problemă și văzând câtă plăcere îmi făcea să dezleg „misterul".

Bietul Holban! Așa i s-au publicat toate cărțile, prin intervenția unchiului. Dar asta nu i-a adus nici o fericire.

23 februarie

Ar fi mai bine să notez: 24 februarie. A trecut demult miezul nopții, dar eu nu pot să adorm. Pieptul mi-e plin de viață, trăiește, se zbuciumă, crează și distruge, inima plânge și se bucură de prostiile și de faptele mari pe care le face, creierul îmi fierbe în cap. Cum aș putea să dorm astfel? Iată, acum înțeleg de ce oamenii mari din istorie, artiștii cei mai autentici, poeții cei mai exaltați, sfinții și profeții mor așa de tineri. Fiindcă se consumă prea tare, fiindcă viața lor e ca o flacără care arde nebunește, consumând totul cu lăcomie, apoi se stinge dintr-odată după ce a devorat trupul și sufletul omului. De ce un Rafael, un Mozart, un Shelley, un Eminescu, au murit așa de tineri? Moartea lor e o consecință a flăcării interioare ce i-a distrus, după ce i-a făcut să lumineze universul cu forța inimii și spiritului lor. 36 ani e vârsta la care mor îngerii. Și e curios că cei mai sublimi artiști și poeți ai lumii au murit între 33 - 36 ani. În orice caz, niciunul n-a trecut de 40. Și eu am să mor la 36 ani – adică peste zece ani. Da, am să mor, mi-o spun vâlvătăile astea aprige din piept, bucuriile astea prea mari și tristețile astea mistuitoare. Eu nu pot să trăiesc liniștit, banal, împăcat. Atâta vreme cât trăiesc, ard ca flacăra unui bidon de benzină. Viața mea numai așa există: arzând. Și o flacără nu poate să existe decât atâta vreme cât are de consumat ceva. Un om poate fi consumat de o flacără în 36 de ani – vârsta, apogeul și sfârșitul suprem al îngerilor. Cine depășește această vârstă devine *om*. Eu n-am speranța să devin vreodată *om*, deși doresc aceasta. *Om*, adică o ființă cu viață potolită, fără înălțări și fără prăbușiri, fără entuziasme și fără regrete catastrofale.

- Astăzi am fost la ora de Estetică a prof. Vianu. A vorbit despre cauza și necesitatea pe care o au unii oameni să-și țină jurnale intime. Surplusul de energie afectivă, tulburările provocate de manifestările vieții sexuale etc., sunt, după el, motivele ce duc la jurnale intime în cazul artiștilor, al femeilor și al oricăror ființe cu o sensibilitate feminină. Îl ascultam, mă gândeam la mine, îi dădeam dreptate și-l completam în gând. Eu nu știu de ce scriu aceste însemnări, dar simt

www.ziuaconstanta.ro

nevoia, chiar obligația de a le scrie. Poate ca să mă explic, poate ca să mă înfățișez așa cum sunt, poate ca să mă răzbun pe anumite situații, dar mai ales, și în mod sigur, ca să mă ușurez de o povară ce-mi apasă sufletul. Știu că ar trebui să iau în serios acest jurnal, căci în el se va găsi explicația mea, dar nu pot să-l iau în serios, n-am destulă răbdare pentru așa ceva. Și dacă scriu acum, așa cum scriu – la repezeală, fără să cântăresc gândurile, cuvintele, frazele – o fac fiindcă sunt singur și n-am cui spune ceea ce aș vrea să spun despre mine. Cine m-ar asculta, și cine m-ar înțelege? Astăzi la cursul profesorului, am văzut, am revăzut, o fată foarte frumoasă, de care m-aș îndrăgosti. Dacă s-ar întâmpla să o cunosc, aș fi fericit încă vreo câteva clipe. N-ar mai fi fericirea pe care mi-a adus-o L., dar ar fi o fericire. Ei i-aș putea spune – fără să mă întreb dacă mă ascultă sau nu – tot ce este în sufletul meu, așa cum L. i-am spus totul în scrisori.

Tot astăzi cineva mi-a spus că articolul meu despre Gide e foarte bun și că am înțeles bine „cazul Gide" cu experiența lui în Rusia. Că l-am înțeles bine sau nu, pe Gide, nu știu –dar știu că în articolul meu din „Vremea"eu am scris despre Gide, însă am vorbit despre mine. Sunt tot atât de complex, de viu, de contradictoriu, de pasionat de viață, de ceva mereu nou, ca și André Gide. Poate nu știu să mă domin ca Gide, de aceea eu voi muri ca Rafael și ca Shelley și nu voi trăi ca Goethe. Ah, și am atâtea de spus, atâtea! Pieptul meu e o cutie a Pandorei, mai bogată decât toate comorile din univers.

25 februarie

Voiajul în Grecia se apropie. Începe să-mi surâdă. Peste tot, figuri simpatice, amabile, bune. Prima, domnișoara de la Banca Românească. Cred că ea îmi este mascota acestei călătorii. Din primul moment, s-a arătat foarte binevoitoare, încercând parcă să pună ceva de la ea, pentru ca tentativa mea să nu eșueze. Doamna V. de la Poliție – pașaport – la fel de amabilă, de bună inspiratoare. Iar azi am dat peste un om rar: M. Popovici, directorul societății de turism „Europa". Aveam către el o recomandare de la Horia Oprescu și directorul „Europei" m-a primit excelent, mi-a dat toate lămuririle posibile, mi-a spus că înainte de plecare să trec pe la el să-mi dea o scrisoare de recomandare către reprezentantul lor din Atena. Admirabil. Totul îmi surâde. Nu mai vorbesc de timp, care promite a fi superb.

www.ziuaconstanta.ro

Încep să simt că sunt fericit. Am impresia că această călătorie este – după experiența pe care am trăit-o cu L. mai înainte – a doua perioadă de fericire a vieții mele. Oare fericirea aceasta va fi tot așa de scurtă? Zilele de fericire în iubire au fost secunde, fi-vor acestea măcar minute? Dacă totul s-ar aranja aici – banii, actele etc. – așa cum s-a început, apoi desigur voiajul meu în Grecia – primul meu voiaj mare – va fi o feerie. Cine mi-a spus astăzi că nimic nu-i mai frumos în viață decât să călătorești cât ești tânăr? Destinul meu măreț îmi oferă pe lângă multe tristeți și cele mai înălțătoare clipe din viață.

28 februarie

Acum două zile i-am trimis L. prin poștă, în plic simplu 500 lei. Adresa am scris-o cu o caligrafie falsă, ca să nu știe de unde vin banii. Astăzi a venit la mine, special, să se convingă dacă eu i-am trimis sau nu. Se îndoia încă, deși știa că altcineva n-ar fi putut face „gestul acesta" – cum singură mi-a spus. M-am prefăcut că nu eu sunt autorul gestului, dar până la urmă s-a convins că eu i-am trimis banii. Și-a cumpărat cu ei un fular, un fel de batic, de mătase, foarte frumos, pe care-l purta la gât și de care era foarte încântată. Îmi pare bine că i-am putut face o bucurie ... În realitate, nu i-am trimis banii decât fiindcă alaltăieri era o zi splendidă, eu eram fericit fiindcă întâlnisem câțiva oameni amabili ce mă făcuseră să văd ca și izbutit voiajul meu în Grecia - și de aceea, în acea zi splendidă, simțeam nevoia să fac un gest gratuit. L. a primit banii; s-ar fi putut să nu-i primească, dar eu aș fi fost mulțumit că am făcut gestul. A venit să-mi mulțumească.

1 martie

Zi penibilă. Mohorâtă, plictisitoare, tristă. Mi-am petrecut-o destul de intens, dar nu sunt mulțumit de ea (Noroc că nu e „baba" mea. A mea e a treia – ori a cincea? L. ar putea să știe că anul trecut am serbat-o împreună și am consemnat-o în caietul de la ea). Dimineața avusesem de gând să stau în casă. În acest scop, aseară îi spusesem fetei să-mi facă focul devreme, dar ea nu mi l-a făcut (Probabil n-a îndrăznit să intre în cameră, în timp ce eu eram aici). Dealtfel, nici n-am insistat, căci m-am răzgândit și la ora 9 am plecat la Fundație să citesc „Le sourire d'Athènes" a lui Beaunier (o carte mediocră, ce nu se compară cu „Voiajul" lui Barrès). La Fundație

www.ziuaconstanta.ro

sălile pline de cititori. Am găsit un loc în sala a patra, cu scaune, nu cu pupitru. Când urcam scările bibliotecii, m-am întâlnit cu o fată, după care mi se aprinde inima. Ea cobora, să plece. Ochii ni s-au încrucişat numai o clipă, dar şi-au spus multe. În sală, altă fată, de care de asemenea nu îndrăznesc să mă apropii, deşi totul mă trage spre ea ... M-am aşezat pe un scaun, la capătul unei mese, lângă o fereastră dinspre str. C.A.Rosetti. Aveam o mare poftă de citit. La dreapta, prin uşa deschisă larg, puteam s-o privesc în faţă pe fata blondă, aşezată într-un pupitru din sala de la colţul Fundaţiei. Din când în când mă uitam la ea, iar ea la mine. După câteva minute, a venit în sala mea evreica ce cobora în timp ce eu urcam. Asta m-a surprins plăcut. A trecut pe lângă mine şi s-a aşezat la masa următoare, pe un scaun apropiat de al meu, dar cu spatele la mine. Alături de ea s-a aşezat un student, venit odată cu dânsa, făcându-i curte studenţeşte, româneşte, puţin vulgar, puţin stupid: încerca să-i vorbească, cu zâmbete forţate, cu o amabilitate studiată, cu gesturi de o galanterie comică. Fata nu-l agrea, dar îl suporta; erau colegi, căci, din când în când se consultau asupra cursului (Ea face Psihologie, o cunosc de la lecţiile lui Motru, pe el nu l-am văzut până acum). Deci, în dreapta, faţă în faţă, o fată dragă; în stânga, o altă fată dragă. Eu la mijloc între amândouă, ca între două stele, incapabil să mă decid pentru una. Două ceasuri, cât am stat, am şi citit, dar am şi reflectat asupra situaţiei: ce să fac, pentru care optez? Eram ca şi cum aş fi fost obligat să le curtez pe amândouă, şi neputând, trebuia să renunţ la una. Dar nu era o renunţare, ci o sacrificare. Trebuia să o sacrific pe una: pe care? Concluzia cea mai sănătoasă mi se părea a fi aceea de a renunţa la amândouă, spre a nu nedreptăţi pe nici una, şi a căuta o a treia ... Ce stupidă judecată, ce straniu suflet, ce slabă constituţie. În realitate, aş fi dorit să fiu cu amândouă, dar să nu ştie una de alta.

De fapt, evreica se simţea foarte stânjenită de prezenţa curtezanului de lângă ea. Se întorsese în sală desigur numai fiindcă mă văzuse pe mine, şi acum se simţea jenată că, alături de mine, trebuie să accepte conversaţia unui băiat ce-i este indiferent şi care, poate, mă face gelos. Am observat cum se foia pe scaun. Dar nu se ridica să plece. Fata din dreapta a plecat fără să observ când, deşi îmi propusesem că ies odată cu ea, să-i vorbesc. Aproape de ora 12 am plecat şi eu. Singur. Am făcut un tur prin oraş, am intrat într-o librărie, apoi m-am îndreptat spre casă. La colţul Universităţii, mergând puţin dezolat, puţin prea plin de mine – două fete se gândeau desigur la

www.ziuaconstanta.ro

mine, dar nici una nu însemna încă nimic pentru mine – mă întâlnesc chiar cu frumoasa evreică, însoțită de un coleg al ei și cunoscut al meu. M-a observat și știind că sunt în relații amicale cu însoțitorul ei, am avut impresia că așteaptă să-i salut. N-am salutat, deoarece băiatul nu mă observase. A rămas cam dezorientată, iar eu eram pur și simplu furios pe mine însumi că n-am salutat-o când asta i-ar fi făcut plăcere, și ar fi fost și pentru mine o mare satisfacție. Suflet candriu! Peste cinci minute, pe strada Batiște, în drum spre casă, mergeam cu mâinile la spate, nepăsător, privind drept înainte. Habar n-am la ce mă gândeam. Poate la gafa de mai înainte. Deodată, cam în dreptul meu, pe celălalt trotuar, venea fata blondă, ce plecase mai devreme de la bibliotecă. Se ducea acasă. Cum de n-am observat-o mai din timp, nu-mi explic. Dar, ca întotdeauna, din timididate, m-am comportat în așa fel, ca și cum nici n-aș fi văzut-o. Ce-o fi crezând fata despre mine? E sigură, fără îndoială, că o evit, sau că sunt un om anormal, un mostru. Ea stă pe str. Cantacuzino. Când a ajuns în dreptul porții sale, eu am traversat strada și mi-am aruncat ochii înapoi. Se oprise în poartă și mă privea. Cu dispreț, sau cu simpatie? Asta n-o știu. Ar avea motive să mă deteste. Prin urmare, petrecusem ziua, până aici, într-un chip ciudat și nostim: două fete, două probleme. Revederea amândurora, pe stradă, după plecarea de la bibliotecă. Ciudat și plăcut totodată. Lamentabil!

Acasă, Viorica nu făcuse curat în odaie. Dezordine, singurătate, melancolie, spleen. Am mâncat, am stat puțin și am plecat. Am trecut pe la un prieten, dar acolo dezordine și mai mare! Aranja un dulap în cameră, cu toate lucrurile împrăștiate în jur. M-am dus pe urmă la Bibliotecă. La ora 5 am plecat și de acolo. M-am dus la „Vremea". Obosit, plictisit. Am primit câteva critici la articolul meu de săptămâna trecută, „Jocul exceselor", care n-a satisfăcut ambițiile unor confrați, ce mă acuzau că sunt prea „calm" și ar vrea să bat în struna lor. De fapt, eu băteam, foarte pe ocolite, chiar contra fanatismului lor, pe care-l socoteam – un „joc al exceselor", ce ar putea să devină periculos. Sunt convins că adevărul e de partea mea, dar nu am nici o șansă. Curentul e în favoarea „băieților" care trag tare, hotărâți să vină la putere. Arșavir m-a apostrofat cu expresia „Bună seara, *Calmetta*", Eliade mă trata cu indiferență, contrar obiceiului. Și avea dreptate, căci sunt un tip care nu merită – uneori – decât atât. Titi Donescu mi-a semnat niște bonuri, în contul unor articole pe care am să le dau, ca să-mi completez suma necesară

www.ziuaconstanta.ro

pentru Grecia. De la „Vremea", m-am dus la Herescu, la S.S.R., lăsându-i o cerere – aşa cum mi-a spus el – pentru un „fond de excursie în Grecia". Obosit, melancolic, dezorientat, am venit acasă cu două cărţi în geantă: „Les ambitions deçues" de Alberto Moravia şi „Qu'est-ce que le groupe d'Oxford?", unde am dat peste acest epigraf: „Dumnezeu a creat oamenii ca să fie tari, energici, curajoşi, nu timizi!" Bun epigraf.

Astă seară am scris încă un articol, unul din cele pe care le voi lăsa la „Vremea" ca să apară în timpul cât eu voi fi plecat.

- „Inimă făr'de nădejde, suflete bătut de gânduri". Acest vers de Eminescu mi se potriveşte întocmai. El ar putea fi înscris pe firmamentul vieţii mele din prezent.

Dar, de fapt, nu numai timiditatea este aceea care îmi crează atâtea probleme, ci poate şi o formaţie sufletească specială, proprie numai spiritelor mari. Simt o adevărată consolare - şi încurajare! – când descopăr că şi alţii, şi nu dintre cei mici, au simţit ca mine, sau au trăit ca mine. În „Cuvinte potrivite" de Arghezi e o poezie „Melancolie" care mă linişteşte de câte ori o citesc. Poetul – pe care nu-l bănuiam de asemenea sentimente – spune că preferă să fie singur, atunci când aspiră cu toţi porii fiinţei lui să fie cu iubita sa. Întocmai ca şi mine!

Câtă vreme n-a venit
Mă uitam cu dor în zare,
Iar acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe simt un jind
Şi aş voi să mi se pară

Să fie asta o perversiune sufletească – sau pecetea marilor spirite creatoare?

2 martie

O zi bizară. A bătut toată ziua vântul, un vânt nebun ca în romanul lui Emily Bronté. Straşnică „babă", parcă i-ar fi spus cineva că e bătrână, rea şi caraghioasă, aşa de tare s-a zburlit. O zi ciudată, dar cu farmecul ei straniu, tulbure, sumbru, vântos. În această zi, acum pe seară, mi s-a întâmplat ceva şi mai ciudat. La colţul unei străzi din

www.ziuaconstanta.ro

piața Rosetti, o fată singură, m-am uitat doar spre ea și s-a luat după mine. Spunea că a întârziat – era ora 9 – că îi e frig, că stă departe etc. Am invitat-o la mine. Din una în alta, nu știu cum naiba a venit vorba despre Lovinescu. Mi-a spus că ea cunoaște mulți băieți care se duc acolo, la cenaclu. N-am avut de lucru și i-am spus că și eu îi cunosc. Ba am vorbit chiar și intimități despre vreo doi: un tânăr romancier (Ion Iovescu) și un scriitor needitat, funcționar la editura „Ciornei" (Dan Faur). Ea îi cunoștea foarte bine. Când a aflat că și eu îi cunosc la fel de bine, a rămas cam surprinsă, încurcată. Intrasem în domeniul „Interzis". Gândul că eu aș putea să vorbesc despre ea cu ceilalți – ce interes aș avea?! - a neliniștit-o de-a binelea. M-a rugat să fiu discret. Apoi, deodată, ca și cum și-ar fi dat seama în ce complicată situație ajunsese, a sărit în sus și mi-a spus că a întârziat, că trebuie să plece, că etc. etc. Mi-a cerut să-i scriu câteva cuvinte pe o carte ce o alesese din biblioteca mea și pe care i-am cedat-o. Am spus că nu-i scriu nimic dacă nu vrea să mai rămână, și nici nu i-am scris, cu toate insistențele, cu toate rugămințile ei de-ai scrie și de a fi prieteni, promițându-mi că are să vină și în altă seară la ora opt, când o să stea „mai mult". Am refuzat cu îndârjire să-i scriu, deși biata fată avea slăbiciunea autografelor (probabil ca să se laude cu ele prin lumea ei). A plecat supărată.

O fată bolnavă de morbul literaturii, adică o fată cu „ambiții". Când a aflat că îi cunosc pe ceilalți și-a schimbat repede atitudinea. Dar totul îmi era complet indiferent. Între mine și indivizii aceia e o diferență prea mare, ca persoana lor să mă afecteze în vreun fel. Fata nu mă interesa decât pentru scopuri bine definite. Îmi pare rău că a plecat tristă, din cauza refuzului de a-i da un autograf. Trebuia să i-l dau. Ar fi fost fericită o zi, măcar atât.

Deci încă o femeie nefericită. Toate femeile sunt nefericite, din motive diverse, dar mai ales fiindcă sunt făcute pentru dragoste și numai pentru atât, iar dragostea e o clipă de fericire (amăgitoare) și o viață întreagă de necazuri. Dacă nu se sinucid așa de multe, înseamnă că sunt totuși destul de tari, sau prea inconștiente; numărul bărbaților care își fac seama e mult mai mare în raport cu situația sexului slab. Contactul cu femeia nu-l întărește pe bărbat, ci dimpotrivă îl fanează. Acum îi înțeleg pe cei în viața cărora nu domină femeia, ci spiritul (un Leonardo, un Nietzsche, un Gide). Dar asta e o altă chestiune, prea gravă ca s-o dezbat acum.

- Ce ar fi să adopt un titlu ca acesta: „Memoriile unui nebun?"

www.ziuaconstanta.ro

7 martie

Fii atent să nu cazi în platitudine, în acea viață anostă de altădată. Caută ceva, leagă-te de ceva, cunoaşte o altă fată capabilă să-ți deschidă drumul spre stele. Renunță la prieteniile vulgare, vicioase, întunecate. Nu mai răspunde la chemările şi insinuările lor. Un an şi ceva, cât a trăit în tine L., ai rămas deasupra lor. Menține-te şi de aici încolo. Viața e superbă, dar uneori ferită de anumite relații. Oamenii sunt incorigibili. Într-un an şi ceva, tu te-ai schimbat foarte mult. Fereşte-te să nu dai înapoi. În singurătatea de acum, până găseşti o altă stea luminoasă pe firmament, fereşte-te de stelele negre.

8 martie

Prima zi de primăvară. Astăzi aş fi fost capabil să fac gesturi nebuneşti, sublime, dar n-am făcut nici unul. Am fost la Fundație, am revăzut-o pe blonda, pe care aş fi putut s-o cunosc azi, dar am ratat iarăşi prilejul. A trebuit să plec mai repede, ea a rămas acolo. Aş fi făcut-o să tremure de bucurie, aş fi făcut-o să vadă toată frumusețea lumii, în această zi splendidă de primăvară. Sufletul meu ar fi cântat aşa de tare, că ar fi ameţit-o. Dar, nimic. Păcat!

Noaptea 9/10 martie, ora 4

Am dormit doar vreo trei ceasuri în noaptea asta. M-am deşteptat, am insomnie şi nu pot să-mi întorc gândul de la după-amiaza şi întreaga zi de ieri. O zi frumoasă până la îmbolnăvire. Nici nu se putea sfârşi altfel această zi, decât printr-o noapte de insomnii. O zi pe care am trăit-o intens, până la nebunie, în toate aspectele şi sub toate aparențele vieții. Am urlat de bucurie, am plâns de durere, m-am sfâşiat de fericire, m-am chinuit de nelinişte. Ah, cum aş putea descrie toată fervoarea şi întreg patetismul acestei zile?

La prânz, pe Calea Victoriei, m-am întâlnit cu blonda fată, ce venea de la biblioteca Fundației. De la o vreme, mă obsedează această fată, pe care aş vrea s-o cunosc, dar în acelaşi timp aş vrea să n-o cunosc, spre a prelungi farmecul acestei stări de aşteptare, de nostalgie, de visare (Poate că această ezitare e girul unei prietenii mari ce-ar putea exista între noi!) Ne-am întâlnit pe neaşteptate, spre

www.ziuaconstanta.ro

surprinderea amândurora. Era cu prietena ei. Aceasta nu m-a observat, dar ea m-a văzut, mi-a aruncat o privire drept în ochi, pregătită să răspundă cu multă bucurie la un salut pe care eu nu l-am schițat. Am trecut mai departe, am mers până la Regală, apoi m-am întors. Ele au mers până în dreptul Capșei, apoi s-au întors, ne-am întâlnit din nou, aceeași încrucișare a privirilor, dar nici de data asta n-am avut curajul să schițez un gest de salut. Și doar ea asta aștepta. Sunt un imbecil! Totul a fost, în mijlocul acestei zile adorabile de primăvară, ca un vis, ca un zbor, ca o înălțare sublimă, apoi căderea.

După-amiază am fost la L. Interesantă după-amiază petrecută cu L. M-am dus la ea, fără să știu dacă voi ajunge sau nu acolo. S-a mutat, acum stă pe bulevard, în fața Facultății de Drept, în ultima casă unde bulevardul se întâlnește cu Cheiul Dâmboviței. Eram hotărât să nu intru în camera ei, ci s-o chem afară, să ne ducem să ne plimbăm prin Grădina Botanică, așa cum dorea ea adesea: „Să mergem să ne plimbăm într-o zi frumoasă, să ne jucăm, să râdem ... " O servitoare mi-a deschis ușa de la stradă și m-a luat sus – n-am putut rezista, m-a introdus într-o sufragerie de pensiune: o solniță cu scobitori pe masă, un telefon într-un colț, multe uși împrejur – unde am așteptat puțin, până când L. m-a primit. Camera asta a ei, unde intram pentru prima dată, mică, modest mobilată, luminoasă, curată, mi-a plăcut. L. nu ieșise deloc în oraș azi. Spunea că a învățat. Se poate. Era într-un capot de casă, naturală, ca dimineața după baie. În odaie se simțea că făcuse ordine în grabă la anunțarea mea. Pe masă un tablou reprezentând un grup de eleve, clasa a III-a de liceu, unde era și ea („Cea mai impudică, mi-a spus, uite, cu ciorapi scurți, singura"). S-a așezat pe sofaua goală, fără nici un așternut pe ea, și aștepta să-i vorbesc, să-i vorbesc. Dar nu știam de unde și cu ce să încep. Eram emoționat. Venisem la ea cu gândul să-i vorbesc, să-i cer multe explicații, hotărât să fiu rece, calm, indiferent – dar toate astea rămăseseră la intrare, pe butonul de la sonerie. Când am pășit în camera L. nu mai eram eu. Și pentru mine, dar și pentru ea au fost penibile acele clipe. La ora 4 am spus: „Eu ... plec" - „Te-ai plictisit?" mi-a replicat ea. Nu mă plictisisem, dar îmi dădeam seama că o plictisesc pe ea, și aș fi plecat. Nu eram în stare să leg două fraze ca lumea. Eram și fericit și trist în acele momente, aș fi plecat, dar aș fi și rămas bucuros. S-a oferit să-mi cânte ceva la vioară. A tras de câteva ori cu arcușul, ca o începătoare stângace, dar avea degete foarte frumoase și-i stătea bine cu vioara sub bărbie, urmărind partitura. O

www.ziuaconstanta.ro

copilă cu veleitatea de a cânta la vioară, voind probabil să mă epateze, în timp ce eu stăteam pe canapea ca un nătâng și mă uitam la ea ca un tâmpit. Păream paralizat, prostit, m-aș fi aruncat pe fereastră de rușine, dar continuam să stau acolo și să mă uit la ea cum chinuie vioara, ca și cum aș fi admirat-o.

După vreo oră și ceva, obosită, a pus vioara la loc. Între noi s-a făcut iarăși gol. Ce puțin în stare sunt să umplu asemenea goluri chinuitoare și tragice! Ea a luat de pe masă o carte veche – Noul Testament - și mi-a arătat până unde a citit astăzi din evanghelia lui Ioan. Mi s-a părut maladivă această preocupare a ei, de a citi evanghelia, dar m-am adaptat situației. Mi-a citit „Nunta din Canaa" , eu am citit apoi convorbirea lui Isus cu samariteanca, pe urmă, pomenindu-i de Apocalips, m-a rugat să-i citesc din Apocalips. Se făcuse răcoare în casă, soarele trecuse spre culcușul lui de seară. L. și-a luat paltonul – paltonul ei de păr de cămilă, cumpărat iarna aceasta - și s-a învelit cu el, pregătindu-se să asculte. Stăteam la capătul canapelei, ea era ghemuită sub palton, rezemată de mine. Îi citeam: „Știu cuvintele tale, că nu ești nici rece, nici fierbinte. O, dacă ai fi rece sau fierbinte! Astfel, fiindcă ești încropit, adică nici fierbinte, nici rece, am să te arunc din gura mea. Pentru că zici că sunt bogat și am fost îmbogățit și n-am trebuință de nimic, și nu știu că tu ești muncitul și vrednicul de plâns și sărac și orb și gol ..." Când am rostit aceste cuvinte, am simțit un fior în suflet. Glasul mi s-a împiedicat, m-am uitat la ea o clipă, ea tăcea, asculta, sau poate nu, cu ochii închiși. Mă gândeam la mine, mă regăseam în întregime în acel pasaj. I-am citit până la capăt, apoi am trecut la alt capitol, continuând să citesc singur, ca și cum n-ar mai fi fost nimeni în odaie, până s-a făcut întuneric și nu mai vedeam literele. Atunci m-am oprit, am întrebat-o dacă doarme. „Nu, ascult ..." mi-a răspuns. Am închis cartea, i-am pus mâna pe păr, am încercat s-o mângâi așa cum ar fi dorit sufletul meu, și cum ar fi dorit și ea s-o mângâi, dar m-am oprit la mijloc, căci știam că eu sunt „muncitul și vrednic de plâns și sărac și orb și gol".

Când a constatat că ziua trecuse, mi-a spus: „Azi te-am ținut mult aici, fiindcă pleci în străinătate și nu ne vom mai vedea o lună". Îi părea rău, aproape îi venea să plângă că nu poate pleca undeva și ea. Când i-am propus să meargă cu mine în Grecia, n-a luat în seamă propunerea mea, credea că vorbesc în bobote, dar acum, văzând că sunt pe picior de plecare, regreta, însă era prea târziu, nu se mai putea face nimic. Nici eu n-am mai insistat. Biata fată, L.! Am plecat. Ziua

www.ziuaconstanta.ro

trecuse, fără să mai dau pe la Bibliotecă. Cei de acolo m-au trecut lipsă, poate s-au dus iarăşi la vreun chiolhan fără mine. Am intrat într-un cinema, am văzut un film despre adolescenţă, morbid, plin de pasiuni înfrânate.

Ciudată despărţire de L.!!!

11 martie

Se apropie ceasul plecării. Peste două zile nu voi mai fi în Bucureşti. Aspir această plecare cu toate emoţiile intense ce mi le procură evenimentul. E o fericire, toţi mi-o spun. Înţelepciunea mea constă doar în faptul că am ştiut să aleg o perioadă aşa de frumoasă pentru excursia în Grecia. Acum un an, la 5 martie 1936, îmi apăruse primul roman, prima carte; anul acesta, în acelaşi timp, trăiesc din plin bucuria primei „evadări". Este lucrul cel mai frumos din lume acest cuvânt *prima*. Prima carte, prima călătorie în străinătate, prima dragoste etc. Prima dragoste! ... E tot atât de mare, de frumoasă, de neuitat, de neegalat în intensitate ca orice primă experienţă de proporţii, aş zice, cosmice. Dintre toate bucuriile omului pe pământ, cea mai mare, mai frumoasă, mai dumnezeiască şi mai patetică, e prima iubire. Şi prima mea iubire a înecat în tristeţe - anul trecut – evenimentul egal cu o victorie strălucitoare pentru un tânăr scriitor, al apariţiei primei cărţi - şi tot această primă iubire face să plutească acum o umbră de deznădejde asupra altui formidabil eveniment, care este călătoria mea în Grecia. De ce n-o pot lua şi pe L. cu mine? Aş fi vrut s-o iau, dar destinul n-a voit aceasta. L. a ezitat şi ar ezita să meargă cu mine într-o călătorie lungă, cu toate motivele de atracţie ale unei asemenea călătorii. Nu mă iubeşte în destul de mult ca să facă acest gest. I-am făcut propunerea, ea nu mi-a spus niciodată că acceptă, ceea ce a însemnat un refuz, am înţeles raţiunile refuzului ei şi n-am insistat. Dar dacă ar fi acceptat ... Ce frumos ar fi fost!

Duminică 14 martie 1937

Astăzi plec. Este o zi magnifică, într-o primăvară splendidă. Întregul univers contribuie ca bucuria mea să fie extraordinară. Plutesc şi mă scald într-o atmosferă de miracol. Unul dintre cele mai pasionante visuri ale tinereţii mele se realizează astăzi: plec pe mare, în Orientul pe care l-am adulmecat atâţia ani pe ţărmul Euxinului

www.ziuaconstanta.ro

încărcat de nostalgii. Plecarea mea e apoteozată de laurii unei zile de aur. Sunt fericit. Fericit!

De câteva zile, aproape n-am mai dormit deloc. De bucurie. Bucuria, ca şi tristeţea, e la fel de mistuitoare, produce aceleaşi consumări, aceleaşi dezlănţuiri de furtuni interioare. Atât doar că furtunile bucuriei sunt albe, ale tristeţii, negre. Şi totuşi, în noaptea asta m-am gândit mult, cu durere, la L. O existenţă chinuită, care nu poate fi ajutată, fiindcă e refractară oricărui ajutor. Vineri la prânz mă duceam spre locuinţa ei să-i las un bilet de concert. Când eram la o sută de metri de intrare, o zăresc, înaintea mea cu un bărbat. Veneau din oraş, era condusă acasă. Au intrat repede, şi când am ajuns eu la uşă, bărbatul ieşea (mă observaseră desigur) , expediat fără îndoială de ea, ca să nu-i surprind. El mă privea curios, era înalt, fercheş. Nu i-am dat atenţie, m-am prefăcut că n-am văzut şi n-am înţeles nimic, însă un cuţit rece mi s-a înfipt în inimă. Deşi ştiu că n-am nici un drept de stăpânire asupra ei, un sentiment cumplit de gelozie mă sfârtecă de câte ori o văd cu alt bărbat. Am intrat în hol şi am chemat-o pe L. Servitoarea mi-a spus: „E sus, scrie". Fusese repede instruită ce să spună. Am rugat-o pe fată să se ducă şi să-i spună să vină jos. După cele întâmplate, cred că n-aş fi putut suporta să stau cu ea în cameră. Aş fi izbucnit, nu i-aş fi reproşat nimic – sunt prea laş în această privinţă, sau poate prea stoic – dar faptul că am văzut-o condusă acasă de un bărbat îmi revela o mulţime de lucruri pe care n-aş fi vrut să le văd ... Servitoarea s-a întors şi mi-a spus: „Domnişoara vă roagă să o iertaţi că nu poate coborî, e în neglijé". Am început să râd (de disperare). „Bine. Du-i atunci plicul ăsta". Aveam pregătit un plic cu un bilet de concert şi câteva rânduri, pentru cazul că n-aş fi găsit-o acasă. Am plecat. Conform celor ce-i scriam, seara înainte de concert – violonistul Friedmann, la Ateneu – a trecut pe la mine. Până a nu se întâmpla incidentul de la prânz, aş fi dorit să petrecem împreună o după-amiază, să-i vorbesc, să-i explic, să-i arăt toate bucuriile şi tristeţile mele, să rămân cu sentimentul că i-am mărturisit totul şi o las cu inima împăcată. Când am văzut însă cum a procedat – prea repede se făcuse „neglijé" – mi-a dispărut orice poftă. Când a venit la mine seara, căuta să evite orice „discuţie", am vorbit câteva minute despre drama noastră, despre ciudata noastră dramă. Ne-am despărţit în modul cel mai stupid din lume, ea urându-mi un vag „voiaj bun", eu năpădit de disperare că viaţa e uneori atât de oribilă.

www.ziuaconstanta.ro

- Aseară am fost, în partea a doua, la concertul lui Cortot, sperând să o reîntâlnesc acolo şi să ieşim împreună, să o conduc acasă, spre a-i vorbi pe drum şi a ne lua rămas bun ca lumea. N-am întâlnit-o.

În noaptea asta, suferind pentru ea, mi-am dat seama ce copilă e L. M-a amăgit într-una de când ne-am cunoscut, dar nu asta mă face să sufăr, ci faptul că e aşa cum e şi se comportă ca atare. De ce? De ce mă chinuie în felul acesta, când ştie bine că asemenea purtări mă fac să sufăr şi aş suporta mai uşor *adevărul* decât toate înşelătoriile acestea?

- Ieri m-am întâlnit cu multă lume, care aflând de plecarea mea, mă felicita şi mă invidia. Mulţi cred însă că plec în această călătorie fiindcă sunt supărat. Nu! Plec fiindcă e frumos a pleca. Tristeţea mi-aş învinge-o mai bine aici, decât plecând. Dar – deşi sunt într-adevăr trist – nu sunt atât de slab încât să plec, adică să „fug", din cauza tristeţii. Călătoria în sine n-ar avea atunci nici o valoare. Plec fiindcă e frumos a pleca. Grecia, timpul acesta minunat, voiajul pe mare, pe care l-am râvnit atâţia ani de-a rândul la marginea mării, la Constanţa, sunt acum un vis real. Horia Oprescu a fost de o rară generozitate sufletească, a făcut tot ce putea ca să mă ajute. Titi Donescu, de asemenea, prin avansurile pe care mi le-a dat la „Vremea", a contribuit la realizarea călătoriei mele. Azi mă duc să-i mulţumesc şi să-mi iau rămas bun de la el. Pe Horia Oprescu l-am văzut la „Luna Bucureştilor" şi i-am mărturisit cât de fericit sunt şi cât îi rămân de recunoscător. Se bucura, ca şi cum el ar fi fost acela care pleca. Aseară, la concertul lui Cortot, aveam impresia că toată lumea ştie că plec şi mă privea cu invidie, iar eu eram foarte bine dispus, deşi o căutam pe L.

15 martie, Constanţa

Primul contact cu marea. „Primul", din seria celor ce au să urmeze. Dar ce emoţionant! Nu e o simplă revedere cu „iubita" mea de la marginea pământului, ci o întâlnire cu lumea ei. L-am găsit pe Lateş pe „Transilvania". El mă va conduce şi mă va da în primire diseară celor de pe „Regele Carol I".

Adnotare. 15 mai 1938. – Comandorul Victor Lateş de pe vasul de pasageri „Transilvania" era un foarte bun prieten al lui Horia

www.ziuaconstanta.ro

Oprescu. Acesta mi-a dat o scrisoare către el, să mă „aranjeze" pe vas, şi Lateş m-a primit mai amabil decât m-aş fi aşteptat. În seara plecării mele, a mers cu mine pe vasul „Regele Carol I", ce pornea în noaptea aceea spre Grecia, m-a prezentat prietenilor lui de acolo şi totul a decurs în cele mai bune condiţii. Dar, vai! iată, acum, peste un an numai, Victor Lateş - un bărbat extrem de frumos, de generos, de sănătos (în aparenţă), a murit, la vârsta de 32 ani, răpus de un cancer. Ce pierdere!

16 martie, ora 1 noaptea

Sunt în cabina mea. Am stat pe punte până au dispărut la orizont toate luminile Constanţei. M-am întâlnit pe vas cu Mircea Grigorescu[14], îl însoţeşte, ca ziarist de politică externă, pe ministrul de externe, Victor Antonescu[15], în călătorie în Turcia. Am stat de vorbă până acum, apoi ne-am retras fiecare în cabina lui. Eu am o cabină de cl. II-a (cu bilet de cl. IV!) şi sunt singur în ea. Lateş a fost de o amabilitate dumnezeiască. Fără el, nu ştiu pe unde aş fi dormit în noaptea asta, jos, la clasa IV-a, cu „plebea". Aşa călătoresc ca un prinţ! La ora 10 a venit în gara maritimă, m-a luat cu el, m-a urcat pe vas, m-a prezentat câtorva ofiţeri de aici, lăsându-mă în grija căpitanului Filimon, căruia i-a spus să-mi dea o cabină şi masă pe tot timpul călătoriei. Asemenea călătorie, da! Nici n-o aşteptam. Sunt fericit. Horia Oprescu şi Lateş sunt îngerii mei buni din noaptea asta. Nu ştiu cum le-aş putea mulţumi vreodată pentru acest bine ce mi l-au făcut: să călătoresc spre Grecia, singur într-o cabină de clasa II-a, în confort, la pijama, ca un prinţ. Mâine dimineaţă vreau să mă scol să prind răsăritul soarelui.

Ora 11

N-a fost chip să dorm deloc toată noaptea. Doar dimineaţa, între 5 şi 6 am aţipit puţin. Cum aş fi putut oare să dorm în asemenea clipe de fericire, de nerăbdare şi de entuziasm. În zori, când mă luptam cu Morfeu, în legănarea plăcută a unuia din cele patru paturi din cabină, a venit Petrică, băiatul de serviciu, pe care-l rugasem să mă anunţe şi mi-a strigat: „Răsăritul soarelui!" M-am îmbrăcat repede, am ieşit pe punte. Dar soarele răsărise, era la vreun metru deasupra mării, ascuns într-o perdea subţire de nori ce pluteau la orizont. Marea era sublimă,

www.ziuaconstanta.ro

ca un lan de grâu înverzit, bătut uşor de un vânt şăgalnic. Pe punte nu se aflau decât câteva persoane, ieşite, ca şi mine, să vadă răsăritul soarelui. Linişte, aer curat, sănătate, libertate, infinitul de jur împrejur. La provă vântul – de fapt, curentul produs de înaintarea vasului – era destul de puternic. Sus, pe pasarela de la cl. I nu era nimeni. Unde sunt persoanele de azi noapte, plimbându-se pe punte, la lumina becurilor, prin umbra coşurilor, ca nişte fantome? Unde este grecoaica de aseară care, la plecare, nu se mai putea stăpâni de bucuria delirantă ce-o cuprinsese? Şi eu eram la fel, dar eu îmi păstrez calmul. Ea se agita, se apleca peste balustradă, flutura o eşarfă, striga către cei rămaşi pe chei, scotea nişte ţipete vesele de pasăre în rut, până când vaporul a ajuns în mijlocul portului, iar cei de pe chei nu se mai vedeau. Unde este acum această grecoaică? Desigur, doarme tun, în vreo cabină încuiată în pântecul vasului. Acum mi se pare şi mai frumoasă această primă noapte care a trecut. Convorbirile cu M. Grigorescu despre Grecia, despre voiajuri, despre nedreptatea socială etc., pe puntea vasului, în bătaia vântului ce ne flutura părul, au fost ca un vis.

Azi dimineaţă am vizitat clasa III-a; cabine ocupate în majoritate de evrei ce se duc în Palestina. Dar după câteva ceasuri de la plecare, se instalaseră acolo ca la ei acasă; făceau menaj, dormeau, mâncau, erau pregătiţi pentru o călătorie ce avea să dureze aproape o săptămână până la Haifa. Clasa III-a, în definitiv, nu e tocmai dizgraţioasă. În schimb la clasa IV-a, unde trebuia să stau eu, oamenii erau îngrămădiţi ca animalele la grajd. Cl. IV-a e o sală comună, la pupa vasului, de jur împrejur cu o laviţă pe care unii au întins pături şi dorm, alţii şi-au pus boccelele sub cap, iar o parte şi-au lăsat aici cuferele, clae peste grămadă, ei refugiindu-se pe băncile de pe punte, unde cel puţin au aer curat sub cerul liber.

După ce-am vizitat vasul, am luat micul dejun, la clasa II-a, unde căpitanul Filimon aranjase totul în privinţa mea. Pe urmă am revenit în cabină, obosit, hotărât să dorm până pe la ora 11, când, mi s-a spus, va începe să se zărească litoralul turcesc. N-am putut să adorm nici de data asta, şi acum mă pregătesc să ies pe punte. În cabină e prea cald. E singura obiecţie pe care o fac condiţiunilor în care călătoresc. Încolo, totul e împărătesc. Binecuvântaţi fie ei: Horia Oprescu, Lateş Filimon! Pot spune că voiajez la fel de confortabil ca ministrul nostru de Externe, care se duce la Ankara, în misiune oficială.

www.ziuaconstanta.ro

Şi încă el nu e singur într-o cabină, ca mine, e cu soţia. Oamenii sunt foarte buni câte odată, în special marinarii, cu toate trivialităţile lor adorabile, sunt nişte zei generoşi până la încântare. Toţi mă privesc cu simpatie şi sunt prietenoşi cu mine.

Ora 7. p.m.

Istanbul. Atmosferă de mare port în lumina încărcată de fum a înserării. Vase foarte multe, unele stând pe loc, altele circulând în toate părţile, omenire gălăgioasă, un oraş cocoţat pe stânci, sclipind în pânzele nopţii. Aici, sus, pe puntea de la Cl. I, unde m-am retras, nu e nimeni: pot scrie, visa şi gândi în linişte. La prova, marinarii încarcă nişte butoaie, în stânga mea se întinde Bosforul, cu portul imens al Istanbulului, străbătut de mii de ambarcaţiuni.

Bosforul e sublim, într-adevăr. Când am intrat în el, aproape de prânz, am avut o senzaţie de ameţeală plăcută, de plutire în feerie. De o parte şi de alta a vaporului, două coaste înalte cu o mulţime de ziduri şi clădiri foarte vechi, sub linia dealurilor încoronate de rari chiparoşi cu crestele turtite. De la intrarea în Bosfor şi până la Istanbul, turnurile, zidurile, palatele, vilele, casele se ţin lanţ pe ambele maluri. Uneori impresionante prin vechimea lor, alte ori prin simpla denumire de „serai", care îţi vine în minte la fiecare pas, toate au un aspect extrem de pitoresc, fie prin arhitectura lor specifică, fie prin poziţia de castele clădite pe malul apei şi înconjurate de verdeaţă.

Dar, uluitor cu adevărat e Istanbulul. Înainte ca vasul să acosteze la vamă, îţi defilează tot prin faţă, sublim, măreţ, impunător, ca o ilustraţie pentru o poveste fantastică din *O mie şi una de nopţi*. E pentru întâia oară când îmi vine să cred că realitatea nu e realitate, atât de seducător e Istanbulul văzut de pe Bosfor. Când i-am spus lui M. Grigorescu că e *sublim*, el a confirmat cu un zâmbet graţios: „Nu e aşa?!" E o privelişte de feerie şi legendă, ca o construcţie formidabilă ieşită dintr-o imaginaţie virilă, ciudată, orientală. Dintr-o dată, am trecut din Europa în Orient, privind Istanbulul cu toată fermecătoarea lui măreţie ce se oferă ochiului în întregime, sub soarele unei amiezi nici prea strălucitoare, nici întunecată, ci calmă, seducătoare, fascinantă. Despre Istanbul, ca să poţi sugera grandoarea şi originalitatea lui, ar trebui să scrii în stilul şi cu verva, cu imaginaţia poporului care a creat *Halima*.

www.ziuaconstanta.ro

Dana unde se află birourile oficiale era îmbrăcată în haină de sărbătoare: drapele arborate – steaguri roşii cu semiluna, tricoloruri româneşti, - o gardă de onoare, fanfara militară, flori, mulţimea curioasă dincolo de gardurile vămii. Pe vapor se afla ministrul de Externe al României şi el era primit cu toată pompa cuvenită. Încă o dată mi-a fost dat să am noroc, să intru sub aceste auspicii solemne în Constantinopol. N-a fost o sosire banală. Am luat câteva „instantanee" cu ministrul. Când a coborât de pe puntea de comandă, de unde admirase panorama, a trecut chiar prin faţa mea. Eram cu M. Grig., amândoi cu aparatele deschise, încât doamna Antonescu ne-a spus: „Aşa, aşa, nu pierdeţi ocazia ... " Ministrul „E-lată-rău", zâmbea.

După plecarea lui, având de stat o după-amiază întreagă în port, am coborât, cu amicul Petrescu[16], (care se duce în Italia, să se îmbarce ca locotenent în flota civilă), să dăm o raită prin oraş. Ei bine, Istanbulul e fantastic. În câteva ore l-am străbătut în goană, cu tramvaie, cu trăsuri, pe jos, alergând de la o moschee la alta, ca să vedem cât mai mult într-un timp atât de scurt. Căpitanul Filimon ne-a dat un marinar, ca să ne conducă şi să ne aducă înapoi la vas, să nu ne rătăcim prin oraş. Dacă aici am văzut ceea ce am văzut, apoi ce trebuie să fie celelalte oraşe orientale, pe care le-am privit adesea pe ecrane, în filme. Istanbulul e, într-adevăr, numai legendă. Nu-ţi vine să crezi că este în secolul XX, că eşti în Europa, că te învârteşti printre oameni moderni. Străzi înguste, înclinate pe pante înalte, uliţe întortochiate, dese şi murdare, cu scări de piatră, ca nişte labirinturi descoperite în soare – străzile Istanbulului, pe care am văzut şi măgari cu samare în spate şi limuzine americane, şi femei cu feregeuri, şi copii cu braţele goale, şi negustori stând tacticoşi cu narghileaua şi cafeaua dinainte, şi vânzători de ziare alergând şi strigând mai tare decât ţigănuşii de la Bucureşti când ies „ediţii speciale" – aceste străzi sunt adevărate pârtii prin întunericul şi farmecul secolelor trecute, peste care s-a suprapus secolul nostru. *Stambulul* e tot ceea ce evocă acest cuvânt cu conţinut istoric şi legendar atât de bogat.

A fost teribilă prima mea întâlnire cu „străinătatea"! Mai întâi, contactul cu altă lume l-am simţit la intrarea în Bosfor, când poliţia turcă – impunătoare, autoritară – s-a urcat pe vapor pentru controlul paşapoartelor. Dar adevăratul contact cu străinătatea l-am avut în Istanbul, când am constat că limbile nu ne mai foloseau la nimic, deoarece nu ne puteam înţelege în nici un fel cu oamenii, din pricina graiurilor diferite. Cu toate că franceza e aici o limbă aproape curentă,

www.ziuaconstanta.ro

totuşi pe stradă n-ai cu cine vorbi. Abia am putut să ne descurcăm aflând cu ce „tram" putem ajunge la „Taxim" (centrul oraşului), iar într-o librărie a fost o nostimadă până am înţeles cât trebuie să plătim pentru nişte ilustrate şi mărcile necesare. Dar mai frumos a fost la acea cofetărie – cafenea – lăptărie, unde ne-am oprit să bem câte o bragă ca să ne răcorim. Era un local rusesc, cel puţin după înfăţişările celor ce serveau, şi în afară de „ceai" nu ştiam ce cuvânt să folosim ... Am vizitat totuşi Centrul, Universitatea, Moscheea Albastră, Sfânta Sofia, am dat o goană şi prin Bazar. La întoarcerea în port, prin păienjenişul străzilor ne-am pomenit în hala de peşte – ceva fantastic, toate soiurile de peşte, dar şi toate naţiile de pe pământ se găseau aici: turci, greci, italieni, francezi, arabi, strigând unii la alţii în limbi pe care nu le desluşeam, apoi pe o stradă singuratică, un turc cu un măgăruş ce purta două coşuri cu mandarine: „Beş tané, dort curuşi" – cinci bucăţi, patru lei, ar veni. Am cumpărat mandarine. La intrarea în port ne-am făcut pantofii la un lustragiu care vorbea româneşte. Era un turc ce copilărise în Dobrogea.

Vaporul se pune în mişcare. Întunericul se îngroaşă. Încep să se zărească reclamele ca la Bucureşti: „Bayer"„Micheliu" apoi o perdea groasă de fum aruncat de plămânii portului înghite orizontul în care se profilează nenumăratele obeliscuri şi cupole de moschei. Istanbulul are acum un aspect tulburător de legendă greu de descris prin cuvinte. Nu am răbdare să mai scriu. Trebuie să privesc acest spectacol extraordinar.

Din Istanbul i-am trimis L. o vedere, aşa cum mă rugase ea. Dar chiar de nu m-ar fi rugat, tot i-aş fi trimis. O port cu mine în sufletul meu şi pretutindeni.

Pe Marea Egee, 17 martie 1937

Aseară, admirând priveliştea de apocalips sub care rămânea Istanbulul la plecarea noastră – furtună, fum împrăştiat de vânt, întuneric amestecat cu lumini stridente, vuiete, zgomote de sirene etc. – o femeie era singura fiinţă ce rămăsese cu mine sus, pe coverta de la cl. I. Acolo nu ploua, dar bătea un vânt nebun, ea era singură, se învârtea în jurul meu, îmi arunca priviri, nu ştia ce să facă, părea pradă exasperării. Când am încercat să vorbim, nu ne-am putut înţelege, deoarece ea nu ştia decât englezeşte, nemţeşte şi ungureşte, limbi în care eu sunt chinez. Cu tot regretul, a trebuit să ne despărţim, fără a

www.ziuaconstanta.ro

schimba o vorbă, deşi am încercat prin toate felurile să ne înţelegem prin gesturi. Imposibil. Mai târziu, pe la ora 10 seara, am văzut-o intrând pe uşă la restaurantul de cl. II-a. Tot singură. Era o fată de vreo 22 ani, foarte frumoasă, mică de talie, cu ochi negri expresivi, cu un păr bine coafat, îmbrăcată elegant, ce părea rătăcită prin lume, dar căuta să-şi păstreze - şi-şi păstra –totdeauna calmul. Ne-am salutat din priviri şi am înţeles că doreşte ceva. Am rugat pe amicul meu Petrescu – el o rupe pe englezeşte - şi o întrebă ce-i cu ea. Am aflat că fata are bilet de cl. IV-a, că îi e frig, e obosită, n-are unde dormi şi ar vrea să capete o cabină la a doua. Fiind târziu, nici comandantul, nici intendentul nu erau de găsit. Până la urmă, am aranjat cu şeful de sală să o lase să doarmă pe canapea în restaurant, până dimineaţa, ceea ce a şi făcut. Azi dimineaţă, nu ştia cum să-mi mulţumească. Fata e evreică, vine din Ungaria şi se duce ca emigrantă în Palestina. Ne-am împrietenit, fără să putem conversa.

În schimb, la micul dejun, am stat lângă o tânără turcoaică, foarte vioaie, cu unghiile roşii, cu ochi negri, ca şi părul, cu o aluniţă pe obrazul stâng, care s-a urcat la Instanbul şi mergea la Atena. Vorbeşte franţuzeşte şi am intrat repede în vorbă, discutând de parcă ne-am cunoaşte demult şi ne-am întâlnit acum aici. Ce uşor se împrietenesc oamenii în voiaj, când pot să se înţeleagă.

Am trecut pe lângă insula Lesbos. Marea Egee e splendidă, nici prea calmă, dar nici agitată, ci cum e mai frumoasă o mare (Dardanelele le-am traversat noaptea, pe o ploaie torenţială. Am stat în cabină şi n-am putut vedea nimic). Acum soarele străluceşte puternic, fără să ardă şi pe covertă e delicios.

În portul Pireu

Marea, cerul şi lumina Atticei ne-au întâmpinat de departe, cu primele semne autentice ale unei Grecii cu legenda nedezminţită. Intrarea în marea Attica – la dreapta Eubeea, la stânga o serie de alte insule – e o apoteoză. Vaporul înaintează cu un aer triumfal, tăind apa cu prova lui albă ca un piept de lebădă, parcă atras ca un magnet de ţara soarelui pe care o ghicim undeva, în faţă. Desigur, la fel înainta şi corabia lui Ulise, odinioară. Primul semn ce ne vesteşte prezenţa antichităţii, e capul Sunion, cu ruinele templului din vârf, câteva coloane albe, strălucitoare. Trecem prin dreptul lor, dar nu le vedem bine decât cu binoclul. Către ora 5 p.m. se zăreşte Atena, o

www.ziuaconstanta.ro

îngrămădire albă de case pe țărmul ce se pierde în zare. Apoi Pireul. Din depărtare, distingem Acropole și Licabetul. Cu binoclul, de la puntea de comandă – sunt totdeauna protejatul căpitanului Filimon – reușesc să aduc mai aproape Partenonul. Moment cu deosebire emoționant. Pireul e un oraș îngrămădit pe un cap stâncos, cu puzderie de clădiri, fără pic de vegetație. Ai impresia că pe timp de ploaie casele vor fi luate de șuvoaie și aruncate în mare. Dar, mi se spune, pe aici plouă rar și nu tare ca la noi. Portul nu se zărește încă, din cauza limbii de pământ pe care e construit orașul. Portul apare, în toată măreția lui, abia când vasul intră în radă. E un port adânc, cu cheiuri multe, cu mii de vapoare ancorate la dane, pe o parte și pe alta, cu bărci îngrămădite la debarcadere, cu vase în construcție, cu o pădure de catarge, ce apar și mai dese în lumina asfințitului. „Regele Carol I" acostează tocmai în fundul portului, după ce am străbătut imensa aglomerare de ambarcațiuni. Sunt nerăbdător să pun piciorul pe pământul Eladei. Alături de mine, fata cea frumoasă ar vrea parcă să-mi spună ceva, dar granițele limbajului sunt de neînvins. Trepidațiile noastre interioare sunt singurele care vorbesc. E și mai frumoasă evreica, astăzi a apărut în alt costum, cu o pălărie albă ce-i umbrea fața fragedă și răcoroasă. Ea se duce mai departe, la Haiffa, eu am lăsat-o pe punte, acolo sus, pregătindu-mă să cobor. I-am strâns mâna și i-am spus doar atât: „Gute Reise!" Mi-a mulțumit din ochi. O despărțire simplă dar cu pateticul inevitabil.

18 martie, ora 6 dimineața

Am descins pe pământul Greciei când se înserа. Căpitanul Filimon m-a sfătuit să rămân pe vas până a doua zi dimineața, căci făcea escală de o noapte în Pireu, dar am spus că nu am nici o grijă, deoarece mă așteaptă jos prietenul meu, care m-a invitat în Grecia. Am coborât cu toată siguranța că el mă aștepta la ieșire, în mulțimea ce se vedea dincolo de gardul din jurul vămii. Am făcut vama. Un hamal mi-a luat bagajul, două valize și m-a condus până la poarta portului. M-a lăsat în fața unui ghișeu unde un funcționar m-a făcut să înțeleg că trebuie să plătesc o taxă. Am scos din buzunar singura bancnotă de o sută de drahme (pe care o aveam de la București) și i-am dat. A oprit 15 drahme. Când am vrut să-i dau ceva hamalului, acesta a făcut un gest din mână a refuz, arătând că am plătit asta la gheretă.

www.ziuaconstanta.ro

M-am uitat în toate părțile, dar Anton nu se zărea nicăieri. Am mai așteptat câteva clipe – acum ieșisem din port – mi-am rotit privirile prin mulțimea imensă, și am început să intru în panică. Anton nu apărea. Se făcea întuneric, agitația mulțimii devenea amețitoare, aveam senzația că sunt aruncat pe o altă planetă și nimeni nu mă ia în seamă. Un comisionar de la un hotel din Atena – avea scris pe șapcă: „Hotel Acropolis" – m-a zărit dezorientat și m-a acostat imediat. Vorbea franțuzește. I-am spus că aștept un prieten care trebuia să mă întâmpine, el a înțeles, mi-a luat valizele și m-a condus într-o cafenea de pe latura cealaltă a pieții, mi-a zis să le las acolo cu *toată încrederea* (prietenii de pe vapor mă preveniseră să mă feresc de hoții din Pireu) și să mă duc să-mi caut prietenul, dacă-l găsesc bine, iar dacă nu-l găsesc el mă va conduce unde vreau să ajung. N-am avut curajul să mă despart de bagaj, am ieșit doar în ușa cafenelei, scrutând întunericul, cu speranța nouă că-l voi putea vedea pe Anton. Panica a pus definitiv stăpânire pe mine. Simțeam că-mi pierd echilibrul. Eram în *străinătate*. Și unde? În Pireu, portul acesta imens, ca o răsucire a lumii, fără să cunosc pe nimeni, fără să știu încotro s-o apuc și pe deasupra și în faptul nopții. Eram disperat.

După câtva timp, mă pomenesc cu un alt comisionar – cu șapcă roșie, ca și celălalt, dar fără nici o firmă de hotel – care mă acostează la fel de repede, vorbind și el franțuzește, un grec negricios, cu o figură de excroc, cu ochii pătrunzători, cu o mare agilitate în gesturi, în priviri, în vorbă, și doar că nu m-a luat pe sus, ca să mă ducă la Atena. Văzând că celălalt întârzie, în disperare de cauză, am intrat în tratative cu acesta. Ne-am așezat la o masă din cafeneaua unde aveam valizele (lăsate în grija patronului), i-am spus unde vreau să merg la Atena (aveam adresa unde locuia Anton, i-am și dat-o scrisă pe o bucată de hârtie), el a început să facă diferite socoteli și apoi mi-a spus că pentru o sută de drahme (metrou, autobuz, hamal etc.) mă va duce la adresa respectivă. Tocmai când eram gata de plecare, apare celălalt comisionar, de la „Acropolis", un om mai în vârstă, mai plin de forță, cu o expresie de om cumsecade, și când a văzut că negriciosul se pregătise să plece cu mine, l-a luat din scurt. Am înțeles că se certau, și primul cred că spunea: „E clientul meu, eu l-am adus aici și l-am lăsat să mă aștepte, pentru ce mi-l iei?" Celălalt îi răspundea ceva și am asistat imediat la un duel oratoric de o violență nemaipomenită între cei doi greci, ale căror guri păreau niște mitraliere ce aruncau cuvintele ca o ploaie de gloanțe. Presimțeam că o să se încaiere. Se

www.ziuaconstanta.ro

luptau pentru mine, ca doi lupi, pe viață și pe moarte, să nu scape din mână prada. Pe neașteptate, cel mai în vârstă i-a repezit un pumn în nas celuilalt, umplându-l de sânge. Negriciosul a ripostat, s-au luat la bătaie în mijlocul localului. Patronul, chelnerii, câțiva clienți și hamali au sărit să-i despartă, împingându-i afară din cafenea. Lupta continua pe trotuar, în mijlocul unei turme de curioși ce se strânseseră să asiste la acest spectacol gratuit: doi greci care se băteau. Eu am rămas în cafenea, și mai năpăstuit ca înainte. Poftim, acum eram cauza unui scandal, cine știe ce mai iese și din asta? Alături de mine era un pui de grec, care urmărise de la început toată tărășenia. Văzând ce se petrece, a intrat în vorbă cu mine. Vorbea franțuzește, făcea și el diferite comisioane, conducea călătorii pe la hoteluri, le căra bagajele. Bucuros că mă pot înțelege cu el, i-am spus la repezeală că vreau să ajung la Atena, să mă conducă el. Mi-a luat numaidecât ambele valize și am plecat împreună spre metrou.

Pe drum, ne-a ajuns din urmă, venind ca un disperat, asemenea unui sol ce alerga să ne aducă o veste mare, agitând brațele prin aer, vorbind, vorbind mult, pe grecește, pe franțuzește și probabil și în alte limbi, comisionarul mai în vârstă. Celălalt dispăruse, după ce se alesese cu o bătaie bună. Acesta a început să peroreze, să-mi demonstreze că el e un om cinstit, că de nu cred în onestiatea lui – căci el are „păr alb", celălalt are „păr negru" – e gata să mă ducă gratuit la Atena. Am căpătat o mare încredere în el, ba chiar și o simpatie, și l-am luat. I-am dat o drahmă celui care pornise cu mine, și am pornit mai departe cu reprezentantul hotelului „Acropolis". Ne-am dus la metrou, am plătit biletele pentru amândoi, la Atena ne-am urcat într-un autobuz, alte două bilete, și la capătul liniei am coborât. Aici taxatorul din autobuz arăta spre valize, cerând „bacșiș", i-am dat și lui câteva drahme, numai să scap de gălăgie. Conducătorul meu a găsit imediat un taxi, ne-am urcat în el și în câteva minute am ajuns la adresa indicată. Șoferul mi-a cerut 30 drahme. Am intrat într-o curte, am constatat că din fericire am nimerit și când am spus cine sunt, am fost primit cu surprindere și cu bucurie de niște femei care se mirau în limba lor că am ajuns așa de târziu, noaptea. Anton nu venise din oraș. I-am dat comisionarului 30 drahme și ne-am despărțit. Astfel am ajuns de la vapor până la Anton, costându-mă toată afacerea o sută de drahme, în loc de 20-30. Dar eram mulțumit că am ajuns.

Așa s-a desfășurat primul meu contact cu *străinătatea*.

www.ziuaconstanta.ro

Noaptea 18/19 martie

Prima zi petrecută la Atena a fost bogată în evenimente. M-am trezit dimineața într-o casă străină, unde erau multe femei – mătuși, verișoare de-ale lui Anton – dar nu puteam vorbi cu ele, căci nu înțeleg o boabă românește, iar eu și mai puțin grecește. Anton stătea între noi și făcea serviciul de dragoman. El n-a venit aseară, miercuri, la Pireu, la vamă, dintr-o încurcătură de informații: la agenția de vapoare din Atena i s-a spus că vasul de la Constanța sosește joi, și el se pregătea să se ducă astă seară să mă aștepte acolo. Dar bine că m-am descurcat singur.

Curtea lor e specific grecească: cu ziduri multe, albe, cu verdeață agățată pe pereți, cu un soare strălucitor ce îmbăiază orașul. Dimineața era plăcută, după răcoarea de peste noapte. Însă nu știu de ce, nu aveam deloc senzația că sunt la Atena. Tot așa de bine puteam să fiu într-o curte din Constanța, din Sidney sau din Rio. Nimic nu-mi spunea că am ajuns aici - și cum am ajuns! – deoarece aseară am fost adus pe întuneric ca legat la ochi, și abia acum mă dezmeticesc.

Ne-am spălat, ne-am bărbierit, am servit câte un ceai și am plecat imediat în oraș. Eram nerăbdător, teribil de nerăbdător să ies de acolo și să văd Atena. De la primii pași am constatat că mă aflu într-una din cele mai autentice mahalale ateniene. De aici și până în centrul orașului voi parcurge toate stadiile de civilizație urbană grecească.

Fiindcă ne aflam în apropiere, prima „vizită" am făcut-o la *Kolonos* – o piață cu o stâncă la mijloc având în vârf un fel de monument cu obelisc; este locul unde se zice că a murit Oedip. În orice caz aici e localizată tragedia lui Sofocle: *Edip la Kolon*. Deci, primul contact cu *antichitatea*. Din vârful acestui monument am privit panorama Atenei, care se desfășura în jur, cu Acropole și Licabetul în depărtare, plină de atracție și miraj.

Mai întâi ne-am dus la bancă (Banque d'Athens) de unde am scos banii depuși în lei la București și convertiți în drahme, apoi am căutat un hotel și am nimerit la unul cu titlu pompos, dar accesibil ca preț: „Sens Rival" - și am angajat o cameră pentru tot timpul cât voi sta în Grecia (În această cameră fac aceste prime însemnări, noaptea târziu, în liniște, după o zi întreagă de hoinăreli).

De la hotel, am pornit, cu Anton, foarte bun ghid, spre centrul orașului. Mă conducea, îmi arăta și îmi explica totul. Am străbătut

www.ziuaconstanta.ro

câteva străzi animate, aglomerate și am ajuns în Piața Constituției, mare, elegantă, cu multă vegetație (aici am văzut primul portocal în floare), dar inundată de un soare arzător, ca în luna iunie la București. M-a impresionat în primul rând să văd portocalii încărcați de roade, stând neatinși în mijlocul pieței, unde se fâțâie o mulțime de oameni, trăsuri, mașini, tramvaie. Parcă ar fi un arbore sacru; este de fapt o plantă banală aici, cum ar fi trandafirii la noi.

Am admirat fațada hotelului „Grande Bretagne" – echivalent cu „Athenée Palace" de la București – înăuntru n-am intrat, căci Anton are respectul marilor edificii inabordabile. În schimb am vizitat în cursul dimineții palatul din față – fostul palat regal – unde acum e sediul parlamentului, al statului major, aici se află și mormântul eroului necunoscut, și un muzeu, unde publicul are acces, cu diferite piese din viața ultimilor regi ai Greciei. Între altele, am văzut apartamentul regelui George I și câteva lucruri din viața lui personală: hainele cu care era îmbrăcat în ziua de 5 martie 1913, când a fost împușcat la Salonic: cămașa, vesta, flanela, perforate de glonț, stropite de sânge, iar alături într-o vitrină, revolverul asasin, cu patru cartușe pline și unul tras. Regele a murit la șapte zile după asasinat (12.III.1913). În restul încăperii, alte obiecte evocă viața intimă a monarhului: un costum de bal englezesc, după moda purtată de lorzii epocii, bogat, somptuos și strălucitor. Apoi câteva manuscrise ale reginei Olga, tronul lui Abdul Hamid, pașa de la Salonic, cheile diferitelor cetăți, câteva lucruri aparținând următorului rege, Constantin etc. etc.

Din apartamentul muzeu, am urcat scările largi, de marmură ale fostului palat regal, trecând la etaj. Am nimerit mai întâi într-un coridor lung, unde o mulțime de oameni așteptau să intre în audiență la cineva. Printr-un alt coridor am ajuns în sala – vast amfiteatru – unde se țineau ședințele parlamentului (Acum fiind dictatură, parlamentul e dizolvat, iar sala de ședințe e vizitată ca muzeu). Este o sală impunătoare, de o construcție interioară foarte frumoasă, în stil clasic, cu multe coloane și statui. La toaletă, pe care am ținut s-o vizitez și din curiozitate, dar și de nevoie, am văzut, lângă lavabouri, mașini electrice de uscat mâinile după spălare. Apeși pe un buton, aparatul se pune în funcțiune ca un ventilator, exală un aer cald, care usucă repede apa de pe mâini. Nu e nevoie să le mai ștergi cu prosopul. Nostimă invenție. Tot aici am dat și peste un calorifer cald. Aceasta e de asemenea o raritate, deoarece la Atena casele n-au sobe.

www.ziuaconstanta.ro

Palatul acesta grandios are însă căldură centrală, după cum vara are „aer condiționat", ce menține tot timpul o temperatură răcoroasă. Ceea ce m-a mai frapat, a fost să descopăr pe fundul borcanelor de la pisoare și de la closete înscris cuvântul „Shakespeare". N-am înțeles ce era: marca fabricii sau o mare ironie grecească.

După vizita palatului, am ieșit în bulevardul din fața lui – un bulevard larg, drept, însorit – unde se află una lângă alta Academia, Biblioteca Națională și Universitatea, toate cu frontoane în stil clasic, cu scări monumentale și colonade impunătoare. În albeața lor se reflectă un soare care te orbește. Le vom vizita mai pe îndelete altădată.

Acum se făcuse ora mesei. Ne-am oprit într-un restaurant destul de elegant de pe o stradă principală. Era momentul când aveam să mă lovesc de unele surprize în ceea ce privește faptul acesta banal de a lua masa. Firește, cu ajutorul lui Anton aveam să învingtoate dificultățile, dar fără el aș fi rămas nemâncat, deoarece nu puteam consulta câtuși de puțin lista, scrisă în alfabetul elen. M-am lăsat dirijat de Anton, și am servit, ca primul fel, o „salată" , care era pur și simplu o farfurie de frunze de lăptuci cu multă lămâie, care aici se servește ca „antreu", sau chiar în loc de supă. Al doilea fel, a fost o „friptură de miel", de fapt de batal sau de oaie bătrână, după gustul pe care l-am simțit până seara pe gât. La al treilea fel am renunțat, și această masă, de la care ne-am sculat mai mult flămânzi, ne-a costat 39 drahme, adică vreo 45-50 lei. Cu suma asta am fi mâncat binișor la București.

După-amiază mi-am luat bagajele de la mătușa lui Anton, le-am dus la hotel, unde am luat în primire camera, o cameră de o persoană la etajul III, cu tot ce trebuie, pat, fotoliu, birou, cu balcon la stradă, de unde se vede bine orașul.

Am lăsat bagajele nedesfăcute și am pornit spre Acropole. Aș fi vrut să fac singur primul drum spre Acropole, dar nu s-a putut. De fapt, a fost mai bine că l-am făcut cu Anton, deoarece am înțeles mai ușor multe lucruri pe care nu le-aș fi înțeles altfel. Până la Acropole am traversat centrul Atenei moderne precum și Atena veche, medievală, turcească etc. Am trecut pe lângă Agora Romană, am văzut Theseionul, am urcat străzile din Platka, un cartier vechi, sordid, cu case mici, bătrâne, înghesuite la poalele Cetății. Cu cât urcam spre Acropole, cu atât aveam mai precisă convingerea că ceea ce am să văd sus are să mă intereseze prea puțin. Mă simțeam părăsit de orice emoție, de orice entuziasm. Dar când am ajuns la poarta Beulé și i-am

www.ziuaconstanta.ro

păşit pragul, îndreptându-mă spre Propilee, starea sufletească mi s-a schimbat dintr-o dată. M-am pomenit în faţa a ceva grandios şi impunător. Ruinele de acolo, vechi de 25 secole, aveau un farmec indescriptibil. Soarele de după-amiază bătea chiar în faţa Propileelor dându-le şi mai multă strălucire.

Eram însoţit de Anton, de o verişoară a lui şi de Stavru, prietenul său atenian. Mă simţeam bine în compania acestor prieteni, dar nu ştiu de ce aş fi vrut să fiu singur. Îl invidiam pe tânărul acela englez aşezat pe un bloc de marmură şi contemplând minunata privelişte ce se întindea în faţă, spre apus, către mare.

De îndată ce am trecut de Propilee, am pătruns în „curtea" Acropolei. Parthenonul la dreapta, Erechteionul la stânga, iar până la ele o „livadă" de blocuri de piatră şi stânci, fără nici un fel de vegetaţie, adăuga o splendoare rară magnificenţei templelor. Parthenonul e cu adevărat magnific, seducător. Când am ajuns în faţa lui, scepticismul meu s-a spulberat dintr-o dată şi am înţeles imediat efuziunea de admiraţie a celor ce trecuseră înaintea mea pe aici. Credeam că sunt nişte visători care fac literatură. Orice s-ar spune, oricine ai fi, de oriunde ai veni, orice stare sufletească te-ar stăpâni urcând aici, eşti nevoit să recunoşti că în faţa Parthenonului te găseşti în faţa Frumuseţii eterne, a Perfecţiunii indestructibile şi a Spiritualităţii concretizate în aceste grandioase coloane de piatră. Cu cât mă apropii mai mult de el, cu atât mi se pare mai frumos, mai mare, mai perfect. Nici o fotografie, din câte am văzut, nici o frază, din câte am citit, nu-mi dezvăluise, ca acum, prezenţa lui, minunea din faţă. Sufletul, imaginaţia omului sunt prea mici, sau prea confuze, sau prea legate de ce e pieritor, ca să poată cuprinde şi exprima tot ceea ce conţine şi reprezintă Parthenonul. Nu este una din acele creaţii care sugerează mai mult decât are:Parthenonul nu sugerează nimic, el *reprezintă* totul. Privindu-l, nu te gândeşti nici la antichitate, nici la istorie, nici la cei ce l-au construit sau la cei ce l-au mutilat: îl admiri pur şi simplu. Admiri înălţimea şi sveltеţea coloanelor, treptele ce-l înconjoară la bază, cerul albastru ce-l învăluie ca un halou, într-o atmosferă de apoteoză. La Bucureşti, înebunisem aproape în faţa unei fotografii ce reprezenta un fronton cu un asemenea cer, aici îmi dau seama ce puţin lucru evoca fotografia aceea. Minunea pe care o am în faţă nu poate fi transpusă pe nici o placă fotografică, oricât de mare ar fi tehnica fotografului.

www.ziuaconstanta.ro

M-am desprins de amicii mei, care veniseră doar ca să mă însoțească, nicidecum să admire, căci pentru ei spectacolul era ceva obișnuit, și m-am rătăcit prin interiorul Parthenonului, am trecut prin porticul lui, am umblat prin toate despărțiturile, prinzând, printre coloane, în orice direcție, câte o altă perspectivă impresionantă. În colțul din N.E. printre două coloane, se zărea în depărtare Licabetul. Ce frumos părea muntele privit de aici! Am luat câteva fotografii, m-am așezat pe o treaptă, la picioarele unei coloane, cu fața spre apus și am început să privesc totul, ca un învingător care admiră câmpul de luptă după o bătălie crâncenă. Înaintea mea erau numai ruine însă ruine victorioase. Pe o bancă din stânga, trei tinere fete – turiste europene – se odihneau, ca într-un popas de munte. Își povesteau desigur impresii, își mărturiseau admirația. Privindu-le, orice urmă de instinct se șterse în mine: la priveam cu cea mai senină puritate, și fără îndoială că nici ele nu puteau vorbi acolo decât ca niște adevărate fecioare. Aici totul te purifică, te înalță spre perfecție, te face ușor, inocent, calm și bun, ca un înger. Fetele erau frumoase, dar cum stăteau acolo, două pe bancă, una pe un bloc de marmură, nu mai aveau nimic carnal, păreau niște zeițe îmbrăcate în costume moderne. Această imagine m-a făcut să mă gândesc la ceea ce reprezintă ea de fapt: întâlnirea dintre frumusețea antică și frumusețea lumii de azi, exprimată prin chipurile unor vizitatoare ca acestea, prin îmbrăcămintea lor elegantă, prin toată ținuta lor înzestrată cu o solemnitate pe cât de simplă pe atât de cuceritoare. Aici, pe Acropole, vine să se reculeagă și să se regăsească orice ființă umană care aspiră spre perfecțiune, din toate colțurile pământului.

Și totuși această întâlnire nu are în ea decât frumusețe și puritate. Nici o clipă nu m-am gândit, privind acea tânără americană, la faptul că e femeie, cu toate ispitirile ei subtile și fermecătoare. Aici, pe Acropole, tot ce este omenesc se convertește în spirit și reverie. Sunt unele ruine - și înainte de a mă urca pe Acropole crezusem că aceasta este una – unde pietrele călcate de atâția vizitatori îți evocă mai degrabă pașii și parfumul femeilor frumoase, cu picioarele lor elegante, în espadrile luxoase, ce-au trecut pe aici, decât măreția ruinelor. Ei bine, pe Acropole n-am avut în nici un colț această senzație ... de barbar. Aici pașii oamenilor se șterg imediat și în urma lor nu rămâne decât singurătatea orgolioasă și superbă a coloanelor, grandoarea lor ce sfidează orice nimicnicie omenească. Numai Timpul lasă urme aici și Eternitatea sălășluiește pe Acropole. Oamenii

www.ziuaconstanta.ro

sunt ca iarba, ca vântul, vin, trec, în urma lor nu rămâne nimic, ca şi cum nici n-ar fi fost. Am impresia că această zi e prima zi când primii oameni s-au suit pe Acropole. Atât de proaspăt e totul, aşa de mare e această cetate, atît de mici sunt oamenii.

Iată cariatidele Erechteionului: Le văzusem de atâtea ori în fotografie şi erau foarte frumoase. De fapt, nu sunt cele mai frumoase, dar au o altă calitate: sunt foarte fotogenice. În faţa lor e cartierul fotografilor (amatori sau profesionişti). Toată lumea se fotografiază la picioarele lor, avându-le ca fundal în „poză" . N-am rezistat tentaţiei de a „lua" o amintire, mai ales că printre fotografii de acolo, care te îndeamnă să pozezi, era unul care vorbea româneşte, mecedonean din Bitolia (Ceilalţi te invită în limba lui Voltaire ...).

Spre ora 6 seara, când soarele se apropie de apus şi dădea Parthenonului o grandoare tragică şi superbă de zeu ce se retrage în singurătatea lui, am auzit clopoţelul paznicului, sunând undeva, spre poartă. Acropole se închide, trebuie să plecăm. Mă aflam în stânga Propileelor, deasupra zidului de la marginea cetăţii. Mi s-a strigat că acolo nu e voie de stat, fiind interzis din cauza sinuciderilor ce s-au întâmplat aici. E locul unde mulţi îndrăgostiţi şi-au găsit moartea aruncându-se de pe Acropole în culmea deznădejdii, dar fericiţi că mor aici.

Câteva instantanee. În spatele Parthenonului se află muzeul Acropolei. La ora 5 muzeul se închisese. După câteva minute cineva dinăuntru bătea de zor în uşa de fier ferecată. Era un vizitator care, adâncit în contemplaţii, uitase de scurgerea timpului şi fusese închis în muzeu.

Pe treptele Parthenonului, în timp ce-l admiram de pe o bancă din jos, zăresc o fetiţă de 4-5 ani, alergând, strigând şi agitându-şi mâinile, foarte veselă, fugind de la un colţ la altul al templului, ca să nu fie prinsă de paznicul ce alerga după ea, cu intenţia de a o potoli. Era sublim acest joc al fetiţei, ce alerga pe una din treptele Parthenonului, cu o exuberanţă copilărească, stârnind atenţia şi admiraţia vizitatorilor! Parthenonul părea el însuşi distrat, bucurându-se de această inocenţă copilărească, şi parcă-i îngăduia orice fetiţei, ca un bătrân ce se joacă cu nepoţelul lui. Acolo unde vizitatorii călcau cu gravitate şi smerenie, fetiţa aceasta zburda ca la grădiniţă ... În cele din urmă, paznicul a prins-o tocmai când voia să coboare de pe o treaptă pe alta, prea mari pentru ea ca să poată sări uşor, şi a predat-o mamei sale. Dar fetiţa – cuprinsă parcă de

www.ziuaconstanta.ro

neastâmpăr – nu putea sta locului şi a început să alerge peste dalele de piatră, în jos, spre Propilee. Din când în când se oprea brusc, se pitula după un capăt de coloană, se ridica şi începea să alerge din nou, spre îngrijorarea mameî sale: dacă ar fi căzut - şi e un miracol că n-a căzut - şi-ar fi zdrobit trupul.

În faţa Cariatidelor se întâlnesc scene şi mai delicioase. De exemplu, cei trei greci, bărbaţi zdraveni, veniţi din provincie, să se fotografieze aici. Mi-a plăcut poziţia lor, cocoţaţi voinicește pe diferite pietre, ca să apară cât mai bine încadraţi de femeile de marmură şi am cerut fotografului să-mi facă şi mie o copie. Ei, observând interesul meu, au fost măguliţi şi s-au oferit să-mi dea o fotografie gratuit, drept „suvenir", ba şi încă cu autografele lor.

La coborârea de pe Acropole, o altă minune mai vie, mai extraordinară, avea să mă întâmpine la plecare: cerul atic. Privisem apusul soarelui dintre Propilee. De pe Acropole, spre Apus, ai una dintre cele mai frumoase privelişti din lume. Atena, la picioare, în depărtare marea cu insulele profilate la orizont, totul înfăşurat într-o atmosferă aurie, de legendă, cu un cer pictat în culori vii, ca o boltă imensă de catedrală înfrumuseţată de penelurile tuturor maeştrilor din lume. Este unul din momentele culminante: apusul văzut de pe Acropole, cu întreaga cohortă de imagini şi simboluri – insule, corăbii, foruri, eroi, zâne, zeiţe şi toată fauna mitologică desprinsă sau reînviată de razele asfinţitului.

Dar abia după ce a scăpat soarele la orizont, cerul atic a devenit, pe nesimţite, inimaginabil de frumos. Fâşii de nori roşii, violeţi, portocalii, răspândite pe un cer de un albastru intens, creau o apoteoză cosmică de nedescris. Acest cer este una din marile minuni ale Greciei, care m-a tulburat până în adâncul sufletului, în prima zi petrecută în Atena. Acum înţeleg de ce grecii au ales acest loc şi au făcut din el centrul universului, acum îmi dau seama ce imensă forţă artistică există în Natură, iar oamenii nu fac decât să se străduiască s-o imite.

Când s-a înserat, am coborât în oraş. Din întâmplare, am trecut prin faţa bisericii Karikarea, cea mai veche biserică bizantină din Atena. Înăuntru erau lumini aprinse, se slujea. O femeie frumoasă se ruga în genunchi dinaintea unei icoane a Maicii Domnului. Probabil că era îndrăgostită şi suferea. Aici oamenii sunt mai religioşi ca la noi.

www.ziuaconstanta.ro

Dar şi mai grăbiţi ca la Bucureşti. Seara aleargă pe străzi, în toate părţile, ca şi cum ar fi în pericol să piardă ceva. Iată primele impresii!

Am revenit la hotelul „Sans Rival" frânt de oboseală. Camera în care stam (50 drahme pe zi, dar numai zilele efectiv locuite, când lipsesc nu plătesc, aşa e înţelegerea) are o poziţie splendidă: din balcon pot privi noaptea Atena iluminată, iar ziua Acropole şi Licabetul ce se înalţă în faţa mea. Cu personalul însă mă înţeleg foarte greu. În afară de funcţionarul de la recepţie, nimeni nu vorbeşte franţuzeşte.

E ora 2 noaptea, picioarele mi s-au odihnit – stau la masă şi scriu de aproape patru ore – dar capul îmi vâjâie ca o morişcă, după această primă şi extraordinară zi ateniană.

24 martie

Am lipsit câteva zile din Atena. Iată-mă acum din nou aici, în camera de hotel, şi parcă aş fi revenit acasă la mine. În aceste zile am cutreierat, împreună cu Anton, ca doi exploratori romantici, o parte din Grecia, trăind şi culegând impresii mai multe decât într-un an la Bucureşti. Într-o călătorie viaţa curge şuvoi, încărcată cu fapte şi peripeţii, ca un bastiment ce navighează printre privelişti măreţe. Ne-am grăbit să plecăm în „explorări", fiindcă avem multe de văzut şi nu ne putem permite să pierdem nici o zi. Am văzut locuri interesante, oraşe, sate, câmpuri, munţi, cetăţi, am întâlnit frumuseţi teribile, sălbatice şi dulci, sau violente şi blânde, am cunoscut oameni deosebiţi, ciudaţi, hazlii, am trecut prin momente de mari tensiuni, ne-am bucurat, ne-am supărat – dar acum, din nou „acasă", pot spune că „nous avons fait un beau voyage". Însemnări detailate am făcut într-un carnet de buzunar, şi nu le mai transcriu în acest caiet. Aici voi consemna pe scurt principalele etape şi momente ale călătoriei noastre.

Mai întâi, am vizitat Egina (cu vaporul, de la Pireu, un drum de două ore şi jumătate), unde l-am descoperit pe Kazan, adică Kazantzakis, cum toată lumea îl cunoaşte şi numeşte pe aici. Era acasă, împreună cu nişte prieteni intelectuali (scriitori, pictori) ce formează o colonie de artişti înfiripată pe marginea mării, în această „insulă a fericiţilor", cum spunea Kazan. Întâlnirea cu el a fost una din marile mele aspiraţii în această călătorie în Grecia. Voiam să-l cunosc

www.ziuaconstanta.ro

neapărat pe autorul lui *Toda-Raba* poate mai mult decât voiam să vizitez Parthenonul sau alte monumente antice. Nimic nu m-a decepționat la el. Ne-a primit în vilișoara lui nouă, pe țărmul mării, cu o vedere magnifică spre Salamina, s-a bucurat nespus să afle că suntem din România și că l-am cunoscut pe Panait Istrati, ne-a pus să povestim despre „Panaitaki" (mort acum doi ani), cel mai bun prieten al său, ne-a reținut la masă, la prânz, într-o „tavernă" răcoroasă, la poalele unui măslin uriaș, unde ne-a ospătat cu un menu frugal dar delicios – măsline, brânză, pește și un vin sec, foarte bun, de Egina, - ne-a plimbat prin insulă și ne-a arătat cu multă mândrie acest pământ pe care-l iubește și care e aspru și frumos, viril și spiritualizat, amintindu-mi mereu de Dobrogea. Am stat până aproape de seară la Egina.

Am traversat apoi marea, trecând în insula Poros, pe țărmul peloponeziac. Am debarcat pe înserate într-un portulan marinăresc, foarte drăguț și pitoresc, liniștit, înecat în verdeață, cu un aer idilic, extrem de plăcut. Sosirea noastră a făcut oarecare senzație. Ne-am pomenit cu o droaie de oameni, în special copii, în jurul nostru, care ne priveau ca pe niște apariții rare. Fiindcă vorbeam românește, o limbă pe care ei n-o cunoșteau ne-au luat drept portughezi și ar fi vrut să ne ofere tot ce aveau mai bun. Noi eram obosiți, și am tras la un hotel patriahal – de fapt, o casă mai acătării, transformată în hotel – unde eram singurii oaspeți și unde ne-am odihnit foarte bine în paturi curate și exaltând miresme de plante frumos mirositoare. Dimineața, ne-am sculat devreme, în zori, și am trecut golfuri, cu barca, în Peloponezul propriu-zis. Când răsărea soarele ne aflam într-o livadă de portocali, cu pomii încărcați cu fructe, ca într-o pictură alegorică ce înfățișează Paradisul. Era la marginea satului Galatas. Cu un autobuz hodorogit, încărcat de țărani, am mers vreo două ceasuri, urcând mereu pe un drum de coastă, pe la Fanarion, alt sat cocoțat sus, pe malul peloponeziac, de unde se vede jos marea albastră, iar în depărtare șiragul de insule grecești. De aici, am continuat drumul pe jos, singuri, până la Trahia, alt sat, cocoțat și mai sus, ca un cuib de vulturi, cu căsuțe albe, prinse pe stânci și arse de soare. Se apropia amiaza, am intrat în cârciuma ce ne-a ieșit în cale, și am mâncat câteva cutii de sardele cu multă lămâie și pâine oferită de cârciumar. Tot el ne-a găsit apoi un om cu doi cai care să ne ducă mai departe, spre Epidaur. Călare astfel pe spinarea cailor, cu țăranul care ne servea de călăuză, pe un soare arzător, am străbătut un ținut complet

www.ziuaconstanta.ro

pustiu, cu o vegetație aridă, rezistentă la secetă, mergând pe niște cărări croite prin buruienile de pe platoul stâncos, și după câteva ceasuri, pe la orele 5 p.m. am ajuns la Epidaur.

Fermecătoare localitate! Un peisaj seducător, cu multă verdeață proaspătă, copaci, flori, iarbă bogată, aerul îmbălsămat de miresme, ruinele antice, teatrul magnific, bine conservat, dar foarte rar folosit din cauza depărtării de Atena. Acum noi doi eram singurii vizitatori și eram foarte fericiți să urcăm și să coborâm sutele de trepte pe care le-am escaladat în toate chipurile ca doi copii ce se jucau de-a spectatorii și de-a actorii în cel mai frumos amfiteatru din Grecia și chiar din lume. Am stat acolo până ne-a apucat seara, apoi ne-am dus în sat, la Ligurion, unde am dormit într-o casă țărănească, întinși pe lavițe acoperite cu piei de oaie drept orice așternut.

Dimineața următoare am ieșit pe șosea, la marginea satului, așteptând vreo „ocazie" să ne ia și pe noi. Pe la ora 10 a apărut o mașină, am făcut semn și a oprit. Erau înăuntru numai șoferul și un pasager pe canapeaua din fund. Șoferul a întrebat din ochi, pasagerul a făcut un gest din cap și ne-am urcat. Era un englez care venise cu taxi-ul de la Atena să viziteze Epidaurul. Ne-a dus până la Nauplia – alba și încântătoarea Nauplie – pe coasta cealaltă a uneia din peninsulele Peloponezului pe care o traversasem în ziua precedentă. Am vizitat pe îndelete orașul, urcând scările monumentale până sus la Palamide, cetatea venețiană bine conservată, iar după-amiază am pornit-o pe jos, pe șosea, spre Argos, drum de vreo 15 km. În cale, ne-am oprit puțin la Tirint, unde legenda plasează sălașul ciclopilor și spre seară am ajuns la Argos. Cetate puternică altădată, acum oraș negustoresc, cu piețe largi, cu străzi mărginite de prăvălii și un parc mare, dominat de arbori falnici și foarte frumoși. Am petrecut aici o noapte, dormind la hotel „Byron" – nume celebru, dar confort de provincie – apoi dimineața am pornit spre Mycene. Am ajuns în gara Mycene (Mykine), am lăsat bagajele la șeful gării și am plecat repede spre ruinele cetății, la vreo 4 km.

Mycene – tragica și impresionanta Mycene – regatul Atrizilor, sediul lui Agamemnon (cu mausoleul imens), unde s-au consumat tragediile cumplite despre care pietrele și munții sumbri din jur vorbesc încă foarte viu. Cu „Ghidul bleu" în mână – călăuza cea mai bună care ne îndrumează pașii peste tot pe unde ne ducem (cartea mi-a dat-o Horia Oprescu la plecarea din București) – am vizitat apartamentele Clitemnestrei, am trecut pe sub faimoasa Poarta Leilor,

www.ziuaconstanta.ro

ne-am strecurat prin „ieşirea lui Oreste", am resimţit blestemul ce s-a abătut asupra acestei cetăţi, ce apare azi ca o scenă largă a Morţii. La întoarcere, spre gară, am poposit, cam pe la mijlocul văii, la hanul cu firma „La frumoasa Eleni a lui Menelaus", unde am mâncat şi am semnat în condica pusă la dispoziţia vizitatorilor (În această condică am descoperit cu plăcere că un alt român a trecut pe aici cu un an în urmă, şi el era tocmai Victor Pogoneanu, colegul meu de la Filozofie, fiul lui I. Rădulescu-Pogoneanu, profesorul de Pedagogie practică).

După-amiază ne-am îndreptat spre gară, ca să luăm trenul spre Corint. Dar când mai aveam vreo 300 m până la gară, vedem că trenul pornise, că noi eram în întârziere. Norocul a fost că şoseaua e alăturată căii ferate, am trecut pe marginea acesteia şi am făcut semne disperate mecanicului, să oprească. Spre marea noastră uimire, trenul s-a oprit în mijlocul câmpului şi ne-a aşteptat până ne-am dus, în goană la gară, să ne luăm bagajele, apoi ne-am întors şi ne-am urcat în ultimul vagon. Am aflat, pe urmă, că trenurile locale din Grecia fac aceste concesii, spre a veni în ajutorul vizitatorilor străini. În schimb, pasagerii din cele trei vagoane erau toţi cu ochii pe noi. Unii ne admirau, alţii ne înjurau (Anton îmi traducea în româneşte toate comentariile lor în greceşte) că din cauza unor „prăpădiţi de englezi" a oprit trenul să-i aştepte un sfert de ceas. Eram luaţi drept englezi, cu rucsacurile noastre în spate şi în ţinute de excursie iar ţăranii şi ţărancele din tren se holbau la noi şi şuşoteau fără încetare. Anton îmi traducea tot ce spuneau ei, era o adevărată Halima! Până la urmă, un individ mai acătării a intrat în vorbă cu noi, i-am spus cine suntem, ce căutăm pe aici, el a anunţat celorlalţi călători că nu suntem englezi ci nişte turişti din România, şi atunci pasagerii din tren au început să ne măsoare cu şi mai mare curiozitate. Grecul, ne-a spus că e avocat în Corint şi, pur şi simplu, ne-a propus să fim oaspeţii lui, acasă, peste noapte. E singur, nevastă-sa e plecată la Atena, aşa că nu e nici o complicaţie. Ne-am dus cu el, am dormit la el, în ziua următoare ne-am dus şi am vizitat vechiul Corint, adică ruinele (la vreo doi kilometri de oraş), cu săpăturile ce se fac încă de către arheologii americani, ne-am urcat pe Acrocorint, acropolea corintiană, un munte cu o cetate în vârf, de unde se desfăşoară o privelişte largă asupra întregii regiuni. Oraşul Corint – Noul Corint, cum i se spune – e o urbe provincială, cam prăfoasă, cu vad comercial şi oameni apăsaţi de grijile lor.

www.ziuaconstanta.ro

Drumul de la Corint până la Atena (mai bine zis până la Eleksis) e o splendoare, născută din ingenuitatea naturii şi creaţiile omului. Şoseaua şi calea ferată merg paralel pe ţărmul stâncos, pe sub coasta munţilor, ocolind promontorii, trecând peste viaducte, urcând şi coborând, luându-se la întrecere să atingă poziţiile cele mai sigure şi mai frumoase. Din tren, în viteza moderată, din cauza multor curbe, poduri şi tunele, ascultam şuieratul ascuţit, des, al locomotivei, priveam această întrecere dintre şosea şi calea ferată şi mi se părea că sunt doi îndrăgostiţi ce se tachinează unul pe altul într-o plimbare pe marginea mării. La ora 5 p.m. am ajuns la Atena, obosiţi, prăfuiţi, nemâncaţi, dar foarte fericiţi.

Am mâncat la hotel, am făcut o baie, m-am odihnit până la 9 seara, când am ieşit să admir feeria ateniană. Mâine e 25 martie, sărbătoarea naţională a Greciei şi întregul oraş e pavoazat cu drapele, iar monumentele sunt iluminate *à giorno*. Strada Stadionului pare o jerbă de lumini electrice. Acropole, în proiecţia luminilor ce-o năpădesc pe jos, seamănă cu o diademă de nestemate pusă pe fruntea unei regine. Va fi paradă mare în Atena, acum lumea se plimbă pe străzile îmbrăcate în haină de sărbătoare.

Azi am vizitat cimitirul din Atena, un adevărat muzeu de sculptură în aer liber, şi Muzeul de istorie naţională, unde am văzut patul pe care a murit Byron şi inima lui Canaris, păstrată în spirt, într-un pocal de cristal. În rest, zi de reculegere, după escapada din Peloponez.

26 martie

Aseară m-am întors târziu la hotel, pe la miezul nopţii, dar încă nu mă înduram să mă culc. De pe terasa (acoperişul) hotelului, am privit cu vecina mea de cameră mult timp Atena iluminată. Un spectacol extraordinar! Vecina mea se numeşte Miss Anny, şi atât. E o fată de vreo 25 ani, austriacă, dar nu pot să-mi dau seama cu ce se ocupă ea aici. Ziaristă? Spioană? Aventurieră? Mă intrigă, dar nu mă seduce. Aseară totul era aşa de frumos, încât uitasem de noi înşine: cine suntem, de unde venim, ce facem; ce suntem. În faţa minunii din jur, a Acropolei iluminată şi a Licabetului, cu biserica albă, strălucitoare din vârf, eram cu totul despersonalizaţi. Ne mulţumeam să admirăm, conştienţi că asemenea clipe şi imagini nu le vom mai întâlni niciodată. Cred că fata ar fi vrut să continue convorbirea cu

www.ziuaconstanta.ro

mine, dar m-am retras repede, evitând să mai rămân cu ea, ca să nu cad în complicații sentimentale care ar distruge tot farmecul călătoriei mele. E a doua oară când procedez așa – prima dată pe vapor, cu emigranta evreică – însă mi-am propus să ocolesc asemenea situații (o femeie m-ar acapara și n-aș mai trăi „fenomenul" grecesc), păstrându-mi independența sufletească și spirituală.

Azi am scris un reportaj intitulat „Atena 25 martie", despre sărbătoarea națională a Greciei, pe care l-am trimis la „Vremea"[17]. Acum, la ora 6 p.m. mă pregătesc de plecare spre Creta. Ne îmbarcăm diseară, la Pireu, cu Anton, și vom călători toată noaptea, pe mare.

27 martie

După o noapte petrecută pe vapor – ne-am odihnit, în sfârșit, destul – dimineața, pe o vreme cețoasă, am acostat la Canea, fostă capitală a Cretei, la capătul de apus al insulei, o urbe extrem de pitorească, un amestec de Europa, Asia și Africa, cetate veche, dar mică, azi vizitată doar de vapoarele comerciale ce-și au ruta pe aici, de două ori pe săptămână. Vaporul nostru pleacă mai departe, la Heraklion, actuala capitală a Cretei, însă noi am rămas la Canea. Am vizitat orașul, un fel de Medgidia cu patina vremii mult mai accentuată, pe deasupra, localitate marină, cu un farmec vetust deosebit. Actuala ei celebritate constă în faptul că aici s-a născut și a locuit Venizelos. Am fost la casa lui, acum închisă, fiindcă familia este expatriată din cauza persecuțiilor politice. Regimul actual din Grecia al generalului Metaxas a interzis orice activitate politică cu atât mai vârtos pe aceea a venizeliștilor (republicani). Casa este pustie, cu obloanele trase, deși un îngrijitor o mai are în pază. Acesta ne-a primit la poartă, ne-a introdus în curte, ne-a dat câteva lămuriri, ba și în casă ne-a condus. Fiul lui Venizelos, el însuși făcând politica tatălui său, e refugiat la Londra. N-am ținut să vedem mai mult. Dar obiectul turistic cel mai important din Canea, astăzi, este mormântul lui Venizelos (abia s-a împlinit un an de când a murit). Pe acesta am vrut neapărat să-l vedem. Se află pe o colină, sus, deasupra orașului, la vreo doi kilometri și de acolo se desfășoară o priveliște de ansamblu asupra întregii Canea și a împrejurimilor. Mormântul e compus dintr-o lespede de marmură, înconjurată de un grilaj, totul nou, proaspăt. Pe lespede este gravată o frază dintr-un discurs rostit de Venizelos la 28 aprilie 1932 în parlamentul din Atena și care sună

www.ziuaconstanta.ro

cam așa (în traducere): „Mortul din fața voastră, iubiți prieteni, a fost un adevărat bărbat cu mare curaj, cu încredere în sine, și pentru sine și pentru poporul pe care a fost chemat să-l conducă; poate a făcut multe greșeli, dar niciodată nu i-a lipsit curajul și niciodată n-a așteptat din partea destinului să-și vadă țara înaintată, ci a pus în slujba ei tot focul pe care-l avea întrânsul, toată puterea sufletească și trupească".

„Mortul" despre care e vorba, a fost Venizelos însuși (14 august 1864-16 martie 1936), mare om de stat, fost președinte al republicii. Am urcat cu Anton până la mormântul lui și acolo ne-am recules, admirând poziția sa, la marginea pădurii, într-o zonă plină de verdeață, cu vedere liberă spre orașul din vale[18].

De la Catea, am luat un taxi care face curse la Heraklion (150 km), și ne-am oprit pentru un popas la Rethymne, unde am avut timp să și mâncăm. Întreaga după-amiază apoi am străbătut o parte din Creta, pe o șosea ce escalada înălțimile, ocolea prăpăstiile, trecea prin sate cretane, cu bărbați vânjoși și dârji, cu femei frumoase, brunete, purtând amfore pe umeri. Era cald, dar în dreapta noastră se zărea mereu muntele Ida, acoperit de zăpadă. Seara, pe întuneric, am ajuns la Heraklion.

Ca să nu umblăm prea mult după un loc de găzduire, am tras la primul hotel ce ne-a atras nu numai prin eleganța lui (e cel mai scump, 80 drahme) dar și prin numele său mitologic: „Minos", unde ne-am instalat într-o cameră mare, cu vedere asupra pieții și portului din față, și unde ne simțim ca niște lorzi.

28 martie

Nenorocire mare! Azi dimineața, coborând din hotel, primul drum l-am făcut la agenția din port, să vedem când avem primul vapor de întoarcere la Pireu. Acolo, o surpriză ce ne-a căzut ca o cărămidă în cap. Vaporul cu care am venit noi aseară, pleca chiar atunci din Heraklion (unde stătuse doar o noapte), iar următorul vas va veni abia peste trei zile. Dezastru! Noi – conform bunului obicei al lui Anton – nu aveam bani decât pentru două zile de ședere aici. Acum ne vedeam obligați să petrecem cinci zile în Creta, plus că drumul de la Canea la Heraklion, cu automobilul, neprevăzut în program, ne costase o mulțime de bani (150 drahme), la care se adăuga și costul enorm al camerei de la „Minos" și ne-am refugiat în cel mai ieftin hotel pe care l-am găsit (15 drahme), într-o mahala a orașului, ca să putem rezista.

www.ziuaconstanta.ro

Timpul e foarte frumos, avem o mulțime de lucruri de văzut, astfel că la hotel nu vom sta decât noaptea, câteva ore, pentru odihnă, ceea ce e suportabil. Altfel, mizeria de aici ar fi în stare să ne îmbolnăvească. Iar patroana hotelului – o pezevenghe – ne-a cerut să-i plătim înainte, să nu care cumva să fugim peste noapte, așa cum se pare că se întâmplă în domeniul ei.

29 martie

Având destul timp la dispoziție, am vizitat pe îndelete ruinele de la Cnosos (la doi kilometri de oraș), muzeul din Heraklion, construit într-o arhitectură specifică de tip Minotaur, ne-am plimbat pe cheiurile și prin bastioanele turcești și venețiene ale portului, ne-am odihnit pe scaunele unei cafenele din piața centrală, la fântâna „Morosini" – într-un cuvînt am colindat tot Heraklionul și am văzut tot ce era demn de văzut. Puteam să plecăm din Creta. Dar mai avem de stat încă două zile, până vine vaporul să ne ia. Nu știu ce vom face!

30 martie

Norocul nostru este că am întâlnit la Heraklion un grup de poeți și un conducător de cenaclu literar, care ne-au mai îndulcit necazul. La Atena, înainte de plecare spre Creta, am primit de la Kazantzakis o scrisoare („Monsieur et cher ami, je vous envoie la lettre promise. Soyez heureux pendant votre séjour en Crête etc. etc."), care s-a dovedit providențială. El mi-a dat câteva rânduri către un cumnat al lui din Heraklion, profesorul Elefterios Alexiu, care conduce un cenaclu literar aici. Astăzi ne-am prezentat la dl. Alexiu, care ne-a primit foarte voios și ne-a invitat la „ședința" de după-amiază, unde veniseră patru tinere poetese locale și doi tineri poeți, curioși să cunoască niște „scriitori din România", cum ne recomanda Kazantzakis. Dl. Alexiu e un bărbat în vârstă (vreo 50 ani), cu o chelie lucioasă, cu ochii ageri, de cretan veritabil, dar cu un suflet larg, îndrăgostit până la îmbolnăvire de poezie și literatură. Cenaclul ține ședințele într-un pod, unde ne-am urcat pe o scară mobilă de lemn, însă sus camera, ca o mansardă studențească, e curată, luminoasă, plină de cărți, cu multe scaune și perne pentru stat pe ele. Ne-am împrietenit cu poeții cretani, iar seara am coborât și ne-am plimbat cu toții prin oraș, ei oferindu-ne o mică tratație la o tavernă, care a căzut

www.ziuaconstanta.ro

foarte bine, dată fiind criza noastră pecuniară[19]. Poeții de aici, și mai ales fetele, se simt izolați, au nostalgia lumii de dincolo de țărmurile insulei lor, însă nu au posibilitatea să plece, trebuie să se resemneze. În sinea mea, îi compătimesc. Mentorul lor încearcă să le facă o viață mai plăcută, prin lecturile și discuțiile de la cenaclu, dar acestea sunt doar paleative. Pentru noi, în schimb, urarea lui Kazantzakis „să fim fericiți în Creta" – s-a realizat pe deplin, cu toate că, din cauza lipsei de bani, trebuie să mâncăm cu foarte mare economie, seara doar câte un covrig, dimineața nimic, iar la prânz o bucățică de pâine cu brânză. Dar suntem fericiți, e foarte plăcut să călătorești, fie și în aceste condiții.

31 martie

În sfârșit, iată-ne îmbarcați. Vaporul „Fochion" se pregătește de plecare, spre marea noastră bucurie că vom ajunge mai repede la Atena, și spre marele regret al poeților cretani – care ne-au condus în corpore la vapor – că ne despărțim și ei rămân iarăși singuri. E o amiază dulce, blândă și mângâietoare de primăvară. De pe coverta vasului, întins într-un chaise-longue, privesc cum se fac ultimele pregătiri pentru ridicarea ancorei. Mi-e foame, mi-e somn, plutesc într-un fel de vrajă, aș vrea să mă trezesc la Pireu, apoi la Atena și să mâncăm pe săturate.

Ora 7 seara

Vaporul ăsta merge înebunitor de încet. Și apoi se oprește prin toate porturile de pe țărmul cretan, unde stă câte un ceas sau două, ca să încarce oi, capre, smochine, portocale etc., căci e un vas mixt, mai mult pentru mărfuri. La ora asta, abia am ajuns la Rethymno, adică la jumătatea drumului dintre Heraklion și Canea.

1 aprilie, ora 1 noaptea

Abia acum – oră la care eu și Anton credeam că o să fim acasă, la Atena – vaporul pornește din Canea. A stat aici aproape trei ore, ca să încarce alte produse – portocale, curmale, roșcove, smochine, pentru Pireu. Se zice că produsele acestea cretane sunt cele mai bune și mai căutate în Atena, de aceea negustorii dau buzna aici, mai ales că

www.ziuaconstanta.ro

sunt şi mai ieftine. Vaporul nu porneşte din port până când ultima ladă cu portocale sau ultimul coş cu smochine şi curmale verzi n-a fost urcat pe bord. Numai după aceea se potoleşte şi negustorul care îşi caută un culcuş pe covertă şi se culcă, până mâine dimineaţa.

Stau neclintit în chaise-longul meu (Anton doarme şi el pe undeva), sub cerul liber, pe covertă, şi admir noaptea înstelată a Mediteranei, cu dorinţa ca ea să fie cât mai scurtă, ca să ajungem mai repede la Pireu.

Ora 7 seara

Am ajuns la Atena. Ah, ce aventură, călătoria noastră în Creta! Am plecat din Canea la miezul nopţii şi credeam că dimineaţa vom fi la Pireu. Am ajuns acolo abia la 4 p.m. Eram lihniţi de foame. Aproape 36 de ore nu pusesem nimic în gură. Primul lucru pe care l-am făcut, când am debarcat în Pireu, a fost să căutăm un prieten al lui Anton – din fericire, l-am găsit la taverna lui în apropierea cheiului – căruia i-am povestit odiseea noastră şi starea în care ne aflăm. Ne-a primit cu hohote de râs, însă mândru că ne poate fi de folos. Ne-a ospătat cu câte o porţie zdravănă de fasole cu ciolan de berbec, şi această mâncare mi s-a părut cea mai delicioasă pe care am gustat-o vreodată în viaţa mea. Ne-am recăpătat forţele, ajunse la completa lor sleire, pireiotul ne-a dat şi bani pentru metrou şi astfel graţie lui, am putut reintra în Atena teferi şi voioşi, după şase zile de peripeţii, dar fericiţi că am fost în Creta şi am vizitat labirintul Minotaurului din legendă.

3 aprilie Atena

Vizite prin muzee şi locuri istorice, întâlniri cu oameni diferiţi, plimbări prin oraş, - timpul trece foarte repede, încărcat de impresii şi sentimente foarte plăcute. Mă simt uşor, pur, mai împăcat ca oricând cu mine şi cu lumea, cu întregul univers – o stare de graţie absolută şi adevărată. Voiajul în Grecia începe să-şi arate roadele în sufletul meu. Am colindat până acum destul de mult, am cunoscut oameni, călători, scriitori, poeţi, poetese (cele din Creta), am stat de vorbă cu ei, mi-am deschis sufletul în faţa universului grecesc şi am primit de la el multă lumină şi linişte. Peste tot sunt primit cu simpatie – România e foarte

www.ziuaconstanta.ro

simpatizată aici – mi se întind mâini prietenești, sunt întâmpinat cu zâmbete sincere și cu exclamații cordiale. La Egina l-am cunoscut pe Kazantzakis, în Creta pe Elefterios Alexiu, poet și filolog de valoare, ieri, aici, la Atena, la Biblioteca Națională, am stat de vorbă mult cu Ștefan Dafnis, poet și prozator, bibliotecar șef, care s-a oferit să-mi pună la dispoziție orice informație sau material documentar ce mi-ar fi de trebuință. Aseară am fost invitat de Ion Dragu, consilierul de presă de pe lângă legația noastră din Grecia, care m-a primit la locuința lui, m-a tratat cu țuică de Văleni (ca pe un diplomat străin) și cu mezelicuri ateniene, arătându-se bucuros să mă cunoască și să mă ajute în călătoria mea. A aflat că sunt aici, când a văzut pașaportul meu, depus la legație pentru o viză de prelungire și mi-a lăsat vorbă să iau imediat contact cu el. Mi-a spus că poate să-mi faciliteze șederea în Grecia și deplasările prin procurarea de bilete de tren sau de vapor, ca pentru un ziarist. Voi scrie, evident, despre Grecia, dar mai înainte de toate îmi voi scălda sufletul în apele pure ale cerului de aici. Nici nu credeam că această călătorie să fie atât de binefăcătoare. Venisem mai mult pentru un voiaj ca oricare altul, să schimb locul, clima, oamenii,să respir alt aer. Asta nu înseamnă însă nimic față de ceea ce văd, întâlnesc, admir, savurez la fiecare pas în Atena și prin celelalte părți pe unde am umblat. Am fost o săptămână în Creta. M-am întors de acolo și mai îmbogățit. Iar aici, muzeele ateniene se adresează spiritului, străzile cu fastuoase perspective spre Acropole sau Licabet încântă ochiul, soarele puternic al Atticei dă sănătate trupului, iar serile minunate ale orașului, cu parcurile vibrând sub pulsațiile primăverii umplu sufletul de elan și de lirism. Sănătate, libertate, frumsețe, optimism – iată ce-mi oferă din plin această ședere în Grecia. O prelungesc mai mult decât îmi propusesem, cu toate că acum am rămas singur. După ce ne-am întors din Creta, Anton – cel căruia îi datoresc în primul rând toate acestea – a plecat la București, să-și încerce din nou acolo norocul, care aici nu i-a surâs timp de un an de zile. Dar și fără el, acum mă descurc bine. Mă simt ca la mine acasă.

Simt o destindere sufletească și spirituală totală, profundă, acum privesc altfel viața, înțeleg mai bine virtuțile și păcatele omenești și am senzația netă că în mine se produce o transformare radicală, sub razele acestui soare generos, pe străzile acestui oraș încântător, ca sub influența unui elixir miraculos. Acum îmi dau și mai bine seama prin câte erori am trecut și cîte prostii am săvârșit față de *Viață*, pe care nu

www.ziuaconstanta.ro

ştiam cum s-o trăiesc, fiindcă o luam într-un sens prea absolut. Lecţia din Grecia m-a învăţat să preţuiesc simplitatea, căci în ea se găsesc marile frumuseţi şi adevăruri. Romanul meu „Între Destin şi Libertate" se desfăşoară neîncetat. În prezent trăiesc al treilea episod, pe care-l imaginasem, dar nu ştiam că am să-l parcurg în realitate: *Renaşterea*. E o renaştere întreagă în viaţa mea, această primăvară, această călătorie. Într-adevăr am făcut un pas frumos şi înţelept venind în Grecia, cum îmi spunea la Bucureşti Todiraşcu, în ajunul plecării.

Atena, 6 aprilie

Ieri dimineaţa am plecat la Egina, pentru a mă întâlni cu Kazan, pe care-l anunţasem că-l voi vizita marţi. La ora 10 dimineaţa vaporul a acostat în micul port şi pe chei m-a întâmpinat o frumoasă femeie, tânără, vioaie, amabilă şi surâzătoare. Mi-a spus că „monsieur Kazantzakis" (ea este de fapt soţia lui) e plecat la Atena; scrisoarea mea – n-au primit-o decât aseară şi n-au avut posibilitatea să mă anunţe, altfel m-aş fi întâlnit cu el în capitală. În schimb, dânsa îmi stă la dispoziţie. Să hotărăsc. Eram într-adevăr încurcat. Venisem ca să-l văd şi ca să mai stau de vorbă cu autorul lui „Toda-Raba", şi iată că nu-l găsesc. Ce altceva puteam să fac la Egina? Să vizitez doar templul Aphaia, şi apoi să mă întorc la Atena. După ce ne-am informat la căpităria portului când pleacă următorul vapor spre Pireu, am aflat că în cursul zilei nu mai e nici o cursă şi că voi fi silit să petrec noaptea la Egina, până a doua zi dimineaţa. Şi mai mare fâstâceală. Dar „mademoiselle Hélèni", foarte prietenoasă, foarte ospitalieră, s-a oferit să mă conducă la templu.

Am luat un autobuz ce făcea curse într-acolo şi printre ţăranii din insulă îngrămădiţi în maşină, care coborau sau se urcau la diferite staţii, pe o căldură înăbuşitoare, am parcurs un drum destul de rău (pe deasupra maşina era tare hodorogită), însă frumos şi pitoresc, timp de 50 minute – circa 15 km – până la capătul liniei. Mai aveam de mers o jumătate de oră cu piciorul până la templu. Aici era o atmosferă mult mai răcoroasă, chiar foarte plăcută, parcă anume făcută pentru originala noastră excursie. După câtva timp de mers pe drumul principal, pe vale, la poalele muntelui ce trebuie urcat, M-lle Hélèni şi-a adus aminte că există o potecă mai scurtă, prin pădure. Ne-am întors înapoi, să căutăm poteca, dar negăsind-o, am încercat să urcăm de-a dreptul prin pădure, o pădure frumoasă de pefka, cu foarte multe

www.ziuaconstanta.ro

frunze uscate pe jos, ce făceau să alunecăm la tot pasul. Ajutându-ne unul pe altul, ținându-ne de ramuri, dându-ne mâna să păşim peste dâmburi sau gropi, am luat muntele pieptiş. A fost o mică aventură. De unde pornisem cu speranța că o să dăm de potecă, a trebuit să urcăm până sus prin tufişuri. M-lle Hélèni, deşi fragilă şi firavă – era ca o domnişoară de salon, numai vervă şi inteligență – a ținut din „amor propriu" , cum spunea – să se arate vitează în această ascensiune neprevăzută. La fiecare zece metri ne opream sub un pefka să admirăm peisajul din jur, care era foarte frumos, întins la picioarele noastre, cu ogoarele verzi ale insulei, cu marea albastră din jur, cu cerul înalt şi senin. Când am ajuns, în sfârşit, sus, ne-a primit mai întâi soarele, ce ni se părea că dogoreşte şi mai tare după umbra din pădure, dar care ne-a salutat ca pe doi zei mici urcați la solitarul templu din vârful muntelui.

Templul are o poziție extraordinară şi e frumos ca stil şi arhitectură, dar face o impresie mediocră din pricina calității proaste a pietrei şi a culorii spălăcite. Înschimb, priveliştea este magnifică. Spre sud marea sclipitoare, nesfârşită, spre nord iarăşi marea şi cele câteva insule din fața Salaminei, apoi Pireul, Atena, Attica, spre vest panorama insulei Egina, cu văi fertile, cu creste pleşuve presărate cu schituri albe părăsite şi case de oameni răspândite într-o oază de verdeață. Şi sus, la Aphaia eram numai noi doi, singurii rătăciți într-un unvers sublim. Totul mi s-a părut mai frumos ca oriunde, poate şi datorită faptului că eram cu o însoțitoare atât de drăgălaşă. Singurătatea şi tăcerea de acolo făceau din sufletele noastre nişte pânze imense, albe, întinse deasupra mării, spre a cuprinde cât mai multe zări şi a sorbi cât mai mult soare. Iar templul era înconjurat de o vegetație proaspătă, încărcată cu arome suave şi plăcute ce ne desfătau piepturile. Aş fi rămas acolo o veşnicie! Dar la ora 13 trebuia să fim jos, la şosea, căci autobuzul pleca. Ne-am grăbit, am ajuns tocmai la timp. Şoferul, la o masă în fața hanului unde oprise, striga tare să vină „clienții" de la rarele case risipite pe valea plină de măslini şi livezi de portocali. Mai aştepta puțin, apoi striga din nou, spunând că pleacă şi-i lasă acolo dacă nu se grăbesc. Am pornit pe o căldură intensă, de adevărată zi de vară. Pe drum, în dreptul unei mînăstiri din apropiere, s-au urcat patru călugărițe, cu geamantane, care se duceau „la oraş", la Egina[20].

De la Egina (port) până la locuința lui Kazantzakis, vreo 3 km, am făcut drumul cu o birjă locală, cam deşălată, dar al cărei coş ridicat

www.ziuaconstanta.ro

ne ferea de soarele arzător. Din loc în loc câte un măslin secular, pietre albe ce răsăreau din terenul arid pe marginea mării, şi încolo nimic altceva. Aveam impresia că străbat un drum cunoscut din inima Dobrogei.

Acasă ne aştepta d-na Blester, soţia scriitorului olandez, oaspetele lui Kazan, pe care-l cunoscusem la prima venire aici şi care acum era retras în „turn", să lucreze. M-lle Hélèni a pregătit un prânz frugal – ouă, măsline, mezeluri, caşcaval, halva - şi am mâncat împreună, stând apoi de vorbă până către ora 4, când a venit şi Blester. Cu acesta am discutat apoi despre politică, literatură, artă, etc. El e un socialist, prieten de idei cu Kazan, venit aici să-şi petreacă vacanţa la acesta. Pe la orele 6 i-am părăsit, îndreptându-mă spre oraş, căci vremea se schimbase brusc, se înorase şi ameninţa a ploaie. Dar n-a plouat. Am venit pe jos, pe o cărare de pe malul mării, cu farmecul ei deosebit, într-o atmosferă răcoroasă, în bătaia vântului marin.

Mademoiselle Hélèni e o femeie frumoasă şi sclipitoare ca inteligenţă. Are un spirit ascuţit şi lucid şi o inimă largă, generoasă. Felul cum m-a primit, m-a copleşit. Am lăsat-o foarte obosită, căci excursia la templu, pe nepregătite, o epuizase, deşi ea nega lucrul acesta, tocmai pentru a nu-mi strica mie impresiile. Il iubeşte foarte mult pe Kazan şi spune despre el lucrurile cele mai bune. Ea însăşi scrie în greceşte şi în frăţuzeşte. În greceşte scrie poveşti pentru copii, în franceză colaborează la ziarul „l'Oeuvre" cu diverse corespondenţe din Grecia. În prezent lucrează la o carte despre Panait Istrati, pe care l-a cunoscut bine, prin Kazan, şi are un cult pentru el. Suflet de poetă, cu multă sensibilitate, dar şi cu acea tărie, acea energie a femeii elene. Blesterii pe lângă ea par amorfi, greoi, veritabili nordici; ea e meridională, mediteraniană, ageră, graţioasă, plină de vervă şi mobilitate intelectuală.

Seara am dormit la singurul hotel din Egina, în faţa portului, ca să fiu mai aproape de debarcader şi să nu pierd vaporul de dimineaţă. M-zelle Hélèni îmi propusese să rămân peste noapte să dorm la ei, în biroul lui Kazan, dar am preferat să plec, fiind foarte obosit şi simţind o mare nevoie să fiu singur şi să mă reculeg. La hotel, m-am înţeles foarte greu cu personalul, căci nimeni nu ştie franţuzeşte. Dimineaţa, la ora 8 fix vaporul a pornit spre Pireu. Acolo – mare, formidabilă surpriză! – pe cheiul rezervat vapoarelor pentru Egina, m-am întâlnit cu Kazan, care se ducea acasă. Între două vapoare, cel care venise şi cel care pleca, am stat de vorbă o jumătate de ceas, la o masă de

www.ziuaconstanta.ro

cafenea, pe terasă, amândoi impresionați de această concidență. Iarăși amintiri despre „Panaitaki", elogiul Vieții, al Libertății, exclamații despre frumusețile Greciei etc. I-am povestit, bineînțeles, ce am văzut și cum a fost în Creta, patria lui natală, cum ne-a primit Alexiu, cât de mult m-a impresionat cenaclul lui literar. Ne-am despărțit cu făgăduiala fermă, din ambele părți, de a ne revedea câteva zile, la Egina, unde mă așteaptă. Dar mâine voi pleca, cred, spre insule.

Astă seară m-am „depravat" la o tavernă din Atena, cu *retzina* și *cocoriță*, , într-o „grădină" (cum se zice la noi), în aer liber, cu muzică grecească și o mulțime de consumatori în jur. *Rețina* a început să-mi placă, o găsesc chiar foarte gustoasă – ca un pelin bun de la noi, atât doar că ea are un gust deosebit de rășină, care-i dă și o anumită mireasmă, mai dificil de acceptat la început, dar acaparantă pe urmă. E un vin limpede, sec, care merge foarte bine cu acești pipărați *cocoriți* ce se bucură aici de faima mititeilor de la București (aceia, cu bere, ăștia numai cu vin!), având forma unor cârnăciori apetisanți. Tot atât de popular este și *chebapul*, care se frige peste tot și se consumă în picioare, sau la mese, mai ales seara.

După masă, bine dispus, într-o stare de plăcută euforie (rețina!), am intrat la cinematograful „Titania". Rula un film indigen „Doctor Epaminonda", povestea, după cât am înțeles, unui mahalagiu atenian ajuns mare personaj monden la Alexandria (Egipt) .

7 aprilie

La îndemnul lui I. Dragu, am vizitat astăzi fabrica de țigări Papastratos, de la Pireu. E cea mai mare din Grecia - și grecii spun, din lumea întreagă. Are într-adevăr instalații ultramoderne, un ghid m-a condus prin hale, mi-a arătat totul și mi-a dat explicații. Am văzut o mașină care face 1.500 țigarete pe minut. Toate aceste mașini costă o sută de milioane de drahme. Fabrica are trei etaje, lungi, unde se lucrează efectiv, iar ultimul etaj e afectat bucătăriilor, restaurantelor, toaletelor și teraselor, una pentru bărbați, alta pentru femei, unde lucrătorii iau masa și se odihnesc, privind de sus Pireul care se întinde la picioarele lor. La un capăt al primei terase, e un colț rezervat proprietarilor fabricii, frații Papastratos, care iau dejunul aici în fiecare zi, servind același menu ca toți lucrătorii. Sunt 2.000 de salariați, care primesc maximum 50 drahme pentru 8 ore de lucru (la alte fabrici se plătește 20,25 drahme). Frații Papastratos donează sume importante

www.ziuaconstanta.ro

statului, ca subvenţii pentru spitale, pentru înzestrarea aviaţiei şi marinei etc.

După-amiază, alte monumente din Atena, printre care *Necropola de ceramică*, apoi expoziţiile de la Zaplion etc. La ora 6 p.m. m-am dus la Perilla, unde fusesem anunţat de Dragu. E un pictor peisagist, a cărui activitate e consacrată exclusiv Greciei, pentru propagandă. Un tip jovial, de vreo 45 ani, foarte amabil, deschis, o fire de artist, cu care am făcut contact de la prima vedere. E din Santorini, şi când i-am spus că mă pregătesc de plecare în Ciclade, m-a copleşit cu informaţii, de care voi ţine seama.

9 aprilie

Am plecat din Pireu astă seară la ora 8, cu vaporul „Skyros". Era o seară plăcută, caldă, liniştită, dar mai târziu, pe mare, s-a stârnit deodată o furtună, s-a făcut frig, marea era furioasă, vasul făcea balansuri, totul a devenit infernal. Până la 5 dimineaţa n-am făcut decât să „dau tribut lui Poseidon". N-am cunoscut până acum *răul de mare* şi nu-mi puteam închipui că e atât de groaznic. Îmi venea să mă arunc în valuri, ca să scap de chinuri. Când am pus piciorul pe pământ, aici, la Syra, eram ameţit, supt, strivit cu totul. Am intrat în primul *Xenodohion* (hotel) întâlnit în cale, un hotel murdar, pentru marinarii năpăstuiţi, m-am aruncat într-un pat şi am dormit până la prânz. Asta m-a refăcut. Am vizitat apoi oraşul, aşezat pe două mari coline, fiecare cu câte o biserică în vârf – una catolică, cealaltă ortodoxă – un oraş de negustori înstăriţi, cu case şi străzi frumoase, cu un cazinou celebru „Della Grazia" şi un bulevard elegant pe faleză, pentru promenadă. Deşi mi-era silă să intru în acel hotel, m-am întors totuşi seara, târziu, să mă mai odihnesc puţin şi să mă întremez bine, ca să pot continua călătoria.

10 aprilie

M-am sculat la 3 dimineaţa, la 3 şi ½ am făcut transbordarea cu barca pe vaporul care nu poate să acosteze şi ancorează în larg iar la 5 fix am pornit. E un vapor ceva mai mare decât cel de ieri, italian, „Frintin", face turul Cicladelor. La ora 8 am ajuns în insula Tinos, o insulă verde, dominată de Panaghia Evanghelistra, cu câteva case răzleţe şi nişte mori de vânt în activitate. Escală de vreun ceas, pentru

www.ziuaconstanta.ro

transbordarea pasagerilor locali și a mărfurilor, apoi pornim mai departe.

Aceeași zi, ora 5.p.m., Delos

Iarăși o extraordinară aventură marină! La ora 11 și ½ am debarcat în insula Mycenos, cu destinația Delos. Conform indicațiilor lui Perilla, am găsit repede „gazoletul" (o barcă cu motor) care face curse la Delos. Odată cu mine, au mai debarcat de pe „Frintin" trei francezi (bărbați mai în vârstă) și patru tineri americani (doi băieți și două fete), toți studenți. La capătul unui dig ne aștepta barcazul. Conducătorul lui, un veritabil „lup de mare", cu fața brăzdată de vânturi și arsă de soare, parcă ne aștepta. Pregătirile de plecare au durat cam vreun ceas, căci a trebuit să îmbarce mai întâi, în fundul barcazului, vreo 6 oi, niște putini încărcate, câțiva saci (cu fasole, porumb sau făină) și alte materiale. După ce le-a astupat bine acolo, ne-a invitat și pe noi, cei opt pasageri, să ne înșirăm pe cele două laviță laterale, patru într-o parte și patru într-o parte, de-a lungul bărcii. Deși amiază, era un cer sumbru, vîntos, amenințător. În port, marea părea liniștită, dar pe urmă aveam să ne dăm seama cât de agitată era. „Comandantul", îmbrăcat într-o pelerină neagră de mușama, cu cizme și cu o glugă tot de mușama, trasă bine pe cap, s-a proptit la cârmă și a pus în funcțiune motorul. Spre nedumerirea noastră, pe noi ne-a acoperit cu câte un polog mare și ne-a pus în față, la fiecare câte o căldare. Nu ne-a spus nimic, dar am înțeles că pologurile trebuiau să ne ferească de valurile ce se răsturnau peste noi, iar căldările să avem unde vomita, dacă ni se face rău. Am pornit astfel.

De cum am depășit capătul digului, marea ne-a luat în primire. Era furioasă, pur și simplu turbată. Dar „lupul de mare" de la cârmă nu se temea de ea. O înfrunta cu bărbăție. Asta ne dădea și nouă curaj. Valurile ne păleau în creștet, umplând barca de apă, apoi se retrăgeau o clipă, pentru a ne pocni iarăși. De sub pologul unde cârmaciul ne ordonase să stăm liniștiți, nu vedeam ce este afară și nu putem aprecia primejdia. Tovarășii mei stăteau nemișcați, probabil înghețați de spaimă, unii au început să vomite, pierindu-le glasul. Eu n-am simțit câtuși de puțin răul de mare (suferisem cumplit cu o noapte mai înainte) și eram curios să văd ce se întâmplă. Mă aflam la capătul băncii, cu marginea pologului pe mine. Am scos capul de sub

www.ziuaconstanta.ro

învelitoare şi am devenit martorul unui spectacol înfiorător şi sublim, pe care nu cred să-l mai întâlnesc vreodată. Cerul era de cremene, vânăt, amenințător a grindină, iar marea cum nu-mi imaginasem niciodată că am s-o văd. Barca noastră părea o jucărie în voia talazurilor. Aci se ridica până la cer, aci recădea spre fundul pământului. Când barca era jos, la poalele valurilor, acestea păreau uriaşe, ca nişte munți, când se afla pe coama lor, vedeam toată suprafața mării răscolită şi frământată din adâncuri. Nu credeam că o să mai scăpăm, dar conducătorul nostru se lupta din răsputeri cu aceste forțe oarbe ale naturii.

Drumul a durat aproape două ceasuri (pe vreme liniştită se face într-o jumătate de ceas). În cele din urmă, am ajuns la un țărm, ne-am oprit într-un loc liniştit şi am pus piciorul pe pământ. S-ar fi zis că venim din Infern! Dar ne-am recules repede, iar această încercare a făcut să ne simțim ca nişte frați. De unde la plecare nici nu schimbam vreo vorbă, acum, ajunşi aici, la Delos, era ca şi cum ne-am fi cunoscut de când e lumea. Eram opt prieteni.

Singurii oaspeți pe această insulă pustie, acoperită de ruine din antichitate. Ne-am dus la „pavilionul turistic", un fel de cabană modernă, unde am găsit un singur om, cabanierul, care doar că nu s-a crucit văzându-ne picați pe o asemenea vreme. Ne-a pus la dispoziție toată cabana (cu vreo 3-4 camere) şi a început să pregătească de-ale mâncării pentru toți opt. Până seara am şi făcut (împreună cu francezii şi americanii), ocolul insulei – începând bineînțeles cu faimoasa *Terasă a leilor*, până în vârful Cynthei – iar acum, seara, după cină, stau singur în sufrageria cabanei şi-mi notez impresiile, în timp ce tovarăşii mei s-au retras în camerele lor şi s-au culcat. Înainte de culcare, francezii au studiat în amănunțime Ghidul bleu – ceea ce fac şi eu, în permanență, peste tot – iar studenții americani au scos cărțile de joc şi au făcut o partidă de bridge. E o liniște mormântală, sunt departe de restul lumii, aş putea spune că mă aflu în plină antichitate, dar pe un tărâm de unde toți oamenii au plecat.

11 aprilie, Delos

Duminică, o zi splendidă, mai ales după ziua infernală de ieri. Soarele, cald, liniște. O zi *apollinică*, în patria lui Apollo. Împreună cu francezii şi americanii am pornit de dimineață – pe la opt – după ce am servit câte o cafea cu lapte, să mai facem o dată ocolul insulei, pe

www.ziuaconstanta.ro

soare, pe o lumină strălucitoare. Am vizitat cu de-amănuntul tot „orașul vechi", templul lui Apollo, Sanctuarul taurilor, Teatrul, Terasa leilor, fostele locuințe de acum 2.500 ani, unde se păstrează intacte pragurile caselor, fântânile din curți, străzile, pe care de atunci n-a mai călcat nimeni (dectât vizitatorii)[21].

Către ora 12 am revenit la cabană, unde „cârmaciul" de ieri ne aștepta, surâzând, îmbrăcat lejer, în haine de sărbătoare, ca să ne ducă înapoi la Mycenos. Venise cu barcazul lui și adusese niște turiști foarte ciudați. Aceștia, o familie de patru persoane, părinții și doi copii, când au ajuns la Delos au coborât din barcă, s-au retras la câțiva metri de debarcader, au întins o pătură pe iarbă, au scos merinde din traiste și s-au apucat să mănânce. Apoi s-au culcat, la soare. Eram foarte curioși să-i vedem: niște turiști veniți la Delos, dar fără să facă un pas prin insulă, fără să viziteze nimic, fără să se uite măcar la minunea din jurul lor. Când ne-am apropiat de ei – considerând că sunt niscaiva greci veniți aici în excursie de duminică – am avut o senzație de stupoare. „Turiștii" vorbeau românește. Îmi venea să intru în pământ, să dispar din fața însoțitorilor mei, francezi și americani, care râdeau de asemenea vizitatori inculți. Noroc că nu înțelegeau limba lor, iar eu am avut prezența de spirit să le spun că sunt greci, că ei cunosc prea bine „antichitățile" și nu-i mai interesează. Dacă ar fi aflat că sunt români (și era o familie din Giurgiu, negustori, așa am aflat din ceea ce vorbeau ei, dar n-am înțeles ce căutau și cum s-au rătăcit pe aici), tovarășii mei de drum, care mă admirau că vin din România, mi-ar fi întors spatele cu dispreț.

La ora 2 p.m. am părăsit Delosul, cu regret. În barcaz veneau acum cu noi și „grecii", de care m-am ferit să intru în vorbă, ca să nu le trădez adevărata origine.

Ora 11 seara, Mycenos

Toată după-amiaza și seara am umblat prin Mycenos. Insula morilor de vânt, a caselor albe, a stâncilor însorite, a schiturilor date cu var, a străzilor ca niște coridoare înguste printre casele fără curți, unde din stradă intri direct în dormitor. În două ceasuri „epuizezi" insula Mycenos, eu însă am rătăcit până s-a întunecat, ba chiar m-am rătăcit prin labirintul de ulicioare întortochiate. La „hotel" m-am împrietenit cu băiatul care face oficiul de gazdă. El știe românește, iar verișoara lui, o fată drăguță și melancolică, trăind aici ca într-un exil, e

www.ziuaconstanta.ro

venită doar de doi ani de la Galaţi şi vorbeşte româneşte perfect. Dacă aş lua-o , s-ar întoarce cu mine în România, numai să scape din singurătatea asta. De la ei am aflat că în Mycenos e mare criză de băieţi (unul la opt fete) ceea ce face viaţa imposibilă.

La Mycenos m-am despărţit, în termeni foarte amicali, de americanii şi francezii pe care începusem să-i îndrăgesc, la fel şi ei pe mine. În special cei trei francezi – profesori din Lyon, foarte studioşi, cu Ghidul bleu şi cu *Odiseea* tradusă de Sully Prudhomme mereu în mână – mi-au devenit foarte familiari, prin faptul că ne şi puteam înţelege mai uşor în conversaţie. Ei au plecat cu vaporul spre Atena, eu am rămas să vizitez Mycenos.

12 aprilie

Am mai dat o raită prin Mycenos-ul acesta care pare „rupt din coasta de soare", ca Isarlîk-ul lui Ion Barbu – aş putea să spun: „Mycenos, inima mea, dată-n alb ca o raia" - şi de care nu mă mai satur. Ai zice că e un decor pregătit pentru nu ştiu ce film de viziune fantastică, aşteptându-şi protagoniştii. Am vizitat muzeul, cu multe piese aduse de la Delos, am fost şi la Şcoala de Belle-Arte, căci insula e un paradis pentru pictori, iar la plecare, pe chei, am salutat statuia ce-o înfăţişează pe Modena Mavroghenis, eroina locală de la 1821, din timpul răscoalei contra turcilor.

Şi iată-mă din nou la Syra, la acelaşi hotel „Krity" (Creta), unde am tras şi prima dată. După Delos şi Mycenos, Syra îmi apare ca o metropolă, un adevărat oraş, zgomotos chiar, cu lume multă, elegantă, veselă, ocupată până peste cap cu tot felul de treburi negustoreşti.

Îmi adun gândurile, îmi organizez impresiile, studiez Ghidul bleu, precizându-mi în minte tot ce am văzut, şi ceea ce urmează să văd.

13 aprilie, ora 9 dimineaţa

Popas la Naxos. Am plecat din Syra la ora 5 dimineaţa cu vaporul „Sakynthos". Pe la ora 7 am oprit puţin la Paros, o insulă fertilă, cu ogoare multe, însă fără aspect atrăgător. Naxos, în schimb, e o insulă stâncoasă, oraşul e dominat de un castel cu un turn paralelipipedic, ce se înalţă spre cer în vârful stâncilor.

www.ziuaconstanta.ro

Iarăşi nu mai sunt singur. Aici, pe vas, am intrat în vorbă şi ne-am împrietenit repede, cu o tânără pereche de nemţi, foarte simpatici amândoi, el, Willy, doctorand în Ştiinţe Naturale, venit în Ciclade să studieze fauna şi flora de aici, ea, Elga, salariată la Lufthansa. Sunt logodiţi, au venit cu avionul până la Atena (de la Berlin), căci ea a căpătat două bilete gratuite, şi merg, ca şi mine, la Santorini. Am hotărât să umblăm împreună peste tot, să locuim împreună şi să vizităm locurile toţi trei.

Vaporul face escale – de fapt se opreşte în larg şi o barcă vine să ia poşta şi eventualii pasageri – pe la toate insulele, mai mari sau mai mici, prin dreptul cărora trece. El face oficiul de curier poştal şi, de două ori pe săptămână, le aduce exilaţilor din aceste insule (multe din ele sunt lagăre de deţinuţi) câte un semn de viaţă din restul lumii. Din acest punct de vedere , călătoria, care pentru noi e o apoteoză solară, are şi părţile ei melancolice, văzând cum mulţi oameni sunt condamnaţi să trăiască aici, într-o pustietate totală. Pentru noi, Cicladele sunt un paradis terestru, pentru alţii un Infern.

Dar noi ne aflăm acum în Paradis!

17 aprilie, Atena

N-am mai avut răgaz să notez nimic aici. Abia mi-am făcut însemnările (istorie, arheologie, turism, pitoresc) în carneţelul de buzunar. Ultimele zile am fost pur şi simplu „confiscat", în sensul că n-am putut rămâne nici o clipă singur, ca să mă reculeg şi să meditez.

Pe vapor, spre Santorini, în afară de cei doi tineri germani, am mai cunoscut un grec, Dyonisos Morphesis, de la agenţia de turism din Santorini, care o rupe pe româneşte şi când a aflat că vin din România m-a luat pe sus, împreună cu „prietenii mei nemţii" şi nu ne-a mai lăsat să răsuflăm în voie. Era un om foarte entuziasmat, temperament meridional, gata să dea totul unor oameni pe care i-a îndrăgit, dar şi dornic să se mândrească în faţa concetăţenilor săi cu relaţiile lui „internaţionale". S-a oferit să ne fie ghid şi gazdă, şi într-adevăr, s-a purtat ca atare. N-am mai avut nici o grijă. Ne-a dus acasă la el, ne-a cărat în vizite pe la rudele lui (peste tot am fost cinstiţi cu mâncare şi băutură), ne-a prezentat notabilităţilor din oraş - printre alţii, abatele Durazzo, cu reşedinţa aici şi cu pivniţă grozavă (vinurile de Santorini sunt delicioase şi faimoase) – ne-a arătat şi ne-a explicat tot ce se putea vedea în insulă ca antichităţi, lui Willy i-a făcut rost de

www.ziuaconstanta.ro

şopârle şi alte vietăţi (a pus copiii din oraş să umble şi să aducă mostre de prin împrejurimi) – în sfârşit, două zile cât am stat acolo am dus-o numai în petreceri, mese, râsete şi plimbări. Dyonisos nu ne-a mai lăsat să plecăm. În ziua despărţirii, cred că un sfert din populaţia oraşului, chemată de el, ne-a condus la vapor. Ce îmbrăţişări, ce lacrimi[23)]!

Santorini e o insulă fantastică, formată dintr-un crater de vulcan, iar oraşul – totul în alb – e căţărat pe buzele craterului, ceva de un pitoresc şi de o originalitate geografică şi geologică fără asemănare[24)].

În drumul spre Pireu, am mai trecut o dată pe la Naxos, unde am mai petrecut aproape o jumătate de zi, căci vasul avea de încărcat multe produse locale, timp în care am vizitat oraşul, cetatea (veneţiană), templul antic înălţat pe un promontoriu, nu departe de port.

Aseară, târziu, am ajuns la Pireu.

Excursia în Ciclade a fost o apoteoză. Ce rău îmi pare că n-a fost şi Anton cu mine. Dacă ar fi fost şi el totul ar fi căpătat dimensiuni de mit. Dar şi aşa a fost ceva extraordinar, ceva de vis, o călătorie cum rar îi este dat unui om să facă şi cum, probabil, numai zeii făceau altădată. Mă simt şi eu un zeu – un zeu adevărat!

18 aprilie

Trebuia să mă pregătesc de plecare spre România. S-a încheiat luna programată pentru această călătorie, dar acum mă pregătesc – ce fericire! –să mai stau încă o sătpămână la Atena. Ion Dragu, cel atât de binevoitor, m-a chemat la el şi mi-a spus că are posibilitatea să-mi procure o invitaţie oficială, ca să particip la toate festivităţile organizate cu prilejul Centenarului Universităţii din Atena. De vreme ce sunt aici, ar fi păcat să pierd asemenea ocazie. Dacă n-am bani, îmi poate împrumuta el. I-am mulţumit din adâncul sufletului (mai puţin prin cuvinte, deoarece nici un cuvânt n-ar putea să exprime marea bucurie ce mi-a făcut-o şi marea recunoştinţă ce i-o port).

23 aprilie

Am luat parte la „Centenar", ca un invitat de onoare, alături de academicieni din toată lumea, miniştri şi oameni de cultură din Grecia, datorită invitaţiei pe care mi-a procurat-o Ion Dragu şi care

www.ziuaconstanta.ro

îmi deschidea uşile pretutindeni: festivităţi solemne, şedinţe academice, banchete, excursii etc. Centenarul Universităţii din Atena a fost sărbătorit cu o mare pompă, în prezenţa oficialităţilor elene – de la rege şi guvern până la scriitori şi artişti - şi a invitaţilor care reprezentau toate universităţile din lume. De la Bucureşti a fost o delegaţie condusă de prof. Deleanu, de la Facultatea de Medicină (eu aveam invitaţie de corespondent de presă). Am văzut acum, aici, pentru prima dată, uniformele academice ale universităţilor din Anglia, Franţa, Germania, Suedia şi Danemarca, Statele Unite, Italia etc., etc., fiecare cu coloritul şi cu însemnele ei. Grecii au făcut din serbarea centenarului Universităţii din Atena un eveniment naţional, mai mult chiar, unul mondial. Atena, vechea Atenă, îşi serba o sută de ani de la înfiinţarea universităţii ei moderne! Evenimentul capătă o semnificaţie simbolică. Am luat parte la toate festivităţile. Dar ceea ce m-a impresionat cel mai mult, au fost „vizitele", făcute în grup, cu toţi invitaţii, în autocare elegante, la Corint, Micene, Epidaur, la Daphni şi Sunion, apoi la diferite puncte istorice din Atena, serbările de pe Acropole, spectacolele de la Odeon Herodot, întrecerile sportive de la Stadionul din Atena (totul din marmură) în prezenţa regelui şi guvernului, mesele copioase şi, ca o încoronare, recepţia de la „Grande Bretagne", într-o ambinaţă de cea mai înaltă intelectualitate internaţională. Un motiv în plus să spun că întreaga mea călătorie în Grecia – care se încheie azi – a fost un vis şi încă unul dintre cele mai frumoase. Plec de aici cu sentimentul şi chiar senzaţia că sunt un semi-zeu[25)].

24 aprilie

Pe bordul vasului „Dacia". De dimineaţă am intrat în Dardanele (la venire am trecut pe aici noaptea). Sunt singur şi plutesc într-o fericire adâncă şi discretă. Nimeni nu poate bănui ce univers splendid şi măreţ port în mine! Am plecat din Pireu, ieri la ora 3 p.m. Ultima zi în Atena am petrecut-o cu Stavru, care s-a dovedit un admirabil prieten. A venit la hotel, m-a ajutat să-mi iau bagajul, mi l-a dus până la Omonia, de acolo am luat metroul şi m-a condus până la scara vaporului. Terminasem banii, el mi-a plătit, din micile lui rezerve de student, ultimele cheltuieli. Plângeam amândoi, când ne-am îmbrăţişat pentru ultima oară.

www.ziuaconstanta.ro

Ieri, vremea la Atena şi Pireu era închisă, parcă anume, ca să nu regret prea mult că părăsesc nişte locuri unde m-am simţit atât de fericit şi de care mă simt atât de legat. Dar de ce le părăsesc? Oare nu aici e patria mea (spirituală)? Trebuie. Ţara mea e alta şi chiar din clipa când am pus piciorul pe puntea vasului românesc – după ce am umblat cu atâtea altele străine – parcă am intrat într-o casă unde sunt ai mei, unde mă regăsesc pe mine.

Călătoresc în aceleaşi condiţii optime ca şi la venire. Dorm într-o cabină, singur, iau masa la „careu", mă plimb pe punte – ca un prinţ. Toţi marinarii (ofiţeri şi mateloţi) mă tratează cu drăgălăşenie, sunt gata să-mi ofere tot ce au mai bun, să-mi povestească din aventurile şi peripeţiile lor – dar nici unul nu-şi imaginează cât de mare, de bogată, de frumoasă şi instructivă a fost aventura călătoriei mele de 40 de zile în Grecia. Cred că nimeni n-a trăit-o aşa cum am trăit-o eu. Fie binecuvântat Destinul meu!

25 aprilie, la bordul vasului „Dacia"

Ultima seară, ultima noapte din marea mea călătorie. Suntem undeva, pe Marea Neagră, în drum spre Constanţa. Două zile petrecute aici, pe „Dacia", în condiţiuni optime, oferite de prietenii mei marinari, au încheiat splendidul voiaj. Plecarea din Atena, îmbarcarea la Pireu, călătoria pe marea Egee, s-au petrecut pe o vreme mohorâtă, parcă anume comandată spre a fi în notă cu melancolia şi regretele mele că mă despart de pământul Atticei. Regretam că părăsesc Grecia, dar, pot să spun, pe deplin mulţumit: *Et in Arcadia ego!* Mă bucur că mă întorc acasă, la Bucureşti, însă amintirile mă urmăresc şi mă însoţesc mereu, cu întreaga lor cohortă de splendori şi imagini, de privelişti şi oameni, de monumente şi întâmplări pe care le-am cunoscut aici. Apogeul l-au constituit serbările „Centenarului" (aşa spuneau grecii despre centenarul Universităţii din Atena), cu lumina, voioşia, eleganţa şi toată acea aristrocaţie spirituală şi socială întâlnită în ultima săptămână la Atena. Îi voi fi în veci recunoscător lui Ion Dragu că mi-a oferit prilejul de a trăi din plin această săptămână.

La Istanbul am ajuns aseară, pe un timp de burniţă. Azi dimineaţă însă a fost o zi splendidă, însorită şi caldă. Toată noaptea am cutreierat oraşul, prin Pera şi Galata, iar azi dimineaţă uitând de oboseală, după ce am servit micul dejun la „careu", am pornit din nou,

www.ziuaconstanta.ro

până la prânz, prin Stambul. Vaporul era acostat la chei, pentru încărcare şi descărcare de mărfuri, iar eu aveam libertatea, acordată de căpitan, să cobor şi să urc când vreau. Constantinopolul, cu orientalismul lui haotic, cu oamenii lui, „turci" de-adevăratelea, turci la ei acasă, cu zgomotul, murdăria, promiscuitatea şi cosmopolitismul lui accentuat, m-a ameţit pur şi simplu. Am vizitat Universtitatea din Istanbul – o clădire turcească, patriarhală, cu etaj – moscheia Abdul Hamid, în care am intrat pentru a doua oară, cu multe şi imense covoare pe jos şi cu arabescuri albastre pe întraga boltă. Într-un colţ al imensei moschei, largă cât o piaţă publică, o ceată de fanatici musulmani se rugau în genunchi, atingând pământul cu frunţile lor, în faţa unui hoge care citea din Coran. Sfânta Sofia e doar un muzeu, un monument impunător, demn de văzut pentru imensitatea sa arhitectonică. Nu are nici un covor pe jos, iar dalele de marmură produc o răcoare pătrunzătoare. E atât de largă, încât te poţi plimba cu automobilul prin ea. Culoarele ei sunt mult mai largi decât străzile oraşului din jur. În afară de moschei, cu strălucitoarele lor minarete cu vârfuri de aur, Constantinopolul nu este altceva decât un oraş maritim, un uriaş port, cu vapoare, cu remorchere, cu bărci, cu oameni care trăiesc mai mult pe apă şi din dărnicia apei. Văzut de afară, de pe mare, Istanbulul e fantastic şi uluitor, arată ca o legendă. Vizitat însă, mai ales după ce vii din Grecia, cu cerul, insulele şi oraşele ei surâzătoare, deziluzionează, căci e împuţit de o civilizaţie orientală pestilenţială. Noaptea, totuşi, are farmecul lui. Am văzut aici foarte multe cabarete – de calitate dubioasă – iar străzile lui, întunecate, cu scări multe, cu case construite anapoda, multe foarte înalte, altele ca nişte coşmelii, creează vagabondărilor nocturne o atmosferă de feerie „neagră", încărcată în mister. Am rătăcit pe ele, intrând prin cabarete, prin curţi pustii, până aproape de ziuă.

Bosforul l-am parcurs azi într-o după-amiază cu cel mai dulce şi mai mângâietor soare. O, impresia ce mi-a lăsat-o Stambulul în seara plecării spre Pireu! Ce departe sunt acum de ea! În bătaia soarelui, Stambulul nu mai e Stambul, ci e ... Constantinopol. Deosebirea de nume evocă o distincţie pe care o văd foarte precis.

Acum e noapte deplină. Infinită şi sublimă, cu o lună plină ce stăpâneşte nemărginirea şi care e atât de frumoasă, încât nu pot rămâne s-o admir. Mă devorează şi mă indispune. Un spectacol sublim încântă, dar şi sfâşie. Ai vrea să-l priveşti la nesfârşit, să te cufunzi în el, dar îţi dai seama de nimicnicia şi micimea ta, iar

www.ziuaconstanta.ro

frumusețea pe care o admiri se transformă într-un fel de melancolie ce te dizolvă, te macerează în mod inutil și tragic. Regret că trebuie să mă refugiez și să mă ascund în cabină. Luna, perfidă, ar fi în stare să mă țină până la ziuă pe punte, punându-mă să fac declarații, în timp ce ea s-ar mulțumi doar să-mi rânjească din împărăția ei.

Seara pe bord e foarte frumoasă. De la prova până la pupa și invers, se poate face o adevărată plimbare, ca pe „corso". Femeile se plimbă câte două-trei, visătorii stau rezemați de balustradă și admiră sclipirile argintii ale mării, marinarii se plimbă și ei pe punte, mulțumiți că au parte de o asemenea noapte liniștită. E o noapte de vară, toate ușile și ferestrele sunt deschise, puntea e curată, vaporul alb, singur între cer și mare. Un spectacol de o frumusețe amețitoare, în aer liber, sub faldurii imensității. Mă simt mic, dar invadat de o fericire ce-ar putea să umple cosmosul.

Voiajul în Grecia nu putea fi încununat mai bine, decât cu această noapte de suprem extaz!

27 aprilie 1937

Iată-mă din nou în camera mea, care e ca un altar, într-adevăr, cum spunea Anton. Acum, după ce am văzut sălașurile din Delos, templele din Grecia, parcă și odăița mea are ceva din farmecul acelor locuințe vechi, simple, sănătoase și ospitaliere.

Am ajuns aseară, la ora zece. Ieri la Constanța și tot drumul până la București a fost frig, a plouat. Îmi părea rău că Bucureștiul mă primește astfel. Dar când am coborât în Gara de Nord cerul bucureștean s-a înseninat, iar luna, pe care o admirasem cu o noapte înainte de pe „Dacia", în mijlocul Mării Negre, era acum deasupra Bucureștiului și mă conducea spre casă, mă privea cum intru în odaia mea, după o absență de 40 zile. M-a întâmpinat Viorica, simpatica menajeră, care parcă mă aștepta. Mi-a spus că pe aici nu e nimic nou, decât că Jana a ... murit. Și mi-a povestit cum s-a întâmplat accidentul, Jana a ars și a murit la spital. Mi-au dat lacrimile. Când am plecat, fata aceea îmi strigase plină de voioșie: „Domnule Pericle, să ne aduci ceva din Grecia!" Acum e moartă.

Dar ce am adus eu din Grecia? Nimic, decât, poate, un alt om. Mă simt mai ușor, reîntinerit, fericit, sănătos. Camera mi-e dragă și e gata să primească toată comoara sufletească pe care sunt dispus să i-o încredințez. Acum, la ora 8 dimineața, privesc pe fereastră, la un cais

www.ziuaconstanta.ro

înflorit, la soarele ce strălucește peste oraș, la cerul imens, atmosfera e proaspătă, curată, iar eu mă simt același zeu ocrotit de natură.

Orașul mă cheamă la el, treburile mă așteaptă, mulți prieteni simt că sunt nerăbdători să mă vadă. Vreau să-l întâlnesc pe Anton. Ieri, la Constanța, am găsit o scrisoare de la el, pe care am citit-o cu plăcere în tren. Anton! ... Va fi singurul care mă va consola de depărtarea Greciei și care îmi va face mereu mai aproape această Grecie.

28 aprilie

O zi goală, o zi plină ... Am umblat degeaba până la prânz. În primul rând mi-am încasat salariul pe Aprilie. Rămăsesem fără nici un ban în buzunar și leafa a căzut tocmai la țanc. Am luat dejunul la Anton acasă – cu sora și cumnatul lui, profesorul Papadopol – unde după masă, toți trei mi-au servit și un „trio" cu chitară, în cinstea revederii noastre. Anton e preocupat de situația lui, caută un post la București după ce la Atena nu putuse să se aranjeze în nici un fel, după aproape un an de tribulații. S-a întors în România, în speranța că va avea mai mult noroc. Dar e într-o situație paradoxală: licențiat al Facultății de Litere din București, nu poate căpăta un post în învățământ, fiindcă e cetățean grec. În Grecia n-a putut căpăta un post, fiindcă nu avea studii grecești. Se zbate s-o scoată la capăt și singurul lui noroc este că are o soră și un cumnat foarte cumsecade, care îl țin la ei. Mătușile de la Atena nu puteau face asta.

După-amiază am fost la Titi Donescu acasă. Vizita de curtoazie, după întoarcerea din Grecia. Eram dator s-o fac, fiindcă Titi m-a ajutat mult la plecare. Acum mă privesc toți cu admirație și simpatie. Ce mult poate să facă un voiaj. Soția lui, Jenica, ne-a tratat cu dulceață, un licheur, o cafea și prăjituri. Astă seară m-am întâlnit și cu Vladmir Donescu (frate cu Titi) la „Vremea", dar întâlnirea cu el a fost mai jenantă, fiindcă lui nu i-am trimis nici o carte poștală din Grecia. Are impresia că nu-l simpatizez, ceea ce e contra realității, însă adevărul este că el mi s-a părut totdeauna mai distant, mai rece și nu l-am abordat prea mult. Cu Titi e altceva, cu el sunt mai apropiat, mai familiar. În fond, îi prețuiesc deopotrivă, amândoi sunt oameni cumsecade și mi-au fost de mult folos în viață.

Tot astă seară am fost și la d-na Istrati. I-am povestit că am fost în Grecia, că l-am cunoscut pe Kazantzakis, că am vorbit mult cu el și

www.ziuaconstanta.ro

cu Eleni Samios despre Panait Istrati și despre dânsa, „tovarășa de viață a lui Panaitaki". Și-a exprimat dorința de a se duce și ea în Grecia și – eventual – să meargă cu mine, când mă voi mai duce eu.

În sfârșit, tot astă seară, venind mai târziu acasă, m-am întâlnit cu profesorul Marinescu, în biroul lui, unde stă deobicei în fiecare seară și lucrează până la miezul nopții. I-am spus că am participat la serbările centenarului Universității din Atena și mi-a cerut să-i arăt tot ce am în legătură cu acestea. A fost și el invitat acolo, dar nu s-a putut duce. I-am povestit cum m-am bucurat când s-au conferit diplomele de onoare și când am auzit rostindu-se, în aula Universității ateniene, numele său, recunoscut ca unul dintre cei mai mari savanți ai lumii. I-am arătat suplimentele din „Messager d'Athenes", intitulate „Le Journal du Centenaire" și unde erau relatate pe larg evenimentele de la Centenar, cu fotografii de la diverse festivități (într-una figurez și eu), precum și numele tuturor celor ce li s-a acordat diplomă de onoare, printre care și el.

Am trecut apoi la chestiuni de ordinea zilei. Profesorul mi-a spus că tocmai venea de la o ședință a Academiei, unde s-a dezbătut pe larg problema moralității în artă. Nu mi-a ascuns că este unul din apărătorii acestui principiu. Și-a manifestat disprețul față de Baudelaire, față de Arghezi și alții, pe care nu-i acceptă, fiindcă nu-i înțelege, sau fiindcă așa e curentul la Academie, unde tonul în aceste chestiuni îl dă Iorga. Profesorul Marinescu n-are nimic personal cu Arghezi, dar fiindcă Iorga nu-l acceptă, îl respinge și el. În fond, mi se pare un diletant când discută despre poezie, dar nu pot să-l contrazic, fiindcă nu suportă așa ceva.

Ce mici, ce meschine mi se par acum aceste preocupări. Academia discută problema moralității în artă! Probabil că e vorba de altceva, de chestiuni personale, care sunt transformate în chestiuni de principiu. Mărturisesc că nu mă interesează. Pentru mine, viața are acum alt sens, altă valoare și toate acestea mi se par deșertăciune, vanitate. Să ai o existență modestă, dar plină, înaltă, frumoasă – iată un lucru ideal. Mă gândesc la Kazantzakis, la Istrati, la toți cei ce nu „adoră" și nu se potrivesc oamenilor și guvernelor. Să voiajezi, să suferi, să te bucuri, să fii singur și să fii cu lumea întreagă în singurătatea ta – o, cine poate trăi astfel?

Sunt singur. Sunt cu lumea întreagă. Sunt fericit și sunt trist. Aș vrea s-o văd pe L., deși știu că ea e cu totul străină de mine. Dar nu mai sufăr din pricina asta. O, viața de acum un an, când mă sfâșiam și

www.ziuaconstanta.ro

ardeam ca într-un cazan cu smoală – ce departe e de mine în momentul de față! Dar până când?

30 aprilie

Am revăzut-o pe L. Ce bucurie! Cu un an mai înainte aș fi pus această reîntâlnire pe seama capriciilor destinului. Acum n-o pun pe seama nimănui. Ne-am întâlnit pur și simplu. Ne-am întâlnit la restaurantul din piața Rosetti unde mă duc să iau masa și unde ea mănâncă acum zilnic. Stăteam la o masă cu doi cunoscuți, cu spatele spre intrare. Fata care ne servea mi-a spus la un moment dat că cineva mă cheamă. Era L. M-am dus numaidecât la masa ei și am întâmpinat-o calm, cu stăpânire, ca pe o veche prietenă. M-a primit și ea foarte bucuroasă. Sunt bronzat, am aerul omului întors dintr-o lungă călătorie, prezint interes pentru cei din jur, aduc parcă ceva din țările pe care le-am colindat. Am început să-i povestesc câte ceva, dar puțin, căci nu știam de unde să încep și nici ce să-i spun mai întâi. Și apoi aici nu era locul potrivit ca să stăm de vorbă. Afară ploua foarte tare și era noapte. Aparatul de radio din local era deschis și am ascultat o sonată de Haendel și una de Beethoven. La plecare, un copil cu umbrela ne-a adus o mașină și ne-a condus până la ea, ferindu-ne să nu ne udăm. Ce drăguț. Am venit cu L. aici, am stat mult de vorbă, apoi am condus-o acasă și la despărțire am sărutat-o. Era bună, dulce, tandră. Mi-a spus că mă așteptă, că îi era dor de mine - și o cred, căci era sinceră acum, cu adevărat sinceră. L. știe să nu fie sinceră, dar poate să fie și foarte sinceră. Eu i-am spus că m-am schimbat mult, că am fost foarte fericit în Grecia și întâlnirea cu ea de astă seară mi-a făcut multă plăcere. Suntem în timpul deniilor. Păcat că plouă așa de tare, păcat că e așa de urât în oraș!

Viișoara, Paște 1937

Am venit aici cu inima plină de bucurie. Niciodată n-am avut un Paște așa de fericit. Ultima zi din București am petrecut-o cu L. și am plecat de acolo cu chipul unui om fericit. Știu că undeva e o fată dragă și frumoasă ce se gândește la mine, știu că aici totul e la picioarele mele ca la picioarele unui zeu: natura, animalele, toată atmosfera asta bucolică, toate întâlnirile cu oamenii și cu misterele cosmice. Dar deasupra tuturor planează L. Acum suntem din nou doi *prieteni*. În

www.ziuaconstanta.ro

seara când ne-am despărțit, ea mi-a spus: „Tu ești bun, Pericle, ești mai bun decât mine". Nu am insistat să-mi explice în ce constă această bunătate, dar sinceritatea ei m-a copleșit. Ochii ei – frumoși și negri, limpezi – îmi vorbeau mai mult decât glasul. Mi-a spus că scrie la „Facla". Asta m-a bucurat că, în sfârșit, și-a găsit un rost, dar nu m-am bucurat că acest rost și l-a găsit tocmai la „Facla", o gazetă unde lucrează o șleahtă de ipocriți și oameni fără caracter. Probabil însă că L. a fost recomandată lui Vinea de Yvonne Stahl, și i s-a dat prilejul să facă ucenicie acolo într-ale gazetăriei. N-o felicit că ținea neapărat să facă gazetărie, dar asta e slăbiciunea ei. Mi-a spus numele celor pe care i-a cunoscut acolo – oameni pentru care eu nu am nici un fel de considerație. A doua zi, în oraș, m-am și întâlnit cu unul dintre ei. O. L. (Oscu Lemnaru). Era cu niște domnișoare, m-a prezentat acestora și părea mai amabil cu mine, altfel ca de obicei și am pus aceasta pe faptul că L. ar fi vorbit despre mine în redacție. Poate că au făcut haz, poate că au înțeles ceva ... La despărțirea de Lemnaru, am cumpărat „Facla" și am citit un reportaj semnat de L. E debutul ei, dar nu cred să facă multă treabă acolo, între niște „gazetari" de profesie, ea, o ființă sinceră, onestă, visătoare.

- Ieri, a doua zi de Paște, i-am scris L. și am dus scrisoarea, ca un veritabil îndrăgostit, la gară la Cobadin, punând-o la vagonul poștal. M-am dus până la gară călare, singur, pe câmpul înverzit. Am făcut cu această ocazie o plimbare minunată, în șea, pe marginea satelor, pe lângă holdele de rapiță și grâu verde. Soarele după amiezii împrăștia o lumină dulce în văzduh și câmpurile se așterneau pe văi și dealuri ca niște covoare multicolore, cu reflexe albastre și violete în depărtări. Lili, iapa roibă, mergea admirabil, încântată parcă ea însăși de faptul că purta pe spate un îndrăgostit. Am fost până la gară, am pus scrisoarea la tren – automotorul de după-amiază - și m-am întors acasă, să lenevesc, să visez, să ciocnesc ouă și să beau vin cu cei de aici. Casa noastră e mai veselă acum, cu flori mai multe în grădinița din față, cu o bucurie mai mare, deși bătrânii se apropie de pământ an de an. Dar e rândul celor tineri să ia viața de la început, și Ștefănică, împreună cu Aneta, par a fi doi demni continuatori ai gospodăriei de aici. Asta dă o notă de voioșie acestei case în care a dăinuit destul tristețea[26] ... Seara asist la sosirea oilor, cu miei mulți ce zburdă prin curte, cu toți câinii ce se întorc de la câmp, și cu moș Ioan, baciul nostru de la Tilișca Sibiului, care a revenit aici, după ce fusese, un an, la alt stăpân. De la oi și de la miei, trec la grajdul cu vite, mângâi

www.ziuaconstanta.ro

viţelul frumos şi blând, mă joc cu căţeii, privesc orătăniile din curte. Mă amuz, urmărind dragostea maternă a cloştelor care îşi apără cu abnegaţie puii şi neastâmpărul cocoşilor ce nu lasă în pace găinile, ciupindu-le de creastă şi fugărindu-le prin curte. Când ştii să le priveşti, toate lucrurile au şi ele câte un mic miracol. Să citesc *Odiseea* (în traducerea lui Lovinescu). În definitiv, de ce n-am încerca să facem şi viaţa noastră tot atât de frumoasă ca a zeilor, ce se amestecau adeseori în treburile oamenilor?

- Cântăreţului Demodoros, de la curtea lui Aleinou, tatăl frumoasei Nansicaa, unde a nimerit Ulise, muza, fiindcă-l iubea prea mult i-a dat şi „darul şi amarul". I-a luat lumina ochilor, dar i-a dat în schimb vraja cântecului.

Miercuri 5 mai (a patra zi de Paşte)

E ceva de necrezut. Fericirea omului nu numai că e o iluzie – dar e o iluzie ce se plăteşte scump. Am petrecut patru zile de fericire absolută. Euforie, bună dispoziţie, optimism, dragoste de viaţă. Cauza acestei fericiri? Una singură: L. Mă întâlnisem cu ea, stătusem mult de vorbă, ne despărţisem în cei mai buni termeni, plecasem în vacanţă, la ţară, ca un semi-zeu, convins că L. e cea mai bună prietenă a mea, la sânul căreia să-mi pot odihni oricând fruntea întunecată de vâltorile vieţii. Iluzii, iluzii! Astăzi, am plecat de la Viişoara la ora 3, condus la gară, cu căruţa, de Iliaş şi Aneta – ce frumoasă zi! - şi eram vesel, surâzător, fericit. Abia aşteptam să ajung la Bucureşti, să mă întâlnescu cu L. Dar când am intrat în cameră, am găsit aici, pe masă, alături de câteva scrisori de la prieteni, şi un misterios pachet. Îl desfac. Înăuntru, „Toda-Raba" şi „Qu'est-ce qu le groupe d'Oxford?", cărţile ce i le dădusem vineri seara L., împreună cu o batistă de mătase adusă din Grecia. Mi le-a înapoiat, ca pe un refuz. Cred că gestul ei a fost provocat de scrisoarea mea de duminică, prea lirică, prea hiperbolică, în care-i mărturiseam cât de fericit sunt că am reîntâlnit-o şi cât de mult o iubesc. Vrea să-mi tempereze elanul, să-mi înfrânez pasiunea? Îmi respinge dragostea? Gestul ei a căzut ca un trăznet în cel mai sublim cer, spulberând toată fericirea în care pluteam.

Acum două zile o visasem – un vis ciudat. Dormeam în acelaşi pat, de-a-n-picioarelea. La un moment dat îi cuprinsesem în braţe picioarele, goale, goale şi îmbătătoare, şi i le sărutam cu patimă şi

www.ziuaconstanta.ro

deliciu. Le îmbrățișam, le sărutam, le mângâiam, încet, cu o imensă voluptate, căutând să-i cuprind în palme tot trupul dezgolit sub pătura ce ne acoperea. Eram fericit și beat de plăcere. Până la urmă ne-am certat, ea supărându-se de insistențele mele. – Un vis lasciv, a cărui împlinire o constat acum, limpede, implacabil.

L. e supărată pe mine, bate în retragere. E ceva cumplit. Și am impresia că e ceva definitiv. Dacă o voi mai întâlni, va trebui să avem o explicație, să lămurim odată pentru totdeauna lucrurile. Altfel, ar însemna să ne refugiem iarăși într-o tăcere lașă și să rămânem unul pentru altul ceea ce am fost până acum: ea o fantomă pentru mine, eu o obsesie pentru ea. De ce? Mai bine distrugem obsesia și ucidem fantoma, și devenim amândoi liberi – sau le unim și devenim prieteni. Dar prietenia noastră nu mi se pare posibilă. Fiindcă sufletul meu e prea însetat de absolut și nu poate concepe să-și potolească această sete în altă parte, decât alături de L.

10 mai 1937

Ne-am reîntâlnit de câteva ori în ultimele zile. E posibil să rămânem prieteni, camarazi, dar altceva nu va mai exista. Povestea noastră atât de frumoasă s-a terminat.

14 mai

Sunt foarte descurajat. De câteva zile mi-a fost imposibil să fac ceva, să gândesc, să urmăresc o idee, să scriu o frază, să citesc o pagină. Marți, o zi și o noapte, am trecut prin cele mai chinuitoare suplicii sufletești și spirituale. N-am dormit deloc, mi-au bântuit prin minte tot felul de idei oribile, mă apropiasem de moarte. Acum sunt în covalescență, încep să revin la viață. Criza s-a sfârșit. Am suferit cum trebuie să sufere păcătoșii cei mari în infern. De ce? Nu știu. Poate fiindcă sunt prea slab pentru viață, poate fiindcă sufletul meu aspiră spre imposibil.

La chair est triste helas! et j'ai lu tous les livres!

Cine poate să spună câtă deznădejde exprimă acest vers. Eu l-am trăit literă cu literă, până în cele mai adânci fibre ale ființei mele.

Acum mă simt bine. Egoismul începe să mă salveze. Egoismul nu e un defect, e o virtute în anumite situații ale condiției omenești.

www.ziuaconstanta.ro

20 iulie

N-aș fi crezut că voi mai începe un nou caiet destinat acestor însemnări a căror soartă cine știe care va fi până la urmă. Dar ele îmi țin loc de confesor, de frate, de prieten căruia îi împărtășesc cu sinceritate bucuriile și tristețile mele, și mă ușurez. Sprijin și consolare. Mai ales când sunt singur și nu am pe nimeni căruia să-i vorbesc. Cum sunt acum. Am rămas singur în Bucureștiul acesta de unde toți au plecat în vacanță. Credeam că am o prietenă, dar iată că mă înșel, nu am nici o prietenă, sau în tot cazul, aceea pe care o consideram prietenă, mă ocolește: L. Tot despre ea e vorba, tot despre ea va fi mereu vorba în viața mea, chiar dacă îmi apare ca prietenă sau ca dușman. Acum face gazetărie (pasiunea ei - și pierzania ei!), scrie la un ziar unde eu sunt atacat mai în fiecare zi, trăiește în cercul unor oameni pe care eu îi disprețuiesc pur și simplu, fiindcă sunt niște indivizi răi, perfizi, lași, murdari la suflet, care au s-o înjosească și pe ea. Deocamdată se complace – așa am impresia – în lumea lor, însă n-are să reziste mult acolo. E prea gingașă, prea pură, ca să se potrivească unor indivizi ca aceia, unde tronează „deșteptăciunea" lui Oscar Lemnaru ... E epatată de ei, pe mine mă ocolește acum, sau dacă nu mă ocolește, parcă nu are curajul să mă mai vadă. Este imposibil să nu înțeleagă deosebirea imensă dintre mine și ceilalți, dintre lumea „noastră" și lumea lor. A fost ultima dată la mine duminica trecută. Era obosită, plictisită, supărată - „ce grea e viața" mi-a spus și ce bine o înțelegeam – am stat aici până seara. Ne-am dus apoi împreună în Grădina Botanică și ne-am plimbat mult pe acolo. Mi-a spus că se simte bine când se plimbă cu mine. La un moment dat a cuprins în palme ramura unui copac și a sărutat-o. În gestul acesta era L. întreagă, aceea pentru care sufăr eu, indiferent de avatarurile ei sufletești! A doua zi mi-a spus însă verde în față că nu vrea să mai fie văzută cu mine prin oraș, că nu o să mai vină pe la mine. Desigur influența nefastă a celor de la gazetă. De ce să mă revolt pe ea? Poate că cel mai înțelept lucru ar fi să mă părăsească definitiv și s-o las și eu în pace. Dar se poate oare așa ceva?

Căci, la ce bun să te gândești la o ființă pentru care, chiar dacă nu-i ești indiferent, e inutil să risipești atâta energie sufletească? Orice acțiune trebuie întreprinsă cu un scop, sau măcar cu o brumă de credință în eficiența ei. Eu nu mai am nici o speranță, nici o iluzie că L. îmi este prietenă, așa cum înțeleg eu prietenia aceasta și așa cum o

www.ziuaconstanta.ro

înțelegeam amândoi până acum. De aceea, e stupid să mă mai agit, să mai continui. De fapt, eu nu sunt făcut să lupt pentru a cuceri o femeie: am cucerit-o de atâtea ori și mi-am dat seama de vacuitatea acestei victorii. Am impresia că tot ce fac, acum, pentru ea, e viciu, slăbiciune și zădărnicie. Singura mângâiere e că am fost onest, că am iubit-o totdeauna cu sinceritate și pasiune. În momentul de față, când privesc lucrurile cu luciditate, când patima, când instinctele sunt înfrânate de spirit, cred că cel mai bine ar fi să mă înțeleg cu L. și să ne despărțim pentru totdeauna în buni termeni.

21 iulie

Săptămâna trecută am dat la „Vremea" un articol lung, care credeam că n-o să apară prea repede, mai ales că-l dusesem cu întârziere. A apărut chiar în acest număr. M-am bucurat că a apărut integral, și bine paginat. Însă acest articol, despre frământările „generației" – e intitulat „România la o răscruce culturală" – mi-a atras o mulțime de obiecții. Diferite săgeți din diverse direcții, nu încetează, sau abia au început, să mă împungă. Am scris acest articol, în care mă desolidarizez de o „generație tânără" pedantă, pozeură și setoasă de poziții sociale sau politice, ca să-mi exprim o convingere a mea interioară, fără intenții polemice. Și el a dat loc la polemici. În articolul meu e vorba de o stare de spirit pe care bătrânii – ce fericiți! – n-au cunoscut-o, însă eu și alți tineri am trăit-o până la paroxism. E timpul să ne domesticim, și spun asta gândindu-mă în primul rând la mine însumi. Am scris acest articol ca un gest prin care îmi iau rămas bun de la această insolubilă problemă a „generației tinere". Trebuia să fac ceva, ca să termin cu ea: acest articol, această ciocnire morală cu toți, ca să mă dezlipesc de ei, să mă regăsesc pe mine însumi în singurătatea mea.

23 iulie

Nimic. Sunt prostii tot ce-mi trece acum prin cap. Am făcut rău că am reluat acest oribil viciu de a „ține" un jurnal.

www.ziuaconstanta.ro

24 iulie

Am primit o scrisoare de la Iliaș, de la Viișoara. Îmi descrie situația de la țară, dar se plânge mai ales de durerile reumatice care s-au agravat. E mai mic cu patru ani ca mine, și deja suferă. Bietul băiat! Trebuie să mulțumesc cerului că sunt sănătos, nu știu ce sunt acelea dureri fizice. Suferințele sufletești nu m-au ocolit însă, dimpotrivă m-au chinuit destul.

28 iulie

În ziarul unde lucrează L. a apărut astăzi o notă veninoasă, la rubrica scrisă de O. Lemnaru, eu fiind tratat în acea notă ca unul care „trage colpotele femeilor". Ce perfidie! Și de ce? Și de unde pornește ea? Gazeta respectivă e o cloacă, de unde sunt împroșcați cu noroi cei ce nu fac cauza comună cu lichelele de acolo. Păcat că această cloacă e patronată de un poet respectabil, Ion Vinea, care, e drept, o girează numai cu numele, fiindcă dă foarte rar pe la redacție. Și tocmai de aceea „gazetarii" de acolo își fac de cap.

Pentru L. sunt un fel de ciumat acum. Pe ea n-o urăsc – dar sufăr extraordinar de mult că am pierdut-o. Se ferește de mine ca de un ciumat, însă știu că până la urmă tot la mine va reveni. Este imposibil să nu-și dea seama câtă lipsă de caracter, de omenie, de onestitate e în lumea aceea, ca să nu se întoarcă la mine.

29 iulie

I-am scris L. ultima scrisoare. Sunt decis să respect întocmai cele ce i-am scris: de aici încolo nu mai e nici o punte de legătură între noi. Să-și spună că nici nu m-a cunoscut.

Era necesară această scrisoare, pentru a spulbera obsesia ce mă chinuia, pentru a curăți atmosfera din casă, după scoaterea unui bolnav fără nici o speranță de salvare. Acest bolnav e dragostea mea pentru L. Acum cred că am terminat cu ea. Am fost sincer în aventura trăită în jurul ei, doi ani de zile. O sinceritate absolută. E singura satisfacție sufletească, singura bogăție ce-o păstrez din această aventură.

Dacă stau și mă gândesc, nu regret nimic din tinerețea mea risipită cu atâta generozitate și gratuitate ani de zile. Dacă încerc să o

www.ziuaconstanta.ro

privesc, văd o perioadă splendidă, de demnitate, curaj şi adevăr. E o poemă tinereţea mea, o poemă cum mulţi ar dori să cunoască. Neliniştea, dispersările, dragostea mea frumoasă, patetică, bogată în evenimente sufleteşti, în zboruri şi cutremure, nu sunt experienţe de toate zilele. Sunt mândru de aceste experienţe şi nu regret nimic din tot ce a fost, nici înfrângerile, nici umilinţele. Ca să învingi, sau ca să fii un erou ori un sfânt, trebuie să le cunoşti şi să le suporţi pe toate. O viaţă completă numai astfel se poate câştiga. Sunt mulţumit.

4 august

Fericirea mea! ... E o melancolie fără capăt. Mă simt puternic, în stare să lupt cu viaţa în împrejurările cele mai grele, am o energie ce clocoteşte în mine, nu mi-e teamă de nimeni şi de nimic, dar sunt trist că L. e departe de mine. Am impresia că rătăcesc pe pământul întreg, căutând-o pe ea, fără s-o găsesc. Dar chiar dacă aşi regăsi-o, n-am mai fi noi, fiindcă – i-am spus şi ei – prietenia noastră s-a încheiat. De ce? Nu ştiu. Probabil fiindcă aşa trebuie să se întâmple.

- Azi am terminat de citit „Le portrait de Dorian Gray". O carte care m-a răscolit profund. Regăsesc în ea ceva din tinereţea mea secretă, agitată[27)].

5 august

Aseară, pe la ora 6, m-am dus la „Vremea" să-mi fac corectura la un articol-reportaj despre Ciclade. Şelmaru, care face paginaţia revistei, tăiase o parte din el, spunând că e prea lung. M-am enervat. I-am făcut câteva reproşuri şi am adăugat totul la loc, găsind şi spaţiul necesar ca să intre în pagină. Tocmai când mă ciorovăiam cu el, a venit şi Pompiliu la redacţie, să-şi vadă cronica. Am rămas pe urmă amândoi, am stat de vorbă până la ora 9. Pompiliu e şi el nemulţumit de schimbările de la „Vremea", de unele maniere ce se folosesc aici, de atmosfera dubioasă ce planează în redacţie. Şelmaru se insinuează în bucătăria revistei – a început prin a face cronică muzicală, iar acum vrea să fie secretar de redacţie – în timp ce printre colaboratori se îngroaşă numărul celor de dreapta. „Vremea" nu mai e revista de altă dată. Pompiliu o recunoaşte cu tot regretul. Ea ar fi putut să însemne - şi la un moment dat a însemnat – ceva în cultura românească, dar acum, de multe ori, seamănă cu o ediţie săptămânală a „Poruncii

www.ziuaconstanta.ro

vremii". E păcat de entuziasmul, de admirabila onestitate scriitoricească a unor colaboratori care își bat pur și simplu joc de hârtie și cerneală. Eu cred că am scris totdeauna la „Vremea" nu pentru revistă, ci pentru mine. Nicăieri n-am găsit libertatea de a scrie ceea ce gândesc, care mi s-a acordat aici total. Am scris cu plăcere, cu sinceritate, cu patos, despre orice. Acum revista decade într-un fel de „spiritualitate" grosolană. Pompiliu e de aceeași părere. În conducere se observă chiar unele semne de neînțelegere între frații Donescu. Titi bate în struna neofiților, Vladimir pare a se resemna și a se retrage într-o rezervă plină de regrete față de nivelul publicației în fruntea căreia se află numele său.

14 august

Am fost o săptămână la Constanța. În toiul sezonului, m-am simțit foarte bine, ducându-mă la Mamaia, cu „bărcile", făcând plaje pe nisipul fin, scăldându-mă în apa caldă. Ne-am regăsit câțiva prieteni – constănțeni și bucureșteni - și am format un grup, vorbind, râzând, prăjindu-ne la soare, ca niște adevărați crai. Eram de fapt mai toți poeți – Mircea Pavelescu, Șuli Gheorghiu, Paul Păun, Petrică Stănescu – ne despărțeam la întoarcerea de la Mamaia și ne revedeam seara pe bulevard, la Cazinou, sau la „Ovidiu", unde prelungeam până târziu boema. M-am întors de acolo cu o mulțime de impresii, ars de soare, bine dispus și cu un cântec ce-mi flutură mereu pe buze:

I

J'ai trois maisons dans le village.
La première est au soleil levant,
La seconde est ouverte au vent
Et la troisième est sans ettages,
J'ai trois maisons dans le village
Landerirette!

Et des chateaux bien davantage
Peuplés des chevaliers servants,
Mais à tout cela je prefère
La forêt lourde de sanglots

www.ziuaconstanta.ro

Et les rochers culeur de bruyère,
Au bord de l'eau

II

J'ai trois chansons tristes et belles
La première est celle d'un fou,
La seconde est un chant très doux
Et la troisième est immortelle,
J'ai trois chansons tristes et belles,
Landerirette!

Mais à tout cela je prefère
Le frémissement des bouleaux
Et le vin qui rit dans mon verre,
Dans la guinguette
Au bord de l'eau ...

Frumoasele zile şi nopţi de vară, la Constanţa ...

La întoarcere, găsesc în Bucureşti o atmosferă ostilă peste tot. La „Vremea" sunt privit cu ochi reci de noii colaboratori, care mă suspectează că nu sunt „de-al lor". Dar nici nu pot să fiu. Eu pun sinceritate, pasiune şi credinţă în fiecare rând pe care-l scriu, ei fac „gazetărie", ca să se aranjeze în viaţă. Între noi e o prăpastie.

În trecere pe aici (mâine plec la Sâmbăta de Sus), am văzut-o şi pe L. Ne-am întâlnit pe Calea Victoriei, ea mi-a zâmbit prietenește (şi fermecător, aşa cum ştie să zâmbească ea) am schimbat câteva cuvinte, şi atâta tot. Mi-a spus că are treabă, se duce la „redacţie", n-am încercat nici măcar să-i spun că am venit de la mare, că mâine plec la munte. M-am purtat cu multă răceală, deşi întâlnirea cu ea m-a zguduit.

Cu fiecare zi ce trece îmi dau seama de greşelile mele faţă de L. Ea nu e vinovată cu nimic că noi n-am putut să ne înţelegem. Ştiu asta, căci nimic nu e mai uşor decât o femeie să se supună unui bărbat, *când bărbatul vrea asta*. Eu n-am ştiut să mă port cu L. Am fost dur, inflexibil, artificial, livresc, de aceea dragostea mea foarte frumoasă şi mare a dat faliment. Am fost un monstru cu L. Nu trebuia să mă preocupe ce este cu ea, trebuia să mă port omeneşte cu această fiinţă. Mă socoteam un sfânt în faţa ei, când în realitate eram un demon.

www.ziuaconstanta.ro

Acesta e adevărul. Ea n-a fost decât o femeie. Putea să fie înger, putea să fie demon, asta nu trebuia să mă intereseze. Dacă am ținut la ea, și am ținut, trebuia să fiu bărbat și s-o privesc ca pe o femeie. N-am putut. De ce? Poate fiindcă am vrut ceva mai mult decât ceea ce pot eu să fac, decât poate să ofere o dragoste. Sunt o ființă de un bovarism fantastic. Dar dacă ar fi să-mi înșir aici defectele, n-aș mai termina. Căci, ceea ce e înspăimântător, am ajuns să văd chiar și în virtuțile mele niște pure și monstruoase defecte. Acum îmi dau seama cât de mult a ținut L. la mine, putând să mă suporte doi ani. Zâmbetul ei de aseară mi-a spus că ne-am putea împăca, înțelege. Dar nu mai sper. E prea multă cenușă în sufletele noastre.

Sâmbăta de Sus, 16 august 1937

Am plecat ieri dimineață din București, dornic să ies din atmosfera aceea otrăvită. Cu o seară înainte a venit la mine V., mai frumoasă ca de obicei, gătită, bine dispusă, și ne-am luat rămas bun. Îmi părea rău că plec iarăși, dar nu puteam amâna. Am repartizarea de la SSR, și dacă n-o folosesc în perioada aprobată, o pierd. Vin pentru prima oară aici, am plecat cu oarecare scepticism și cu câteva groase volume în geamantan, contra eventualei plictiseli.

Până la Brașov am călătorit în picioare, din pricina aglomerației. De la Brașov până la Voila am venit cu un tren local, foarte vesel și amuzant, încărcat cu lume ca la munte, cu lăutari și oameni cântând. Era Sfânta Maria, și pe aici asta se serbează, nu glumă! Gările Făgărașului erau pline de fete și flăcăi îmbrăcați în frumosul lor port, cu cămăși albe, imaculate, și cu flori la pălării. O zi călduroasă, dar surâzătoare și plăcută, de mare sărbătoare.

La Voila am coborât – eram singurul - și am găsit niște țărani cu căruțe, care veneau încoace, distanță de vreo 8 km. Pe un soare arzător, am străbătut drumul până la Castel, unde am poposit în poartă, la ora 5 p.m. Când am intrat în curte, m-a întâmpinat un grup de fete, printre care una m-a surprins în mod deosebit s-o găsesc aici. Am cunoscut-o acum vreo 3-4 ani, când locuiam pe strada Palade, ea stătea pe Silvestru, într-o casă unde se afla un cabinet dentar; era elevă, mi-am făcut de lucru la dentist, ca s-o cunosc pe ea. Și acum aici. Ce emoționant! Mai erau și altele pe care le cunoșteam, astfel că m-au luat numaidecât în primire, mi-au dus bagajele sus, apoi am jucat popice, am întins păturile pe iarbă și am vorbit și glumit până

www.ziuaconstanta.ro

seara. S-ar fi zis că n-am sosit astăzi, ci sunt aici de o lună, atât de repede ne-am familiarizat. Împreună cu Aurel Athanasescu, de la Teatrul Național, suntem singurii doi bărbați într-o droaie de cucoane și de fete adorabile. Lily, fata notarului din sat, plânge că nu se poate duce la balul de la Voila, să-și vadă iubitul. Tania, Claudia, Marilena, Mărgica fac haz, o tachinează, dar totodată caută s-o consoleze. Seara, luna tronează, majestuoasă, deasupra castelului, cu marea lui livadă și cu pajiștile mirosind a iarbă proaspătă, dar pe banca din fața intrării Lily plânge mereu că nu-și poate vedea iubitul. - „Ce frumos e, toate fetele se îndrăgostesc de el, și el m-a ales pe mine, ah și nu pot să-l văd, nu pot. Nimeni nu vrea să-mi dea o trăsură și un cal, să mă duc să-l văd".

Prin urmare, la Sâmbăta, deși singur, nu sunt izolat așa cum credeam. Dimpotrivă, cred că groasele cărți aduse cu mine vor rămâne neatinse, căci fetele vor să se joace și eu sunt singurul băiat din mijlocul lor.

„Castelul" – o veche construcție brâncovenească, semănând mai degrabă cu o uriașă magazie – este Casa de odihnă a scriitorilor și artiștilor (plastici și dramatici), așezată la marginea satului, în plină câmpie. E foarte pitoresc și agreabil. În jurul lui sunt grădini de flori și o vastă livadă cu meri și nuci imenși. Prin spate curge un râu, ce alimentează o moară, unde e un scoc tocmai bun pentru baie. Mai jos e un gater, apoi o pajiște idilică și fermecătoare. Azi dimineață, l-am cunoscut la râu pe bătrânul Panait Mușoiu, cu părul lui alb ca o apariție din povești, care se scaldă în râu de două ori pe zi, oricât de rece ar fi apa, sau oricât de frig ar fi afară. Zice că se călește. De altfel, bătrânul se ține bine trupește, dar ca spirit, e cam ramolit. Fetele fac plajă mai jos, lângă gater, pe iarbă. Totul e încântător și îmi pare rău că n-am venit mai din vreme aici.

Aseară, de cum am pășit pe poarta albă, de zid înalt, cu haina pe brat și geamantanul în mână, m-au întâmpinat fetele și intendentul cu familia – se știa că vin – dimpreună cu toți ceilalți „castelani". Era sărbătoare și aici, Sfânta Maria, și nu se aflau mai puțin decât trei Marii care-și serbau onomastica.

Sâmbăta de Sus, 28 august

Ultima zi petrecută aici, dar triumfătoare. O zi splendidă. Am făcut o excursie la mânăstire, Mânăstirea Sâmbăta de Sus, ctitorie

www.ziuaconstanta.ro

brâncovenească, cu căruțele și cu merinde pentru o zi, unde am descoperit o privelişte seducătoare și unde am stat până seara, tot grupul de „castelani". Baie în apa rece a râului, mâncare pe iarba verde, - o poftă nebună –plajă, râs, veselie, chiote, cântece – toată lumea era a noastră. Încheiam astfel cele două săptămâni hărăzite să stau aici, și excursia la mânăstire a fost organizată de Popovici, intendentul, în cinstea mea, care plecam. Ceilalți rămân în continuare. Fetele nu vor să mă lase să plec – Tania, Marilena, Mărgica (gitana cu ochi negri și părul ca pana corbului) – s-au obișnuit cu mine și le voi lipsi ca tovarăș de joacă. Două săptămâni am fost un adolescent „à l'ombre de jeunes filles en fleurs", foarte fericit, iar acum mă simt sănătos, ușurat, purificat de toată zgura ce-o adusesem cu mine. Voi reveni la Sâmbăta, e un loc admirabil, voi reveni și cu prima ocazie voi urca și munții, care se înalță în apropiere, cu crestele lor falnice.

Și totuși, în ciuda ambianței și veseliei de aici, mă mai gândeam la L. Am cunoscut câteva fete drăguțe, fiecare cu temperamentul și preocupările ei, am trăit alături de ele de dimineața până seara târziu, mâncam împreună, ne scăldam în râu, ne trânteam prin căpițele de fân, ne urcam prin pomii din livadă, le-am pătruns în suflet, le eram ca un frate și ele ca niște surori, nici n-am știut ce repede au trecut zilele, am fost fericit, vesel, voios - și totuși umbra L. nu m-a părăsit nici o clipă. În sufletul meu L. nu-și găsește o rivală, iar eu n-aș putea iubi o alta așa cum am iubit-o - și o iubesc încă – pe ea. Munții, cu splendoarea lor gigantică, pajiștile însorite, plăcerea băilor în scocul morii, apusurile magnifice de la câmpie, culorile fascinante în care seara îmbrăca înaltele creste, toate zburdălniciile și jocurile din această perioadă, erau parcă făcute să-mi amintească în permanență de L. O vedeam pretutindeni, dar n-o găseam nicăieri. Fiindcă L. nu mai există decât ca o himeră a sufletului meu.

30 august, București

Ieri, am călătorit o zi întreagă de la Sâmbăta până aici. Am venit cu Ceglokoff. El a locuit în sat, la popă, și venea la Castel doar ca s-o vadă pe Tabia, pe care a cerut-o în căsătorie. Este și el amărât din pricina dragostei. Își îneacă necazul în vin. Pe drum, ne-am oprit și am coborât în toate gările, ca să bea „o țuică", iar la Brașov, unde am stat patru ore, n-am ieșit din restaurantul gării. Aici, la București, am tras mai întâi la o cârciumă în piața Buzești.

www.ziuaconstanta.ro

Astăzi am avut o zi anostă. Cald, zgomot, plictiseală. După vacanța de la Sâmbăta, Bucureștiul mi-e insuportabil. Sunt mort sufletește, însă o moarte care se numește mai curând blazare. Probabil că la o eventuală primă întâlnire voi reînvia.

Ca și anul trecut, când mă întorceam aici la fel de mortificat ca și acum, în prima zi am văzut-o pe L. Eram, astă seară, cu doi prieteni pe Calea Victoriei. Deodată, o zăresc în fața noastră, zâmbind: mă văzuse și zâmbetul ei, ținea loc de salut și de chemare. M-am fâstâcit și până să mă dezmeticesc, ea trecuse strada și se pierduse în mulțime. N-am mai găsit-o. Dar din momentul în care am zărit-o, tot farmecul serii s-a spulberat pentru mine. Acum sunt urmărit de această coincidență: *în prima zi* a întoarcerii din vacanță, s-o revăd *tocmai pe ea.* De ce altă dată trec și săptămâni întregi, căutând-o chiar, fără s-o revăd. Și acum ... Sunt tânăr ca un copil și bătrân ca un moșneag.

1 septembrie 1937

Astăzi plec la Bușteni pentru 15 zile. Am obținut o aprobare la Căminul de odihnă al scriitorilor, ca o completare pentru o lună la acela de la Sâmbăta. Simt nevoia să plec, să fug din Bucureștiul acesta apăsător, deși am venit doar de două zile. La Bușteni vreau să stau singur, să citesc, să-mi ordonez inima și creierul, în aerul tare din munți. Când mă voi întoarce, mă voi apuca de lucru. Ah, de câte ori am făcut această promisiune și niciodată n-am respectat-o! Dar cum să lucrez, când în sufletul meu e un zbucium continuu, nedefinit și nestins? Totuși, trebuie să mă apuc de lucru, să muncesc, să-mi înving lenea asta dizolvată, trebuie să fac ceva cu ideile, sentimentele, darurile și bucuriile ce-mi sfâșie viața. Ar fi păcat să se piardă atâtea experiențe, atâtea revelații, prin care am trecut eu. Cred că aș putea realiza ceva, dacă aș face un mic efort, dacă mi-aș organiza puțin viața interioară. Astăzi – pentru a câta oară? – am avut o clipă limpede în față toată drama și tot vidul creat în jurul meu de această pasivitate. M-am înspăimântat și m-am simțit puternic în același timp. M-am simțit puternic fiindcă am constatat că sunt capabil de muncă, de efort, îmi lipsește doar voința ca să umple vidul din jurul meu.

www.ziuaconstanta.ro

Buşteni, 6 septembrie

Parcă nimic nu s-a schimbat în trei patru ani, de când vin mereu, vara, aici, la Căminul scriitorilor. Casa, pajiştea din jurul ei, cerdacurile, camerele sunt ca şi cum le-aş fi părăsit ieri şi reîntâlnit azi, deşi prima dată am fost aici în 1934. Toate au rămas încremenite, ca munţii din jur care nu se mişcă niciodată. Însuşi colonelul Ghioca[28)] ne alintă la fel şi azi ca şi acum patru ani: „Cântăreţilor!", „Seducătorilor!" deşi nu mai suntem chiar junii de la început (ba unii ca Petraşincu sau Paul Daniel s-au şi însurat!), făcând aluzie la „cuceririle" poeţilor în parcul şi pe străzile oraşului. Eu sunt mai bucuros fiindcă am venit împreună cu Anton (am obţinut şi pentru el o repartizare de la Herascu, care îl cunoaşte de când îi era student) şi facem împreună excursii pe munţi, la care ceilalţi nu se prea angajează. Încolo, oamenii sunt cam aceiaşi: Gregorian cu doamna, el stă toată vara, ca reprezentant al S.S.R.-ului, Brucăr, cu băieţii şi cărţile lui de filozofie, Cioculescu cu puştiul, sărmanul Klopstock, cu singurătatea lui de cioban rătăcit prin lume, Camil Baltazar, Samarineanu şi noi, cei tineri. Totuşi, parcă nu mai e poezia din anii trecuţi. Acum au apărut şi câţiva neofiţi, ca Ştefan Mihail Lazăr şi Silviu Lazăr (veri între ei şi poeţi), dar care mai toată ziua lipsesc, se duc undeva, în „tabăra" de legionari şi vin numai la masă, seara, aferaţi şi gălăgioşi. Masa lui „don Popescu" de la „Ursul Carpaţilor" e excelentă, ca întotdeauna, căci Gregorian are grijă să fie bună pentru ca „băieţii să nu sufere", dar mai ales pentru ca el să mănânce pe săturate (E mâncău şi se laudă cu musculatura de atlet). De fapt, totul e minunat şi trăim aici ca în sânul lui Avram.

8 septembrie

Astăzi am făcut o nouă ascensiune pe Bucegi. Cu Anton, ne-am dus la PoianaŢapului, de unde am luat două fete – cunoscute de el de la Bucureşti, grecoaice - şi am pornit în sus, spre creste. Am ajuns până la Crucea Caraimanului, ne-am plimbat pe acolo, am mâncat din rucksacuri, ne-am întors spre seară. A fost o zi splendidă, am avut noroc de o excursie frumoasă.

www.ziuaconstanta.ro

9 septembrie

Azi noapte am visat-o pe L. Venise la mine, și era tare mâhnită. Mă purtam cu ea destul de aspru, dar eram conștient de această asprime, și-mi părea rău că mă comport astfel, tocmai când ea avea nevoie de blândețe, de afecțiune. În asprimea aceasta era însă și multă dragoste.

Aceeași zi, seara

E curios. Am scris până acum șase caiete de „jurnal intim", ca să zic așa, dar încă nu m-am convins că trebuie să țin cu adevărat un *jurnal*. Sunt conștient că tot ce scriu aici sunt niște prostii și totuși perseverez.

Iar L. a avut în mână și a citit patru din aceste caiete. Biata fată.

11 septembrie, Bușteni

Anton a plecat la București, după zece zile de ședere aici. Suntem mai mulți scriitori tineri și prieteni în Casa aceasta (Petrașnicu, Serbu, Straje, Paul Daniel, Temensky, etc.), dar dintre toți, după plecarea lui Anton, cel mai bine mă înțeleg cu junele Ștefan Baciu.

Astăzi am fost cu el la Sinaia, să cumpărăm reviste și să ne plimbăm. Acolo am avut o „aventură". Pe drum ne-am întâlnit cu o fată oacheșă, pe care am observat-o de câteva zile, plimbându-se mereu singură prin Bușteni. Ne-am întâlnit pe trotuare, dar n-am îndrăznit să o salutăm. Am trecut mai departe, ca doi nătângi. După vreun ceas, ne-am întâlnit din nou în parcul din Sinaia. Era tot singură. Studia mărcile de automobile și părea că nimic în afară de aceasta n-o interesează. Era îmbrăcată într-o rochie neagră, cu un pardesiu pus pe umeri, tot negru și o poșetă în mână. Părea foarte degajată, ca o turistă americană, venită într-o țară balcanică. Noi muream de curiozitate și nerăbdarea de a o cunoaște, dar n-aveam curaj. Când a intrat în parc, ne-am luat după ea. Observând că o urmărim, a apucat pe o alee solitară ce duce spre spatele cazinoului, spre a ne atrage, desigur. În loc să ne ducem după ea, noi am intrat în cazinou. Ea a rămas singură, plimbându-se prin jurul cazinoului, visătoare și indiferentă, ca o eroină dintr-un film exotic. Văzând că nu ne-am dus după ea , a venit

www.ziuaconstanta.ro

după noi în holl-ul cazinoului, și aici am acostat-o intrând în vorbă. Ne-am prezentat simplu, ea la fel, era de fapt o formalitate, fiindcă din vedere ne știam demult, și ne-am împrietenit foarte repede.

E o ființă ciudată, nostimă, interesantă. E din Constanța, se numește M. B. – noi am botezat-o mai demult Conchista Montenegru (Cuceritoarea în Negru) și i-am și spus aceasta făcând-o să se bucure – e studentă la Franceză, îi place să călătorească de una singură, acum tocmai se întorcea dintr-un voiaj în Franța și în drum spre casă, la Constanța, a făcut o escală la Bușteni. Zicea că a intrat în cazinou să joace și că mâine se duce la Brașov, să se plimbe. I-am propus să rămână la Bușteni, ne vom plimba împreună. Fata aceasta – o fată de bani gata, după cum se pare – e un personaj de roman și aș vrea s-o cunosc mai bine. Regăsesc în ea pe Penelopa Ioanid, eroină a romanului la care lucram, în carne și oase. Nu se deosebește mult, la caracter (fizic se deosebesc foarte mult) de L. și desigur că se cunosc, sunt poate colege la Facultate. Ne-am întors seara la Sinaia, pe jos, toți trei și eram foarte fericiți, parcă ne cunoșteam de ani de zile. Ea era încântată că ne-a cunoscut, iar noi eram ca beți de bucurie.

14 septembrie

În fiecare seară ne-am întâlnit cu „Conchista Montenegru" și ne-am plimbat prin Bușteni, pe strada principală, prin parc, la gară. Aseară, fiind lună plină am propus să facem o plimbare până la Diham. Ea s-a declarat de acord. Pe la ora 9, după ce-am mâncat, am pornit spre Valea Cerbului. Dar luna s-a ascuns curând într-un nor, fără ca noi să abandonăm planul. Ne-am continuat drumul, prin noapte, toți trei – ea, eu și Ștefan Baciu – până la cabana Diham. Acolo era închis. Am fi vrut să bem ceva, în cinstea acestei seri minunate. Pe o fereastră a unei încăperi din dos am zărit o femeie care se pregătea să se culce. Mai cu glume, mai cu vorbe bune, am făcut-o să iasă afară. Ne-a spus că e târziu, că localul s-a închis și că toți s-au culcat. Ne-am întors la Bușteni, unde, puțin după miezul nopții, am lăsat-o pe M. B. la poarta ei. Ne-am despărțit, cu făgăduiala că ne vom revedea mâine.

Acum o cunosc destul de bine pe Conchista Montenegru. Faptul că e din Constanța – e fiica unui avocat, la București stă la căminul de studente – ne-a apropiat parcă și mai mult dintr-o dată. Păr negru ca al ei n-am văzut încă niciodată. Ea însăși e oacheșă ca o mulatră.

www.ziuaconstanta.ro

Nasul subțire, fața prelungă, ochii migdalați ca de orientală, gura nu tocmai frumoasă, dinții urâți chiar – însă toată făptura ei are un farmec deosebit, o distincție rară, e o intelectuală fină și o mare amatoare de călătorii. Vorbește cu un glas cuceritor, o dicțiune plăcută, sonoră și conversația cu ea e o încântare. Curios: Conchista Montenegru seamănă leit cu Magdalena Rădulescu (pictorița), parcă ar fi surori (Nu au nimic în comun). Dar și mai curios e că pe amândouă le cheamă Magda, amândouă sunt dobrogence, fiice de oameni bogați, amândouă firi aventuroase. Atât doar că una e pictoriță, cealaltă studentă la Franceză.

16 septembrie

Am încheiat sezonul la Bușteni. Melancolii de toamnă. Căminul Scriitorilor, care rămânea pustiu, restaurantul „Ursul Carpaților", cu dom'Popescu, unde ne ospătam din belșug, gratuit, toată stațiunea care se pregătea să tragă obloanele până la sezonul viitor. Noi am încheiat vacanța printr-un chef la Sinaia, de-o noapte întreagă, fără martori indiscreți, fără să ne urmărească nimeni. Am venit în zori și ne-am culcat, dormind până la prânz, în ultima zi.

De la Bușteni, am călătorit în tren cu Magda B. Dar nu eram singuri. De noi s-a agățat și poetul Silviu Lazăr foarte obraznic și foarte plicticos, care ne-a stricat toată plăcerea călătoriei. Magda ne-a povestit pe unde a fost, ce a văzut în Franța, era foarte drăguță și veselă. A scos dintr-o sacoșă de mână câteva bilete de călătorie, pașaportul, ni le arăta cu multă plăcere, dar când a scos și o bancnotă de 10 franci – pe care o păstra ca amintire – impertinentul de S. L. a luat hârtia și a băgat-o pur și simplu în buzunar, fără s-o mai restituie. Fata i-a cerut-o, el s-a făcut că nu înțelege, ea n-a mai insistat, însă pe față i s-a așternut o umbră de tristețe. A trebuit s-o conving că nu toți poeții sunt ca acesta, să-l lase în plata Domnului. Ne-am despărțit în Gara de Nord, fiecare apucând alt drum.

București, 17 septembrie 1937

Iată-mă din nou în odaia mea, după o vacanță lungă, dezordonată și sterilă. N-am făcut nimic în vara asta, decât, poate, că am câștigat câteva clipe frumoase, am lenevit câteva săptămâni la mare și la munte, am cunoscut oameni noi, am trăit fără nici o

www.ziuaconstanta.ro

supărare, aproape fericit. Întors aici, sunt decis să mă apuc de lucru. Acum cred că voi izbuti să-mi transform felul de viață, să-mi ordonez munca, să-mi fructific energia. Mă așteaptă să le continui sau să le încep: romanul, un ciclu de sonete, „Visul Cavalerului", „Excursia în Ciclade". Trebuie să lucrez! E prima dată când mă simt liniștit – nu perfect, dar oricum! – am casa aranjată (adică sunt mulțumit de locuința actuală, cu toată ambianța și îngrijirile de la D-na Marinescu), inima mi-e împăcată, în orice caz departe de frământările de altădată. Aș vrea s-o întâlnesc pe L., care m-a căutat zilele acestea (mi-a spus Viorica) și să limpezesc odată pentru totdeauna situația noastră ambiguă. Acum voi ști să mă port cu ea în așa fel încât nici ea să nu mai sufere nimic din partea mea, nici eu să nu mai am remușcările de pe urma întâlnirilor cu ea.

- Două versuri din Arghezi:

„De când mi-ai pus capul pe genunchi mi-e bine,
Nu știam că mă vindec de mine prin tine"

și un comentariu al lui Pompiliu Constantinescu:

„Dragostea e leacul marilor triști ale oamenilor sfâșiați de nedumeriri, izolați în singurătatea morală; prin regăsirea spiritului în prezența ei izbăvitoare se relevă și Dumnezeu ca principiu activ ... "

Dar iată și alte opinii ce-ar putea ilustra perfect starea mea de spirit din prezent:

„Toujours l'aimante surpasse l'aimé, parce que la vie est plus profonde que le destin". (Rilke, *Cahiers de M.L.B,*)

„E o greșeală să judeci omul așa cum o faci dumneata. La dumneata nu există tandrețe; nu e decât sentimentul strict al justiției; deci ești îngust" (Dostoievski).

Tolstoi: „De cincizeci de ani, femeia scade încontinuu în fața mea".

Gogol: „Doamne, erau atâtea murdării pe pământ, de tot felul. De ce ai mai făcut și femeia?"

Byron: „E mai ușor să mori pentru o femeie, decât să trăiești cu ea".

19 septembrie

L. a venit la mine ieri. Întâi, mi-a telefonat la Bibliotecă. A fost o convorbire scurtă, în care eu m-am arătat emoționat, nerăbdător s-o revăd. I-am spus că am căutat-o, că am așteptat-o și o aștept. Asta i-a

www.ziuaconstanta.ro

dat curaj ca să vină, fără prea multe ezitări. Eram singur la Bibliotecă, am primit-o în biroul elegant ca într-un apartament luxos. Din capul locului m-a întrebat cum se face că o mai recunosc și o mai primesc, după ultima scrisoare ce i-am trimis. Nu i-am răspuns nimic, fiindcă dacă aș fi deschis discuția, ar fi fost în defavoarea ei, și n-am vrut s-o rănesc, căci nu pentru asta a venit ea la mine. M-am arătat bucuros s-o revăd, m-am comportat exact ca înainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Voiam s-o menajez, și speram să ieșim împreună să ne plimbăm (era o seară splendidă) și să vorbim, sau să stăm în camera aceea plăcută, unde nu ne-ar fi deranjat nimeni. Dar, în timp ce ea se afla acolo, mi-a dat un telefon Conchista Montenegru. Avea o voce dulce la telefon, voarbea foarte amabil, râdea minunat și simțeam o adevărată plăcere să vorbesc cu ea. L. era alături, asculta, privea, se frământa. Incidentul acesta a determinat-o să ia o hotărâre funestă. Am simțit cum s-a prăbușit ceva în ea, când m-a văzut că vorbesc atât de vesel cu fata de la telefon. În disperare de cauză, a căutat să-mi suscite gelozia (de care suferea ea însăși în clipele acelea). Mi-a vorbit despre una, despre alta, a încercat să dea câteva telefoane (fictive, sau n-a găsit pe nimeni), spre a mă face să cred că-i sunt indiferent. Ce stângaci știu să simuleze femeile crizele acestea de îndoială și de sfâșieri! Când observă că terenul e pierdut, reacționează negativ, voind să dovedească tocmai ceea ce ar dori să ascundă, anume că nu le pasă dacă partenerul e îndrăgostit sau nu. Așa a procedat L. Am stat la Bibliotecă până târziu, când am ieșit era noapte adâncă. I-am propus să facem o plimbare prin parcul Ioanid sau pe sub teii de pe Polonă, strada unde ne aflam. A refuzat și desigur a făcut-o numai din ambiția de a mă contraria, de a nu ceda, ca să mă răscolească și să mă recîștige apoi. Bună dreptate avea La Rochefoucauld: „Nu arăta că ești îndrăgostit, dacă vrei să fii iubit". Femeile știu perfect lucrul acesta și-l practică chiar cu riscul de a suferi pe urmă. Știu și eu admirabil asta, dar nu vreau să procedez așa, fiindcă eu nu înțeleg ca dragostea să fie un război: dacă e pace, bine, dacă nu, se poate și altfel. L. a venit cu mine până în capătul străzii Masaryk. Se aștepta probabil să o invit, să o rog, să insist să vină la mine. N-am făcut asta. Cred că m-ar fi refuzat, și tocmai de aceea n-am chemat-o. Am condu-o până la tramvai și ne-am despărțit, lăsând-o să plece singură, eu venind acasă. Dar numaidecât m-au năpădit regretele și remușcările că n-am invitat-o la mine. Tot dintr-o ambiție prostească am procedat și eu așa.

www.ziuaconstanta.ro

Acum sunt trist, îmi pare rău că am lăsat-o să plece, căci știu cât a suferit din pricina asta, poate mai mult decât mine. Ce destin penibil!

- Citesc a treia carte a lui Montherlant: „*Le démon du bien*". Literatură, desigur, dar foarte sugestivă. Nu are greutatea unor confesiuni tolstoiene, de pildă, însă romanul lui Montherlant mi-a provocat o mulțime de gânduri și sentimente.

O aștept pe L., pentru ca la prima întâlnire să deschid discuția cu ea. Voi avea oare curajul? Mi-e teamă de o „discuție" cu ea. Mi-e teamă să n-o pierd pentru totdeauna, sau să n-o rănesc.

- Ieri, i-am trimis volumul meu, romanul „Adolescenții de la Brașov", Conchistei. Mi-l ceruse la telefon să i-l trimit. Am făcut un gest de o amabilitate extremă: un exemplar de lux, cu o dedicație copleșitoare și înăuntru un fir de edelweis. Aștept cu nerăbdare un răspuns din partea ei. Am impresia că e o fată sinceră, fără prejudecăți, demnă și nobilă, mai ales fără capricii, și-mi va da un semn de viață. Între L. și Conchista sunt multe asemănări. Ceea ce le deosebește e culoarea părului, ochii și starea materială: una e săracă, cealaltă la adăpost de orice nevoi.

- E curios, cum iubesc femeile mature copiii de la vârsta pubertății. Le place să se joace cu ei, îi îmbrățișează, îi sărută, fac dragoste (până în pragul actului sexual), fiindcă îi știu virgini, inocenți, puri. E o nostalgie a virginității, acolo unde aceasta nu mai există și a dispărut pentru totdeauna. Fetele mai mari – între 23-30 ani – iubesc copiii, fiindcă își dau seama că faptul de a-și fi pierdut virginitatea este ireparabil.

De ce însă adolescentele mor, înebunesc după băieții mari (în special ofițeri)?

20 septembrie

Cum încearcă femeile să redeștepte sentimentele de altădată în sufletul bărbaților ... L. mi-a dat un telefon și a spus că vrea să ne întâlnim la bibilitoeca Fundației. Știa de ce acolo, și nu în altă parte. La biblioteca Fundației am văzut-o pentru prima dată, acolo s-a întâmplat, exact acum doi ani, marele miracol, când bolnav și aproape muribund, văzând-o pe ea, s-a produs în mine o explozie de bucurie așa de mare, încât sângele aprins a ucis dintr-o dată toți microbii pe care medicamentele nu izbuteau să-i ucidă. Datorită ei, cred că am scăpat atunci de moarte. Pentru asta îi rămân profund recunoscător,

www.ziuaconstanta.ro

asta n-am să uit niciodată. Acum, crezând că n-o mai iubesc, a încercat să mă ducă acolo, spre a-mi răscoli vechile sentimente. Se înşela, nu era cazul. O iubesc şi aşa, o iubesc fără astfel de stratageme. Când i-am spus la telefon, că nu mă pot duce la Fundaţie în orele fixate de ea, a renunţat imediat şi a venit la mine ... Ar fi fost totuşi frumos să ne reîntâlnim la Fundaţie, să aniversăm evenimentul, după doi ani ... Cert, L. a încercat să mă recâştige (crezând că m-a pierdut). Dar a fost destul să mă vadă spre a constata că nu m-a pierdut şi că are încă o mare putere de seducţie asupra mea.

- Câteva citate din Montherlant:

„Il n'y a pas de mérite à être bon si l'on n'a pas la force d'être mechant".

„Mon Dieu faites que je ne cède pas à tout ce qui monte en moi contre elle".

„Elle n'est pas, elle ne sera jamais de cette famille des démi-fous et de démi-filles, dont je suis, et qui est la seule ambiance on je me meuve à l'aise" (Din contră, cred că L. e tocmai din aceeaşi „famille" cu mine. De aceea ne înţelegem atât de bine uneori şi nu vom fi niciodată două fiinţe care să se potrivească).

- Mă gândesc – cu spaimă uneori – că doi ani de zile eu n-am *lucrat* nimic. Am lăsat timpul să treacă pe lângă mine, ca un om mort. În realitate însă, în aceşti doi ani am scris cinci sau şase caiete de însemnări personale, am scris peste o sută de scrisori adresate L., am scris aproximativ 200 pagini de roman şi o serie de articole la „Vremea". Nici nu pot crede că am fost capabil de aşa ceva şi nu-mi explic cum s-a putut întâmpla. Fiindcă în aceşti doi ani de zile eu ştiu că am făcut un singur lucru: am suferit, m-am bucurat, am disperat şi am exultat, am trăit pentru L. Numai pentru ea. Nimic în afară de ea nu m-a interesat, nimic n-a intrat în câmpul conştiinţei mele. Cine ar putea să creadă că doi ani de zile în viaţa mea n-a existat nici o preocupare, nici o ambiţie, nici o bucurie, nici o tristeţe, nici o aspiraţie, care să nu fie L.?!

22 septembrie

Citeam „Sonata Kreutzer" astăzi la Bibliotecă. Eram singur în liniştea de acolo. Razele soarelui pătrundeau prin ferestrele largi ce dau spre piaţa dintre Grădina Icoanei şi parcul Ioanid. Visam şi făceam tot felul de asociaţii pe marginea lecturii („Ca să nu fii dat

www.ziuaconstanta.ro

peste cap, trebuie să știi stăpâni calul pe câmp și femeia în casă"). Pe la ora 6 – ora rendez-vous-urilor, ora când femeia, pierzându-și răbdarea, caută o conversație – sună telefonul. Ridic receptorul. Nimic. Întreb: „Cine e acolo?" Pustiu. Aștept câteva secunde, și tocmai când credeam că la capătul celălalt al firului s-a produs o sincopă, aud receptorul lăsat în furcă. N-am nici o îndoială că a fost L. Ce-a determinat-o să facă acest gest? Ce s-a petrecut în spiritul ei, înainte de a suna, și după? De ce a vrut să mă tulbure și să mă intrige?

- Astă seară am venit devreme acasă, hotărât să lucrez ceva. Am recitit câteva pagini scrise mai pe vară. Oribile. Mi-am adus aminte cât sufeream atunci, și mai încercam totuși să scriu! Mă mir că am putut face și ceea ce am făcut.

Dar pe când eram cufundat în gândurile mele, a venit Victoria. E o fată tânără, simpatică, bună (așa cred). Camerista d-nei Marinescu, iar ziua, în timpul consultațiilor, asistenta Profesorului. Ea primește și introduce pacienții în cabinet. Ea ne servește masa tuturor, doamnei, profesorului, mie, căci fiecare mănâncă la ore diferite, și la prânz, dar mai ales seara. Uneori flirtez cu ea, bineînțeles provocat de ea. De multe ori mă așteaptă seara până târziu, și dacă sunt singur vine la mine sub diverse pretexte, - îmi dă a „înțelege". Dar n-am făcut nici un pas, căci mă gândeam că n-aș mai privi-o cu aceeași simpatie *după*. Și vreau să-mi rămână simpatică, să nu-mi devină dezagreabilă prin prea multă intimitate, căci altfel n-aș mai primi cu aceeași plăcere serviciile și bunăvoința ei.

Înainte de a pleca în vacanță, am chemat-o. S-a purtat confuz, n-am înțeles nimic. Plecasem cu impresia că sunt puțin supărat pe ea, și ea la fel. La întoarcere m-am arătat foarte indiferent. Ea a observat schimbarea mea. A început să încerce din nou. Acum câteva seri mi-a adus o scrisoare la ora 10, deși de obicei îmi lasă poșta ziua, pe birou. N-am căutat s-o rețin. Azi la prânz i-am spus în glumă că are o rochie frumoasă și-i stă bine. A interpretat în așa fel complimentul meu, încât astă seară, la ora 10, a venit cu ceasul deșteptător să mă întrebe cât e ora și să-l aranjeze. Vedeam bine că e un pretext, dar n-am reținut-o nici de data aceasta. Mă gândesc cum s-ar comporta și cum m-aș comporta eu, *după aceea*. Prea multă familiaritate îmi displace. Plăcerea este s-o văd zilnic, dar ca și cum aș vedea-o mereu pentru prima dată.

- „Compararea celor patru sezoane ale anului cu cele patru vârste ale omului e complectă prostie. Nici primii douăzeci, nici

www.ziuaconstanta.ro

ultimii douăzeci de ani nu corespund unui sezon al anului" (Nietzsche).

- „Viața imită arta. Shakespeare a studiat pesimismul, însă *Hamlet* e acela care l-a produs. Lumea e tristă fiindcă o marionetă a fost melancolică într-o zi" (Oscar Wilde).

- Emerson scrisese deasupra bibliotecii sale acest cuvânt: „Capriciu".

- Seneca îl numea pe Epictet un „erou travestit în femeie" (Foarte bună formulare?).

23 septembrie

Am primit de la Brașov placheta lui Ștefan Baciu. „Micul dor". Câteva poeme de dragoste, dar nu dintre cele mai bune ale tânărului poet.

Citind aceste poeme, mă gândeam dacă în sufletul fiecărui om nu se află flacăra talentului liric. Ea trebuie doar aprinsă. Exceptând geniile, la care creația artistică izbucnește cu o forță vulcanică și se revarsă ca o lavă în universul existenței omenești, cred că orice om e în stare să facă poezie, literatură, artă cu talent. E nevoie numai de o anumită pregătire, de o anumită îndrumare sau educație. Așa cum fiecare om poate învăța să scrie și să citească, tot așa poate învăța să facă și poezie. Asta vrea să arate că poezia e o stare naturală a sufletului omenesc. Unii știu s-o facă să înflorească, alții se bucură doar de roadele celorlalți. Orice om se naște poet, dar cei mai mulți își înăbușă această calitate. De fapt, marea, autentica, suprema poezie rămâne inefabilă. Iar cine o trăiește în această stare, e un mare poet.

Toate acestea nu le spun în legătură cu Ștefan Baciu. El e un poet adevărat, fără discuție. Mă gândesc însă că dacă tatăl său, pe care-l cunosc bine (mi-a fost profesor de liceu), n-ar fi avut dragoste de poezie și n-ar fi ținut să facă din fiul său un poet, Ștefan Baciu ar fi putut să fie un bun inginer, medic, profesor etc., rămânând în afara literaturii. Cineva a aprins flacăra din el, și poetul s-a dezlănțuit. Dar câți poeți rămân anonimi, fiindcă a lipsit acel *cineva*?

În ce mă privește, eu cred că poet nu e numai cel ce scrie versuri. Un foarte mare poet poate să fie cel care *trăiește* Poezia – adică posibilitatea de a vibra la unison cu fenomenele din natură, de a sesiza și resimți frumusețea lor, de a se îmbăta de farmecul lor inefabil

www.ziuaconstanta.ro

– fără a fi neapărat un versificator. În acest sens, mă consider un mare poet.

24 septembrie

Ce stupid lucru să scrii în urma fiecărei întâmplări ceva mai importantă, toate năzbâtiile pe care le însemn eu aici. Mi se pare cel mai meschin lucru ca după întâlnirea cu L., să vin acasă şi să tai firu-n patru, iarăşi şi iarăşi. De ce o fac? Dintr-o deformare spirituală, dintr-o manie de scriitor, care se simte dator să aştearnă pe hârtie orice mişcare sufletească (Vai de femeile care au de-a face cu scriitori. Dacă ar şti ele tot ce se petrece în mintea unui asemenea om după despărţire, ar fugi de el ca de dracul ...).

Ne-am întâlnit astă seară. A venit la mine acasă. Am stat şi am vorbit câtva timp, apoi am ieşit să o conduc. Am mers împreună până la capătul străzii. Acolo a vrut să ne despărţim, s-o las singură. Am vrut s-o însoţesc mai departe, a refuzat. Când am început să-i spun „Îmi dau seama că m-am purtat foarte prost cu tine, mereu ..." şi-a schimbat atitudinea, mi-a spus: „Hai, mai putem face câţiva paşi ..." O interesa ce aveam să-i spun. I-am făcut câteva mărturisiri sincere, care au lăsat-o rece. Nu aduceam nimic nou pentru ea. I-am spus că acum o cunosc foarte bine, şi asta a surprins-o (neplăcut), se temea să nu încep a-i înşira defectele. N-am făcut-o. Ne-am despărţit în staţia de tramvai.

- Găsesc într-o culegere de aforisme, câteva datorate lui Balzac:

„Cu femeile nu poţi avea niciodată un *mezzo-termine*: sau eşti un mostru sau cel mai bun dintre soţi".

„Fătarnicul cel mai fătarnic dintre fătarnici este de o mie de ori mai puţin fătarnic decât femeia cea mai puţin fătarnică. Judecaţi cât de fătarnice sunt femeile! Ele sunt aşa de fătarnice, încât cel mai fin fătarnic el singur nu ar ghici în ce grad este o femeie fătarnică, căci sunt mii de feluri de a fi fătarnic, iar femeia este aşa de pricepută fătarnică încât are talentul ei de a fi fătarnică fără să pară că e fătarnică. Rar poţi dovedi un fătarnic că este fătarnic, dar poţi s-o dovedeşti unei femei că e fătarnică; mai degrabă s-ar lăsa tăiată în mii de bucăţi, decât să recunoască aceasta" .

- „Femeile sunt ca şi copiii: arătaţi-le o bucăţică de zahăr, o să le faceţi să danseze toate contradansurile, aşa cum fac copiii lacomi, dar

www.ziuaconstanta.ro

trebuie să ai întotdeauna o acadea, s-o ții sus iar ... gustul acadelei să nu le ajungă la gură. Așa capeți favoarea femeilor".

26 septembrie

Trec iarăși printr-o cumplită criză morală. În toamna aceasta – când credeam că voi fi mai liniștit – sunt sfâșiat de cele mai negre neputințe, spectrul tuturor deziluziilor mi se perindă prin față, obsesia ratării mă înfioară. Acum câtva timp făceam glume pe seama „Corăbiei cu rataţi"[29], dar iată că ea a devenit o realitate. Sunt poate singurul „corăbier", cu adevărat ratat. Știu că e o criză inerentă, prin care au trecut toți și trec la vârsta mea, dar mă apasă un sentiment de panică. Nu pot să scriu, tot ce-am scris nu-mi place deloc, tot ce gândesc mi se pare infernal. E criza aceea când, ani de zile, nu poți însăila o pagină, nu poți urmări o idee. În Grecia, soția lui Kazantzakis îmi spunea că acesta a trecut printr-o asemenea criză care l-a ținut șapte ani. Șapte ani n-a scris nimic. Dar el a călătorit și și-a revenit. Călătoria e singurul remediu. Eu dacă nu o pot realiza, sunt pierdut. Montherlant se referă desigur la același gen de criză când vorbește de „les voyageurs traqués". Goethe se refugia în Italia când trecea prin astfel de momente. Toți au cunoscut aceste crize și toți au „fugit", să se răcorească. Starea pe loc e moarte, moarte sigură în asemena situații. Camoëns pe unde-și purta Saharele sufletești, dacă nu prin Africa și prin Indii? Dar Rimbaud? Oamenii sunt la fel, în orice epocă. Aceleași suferințe, aceleași drame, retrăite mereu de alții, care le cred numai ale lor. Dacă aș „evada" într-un voiaj mai lung, m-aș însănătoși. De doi ani de zile criza mea progresează neîncetat, ia proporții, n-a ajuns încă la paroxism, dar se îndreaptă spre acolo. Mă apropii de treizeci de ani, vârsta periculoasă. Mai am trei ani până atunci. Dar vârsta interioară înaintează mai repede decât cea civilă.

- Viorica ar putea să-mi țină de urât astă seară, dar n-am chef s-o chem. Fata aceasta mi se pare că e îndrăgostită. Nici eu nu sunt străin de așa ceva, dar la mine e vorba numai de senzualitate. Iar ea e frumoasă și bună, blândă ca o pisicuță și savuroasă ca o banană.

Pentru „Andreia Urmuz":

... S-au reîntâlnit, după multă vreme, la o conferință. Au stat alături, ascultând, dar fără să înțeleagă nimic. Nu auzeau glasul conferențiarului, auzeau numai vocile din ei, deși nu-și spuneau nici o vorbă. La ieșire, el i-a spus: „Ce faci acum? Unde te duci" - „Am

www.ziuaconstanta.ro

treabă, trebuie să mă întâlnesc cu cineva" - „Iar te întâlnești cu cineva. Nu vrei să vii nici acum cu mine, nu vrei să mă asculți, nu vrei să mă protejezi în noaptea asta ... Gândește-te, atâtea zile nu te-am văzut, dar am trăit numai pentru clipa asta, clipa în care voiam să te întâlnesc. De ce vrei să mă părăsești? Vino, vino cu mine" - „Nu pot, am treabă. Plec ..." - „Nu, nu pleca, nu pleca. Chiar de va trebui să renunți la totul, rămâi cumine astă seară. Vino să ne plimbăm, lasă-mă să-ți vorbesc, ascultă-mă. Închipuiește-ți că un înger a venit astă seară din cer, pentru câteva clipe, numai spre a sta de vorbă cu tine ... De ce vrei să fugi de el? Vino să ne plimbăm, lasă totul la o parte ..." - „Nu ești tu îngerul", zise ea. - „Ah, mă cunoști mai puțin decât femeia care trece acum pe lângă noi ..." - „Eu te cunosc mai mult decât oricine, fii sigur", zise femeia, care nu era alta decât Penelopa Ioanid.

23 octombrie

Ard, mă consum, mă topesc ca o statuie vie ucisă de un soare tiranic. Trăiesc fiecare clipă cu o intensitate sălbatecă. Sunt prea viu, prea aprins, mi-e imposibil să mă concentrez și să scriu ceva. O lună de zile n-am scris nimic, deși în mine pulsează un material imens ce-și cere dreptul la viață. Dar nu pot să-l eliberez din mine. Nu pot să „nasc". Așa trebuie să sufere o femeie în chinurile facerii, neputând să nască. La ea intervine cezariana. Dar la mine? La mine nu se poate aplica nici o soluție. Decât una radicală, poate: un glonte în cap. Asta le-ar rezolva pe toate.

25 octombrie

Mâine e Sfântul Dumitru. Ziua „socotelilor", a „liberării" argaților. În târgurile provinciale Sfântul Dumitru vine cu bâlciuri, cu bani la chimir, cu libertate de o zi pentru toți argații care ies de la vechii stăpâni, își beau într-o zi simbria dintr-un an, apoi intră la alți stăpâni. Îmi amintesc Sfântul Dumitru, la panairul de la Medgidia, în copilărie, cu târgul plin de ciobani veniți să se bucure o zi de plăcerile orașului ...

Nu sunt argatul Destinului. Am o simbrie fictivă și o libertate capricioasă. Niciodată nu-mi vine sorocul și pentru mine nu se încheie niciodată „anul", să plec de la un stăpân, să petrec o zi, să-mi caut alt stăpân. Nu. Eu voi rămâne toată viața la același stăpân, care e și hain

www.ziuaconstanta.ro

şi blând cu mine, care mă loveşte, dar mă şi mângâie, făcându-mă să-mi blestem, dar să-mi şi iubesc această existenţă. Pentru mine, ziua de mâine nu aduce nici o speranţă, căci contractul meu e fără limită. Stăpânul meu, Destinul, m-a angajat pe viaţă. Şi trag din greu la jug, crâcnind dar fără să mă audă nimeni.

Astă seară, de pildă, întâlnindu-mă cu oamenii, m-au descurajat atât de mult, încât am venit acasă disperat, cu acea disperare ce-ţi dă gustul sinuciderii. Sunt atât de puţin propriu pentru viaţă, încât am impresia că sunt numai spirit, numai geniu. Viaţa nu preferă spiritul. Astă seară am simţit asta mai mult ca oricând. Ca să izbuteşti în viaţă, trebuie să fii energic, brutal, violent, egoist, lacom, necruţător. Eu nu pot să fiu aşa. Cunosc toate metodele, ştiu cum ar trebui să procedez penrtu a învinge, dar *nu pot*. Eu sunt numai spirit. De aceea întâlnirea cu oamenii – am fost la „Vremea", unde veniseră toţi colaboratorii, ca corbii, gata să se încaiere între ei pentru a căpăta o coloană de gazetă – m-a descurajat profund. E un spectacol lamentabil. Singura mângâiere am simţit-o când Emil Cioran mi-a spus, acolo, că oamenii îl întristează cumplit. Dacă ar şti el ce ecou a avut în sufletul meu această vorbă ...

Aş fi vrut să mă întâlnesc cu o fată, pentru a mă redresa. Dar care? L. e ca şi moartă pentru mine. De zece zile n-am văzut-o. Dintr-o ambiţie stupidă nu m-am dus s-o întâlnesc. Am făcut bine, am făcut rău? Ceva îmi spune că ea mă aşteaptă, dar altcineva îmi şopteşte să nu mă duc. Mă gândesc cu mai multă plăcere la Magda, „Conchista" de la Buşteni. Fata aceasta îmi inspiră încredere, e sinceră, leală, delicată, duioasă, cred că am putea să fim buni prieteni. E o adevărată bucurie când vorbesc cu ea, povestindu-mi din viaţa ei, povestindu-i şi eu dintr-a mea. Faptul că suntem amândoi constănţeni ne-a legat de la început mai mult. Ea îşi petrece viaţa între Bucureşti şi Constanţa, aici vine ca să mai dea pe la cursuri – urmează Franceza şi stă la un cămin de fete – iar la Constanţa se duce, fiindcă e îndrăgostită de acel oraş şi de mare. O lună stă aici, o lună acolo, e fericită!

- Citesc cu mare pasiune „*Sparkenbroke*", tradus recent în româneşte. Mi-e un bun tovarăş - uneori sfătuitor – în criza prin care trec, acest Byron-Shelley imaginat de Charles Morgan. Lectura aceasta îmi dă convingerea că şi eu sunt un artist, o combinaţie de demon şi înger, una din acele fiinţe veşnic torturate de aspiraţii imposibile, cărora nimeni nu le poate veni de hac, fiindcă ele se nasc

www.ziuaconstanta.ro

și se consumă în forul lor interior, fără apeluri la cei din afară. Totuși, numai o fată ca L. ar putea să pună pe labe demonul din mine. Dar ea nu înțelege ce se petrece aici, sau dacă înțelege, se sperie. În orice caz, nu e nici fascinată, nici sedusă.

Zilele acestea, prin diferite înlănțuiri de idei, mi-am reamintit multe întâmplări din trecut. Cum s-a purtat cu mine L., cum m-am comportat eu față de ea. Totul e foarte ciudat, dar așa cum văd eu lucrurile acum, totul mi se pare foarte veridic. Doi îndrăgostiți, doi amanți, doi oameni fericiți, doi oameni deznădăjduiți , relația noastră alterna între înălțări și prăbușiri, între momente paradiziace și altele infernale, ca într-o adevărată iubire de mare suflu. Și acum am ajuns aici: nu știu ce să văd în mine, nu știu ce să văd în ea: un înger sau un demon?

27 octombrie

Aseară am venit devreme acasă. Eram într-o stare psihologică dezastroasă, nu-mi găseam liniștea nicăieri, nu mă simțeam bine cu nimeni. Am încercat să lucrez ceva, dar nu mergea. Până la miezul nopții m-am luptat cu demonul – demonii! – din mine, fără să-i răpun, dar nici ei nu m-au istovit cu totul. La ora 2 noaptea am așternut pe hârtie următoarea scrisoare:

„Dragă prietenă Magda,

Dă-mi voie să-ți invoc numele acesta, fiindcă e natural și ți se potrivește mult mai bine decât celălalt, care poate să fie o alintare dar nu exprimă nimic autentic din ființa dumitale (Era să scriu: „din ființa *ta*." Ce s-ar fi întâmplat oare?)

Dragă prietenă, e mult trecut de miezul nopții, însă pentru mine asta nu are nici o importanță, căci am început să nu mai fac deosebire între noapte și zi și să nu mai împart timpul în ore și secunde, să nu-mi mai leg ideile și obsesiile de scurgerea cronologică, ci plutesc într-o continuă evadare de dincolo de timp, având drept singur martor al veghilor mele acest condei, prin intermediul căruia îți vorbesc acum și care este singurul complice al păcatelor mele de pe această lume. Cred că la judecata din urmă, când marele judecător va căuta să afle adevărul întreg despre existența mea, să cântărească bine faptele bune și faptele rele ce le-am comis în viață, două lucruri îi vor fi necesare spre a se edifica și a rămâne cu conștiința împăcată că nu mi-a dat un verdict nedrept: soba din odaia mea și condeiul acesta. Condeiul,

www.ziuaconstanta.ro

fiindcă el este tovarășul nedespărțit al gândurilor și simțurilor mele cele mai profunde, iar soba, fiindcă numai ea știe de la câte „crime" și „inepții" m-au salvat flăcările ei mistuitoare, în vâlvătaia cărora am aruncat atâtea pagini înegrite în clipele mele de entuziasm, sau de revoltă și disperare. Aseară, azi noapte, am aruncat acolo prima scrisoare ce ți-o scrisesem. Pe aceasta n-o voi arunca însă. Prea multă virtute mă plictisește. De aceea, chiar cu riscul de a încuraja balanța Satanei de la sus-amintita judecată, această scrisoare o voi arunca mâine dimineață în cutia poștală.

Probabil că te surprinde această scrisoare a mea. Îți înțeleg surprinderea, și pentru aceea, ca să nu rămână nici un „dubiu" între gestul meu și surprinderea dumitale (iar mi se poticnește în vârful condeiului acest cuvânt), te rog de la început un lucru: dacă nu ești convinsă că scrisoarea de față îți vine de la cel mai dezinteresat prieten, arunc-o și nu te mai gândi niciodată la mine.

Trebuie să-ți explic de ce fac acest neobrăzat gest: de a-ți scrie. Îți scriu, pentru că simt nevoia să-ți vorbesc. Vreau să te rog ca înainte de a pleca din București să găsești modalitate de a te putea vedea, de a te avea câteva clipe în fața mea. Mi-e sete de prezența dumitale (a ta!) așa cum unui orb îi e sete de lumină, așa cum dumitale ți-e sete uneori de aerul purificat al mării. Te-ai insinuat în imaginația mea atât de frumos și discret, atât de subtil, încât nu te mai pot scoate de acolo, iei proporții în fiecare zi mai mari și am nevoie să confrunt imaginea dimitale din mintea mea cu cea din natură, spre a mă putea liniști. Nu e vorba de dragoste în toată povestea asta. Te rog să mă crezi că nu sunt îndrăgostit de dumneata – deși prezinți un iminent pericol pentru liniștea inimii mele – însă am impresia, am aproape certitudinea că am putea fi doi foarte buni prieteni. Dacă poți face deosebirea între Dragoste și Prietenie, dacă poți vedea cât de frumoasă, sinceră și binefăcătoare (pentru mine) ar fi o asemenea prietenie, și dacă mă crezi capabil să o primesc și să ți-o ofer, ascultă-mă. De nu, râzi!

Dumneata nu știi cum te privesc eu. Nu știi ce însemni pentru mine. E un caz complicat, ca în romane. În viață sunt mai multe aspirații care pot pune stăpânire pe o ființă: Dragostea, Prietenia, Voluptatea, Moartea. Sunt însă unii oameni care, în afară de acestea, mai au un ideal, o pasiune răscolitoare: Arta. Ei bine, Arta, aceasta este aceea care mi-a umplut imaginația cu chipul dumitale, ea te cheamă, ea te invocă. Dacă vei binevoi să-mi răspunzi, îți voi rămâne pentru totdeauna recunoscător pentru încrederea ce-ai acordat-o

www.ziuaconstanta.ro

chemării mele, pornită dintr-o genune de tristețe și singurătate. Eu te-am întâlnit pe dumneata absolut din întâmplare, dar n-aș fi bănuit că prezența dumitale va pune o atât de mare stăpânire pe imaginația mea. Pentru mine ești acum un vis și o realitate. Pe măsură ce trece timpul, visul se amplifică și realitatea capătă o țesătură de vis. Nu pot să-ți explic mai mult, e o taină ce se ghicește doar, nu se dezvăluie.

La Bușteni te-am numit Conchista Montenegru. Era un joc nevinovat de cuvinte. Acum nu-ți mai pot spune așa. Acum îți spun altfel: *Amazoana fugitivă*. Amazoană fugitivă, îmi cutreieri imaginația într-un zbor splendid, te privesc, te urmăresc, te admir, te chem, dar nu te pot prinde, nu te pot fixa pentru a te privi mai bine. Acordă-mi favoarea de a te opri o clipă în fața ochilor mei - și de vei vedea în ei un copil ... iartă-l, iar de vei vedea în ei altceva, ai încredere în flacăra lor: nu-ți arată decât prietenie.

Sunt nerăbdător să-ți aud glasul melodios. 23827"

N-am semnat și i-am notat doar numărul de telefon. Nu sunt sigur că scrisoarea mea va ajunge în mâna ei și n-aș vrea ca acest frumos secret, prietenia noastră, să fie divulgată.

28 octombrie, seara

Am terminat de citit „Sparkenbroke". M-a „ținut" de la început până la sfârșit și am sorbit-o cuvânt cu cuvânt. Fără a fi greoaie, cartea e puțin prolixă, în orice caz nu atât de savuroasă ca „*Fontaine*". În ce privește eroul principal, cred că Morgan n-a izbutit să-l realizeze așa cum l-a intenționat el: nu e deloc un Don-Juan, nu seamănă deloc cu Byron, deși pe ici pe colo se poate vedea ceva din vulcanicul autor al *Larei* și – mai mult – se pot descifra unele trăsături ale lui Shelley. Ca tehnică, romanul e perfect. În privința conținutului, probabil că Morgan a gândit mai mult decât a putut să realizeze, în ciuda considerațiilor psihologice și filozofice, a analizei minuțioase și a acelei discreții și eleganțe în prezentarea personajelor, proprii numai unui spirit aristocrat. Ultimele capitole sunt desăvârșite, Mary și pastorul mi se par cele mai închegate.

Fiind însă o carte care, după spusele autorului, nu vrea decât să provoace imaginația cititorului spre a-și privi propria viață, mărturisesc că lectura a fost un act efectiv pentru mine. Am citit-o cu atenția cuvenită unei introspecțiuni, a încercării de a înțelege aventura

www.ziuaconstanta.ro

mea proprie. Am ceva din Sparkenbroke, dar am ceva şi din George Hardy. În orice caz, eu fac parte din familia Sparkenbroke.

- Azi la prânz am întâlnit-o pe L. Era un soare admirabil, mergea pe stradă cu privirile pierdute în lumina amiezii, gata să se topească în văzduhul ce voia parcă să o soarbă ca pe o nălucă. O nălucă pentru mine. Dar ea era reală. Mergea împreună cu prietena ei, Pen Rozopol, de la „Dimineaţa", veneau de la minister, unde fuseseră să ia ştirile pentru gazete. Ah, L. gazetară? Iată ceva ce nu pot să concep.

30 octombrie, sâmbătă

Se încheie o zi, o săptămână, o lună - şi o dragoste (Pentru a câta oară?) Pentru astă seară îi promisesem L. să-i fac rost de un bilet la concert. N-am găsit bilet. Dar m-am dus s-o întâlnesc la Fundaţie, aşa cum ne înţelesesem, şi să mergem împreună la Ateneu, unde, prin relaţiile mele de acolo, am putea intra la concert. În holl-ul bibliotecii, ea tocmai se despărţea de un tânăr şi am observat că nu-i convenea că am surprins-o în această situaţie. I-am prins din fugă o privire foarte şireată – dar şi foarte urâtă pentru ochii ei atât de frumoşi – ca şi cum ar fi încercat să vadă dacă eu am observat ceva. Chiar dacă aş presupune că aceasta era privirea unei fiinţe ce se teme să nu i se atribuie pe nedrept o vină (ceea ce nu e cazul), tot n-aş putea s-o iert că a fost în stare de un asemenea gest. Putea să fie naturală, fără ascunzişuri.

I-am spus că n-am găsit biletul promis şi am întrebat-o ce are de gând pentru astă seară. „Trebuie să trec pe la gazetă, am puţină treabă acolo, pe urmă mă duc acasă, vreau să *scriu la roman*". N-am înţeles ce voia să spună, dar mi-am dat seama că era foarte încurcată şi nu ştia cum să se disculpe.

31 octombrie

Azi după-amiază a fost la mine Magda. Scrisoarea de acum trei nopţi a avut efect. Mi-a dat un telefon, mi-a cerut detalii cum mă găseşte, şi la ora 6, exact aşa cum făgăduise, a intrat pe uşă. Străină şi totuşi familiară, m-a bucurat mult prezenţa ei, şi îmi venea să roşesc gândindu-mă la cele ce i-am scris. Dar ea ştia să înlăture jena, purtându-se ca o adevărată prietenă.

www.ziuaconstanta.ro

Am stat mult de vorbă, am cunoscut-o mai bine. E mai superficială decât L. , are alte preferințe (îi place sportul), e mai bogată, e tot atât de frumoasă (în genul ei), încât mă întreb dacă ar găsi ceva într-o prietenie cu un om ca mine. Pe anumite planuri ne potrivim, dar sunt și multe deosebiri între noi. Mi se pare maleabilă și odihnitoare. Tocmai ceea ce nu mai găsesc la L.

- Câteva considerații. Femeile au un spirit practic mai dezvoltat decât bărbații, încât e o naivitate din partea acestora să spună că femeile nu-i înțeleg. Bărbații „neînțeleși" sunt niște Hamleți (sau aproape) ce vor să plaseze femeia în sfera imaginației lor. Or, cum femeia nu se poate desprinde de condiția ei telurică, faptul că nu satisface ambiția și imaginația bărbatului, face să fie considerată „rea", „perfidă", „nedemnă" etc. În realitate, cred că bărbații greșesc. Noi greșim. Femeia nu trebuie forțată să iasă din elementul ei – căci n-ar mai fi femeie atunci – ci bărbatul trebuie să se adapteze condiției ei, sau trebuie să facă această condiție în așa fel încât să satisfacă și aspirațiile intime ale femeii și vanitățile lui masculine (adesea arogante și infatuate).

2 noiembrie

Luasem hotărârea ca la 1 noiembrie să-mi schimb stilul și programul de viață. Să vin devreme acasă, să-mi fac program de lucru regulat, să renunț la boema și tentațiile orașului. Zadarnică hotărâre! Fiindcă chiar aseară, în prima zi a perioadei destinată noului program, am ajuns acasă după 12 și ½ noaptea (Am fost la teatru). M-am culcat. Până la ora 3 mi-a fost imposibil să adorm. O avalanșă de gânduri, regrete, remușcări, obsesii și decepții a pus stăpânire pe mine și mă chinuia, ca în flăcările iadului. Mii de procurori mă acuzau în bezna nopții, cântecul cocoșilor de afară suna ca o trâmbiță neînduplecată, lătratul vreunui câine, în depărtare, îmi sfredelea creierul. Demult n-am mai trăit o asemenea groaznică noapte de insomnii. Aprindeam lumina să izgonesc din jurul meu spectrele cumplite ce mă torturau, dar de îndată ce o stingeam ele apăreau iarăși. Am închis toate ferestrele ca să nu mai aud nimic din lumea exterioară, dar vuietul și vijeliile din capul meu se intensificau. Viața devenise un infern. Încercam să-mi îndrept spiritul spre imagini și amintiri plăcute, dar acestea erau inconsistente, fulgurante și peste ele alunecau, ca o ceață

www.ziuaconstanta.ro

densă și amenințătoare, cohorte de „crime" comise sau gândite, nori groși de disperare, munți de deznădejde.

Târziu, când se crăpa de ziuă, am adormit, în fine, zdrobit de o luptă cumplită cu spectrele. Am început să visez. Întâlnisem o fată, alergam prin grădini, apoi printr-o casă mare, unul după altul, ca niște nebuni. Alături de noi, altă pereche, în aceeași gamă. Într-un salon imens ne întindeam pe un divan, într-un colț opus celui unde se afla perechea cealaltă. Fata era de o lascivitate devorantă. Eram aproape goi. Îi mângâiam niște coapse fierbinți, sânii care mi se ofereau cu patimă. Deodată, îmi prinde gura, mi-o soarbe cu lăcomie, mă cheamă în ea și mă aruncă în vâltoarea unei voluptăți pe care știa să mi-o exalte cu o artă extraordinară.

Prin somn, în vis, mi se părea că aud niște bătăi în ușă. Aceleași ciocăniturі credeam că le auzeam și în timpul insomniei, dar nu era nimeni, și halucinația asta îmi zdrobea creierii. Acum însă ciocăniturile persistau. Se opuneau o clipă, reîncepeau, așteptau, reveneau. Erau în vis, erau în realitate? Nu puteam să-mi dau seama. Când m-am desprins din ghiarele coșmarului, am auzit mai bine ciocăniturile, dar nu mai erau la ușa salonului acela mare, ci undeva în jurul meu. Credeam că cineva bate jos, la ușa de la subsol, unde sunt odăile servitorilor. N-am răspuns. După ce ascult mai bine însă, îmi dau seama că ciocăniturile sunt la ușa mea. Ca să mă conving – deși eram sigur că mă înșel: cine putea să vină la mine la ora asta? – m-am sculat din pat și am deschis ușa. Era L. Ceasul nu arăta încă 8. Am rămas înmărmurit. Ce căuta ea la ora asta la mine? În casă era întuneric, trăsesem storul ca să dorm până târziu spre a compensa noaptea de insomnii. „Am vrut să-ți fac o surpriză". Era obosită, devastată – nici nu m-am întrebat de unde venea – am primit-o înăuntru, dar nu mă bucuram deloc de prezența ei. Văzând-o atât de răpusă și de abătută, mi s-a făcut milă, nu i-am spus nimic, am lăsat-o să se odihnească. Pe la zece s-a ridicat, i-am dat un ceai (adus de Viorica), era mai liniștită, dar am simțit că ar fi vrut să rămână aici toată ziua, căci n-avea unde să se ducă spre a se simți bine. Nu mi-a spus nimic, unde a fost peste noapte, ce i s-a întâmplat, nici eu n-am întrebat-o. Am lăsat totul nelămurit, fiecare convins că celălalt înțelege perfect și nu mai e nevoie de nici o explicație. Nu înțelegeam nimic, dar prin cap îmi rătăceau cele mai oribile idei. Mi-a spus că ar fi bine dacă ar găsi și ea o cameră aici, la doamna Marinescu, să fim mai aproape. Pe mine vorba asta m-a înghețat. N-aș fi putut trăi sub

www.ziuaconstanta.ro

același acoperiș cu L. Ea este altceva, e un vis, o himeră, îmi place să alerg după ea și să sufăr că n-o văd, dar să fim mereu aproape, asta mi se pare îngrozitor. Dacă, din întâmplare, ea s-ar muta aici (camere mai sunt la d-na M.), eu ar trebui să plec. Spre prânz s-a pregătit să iasă. Mi-a spus că a terminat cu gazetăria, că cei de acolo sunt niște oameni „infecți", că vrea să se pregătească pentru examenele de la Facultate, să se facă o „fată serioasă". În ușă mi-a dat o sărutare (mi s-a părut amară), promițându-mi că într-o seară, când voi face focul, va veni „să stăm de vorbă". Visul meu se îndeplinea, oarecum. După o noapte de coșmaruri sinistre și după un vis lasciv, această întâmplare matinală – părea o continuare în realitate. Numai că realitatea era tristă, de neînțeles.

Acum, după ce a plecat L., stau și mă frământ la lumina zilei, întrebându-mă ce se petrece cu mine. De ce sufăr eu atîta? Sunt oare un păcătos atât de mare? Sunt vinovat, sunt inocent? Uneori cred că viața este un infern și că izbăvirea vine după moarte. Alteori cred că sunt un înger prins de diavoli în cercul lor și chinuit fără milă. Mai cred că sunt și un demon, care a atins un înger – pe L. - și l-a murdărit cu prezența lui. Adesea văd un demon și în L. Cui să-i cer un sfat, cine mi-ar putea veni în ajutor? Cine mi-ar putea explica ce se întâmplă cu noi?

Aceeași zi, seara

Vizita de azi dimineața a L. mă obsedează. De ce a venit, de ce a plecat, făgăduindu-mi că „va sta" altădată? Nu am făcut nici un gest, nici o aluzie la aceasta, ea singură a spus. Toată ziua m-am gândit numai la ea. Trebuie să fi fost tare necăjită, dacă a venit la mine în zorii zilei. Probabil că a simțit nevoia unui contact uman, după o noapte pe care o va fi petrecut și ea în chip infernal, ca și mine (Cred, sunt convins că insomnia mea de azi noapte avea o legătură, prin telepatie, cu L.) și a venit la mine să se liniștească. Știa că mă găsește acasă, știa că la mine e ușor de venit, deoarece nimeni n-o urmărește și n-o întreabă unde se duce. Și apoi e ceva care o atrage în casa asta (Mi-a spus că i-ar plăcea să locuiască și ea aici. Dar n-ar fi bine).

De fapt, casa asta este prima în care mă simt bine, după multele peregrinări pe la diferitele „gazde". În șase ani, de când am venit în București, am schimbat vreo 15 adrese – de la căminul studențesc din str. Cantacuzino, până la eleganta cameră din str. Silvestru, de la

www.ziuaconstanta.ro

subsolul din Mântuleasa, până la mansarda din Calea Victoriei – dar nicăieri n-am stat perioade mai lungi de câteva luni. Aici stau de un an şi ceva şi mă simt din ce în ce mai bine. E o casă liniştită, unde nimeni nu se interesează ce fac ceilalţi. Oricine poate să intre la mine, fără să fie întrebat ce caută, oricând găseşte uşa deschisă. Casa e în fundul curţii a doua. Poarta de la stradă (Masaryk 27) e totdeauna deschisă şi în prima curte sunt două case vechi, una locuită de fiica Profesorului (căsătorită cu dr. Butu), alta în care stă Mitică Vasilescu, fratele d-nei Marinescu, - fratele lui Vasilescu-Karpen, academicianul -şi un bloc nou, cu două etaje, unde un apartament e ocupat de fiul Profesorului, Matei Marinescu. Casa din curtea a doua din fund, e o construcţie boierească, înconjurată de grădină, cu portal cu coloane, în formă pătrată, fără etaj, cu 7 camere de jur-împrejurul unui hol, toate ferestrele dând spre grădină. În cele 7 camere locuim în prezent 4 persoane: fiecare în câte un colţ al clădirii. D-na Marinescu în camera din colţul din stânga al intrării, Profesorul în cea din dreapta, eu în colţul stâng din fund, iar în colţul drept arhitectul Popovici. Subsolul e ocupat de personalul de serviciu, bucătăria, cămara, magazia etc. La intrarea principală e un mic antreu, de unde coboară, în dreapta şi în stânga două scări la subsol, iar la mijloc câteva trepte dau în holl-ul cel mare, cu luminator în tavan, în jurul căruia sunt dispuse odăile. Şi eu şi arhitectul, putem intra şi pe uşa principală, apoi prin holl, dar avem fiecare şi intrare separată, cu scări din curte ce dau pe o mică terasă, în faţa camerelor noastre. Astfel că vizitatorii (mai ales vizitatoarele) pot veni direct, fără să sune, fără să aştepte să li se deschidă, fără să fie întrebaţi pe cine caută. Pot veni la orice oră din zi sau din noapte, găsind totdeauna uşa deschisă. L. e familiarizată cu această casă, cred că vine aici fără să se jeneze de cineva. De alfel, singura persoană care are grijă de casă (şi de cei patru locatari ai ei) e Viorica. Ea răspunde la sonerie, la telefon, ea ne serveşte masa, fiecăruia în camera sa, fiindcă mâncăm la ore diferite, ea vede cine vine şi cine pleacă de la fiecare. Dar Viorica e o fată discretă. Nu întreabă, nu spune, nu transmite nimic. De aceea L. vine când vrea, pe neanunţate, intră la mine direct de afară, e familiarizată cu această casă şi se simte oarecum ca la ea însăşi. Aşa avenit şi azi dimineaţă. Dar în ce situaţie m-a găsit, în ce situaţie era şi ea! Ca după o noapte de coşmaruri. Acum în casă e linişte, bine, îmi pare rău că nu e aici.

www.ziuaconstanta.ro

11 noiembrie

Nu pot să rezist impulsului care mă îndeamnă spre aceste pagini de confesiune, de ușurare, de acuzări și de iertări. Nu pot să lucrez, nu pot să dorm, nu pot să mă plimb, fiindcă toate gândurile și toate forțele mele sunt concentrate într-un singur punct: L. Aș vrea s-o văd, să-i vorbesc, o aștept cu prietenie, cu dragoste, cu o sete imperioasă de a-i privi ochii, de a o săruta, căci numai așa aș putea pune capăt infernului în care trăiesc. Dar ea nu se vede nicăieri, parcă nici n-ar exista pe aceeași planetă cu mine. De zece zile trăiesc astfel, ca un înger izgonit din cer, ca o stea prăbușită pe pământ.

Astă seară am venit acasă devreme, cu gândul de a scrie ceva. M-am așezat la masă în fața hârtiei. Dar gândurile îmi fugeau în altă parte, la o nălucă depărtată și chinuitoare. Târziu seara, a intrat pe ușă Viorica. Fata aceasta simpatică, foarte greu de definit, cu un caracter „nostim", e îndrăgostită de mine. Felul cum se poartă, nu face decât să-mi spună aceasta. Pe la începutul serii mi-a închis lumina de la siguranță, ca să mă agaseze. M-am dus, am chemat-o și i-am spus să deschidă lumina. Nimic altceva, deși eram numai noi doi în toată casa. Mai târziu pe la zece, a venit cu o scrisoare a Profesorului, crezând că e a mea. Un pretext, pe care-l mai folosise și altă dată. Făcuse focul în sobă, trăsese storul, pusese la locul lor câteva lucruri din odaie în lipsa mea, numai ca să văd că a fost aici. Pregătise „atmosfera". A stins lumina, a venit apoi cu scrisoarea. Îmbrăcată curat, ea însăși mai curată ca oricând. Era o scrisoare venită din Austria și deși avea adresa clară, a adus-o să mi-o arate, crezând că este a mea. A desfăcut-o lângă mine, să vadă ce conține. Erau niște eșantioane de poplin pentru cămăși. Am lipit scrisoarea la loc, s-a ridicat și a plecat foarte dezamăgită. „Credeam că-ți aduc o veste ..."a spus ieșind pe ușă. Eu m-am făcut că nu înțeleg nimic, am lăsat-o să plece fără s-o apuc de braț, s-o sărut – ce fericită ar fi fost! dar n-am făcut nici un gest. De ce? Sufletul îmi era o urnă de cenușă și aș fi simțit că o umplu și pe ea cu cenușa din mine, dacă aș fi atins-o. (Aseară am fost la un lupanar). Așa cum sunt acum, cu sufletul zdrobit, nu sunt în stare de nici un gest spontan, de nici un elan. Dau cu piciorul vieții – asta fac. Și viața se răzbună pe mine, făcându-mă să sufăr, să plâng, să rătăcesc fără nici un rost prin lume și prin infinitul deznădejdii mele. Dar până când?

Și-l citesc pe Camoëns ...

www.ziuaconstanta.ro

12 noiembrie, duminica

A venit la mine astăzi, devreme, înainte de prânz. Am mâncat – Viorica adusese două tacâmuri, cum i-am cerut eu – pe urmă am început, ca de obicei „să vorbim" – însă mai mult tăcând. Aș fi avut să-i spun atâtea, dar când sunt cu ea îmi dispare totul din cap, nu mai simt nimic, o privesc ca fascinat și stau alături de ea, paralizat. Spre a salva aparențele, ea simula că citea într-o carte, dar era cu gândurile împrăștiate. Pe urmă, s-a întins pe pat, cu cartea deschisă, rostind câte o frază, răspunzându-mi la câte o întrebare, aruncând cuvinte disparate, spre a goni tăcerea. La un moment dat mi-a spus: „Nu ți se pare că noi ne purtăm ca niște copii?" Și a adăugat că asta i-a plăcut totdeauna între noi: puritatea, copilăria. De fapt, se înșela: asta n-a existat niciodată *între noi*. A existat în mine, iar în ea a existat numai dorința de a fi *altfel*, în timp ce între noi a dăinuit mereu o confuzie, o ambiguitate, care transforma „puritatea" într-o încâlceală sufletească născută din insatisfacție. Ea a dorit puritatea, îi era sete de așa ceva și credea că o poate cunoaște prin mine. Eu am fost „pur", dar numai pe planul onestității sentimentale, fiindcă altfel am dorit-o în permanență cu o foame trupească sălbatecă. Ea m-a respins. În decurs de doi ani, nu mi s-a dat decât de trei ori: prima dată în neuitata noapte de 6 spre 7 noiembrie 1935 – acum doi ani, parcă a fost alaltăieri – în mansarda din Calea Victoriei, a doua oară tot acolo, iar aici o singură dată, acum câteva luni (și mi se pare o veșnicie de atunci). Pe urmă, între noi n-au fost decât toane, momente de tandrețe culminante, alternate cu altele de repulsie crudă. Ea căuta la mine „puritatea", eu îi ceream dragoste. Ea era sătulă de „dragoste", eu o doream cu sălbăticie.

Și acum, stăteam în fotoliu. I-am cerut voie să mă așez lângă ea. „Vreau să stau lângă tine, voi fi cuminte" - „Nu se poate, mi-a răspuns. Plec, dacă vrei asta". Poate că avea motive să mă refuze, dar mi-a venit rău pur și simplu, când a spus că pleacă. Doream tot mai mult să stau întins lângă ea, hotărât să fiu „cuminte", nu voiam altceva, decât atât: să aruncăm cărțile și liberi, inocenți, să vorbim despre lucruri ce ne-ar fi putut mângâia sufletele. N-a voit cu nici un preț. Presupunea desigur că lucrurile nu se vor opri aici: se temea și de „cumințenia" mea, și de discuția ce s-ar fi putut naște. Evita, ca întotdeauna, explicațiile la obiect. Se complăcea în discuții vagi, cu aer de profunditate, dar care erau în fond banale și superficiale. Refuzul ei mă făcea să urlu. Abia mă stăpâneam. Totuși, am vrut să

www.ziuaconstanta.ro

mă întind lângă ea. S-a sculat numaidecât şi s-a îmbrăcat. Eu am rămas în pat, zdrobit, arzând ca un rug. I-am spus că ar trebui să-i fie măcar milă că pleacă şi mă lasă în asemenea hal. Spre a mă consola, s-a aşezat, îmbrăcată, în pat: „Iată sunt lângă tine acum, ce mai vrei?" - „Eşti lângă mine, dar parcă eşti Infernul", nu m-am putut opri de a rosti.

S-a ridicat. I-am spus că ar face mai bine să nu mai vină, decât să mă chinuiască astfel. „Bine, n-am să mai vin". Şi a luat două cărţi, ca să citească. I-am spus că nu e nevoie de asemenea pretext – lua cărţile spre a avea motiv de a reveni, ca să mi le aducă înapoi. A lăsat cărţile, s-a aşezat în fotoliu şi am avut câteva minute o discuţie aproape violentă. Nu voia să plece şi să mă lase supărat, îşi dădea seama cât de mult sufeream, dar – din ambiţie poate, din orgoliu, poate şi din alte motive (nu din răutate!) – nu putea să-mi vină în ajutor. Am lăsat-o să plece fără a-i spune nici un cuvânt, şi mi s-a părut că a plecat mai deznădăjduită decât eram eu în patul meu.

Acum nu ştiu ce să cred, nici despre mine nici despre ea, nu ştiu decât că sunt intoxicat de ea şi remediul nu l-aş găsi decât tot la ea. A aprins în mine o sete de absolut, pe care numai ea mi-ar putea-o potoli. *Numai ea*. Nimeni altcineva. De-aş avea toate femeile din lume, n-aş fi liniştit dacă L. nu-mi dă certitudinea că este a mea. Şi tocmai asta nu-mi dă ea.

Când a venit, astăzi, mi-a adus o carte, spunând că mi-o face cadou, deoarece e convinsă că are să mă intereseze. E o carte mare, vreo 400 pagini, despre „Lenine" de Ollendorf. M-ar interesa dar acum mi-e lehamite de orice carte. Pe aceasta o privesc ca pe un obiect oarecare, preţios numai fiindcă mi l-a adus L.

18 noiembrie

Sâmbătă seara. Am venit acasă, plictisit, cu intenţia de a scrie un articol pentru „Vremea". De-o săptămână n-am mai văzut-o pe L. şi mă torturează gândul că e supărată pe mine. Poate că n-are să mai vină niciodată pe aici. Înainte de a mă apuca de scris, m-am gândit să-i dau un telefon, deşi eram sigur că nu stă ea la ora asta – era 8 şi ½ - acasă. Telefonul e în holl-ul cel mare, la capătul coridorului ce duce de la camera mea în holl. Casa părea pustie, era o linişte de templu. Bineînţeles, n-am găsit-o pe L. acasă, dar m-am uşurat oarecum că mi-am împlinit datoria de a-i telefona. În biroul Profesorului era

www.ziuaconstanta.ro

lumină. Când să plec, se deschide uşa şi Viorica apare de acolo, cu nişte hârtii în mână, ca şi cum ar căuta ceva şi nu găseşte. Mă roagă s-o ajut. „Domnul Profesor şi Doamna au plecat azi la Braşov, vin tocmai mâine seară" mi-a spus ea. „Şi ai rămas stăpână aici, ca o adevărată Doamnă" am complimentat-o eu. „Mă doare capul, căutam un antinevralgic", a spus ea. Am intrat în biroul Profesorului – care serveşte şi de cabinet de consultaţii şi de dormitor (doarme pe o canapea mică, unde ziua îşi consultă pacienţii) – încărcat de cărţi, tablouri, cu o masă plină de hârtii răvăşite, cu o bibliotecă tixită, cu mai multe etajere cu diverse instrumente medicale, cu un fotoliu mare în mijloc şi o mască de bronz atârnată pe un perete. Totul era viu, în plină activitate, lipsea doar Profesorul. Atmosfera aceea solemnă şi familiară în acelaşi timp, îmi impunea respect. Aici lucrează marele savant. Ziua consultă, seara, până la 12 noaptea stă singur şi citeşte, scrie, meditează. Viorica răscolea prin rafturile de la subsolul bibliotecii încărcate cu tot felul de flacoane şi mostre medicale, căutând o aspirină. Era un pretext, ca să mă atragă acolo. Ea ştia mai bine ca oricine unde se găseşte fiecare lucru, deoarece era menajera şi „asistenta" Profesorului. Bineînţeles, n-am găsit nimic, în schimb am găsit-o pe Viorica foarte drăguţă în seara asta, în casă era linişte, nimeni nu ne putea deranja, aveam siguranţa că suntem numai noi doi în toată clădirea. Siguranţa şi plăcerea deosebită de a fi singuri. Aici, în apartamentul de sus,nu jos, în camera ei. Fără multe scrupule, am cuprins-o în braţe şi am sărutat-o adânc, cu poftă, cu voluptate, pe gură. Aceeaşi plăcere o avea şi ea. Am tras-o spre canapeaua din colţ. „Nu aici", mi-a şoptit ea. Într-adevăr, mi-am dat seama că ar fi o impietate, să profanăm biroul bătrânului Profesor, acest sanctuar al casei. Am chemat-o la mine. A stins toate luminile, a încuiat uşile la intrarea din faţă, şi a venit.

Ce simplă şi frumoasă e dragostea cu o femeie care ţi-e dragă. Toate cuceririle de pe pământ, nu fac cât aceste clipe de vrajă, când ţii în braţe trupul femeii râvnite. Acum înţeleg de ce sufăr eu atât de mult, fiindcă L. nu-mi acordă asemenea clipe, ce m-ar face mai puternic ca un zeu. Vioricăi îi rămân recunoscător.

19 noiembrie

O zi foarte frumoasă, imposibil de stat în casă. Mă simt fericit, uşor, gata să îmbrăţişez toată lumea. Am plecat de acasă fără nici o

www.ziuaconstanta.ro

țintă. M-am dus la Romeo V., convins că-l găsesc acasă, azi fiind duminică și el venind de la Mânăstirea Dealu, unde e profesor. N-am găsit-o decât pe Valy, care tocmai se pregătea să iasă cu cei doi „pui" (Mihu și Bogdan) la plimbare. M-a rugat s-o însoțesc. Ne-am plimbat vreo două ceasuri prin Grădina Icoanei, parcul Ioanid, pe Dumbrava Roșie, vorbind banalități. Dar tânăra mamă avea ceva pe suflet și a deschis o discuție despre ceea ce o durea. R. venise aseară din provincie și s-au certat (nu mi-a spus de ce). El a plecat de acasă azi dimineață la opt, fără să-i spună unde se duce. Ea era foarte tristă. „A venit după o săptămână și a plecat, în loc să stea cu mine. Am să mă duc și eu o dată cu un bărbat la cinematograf, să vedem, îi convine? Vezi, așa se strică femeile". Valy e o femeie foarte frumoasă – era cea mai frumoasă dintre studente, când s-a măritat cu R., acum doi ani - și ține la soțul ei. Dealtfel se iubesc, ca o pereche ideală. Valy are spaima îmbătrânirii. Mi-a spus: „Nu-i așa că nu m-am schimbat mult, chiar de când sunt mamă? Am rămas tot tânără, nu-i așa? (Are 24 de ani)" - „Da, ești tot așa de frumoasă ca și atunci când apăreai ca o silfidă în amfiteatrul Odobescu". I-a făcut plăcere complimentul, și spuneam adevărul. Era supărată că R. a plecat de acasă, fără să-i spună nimic. Ce bine o înțelegeam! Mă gândeam la L. Ea mă părăsește pe mine mereu, și eu sunt veșnic amărât. Astăzi, chiar dacă trăiesc sub amintirea clipelor de aseară, cu Viorica, mă gândesc totuși la L.

Aceeași zi, seara

Viorica nu mi-a adus azi masa, ca de obicei. M-a servit madam Frosy, bucătăreasa. De ce? Dar sunt fericit. Știu că și ea este.

După-amiază am scris un articol: „Patrie și «doctrină» națională"[30], cu destulă ușurință. Scriindu-l mi-am adus aminte de originea, de copilăria, de tot scurtul meu trecut. Am atâtea amintiri, atât de diferite, unele frumoase, altele urâte (dar acestea mai puțin vii), încât am impresia că am trăit 80 de ani, o viață foarte aventuroasă plină de înălțări și stagnări, unele inexplicabile (Acum trei seri o doamnă a spus că era convinsă că sunt de aceeași vârstă cu ea: 32 ani. I-am răspuns că n-am decât 26 de ani, dar cunosc viața până la 40). M-am gândit la copilăria mea, până la 12 ani, viața de la sat, trăită autentic, țărănește, cu Ibraim la plug, într-o săptămână întreagă pe câmp, cu oile la păscut, cu caii noaptea la iarbă, verile la seceriș, la treierat, toamna la culesul porumbului etc. și totdeauna îndrăgostit de

www.ziuaconstanta.ro

câte o fată din sat (care nu știa nimic, se înțelege). Acum sunt aici unde sunt. E o evoluție – enormă – de care sunt mândru. Dar aș fi putut să fiu și mai departe. Ultimii doi ani – de când am cunoscut-o pe L. – am stat pe loc, sunt doi ani morți. Mai târziu dacă ar fi să-mi scriu vreodată autobiografia, va trebui să trag o linie neagră peste acești doi ani: 1936 și 1937. O linie neagră și una roșie. Doi ani în care n-am făcut nimic pe plan social, dar în care am *trăit* mai mult decât în două secole. În definitiv, poate înseamnă și asta ceva, dar când mă gândesc câte aș fi putut să fac în acești doi ani și n-am făcut, mă îngrozesc. Un imens sacrificiu – poate inutil, poate sublim – pe care nu-l regret, căci a fost sincer, frumos, absolut. Față de L. mă consider achitat.

Dar sunt dator față de părinții mei, față de copilăria mea, față de saltul făcut, să merg mai departe. Ei îmi cer și-mi impun aceasta. Ei s-ar bucura mai mult decât mine, să mă vadă cât de sus. Cu toate că „sus" în viziunea lor e ceva foarte modest. Mama îmi ura să ajung un „scriitoraș", adică un funcționar de birou, ca să scap de calvarul muncilor la câmp, în care a trăit ea și toți ai ei. Tata - care voia să mă oprească la coarnele plugului, să-i moștenesc pământul – când m-a scăpat din mână, dorea să ajung „avocat". Pentru el era cea mai înaltă treaptă pe scara socială. Iar eu acum, am o singură obsesie: L.

2 decembrie 1937, ora 12 noaptea

Plâng ca un copil astă seară. De ce oare sunt sortit să plâng, atunci când sunt îndrăgostit? Pentru mine nu e un prilej de fericire, ci unul de lacrimi. Ieri eram fericit că o văzusem pe Viorica frumoasă, veselă, tandră, astăzi toată ziua am fost trist fiindcă n-am văzut-o. E o boală ciudată dragostea mea. Dar ce importanță are persoana pe care o iubesc, când dragostea e *aceeași*, indiferent dacă iubești o prințesă, sau o cameristă, ca mine acum.Am încercat să citesc, n-am putut, am încercat să dorm, și tot n-am putut. Am început să plâng, și am plâns cu lacrimi.

Citesc cartea lui Cioran „*Lacrimi și sfinți*" și parcă ar fi scrisă de mine. Dar îmi dau seama că disperarea lui e provocată de lecturi, geniul lui e un geniu livresc, în timp ce al meu e alimentat de viață, de această viață mereu clocotindă, niciodată satisfăcută, cerând absolutul și râvnind ceea ce nu se poate realiza – o viață intensă, ca a marilor chinuiți. Dacă aș fi vrut să aștern pe hârtia tot ce-mi plăsmuiește mintea, cu intenția de a face literatură, aș fi dat la iveală lucruri mult

www.ziuaconstanta.ro

mai grave. Dar eu vreau să trăiesc viața, nu s-o literaturizez, să trăiesc suferințele și bucuriile, nu să le înlocuiesc prin cuvinte.

3 decembrie

Viorica - „La servante au grand coeur dont vous étiez jalouse" - Viorica e o fată neașteptat de drăguță. Nici nu mă gândesc, am uitat că e cameristă. O iubesc. E bună, cuminte, sănătoasă, curată, frumoasă, tandră – ce-aș mai putea cere ca să fiu fericit? Nu e o fericire din aceea nebună, ci una calmă, binefăcătoare, căci dragostea Vioricăi, timidă, sensibilă, exclude violența emoțiilor devastatoare și a catastrofelor sufletești. Camera îmi surâde când o văd, toată casa asta mi se pare mai dragă fiindcă ea umblă prin toate odăile, aranjând fiecare lucru cu mâna ei blândă și ușoară.

5 decembrie

Nimic nu contează în viața omenească, decât munca - și când această muncă e o realizare spirituală, ea reprezintă satisfacția culminantă a existenței. De multe ori – o, de câte ori, de câte ori? – mă împiedică să lucrez anumite tentații (sexuale, sentimentale, bahice etc.) pe cât de imperioase pe atât de frivole. Până nu le las să mă consume și să le consum nu pot să fac nimic, mi se pare că ele sunt țelul suprem al vieții. De îndată ce le-am cunoscut însă, rămân cu un gol în suflet, îmi dau seama că am cucerit prin ele neantul. Numai munca la masa de scris, în fața hârtiei albe, mă poate salva atunci. Femeia e una din aceste tentații. Mă atrage cu o forță irezistibilă, mă obsedează, mă devorează, înainte de a reuși s-o stăpânesc. Pe urmă, ea nu mai înseamnă nimic pentru mine. O pagină scrisă, în schimb, oricând aș lua-o în mână, oricât de trist aș fi, oricât de tulbure, mă însenineză, ca un calmant sigur. De ce sunt neliniștit după o clipă de dragoste, și plin de euforie după o zi de lucru? Fiindcă prin femeie mă apropii de neant, prin muncă înving neantul.

7 decembrie

Imposibilitatea de a lucra, de a suporta singurătatea, dorința de a lua contact cu oamenii. În situația asta nu există altă treaptă pe care să-ți ridici orgoliul în haosul singurătății. Când ai ajuns aici, constați

www.ziuaconstanta.ro

că totul e neant şi ca să nu ameţeşti, te întorci, îndărăt, la oameni. O femeie, o escapadă bahică sau pur şi simplu o hoinăreală, cu prietenii, te readuc la nivelul comun. Dumnezeu a pus o limită orgoliului omenesc. A prevăzut că la un moment dat acestuia îi va veni pofta să se urce până la El, şi atunci a tăiat scara spre cer.

15 decembrie

E o zi adevărată de primăvară. Eu m-am decis – am avut, în sfârşit tăria – să rămân în casă şi să scriu. Sunt fericit că mi-am regăsit echilibrul spiritual şi sufletesc – deşi, undeva, în adâncul inimii, mai pâlpâie încă o flăcăruie pentru fata ce mi-a furat liniştea. Unde o fi ea acum? Aş căuta-o, aş chema-o dar vreau să mai treacă puţin timp, spre a mă limpezi şi mai bine.

Încep să lucrez cu toată seriozitatea. Romanul mă stimulează. Va fi un roman bun, deşi nu pentru publicul mare. Dar asta n-are importanţă. Important este că această carte n-o scriu cu cerneală, ci cu sânge. Mai am de scris câteva capitole şi sper că până în iunie să fie totul bătut la maşină.

Anton îmi propune şi face planuri ca la vară să petrecem două luni în Italia. A şi început să trateze cu Institutul italian, pentru rezervarea a două locuri la cursurile de vară de la Siena. Ce fericire ar fi să putem fi amândoi acolo, la vară!

18 decembrie

Rolul femeii în dragoste: să introducă vulgaritatea, acolo unde bărbatul aduce puritate şi elan. Ce bine îl înţeleg pe Baudelaire: „La femme est naturelle, c'est-à-dire abominable" . Se zice că femeia e, mai mult decât bărbatul, făcută pentru dragoste şi milă. Iată un neadevăr. Nici dragostea – în sensul ei elevat – nici mila nu sunt apanaje ale caracterului feminin. În dragoste: Femeia se „îndrăgosteşte" fiindcă e singură, fiindcă îi e teamă de lume, de viaţă, fiindcă se simte slabă şi caută un sprijin într-un bărbat. Îndată însă ce un alt bărbat s-ar arăta dispus să o primească în braţele lui, femeia îl părăseşte pe cel dintâi fără nici o remuşcare. S-a văzut vreodată un bărbat inteligent având legături cu o femeie urâtă? Dar câte femei frumoase n-au fost văzute alături de imbecili sau pocitanii?

www.ziuaconstanta.ro

O făceau din singurătate, sau din interes, căci dragostea la femeie e un sentiment care se vinde şi se cumpără.

Mila: Un cerşetor stă pe marginea trotuarului cerând ajutor. Femeia trece, deschide poşeta, îi dă doi gologani. A făcut gestul acesta ca un act reflex, gândindu-se la amantul ei, pe care n-ar vrea să-l piardă, sau la vreun trecător care ar fi putut s-o vadă atât de caritabilă. Faţă de tragedia nenorocitului de cerşetor n-are nici o sensibilitate. Imediat ce s-a depărtat de el, a uitat totul, gândindu-se mereu la problemele ei. Dacă l-a ajutat, a făcut-o din slăbiciune, nu din caritate. Dacă n-ar fi fost slabă, în loc să-i dea cei doi gologani, i-ar fi aruncat o privire duşmănoasă, ca unuia ce-i iese în cale să-i aducă ghinion. Femeia nu e capabilă de un sacrificiu conştient, atâta vreme cât acesta nu i-ar răsplăti vanitatea, ambiţiile sau confortul.

1938

5 ianuarie

Inaugurarea anului 1938 am făcut-o sub auspicii mult mai favorabile decât aceea (de sinistră amintire) a lui 1937. În ultima zi a lui 1937, eram la Constanţa. Pe la ora 6 după-amiază (se înserase bine) m-am dus la Poştă să expediez nişte felicitări. La intrare, mă întâlnesc cu Magda. Ea cobora, eu urcam scările. „Chiar acum ţi-am pus o scrisoare în cutie", mi-a spus ea, surprinsă şi veselă că mă vede. Foarte surprins şi foarte vesel eram şi eu, la această întâlnire. Am pornit amândoi în jos, până la Cazinou. Acolo, beznă, gheaţă, pustiu. Doar marea vuia în întuneric. Am făcut două tururi de la un capăt la altul al bulevardului (eram singurii plimbăreţi), apoi am urcat din nou în oraş. Am intrat în câteva magazine, ne-am oprit într-o cofetărie, unde am tratat-o cu o prăjitură (pretext ca să prelungim convorbirea) şi pe la 10 seara am condus-o acasă. Ce fericiţi eram! I-am strâns mâna, la intrare, şi cred că a simţit cât de puternic îmi bătea inima. Şi eu am simţit-o pe a ei. Noaptea, am stat cu ai mei[31], în patru, petrecând un revelion simplu, dar cald, gândindu-mă la Magda. Ziua de Anul Nou a fost splendidă. M-am dus cu Coca la Catedrală, apoi pe bulevard, cu priveliştea de neuitat: marea , liniştită acum, fumega ca un câmp jilav, cum n-am văzut-o niciodată. Ne-am dus către prânz la cimitir să văd mormântul lui Puiu[32]. Sunt opt luni de când băiatul

www.ziuaconstanta.ro

acesta drăguț, cuminte și inteligent zace sub pământ, răpus de o pneumonie, la zece ani. Am plâns. Seara, am plecat la Viișoara, cu trenul. La ora 9, pe înoptate, am coborât în gara Cobadin și am făcut pe jos, singur, pe întuneric, prin zăpadă înaltă, pe șosea, cei patru kilometri până acasă. Când am ajuns acolo, intrând pe ușă ca o stafie, toți s-au cutremurat. Erau la masă, cu paharele pline și nu le venea să creadă că eu sunt cel care apare, la miezul nopții, în toiul iernii. Pentru mine, drumul de la gară până acasă, a fost o încântare, căci tot timpul mă gândeam la Magda, eram fericit, ca și cum ea ar fi fost cu mine. Eram flămând și însetat, m-au pus în capul mesei. Mama era cea mai fericită că mă vede. Plângea de bucurie, dar poate și de spaimă, gândindu-se că am venit singur, pe jos, de la gară. Puteau să mă atace lupii ... A doua zi de Anul Nou a reînceput să ningă. În casă, cumetrie mare! A fost botezat primul copil al lui Ștefănică, iar noaptea el a pus caii la sanie și am făcut o plimbare prin sat, chiuind de bucurie că și-a botezat primul băiat. A treia zi, luni, zi admirabilă: soare, zăpadă mare, sclipitoare, o iarnă ca în basme. Ne-am plimbat iarăși cu sania, iar seara m-au condus la gară, de unde am luat trenul spre București.

Aici, am regăsit-o pe Viorica și pe Anton. Amândoi îndrăgostiți de mine, mă așteptau.

15 ianuarie

Până în prezent, anul ăsta, n-am scris o pagină. La început am fost foarte fericit, apoi am suferit cumplit, dându-mi seama că V. nu este ceea ce credeam eu, adică ea nu poate corespunde aspirațiilor mele sufletești.

Azi mi-a căzut în cap o altă cărămidă tocmai când mă credeam mai teafăr. La Primărie s-au făcut concedieri, noul guvern a scos din funcție pe slujbașii vechi, ca să bage oamenii lui. La Biblioteca Municipală am fost concediați toți, împreună cu directorul, Pompiliu Constantinescu. Ceea ce mă revoltă nu este această lovitură ce mi se dă, ci faptul că ea vine tocmai de acolo de unde mă așteptam mai puțin. Venirea lui Goga la guvern, acum două săptămâni și ceva, m-a bucurat mult, nu pentru că aș face politică, ci pur și simplu din simpatia pe care i-o port lui Goga ca poet. I-am citit poeziile pe când țineam primele cărți de literatură în mână și am vibrat adânc atunci când psalmodiam cu el durerile plugarilor:

www.ziuaconstanta.ro

„Al vostru-i plânsul strunei mele
Creştini ce n-aveţi sărbătoare,
Voi cei mai buni copii ai firii
Urziţi din lacrimi şi sudoare"

Aceste versuri le îngânam la ţară, unde-i vedeam pe ai mei trudind din greu zi şi noapte. Goga a devenit apoi obiectul simpatiei mele nu numai ca poet, ci şi ca politician. În casă la noi el se bucura de multă cinste. În copilăria mea, am trăit în cultul lui Averescu şi al oamenilor lui. Tata, întors din război, era averescan şi ca toţi veteranii a devenit membru al partidului Poporului. În 1926, când Averescu a fost chemat la putere, tata a fost numit primar în comuna Cobadin (de care ţinea şi Viişoara) şi în casă aveam un tablou înrămat şi agăţat pe perete, cu toţi membrii guvernului: Averescu, Goga, P. P. Negulescu, Ion Petrovici, g-ral Coandă, Garoflid, Mitilineu şi alţii. Mie ochii mi se opreau mereu la Goga „ministru de Interne", căci îl ştiam şi-l iubeam ca poet. Dar guvernarea lor a fost scurtă. După aceea, tata n-a mai avut atribuţii publice (nici nu umbla după ele), însă a rămas fidel partidului averescan. În 1932, când Goga s-a despărţit de Averescu, înfiinţând un partid nou (cu A. C. Cuza), tata a devenit „gogist", mai mult *à contre coeur*, sub presiunea deputatului de Constanţa Aurel Butu, însă în acelaşi timp figura şi pe listele vechiului partid averescan, condus în judeţ de colonelul Ghenciu. De fapt, tata nu făcea politică, singura lui activitate era că se prezenta la alegeri şi vota pentu Goga, sau pentru Averescu, după cum hotărau cei de la Constanţa. În 1935, a luat parte la un congres al partidului gogist, cu care prilej a fost pentru prima dată în Bucureşti, venind să mă vadă şi pe mine acasă, să afle unde şi cum stau (stăteam atunci pe str. Silvestru). Cam acestea au fost relaţiile şi simpatiile mele politice pentru Goga. În plus, am publicat câteva articole pur literare la „Ţara noastră", unde lucrau D. Ciurezu, Eugen Jebeleanu şi Bucur Tincu, prieteni şi confraţi de visuri şi boemă.

Acum, tocmai partidul lui Goga îmi ia pâinea de la gură, în mod samavolnic: am o vechime de trei ani, cu examen de definitivare, cu studii superioare (licenţiat, ceea ce e un lucru rar la Primărie) - şi iată-mă concediat prin dispoziţia noului primar, C. Brătescu. La asta nu mă aşteptam! Şi tocmai fiindcă nu mă aşteptam, m-a revoltat la culme. Nădăjduiesc însă că lucrurile nu vor rămâne aşa. Voi acţiona.

www.ziuaconstanta.ro

20 ianuarie

Am fost la Ştefan Chendi*, directorul de cabinet al lui Goga, şi i-am spus ce mi s-a întâmplat la Primărie. „Cum aşa, nu se poate!" mi-a spus el. Şi a pus mâna imediat pe telefon, sunându-l pe Brătianu, primarul Capitalei. „Nene Costică, avem şi noi un om al nostru acolo şi a fost concediat. Te rog, ia măsuri să fie reintegrat". Atât, în faţa mea. „N-avea nici o grijă, se repară. Primarul nu ştia nimic", m-a liniştit Chendi (am făcut liceul împreună la Braşov), asigurându-mă că voi fi reintegrat. Acum aştept decizia de reintegrare, după ce am primit-o pe aceea de punere în disponibilitate. Pe Constantin Brătianu nu-l cunosc, n-am auzit de el până acum, însă după câte am văzut Chendi are puteri mai mari decât un primar al Capitalei.

1 februarie

De ziua aceasta îmi legasem multe nădejdi. Luna ianuarie a trecut absolut sterilă pentru mine, din cauza situaţiei de la Bibliotecă. Nu puteam fi liniştit, atâta vreme cât nu eram sigur de reintegrarea mea în serviciu. Deci, nici vorbă să lucrez ceva. Şi iată că 1 februarie mi-a adus decizia de reintegrare în post. În privinţa aceasta, m-am liniştit.

Dar nu şi în celelalte privinţe. Sunt multe motive să nu fiu mulţumit.

În cursul dimineţii de azi mă dusesem la librăria din faţa Universităţii, să achit nişte conturi pe care le aveam acolo pentru cărţile şi revistele ce mi s-au procurat în ultimul timp. La librărie, jale mare. Evreii sunt în panică, din pricina măsurilor luate de guvern. Tânărul Sandi* mi-a împărtăşit, ca unui frate, toată tragedia lui: librăria va fi închisă, cu ei nu se ştie ce se va întâmpla, el n-are unde să plece, e într-o situaţie îngrozitoare. Destăinuirile lui m-au mişcat profund. Faţă de necazurile mele şi ale altora, oamenii aceştia au un destin cumplit. Să fii gonit din lume şi să n-ai posibilitatea – nici libertatea de a pleca. Iată nenorocirea!

- La prânz, acasă, Viorica mi-a adus masa, bine dispusă ca de obicei. Dar nu ştiu de ce, mi s-a părut că privirile ei sunt tulburi, ca de

---

* Fiul lui Ilarie Chendi

* După 1945 a fost şeful Anticariatului din Bucureşti

www.ziuaconstanta.ro

halucinată. N-am avut de lucru să-i spun: „Ce te uiți așa, parcă acum ai fi ieșit din balamuc?“ O glumă stupidă, fără nici o aluzie, dar care a supărat-o foc. Probabil că, făcând pe asistenta la Profesor, și fiind în contact cu tot felul de bolnavi mintali ce veneau la consultație, se temea să nu se molipsească și ea, iar gluma mea a făcut-o să creadă că s-a și molipsit. Eu însă nici nu m-am gândit la asta. N-am mai avut timp să repar ceva, fiindcă a trântit tava pe masă, și a fugit. Îmi pare rău că am făcut-o să sufere. Va trebui să-i cad în genunchi și să-i cer iertare.

- Spre seară m-am întâlnit cu L. N-am mai vorbit de trei luni, dar când ne-am întâlnit, vorbeam ca și cum nu ne-am fi văzut doar de trei ceasuri. Am ieșit împreună la Fundație. Pe drum, ne-am hărțuit destul. E mândră, orgolioasă, dezaxată, obosită, plictisită, - și nu știe nici ea cum să se comporte cu mine. De data asta nu mă mai domină, o domin eu pe ea și i-aș putea schimba văzduhul sufletesc, dacă aș fi mai energic. E atât de fragilă, de mică, încât trebuie să mă port cu ea mai delicat decât cu o rândunică bolnavă. Dar delicatețea o irită, vrea să fiu energic - și voi fi. Voi fi chiar brutal, la nevoie (în discuții, bineînțeles), căci numai astfel am putea schimba situația.

Seara am văzut „Suflete tari“. O dramă cu foarte multe coincidențe între eroul principal și spectatorul din mine. Am rămas surprins, foarte tulburat de piesa lui Camil Petrescu. Imaginea lui Andrei Pietraru mă urmărește încă, mă obsedează.

11 februarie

Aseară a căzut guvernul Goga, pe neașteptate, după numai șase săptămâni de *putere*. Dar situația devenise insuportabilă, soră cu anarhia internă. Azi, vineri, a apărut „Vremea“ (cu data de duminică, așa cum apare deobicei), având ca editorial articolul meu: „Comedia electorală“, ce formează și capul de afiș, cu litere mari, pe toate afișele răspândite în București. Acest articol, pe care l-am scris acum o săptămână, a făcut senzație. Intrasem, pe la ora 11, la librăria Alcalay, unde Ocneanu, Aderca și Lovinescu stăteau de vorbă într-un colț, cu aerul unor conspiratori. Cum m-au văzut, m-au întâmpinat radioși: „Dom'le, dumneata ai răsturnat guvernul ... Bravo!“ Făceau aluzie la articolul meu, unde e vorba de debandada internă, de haosul politic, care nu poate continua fără consecințe funeste pentru țară. „E numai o coincidență, am răspuns, habar n-am de afacerile politice“.

www.ziuaconstanta.ro

- „Dar articolul dumitale e tare, dom'le!" Tare, ne-tare, l-am scris dintr-o necesitate interioară, din dezgust, și dacă a devenit „articol de fond", editorial, e numai fiindcă Titi[33] știa ieri, când a paginat revista, care e soarta guvernului și a ținut să vină pe piață cu o „bombă". A reușit. Personal, n-am nici o vină.

Pe mine cel mai mult m-a afectat căderea, cam brutală, a lui Goga. Nu-l cunosc personal, nu fac politică, dar aventura lui guvernamentală m-a impresionat. Chiar ieri fusesem la Președenția Consiliului și am vorbit cu Ștefan Chendi, anunțându-l că am fost reintegrat în postul de la Bibliotecă, și mulțumindu-i că m-a ajutat. Chendi dădea impresia că nu știa nimic, la 12 ziua, ce are să se întâmple seara cu „șeful".

- Azi am împlinit 27 de ani.

20 februarie

De când n-am mai scris nimic aici s-au întâmplat câteva „evenimente". Am reîntâlnit-o, în perioada concedierii și a reintegrării mele, pe L. N-am stat prea mult împreună, am făcut doar câțiva pași pe stradă, tachinându-ne. La două sau trei zile după aceea am fost la o conferință a lui Alice Voinescu despre „Femeia de azi și femeia de mâine". Spunea lucruri interesante și m-a ținut tot timpul cu atenția încordată, făcând în gândul meu diferite legături cu L., cu situația noastră ciudată. Nu știam că și ea e în sală. Eram sus, la balcon, la Dalles, fiindcă mă dusesem cam târziu și nu mai găsisem loc jos. La sfârșit, în holl-ul plin de lume, mă pomenesc față în față cu ea. Râdea și părea foarte voioasă – dar nu pentru mine. I-am spus – stupid, vai! – un „Bună seara" timid, încercând să o apropii. Ea s-a uitat la mine, mi-a răspuns cu un aer indiferent și a plecat. Nu m-am luat după ea, am pornit în direcția opusă, cu sufletul mâhnit. Asta se întâmpla într-o vineri. Duminică, după-amiază a venit la mine. Tocmai mă întorsesem de la cinematograf („Uraganul") și mâncam, când a apărut pe ușă. Am invitat-o să stea la masă cu mine și a rămas aici până la ora 5, făcându-și de lucru cu răsfoitul cărților. La plecare i-am dat câteva cărți. Peste alte câteva zile, a revenit, tot devreme. „La 3 mă duc la cinema, la «Paderewski», mi-a spus de la început. Ieri, sâmbătă, nu ieșisem din casă toată ziua. Dimineața am scris ceva pentru „Vremea", am luat masa, iar după aceea, în cameră fiind liniște, cald și curat, stăteam întins în pat și citeam pagini din Proust. Pe la 2, apare L. Cu o

www.ziuaconstanta.ro

mină proaspătă, înviorată, într-o rochie frumoasă, cu pantofi noi, dar cu același palton de păr de cămilă, care se învechește. Era bine dispusă, drăguță, cum n-o văzusem de multă vreme. Mi-a spus că a făcut demersuri la Iași, să-și dea acolo examenele, căci cu profesorii de aici nu se înțelege. Am vorbit și despre altele și despre bani. N-are nevoie momentan, dar îi va trebui mai târziu pentru examene. De acasă primește puțin, căci mama ei îi trimite bani fratelui său, care urmează Dreptul la Paris, iar fratele de aici, contabil la Cartea Românească, nu-i dă nimic, fiindcă nu-l lasă nevastă-sa. A mai fost vorba despre „frăția" noastră, însă n-am putut discuta prea mult căci deodată mi-am adus aminte că trebuie să mă duc la Bibliotecă, deoarece aveam cheile de la birou la mine. Am lăsat-o în camera mea, unde era cald și plăcut și unde mi-a spus că va sta până la ora 6.

Îmi dau seama acum că în mine nu mai e o luptă de a *păstra* o relație cu ea, ci o luptă crâncenă între *a rupe* această legătură și a *nu o rupe* încă, din motive etico-umanitare. Mă simt și eu foarte vinovat față de această mică și nefericită pasăre rătăcită, și nu vreau s-o arunc pe fereastră înainte de a trece timpul neprielnic ei.

Astă seară citesc „*De profundis*" al lui Oscar Wilde. O carte pe care aș putea să o citesc în fața ei, de la început până la sfârșit, căci pare a fi scrisă de mine, pentru ea.

22 februarie

Toată ziua lectura din „*De profundis*".

Seara, la „Café de paix", unde trebuia să discut în legătură cu o colaborare la revista „Veac nou". Dintr-o boxă alăturată, mă aud chemat de cineva. Erau Stamatiad și Davidescu. Doi bătrâni – un poet, un bătrân, nici poet, nici copil, dar și una și alta în bătrânețea lui simpatică. De câte ori mă întâlnesc cu acești doi stâlpi ai cafenelei și doi slujitori devotați ai muzelor – mă bucur, fiindcă regăsesc la ei dragostea de poezie a celor de altădată, despre care citim acum numai prin cărți. Par doi supraviețuitori din altă epocă. Și totuși, ne găsim gusturi și preocupări adesea comune. Stamatiad îi iubește ca și mine pe Baudelaire și Oscar Wilde, iar Davaidescu – pe care l-am cunoscut prima dată la „Vremea" – pare frământat de aceleași probleme ca și mine. Astăzi, vorbind despre situația politică, mi-a spus: „Trebuie să fim fericiți, și tu și eu, că trăim asemenea momente istorice. Neamul

www.ziuaconstanta.ro

românesc trebuie să arate dacă e demn să stăpânească cei 390.000 km^2 sau nu ... " Făcea aluzie la schimbarea de guvern şi la hotărârea regelui de a lua frânele în propriile mâini. Când am ieşit, după ce s-a despărţit de Stamatiad, m-a rugat să-l conduc cinci minute (până la Corso, căci trecea dintr-o cafenea în alta). Pe drum, i-am spus că citesc „*De profundis*" şi s-a arătat tot aşa de entuziasmat pentru această carte ca şi mine. Dar el nu ştia că eu sunt un condamnat (în dragoste) care îşi caută iertarea.

Azi toată ziua m-am gândit la L. Azi noapte am visat-o. Simt iarăşi clocotind în mine un ocean de cuvinte strânse pentru ea. Aş vrea să-i vorbesc. Dar în duioşia mea e amestecată prea multă durere, cu tot atâta plictis.

26 februarie

Se încheie astăzi o săptămână pe care am petrecut-o în modul cel mai ordinar posibil. O săptămână în care nu văd nimic frumos, ci numai trivialităţi, excese, păcătoşenii. Chefuri cu echipa Ifrim, vizite la casele de toleranţă, seri pierdute la cafenea. În cursul acestei săptămâni am aşteptat-o pe L.. dar n-a venit. Aveam atâtea să-i spun (după lectura lui O. Wilde), însă parcă e un făcut, tocmai atunci când sunt mai dispus să-i vorbesc, nu apare. Dacă ar fi venit la mine, m-ar fi scutit de multe întâlniri ce nu mi-au lăsat în suflet decât zgură şi cenuşă. În cursul acestei săptămâni am votat Constituţia (ce frumoasă zi a fost joi, când ne-am dus la vot în grup cu toţi salariaţii de la Primărie), în cursul acestei săptămâni am primit la Bibliotecă un telefon anonim – anonim, fiindcă a sunat dar n-a spus nimic – la care eu am răspuns în receptor: „Îţi aud *înăbuşitoarea* respiraţie" şi la care ea – căci era L. desigur – a trântit receptorul în furcă. În săptămâna asta am omorît o seară – seara Constituţiei – la poetul A. T. Stamatiad. M-a luat de la „Café de la Paix" să mă ducă acasă la el şi să-mi arate cărţile din biblioteca sa. Am mers cu tramvaiul până la biserica greacă, am făcut apoi câţiva paşi pe jos, am intrat într-o casă stil bloc, am urcat pe scări, la etaj, şi de cum am ajuns în apartamentul său (două camere) a început să scoată din rafturi, volume după volume, arătându-mi-le cu un aer mândru şi furios totodată: „Poftim! Na! Uite! Priveşte! Am ceva, nu? Ai văzut ceva la mine, nu?" Am văzut într-adevăr câteva ediţii rare din Baudelaire şi Oscar Wilde, fotografii şi facsimile, o imagine a lordului Douglas, alta a unui Baudelaire cu

www.ziuaconstanta.ro

mină de sfânt sau de demon. Poetul m-a oprit apoi la masă, unde ne-a servit d-na Stamatiad, o bătrânică pirpirie şi resemnată, care mi-a inspirat milă. Nu pot spune că a fost o masă: o supă cu parmezan, un fel de pârjoale de spanac, un pahar de vin şi o jumătate de măr. Totuşi ... După cină, am trecut iarăşi în „biroul" său unde era o dezordine pe cât de mare pe atât de dezagreabilă. Un pat înconjurat cu rafturi de cărţi, un pat din acelea de spital, cu picioare şi vergele de fier, un birou năpădit de hârtii aruncate în neştire, pe fereastră, pe scaune, pe jos cărţi şi reviste împrăştiate, grămezi de medicamente pe noptieră, o scuipătoare în mijlocul odăii – în sfârşit, o atmosferă şi interior de poet „blestemat". Iar pretutindeni plutea tragedia gazdei: un poet îmbătrânit, ros de plictiseli familiale, apăsat de grija posterităţii, ruinat de boală, de singurătate etc. Regret că am cunoscut un asemenea menaj. Am să-mi pierd toate iluziile despre falnicul poet care tronează la cafenea cu alura lui de muşchetar „sans peur et sans reproche" ... şi cu mustăţile lui de berbant irezistibil ... Şi, în sfârşit, săptămâna asta am fost la trei femei, fiecare dezgustându-mă pe rând, mecanizându-mi voluptatea şi luându-mi banii. Ce poate fi mai trivial?

3 martie

La Institutul Francez sunt frământări adânci în legătură cu unificarea diferitelor grupuri şi asociaţii „franco-române" şi alegerea unui comitet. Se face o adevărată propagandă electorală printre membrii Institutului Francez, printre studenţi, intelectuali, publicişti şi chiar vedete politice, pentru ca în ziua „alegerilor" să învingă una sau alta dintre tabere. Au intrat în competiţie Asociaţia „Amicii Franţei", Asociaţia „Tinerimea Amică româno-franceză" şi un grup independent, din care fac şi eu parte, înjghebat sub auspiciile Institutului, cu sprijinul direct al lui Dupront[34]. Lupta se dă între grupul lui Şerban Cioculescu, acela al lui George Bălănescu (un aspirant la poziţii politice înalte) şi grupul nostru, al cărui comitet e format din A. Alicu, Miron Constantinescu, Rafael Cristescu, Eugen Ionescu, Pericle Martinescu, Al. Mironescu, Mircea Nădejde, Corina Niculescu, Gh. Stancu, Simion Stolnicu, Ştefan Todiraşcu, Bucur Tincu şi Teodora Voinescu. Unii sunt studenţi, alţii consacraţi ca publicişti. Dupront ne simpatizează pe noi, dar ceilalţi au susţinători mai tari în lumea politică şi la legaţia franceză (Bălănescu are girul ambasadorului Franţei), unde noi nu avem legături. Cioculescu se agită

www.ziuaconstanta.ro

mult să capete preşedenţia viitorului comitet al asociaţiei unice şi s-ar putea s-o obţină. Gruparea noastră e hotărâtă să facă opoziţie. Iată-mă amestecat şi în chestiuni ... electorale.

Este pentru a doua oară. Prima dată, s-a întâmplat acum vreo 5-6 ani, când am figurat pe lista lui Neagu Rădulescu în alegerile pentru conducerea Societăţii studenţilor în Litere şi Filozofie. Şi acolo erau mai mulţi poeţi pe listă, şi am căzut cu succes. Mi-e teamă să nu păţim acelaşi lucru şi acum, deoarece nu avem printre noi nici un om cu experienţă politică şi cu relaţii. Dar vrem să dejucăm planurile diverşilor arivişti şi în această privinţă conducerea Institutului Francez ne încurajează. Azi am avut o consfătuire, cei 13 de mai sus, la Institut, unde am fixat modul de acţiune. În primul rând să atragem de partea noastră pe cât mai mulţi dintre cei ce vor fi chemaţi să voteze la constituirea viitoarei asociaţii. Problema este, cine să fie în capul listei, spre a contracara lista lui Cioculescu şi pe a lui Bălănescu. Eugen Ionescu are aspiraţie în acest sens, dar nu prezintă destulă seriozitate. Probabil va fi Al. Mironescu, cel mai în vârstă dintre toţi şi pe deasupra om cu prestanţă (fizică şi intelectuală). Dar Şerban Cioculescu ne priveşte cam de sus, cu amicii lui (Vladimir Streinu, Vianu, Sebastian etc.), iar demagogul Bălănescu trage sforile peste tot – până la ambasador – străduindu-se să pună mâna pe „şefie", care i-ar aduce multe avantaje.

11 martie

Ne amuzăm, zilele acestea, să răspundem la *Chestionarul lui Marcel Proust*, ca un fel de sondaj în propria noastră existenţă. Iată întrebările (lui Proust) şi răspunsurile *mele*:

1 *Quel est, pour vous, le comble de la misère?*
- Să ai totul, să simţi că nu-ţi mai lipseşte nimic.

2 *Où aimérez vous vivre?*
- Într-o casă singuratecă, la marginea mării.

3 *Votre idéal de bonheur terrestre?*
- Posibilitatea de a călători, oricum şi oriunde.

4 *Pour quelles fautes avez-vous plus d'indulgence?*
- Pentru cele care nu fac rău altora.

5 *Quels sont les héros de roman que vous préférez?*
- Lewis Alison şi Sparkenbroke (eroii lui Charles Morgan)

www.ziuaconstanta.ro

6 *Quel est votre personage historique favori?*
- Ludovic al II de Bavaria
7 *Vos héroines favorites dans la vie réelle?*
- Femeile lipsite de prejudecăți
8 *Vos héroines dans la fiction?*
- Cele interpretate de Katherine Hepburn.
9 *Votre peintre favaori?*
- Giorgio de Chirico.
10 *Votre musicien favori?*
- Beethoven.
11 *Votre qualité préféré chez l'homme?*
- Spiritul de aventură. Independența.
12 *Votre qualité préféré chez la femme?*
- Frumusețea. Ingenuitatea.
13 *Votre vertu préférée?*
- Sinceritatea.
14 *Votre occupation préférée?*
- Lectura.
15 *Qui auriez-vous aimez être?*
- Byron.
16 *Le principal trait de mon caractère?*
- Orgoliul.
17 *Ce que j'apprecie le plus chez mes amis?*
- Facultatea de a mă înțelege.
18 *Mon principal defaut?*
- Timiditatea.
19 *Mon rêve de bonheur?*
- O femeie pe care s-o iubesc și să-mi fie devotată.
20 *Quel serait mon plus grand malheur?*
- Pușcăria. Privațiunea de libertate.
21 *Ce que je voudrais être?*
- Un scriitor apreciat (nu neapărat celebru).
22 *La couleur qu je préfère?*
- Roșul.
23 *La fleur que j'aime?*
- Ghiocelul (Inocența).
24 *L'oiseau que je préfère?*
- Ciocârlia.
25 *Mes autres favoris en prose?*

www.ziuaconstanta.ro

- Nietzsche, Thomas Mann, D. H. Lawrence, Malraux, Montherlant, André Gide.

26 *Mes poètes favoris?*
- Baudelaire, Rimbaud

27 *Mes héros dans la vie réele?*
- Panait Istrati, Gauguin, André Malraux.

28 *Mes héroines dans l'histoire?*
- Ecaterina a II-a a Rusiei.

29 *Mes noms favoris?*
- Mariana Alcoforado, Lola Montes, Veronica Micle, Eleonora Duse.

30 *Ce que je déteste par-dessus tout?*
- Arivismul. Snobismul.

31 *Caractères historiques que je meprise le plus?*
- Tiranii.

32 *Le fait militaire que j'admire le plus?*
- Anti-militarismul.

33 *La réforme que j'admire le plus?*
- Aceea care ar fi în favoarea țăranilor.

34 *Le don de la nature que je voudrais avoir?*
- Calmul, măsura.

35 *Comment j'aimerais mourir?*
- Întrebare sadică. N-aș vrea să mor.

36 *Etat présent de mon esprit?*
- Impacienta.

37 *Ma dévise?*
- Trăiește intens și sincer.

17 aprilie

Numărul de Paște al „Vremii". Două pagini de la mijloc, cu titlul: *Maria din Magdale*. O biografie romanțată pe care am scris-o consultând evangheliile și gândindu-mă la mine, la viața mea interioară secretă. Fiecare om trăiește cu adevărat și intens, poartă în el câte un Iisus și câte o Magdalenă.

- Cu acest caiet încep o nouă serie de jurnal intim. Nu știu dacă până acum am ținut sau nu, un asemenea jurnal, fiindcă nu știu dacă tot ce am scris mai înainte poate fi luat în vreun sens în serios. Sper ca de aici încolo să pot nota în acest caiet cu mai multă seriozitate,

www.ziuaconstanta.ro

faptele mai importante şi mai frumoase din viaţa mea. De asemenea, reflecţiile, regretele, lenea mea, toate vor fi consemnate aici în măsura în care mă vor vizita. Bănuiesc însă că lenea va deţine locul întâi, fiindcă înseşi aceste rânduri le aştern copleşit de marea ei învăluire.

1 mai

Notez tot mai rar în acest caiet, nu mă trage inima să mă apropii de el. De fapt, despre L., căreia îi consacram toate gândurile şi sentimentele mele, acum am puţine lucruri de spus. Iar celelalte, sunt atât de banale, că nici nu merită să le menţionez.

Singurul eveniment ce mă scoate puţin din amorţeală este apariţia în numărul de săptămâna asta al „Vremii" a biografiei romanţate despre „Ludovic al II-lea de Bavaria, regele melancoliei", pe care am scris-o imediat după Paşte. În acest număr a apărut prima parte, urmând ca partea a doua să apară în numărul viitor. Textul este frumos paginat, cu un clişeu la mijloc, şi mă bucur, fiindcă despre acest personaj se vorbeşte pentru prima dată la noi. Dar eu am pus şi ceva din mine, deşi e vorba de un rege (puţin cam nebun – dar oare eu sunt un om sănătos?), e adevărat îndrăgostit de frumos, în special de muzică şi căruia i se datoreşte templul de la Bayreuth, construit pentru opera lui Wagner.

9 mai

Acum două zile – la 7 mai, ora 2 p.m. – a murit Octavian Goga. Ieri dimineaţă, duminică, au apărut în toate ziarele articole despre marele dispărut. Încă de sâmbătă, când vestea s-a anunţat prin ediţii speciale, mă tulburase profund această moarte survenită pe neaşteptate. Ieri însă, citind articolele ce i se consacrau, am fost pur şi simplu îndurerat până la lacrimi. Parcă murea cineva din jurul meu, din familia mea. Goga, 58 ani, este primul mare poet la a cărui dispariţie asist. Mi-a fost imposibil să stau acasă, fiind cotropit de o durere inexplicabilă şi ciudată. M-am dus la poetul Ştefan Baciu să vorbesc cu el despre Goga. Dar, spre surprinderea mea, poetul – pe care mă aşteptam să-l găsesc la fel de mâhnit – nu părea prea impresionat, şi am înţeles numaidecât că în judecata lui poetul Goga era întunecat de politicianul Goga. Până aseară, am rătăcit prin grădina Botanică, privind măreţia frunţilor de stejar, aleile admirabile

www.ziuaconstanta.ro

şi verdeaţa exuberană a parcului. A fost o zi de melancolie şi singurătate, când îl înţelegeam perfect pe Ludovic al II-lea de Bavaria, bolnav de reverie, de parcuri şi castele somptuoase, de solitudine (În ultimul număr al „Vremii" a apărut partea a doua a studiului meu despre el). Ca un alt Ludovic al II-lea, rătăceam prin imensul parc şi aş fi vrut să nu mă întâlnesc cu nici un om acolo, să fiu absolut singur. Tot timpul mă gândeam la Goga, la ce a însemnat el pentru mine, căci îi recitam multe poezii învăţate în copilărie. Mă regăseam în acele poezii, ca şi cum le-aş fi scris eu înainte de a mă naşte. Simpatia pentru el ca poet mi-a rămas neştirbită, oricâte reticenţe aveam să adaug mai târziu pentru omul politic, oricâte idei aveau să mă depărteze de el.

Astăzi am scris un articol despre poezia lui. Eram sigur că „Vremea" îi va consacra două pagini. Dar când m-am dus seara la redacţie, am constatat că şi acolo oamenii erau foarte rezervaţi, aproape indiferenţi, ca şi cum nici n-ar fi murit Goga, ci ar fi vorba doar de un eşec politic mai mult sau mai puţin demn de discuţie. Am spus că am scris „ceva", mi s-a răspuns că va scrie Pompiliu un articol despre Goga - şi atât (Acum două luni s-au scris două pagini despre d'Annunzio, acum câteva săptămâni o pagină despre Bob Bulgaru; şi despre Goga un singur articol!). Am susţinut că merită mai mult, dar în zadar. Uitasem că mă aflam într-o citadelă „liberală" , şi abia mai pe urmă mi-am dat seama de ce moartea lui Goga era privită cu atîta indiferenţă. Cât de subjugaţi sunt oamenii resentimentelor personale, judecăţilor înguste! Dacă nici *poetul* Goga nu merită să i se consacre o pagină într-o revistă de cultură, la moartea lui – oricâte păcate ar fi comis omul – atunci ce să mai zic de alţii?

15 mai (duminică)

A murit profesorul Marinescu. Vestea – pe care o presimţeam de câtva timp ca inevitabilă – am primit-o azi dimineaţa, când m-a trezit din somn un hohot de plâns al doamnei Marinescu. Aseară au fost împreună, mi s-a spus, vis-à-vis, la profesorul Hortolomei în vizită şi au stat acolo până mai târziu noaptea. Profesorul era bine dispus, vioi, plin de viaţă. Au venit acasă amândoi, traversând strada şi curtea lungă, apoi fiecare s-a dus la culcare, în camera sa, totul decurgând în cea mai perfectă ordine. Azi dimineaţă, când Viorica s-a dus să-l deştepte, ca deobicei, uşa era închisă, fata a bătut de trei ori, dar

www.ziuaconstanta.ro

profesorul nu răspundea. Murise subit peste noapte, poate imediat după ce a adormit, poate în vraja vreunui vis frumos. O moarte ușoară, de înger nevinovat, la 75 ani. L-am văzut cum „dormea" pe canapeaua din cabinetul lui, pe o parte, cu un braț sub cap, cu celălalt îndoit peste piept, acoperit până la gât cu o plapumă subțire. Mă așteptam să se întâmple această nenorocire, eram sigur că profesorul va muri subit, lucrând la biroul său, mergând pe stradă sau dormind. La vârsta lui muncea ca un om tânăr, ziua la spital, apoi consultații acasă, apoi seara la masa de scris, până târziu noaptea, în camera cu ferestrele deschise spre grădină. O congestie celebrală putea să-l răpună dintr-un moment într-altul. A suferit o sincopă. A avut cea mai frumoasă moarte.

Acum două seri venise L. la mine. În curte se întâlnise cu profesorul. Mi-a povestit ce glumeț era, ce galant: „Cine este doamna?" o întrebase apucând-o ușor de braț, cu o grație adolescentină. „Mă duc la dl. Pericle Martinescu", i-a răspuns ea. „A la poetul ... " - „Da, vreau să-i cer niște cărți, căci plec mâine dimineață."

- „Dar, unde pleci dumneata?" - „La Brașov". - „Îți plac brașoavele, de aceea te duci acolo", glumise el. L. Mi-a povestit toate astea acum două seri, simplu, plăcut impresionată de întâlnirea cu Profesorul. Când va afla că el nu mai este, va fi stupefiată. Doar cu două seri mai înainte o apucase de braț, vorbise cu ea ...

Așadar, după Goga, iată-l pe savantul G. Marinescu – una din cele două figuri mondiale (împreună cu Iorga) ale științei românești – stingându-se pe neașteptate. Nu aveam nici o contingență cu el (dimpotrivă pot spune că nu-i admiteam unele idei de academician prea bătrân), dar în ultimul timp îmi devenise simpatic prin faptul că trăiam în casa lui, respiram oarecum aceeași atmosferă, împărțeam același mod de viață domestică. Îl admiram cât muncește, îl respectam ca pe un veritabil savant, îl întâlneam aproape zilnic în toată modestia lui fizică și, adesea privindu-l, prindeam curaj, văzând ce puțină importanță are în existența unui om superior înfățișarea fizică. Profesorul venea de la spital ca cel mai umil muncitor, cu tramvaiul 9 care-l aducea de la Colentina până aici, la câțiva pași de casă, cu servieta totdeauna încărcată de cărți, ziare, reviste, ce-i atârna pe lângă picior până aproape de pământ, îmbrăcat modest, dar cu ochii aceia imenși în care stăruia o mare doză de energie spirituală și inteligență.

www.ziuaconstanta.ro

O somitate a medicinii mondiale s-a stins azi noapte, aici, departe de Academiile marilor metropole ce-l primiseră ca membru, departe de confrații internaționali ce-i urmăreau activitatea și-i cercetau studiile. În România se produce încă un gol prin moartea Profesorului. Vestea va fi transmisă imediat și va străbate tot pământul, Profesorul Marinescu a decedat. Ochii lumii se vor îndrepta încă o dată către România, plini de curiozitate și, desigur, de admirație. În lumea științifică, Profesorul Marinescu nu-și va găsi urmaș. El, cel pornit din cea mai modestă pătură socială, cel în a cărui viață se rezuma ceva din structura cea mai autentică a românismului organic, produce azi un gol, nu numai în țară, dar în întreaga lume științifică. Asemenea dispariții trebuie însemnate cu litere roșii în filele istoriei noastre. I se vor face, cred, funeralii naționale.

16 mai

Azi noapte am făcut de veghe la căpătâiul Profesorului. E pentru prima dată când îndeplinesc oficiul acesta straniu de a păzi un mort noaptea (A-l păzi de pisici, cum se zice). Profesorul a fost întins pe canapeaua pe care murise, în cabinetul lui de lucru, unde a fost privegheat până seara târziu de d-na Marinescu, de Matei, cele două Marioare (fiica și nora), apoi după miezul nopții am rămas eu împreună cu doi elevi ai lui, Dr. Olteanu și dr. Caratzali, stând acolo până dimineața.

Era liniște, pe fereastra deschisă năvăleau în casă miresmele grădinii, dar înăuntru era cald. Am stat la taifas cu cei doi tineri doctori și timpul a trecut repede. Mai ales ei, erau foarte emoționați, le murise „maestrul" și se aflau în intimitatea cabinetului său. Biroul era încărcat de cărți, reviste, jurnale aruncate în dezordine, de prospecte medicale și diverse caiete și carnete folosite de Profesor. La un moment dat, răsfoind o agendă medicală ce-mi căzuse din întâmplare în mână, am descoperit pe o pagină, scris cu creionul, mai mult eboșat, mărunt, abia lizibil, un scurt „testament" al defunctului: „Nici o floare, nici un discurs", așa se începea consemnarea ultimelor dorințe ale savantului. Am citit cu atenție mai departe, abia descifrând textul. Profesorul adăuga că banii necesari florilor dorește să fie dați oamenilor săraci, căci sunt atât de mulți cei ce suferă în această lume, iar în privința discursurilor, își arăta marea părere de rău că lumea românească, politicienii în special, nu fac altceva decât discursuri, fără

www.ziuaconstanta.ro

a înțelege nimic și fără a remedia cu nimic tristele realități. Când oare conducătorii acestei țări își vor da seama de greșelile lor? Scurtul testament, schițat cu creionul pe o pagină de agendă de buzunar, se încheia cu o ultimă dorință: în fiecare an la 23 februarie (ziua sa de naștere, 1863) să se consemneze munca sa printr-o adunare și o conferință despre lucrările sale de neurologie, urmată de o cuvântare a sa imprimată la gramofon.

În mijlocul cabinetului său, Profesorul stătea întins pe canapea, cu fața spre becul din plafon, cu brațele pe piept, o singură lumânare la căpătâi, câteva fire de brad în jurul său și un singur buchet de lalele depus la picioare. Avea o înfățișare foarte frumoasă, încât nici nu s-ar fi zis că e mort, ci doarme. Le-am arătat celorlalți doi descoperirea mea din agenda Profesorului, și am transcris pe o bucată de hârtie acest testament, pe care dimineața, i l-am dat doamnei Marinescu. În cursul zilei, după ce i s-a făcut îmbălsămarea și i s-a luat masca, trupul neînsuflețit al Profesorului a fost transportat la Facultatea de Medicină.

18 mai

Azi a fost înmormântat Profesorul. Am fost și l-am văzut pe catafalc în hall-ul Facultății de Medicină. Era o căldură înăbușitoare la ora două. La ora trei a început slujba religioasă. Lume foarte multă, a cărei răsuflare făcea și mai mare căldură. La ora patru, sicriul a fost scos afară, pe un soare arzător și depus într-o mașină funerară. Bulevardul Regele Carol II, străjuit de copacii imenși, încununați de verdeață, era plin de automobile ce mergeau pe trei rânduri, încet, spre chei. Apoi convoiul a pornit mai repede, spre Bellu. Fără pompă, fără fanfară, fără coroane de flori, o simplă coloană de automobile ce se îndrepta spre cimitir. *Testamentul* fusese respectat.

La cimitir a fost depus într-o groapă – fără cavou – simplu, ca orice muritor de rând. Savantul nu mai există - și parcă nici n-ar fi existat vreodată. Ce puțin lucru e viața unui om! O iluzie e totul ...

Acum, seara, aici, în casă, e pustiu, restriște, curtea îndoliată, parcă toți ar fi fugit.

*
* *

www.ziuaconstanta.ro

De la cimitirul Bellu, n-am venit acasă, la pomană, m-am dus la Fundație. Acolo m-am întâlnit cu Kity Samons, pe care n-o mai văzusem de doi ani. Cât s-a schimbat, Doamne, cât s-a schimbat aceeastă fată atât de frumoasă, care trebuia să fie logodnica lui Suluțiu și în fața căreia acasă la ea, l-am văzut pe Emil Botta făcându-i declarații de dragoste, în genunchi. Mi s-a părut îmbătrânită, fără strălucirea de altă dată ... Iar mie mi se pare că L. e aceeași de acum trei ani.

19 mai

Silit de nevoi, m-am dus la Direcția Financiară să cer un aconto din salariu. Acolo mi s-a spus însă că nu mi se poate da aconto, întrucât nu am deciziile de reintegrare. Într-o clipă mi-a fugit pământul de sub picioare. Așadar, sunt tot pe dinafară! La 1 aprilie fusesem concediat – sub motivul economiilor bugetare – dar m-am dus la primar[36], am vorbit cu el, m-a asigurat să n-am nici o grijă, totul se va aranja. După o lună jumătate – astăzi – constat că nu s-a aranjat nimic. Sunt în aer.

Odată cu somnul care m-a părăsit de câteva zile, mi-am pierdut acum și liniștea sufletească, siguranța zilei de mâine, optimismul, încrederea în viață. Sunt dezarmat, obsedat de tot felul de gânduri stranii, fug de oameni, ca și cum mi-ar face rău, nu pot să scriu, nu pot să gândesc – nu pot nici să plec, nici să stau, nici să trăiesc, nici să mor. De două săptămâni am pe șantier „Visul unei nopți de vară". Tocmai când credeam că am să termin această nuvelă, a intervenit moartea Profesorului, care m-a răpit de la lucru și m-am lăsat năpădit de torentul impresiilor produse de această moarte. Luna mai a trecut, fără să mă fi ales cu nimic. Am petrecut-o în modul cel mai anost, fără suferință, fără bucurie, fără nici o dragoste sau ură. Hotărât, dacă am s-o duc așa, viața mea se apropie de sfârșit ...

Pe deasupra tuturor, mai plutește și obsesia L. După o lună și ceva de „fericită vacanță", cum îi spusesem ei, a reapărut într-o seară în calea mea. Cât timp n-o văzusem fusesem liniștit. Dar mă gândeam mereu la ea, ce-o fi făcând, cum o fi ducând-o. După ce ne-am întâlnit în oraș, a venit apoi, cu două zile înainte de moartea Profesorului, la mine.

www.ziuaconstanta.ro

20 mai

Articolul despre Goga din „Vremea", al lui Pompiliu Constantinescu, e cel mai bun din câte am citit la moartea poetului. Deşi, ici-colo, are câte o subtilă insinuare, totuşi articolul e admirabil, prinzând cum nu se poate mai bine locul lui Goga în cultura politică românească, precum şi figura lui ca om.

„Universul literar" de săptămâna aceasta publică, în facsimil, ultima poezie a lui Goga, intitulată „Cântă Moartea":

Îmi cântă moartea la fereastră
Ca o vecernie-n surdină,
Îmi cântă-ncet povestea noastră,
Un joc de umbre şi lumină.

Eu o ascult în noaptea mută.
Din adâncimi îmi creşte mare;
Întreaga viaţa petrecută
La căpătâiul meu răsare.

Şi cum sub tâmpla mea fierbinte
O lume veche-mi reînvie,
Nu câte-au fost îmi vin în minte,
Ci câte-ar fi putut să fie.

Frumoasă poezie! Dar impresionantă prin presimţirile ei ... Aflu că Goga ar fi murit în urma unei escapade bahice la Cluj, cu Alex. Hodoş, directorul „Ţării noastre".

Oricum ar fi, moartea i se trage de la lovitura din februarie, când a fost înlăturat atât de brutal de la putere. Un politician de rând ar fi suportat altfel această ofensă, poetul din Goga n-a suportat-o, chiar dacă politicianul din el ar fi făcut un compromis moral.

- Din André Suarès:

„Il m'a toujours semblé que dans l'artiste, quelle que soit la fureur du sens propre, l'ordre doit se faire à la fin, et il se fait. A une condition: que l'artiste soit capable de produire un chef-d'oeuvre. Un véritable artiste rétablit par son oeuvre tout ce qu'il a detruit".

„Le culte de la beauté n'est pas une religion tranquille".

„Dans la foi, le saint est le prince du sang".

www.ziuaconstanta.ro

„Les revolutions naissent de l'intestin: elles se forment dans les cerveaux de quelques-uns et grandissent dans l'intestin du peuple".

„La fatalité de l'ideal este parfaite en Don Quichotte".

„Et, selon mon goût, qui dit faiblesse, dit impureté: elle n'est pas declarée, mais elle est près de l'être. Rien n'est pur que ce que résiste, et ne craint pas la lutte. Rien n'est mieux armé pour la vie, que ce qui ne rédoute pas de la perdre, et brave la mort".

„Et il (Tolstoi) se jetait parfois, tête brisée, au fond du degout, pour l'oublier – de honte de vivre à son ivresse".

„Et plus grand est l'esprit, plus il doit être docile à ne pas blesser mortellement la toute puissante fragilité du coeur, essence de la vie".

„Tolstoi, l'Homère et le Luther du monde slave ".

„Baudelaire me rend Job à Paris. Son fumier est la vie. Le siècle est sa lêpre".

„Il ne triomphe que dans la douleur, sans temoins, à domicile; et son humilité secrete l'emporte encore sur son orgueil".

„Où elle n'est pas douleur, sa volupté est réverie".

„Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, trois malades de la même peste. Tous les trois en sont mort: Rimbaud tué en esprit et vidé de son âme, des se vingt-cinq ans; Verlaine, déchu de toutes les manières; et Baudelaire, impeccable jusqu'a la fin".

23 mai

Am fost două zile la Constanța, unde m-am bucurat de mare și soare, spălându-mi sufletul de melancolii. Am întâlnit-o acolo pe oacheșa mea prietenă, Magda B., fata cu fizionomie exotică și nostalgii de mare călătoare. Mi-a povestit ce frumos voiaj a făcut, chiar în luna aceasta, în Dalmația, de unde tocmai se întorsese. M-a chemat acasă la ea și într-o spațioasă odaie, cu vedere spre port, într-o după amiază de duminică, am stat de vorbă până la coborârea nopții. Am constatat că e o fată încântătoare, a cărei pasiune sunt călătoriile, pe care le și face când vrea și unde vrea. Se plânge doar că nu-și găsește o tovarășă la fel ca ea, să poată străbate lumea împreună. Nu mi-a spus „tovarăș de drum", ci *tovarășă*, dar cred că marea ei dorință este să aibă un prieten amator ca și ea de hoinăreli ... Exceptând dinții, Magda e o fată frumoasă, cu părul ei negru ca abanosul, cu ochii mari, plini de reverii, cu acel glas dulce care-i trădează un suflet bun și generos. Mișcările și gesturile ei au multă feminitate și în general pare

www.ziuaconstanta.ro

o ființă tăcută, deși la telefon vorbește cu plăcere și cu o intonație cuceritoare. O întâlnire și o convorbire cu ea este tot ce poate fi mai reconfortant.

Restul timpului la Constanța l-am petrecut aproape numai în convorbiri cu marea, care m-a primit foarte suavă și seducătoare. Totuși, în provincie nu sunt eu, și acolo mă depărtez de atmosfera literară ce trebuie să-mi otrăvească mereu sângele. Acolo uit că trebuie să scriu, să citesc, să-mi continui acest calvar al ceasurilor petrecute în fața hârtiei.

27 mai

Mă obsedează imaginea Magdei B. și încântătoarea după amiază de duminică petrecută în camera ei de pe Bd. Ferdinand, cu vedere spre port. Am scris în amintirea acelor clipe următoarea poezie, intitulată „Pontică":

Cu profilul tău ermetic conturat pe orizont
Marea capătă în zare o culoare mai suavă.
În figura ta se scaldă tot acest ilustru Pont
Ca-ntr-o vastă reverie melancolică și gravă.

Ce gânduri grele te frământă, ce drumuri lungi te cheamă,
Căci te surprind din nou lângă fereastră, visătoare.
Apusul te-mpresoară cu reflexe de aramă
Și-ți crează aureola unei brave călătoare.

Din brațul tău întins nostalgic spre zări – albastre apar
Corăbii cu himere plutind ușor pe sub lunùle
Printre degetele-ți transparente de diafan cleștar
Se zbat în zboruri grațioase aripi de libelule.

Cu fiecare gest mă faci să văd culori din alte țări:
Aud atâtea melodii ciudate în vocea-ți clară!
Stau lângă tine și te-admir, dar parc-alerg prin depărtări
Pe care astăzi le străbat, cu sete, întâia oară.

Ai gust de rodie, de ananas, de portocală?
În ochii tăi sunt râuri și insule de reverie.

www.ziuaconstanta.ro

Eşti oacheşă la piele ca o prinţesă tropicală
Şi talia ţi-e mlădioasă ca un fir de cochilie.

Exali parfumul unei jungle, ai aer de mulatră
Şi în rochia ta foşnesc împărăţii de colibri.
Spune-mi, din ce neam regesc cobori – sau din care şatră –
Şi de ce te uiţi mereu spre portul cu decorul gri? ...

1 iunie 1938

Aş putea spune că sunt fericit, adică nu mă torturează nimic, nu mă apasă nici o grijă, cu toate că nimic nu-mi prisoseşte, cu toate că sunt mai sărac decât oricând. Totuşi această linişte a sufletului şi spiritului meu mă îngrijorează mai mult decât cumplitele sfâşieri de altă dată: să se fi terminat oare cu mine? Nici o durere şi nici o bucurie nu mă clatină şi nu mă înfioară. Peste tot, pustiu, linişte. Azi am revăzut – pentru a câta oară? – o fată frumoasă pe care o admir în tăcere şi care, mai mult ca sigur, îmi presimte secretul sufletului. Dar nu mai am cheful, nici nebunia, să mă îndrăgostesc ca altă dată. De ce, de ce nu mă mai simt în stare să trec înot oceanul de furtună, să escaladez munţi prăpăştioşi, să înving hoarde de stihii, alergând după aceea a cărei imagine a intrat în inima mea? A trăi fără a fi îndrăgostit, fără a fi nebun, e o tristă inutilitate. În momentele acestea cred că sunt foarte aproape de oameni, întrucât trăiesc viaţa lor, liniştea lor, indiferenţa lor – groaznica lor platitudine. Pe cerul existenţei mele nu arde acum nici un soare negru, nu străluceşte nici o stea seducătoare. Magda e departe, şi ea nu este ceea ce ar putea să fie ... Cu L. nu m-am întâlnit de aproape o lună, şi numai ea ar putea reaprinde în mine pârjolul demonilor ce formează bucuria şi tragedia mea de a trăi. Ceea ce e mai rău, este că nici nu simt măcar dorinţa de a o revedea. Mă feresc chiar s-o revăd, fiindcă nu mai sunt *eu*, cel pe care-l ştie ea, sunt acum un om ca toţi ceilalţi, şi n-ar mai găsi la mine nimic deosebit care s-o atragă şi s-o intrige.

2 iunie

Am vizitat expoziţia de gravuri germane din sec. XV şi XVI, de la muzeul Toma Stelian. Gravura germană reprezintă, într-adevăr, în

www.ziuaconstanta.ro

istoria artei, o perioadă distinctă, curioasă şi extraordinară. Fantezia dezlănţuită, cu motive şi viziuni infernale, Teratologice sau din domeniul coşmarului, a artiştilor acelei vremi, formează în istoria artelor o perioadă mai halucinantă decât suprarealismul, sau chiar decât ilustrele deliruri ale unui Breughel, Bosch etc. Şi parcă în nici un alt gen subiectele fantastice nu-şi găsesc o realizare plastică mai grăitoare ca în gravură. Gravura pare anume destinată să ilustreze infernul (De altfel, ilustraţiile la Apocalipsul lui Ioan sunt excelente şi ca realizare şi ca putere de sugestie),

În faţa acestor gravuri mi-am dat seama de slaba realizare a nuvelei mele fantastice „Visul unei nopţi de vară". În intenţie, o concepusem tocmai în forma acestor gravuri. Dar a ieşit altceva, romanţios, sentimental. Nuvela e acum la Titi Donescu. I-am dat-o aseară. Poate că am să i-o cer îndărăt ca s-o prelucrez. În forma actuală, deşi publicabilă, ar fi destul de fadă.

Sunt singur şi continui să citesc cartea lui André Suarès despre Cervantes, Tolstoi şi Baudelaire. Pe fereastră privesc la casa din faţă, cu balconul unde două femei stau trântite în chaise-longuri şi citesc, făcându-şi siesta. E cald, din oraş ajunge până aici vuietul surd de tramvaie, de trăsuri cu cai, de zgomote diverse - şi tare aş vrea să fiu alături de una din cele două femei care dormitează în balconul din faţa ferestrei mele. În curte, Traian[37)], cu mâna în buzunar, se plimbă, umblând după o fată care nu se uită la el.

4 iunie

Azi noapte m-am plimbat, singur, până la două, pe străzile cartierului Silvestru: pustii, aristocrate, feerice. E cartierul unde am locuit cândva şi care mi-a rămas foarte drag. De câte ori mă plimb, fie ziua, fie mai ales noaptea, pe aceste străzi mă simt bine, ca şi cum aş face o baie în fantastic. În drumul spre casă, am rupt un trandafir din rondul din faţa bisericii Silvestru, şi l-am pus într-un pahar cu apă, pe biroul ce pare mai vesel acum. Îmi plac enorm florile – în deosebi trandafirii, trandafirii proaspeţi ca nişte pasiuni violente - şi prezenţa lor în odaia mea are puterea de a izgoni tristeţele ce mă asaltează.

În timpul somnului am visat-o pe L. (Desigur, ea s-a gândit la mine!) Visul era frumos. Parcă îmi rămăsese de la ea, la despărţire, un geamantan încărcat cu fotografii. Pe dosul fiecărei fotografii era scris ceva de mâna ei, L., câte un fragment din viaţa sa. Am citit cu o mare

www.ziuaconstanta.ro

curiozitate toate textele de pe fotografii, și constatam cât de bogată, cât de originală e viața ei.

Am fost la Fundație, în cursul dimineții. De acolo, cu Ștefan Baciu, ne-am dus la „Universul literar", unde am dat peste o mulțime de tineri poeți înfometați, așteptând ca Victoraș[38] să le aprobe câte o sută de lei pentru vreo poezie publicată sau în curs de publicare. Dintre ei mă consider și eu momentan, căci prin buzunarele mele suflă vântul. Chiria n-am plătit-o,bani n-am mai văzut de-o lună, vin n-am mai băut de-o ... săptămână. Dar ceea ce mă îngrijorează cel mai mult e să nu pierd excursia din Italia. Anton ar fi tare dezamăgit.

După amiază a fost la mine Sandu Predescu. Îi va apare cartea despre Petroșani, „Popas pe Jii". Vrea să-l conving pe Ceglokoff să-i facă o copertă și să-i dea câteva gravuri pentru ilustrații. Mi-a spus să-i scriu o prefață. Am să i-o scriu cu plăcere, nu din alt motiv, dar din dragoste pentru prietenia lui veche, de pe băncile liceului și mai ales ca amintire a călătoriei noastre de anul trecut la Petroșani[39].

Seara am rătăcit ca un bezmetic până la miezul nopții prin oraș, prin infern ... Ce bine e aici în odaia mea, printre cărțile și hârtiile mele, în liniștea și singurătatea ce mă consolează după infernul din oraș ...

5 iunie

Mă întorc mereu la cartea lui Suarès despre Tolstoi. Mă regăsesc în multe reflecții de-ale lui. La un moment dat, m-am dus la oglindă și mi-am studiat chipul. Conformația craniului meu ciudată, fruntea mea anormală, ochii plini de suferință și reverii ies din comun. În cartea lui Suarès am dat peste multe idei ale lui Tolstoi care au fost și ale mele. La fel mi s-a mai întâmplat și alte ori, citind despre diverși oameni iluștri. E cazul să spun: Prin acest cap cu o conformație ciudată au trecut gânduri mari, dar ochii, umeziți de melancolie, le-au lăsat să evadeze și să se piardă în neant.

*
* *

În viața unui scriitor sau artist, femeia înseamnă o permanentă rezistență în calea efortului său creator. Femeia aprinde pentru un moment imaginația artistului, făcându-l să vadă, o clipă, forma ideală a Fundației, dar apoi tot ea îl împiedică să o atingă. „Femeia ne inspiră

www.ziuaconstanta.ro

capodopere, dar tot ea ne împiedică să le realizăm" (Oscar Wilde). Rolul ei e să tulbure, să agite şi să răscolească apele spiritului şi ale simţirii. Vai de artistul care, după ce şi-a aprins pipa imaginaţiei cu flacăra ce se stinge repede a femeii, nu ştie sau nu poate să arunce chibritul din mână: se va arde rău de tot!

*
* *

Nu există limbaj mai vulgar decât conversaţia dintre două femei bine dispuse. Vulgaritatea e cu atât mai mare în gura femeii, cu cât e auzită acolo unde bărbatul e obişnuit că vadă numai graţie, puritate, suavitate, şi unde natura a pus un văl de frumuseţe peste impulsurile adesea infame.

6 iunie

Nu pot să fiu îndrăgostit (adică să mă dau cu totul cuiva) şi mai ales nu pot să fiu iubit – fiindcă sunt mândru, prea mândru. Mândria crează un zid chinezesc între mine şi fascinanta lume femenină de dorul căreia mă topesc. Artistul poate să câştige prin asta, dar *omul* din mine suferă - şi ce valorează un artist într-un om care suferă mereu? Nu ştiu dacă e bine pusă întrebarea, dar mi se pare esenţială.

Dragostea. Nici o idee, nici o pasiune, nici un elan extraordinar - şi câte am cunoscut! – nu m-a adus vreodată într-o stare absolută de sclavie. Totdeauna am rămas eu însumi, chiar sub imperiul celor mai violente elanuri, pasiuni sau idei. Dragostea m-a îngenuchiat însă. Ea a făcut din mine un erou legendar, cu o aureolă strălucitoare, dându-mi puterea să învinge cele mai crâncene dureri, pentru a mă îngenuchia apoi la picioarele ei într-o umilinţă de nedescris. Dragostea m-a înălţat, dar tot ea este singura care m-a aruncat în abisuri de deznădejde. Dragostea e triumful şi înfrângerea vieţii mele. Ea este Dumnezeul vieţii mele. Orice om are nevoie de un Dumnezeu, pe care să-l adore, să-l implore, să-l deteste sau să-l blesteme, în faţa căruia să-şi poată satisface acea imensă sete de umanitate şi remuşcare sădită în sufletul celor nepotoliţi de apa dulce-amară a existenţei. Dragostea e baza ascunsă în deşertul existenţei mele, unde găsesc cele mai mari bucurii, dar şi cele mai necruţătoare chinuri. În dragoste ard şi renasc,

www.ziuaconstanta.ro

în ea îmi arunc ca într-un foc purificator, întreaga ființă, cu toate rezidurile monstruoase și cu toate sclipirile de geniu, pentru a recăpăta noi forțe în lupta cu sinusurile vieții. Dragoste, izvor de foc mistuitor și de apă vie, dragoste, matrice de unde toate pornesc și în brațele căreia toate mor, dragoste, Dumnezeu pe care-l urăsc cu violență și-l ador în umilință, cu inima veșnic înaripată și veșnic însângerată.

7 iunie

O zi plină de întâmplări, episoade și impresii diverse. Ca să încep cu cea mai nesemnificativă pentru mine, azi l-am văzut pe rege, întorcându-se de la Arenele Romane, cu Voievodul, în mașină. Veneau de la serbarea dată cu prilejul aniversării urcării sale pe tron. Curioșii stăteau pe marginea străzii și salutau ușor, în tăcere. Regele saluta și el, în dreapta și în stânga, blagoslovind poporul cu câte un zâmbet jovial. Poporul îl admira, fiindcă e monarh.

- Astăzi am văzut fresca de la Ateneu, inaugurată acum zece zile, când nu putusem lua parte la dezvelirea ei. Așteptam cu nerăbdare momentul s-o văd. Astă seară au cântat la Ateneu corurile echipelor culturale, și m-am dus numai ca să văd fresca. Ani de zile, privisem pereții goi, pe care era scris de jur-împrejurul sălii de concerte: „Loc rezervat pentru fresca istoriei românilor". De doi ani, acest loc era acoperit de schele și o bucată de pânză albă întinsă peste spațiul pictat. Știam că acolo lucrează pictorul Costin Petrescu, dar ce anume lucrează, era un mister. Acum toată lumea, la concerte, stă cu ochii pe pereți, studiind „fresca" , cu diversele ei episoade înfățișând istoria românilor de la descălecarea romanilor până la regele actual. Ca aspect plastic e bine realizată – exceptând unele „umpluturi" ce se pierd în ansamblu – însă din punct de vedere al conținutului nu mi se pare prea inspirată. Un singur episod e bine exprimat: năvălirea barbarilor. Acest episod are mișcare, e sugestiv, restul, până la sfârșit, e un discurs frumos, dar fără vreo rezonanță autentică, fără vreun fior de viață. Privind această suită de imagaini, ai crede că istoria poporului român e un lanț de sărbători, un mileniu sau două de existență în cursul căreia oamenii parcă n-au făcut altceva decât să petreacă sau să se roage. Numai voievozi „culturali", numai acte „patriotice", numai momente festive. Oare aceasta e istoria noastră? M-a impresionat primul episod, în special tristețea legionarului roman privind mormântul de la picioarele lui. Al doilea episod, al năvălirilor,

www.ziuaconstanta.ro

e magnific. După aceasta, nu remarc decât priveliștea munților ce se pierd în zare – pe panoul din stânga - și poate ceva din scena consacrată evenimentelor de la 1877. Restul e o sforăială *oficială,* care se încheie cu înfățișarea chipeșă a regelui de azi ... Dar poate că mă înșel: poate că ... o asemenea lucrare nu trebuie să aibă decât un caracter festiv, ca o serbare de 24 ianuarie. Ar fi fost însă rău dacă toată ar fi fost realizată în tonul și cu vigoarea din scena năvălirilor?

- La „Vremea" am văzut-o astă seară pe soția lui Eliade. Dezolată. Eliade e ascuns, ca să nu fie arestat, iar ea e tare necăjită, tare revoltată de indignare. „Domnule Martinescu, spune și dumneata, ce țară poate fi asta, unde slujitorii condeiului sunt urmăriți de poliție, ca niște pungași?" Într-adevăr, ce țară!

- Pe biroul lui Vladimir Donescu, directorul „Vremii", am zărit, aruncată printre hârtiile de acolo, o scrisoare care m-a întristat profund, deși n-am citit-o, deși îi bănuiesc doar conținutul. Am văzut numai începutul ei. Discreția m-a împiedicat s-o citesc, deși am avut-o sub ochi. Se începea: „Stimate domnule director, de opt ani situația mea la *Vremea* a fost dintre cele mai curioase ..." Atât mi-a fost de ajuns ca să înțeleg despre ce este vorba în această scrisoare de cinci pagini, semnată: Pompiliu Constantinescu. E o scrisoare de demisie. Tare aș vrea să nu se realizeze, cu toate că Pompiliu se află, într-adevăr, de câtva timp, într-o situație foarte jenantă pentru onestitatea și puritatea caracterului său. Pompiliu e unul dintre primii colaboratori ai „Vremii". El conducea altă dată partea literară a revistei. Cu timpul și mai ales în ultima vreme, i se cerea mai puțin avizul, tinerii scriitori (?) îl ascultau pe Titi din toate părțile, iar acesta, cu toată diplomația lui, nu izbutea să se eschiveze întotdeauna. Veneau mereu noi colaboratori și fiecare, cu cât era mai nou, cu atât avea mai mult tupeu. Se adresa direct lui Titi, care nu-i putea refuza, fiindcă gazeta avea nevoie de material. Din cauza asta, bunul camarad și critic Pompiliu trăia momente penibile în redacția invadată de neofiți. Acestea cred că sunt cauzele și conținutul scrisorii datată: „5 iunie 1938". Presimt retragerea lui Pompiliu. Fără el, „Vremea" și-ar pierde orice interes din punct de vedere literar. Ar deveni pur și simplu o gazetă unde se scrie fiindcă se plătește. Și asta n-ar mai fi „Vremea". Și fără „Vremea", așa cum o știm din ultimii ani, cultura românească actuală ar fi văduvită de ultima flacără ce, de bine de rău, mai pâlpâia încă în valul de beznă ce amenință să ne cuprindă. Cu neofiții ce încearcă să dea o coloratură politică legionară, „Vremea"

www.ziuaconstanta.ro

va fi sufocată. Îmi pare rău că trebuie să o spun. Şi dacă o spun, o spun cu tristeţe şi mai mare: „Vremea“se menţine încă, dar, dincolo de ea, literatura românească de azi e detestabilă. Au apărut, ca din pământ, foarte mulţi „scriitori“, dar toţi scriu ca să-şi facă platformă, ca să ajungă undeva, nici unul nu scrie fiindcă are în el demoni şi îngeri ce nu-i dau pace.

N-aş vrea să plece Pompiliu de la „Vremea“, deşi îl înţeleg, deşi eu însumi de atâtea ori am vrut să fac asta înaintea lui. Dar nu trebuie să cedăm, lăsând locul lichelelor. Cu toate păcatele ei „Vremea“ trebuie ajutată să nu cadă în mâna acestora. Pompiliu era singurul pe care-l mai preţuiam acolo, ca scriitor şi ca om. Vezi: „Amintiri de la «Vremea»“, în volumul „Umbre pe pânza vremii“(1985).

- Mă gândesc, în seara asta, la L. La dragostea mea, la făgăduielile noastre de a fi prieteni o veşnicie. Cum s-au dus toate ... Parcă îmi pare rău că am abandonat-o, fiindcă dacă aş căuta-o, aş găsi-o şi ea ar veni, dar nu mai pot nici s-o caut, nici s-o chem, nici s-o iubesc. Va suferi din cauza asta, ştiu - „am iubit-o şi am distrus-o“ (Byron) – dar nu pot face nimic.

Aş fi căutat-o poate, însă experienţa a doi oameni dinaintea mea nu mă lasă. Baudelaire şi Tolstoi. L. a pierdut prietenia mea din cauza acestor doi oameni a căror viaţă a fost un infern. Aş fi un imbecil să retrăiesc – a treia oară! - aceeaşi experienţă. Din suferinţele altora să păstrăm învăţăminte. Ar însemna că toată cultura mea e nulă, că toate suferinţele mele de până acum au fost în zadar. Tocmai de aceea pe L. nu pot s-o mai caut. Ar însemna că sunt cel mai slab şi mai păcătos dintre oameni, dacă n-aş avea tăria să rămân departe de L.

Şi totuşi mă gândesc astă seară la ea!

9 iunie

I-am citit lui Titi – prima lectură – nuvela mea fantastică „Visul unei nopţi de vară“. Era singur acasă, am stat liniştiţi până la 7. I-a plăcut şi se pare că mai mult decât mă aşteptam. O va publica, dar trebuie să-i găsească loc, căci e cam mare (3-4 pagini de revistă). Am fost apoi împreună la „Vremea“, am luat un exemplar din numărul ce va apare mâine (am în el un portret al lordului Halifax) şi m-am îndreptat spre ... Cotroceni, pe jos. La restaurantul de la podul Elefterie am mâncat o friptură şi am băut o halbă, apoi am intrat în Grădina Botanică. Luna era la apogeu, eu bine dispus, încât am făcut o

www.ziuaconstanta.ro

plimbare foarte romantică. Mi-e teamă chiar să nu mă îndrăgostesc de lună, ca eroul din nuvelă. Mi se întâmplă adesea să trăiesc în viață ceea ce plăsmuiesc mai întâi cu imaginația. Dealtfel, am fost martorul a încă altor două episoade neașteptate, întocmai ca eroul meu. Pe când mă întorceam din Grădina Botanică, la stația autobuzului 47, de la podul Elefterie, îl zăresc pe arhitectul Popovici, colocatarul meu. Dar el s-a făcut că nu mă observă și a dispărut în primul tramvai care a venit. Am avut un sentiment penibil: fug prietenii de mine, ca și cum aș fi un bizar doctor Estaminetus[40].

Aici, în cartier, pe Maria Rosetti, trecând pe stradă mă aud deodată chemat de un glas de femeie. Era Maricica, „fata cu romanul", prietena echipei Ifrim - Stere Dumitrescu, pe care o luam adesea cu noi în hoinărelile noastre nocturne bahice și gastronomice. Frumoasă, veselă, m-a oprit și m-a întrebat când „începem romanul". (Zice că viața ei e un roman și vrea să mi-l povestească spre a face o carte). I-am arătat luna plină ce plana deasupra orașului și i-am spus că oricând, poate mâine, poate poimânie. Vom vedea.

- Baudelaire despre Madame Bovary:

„Et pourtant madame Bovary se donne: emportée par les sophismes de son imagination, elle se donne magnifiquement, généreusement, d'une manière toute masculine, à des drôles qui ne sont pas ses egaux, exactement comme les prêtes se livrent à des drôlesses".

De reținut pentru „*Andrea Urmuz*"..

10 iunie

La Bibliotecă am petrecut câteva ceasuri fermecătoare stând de vorbă cu o fată delicioasă. Într-adevăr, după cum observa și Joubert, dacă o conversație cu un bărbat inteligent e o plăcere, una cu o femeie inteligentă, frumoasă, veselă și emanicipată e un deliciu, o simfonie. Mă aflam singur. Tocmai voiam să plec în oraș să-mi aranjez anumite chestiuni financiare (Adică să întâlnesc prietenii cărora aș putea să le cer niște bani împrumut). Pe la ora 5 a venit acolo o „cititoare", pe care o mai văzusem o singură dată, cu vreo două săptămâni în urmă. Am rămas cu ea și am vorbit până seara despre călătorii, despre Grecia (unde fusese și ea), despre viață etc. Era de o vervă spumoasă și de o vitalitate seducătoare. Stătea pe fotoliu și nu-și putea potoli neastâmpărul: râdea, se răsucea, apuca tot ce găsea pe birou și se juca

www.ziuaconstanta.ro

pe luciul cristalului. În gesturi, în priviri – ce strălucitoare priviri, și cum mă fixau! – exploda de fericire, de nepăsare, de libertate și de energie. Spre seară, ultimele raze de soare ce se strecurau până la noi străbătând paravanul teilor din fața ferestrei, îi aruncau pe frunte, în păr, câțiva bănuți de aur, blânzi și jucăuși, care o făceau adorabilă pe minunata mea parteneră. Ce frumoasă era, înobilată de acele raze ca o prințesă încoronată! Dinții albi și buzele cărnoase îi făceau o gură din care aș fi mușcat ca dintr-o piersică. Își dădea seama de toate acestea și cocheta din plin, devenind și mai frumoasă. Tot timpul o vedeam în ea pe Penelopa Ioanid din „Dezaxații". Am ieșit târziu, odată cu lăsarea amurgului și am condus-o până la tramvai, în bulevard. Au fost o adevărată voluptate ceasurile petrecute cu ea. În oraș, seara era o feerie.

13 iunie (Rusalii)

Două sărbători una după alta: Rusaliile, Sf. Treime. La țară e cel mai frumos anotimp: câmpul plin de maci, grânele înspicate dau în pârg, e o încântare să te plimbi cu căruța printre lanuri ondulate de vânt, pe drumurile năpădite de flori, pe lângă pârloagele cu tufe de colilie. La Cobadin, nemții serbează acum marea lor sărbătoare de primăvară, cu ramuri de verdeață peste tot, cu steaguri multicolore, salutând apropiatul sezon al secerișului. Aici, la oraș, două zile de sărbătoare, pustii, călduroase, anoste, cu atât mai goale și mai negre cu cât nu am nici un ban. De câteva zile, nu mănânc decât o dată pe zi, la prânz, și asta datorită doamnei Marinescu, care îmi dă de mâncare, cu toate că sunt în urmă cu chiria. Ieri am dus niște cărți la anticar – prima dată când vând cărți de nevoie, ca să-mi asigur un pahar de lapte și un corn, seara, în loc de cină. Acum îi înțeleg pe bieții băieți care iau cărți de la edituri pentru „serviciul de presă" și le vând la anticari ca să-și potolească foamea o zi.

Două zile de sărbătoare: toți prietenii sunt plecați din oraș, am rămas singur.

14 iunie

Am citit primul volum din „Gorila", ultimul roman al lui Rebreanu. Slab, deși are o forță de prezentare a oamenilor admirabilă.

www.ziuaconstanta.ro

Am recitit apoi două capitole din „Dezaxații". Cred că va fi un roman bun. Dar când îl voi termina? Căci, deşi am timp pe care-l pierd inutil, nu pot să lucrez.

16 iunie

Îmi dau seama, cu o perfectă luciditate, că n-am s-o mai pot duce mult. Sunt o ființă care nu poate trăi în această viață în condițiunile în care sunt aruncat. Sunt o ființă construită numai din visuri şi reverii, o ființă atât de inconsistentă, de slabă şi fragilă, încât mă mir că până acum nu m-am dizolvat complet în mările de neant ce plutesc în jurul meu. Nu pot s-o mai duc mult, fiindcă viața e prea strâmtă pentru inima şi imaginația mea. Mă simt încarcerat în temnițele vieții, demulte ori – ca astăzi, bunăoară –trăiesc cu senzația unui exilat pe o insulă: un cuceritor, un Napoleon exilat într-o Sfânta Elena. Ce pedeapsă poate fi mai mare, ce melancolie mai grea?

Am fost astăzi la Hipodrom. Un concurs hipic internațional. Lume multă, elegantă; cucoane, fete frumoase, tinerețe, veselie, opulență. Parcă trăiam într-un vis plăcut, multicolor. Nu ştiam ce să admir mai mult: alura şi suplețea cailor, ori eleganța femeilor ... Pe la ora 5 a început să plouă. Toată lumea s-a refugiat la tribună. Terenul acoperit de gazon se pierdea în perdeaua de ploaie subțire, dar caldă, creind o atmosferă proaspătă şi înviorătoare. Alături de mine, o fată brunetă, frumoasă, cu niște ochi negri minunați. Ceva mai încolo, alta, cu un raglan elegant, cu un basc ce-i făcea un cap de păpuşă, cu un profil de prințesă. Le-am distins în mulțimea de figuri mai mult sau mai puțin banale. La ora 8, când ploaia a stat şi cerul a căpătat aspectul unei cromolitografii mărețe, concurenții au fost chemați în fața tribunei unde, în sunetele trompetelor, li s-au distribuit premiile. Pe urmă am plecat, pierzându-mă în mulțimea ce se îndrepta spre oraş.

Am pornit pe jos, pe aleile de la Şosea. Plouase şi era o atmosferă atât de plăcută, încât dacă aş fi murit atunci, acolo, nu mi-ar fi părut rău.

18 iunie

Realitatea mi se pare atât de îngustă, îngustă, încât a trăi în ea e un supliciu. Între viața mea imaginară şi realitate e o deosebire zdrobitoare. Sunt un naiv, un sentimental, desigur, dar şi un cavaler al

www.ziuaconstanta.ro

Absolutului. Nu pot face compromisuri, nu mă pot adapta la o realitate strâmbă și meschină.

Sunt în București de șapte ani. Am venit aici singur, străin, fără să cunosc pe nimeni și nimic. În șapte ani de zile m-am luptat cu viața, dar scopul meu nu a fost să cuceresc viața, ci altul: să le împărtășesc oamenilor gândurile mele, elanurile, visurile, convins că ele sunt frumoase și ei vor avea de învățat ceva. Azi am ajuns la un impas. Oamenii nu mă mai interesează, iar viața mi se pare oribilă. Oribilă.

20 iunie

Aseară mă aflam în biroul avocatului Fudulu, într-un apartament luxos, pe Brezoianu. Eram trei: maestrul, Sandu și eu. Vorbeam despre tot felul de lucruri. Maestrul ne povestea din tinerețea lui. „Când eram ca voi, nu mă gândeam niciodată că am să cunosc toate câte am cunoscut până acum. Și voi veți cunoaște multe. Peste 20 de ani Sandu o să fie director de fabrică, iar dumneata (eu) director de bancă (! ...) Nu, de ce vă mirați? Nu se știe ce surpriză vă oferă viața. E atât de plină de surprize ..."

Fudulu – om la 45 ani – le cam trântea ca nuca în perete. Totuși, am început să mă gândesc ce voi fi eu peste 20 de ani? Că Sandu va ajunge, din avocat stagiar, cum e acum, un director de fabrică, n-ar fi exclus. Dar eu – ce voi deveni eu? Poate directoul unei fabrici de visuri, poate un stâlp de cafenea, poate și mai rău. După câte mă știu, n-aș crede că am un viitor strălucit. Sunt incapabil, chiar când ocaziile mi se oferă, să fac ceva practic în viață. Cred că nu voi ajunge nimic, decât ceea ce sunt și în prezent: Ocupantul unei camere mobilate. Aș vrea să recitesc această pagină peste 20 de ani!

23 iunie

Scriu o „viață romanțată", cum se zice la „Vremea", a Apostolului Pavel, pentru numărul viitor al revistei (de la sfinții Petru și Pavel). Fără să bănuiesc, subiectul mă pasionează și mă îndeamnă să fac unele legături cu stările de lucruri de azi. Atmosfera din Ierusalim de pe vremea lui Pavel, are multe asemănări cu atmosfera din București de acum. Când vor citi articolul, legionarii vor crede că l-am scris pentru ei, și mă vor felicita, ceilalți mă vor condamna, ca un adversar al regimului. În realitate, nu am nimic comun cu legionarii și

www.ziuaconstanta.ro

nimic de împărțit cu regimul actual. Textul meu despre „Pavel din Tars" pornește pur și simplu dintr-o dezbatere interioară, fără nici o legătură cu ceea ce e în afara mea. Dacă sunt unele asemănări, ele sunt numai coincidențe. De fapt, îmi regăsesc unele însușiri comune cu ale lui Pavel. Sunt un orgolios, un spirit răzvrătit, care are gustul opoziției, urând ceea ce iubește și iubind ceea ce urăște, sau cu alte cuvinte opunându-se forței, chiar când e exercitată de un factor pe care-l simpatizez. Un spirit care se complace în adversitate, în luptă și care nu poate să accepte viața decât ca o reacție la stările de dominație. Un cavaler al opoziției[41]".

24 iunie

Inaugurarea Pavilionului Culturii, în piața Senatului. Festivitatea s-a desfășurat în prezența regelui, „voievodul culturii". Ce am văzut acolo m-a impresionat, m-a bucurat. România a început să miște, să se afirme. Expoziția cărții, complexitatea obiectelor înfățișate, statisticile, vitrinele, standardurile, panourile – totul arată că, în sfârșit, se poate face și la noi ceva în materie de organizare. Față de ceea ce se făcea mai înainte la Centrul Militar sau la Ateneu, aici se remarcă un progres evident, un mare salt. E reconfortant să vezi că și la București se pot alcătui asemenea manifestări, într-un „palat" – fie el și improvizat – cu o arhitectură ingenioasă, cu o poziție bine aleasă, dominând întreaga piață a Senatului. Regele zâmbea sub mustăcioara-i blondă, ca și cum ar fi fost un senior mulțumit de vasalii lui.

Pe un perete, o hartă mare a României, împărțită în cele 79 de județe, consemnează pentru fiecare județ scriitorii proveniți din acele locuri. Pentru județul Constanța figurează un singur scriitor: Pericle Martinescu. Motiv de mândrie – dacă n-ar fi conștiința că totul e cam exagerat.

Mai multă bucurie mi-a produs „Îndreptarul bio-bibliografic" al scriitorilor români, întocmit de Fundațiile Regale cu prilejul Zilei Cărții din anul acesta. Aici figurează, în ordine cronologică, toți scriitorii, de la Grigore Ureche (1590-1947) până la cel mai tânăr de azi, Vintilă Horia (născut 1915). Eu figurez la pag. 228, laolaltă cu alții născuți în același an, 1911. E. Av. Zaharia, Emil Cioran, Mihail Șerban, Eugen Jebeleanu. Este mi se pare, primul dicționar complet și bine întocmit al scriitorilor români.

www.ziuaconstanta.ro

- Am primit revista pariziană „Verve", pe care o aşteptam demult. E o performanţă editorială.

- La Primărie, în sfârşit, mi-a ieşit decizia de reintegrare în postul de „referent"la Biblioteca Municipală. După trei luni. de nesiguranţă, situaţia mi s-a aranjat din nou.

- După-amiază a fost la mine Eugen Drăguţescu, să-mi arate desenele făcute pentru „Visul unei nopţi de vară". Titi i-a dat nuvela mea s-o ilustreze pentru „Vremea". Drăguţescu a venit cu trei desene, unul înfăţişându-l pe doctor Estaminetus, altul un peisaj nocturn cu lună plină pe un cer solemn, al treilea un personaj romantic, boem, famelit, aşa cum i-a fost sugerat de eroul nuvelei. Firește am acceptat desenele şi i-am mulţumit că a venit să mi le arate. Apoi am stat de vorbă până seara în odaia mea, unde bătea soarele după amiezii de iunie, invitându-ne la reverii. Seara am ieşit împreună şi ne-am dus la Café de la Paix să cinstim „colaborarea" asta a noastră.

26 iunie (duminică)

Am stat în casă toată dimineaţa. Am scris un articol „Despre Cultură" (pentru *Meşterul Manole*, revistă pe care o pregătesc nişte tineri poeţi), iar după masă m-am delectat şi m-am regalat cu „Verve", în comuniunea unor mari spirite: Malraux, Gide, Valery, Suaréş, Renoir, Giotto etc. Sunt plin de rezonanţe interioare, dar gol ca o catedrală cu toate uşile închise. E o zi când ar fi putut să vină la mine *cineva*, să stăm de vorbă, dar nu vine nimeni. Mă gândesc la o fată frumoasă, cu zâmbetul pe buze şi cu mâna albă, gingaşă şi plină de divine promisiuni.

30 iunie

Citesc cu multă plăcere antologia întocmită de Perpessicius, „De la Chateaubriand la Mallarmé". O carte excelentă. La pag. 176, găsesc acest fragment din *Jurnalul* fraţilor Goncourt: „În fond, de ce ne plângem? Necazuri n-avem! Din ce trăi, avem! Câteva suferinţe ce însă nu ne compromit viaţa! O brumă de reputaţie literară. De ce am fi dezolaţi? Ah, pentru ce? Pentru că avem simţuri prea fine ca să putem fi fericiţi şi aptitudini miraculoase să ne-o otrăvim de îndată ce e, în noi, o umbră de fericire. "

www.ziuaconstanta.ro

Aceeași întrebare mi-am pus-o și eu, de multe ori - și nu am găsit decât același răspuns. Oare nu s-a schimbat nimic, în lumea asta de la 1864 până în 1938? ...

1 iulie

Ce zi tristă, ce copleșitoare atmosferă de spleen. E o căldură seacă, prevestitoare de rău, cu rare adieri de vânt fierbinte ca un pârjol. Nu văd decât dezastre în natură, iar în mine se zbat zbuciumuri inutile, plictiseală, dezgust.

- Azi dimineață a venit și și-a luat rămas bun de la mine Viorica. A plecat Viorica, doamna Marinescu i-a dat drumul, căci nu mai are nevoie de ea. Viorica, cu care mă obișnuisem atât de mult în acești aproape doi ani de când stau aici, a plecat azi dimineață, luându-și rămas bun cu un surâs de regrete. Știam că are să plece, dar nu credeam să se întâmple atât de repede. Fără ea casa e parcă pustie acum, pustie, pustie, pustie ... Când a venit să-mi spună că pleacă – ce simplu: *pleacă*! – tocmai scriam ceva. Îi stăruia o duioșie în glas, iar mie mi-a venit să plâng. „N-o să ne mai vedem niciodată? Niciodată?" Am cuprins-o în brațe și am sărutat-o pe buze, pe ochi. Nu aveam nimic altceva să-i dau, decât acest sărut. I l-am dat din toată inima. Viorica devenise un fel de tovarășă a singurătății mele de aici, un fel de însoțitoare a tristeților și melancoliilor mele. Dar între noi nu puteau fi decât raporturi limitate, ea nu înțelegea – sau poate înțelegea? – lumea în care trăiam eu și nu se putea ridica în văzduhurile mele chinuite de aspirații imposibile și aberante. Dar îmi devenise prietenă, mă obișnuisem cu ea, și acum pleacă. Casa pare pustie fără Viorica, „la servante au grand coeur", pe care n-am s-o mai văd niciodată. Niciodată!

Aștept să plec și eu, mâine, poimâine, căci atmosfera din oraș e irespirabilă.

Constanța, 9 iulie

Sunt de șase zile la Constanța. Am făcut trei băi – căci, din fericire, a plouat – câteva plimbări pe dig, pe bulevard (noaptea, cu lună) și m-am ars suficient ca să mai usture pielea acum. Anton a plecat la Sienna, și l-am condus la gară, spre dezamăgirea amândurora. N-a fost posibil să-mi aranjez și eu treburile în așa fel

www.ziuaconstanta.ro

încât să mă duc cu el, cum fusese planul. Nici nu se aştepta la o asemenea „trădare" din partea mea. Pe cât de trist sunt eu că nu m-am dus în Italia, pe atâta este el că a plecat fără mine.

M-am întâlnit cu Magda B. Trăieşte un mare eveniment: s-a logodit. Aseară ne-am întâlnit pe bulevard, ne-am aşezat pe o bancă şi am vorbit numai despre asta. Este emoţionată. Ea, care ţinea atât de mult la libertate, iat-o acum logodită. Îmi spunea că nu se poate obişnui cu ideea, dar speră să găsească în „el" un om care s-o înţeleagă şi cu care să se înţeleagă. Mai târziu a venit şi logodnicul: medic militar, în curând maior, mai în vârstă decât ea cu câţiva ani, dar un bărbat foarte simpatic, prietenos, afabil. Magda – am resimţit asta – face pasul cu oarecare regret: ştie că părăseşte domeniul tinereţii, ştie că trebuia să ajungă aici, deoarece ca femeie e condamnată la mariaj, dar ar fi vrut ca „tinereţea" să se mai prelungească puţin. Marius o asigură însă că se va bucura şi de acum încolo de aceeaşi libertate. Cred că se potrivesc şi vor alcătui o pereche ideală[42].

Ceea ce e curios este că viaţa de la Constanţa nu-mi mai apare ca altădată. De câte ori veneam vara aici, nu vedeam în jurul meu decât poezie, dragoste, cântece, fete frumoase. Acum mi se pare prozaică viaţa de aici, fiindcă sufletul meu e gol, iar plecarea lui Anton, logodna Magdei îmi întăresc şi mai mult sentimentul acesta de singurătate. Dacă mă plimb pe bulevard ori mă duc la Mamaia, nu întâlnesc nici o fată care să-mi aprindă inima. Ce nebuneşte trăiam în alţi ani, fiecare vacanţă, fiecare zi. Acum trăiesc anost, fără expansiuni, fără aspiraţii, fără regrete, fără speranţe. Nimic nu mă atrage, nimic nu mă plictiseşte, parcă aş fi ajuns la 40 de ani. Poetul din mine nu mai vibrează la o încrucişare de priviri sau la o noapte feerică. Mă blazez, intru în rândul celor *comuni*.

Viişoara, 11 iulie

Am venit la Viişoara, cu gândul să stau trei săptămâni aici, să lucrez. Vreau să termin romanul. Dar nu am chef de lucru, simt o mare goliciune sufletească. Şi mai ales mă terorizează pendularea asta între două lumi: sat şi oraş, patriarhalism şi civilizaţie (rafinament). Pentru prima oară îmi dau seama că sunt un *dezrădăcinat*, şi nu ştiu ce să fac, încotro să mă îndrept: înainte, spre oraş, sau înapoi spre sat. „Dezaxaţii" vrea să fie romanul unor tineri „teribili" de la oraş. Eu mă

www.ziuaconstanta.ro

simt acum un țăran, reintrat în viața celor de aici. Este de fapt viața în care m-am născut, am crescut și mi-am format primele habitudini. Nu este mediul care să mă stimuleze la lucru, dimpotrivă mă face să ezit, să mă clatin între cele două lumi. Era mai bine poate să nu vin aici, unde mii de fire mă readuc la stadiul de unde am pornit și care nu are nimic comun cu preocupările mele. Totuși, trebuie să scriu, căci pentru asta am venit aici, pentru asta am renunțat și la călătoria în Italia, cu Anton. Trebuie să termin romanul. Altfel, disperez.

20 iulie (Sfântul Ilie)

Ultimele zile, totul a mers excelent. După o săptămână de lupte interioare, mi-am regăsit în sfârșit „vâna" și treaba a mers bine. Am stat câte zece ore la masă, scriind. Și am impresia că ce am scris e bun.

Aseară, la masă, am aflat că a murit regina Maria. Aneta, soția lui Ștefănică, fusese prin sat și văzuse steag negru la primărie. S-a interesat și a aflat ce s-a întâmplat. Când au auzit vestea asta, cei din casă au început să comenteze, fiecare în felul lui. Tata a spus: „De ce o fi murit așa tânără, măi, e doar de o seamă cu mine, 64 de ani". Ștefănică: „Ei, o ducea greu, de-aia a murit, săraca." Mama: „Da'de ce o ducea greu?" Ștefănică: „Păi, ce crezi că puțină treabă e la o casă de regi? Nu vezi, matale, aici, și nu le răzbești pe toate, dar acolo? Fă mămăligă, spală străchini, coase cămăși, la atâția golani, ce crezi?" - „Păi ce, ea n-avea fete, să-i dea ajutor?"Tata: „Avea fete, dar și le-a măritat și a rămas singură". Mama: „Atunci te pomenești că o fi murit de inimă rea, o fi ducând-o rău fetele ei". Tata: „Asta cam așa-i. Iacă, una-i văduvă, nevasta lui Alexandru al Serbiei, astălaltă, a Grecului, e despărțită. Cât despre băieți, ăia au ajuns și mai rău. Carol trăiește cu una, ălălalt s-a însurat cu o aia și și-a luat cînchii, niște ... Doamne ferește!" Mama: „Și bărbată-su când a murit?" Tata: „El, - regele Ferdinand, săracul! Mare om a fost ăla! El a murit ... păi care va să zică ... căram noi chiatra la Cobadin atunci ... pân 26 – acu 12 ani, iacă. Ce repede trece timpul!"

Era haz, dar și seriozitate în comentariile astea. Ștefănică glumea, tata spunea ceea ce știa el, numai biata mamă, sărmana, în neștiința ei de carte, și în durerile ei adânci, o căina pe regină și credea că, într-adevăr, a murit de inimă rea, sau fiindcă n-avea un ajutor la treabă (Asta era cel mai mare necaz pentru ea!) S-au pornit la

www.ziuaconstanta.ro

discuție pe urmă despre felul cum a murit „calul bălan" al regelui Alexandru, împușcat de un soldat în timp ce își urma stăpânul într-un cortegiu: „Spunea Vasile al lui Mircea, că el a fost acolo și a văzut chiar cum s-a întâmplat" zise Ștefănică, începând să explice cum s-a produs imprudenta crimă.

Mă amuză discuțiile lor, îi privesc ca pe niște creații ale Firii rămase nevinovate și credule, mă simt făcând parte din lumea lor, și totuși între mine și ei e o prăpastie. Ei n-o bănuiesc, nici nu-și pot închipui prin ce zone rătăcesc eu, dar între noi nu mai e nici o punte.

Azi dimineață a venit Emil al popii, cu împărțeala: un coș de caise și castraveți verzi din grădina lor. L-am întrebat ce mai știe despre tătuțu-său, dacă au mai primit vreo veste de la el. Mi-a răspuns, lăsându-și ochii în jos, căznindu-se să nu plângă, că nu mai știu nimic despre el, de două luni și jumătate – Emil are zece ani, a trecut în clasa a IV-a. E primul copil al preotului Ioan Chivu, de la prima soție, de care a divorțat. Preotul e arestat, ca legionar. E un om excepțional, dar a fost prins de curent și devenise un partizan legionar înfocat. Mi-a spus odată că el va ajunge ministru. Luni, Emil se duce cu mămițică-sa cea vitregă și cu Paul, al doilea copil, să-l vadă pe tatăl său. I-am spus că, dacă-l vede, să-i transmită salutări de la mine. „Bine", mi-a răspuns Emil, luându-și coșul și plecând acasă. L-am privit cu duioșie. E ca și orfan, cu tată în pușcărie, cu mamă vitregă, cine știe ce destin va avea micul Emil. Câți oameni, câte familii, câți copii nenorocește politica!

Aceeași zi

Am găsit un alt titlu pentru roman: „Corabia fără destin". „Dezaxații" nu mergea, mi se părea prea ideologic. „Corabia cu ratați" s-ar fi referit prea direct la „corabia" noastră de pe Calea Victoriei, a tinerilor poeți și scriitori care o alcătuiam acum 2-3 ani. „Corabia fără destin" este exact ceea ce îmi trebuie.

21 iulie

La 4 după-amiază s-a întors tata de la Constanța, unde plecase azi noapte, cu căruța. Îl așteptam cu nerăbdare. Mi-a adus „Universul" cu toate reportajele și comentariile despre moartea reginei Maria. În același ziar am citit despre vizita suveranilor Angliei la Paris. Unii

www.ziuaconstanta.ro

mor, alții se plimbă. Oricum, veștile despre regi – fie că mor, fie că zburdă – parcă dau un colorit mai deosebit vieții.

Până seara am frunzărit cele trei volume din „Povestea vieții mele" de Regina Maria. Iradiază din carte un adevărat suflet regal.

22 iulie

- Mă gândesc ce cadou i-aș putea face Magdei, la nunta ei, fixată pentru 21 august. Găsesc că un cadou potrivit ar fi „Povestea vieții mele" de Regina Maria. O carte frumoasă și ca aspect grafic (trei volume, elegant tipărite) și prin conținutul ei. Viața unei regine, povestită de ea însăși, care a fost și o superbă femeie – este un dar potivit pentru Magda la nunta ei.

- Am primit vești de la Anton. O carte poștală ilustrată reprezentând o imagine din Florența: „Piazzata Michelangelo e panorama". O terasă cu dale de marmură, pustie, cu câteva mese pe un picior, lângă o balustradă dincolo de care se întinde o piață cu o statuie în mijloc, apoi orașul și în depărtare munții. Anton îmi scrie din Senna: „O minune medievală, care te transportă în vremuri trecute, pline de frământări politice și artistice și te îndeamnă să trăiești alături de conți și artiști celebri, să respiri atmosfera lor, dar să te simți în altă existență". Sau „Nu știu cum să-mi exprim regretul cel mai adânc, fără să te fac să te întristezi, că n-ai venit cu mine în Italia". Într-adevăr! Am renunțat la o călătorie în Italia, ca să vin să mă închid într-o odaie, aici - „un sezon în infern" – spre a termina romanul, care de doi ani de zile mă apasă ca o piatră de moară. L-am trădat chiar și pe Anton, pentru această operă. „Corabia fără destin". N-aș fi fost fericit în Italia știind că m-am dus acolo, când ar fi trebuit să stau acasă și să lucrez. Acum, cel puțin, sunt mulțumit că n-am pierdut și vara asta.

24 iulie

Acum cinci ani – în 1933 – scriam, tot aici, la aceeași masă, în aceeași cameră cu perdele groase la ferestre, ca să nu pătrundă căldura, „Adolescenții de la Brașov". Dormeam noaptea în același pat, de la spatele meu (nimic nu s-a schimbat), chinuindu-mă cu insomniile pe care mi le produceau eroii mei. Nu mai scrisesem proză până atunci, nici chiar articole, ci doar poezii. Credeam că romanul

www.ziuaconstanta.ro

meu va face senzație. În 1936 a fost publicat. Mulți s-au găsit să spună că e o carte aproape bună, simpatică și se citește cu plăcere. Unii au atacat-o. Un critic mare, pentru care am toată stima, a scris un foileton „așa-și-așa". Ziceam, atunci, că sunt nedreptățit. Astăzi, am recitit pagini din „Adolescenții". Mă mir cum s-a găsit un editor, niște cititori și chiar unii recezenți cărora să le placă*.

Acum scriu alt „roman". Va avea oare aceeași soartă? Îl voi detesta mai târziu? E drept, de când am scris „Adolescenții" am făcut multă ucenicie literară, am prins multe șuruburi ale mașinăriei de fabricat romane. Viața trece, omul învață mereu. Aș vrea să scriu o carte ca „Madam Bovary". Ce splendid roman! „Corabia fără destin" va fi, oricum, superior „Adolescenților".

27 iulie 1938, Viișoara

Am terminat de scris romanul „Corabia fără destin" – primul episod din ciclul „Între Destin și Libertate". De doi ani mă lupt cu el, mă obsedează, mă chinuie. Acum am o senzație plăcută de eliberare. Și conștiința că e o carte bună.

După masă, astăzi, m-am suit în vârful șirei de proaspete paie de orz și adâncit în mijlocul ei, am citit până s-a întunecat „Luceafărul" lui Cezar Petrescu, primul volum din trilogia Eminescu. O carte care m-a pasionat prin subiectul și prin limba literară plină de arhaisme și regionalisme savuroase. Citeam cu sufletul la gură. Viața lui Eminescu mă captivează prin dezlănțuirile ei romantice, dar și pentru faptul că mă regăsesc în ea. În mijlocul naturii am trăit și eu o copilărie, dar o natură deosebită de a lui, natura dobrogeană, cu stepe în loc de iazuri, cu dealuri arse de soare în loc de codri verzi, cu văi secetoase în loc de râuri și lunci, cu scaieți uscați în loc de paltini și stejari. Aici, la noi, numai un lucru e etern și infinit: cerul înstelat, de deasupra salcâmilor rezistenți la uscăciune. Îl privesc și acum în fiecare seară, din balconul casei, sau din mijlocul armanului, și-mi vine să exclam ca Puiu, copilul răposat vara trecută, când într-o seară, ieșind în curte, a fost fascinat de puzderia de stele ce străluceau pe firmament: „Tii, ce de stele! Unchiule, hai să le numărăm. – Hai, începe tu. – Încep, dar spune-mi de unde s-o iau ..." Naivitatea și

* Cartea a apărut în 1991 într-o nouă ediție, revăzută, îmbunătățită.

www.ziuaconstanta.ro

mirarea copilului de cinci ani le am și eu în fiecare seară când ies, după cină, în balconul casei și privesc cerul înstelat. Ce vast și sublim e! Ce liniște e sub bolta sa și ce frenetic cântă greierii în toate ungherele pământului. Astă seară, încă o dată, m-am gândit că ar trebui să scriu romanul oamenilor de aici, „Oamenii de lângă cer". Ei sunt atât de aproape de vasta poemă albastră a infinitului.

E târziu, trebuie să mă culc. În camera de alături doarme Mihăiță, și trebuie să sting lampa pentru ca să nu-l trezească lumina. Mihăiță e nepotul meu, de cinci luni. E mic și drăgălaș. „Îl cheamă Mihai, ca pe Eminescu, și Martinescu, ca pe mine ", i-am scris acum câteva zile lui Stolnicu, vorbindu-i despre el și despre viața mea de aici. În afară de Mihăiță, mai am doi viței cu care mă joc – e unul, în special, pe care l-am botezat azi Caimacanul Vogoride, ca țapul din „Luceafărul". Are o înfățișare de caimacan: cap de bou, ochi mari și umezi, tace mereu, dar parcă râde, și e gata să dea cu piciorul pentru te miri ce. Mai e apoi mânzul, care, de cum mă vede, vine la mine să-i dau zahăr, și mai sunt cele cinci mâțe și cei trei dulăi, ce-mi țin de urât la masă, pe prispă, ca niște fideli servitori ce mă privesc, muți cum mănânc, așteptând să termin ca să strângă ei, repede, fărâmiturile de pe jos. Și mai e tăcerea, tăcerea și poezia nopților adânci, care îmi vorbesc mereu despre cealaltă poezie și tăcere, tot atât de adânci, din sufletul meu.

31 iulie, Viișoara

Duminică. Zi de odihnă pentru oamenii de aici. Eu am colindat astăzi pe câmpurile pustii, călare pe Lili, în șea, și-mi sunt toate oasele zdrobite. Am fost și am privit căpițele de pe miriști, lanurile de porumb în care mă pierdeam călare, am trecut pe la vii – o adevărată explorare într-un univers agrest, prin care umblam numai eu. Aseară am admirat ultimul cer înstelat al Viișoarei, lângă batoza de la arie. Soldații de la mașina de treierat îmi încărcau căruța cu saci de grâu, pe care îi căram acasă, pe întunecate, admirând cerul înstelat. Căci munca ține acum până noaptea târziu, mai ales sâmbătă seara, când trebuie încheiată treaba de pe o săptămână.

Am stat la Viișoara trei săptămâni (azi se împlinesc). Am lucrat cu spor. Am terminat romanul, scăpând de o grijă mare, iar ieri dimineața am scris un reportaj „plezirist" despre Constanța[43]. Am cu ce mă duce la București. Dar mai ales mă duc cu inima împăcată, că

www.ziuaconstanta.ro

port în geamantan un roman ce cred că nu va fi banal. Aseară am fost la arie, am dat o mână de ajutor acolo, azi am colindat pe câmp, făcând călărie până la epuzare.

Deseară părăsesc Viişoara. Voi sta două zile la Constanţa să-mă scald în mare, ca să scot din mine praful înghiţit aici şi spre a mă răcori bine înainte de a reintra în canicula bucureşteană.

Restul – totul e bine pe la noi. Tata e vesel că şi-a văzut grâul treierat şi băgat în hambare, mama harnică mereu, zbătându-se, de dimineaţa până seara, cu Aneta, să pregătească mâncarea pentru oamenii de la batoză, pentru *mine* – căci constitui principala ei grijă - şi pentru orătăniile din curte, pe care le hrăneşte tot cu sfintele şi chinuitele ei mâini.

Bucureşti, 10 august

Sunt acasă la mine de o săptămână. Sâmbătă şi duminică am fost la Braşov, unde mă invitase „maestrul" Ion Ureche şi unde am petrecut două zile şi două nopţi romantice. Ureche e acolo cu Vianu, pe care l-a asistat ca secretar, la comisia de bacalaureat, unde profesorul era preşedinte. Mi-a scris să vin şi eu, căci mai stau câteva zile după examene, pentru destindere. Dar în afară de ei, m-am întâlnit la Braşov cu mulţi prieteni şi cunoscuţi, pe care nu-i mai văzusem demult. În primul rând cu Marilena, sora lui Eugen Ionescu, fata asta frumoasă, vioaie, inteligentă şi ageră pe care n-o mai văzusem de aproape doi ani. Când am început să scriu „Dezaxaţii", modelul pentru Penelopa Ioanid ea era. Tot timpul o vedeam pe ea când o aveam sub condei pe Penelopa, bineînţeles mai puţin complicaţiile sufleteşti şi întâmplările narate, la care au contribuit şi alte fete. Acum, după ce am terminat de scris romanul, iată că mă întâlnesc chiar cu Marilena. Era sâmbătă după-amiază. La ora 5 aveam întâlnire la „Coroana" cu Suluţiu şi alţi cunoscuţi braşoveni. Căutându-i la cafenea, mă trezesc deodată în faţa unor ochi imenşi, ce mă priveau interogativ, „Iată-l", mi se pare că a zis, dar eu am rămas puţin încremenit de surpriză. „Nu mă mai cunoşti?" mi-a spus ea. „Ba da, ba da, cum poţi să vorbeşti aşa", am răspuns, deşi ea s-a schimbat între timp. În locul adolescentei de altă dată, aveam acum în faţă o femeie tânără, cu ochii mai adânciţi în orbite şi parcă mai mari, ceva mai trasă la figură, oricum maturizată. Căuta şi ea acelaşi grup, în frunte cu Suluţiu, i-am găsit la o masă şi ne-am aşezat acolo, la

www.ziuaconstanta.ro

taclale. Suluțiu e un om de cafenea, îi place să „discute" - acum face și politică - și-i antrenează pe cei din jur. Printre aceștia se afla și Stelian Mărculescu, fostul meu profesor de matematici, acum coleg cu Suluțiu la „Șaguna". Și lui îi place să stea la cafenea după ce a terminat orele de curs. M-a întâmpinat foarte amabil, nu cu flegma lui de profesor, ci cu situația unui tovarăș de „șuete". A ținut minte un episod din liceu și mi l-a amintit, ca și cum mi-ar fi făcut un compliment: „Ți-aduci aminte, în clasa a VII-a, când ți-am spus eu că dumneata ai să ajungi scriitor? La o teză de Astronomie. Ei, nu-i așa c-am avut dreptate?" Într-adevăr, mi-aduc aminte că în clasa a VII-a de liceu, la teza de Astronomie, vorbind despre un teodolit așezat pe un vapor pentru nu știu ce măsurători, scrisesem: „Aparatul trebuie așezat cu multă atenție și observat cu grijă, deoarece vaporul se mișcă, se clatină, se balansează". În aceste repetări, profesorul meu de matematici prevăzuse un scriitor și a ținut să o spună tare în fața întregii clase, pe un ton ironic – mustrător: „Măi, tu ai să te faci scriitor!" Era cu atît mai ironică această profeție, cu cât se adresa celui mai tare elev la matematici din seria aceea. Acum însă nu mă simțeam prea bine, deoarece îl aveam alături pe Suluțiu, vechi și actual prieten, dar care a scris o cronică distrugătoare despre romanul meu, cu doi ani în urmă. I-am înțeles atitudinea negativă: era profesor la liceul „Șaguna" unde se petrece acțiunea din roman, ca dascăl trebuia să apere „morala" școlară pe care eu o persiflam) și pe deasupra liceul a devenit acum legionar, Suluțiu, de asemenea, iar „Adolescenții de la Brașov"era privită ca o carte „comunistă".

A doua zi, duminica, am petrecut-o cu Ureche și Vianu. Am fost toți trei la Poiană, de unde ne-am întors pe jos în oraș. Seara ne-am dus și am luat masa la „Hohe-Warte" unde o orchestră compusă dintr-o tobă, o vioară și o armonică făcea ca atmosfera de pe pitoreasca terasă de deasupra Brașovului să devie și mai romantică. Vianu se simțea foarte bine, ne-a povestit despre locurile asemănătoare cu acestea, de la Tubingen, unde și-a petrecut tinerețea. Am stat până târziu, am băut bere, apoi am coborât în oraș, l-am condus pe profesor la hotel, iar eu și cu Ureche am pornit-o spre gară, unde la ora 2 am luat trenul spre București.

- Azi am primit de la Anton, din Sienna, o scrisoare aproape dureroasă, plângându-se că nu s-a simțit bine în „colonia" lor deoarece n-a găsit un prieten care să mă înlocuiască pe mine. Regretă, regretă mereu că nu m-am dus cu el. Poate că am făcut rău că nu

www.ziuaconstanta.ro

m-am dus. Nu știu. Deocamdată, mă consolează gândul că am terminat de scris romanul. Dacă m-aș fi dus în Italia, nu l-aș fi terminat nici în vara asta. Acum va trebui să-l transcriu, operație destul de anevoioasă, dat fiind că prima versiune am scris-o foarte repede.

13 august

De trei zile trăiesc o stare de enervare și de fericire ciudată. Sunt atât de fericit, de împăcat cu mine însumi și cu viața, încât totul din jur – oameni, evenimente, orașul – mă irită. Aș vrea să fiu departe, departe de orice tumult omenesc, sus la al cincisprezecelea etaj al unei clădiri, ce n-a apărut încă la București, sau în singurătatea unei câmpii, să fiu numai eu între cer și pământ. Aici totul mă irită, probabil și din cauza căldurilor.

Peste două zile plec la Cernăuți cu avionul, prima dată când mă voi urca în avion. Sunt emoționat. Am primit un bilet de la *Lares*, dus și întors, în calitate de gazetar. Voi scrie ceva.

Transcrierea romanului, deși cam greu, merge totuși. Va fi un roman excelent. Aseară, doctorul Olteanu, căruia i-am publicat în „Vremea" două bucăți, mi-a spus că are și el un roman în cap și a ținut să mi-l povestească. O poveste banală, de dragoste bineînțeles, din care omul vrea să scoată un roman. S-ar putea. Numai că romanul trebuie să depășească experiența personală, și să cuprindă o lume mai largă, mai adâncă. În „Corabia fără destin" sau „Dezaxații" (căci îmi vine să mă reîntorc la acest titlu) eu am pus nu numai experiența unui individ, ci a zece personaje (cam atâtea și sunt în carte). Evident, toate aceste zece personaje pornesc din mine, sunt fațete ale eului meu, dar au caractere deosebite, includ trăsături culese de la alții și filtate prin mine. Eu nu pot să povestesc cuiva romanul meu, aștept să-l tipăresc, lăsând pe cei ce vor să-l citească, să-l citească.

Poate că numai cu L. aș îndrăzni să vorbesc despre acest roman. Dar ea nu știu unde este. Nu se arată. Aș vrea s-o văd, mi-ar face plăcere să vină într-o zi la mine.

www.ziuaconstanta.ro

14 august

Duminică, ora 5 după-amiază. Am stat toată ziua în casă şi abia acum mă pregătesc să ies. Îl aştept pe Anton să ne ducem în oraş.

Anton a venit ieri din Italia. Îmi scrisese încă de la Florenţa că pe data de 13 august are să fie în Bucureşti şi-mi propunea să ne întâlnim „la locul nostru din totdeauna: Teatrul Naţional", la ora obişnuită, opt seara. La şapte jumătate, aseară am plecat de la Bibliotecă şi m-am dus să-l văd. La opt fără zece am ajuns la Teatru, el era acolo, mă aştepta pe pasarela din faţa intrării. Ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat, eram nebuni de fericire. Parcă nu ne-am fi văzut de-o veşnicie. A început imediat să-mi povestească despre minunile văzute în Italia: Sienna, Roma, Florenţa, Veneţia – dar mai ales Sienna şi Veneţia l-au captivat pe el. Ne-am dus în Cişmigiu, la Monte-Carlo, să bem cîte o bere şi să mâncăm ceva. Era răcoare, cânta muzica pe lac, o fată superbă, cu bluza descheiată la piept, singură în barcă, vâslea ca un fluturaş ameţit de lumina unei lămpi. Noi stăteam la o masă pe marginea terasei, ea vâslea în jurul nostru, aşteptând parcă s-o chemăm ... Am vorbit cu Anton despre toate, ne-am descărcat sufletele, ca doi fraţi ce se reîntâlneau după multă vreme de despărţire, am făcut iarăşi planuri, promisiuni solemne că nu ne vom mai „trăda" aşa cum s-a întâmplat cu Italia. Am abordat apoi alt subiect, care ne stătea pe inimă: despre femei. Anton mi-a spus ce urât s-au purtat fetele în călătorie, ce vulgare, ce superficiale şi interesate erau toate. Zicea că n-o să se mai ducă niciodată într-o excursie cu femei. Îl înţelegeam şi mă gândeam la L. O călătorie cu ea ar fi o adevărată tragedie, în schimb o călătorie cu Magda ar fi o plăcere. Acum îl aştept pe Anton să ne ducem iarăşi în oraş.

Mâine dimineaţă plec la Cernăuţi, cu avionul. Botezul aerului. Mărturisesc, mi-e cam teamă. Drumul e lung, pe deasupra munţilor. Doamne fereşte! Şi aş regreta un singur lucru: că n-am apucat să transcriu acest roman scris în vara lui 1936 şi 1938, la Viişoara. Nimeni nu şi-ar da osteneala şi n-ar putea să descifreze manuscrisul primei versiuni. S-ar pierde o carte interesantă: o spun fără falsă modestie. Poate suferă din punct de vedere stilistic (asta se repară), însă conţinutul e original. Cuprinde experienţa noastră a „corăbierilor"(„Corabia cu rataţi"), episod descris în volumul „Umbre pe pânza vremii", despre care nimeni nu ştie nimic şi pe care nimeni nu s-a încumetat până acum s-o transpună în literatură.

www.ziuaconstanta.ro

Casa e pustie, stăpânită de o liniște mormântală. Toți sunt plecați. Afară bate un vânt secetos, pe cerul albastru se perindă niște nori albi, perdeaua de la fereastră e fluturată de vânt și în grădină miroase a uscăciune și a praf. Toată ziua am stat singur în casă, abia îl aștept pe Anton să reintrăm într-ale noastre.

17 august

Iată-mă din nou acasă, după o aventură fantastică. Două zile, luni și marți, am „zburat". Am plecat dimineața de la Băneasa, într-un avion de 28 de locuri (le-am numărat) în care eu eram singurul pasager (cu trei piloți). Am zburat o oră și jumătate, fără escală, numai pe creasta munților și adesea pe deasupra norilor, în linie dreaptă, până la Cernăuți. Când am ajuns acolo și am pus din nou piciorul pe pământ, auzind un „Bună dimineață" de la cei ce ne întâmpinau pe aeroport, aveam impresia că am coborât pe altă planetă. Mi-am luat rămas bun de la piloți, urmând să ne revedem a doua zi, și m-am dus în oraș. În primul rând m-am instalat la hotel („Pajura neagră"), apoi am vizitat orașul (Mitropolia, parcul, o vizită acasă la Mircea Streinu, pe care l-am găsit scriind), am consumat astfel o zi, am dormit o noapte într-un hotel aproape gol, și dimineața am revenit la aeroport, de unde cu același avion, și tot singur ca pasager, ne-am întors la București. A fost o călătorie fantastică, peste Carpați, pe deasupra norilor, de necrezut!

18 august

M-am dus și i-am mulțumit inginerului Cociașu, directorul LERES-ului, care mi-a dat biletul de avion pentru Cernăuți. Într-un birou somptuos, dar cam întunecat, fiindcă e la parterul blocului Carlton, cu fereastră spre Regală, inginerul părea el însuși încântat că eu sunt încântat. I-am povestit ce frumoasă a fost călătoria și mai ales că era prima. I-am spus că am fost singurul pasager și la dus și la întors. „Da, nu prea avem călători pe această rută. Cursa e săptămânală, luni dus, marți întors, dar oamenii nu s-au obișnuit încă să meargă cu avionul. Poate le e și frică!" I-am promis că am să scriu un articol, pentru propagandă.

www.ziuaconstanta.ro

21 august

Azi, duminică, la o săpămână după zbor, am scris „Reportaj aerian", cu impresiile mele din splendida călătorie cu avionul București-Cernăuți și retur. Îl voi da la „Universul literar" căci Fântâneru[44] m-a rugat să-i mai dau ceva pentru revistă.

Aseară am luat parte la „jour"-ul doamnei Marinescu. Și-a adunat nepoatele, nepoții, prietenii și prietenele acestora, casa era plină de tineret și amfitrioana, cu părul ei alb și cu obrajii rumeniți, zâmbea fericită. Mă prezenta celor pe care nu-i cunoșteam: „Domnul Martinescu, scriitor" și o elegantă domnișoară se uita foarte curioasă la mine, la acest specimen ciudat de scriitor. Ce fel de scriitor, nu seamănă nici cu Ionel Teodoreanu, nici cu Octav Dessila? păru să se întrebe. Pe aceștia îi vedea în vitrina de la Cartea Românească, iar ei îi plac vedetele de cinema și automobilele. Era acolo și doctorul Olteanu, prietenul meu. Când a apărut în salon, cineva l-a întrebat cu glas tare: „Ce-ți face romanul? Ai mai scris ceva în Jurnal?" El nu s-a roșit câtuși de puțin și a primit întrebările ca pe ceva ce se impunea. Adică, toată lumea știe că el ține un *Jurnal* (citește din el cucoanelor și domnișoarelor) și că are de gând să scrie un roman. Când mă gândesc că sunt și asemenea oameni în societate, pe care până acum îi credeam numai plăsmuiri ale imaginațiilor malițioase îmi dau seama ce departe sunt eu de lume. Un doctor, poate bun în specialitatea lui (neurolog la Spitalul Militar) cu pretenții literare, se bucură de succese mondene dându-se drept scriitor. În timp ce un scriitor ... la masă, el a adus vorba despre „Visul unei nopți de vară", nuvela mea apărută în ultimul număr al „Vremii" (două pagini cu titlu mare, ilustrate și cu „va urma"). Mărturisesc că am roșit și aș fi preferat să nu se vorbească despre mine în prezența mea. De ce? Fiindcă nu mă interesează ce cred oamenii, mă jenează elogiile lor. Sunt un sălbatec în această privință.

22 august

În „România" de azi, la pagina a doua, o notiță perfidă, nesemnată, despre nuvela mea din „Vremea". Semnalează apariția ei, dar o comentează cu vădită răutate. Nu înțeleg de ce s-a iritat domnul care a scris-o. Desigur din invidie că am ocupat două pagini, cu „continuare în numărul viitor" la „Vremea", cu o nuvelă „fantastică".

www.ziuaconstanta.ro

Treaba lor. Ei pot să judece acest lucru numai din punct de vedere literar, dar pentru mine această nuvelă „fantastică" a constituit o aprigă dezbatere interioară, e un domeniu de viață, un fragment din biografia mea (deghizată).

23 august

Azi după-amiază a sosit în București, întors din concentrare, Ștefan Todirașcu, și primul drum l-a făcut la mine, la Bibliotecă. Am ieșit împreună de acolo, și fiindcă eram aproape la câteva case, am trecut pe la Papu, pe Polonă. Edi a fost o lună în Italia cu Institutul italian, iar Letiția, sora lui, s-a întors acum trei zile din Franța, unde a stat un an de zile ca bursieră la Institutul francez. Am fost doar în trecere pe la ei, să-i salutăm. Letiția parcă s-a făcut ceva mai frumoasă decât o știam, dar și mai afectată, aproape insuportabil de afectată. A rămas să ne revedem și să reluăm „ședințele" noastre de sâmbăta seara, pe care le-am întrerupt de astă primăvară, de când unul dintre noi, Bob Bulgaru a plecat în lumea celor drepți ...

M-am dus cu Ștefan și am luat câte o cafea cu lapte la pensiunea Burcea, în Calea Victoriei, peste drum de Academie, apoi ne-am despărțit. El s-a îndreptat spre băieții Ghica, eu spre centru. Trecuse de ora zece, când în Piața Fundației, mă întâlnesc cu Lovinescu. Ieșise să facă obișnuita lui plimbare de seară și m-a invitat la Corso, unde m-a cinstit cu o halbă și un corn cu sare (parcă îl avea în buzunar). Am stat până la miezul nopții, la o masă de afară, spre grădina Ateneului, și am discutat tot timpul literatură. Mi-a spus că a scris un roman la Fălticeni și că pregătește un Maiorescu „mare", în două volume. Fiindcă m-a întrebat eu ce-am scris, am avut slăbiciunea să-i destăinui că am scris și eu un roman. N-a pomenit nimic despre nuvela mea din „Vremea". N-o citise? Nu-i plăcuse? Cred că n-a citit-o încă, fiindcă altfel mi-ar fi spus ceva, chiar dacă ar fi criticat-o. Nu se mai aflau alți scriitori la Corso și până la urmă rămăsesem aproape singurii consumatori de acolo. Cred că eram foarte interesanți: eu, cel mai mărunt, și el, cel mai voluminos om din București. Am pornit-o pe Calea Victoriei, de la Corso până la Cercul Militar, apoi l-am condus în jos pe Bulevard, până acasă, în fața Facultății de Drept. Era frumos, plăcut, răcoare, orașul respira liniștit, se odihnea după vâltorile de peste zi. Domnul Lovinescu e un om cu suflet mare, nobil, cu toate că e vanitos și cam lăudăros, ca orice

www.ziuaconstanta.ro

literat conştient de valoarea lui. E sensibil, bonom, afectuos, onest, blajin, ţi-e mai mare dragul să stai de vorbă cu el.

24 august

Recitesc astăzi un pasaj subliniat în ziua de 26.X.1937, în „Septembrie" (pag. 450):

„A présent, je sais que l'heure est venu e où ma vie anterieure doit mourir. Une nouvelle vie se prépare, parce que j'en ai la vision".

Îl voi reţine ca apigraf pentru „Renaştere".

26 august

Astăzi m-am întâlnit cu R. A fost o lună în Italia. E foarte fericită, se simte bine după voiaj şi pare mai frumoasă ca înainte, parcă întinerită. Mi-a povestit despre petrecerile ei la Roma şi pe unde a mai fost. Din tot ce a văzut i-a plăcut mai mult Capri şi Veneţia. „Ah, la Capri e aşa de frumos, că aş vrea să mă duc iarăşi, să fac dragoste acolo".

Să facă „dragoste". Asta o atrage pe o femeie în Italia.

31 august

Ieri madam Frosi a venit să-mi spună că „coniţa e bolnavă" şi nu ştie ce are să se întâmple. Şoferul i-a spus că a auzit iar bufniţa cântând în grădină, aşa cum o „auzise el" atunci când a murit Profesorul şi acum câteva săptămâni când s-a întâmplat drama aceea din curte. Coniţa însăşi i-a spus. „Frosi, nu ştiu ce-i cu mine, visez mereu pe soţul meu, care mă cheamă la el. Şi o pasăre la fereastră îmi cântă toată noaptea, de nu pot să dorm deloc". Madam Frosi e tare alarmată de previziunile acestea macabre. Dar eu ştiu că doamna Marinescu suferă acum cumplit de singurătate. Copiii ei, Matei şi Marioara, nu-i ţin de urât, fiecare în casa lui, iar aici, toată ziua ea stă mai mult singură. Aseară am venit devreme acasă pentru a schimba câteva vorbe cu ea. Venise şi C. C. Constantinescu[45)], fiul ei din prima căsătorie, şi am luat împreună o masă frugală. D-na Marinescu n-a ezitat o clipă să mărturisească în faţa noastră ce singură se simte după moartea Profesorului şi că, înainte, deşi „el îşi vedea de-ale lui şi nu se prea întreţinea cu mine", nu avea acest sentiment adânc al singurătăţii. E adorabilă doamna M., dar e şi patetică. Azi, la Bibliotecă, împreună

www.ziuaconstanta.ro

cu Anton, am lucrat toată după-amiaza: am întocmit albumul cu fotografiile din Grecia de anul trecut. Am ales imaginile, le-am aranjat pe „subiecte" și localități, le-am lipit și am scris în dreptul fiecăreia ce reprezintă. Am retrăit splendidul nostru voiaj în Grecia și ne-am amintit toate locurile și întâmplările prin care am trecut. Ce frumos, să te ocupi cu asemenea lucruri.

În același timp, în sala de lectură era o fată care de câteva zile vine regulat să citească. O studentă. Un corp cam plinuț, dar foarte drăguță la față, bucălată, cu niște ochi mari, albaștri. De ce sunt emoționat când îi servesc cărțile cerute – îmi face plăcere s-o servesc eu – de ce, astă seară, când am luat cărțile să le duc în depozit, cu brațul plin, schimbând câteva cuvinte cu ea, mi-au alunecat din brațe toate volumele, căzând pe parchet și făcând un zgomot enorm, întocmai ca în „Doamna Alba"(Romanul lui Gib Mihăescu)? De ce apoi m-am gândit mereu la ea și o aștept să revie la Bibliotecă?

1 septembrie

O zi plină s-a încheiat cu o noapte de insomnii. Iată, la ora 2, mi-e imposibil să adorm. Sufletul meu e imens cât lumea și nu-l pot stăpâni. Mă sfâșie nostalgia țărilor depărtate, a prietenilor de aiurea și mă roade remușcarea că nu i-am scris niciunuia nimic, demult (Lui Kazantzakis la Egina, lui Alexiu în Creta, lui Stavru la Atena). Albumul la care am lucrat ieri și azi, cu Anton, mi-a răscolit atîtea amintiri și mi-a deschis dorul de o nouă călătorie.

Azi dimineață m-am fotografiat cu Anton la „unchiu Panait" (unchiul lui), din piața Amzei. Am făcut câte un „cap" fiecare și o fotografie „bust" amândoi împreună. La prânz, am văzut pe Marilena, cea de anul trecut de la Sâmbăta de Sus. După masă, Rodica mi-a făcut o vizită la Bibliotecă, venind cu „Adolescenții" la braț să-i „scriu" ceva. În sală, era fata care de câteva zile vine regulat, în fiecare după-amiază să citească. Astăzi mi-a cerut „Servitude humaine" de Maugham, dar eu i-am recomandat altă carte mult mai frumoasă, „Fontaine" de Charles Morgan, îndemnând-o s-o citească. A stat până la 8, ora de închidere. La plecare mi-a înapoiat cartea, spunând că e foarte interesantă, apoi a ieșit în hall și s-a oprit în fața oglinzii mari din perete, făcându-și de lucru acolo. A întârziat mult la oglindă (eu eram cu ochii pe ea), dar văzând că sunt cu Anton și n-am de gând – de fapt, nu îndrăzneam! – s-o însoțesc, a spus bună seara și

www.ziuaconstanta.ro

a plecat. Acum îmi pare rău că am lăsat-o să plece singură, fiindcă din toate gesturile ei am înțeles că ar fi vrut s-o însoțesc.

9 septembrie

Două zile de criză morală. Demult n-am mai cunoscut această stare de deprimare dureroasă, neagră. Săptămâna asta (e vineri azi) am alergat să-mi aranjez formele pentru o călătorie mică în Jugoslavia, e evadare, e răcorire. Petrovici, atașatul de presă de la legația jugoslavă mi-a dat bilete de tren și de vapor, la Prefectura Poliției am depus actele și fotografia pentru pașaport. Eram fericit.

Dar ieri – fiind sărbătoare și stând acasă – m-am pomenit cu L. A dormit după-amiază aici, apoi mi-a povestit ultimele evenimente din viața ei. A dus-o atât de rău, încât, după cele ce mi-a povestit ea, mi-a dispărut orice chef de viață și nu pot să-mi revin. Mi-a povestit niște lucruri dureroase, care mi-au coborât infernul în piept. Am stat aici până seara, am condus-o apoi spre casă, am încercat s-o mângâi, dar am rămas cu un gust amar după întâlnirea cu ea, știind că nu-i pot fi de nici un ajutor în problemele care o frământă pe ea.

Acum sunt angajat la călătoria în Jugoslavia, dar parcă m-aș lipsi de ea, deși a nu pleca din București acum, pentru zece zile cel puțin, ar fi pentru mine o îmbolnăvire sigură. Sunt obosit, deznădăjduit, dezmembrat sufletește. În privința romanului, va trebui să-l rescriu, căci sunt pagini care nu pot rămâne așa. Cred că în iarna asta voi lucra numai la el. Deocamdată, mi-e imposibil să scriu o frază. Sunt plictisit și de literatură, mi-am pierdut încrederea în mine, nu mai sunt bun de nimic. Am impresia că oamenii mă ocolesc, mă suspectează ca pe un element rău. Acum două zile, la Bibliotecă, am avut o mică discuție cu „cititoarea mea" și ea și-a putut da seama ce curioasă fire am eu. M-a rugat să-i dau o carte împrumut acasă, eu i-am dat-o cu plăcere, dar fără a mă împiedica de a-i spune (în glumă, firește) că, în principiu, consider o carte împrumutată unei fete, o carte pierdută. De aici, o întreagă conversație despre opiniile mele asupra femeilor, a feminismului etc. Fata voia să știe ce gândesc, dar n-a putut afla nimic, fiindcă eu vorbeam în doi peri, glumind, contrazicându-mă trecând de la una la alta, fără nici un șir în idei. De fapt, aveam de gând să ies cu ea, să continuăm discuția într-o plimbare prin parc, dar n-am însoțit-o, fiindcă mai erau acolo Tomiță Ifrim cu Nona, verișoara lui și n-am îndrăznit să plec cu fata, ca să nu spună ei

www.ziuaconstanta.ro

că „intru în vorbă cu cititoarele". Fata ar fi vrut să mă duc cu ea. Desigur, am dezamăgit-o iar, şi până la urmă am s-o exasperez şi n-are să mai vină la Bibliotecă.

Fiziceşte, sunt răpus de oboseală, moralmente sunt ca un tăciune stins. Am 27 ani şi mă gândesc cu groază ce se va alege din mine la 35, sau mai curând? Cred că n-am să rezist. Am senzaţia – oare n-am avut-o şi anul trecut, astă toamnă? – că plutesc pe alături de viaţă şi că nimic nu mă mai tentează.

Probabil că principala cauză a acestei deprimări constă într-o întâlnire şi o discuţie care m-au afectat profund. Acum două seri, m-am întâlnit iarăşi cu Lovinescu în piaţa Fundaţiei în acelaşi loc şi la aceeaşi oră ca şi prima dată, de parcă am fi fost înţeleşi. - „Hei, ce faci, dom'le? Haide, vino încoace!" m-a întâmpinat el cum m-a văzut, invitându-mă ca şi rândul trecut la „Corso" la o halbă de bere şi un covrig cu sare. „ – Dar ce prieteni ai la *Adevărul literar*, cine te-njură acolo, aşa?" „Despre ce este vorba?" - „Ei, haide, n-o să zici acum că nu ştii nimic ... " - „Vă dau cuvântul de onoare că nu ştiu nimic, maestre". - „Păi, domnule, e o chestiune veche, dumneata pe ce lume trăieşti? Nu ţi-a spus nici un amic al dumitale, căci nici eu nu citesc *Adevărul literar*, da-mi vine aşa, că m-au abonat ei. E chestie gravă, te-njură Sevastos pe chestia nuvelei, şi dă citate copioase unde spune că a intrat în funcţiune mâna dreaptă, mă înţelegi ... " - „Înţeleg, înţeleg", am bâiguit eu, uluit. Maestrul era convins că eu ştiam despre asta şi am tăgăduit. N-am ştiut însă nimic. A doua zi am căutat *Adevărul literar* cu pricina şi am văzut că eram înjurat pentru „Visul unei nopţi de vară", făcându-se aluzie la onanism. Am râs şi am aruncat revista după sobă, s-o ia Traian dimineaţa, când va face curat în cameră.

Aşadar, iată-mă suspectat, ba chiar acuzat de onanism, prins în flagrant delict şi pus la stâlpul infamiei publice. Absurd! Stupid! Însă, aş putea spune că are dreptate cel ce mă acuză, fiindcă de un onanism *spiritual* – dacă poate fi vorba – sunt vinovat. Cât despre celălalt ... Dar chiar şi pe plan spiritual am îndoieli. Fiindcă la mijloc e ceva precis, e „cazul" L. Ea s-a comportat adesea faţă de mine, ba chiar mi-a mărturisit că e lesbiană. De aici porneşte toată drama. Noi nu ne-am potrivit şi nu ne-am „armonizat" niciodată. Din această cauză se crează impresia de onanism ... sufletesc, spiritual. Îmi amintesc că odată m-am gândit şi i-am declarat şi ei că aş fi dornic să mă căsătoresc cu ea. A tăcut, fără să-mi dea un răspuns. Desigur, ea îşi

www.ziuaconstanta.ro

dădea mai bine seama de enormitatea intenției mele. Ar fi fost o catastrofă! După două săptămâni ne-am fi despărțit, dușmănindu-ne de moarte. Suntem două caractere trufașe, care se devorează reciproc. Afară de asta eu am un caracter de celibatar notoriu, nu suport pe altcineva lângă mine, îmi plac aventurile, sunt viciat de morbul independenței. N-aș putea fi un soț docil. Ea n-ar putea fi o soție docilă. E la fel ca mine, pe deasupra cu gusturi de lesbiană. Fapt este că dragostea noastră – dacă se poate numi așa – se sfârșea și se începea de la capăt în fiecare lună, se repeta ca și cum ar fi fost ceva nou de fiecare dată când ne reîntâlneam după vreo „ruptură" mai îndelungată, însă memorabila noapte de la 6 spre 7 noiembrie 1935, nu s-a mai produs decât de două ori în trei ani. Poate că vina este a mea. Dar eu nu sunt un bărbat în stare să cucerească o femeie (decât cel mult spiritual), eu vreau să fiu cucerit, sedus, alintat de o femeie. Adică în iubire sunt pasiv, dar când sunt provocat devin un partener înflăcărat. Un Don Juan travestit în femeie. Asta ar fi explicația „onanismului" meu. Oricum ar fi, mărturisesc că nota din *Adevărul literar* m-a mâhnit profund, făcându-mă să-mi dau seama pe ce lume trăiesc eu și ce concluzii trag despre mine cei ce mă cunosc ...

12 septembrie

Astă seară, la „Vremea", am primit volumul de nuvele al lui Ernil Botta, „Trântorul", cu o dedicație în care scrie: „... aceste aventuri fanteziste, tentația mea de fugă din condiția umană". Frumos spus. Ce bine îl înțeleg! Tentația de fugă din condiția umană ... Exact asta era și intenția mea când am scris „Visul unei nopți de vară", exact asta este aspirația mea cea mai intimă de fiecare zi. Sevastos va spune că asta este „onanism". Ce poate el să înțeleagă din frământările generației noastre? Trăim în aceeași lume, ne întâlnim unii cu alții, ne salutăm, dăm mâna, însă între o generație și alta, între ei și noi, e o deosebire ca între niște oameni care ar trăi pe planete diferite.

13 septembrie

Ce proști suntem câteodată (și ce des se repetă „câteodată"!). Spunem adesea *nu* vieții, și în realtate viața face totul ca să ne ofere cât mai multe bucurii. Notam mai deunăzi că plutesc pe alături de viață, că nimic nu mă mai tentează. Acum e cazul să mă dezic. Mi

www.ziuaconstanta.ro

s-au întâmplat astăzi o mulțime de lucruri care m-au bucurat și m-au făcut să văd că viața e generoasă, depinde numai de cum o privim noi.

Astă seară trebuia să plec spre Dalmația. Așa era programul. Dar fiindcă n-am luat de la „Vremea" cei 1.000 lei pe care mă bizuiam (d-na Cristodorescu n-avea bani la „cassă"), am amânat plecarea pentru mâine seară. M-am dus la Bibliotecă. Acolo Ifrim era singur. În sala de lectură, cititoarea mea fidelă și dragă. Mă aștepta. Știa că am să plec și venise special să-mi ureze drum bun. Aveam de gând să ies cu ea și să ne plimbăm, însă ca întotdeauna, au năvălit prietenii, și ai mei și ai lui Tomiță[46]. Prietenii gălăgioși, indiscreți, acaparanți, înzestrați cu talentul de a distruge farmecul unei idile înfiripate la Biblioteca Municipiului București. Fata a plecat singură, abia i-am putut strânge și săruta mâna în fața oglinzii din hall. Eu am mai rămas cu „echipa", care era dispusă să mergem la „masă", dar eu am pretextat că plec mâine și să mă lase să mă retrag. Stere mi-a dat o adresă către o fată din Belgrad – Zara Matici – vânzătoare la un mare magazin din centrul orașului, să-i spun că-s prietenul lui și ea are să mă plimbe peste tot. Tomiță și ceilalți mi-au urat din toată inima călătorie frumoasă, invitându-mă să mă duc în Dalmația.

Am ieșit cu Anton și cu Todirașcu, prietenii mei buni și cuminți. Am băut câte o bere, apoi Anton s-a despărțit, îmbrățișându-mă, și spunându-mi: „Dacă n-ai fost în Italia, du-te măcar în Dalmația, ca să nu pierzi anul!" Adică să nu pierd anul fără o călătorie în străinătate, conform planului pe care l-am făcut noi amândoi ca de acum încolo să ne ducem în fiecare vară în altă țară. Am rămas cu T. și în lipsă de alt subiect, el mi-a povestit o dramă de Ibsen pe care a citit-o chiar azi și sub impresia căreia se află încă. Povestirea lui m-a făcut să mă gândesc la L. Drama lui Ibsen așa cum mi-a povestit-o T. se aseamănă foarte mult cu drama trăită de mine cu L. Sărmana fată! Mâine plec. Toți mă invidiază - și sunt fericit că plec – dar duc cu mine regretul de a n-o fi văzut pe L. înainte de plecare. Numai de la ea nu mi-am luat rămas bun. Totuși, viața îmi oferă destule și minunate prilejuri ca să fiu fericit.

15 septembrie

Am intrat în Jugoslavia. Peisajul e același ca în Banatul nostru, doar că se numește altfel. Trenul merge încet de tot, e cald și-s somnoros. Toată noaptea am călătorit, plecând aseară din București,

www.ziuaconstanta.ro

am ajuns dimineața la Timișoara, apoi imediat, mai departe. La Jimbolia, un vameș, venit în vagon să controleze bagajele – a aruncat o privire în compartiment și atât – m-a întrebat unde mă duc și cu ce mă ocup. I-am spus că-s jurnalist. Unde scriu? La „Vremea". Uite, chiar acum am cumpărat „*Vremea*" mi-a arătat el revista pe care o avea la subțioară.

La Kikinda, un comisar jugoslav, într-un birou ornat cu un frumos portret al micului rege Petru, aflând că-s jurnalist – așa scrie pe pașaport – m-a întrebat dacă nu sunt cumva evreu. Iar când a aflat că scriu la „*Vremea*", a făcut ochii mari. „Care *Vreme*, jugoslavă?" (Ei au un ziar cu acest nume).

La Dubrotin, conducătorul trenului mi-a spus că abia deseară la zece ajung la Zagreb. Îngrozitor. Peisajul de aici e arid, iar satele îmi amintesc de Dobrogea. Case mici, prăfuite, fântâni pe marginea drumului și cârduri de gâște scăldându-se în lacurile cu apă de ploaie.

Subotica, ora 13

Aveam de stat aici o oră și jumătate, până la trenul următor. Subotica e un oraș jugoslav, lângă frontiera cu Ungaria. Ca să nu dormităm în gară, împreună cu un tovarăș de drum, pe care l-am cunoscut în tren, am pornit să vizităm orașul. Străzi largi, cu mulți copaci pe margine, în centru o piață frumoasă, cu un impunător palat administrativ, - *Obștina* – cu scări monumentale, fațadă de marmură și acoperiș colorat de majolică, moștenire de la vechea împărăție. Încolo – provincie.

Zagreb, 16 septembrie

Am ajuns aseară la 10, la Zagreb. Ploua. Era întuneric. Asfaltul străzilor lucea, iar clădirile masive, vechi, dădeau o înfățișare solemnă orașului. Atmosferă feerică, dar eram prea obosit ca să colind străzile, după încetarea ploii. Totuși, m-am învârtit vreun ceas prin centru. Am tras la un hotel confortabil, „Milanov", unde m-a costat mai mult decât mă așteptam, dar am rămas, fiind vorba doar de o noapte. La Zagreb e o viață de noapte intensă. Cafenele, baruri, restaurante vaste, elegante, exprimând opulență și risipă. Azi dimineață n-am avut timp decât să vizitez Catedrala, o construcție impunătoare, dominând

www.ziuaconstanta.ro

centrul orașului, din turnul căreia, pentru patru dinari, am avut o perspectivă grandioasă asupra Zagrebului.

Aceeași zi, ora 20, la bordul lui „Caragheorghevici"

Am fugit din sala de mese și am venit aici, pe punte, ca să-mi fac de lucru scriind în caiet, spre a evita, dacă s-o putea, pericolul ce mă amenință. La aer liber greața (rău de mare) pare să treacă. Sunt pe Adriatica. Vaporul a ieșit dintre insule și a luat marea în piept, tocmai când pasagerii se aflau la masă, în restaurantul vesel și elegant Acum cei mai mulți sunt pe punte, aplecați peste balustradă ... Marea e puțin agitată, multă lume are „mal de mer". Mi-e teamă să nu pățesc și eu. Și mă costă vreo sută de lei masa de astă seară (30 dinari). Ar fi păcat s-o arunc în apă.

Am plecat la Zagreb pe la 10 dimineață. Drumul până la Sușag, traversând munții Dinarici, e foarte frumos. Peisaj alpin, cu păduri, poiene, defileuri și localități pitorești, apoi, deodată, de pe creasta munților se zărește undeva jos, departe, marea și trenul începe să coboare în serpentină până la țărm, dând senzația că aleargă la vale vertiginos. Tot timpul am călătorit în compartiment cu doi tineri austrieci, în voiaj de nuntă, și ne-am împrietenit. M-au tratat cu ciocolată, fursecuri, mi-au arătat fotografii, deși ne înțelegeam foarte greu. La ora 3 p.m. am ajuns la Sușag. Aveam două ceasuri până la plecarea vaporului. Sușag e un cartier al Fiume-ului, despărțit doar de un canal îngust, ce formează granița dintre Italia și Jugoslavia. Pe un podeț, am trecut, ca toată lumea „dincolo", în Italia, am dat câteva târcoale prin Fiume și m-am întors. Portul Sușag e primul port jugoslav, venind din nord, la Adriatica. De aici pornesc vapoarele care fac curse pe coasta Dalmației, până jos la Raguza. Am plecat din Sușag la ora 5 p.m. pe o vreme admirabilă. Vaporul, alb, frumos, ca o lebădă, e unul dintre cele mai elegante, și e plin de turiști, în special germani. Biletele pe care mi le-a dat la București Petrovici, sunt perfect valabile (și la tren și la vapor) ... Stau pe punte, la o masă și scriu, dar marea vânătă se uită chiorâș la mine. Vrea să-i dau „tributul".

www.ziuaconstanta.ro

Ora 23

A trecut Infernul (prima încercare), dar a trecut și Paradisul. Tocmai când mă pregăteam să dau „tributul" lui Neptun din fericire vaporul s-a apropiat de o insulă și a acostat într-un port. Insula se numește Rab și e un adevărat rai. Aici facem prima escală. Vaporul a acostat chiar în fața unei vaste terase iluminată feeric și abundent, dar cu toate mesele goale, pentru că lumea a venit la chei să asiste la sosirea vasului și să întâmpine călătorii. Într-un ceas cât durează escala, am avut timp să cobor și să dau o raită prin orașul Rab. Imensă surpriză. Un oraș cu alură exotică, plin de farmec și de viață. Străzi înguste ca niște ganguri, construcții vechi, cu patina timpului, nici un mijloc de transport (mașini sau trăsuri), fiindcă orașul e mic, dar asta îi dă și mai mult farmec. O vegetație luxuriantă, de la flori în ghivece, până la arbori tropicali ce domină casele. Pe o poartă, am intrat într-o curte, împrejumită cu ziduri înalte și pline de verdeață. Era un restaurant, cu mese la care consumau oameni voioși. Un acordeonist crea o atmosferă și mai romantică. Aveam impresia că sunt undeva, prin Spania, într-o atmosferă meridională, fermecătoare. Aș fi vrut să rămân în paradisul de la Rab, dar eram pe aici numai în trecere.

Pe vapor e o atmosferă foarte simpatică. Acum, după escala de la Rab, toată lumea s-a liniștit și chiar marea s-a îmblânzit. Vasul plutește lin, fără balansuri, călătorii gustă din plin plăcerile voiajului. Majoritatea pasagerilor sunt nemți. Se vorbește mult germana, deloc franceza. Dalmația e vizitată în masă de turiști din Germania și Austria, fiind mai aproape și mai convenabilă pentru ei. Chiar acum, la radio, vorbește Berlinul. În spatele meu, un neamț bate ceva la mașină. E scriitor, ziarist? Are o soție extrem de frumoasă, care vine din când în când să-l întrebe cum merge treaba.

Noaptea de septembrie e sublimă. Deși nu e lună, în schimb cerul a spuzit de stele, iar pe marea întunecată se reflectă luminile de pe vas, răspândindu-se în mii de sclipiri. E cald. Femeile se plimbă pe punte în pijamale de mătase, cu câte un pardesiu pe umeri. După emoționanta escală de la Rab, toți pasagerii parcă vor acum să se reculeagă, înainte de a intra în cabine să se culce.

www.ziuaconstanta.ro

Split, 17 septembrie

Orașul acesta e mult mai frumos și mai interesant decât aș fi crezut. În stil italian, cu reminiscențe romane – centrul e compus din vechiul palat al lui Dioclețian – cu o arhitectură definită, clădiri înalte cu fațade masive, străzi în formă de ganguri, multe urcând în pantă spre coasta muntelui năpădit de verdeață, cu scări și terase monomentale de unde se deschid priveliști largi spre mare. Vegetație mediteraniană, mai bine zis tropicală, atmosferă de insulă binecuvântată de natură și de zei. Un cimitir romantic, cu chiparoși, brazi și palmieri e așezat pe țărmul mării la câteva zeci de metri deasupra apei și oferă o panoramă de neuitat. Pe coasta muntelui, pe un promontoriu deschis, o grădină zoologică, ce merită de asemenea să fie vizitată pentru poziția ei ca și pentru fauna pe care o adăpostește.

Dar e o mică metropolă a vieții de petreceri. Hoteluri, restaurante, cafenele, totdeauna pline de turiști, străzi pe care umbli numai cu piciorul, cheiuri cu numeroase ambarcațiuni cu aburi sau cu vâsle. Însă punctul cel mai interesant, îl constituie fostul palat al lui Dioclețian, o construcție enormă, ca o cetate, de formă pătrată, cu ziduri uriașe, pe chei, în interiorul căreia trăiește azi o populație întreagă îngrămădită acolo ca într-un ghetou. Fostele coridoare ale palatului sunt acum „stradele", fostele încăperi au devenit locuințe, prăvălii, localuri de petreceri, înghesuite, întunecoase, pestilențiale, zgomotoase și misterioase, unde se desfășoară o viață de destrăbălări și unde avalanșe de ispite te urmăresc la tot pasul. Aici e concentrată o viață infernală și seducătoare, și cred că numai cartierul Porneion din Marsilia poate fi asemuit cu acest „cartier" din fostul palat al lui Dioclețian. Și ziua și noaptea, are o putere de atracție atât de mare, încât chiar de vrei să-l ocolești, pașii ți se întorc fără să-ți dai seama pe gangurile lui strâmte și întunecate, ca într-un Labirint, și resimți o adevărată plăcere când reieși la lumină, dincolo de zidurile lui. L-am colindat de nenumărate ori, în toate sensurile, cu senzația că mă afundam în Infern, de unde reapăream apoi la viață. Târziu, după miezul nopții, făcând eforturi să mă desprind din ghiarele lui tentaculare, l-am părăsit și m-am dus să mă culc la hotelul „Jelen" din Martiniska ulița ... Chiar așa se numește strada: Martiniska!

www.ziuaconstanta.ro

18 septembrie, duminică

Am plecat la ora 9 din Split. Ziua e admirabilă, cu un soare dulce de toamnă – o toamnă meridională, bineînțeles – iar priveliștea e pur și simplu încântătoare. Călătoria aceasta o întrece, în multe privințe, pe aceea din Ciclade. Vaporul înaintează pe o mare foarte calmă și albastră, pe lângă peretele imens al Dinaricilor, la stânga, și pâlcurile de verdeață ale insulelor, la dreapta. De la Split, am făcut o escală la Makarska, plajă sub Dinarici, așa cum e stațiunea Bușteni sub Caraiman. O altă escală am făcut acum, la 12 și ½ , la Korsula, fortăreață și plajă pe insula cu același nume. Aici, la Korsula, au ieșit în întâmpinarea vaporului, mulțime de localnici (țărani) cu pungi și coșulețe cu struguri, smochine, rodii (pe acestea le vedeam pentru prima dată) coapte sau pârguite. Fiecare are câte o cange lungă de lemn, în vârful căreia agață coșulețul și-l ridică astfel spre pasagerii de pe punte. Aceștia iau ce doresc din coșuleț, pun banii în el și-l lasă să plece din nou în jos, către vânzător. Sus, aplecați peste balustradă, întind brațele pasagerii care vor să cumpere, iar jos pe chei, de-a lungul vasului, țăranii din insulă își oferă produsele, întocmai ca în gările noastre de la deal, unde trenul e asaltat de femei, fete și copii, cu coșuri încărcate cu mere, prune, smeură sau struguri. Lângă mine s-a înfiripat cu această ocazie o idilă nostimă: o americancă a găsit prilej de vorbă cu un tânăr oacheș, bine făcut, arătându-i spectacolul acesta însuflețit. „C'est drôle!" a zis el și a început să râdă binevoitor, neînțelegând ce-i spunea partenera lui, care vorbea mereu, repede limba Katherinei Hepburn. El nu știa americănește, și până să încropească o expresie în franceză sau germană, sau în italiană, americanca îi debita cel puțin două pagini de roman sentimental.

Viața pe vas e astăzi o adevărată sărbătoare. Vapor luxos, rapid, încărcat cu excursioniști de bună calitate, călătoria capătă aspectul unui miraj. Păcat că diseară la ora 6 această călătorie pe Adriatica va lua sfârșit pentru mine, deoarece voi coborî la Dubrovnik, perla acestei mări albastre.

*

* *

Pe puntea de la clasa I, unde am stat toată ziua, e o îngrămădire de chaise-longuri și o paradă de picioare întinse la soare demnă de

www.ziuaconstanta.ro

toată admirația. Cele mai frumoase picioare le are o englezoaică – sau americancă? – întinsă într-un chaise-longue, făcându-și corespondența. E îmbrăcată cu o bluză albă, cu fundă largă de mătase, învoalată. Fusta îi descoperă genunchii, înfășurați în ciorapi fini, lăsând să se vadă gleznele perfecte, lungi și subțiri. E o blondă platinată, cu niște degete foarte grațioase și cu o frunte angelică. Prietena ei are un costum *fraise*, cu un pulover galben, tot blondă și ea. Sunt cele mai frumoase femei de aici. Jos, la clasa a-II-a, e mai multă înghesuială, mai multă popularitate. Acolo mulți pasageri s-au dezbrăcat și fac plajă pe punte, absorbind cu însetare razele acestui soare blând de Adriatica.

Ora 22

Sunt subiectul unei delicioase aventuri. Iată cum: Am ajuns la Gruz (Dubrovnik 2) la ora 6 și ½ , spre seară, conform programului. Soarele trecuse dincolo de Adriatica, dincolo de Italia, apusese. Se lăsau umbrele nopții. În port, lume multă, agitație, zgomot, eram dezorientat, nu știam încotro s-o apuc. S-au agățat de mine mai mulți indivizi, oferindu-mi camere. Până la urmă am primit oferta unuia care îmi surâdea mai puțin decât ceilalți și mi se părea un om mai serios și mai cinstit. Mi-a spus din capul locului că el mă duce dincolo de Raguza, la 8 km, dar că are să-mi placă. După multe ezitări, cu inima îndoită, și fiindcă nici omul nu se mai dezlipea de mine, m-am lăsat condus de el. Mi-a luat valiza, ne-am urcat într-un tramvai foarte aglomerat, cu vagoane fără pereți și cu scări laterale și am pornit spre Raguza. Dar n-am intrat în oraș. Am coborât la o stație, mi se pare terminus, fiindcă prin oraș nu circulă tramvaie, și am pornit pe șosea, prin exteriorul zidurilor cetății, până în partea opusă a Raguzei, de unde aveam să luăm autobuzul spre Srebreno. Autobuzul pleca abia peste o oră și jumătate și mă costa zece dinari. Așa mi-a spus însoțitorul meu. Motiv de crunte regrete. Ce caut eu la Srebreno, de ce m-am luat după omul ăsta? Dar se înopta și nu mai aveam altă călăuză. Până la plecarea autobuzului, lăsându-i valiza în mână și rugându-l să mă aștepte acolo, am intrat în cetate și am dat o raită prin oraș. Raguza veche nu e mai mare ca Brașovul vechi, încât dintr-un tur o străbați toată. La întoarcere însoțitorul meu mă aștepta în cârciuma unde-l lăsasem și acum aș fi putut să-i dau ceva și să mă despart de el, căci mă puteam descurca și singur, căutând o cameră în

www.ziuaconstanta.ro

cetate. Totuşi, din curiozitate am pornit spre ... necunoscut. Cei opt kilometri parcurşi prin noapte, cu un autobuz deschis, de „sezon", a fost o încântare. Mergeam pe la poalele munţilor, printre vii şi livezi, pe o şosea asfaltată, într-o atmosferă încărcată de miresme parfumate şi pătrunzătoare. Nu vedeam nimic, decât copaci mari ce-şi întindeau braţele pe deasupra şoselei. La o răscruce, autobuzul a oprit, ne-am dat jos şi am pornit pe un drum de ţară, sub un cer înstelat, mergând pe lângă brazii înalţi şi drepţi ca nişte plopi. După câteva minute, m-am pomenit în faţa unei porţi. Am intrat în curte, apoi în casă. O casă izolată, înconjurată de vie şi pomi. Omul care m-a adus e proprietarul acestei gospodării, pe care sunt nerăbdător s-o cunosc mâine dimineaţa şi unde bănuiesc că e un minunat loc de vacanţă. Am pătruns mai întâi într-o sală mare, o tindă, prin colţuri cu grămezi de fructe, în special struguri, şi cu o lampă cu petrol. Acolo se aflau trei persoane: nevasta omului meu, şi doi tineri, un bărbat şi o femeie, care stăteau în gazdă aici, şi care m-au întâmpinat cu multă bunăvoinţă. Ne-am prezentat. Am spus că sunt din România, cei doi erau din Cehoslovacia, un pictor cu soţia lui, şi am stat de vorbă o oră şi ceva, pictorul vorbind puţin franţuzeşte. Conversaţia decurgea ca vai de lume, dar, de bine de rău, ne înţelegeam. Gazda mea se dovedea un om foarte cumsecade. Nevasta lui mi-a adus o farfurie cu struguri proaspeţi, culeşi atunci din vie, de lângă casă, mi-a dat o bucată de pâine, şi ne-am aşezat toţi în jurul unei mese pe care se afla lampa cu feştilă de bumbac. Cehul făcea rolul de interpret, dar gazda se pornise pe vorbă, bucurându-se că sunt din România, şi a început să povestească din viaţa lui. A făcut armata în 1918 prin Cehoslovacia, în vechea Austro-Ungarie, de unde s-a întors cu această femeie, nevasta lui. A trecut şi prin România, chiar prin Bucureşti. Ştia să numere, să spună „lingură"„bună dimineaţa" şi „Bucovina" pe româneşte. E un om jovial, gata să-şi dea sufletul pentru cine-i cade la inimă ... Când mă gândesc cum m-am întâlnit cu el, şi unde am ajuns! ... Ce plăcută surpriză! Ce fermecătoare aventură!

Scriu într-o cameră mare, la lumina lămpii cu petrol. E linişte, habar n-am unde mă aflu.

19 septembrie

Surpriza de aseară am completat-o azi, la lumina zilei. Azi noapte am ajuns aici pe întuneric. N-am văzut nimic. Acum văd totul.

www.ziuaconstanta.ro

Regiunea aceasta e un adevărat paradis terestru. La poalele munților înalți, cu crestele la cer și cu picioarele în mare, localitatea *Mlini* e o stațiune compusă din case și vile răspândite prin verdeață, cu livezi de smochini, rodii, cu vii, cu o plajă bolovănoasă dar acoperită cu podium de scânduri și cu un râu ce trece prin mijlocul ei în cascade ce răcoresc aerul. Nu știi ce să admiri și încotro să te duci: prin grădinile înmiresmate, sau pe stâncile ce se scaldă în marea de un albastru cristalin? Pictorul ceh m-a luat cu el la plajă, am făcut prima baie în Adriatica și am mâncat smochine și rodii cocoțați pe stâncile ce ieșeau din apă, și de unde era destul să întindem mâna ca să culegem fructe. Soția lui îi pregătește gustarea, în timp ce el pictează. Am stat cu ei până aproape de prânz, apoi am plecat să colind prin împrejurimi. Am străbătut Mlini, am fost la Kupari și Srebreno, am mâncat la o buvetă pe marginea mării. Seara am venit „acasă".

Dar fericirea noastră va fi scurtă aici. În cursul după-amiezei, văzduhul cel atât de liniștit și de senin a fost străbătut de o escadră de 25 avioane, ce brăzdau spațiul, ca un avertisment. Nu știam ce s-a întâmplat. Seara, când am ajuns acasă, pictorul și soția lui plângeau. Au ascultat la radio și au aflat că nemții au invadat Cehoslovacia. Țara lor nu mai există ca țară liberă. Va fi război. Se vorbește de închiderea granițelor, se dau sfaturi turiștilor să-și întrerupă vacanța. Păcat! Era așa de frumos aici! Mâine dimineață trebuie să ne facem bagajele și să pornim la drum. Aici, în paradisul dalmatic, e o toamnă splendidă, luminoasă și dulce, dar cerul Europei e încărcat de nori grei, amenințători. Mi-e teamă să nu mă apuce războiul pe aici.

20 septembrie, Raguza

Iată-mă în Raguza. De fapt, sub numele acesta răspunde vechea cetate din inima Dubrovnikului de azi. Vechea cetate este intactă, ca o fortăreață pe malul mării, înconjurată de un oraș ce se întinde mult dincolo de zidurile ei. Am umblat pe deasupra acestor ziduri, am urcat scări, m-am cățărat pe parapete, am străbătut străzile cetății, cu case vechi de piatră, cu palate, biserici și mânăstiri având vaste curți interioare, ele însele ca niște cetăți. Raguza e plină de biserici: a jezuiților, a franciscanilor, a dominicanilor, biserica ortodoxă, catedrala, biserica St. Blaise etc., toate interesante prin arhitectura lor, prin vechimea sau prin bogăția (în tablouri italiene de pictori celebri). Palatul Prințului, cu celulele sale groaznice pentru osândiții politici

www.ziuaconstanta.ro

sau militari, e în stil venețian, cu scări, arcade, ferestre și culuare lungi, pe care azi se plimbă vizitatorii. *La Sponza* e o clădire în stil roman și lombard, unde se țineau altădată ședințe literare și se bătea moneda. Astă seară am fost la un concert dat de orchestra „turistică" de aici, într-o „sală" fără acoperiș, de fapt o mică piață cu dale de marmură, între niște clădiri frumoase, cu ferestre venețiene. În fiecare seară se dau aici concerte sau spectacole de teatru. Fortul Lovregen e o bijuterie și ca exterior și în interior. Amenajat pentru acestea, fortul servește în timpul sezonului la serate dansante sau spectacole. Trebuie să fie un vis. Ziua e deschis numai pentru vizitatori, ca muzeu. Cetatea Raguzei e o aglomerare de marmură și piatră, în schimb Dubrovnikul propriu zis, care o înconjoară, abundă de verdeață. Hotelul „Imperial", cu o vastă terasă plantată cu pomi, are o priveliște largă peste oraș, spre mare. Aici vine lumea să ia masa, să danseze, seara, și să admire minunata panoramă. Dar sunt atâtea de văzut în Raguza, încât regret că n-am zece perechi de picioare și timp destul, ca să le văd pe toate. Am tras la un hotel din cetate, pe o stradă foarte îngustă, și mâine dimineață trebuie să plec.

Printre comorile artistice – arhitectură, sculptură, pictură – de aici, excelează arta lui Mestrovici. E patria lui. Sculptorul s-a născut în această regiune și are atelierul într-o mică localitate, lângă Split. Atât Split cât și Raguza sunt pline cu opere de-ale lui. *Grigorie din Nin,* monumentul din fața catedralei din Split e o creație impunătoare, ca proporții și realizare artistică. Din Raguza trebuiesc reținute: *Crucifixul* din lemn, *Indienii* din bronz, *Arhanghelul Gabriel* și *Magdalena* de marmură, portretul tatălui și al mamei artistului, plasate în diverse părți ale orașului, în piețe sau scuaruri, în fața cărora se opresc turiștii să le admire.

Raguza e vechea denumire italiană a cetății, rămasă intactă ca pe vremea venețienilor, iar *Dubrovnik* e noua denumire jugoslavă a orașului.

22 septembrie

Am plecat ieri la prânz, cu trenul, din Raguza. O călătorie monotonă (trenul a urcat greu munții) și lungă. Într-o jumătate de zi abia am trecut prin Monastir și am ajuns la Serajevo. De la Raguza la București voi face trei zile și trei nopți. Mers încontinuu, fără popasuri.

www.ziuaconstanta.ro

23 septembrie

Sunt în gara Beograd-Donav, aștept trenuri spre granița noastră. Astăzi am vizitat Belgradul. Oraș frumos, modern, elegant și cochet, cu Terazia din centrul orașului, cu Kalemegdar, cetatea de unde se vede bine larga vale a Dunării care se unește aici cu râul Sava, cu străzile sale pitorești, unde Orientul predomină. L-am vizitat în goană, deoarece trebuie să mă grăbesc spre casă. Primul ministru sârb Stoiadinovici a ținut azi un discurs fulminant, ca la izbucnirea unui război crâncen, în apărarea Cehoslovaciei cotropite. Mi-e teamă să nu mă apuce războiul aici. În noaptea asta sper să ajung la graniță, să intru în țară. Călătoria mea în Jugoslavia s-a scurtat pe neașteptate, din pricina evenimentelor.

24 septembrie, Timișoara

De douăzeci și patru de ore sunt într-o suită de aventuri. Aseară la opt, am plecat din Beograd-Donav spre Vârșeț, crezând că pot să trec în cursul nopții granița și să fiu dimineața pe teritoriul românesc. La ora 11 noaptea, când am ajuns la Vârșeț, un comisar de poliție și doi hamali somnoroși (care vorbeau românește) mi-au spus, în gara pustie, că nu mai e nici un tren spre Moravița până dimineața la 8. Ce e de făcut? Am vrut să rămân în sala de așteptare, dar aceasta se închidea peste noapte și nimeni n-avea voie să stea în gară. Comisarul m-a îndrumat spre oraș, la vreun kilometru de gară, acolo am să găsesc o casă, la „Gambrinus", unde pot să dorm până dimineața. Da, dar cu ce, nu mai aveam dinari și-mi trebuiau bani și pentru bilet, de la Vârșeț la Moravița. Mi-a spus că pot plăti în lei, și la hotel și biletul de-a doua zi. Asta m-a liniștit. Aveam bani românești la mine. Am pornit, pe la miezul nopții, pe un drum străjuit de copaci, spre oraș. Era întuneric beznă, toată lumea se culcase. Conform indicațiilor primite, am ținut drumul înainte, până am ajuns la „Gambrinus", o casă cu ferestre luminate, în dosul cărora se auzeau câteva voci și instrumente. Am bătut la poartă și au apărut două femei, o babă și o fată tânără, să vadă cine este. Le-am spus că vreau să dorm – eram mort de oboseală – caut o cameră mobilată până dimineață. Ele au înțeles, despre ce e vorba și mi-au răspuns că nu au cameră liberă acolo, unde se dădea o petrecere ce avea să țină toată noaptea, dar să

www.ziuaconstanta.ro

mă duc câteva case mai încolo (înapoi spre gară), la o poartă așa și așa, și acolo am să găsesc o cameră de dormit. Mă întorc din drum, dau peste poarta deschisă, bat în ea și o femeie dinăuntru întreabă ceva pe sârbește. Nu știam ce să răspund, dar am mormăit două vorbe pe nemțește: „Schlafen - zimmer", deoarece văzusem că în Jugoslavia se vorbește mult germana și cu ea te descurci ușor. Femeia – care, am constatat pe urmă, se sculase din somn să-și alăpteze copilul, aprinzând lumina – îl trezește pe bărbatul ei, care apare la poartă îmbrăcat într-o flanelă scurtă, în izmene, cu picioarele goale în niște papuci de casă, cu părul ciufulit, întrebându-mă ce vreau. Vorbea românește, ne-am înțeles perfect. Era român, căci în această regiune sunt mulți români, după cum în Banat la noi sunt mulți sârbi. Mi-a dat o cameră liberă și am dormit până dimineața foarte bine (după două nopți de dormit pe sponci, în tren sau în mare grabă). Dimineața i-am plătit 50 lei, pentru care mi-a oferit și un pahar cu lapte cald și o felie de pâine, apoi i-am cerut să-mi dea 6 dinari, pentru biletul de tren până la Moravița. La gară însă biletul costa 6,50 dinari. Casierul, un sârb încuiat și scârbos, nu voia să știe nimic: că sunt turist, din România, că trebuie să intru în țară imediat, că nu mai am bani decât lei, nimic. Fiindcă nu aveam „eine halbe dinar" nu voia să-mi dea bilet și pace! Lei nu voia să primească. Din fericire o bătrânică de alături, înțelegând despre ce este vorba, mi-a oferit o jumătate de dinar, putând să intru astfel în țară. Am călătorit apoi cu ea, până la Timișoara, căci se ducea la Arad, la niște rude.

M-am văzut în sfârșit în țară, la Timișoara. Aici nu mai aveam motive să mă grăbesc, deoarece trecusem granița, care putea acum să se închidă. Am ajuns pe la prânz la un hotel din apropierea gării și, deși obosit, am pornit să vizitez orașul. Seara m-am dus la cinematograf, unde rula un film cu Paul Kemp. Era vorba de un „Club al zăpăciților", unde un aprod de judecător, rămas singur în judecătorie, în lipsa șefului, arestează jumătate din oraș ca să cerceteze o crimă produsă în imaginația lui la citirea unei scrisori ce-i căzuse în mână și în care era denunțată otrăvirea unui câine. Un film amuzant. Dar partea cea mai amuzantă avea să urmeze după aceea. Venind spre hotel, pe la ora 12 noaptea, în drumul către gară, mă pomenesc deodată cu o lumină în față și un glas ce soma autoritar: „Legitimația". Mă uit bine să văd ce este. „Legitimația, dom'le, ce n'auzi? E razie. Actele de identitate!" Era un comisar de poliție cu o droaie de sergenți după el. Nu aveam la mine decât legitimația de

www.ziuaconstanta.ro

redactor de la „Vremea". Am scos-o, i-am arătat-o, a spus că asta nu-l interesează, să-i dau buletinul de populație. I-am explicat că sunt turist, vin din Jugoslavia, am pașaportul la hotel, dacă dorește, să pună un sergent să vină cu mine la hotel să-i dau pașaportul. „Dacă ne-am duce cu toții așa, unde am ajunge ... De data asta, vii dumneata cu noi!" Pur și simplu mă arestase și mă ducea la „secție". Mă simțeam absolut nevinovat, noaptea era frumoasă, eram bine dispus, încât i-am răspuns că-l însoțesc cu plăcere, mai ales că nu fusesem niciodată într-o pușcărie și eram curios să văd cum are să se sfârșească povestea asta. Tonul meu l-a cam pus pe gânduri. Își dădea seama că greșise cu „arestarea" mea și nu știa cum să iasă din încurcătură, ca să rămână cu obrazul curat. La colțul unei străzi se adresează sergenților spunându-le să stea pe loc, dimpreună cu mine și încă vreo doi arestați, în timp ce el cu alți gardieni, a apucat la dreapta, pe o stradă întunecată și pustie. Dar la vreo 40 m fluieră: „Pfiu! Dă-i drumul ăluia de la București ... " Așa am scăpat, gândindu-mă la filmul „Clubul zăpăciților", pe care tocmai îl văzusem. Mărturisesc, îmi pare rău că nu m-au dus la secție, aș fi avut ocazia să văd și să cunosc un mediu cu totul inedit pentru mine.

Așa se încheie voiajul meu în Jugoslavia.

26 septembrie

Ieri am călătorit în tren cu o fată frumoasă. E studentă, venea de la Timișoara și se ducea acasă, la Corabia, pentru a se pregăti să vină la București, pentru începutul anului universitar. O ființă plină de farmec și de feminitate, gracilă, delicată, cu ochii vii, lucitori, cu o frunte mică sub care se ascundeau gânduri misterioase de femeie, cu mâini frumoase, dinți mici și albi, talia subțire și mlădioasă, toate m-au făcut să stau în fața ei vesel, vorbind și glumind ca doi prieteni vechi.

Azi noapte am visat-o. Se făcea că mă trezeam din somn și, în mijlocul odăii, o adorabilă făptură se uita la mine, mâncând bobițe din rodia de pe masă, adusă aseară. Dar când am întrebat-o: „Cine ești tu, dulce făptură?" ea s-a retras spre ușă și a dispărut.

Tot în noaptea asta am visat-o pe L. Întoarcerea acasă a făcut ca toate gândurile să mi se îndrepte către ea. Am adus rodii din Dalmația și aștept să vină să i le dau.

www.ziuaconstanta.ro

După o evadare de zece zile – în care am trăit și am văzut atât de multe! – iată-mă din nou în camera mea, unde totul e așa cum am lăsat. A fost o călătorie frumoasă și fericită, încheiată însă precipitat sub apăsarea sumbră a evenimentelor.

27 septembrie

Azi am avut numai decepții. La „Vremea" am constatat că sunt tot mai puțin dezirabil. Au venit oameni noi, o echipă nouă. Rubrica mea, „Între două lumi", pe care o țineam singur de doi ani, a fost dată altcuiva. A fost destul să lipsesc două săptămâni, ca să mi-o ia. Titi zice că am un concurent care o face gratuit. Se poate, căci sunt foarte strâmtorați cu banii - dar nu cred ca cineva să scrie chiar gratuit. Îmi vine mai degrabă să cred că Arșavir[47] și-a băgat nasul și aici, căci el scrie acum aproape toată revista, cu articole, note, reportaje, semnate sub diverse nume. Eu pierd o mie de lei pe lună. În sfârșit! Atmosfera acolo devine tot mai dezgustătoare. Politică, numai politică, și toată de proastă calitate – nu sunt nici măcar dezbaterile ideologice de altădată. Conștiința îmi dictează să mă retrag dar am ținut prea mult la revista aceasta, unde scriu regulat de vreo cinci ani, ca să mă pot despărți ușor de ea. Pe chestia asta am fost mâhnit toată ziua.

30 septembrie

Citesc într-un articol din „Les nouvelles littéraires" aceste cuvinte ale lui Chamisso (1781-1938): „Je suis Français en Allemagne et Allemand en France; catholique chez les protestants et protestant chez les catholiques; philosophe chez les gens réligieuz et cagot chez les gens sans préjugés; homme du monde chez les savants et pedant dans le monde, jacobin chez les aristrocrates et, chez les democrats, un noble, un homme de l'ancien régime, je suis étranger partout. Je voudrais trop étreindre, tout m'echappe, je suis malheureux".

Condiția artistului romantic, a mea, a tuturor dezaxaților.

1 octombrie

Ieri am regăsit-o pe L. la Fundație. Am ieșit împreună pe un adorabil soare de toamnă, am mers pe bulevardul Brătianu până la Universitate, apoi am luat-o în sus, pe Pache. Mi-a spus că e obosită,

www.ziuaconstanta.ro

că se simte rău, că locuiește în condiții proaste, că îi e foame și că la pensiune masa se servește foarte târziu. Am invitat-o la un aperitiv într-o bodegă din piața Rosetti. Pastramă de capră, delicioasă, cu mămăliguță, și must. Până să vie pastrama ea a fumat două țigări, una după alta, sugând ca o vampă. Când o vedeam scoțând din buzunar țigări și chibrituri, îmi făcea – nu știu de ce? o impresie tare proastă. Trăgea fumul până în adâncul pieptului și-l arunca apoi afară mai vârtos ca un bărbat. M-am făcut că nu bag de seamă, nu i-am obiectat nimic, ca să n-o indispun și mai rău. Pe la ora două jumătate ne-am despărțit, înțelegându-ne să ne întâlnim peste două zile la Bibliotecă, la mine.

Azi dimineață, pe la ora zece, pe când abia mă sculasem și mă îmbrăcam, m-am pomenit cu ea pe ușă. Că e foarte obosită, că n-a dormit toată noaptea, că se duce într-un parc, să învețe. Am înțeles ce dorea și i-am propus să rămână și să doarmă la mine până la prânz, n-o va deranja nimeni. A acceptat imediat. Mi-a spus că ieri când a fumat mult, a vrut să se răzbune pe mine. Să se răzbune? De ce? Nu înțelegeam ce se petrece în capul ei, dar ghiceam că nici ea nu știe ce vorbește. Probabil a observat că pe mine mă impresionează urât felul ei de a fuma, țigară de la țigară, și acum voia să mă potolească.Am lăsat-o să se odihnească. Peste trei ore m-am întors din oraș. Ușa era încuiată. Am bătut o dată; de două ori, dar nu răspundea. Mă simțeam penibil. În cele din urmă a deschis. Era somnoroasă și nu prea. Mai mult lenevoasă. Mi-a spus că i-e silă să se ducă acasă. Am oprit-o la masă, împărțind cu ea mâncarea pe care ne-a adus-o Traian. După masă s-a culcat din nou. M-am întins alături de ea în pat. Stăteam unul lângă altul, voiam s-o liniștesc, s-o fac să se simtă bine, dar nu putea suporta prezența mea alături. La ora patru trebuia să mă duc la Bibliotecă. Mi-a spus că ea mai rămâne, să învețe aici și m-a rugat s-o las să vină duminică să stea toată ziua să învețe pentru examene. S-o las singură. I-am promis că o voi lăsa.

M-am purtat ca un imbecil și mă crede un imbecil. Am făcut asta numai ca s-o ajut, căci se afla într-o situație nenorocită. Nu are pe nimeni și nimeni nu se interesează de soarta ei. E însă imposibil ca cineva să-i vie în ajutor. Refuză orice sprijin. E de o fragilitate fără seamăn, cea mai mică atingere ar face-o să se sfărâme, după cum o intervenție autoritară ar pune-o pe picioare. N-am făcut nimic. M-am purtat cu ea neutru, tocmai din teama de a n-o supăra – era și așa destul de nefericită - și din dorința de a o ajuta, făcând așa cum zicea

www.ziuaconstanta.ro

ea: s-o las singură, să învețe, să se odihnească. În realitate, cred că nu se putea odihni, iar de învățat nici vorbă de așa ceva. Se află la o răscruce a vieții. Dar nu mi-a mărturisit nimic. Nici eu nu i-am cerut să-mi spună. M-am purtat ca un imbecil.

- La Bibliotecă, am citit azi o piesă de Ibsen „Quand nous-nous réveillerons d'entre les morts". Dialogul dintre artistul sculptor Rubek și Irène, fostul lui model, reîntâlnită după mulți ani, e pasionant. Eu și L.!

- Astă seară, pe ploaie, mi-am smuls inima din piept, am înfășurat-o într-o bucată de jurnal și-am aruncat-o într-un canal. Mă simt mai ușor acum, parcă aș fi aruncat din mine două căldări de plumb!

2 octombrie

Azi am citit notele și comentariile la „Faust" din volumul apărut în 1937, traducere de Nerval, note de Maurice Allemand, prefață de Henri Clouard. Acesta din urmă, caracterizând în câteva cuvinte esența capodoperei lui Goethe, face printre altele și această afirmație subtilă: „Faust échappe à l'enfer par sa déception sublime". Într-adevăr, poate că nu există nici o salvare pentru omul trufaș, care a refuzat orice credință, orice relație, orice act, care a căutat cu însetare Absolutul, decât o mare decepție menită să încununeze aventura sa. Decepția e poate singura salvare a omului superior, unica posibilitate de a găsi drumul mântuirii pe cărările obscure și întortochiate ale spiritului încătușat de orgoliu. Numai o decepție poate răscumpăra o viață de erori - și o decepție atât de mare, încât să se prăbușească într-o clipă, prin ea, întreaga construcție fabuloasă a spiritului angajat în supreme și zadarnice căutări.

Cu o condiție însă: ca această decepție să intervină în viața omului spre sfârșitul ei, pe pragul morții. Căci dacă apare în tinerețe, ce mai rămâne din acel om?

Am impresia că la vârsta mea – vârsta la care Goethe abia scrisese „Suferințele tânărului Werther" – m-a ajuns marea „decepție sublimă". Sunt un Faust „après la lettre".

www.ziuaconstanta.ro

3 octombrie

Niciodată n-am fost mai apatic ca acum. Nu știu de unde izvorăște această interminabilă apatie, dar am constatat că apatia, lenea, cu cât o prelungești cu atât devine mai acută. După întoarcerea din Dalmația câteva zile am fost foarte nefericit din cauza L. mai întâi – situația ei, starea ei morală, apoi unele impresii de pe la „Vremea", unde mi se părea că sunt privit ca indezirabil, deși de fapt nu era decât umoarea mea care mă făcea să culeg asemenea impresii și să atribui oamenilor asemenea sentimente. În relațiile cu oamenii trebuie să fii viu, energic, tare, altfel cazi victima celor mai slabi membri ai societății, sau chiar a propriilor impresii. Azi am fost iarăși la „Vremea". Oamenii parcă se schimbaseră. Hotărât lucru, lumea are valoarea și culoarea propriei noastre stări sufletești.

De altfel, de trei zile sunt aproape fericit. Am luat hotărârea definitivă de a termina cu L. Da, cred că de data asta hotărârea e *definitivă.* Sâmbătă am văzut-o la Fundație. I-am propus să vie la mine să citească. Mi-a spus că niciodată n-o să mai vină și că fusese decisă să nu mai vorbească cu mine (Și la ea, aceeași decizie!). După trei minute, mi-a spus însă că va veni a doua zi la mine să „învețe", căci biblioteca de la Fundație e închisă duminica și n-are unde să se ducă. Nu știam ce să cred: e lucidă, e ametită, nu mai știe ce spune și ce face? M-a dezgustat atitudinea ei, dar am trecut peste asta și i-am lăsat cale liberă să vie la mine, ca într-un refugiu. Deși sunt hotărât să termin cu ea, și aș putea s-o fac foarte ușor, nu mă îndur totuși să rup cu ea tocmai într-un moment când trece prin atâtea impasuri. Voi aștepta un moment mai favorabil pentru ea. I-am spus deci că poate veni duminică la mine, dar, după cum mă așteptam, n-a venit. A suferit, desigur, nevenind aici, numai spre a-mi face mie rău. De data asta însă mi-a făcut bine, n-am regretat că n-a venit.

Cu atât mai mult cu cât, de câteva zile, trăiesc în suflet cu imaginea admirabilei fete de la Bibliotecă, „cititoarea mea". Ne cunoaștem bine. Alaltăseară am ieșit împreună și am făcut o plimbare prin cartier: Dumbrava Roșie, Palade, Silvestru, am ajuns tocmai în Armenească, și am condus-o la tramvai la Universitate, unde ne-am despărțit. O plimbare încântătoare. A. e de asemenea încântătoare. Inteligentă, cinstită sufletește, e o mare plăcere să vorbesc și să mă plimb cu ea. Azi a venit iarăși la Bibliotecă și mi s-a părut mai frumoasă ca oricând. E atât de dulce, de tânără, de candidă, încât simt

www.ziuaconstanta.ro

cum întineresc şi eu în preajma ei. E plină de copilărie şi de maturitate. Este oricum o fiinţă cu totul opusă L. Aş vrea să fim buni prieteni, ca să o pot uita mai uşor pe aceea pe care nu crezusem că am să doresc s-o uit vreodată. A. are o seninătate fizică şi morală reconfortantă, e străină de monstruozităţile vieţii, e conştientă totuşi de anumite lucruri şi judecă viaţa mai bine decât una care a trăit-o din plin. Îi face şi ei plăcere să se plimbe cu mine. Iată-mă îndrăgostit din nou, şi ce plăcut e!

- Astăzi a murit mareşalul Averescu. După Octavian Goga, al doilea bărbat politic pe care l-am simpatizat se stinge anul acesta. Amândoi au decedat în acelaşi an. Pentru Averescu am avut o simpatie deosebită încă din fragedă copilărie, când nu înţelegeam nimic din frământările lumii acesteia. Odată tata a venit de la Constanţa, unde se ţinuse o întrunire a partidului Poporului, cu o fotografie a generalului – pe atunci nu era mareşal – împreună cu Joffre, cel cu braţul amputat. Fotografia avea semnătura lui Averescu şi tata o primise în semn de mare cinste. Mai târziu în casă la noi a apărut o carte despre *Generalul Averescu*, publicată pe când era el la guvern. Tot timpul casa noastră era plină de cărţi poştale cu chipul generalului – tata, fiind şeful organizaţiei averescane din comună, primea materiale de propagandă dar ele stăteau tencuri prin casă - şi cu *Steaua*, semnul partidului Poporului. Acum doi sau trei ani l-am văzut, o singură dată, la Bucureşti. Într-o duminică, în sala de conferinţe de la Fundaţie, era sărbătorit profesorul P. P. Negulescu, şi el averescan credincios. Discursuri, o asistenţă numeroasă. Printre cei prezenţi era şi mareşalul. La ieşire am stat în hall-ul Fundaţiei, să-l văd de aproape. Era înalt, uscat, îmbrăcat într-un palton lung, cu o pălărie neagră peste urechile mari, clăpăuge. Atât de slab, încât mă aşteptam să-l văd clătinându-se. S-a urcat într-un automobil, condus de vreo doi, trei oameni mai tineri şi s-a dus acasă. Îl ştiam ca „general", acum îl vedeam în civil, hainele cădeau anapoda pe el, părea un erou scos la pensie, apăsat de bătrâneţe. Moare la 80 de ani.

6 octombrie

Sfântul Francisc din Assisi: *Cantico di frate Sol. Laudes Dei*:

„Tu es sanctus dominus deus. Tu es deus deorum, qui solus facis mirabilia. Tu es fortis, tu es magnus, tu es altissimus. Tu es

www.ziuaconstanta.ro

omnipotens, tu es pater sanctis rex coeli et terrae. Tu es bunus et unus dominus deus vierus et verus. Tu es caritas, tu es sapientia, tu es humilitas, tu es patientia. Tu es pulchritudo, tu es securitas. Tu es quietas, tu es gaudium. Tu es spes nostra, tu es justitia, et temperuntia, tu es omnis divitia nostra ad sufficientiam. Tu es mansnetudo, tu es protictor, tu es custos et defensor. Tu es refugium nostrum et viatus. Tu es fides, spes et caritas nostra. Tu es magna dulcedo nostra. Tu es bonitas infinita, magnus et admirabilis dominus Deus omnipotens, pruis et misericors et salvator".

8 octombrie

Am scris, în dimineața aceasta o parte din „Note din Dalmația". Acum, la ora 12, am ieșit puțin pe mica terasă de la intrarea în camera mea. E o toamnă superbă. Soarele abia izbutește să încălzească zidurile, dar e lumină multă, frunzele copacilor din grădină se scutură și cad, un om chiuie într-o curte vecină și un avion se plimbă nestingherit prin văzduh. Mi s-a făcut poftă de o excursie pe munte, sau chiar la marginea mării pustii. Mă gândesc la Anton, la Sulina, unde m-aș putea duce să-l văd ... [48)]

Aseară am făcut o lungă plimbare la Șosea cu A. Am plecat de la Bibliotecă, pe jos, și am ajuns la capătul șoselei Jianu, apoi am intrat în parcul Herăstrău, pe „domeniile mele", cum îi spuneam ei. Domeniile mele de reverie! Era lună, o noapte lirică, parcul era pustiu și doar noi singuri înaintam ca niște umbre pe marginea lacului, pe aleile asfaltate, cu bănci părăsite. Lângă podul arcuit de la capătul aleii Trandafirilor, am găsit o bancă retrasă sub ramurile unei sălcii pletoase, pe malul lacului. Ne-am oprit acolo. Cred că nu poate să existe ceva mai frumos: o lună plină care lumina ca ziua, un parc imens și pustiu, o bancă foarte curată sub o salcie umbroasă. Eram ca două mici păsări oprite într-un cuib sub adăpostul unor ramuri bogate.

Trăiam un vis, aproape fantastic. Visul meu de totdeauna să fiu cu o fată dragă, într-o seară ca asta, în parcul imens, *numai noi doi în tot Universul*. Cine a scos-o pe A. în calea mea? De unde a apărut ea? Cine este? O mulțime de întrebări neformulate îmi alergau prin cap, încercam să-mi păstrez integritatea – ce stupid! – dar buzele ei dulci făceau să topească toate întrebările și răspunsurile. Târziu ne-am întors în oraș, singuri, pe sub coroanele imense ale teilor, prin crengile cărora luna zburda ca o veveriță fosforescentă. Am condus-o, pe jos,

www.ziuaconstanta.ro

până în dosul Patriarhiei. Acolo ne-am despărțit. Nu mi-a dat adresa, dar mi-a spus că stă prin apropiere. Am ajuns acasă cu picioarele zdrobite, dar cu sufletul uriaș cât un munte.

12 octombrie

Ar fi interesant să pot scrie în acest caiet în fiecare zi. Faptele care mi se par acum banale, mi-ar apărea mai târziu aureolate de farmecul amintirii și aș retrăi atunci (când? peste câți ani?) viața din prezent. Dar are vreo importanță să retrăiesc mai târziu evenimentele de acum? Numai dacă viața mea ar fi atât de goală, încât s-o umplu cu amintiri, numai atunci mi-ar putea sluji la ceva aceste însemnări.

Ieri am fost la Eugen Ionescu. Mi-a citit din romanul său scris în formă de jurnal – e, după cum mi-a mărturisit, propriul său jurnal spiritual, șarjat – unde vrea să prezinte un erou înzestrat cu toate defectele fizice și sufletești din lume. Uneori e îngrozitor eroul său, alteori monstruos, însă mai totdeauna verosimil. E. I. e de o sinceritate crudă cu el însuși. E o calitate și asta. Dacă ar trebui să fiu tot atât de sincer cu mine însumi, ar însemna să mă anulez, să mă sinucid. Eugen n-a ajuns până la deznădejde fiindcă pe el îl apără ceva, scutul ironiei, posibilitatea de a da cu tifla vieții. În fond, suntem plămădiți din aceeași pastă, suntem niște obsedați, niște victime ale propriilor noastre năluciri. Ceea ce mi se pare anormal, este faptul că Eugen e însurat. Mai mult chiar, e un soț docil, iar Rodica se înțelege cu el, îl suportă. Ce fel de căsnicie o fi asta, în viața ei intimă? Deși gândesc, simt, văd și reacționez ca E.I. (așa cum reiese din jurnalul lui), eu totuși n-aș putea accepta o viață de om însurat. El o acceptă, se complace chiar. E ciudat!

Eu nu mă pot fixa la o femeie, sau mai bine zis nu-mi pot imagina că aș fi în stare să trăiesc cu una, în permanență. Azi la Bibliotecă a fost R. să-mi ceară o carte, apoi N.L. cea atât de frumoasă, de inteligenă și de elegantă, m-am simțit bine în prezența lor, dar seara am plecat cu A. și am făcut o nouă plimbare prin parcul Herăstrău și m-am simțit foarte fericit. E ceva bizar însă. A. e cu totul deosebită de L., și de aceea ea nu-mi satisface o anumită parte din suflet, acea parte înclinată către complicații, către viciu. A. e pură, sinceră, se dăruie fără nici un ascunziș, și tocmai asta îmi crează un sentiment de copleșiri, de sațietate care totuși nu mă satisface. Am condus-o iarăși până la Patriarhie tot nu mi-a spus unde stă – e singura

www.ziuaconstanta.ro

ei taină - şi acum mă simt fericit, dar şi nemulţumit. Oare asta să fie dragostea *împărtăşită* o senzaţie de fericire dublată de una de copleşire?

13 octombrie

Astăzi am citit pentru prima oară ceva din Barbey d'Aurevilly. L-am *descoperit*, cum s-ar zice. Şi am dat tocmai peste una dintre cele mai tulburătoare nuvele: *Amaïdée*, întâlnirea dintre un Poet, un Filosof şi o Femeie pierdută. Somegod, Altai, Amaïdée – Poezia, Înţelepciunea, Voluptatea (amorul) . Am vrut să citesc apoi *l'Ensorcelée*, primul roman dintr-un ciclu istoric, dar nu m-a pasionat ca această scurtă nuvelă romantică. Cele trei personaje se întâlnesc undeva pe marginea mării. Somegod, „ce grand Poète qui ne créait pas", Altai „qui fût vieux de gonne heure ... en sortant vieillard du ventre de sa mère, puisqu'il avait vécu", şi Amaïdée, femeia care a trăit şi care „puisqu'elle avait vécu, elle avait souffert".

Până şi în Barbey d'Aurevilly mă regăsesc.

18 octombrie

Lene, dezorganizare, nemulţumit de mine însumi. De o lună n-am scris nimic, am trăit fără mari frământări, fără mari bucurii. În creier îmi sună persistent fraza lui Maudley: „Poru l'esprit comme pour le corps, cesser de lutter, c'est commenser à mourir". Am încetat să lupt – adică să „trăiesc" – am început să mor.

19 octombrie

Am inaugurat stagiunea concertelor din iarna aceasta. La Dalles a fost astăzi concertul violonistului George Manoliu, acompaniat de orchestra Radio, dirijată de Alfred Alessandrescu. Dintre bucăţile executate, poemul lui Chausson, cu lirismul infinit şi dureros, şi *Ciaconna* de Bach, o bucată extraordinară, pe care o auzeam întâia oară.O bucată pasinoată, de un lirism intens, stăpânit, înalt, exprimând o frământare puternică, plină de avântări şi străbătută de o sfâşietoare exuberanţă.

Am stat în timpul concertului lângă o fată foarte frumoasă, care asculta muzica adâncită în reveriile ei. O tânără de vreo 20 de ani,

www.ziuaconstanta.ro

uşor brunetă, cu ochii vii, negri, cu sprâncene accentuate, o frunte nu prea largă, feminină, un nas cuminte şi totuşi provocator, buze voluptoase. A observat că o studiez cu coada ochiului, dar n-a făcut nici cel mai mic gest. La sfârşit m-am ridicat în urma ei, dar în îngrămădeala din hall am pierdut-o din ochi. La ieşire, pe scările din faţa clădirii, a apărut îmbrăcată într-o haină maron, cu o pălărie de aceeaşi culoare, neexagerată. Era şi mai frumoasă. A pornit foarte repede, singură, cu un mers de adolescentă, spre statuia Brătianu. Am urmărit-o de la mică distanţă până la staţia tramvaiului 14. Dar acolo, ca şi cum ar fi avut întâlnire, şi ar fi fost amândouă extrem de punctuale, s-a apropiat direct de o bătrână şi i-a sărutat mâna. O scenă originală şi neaşteptată: o fată pe care am admirat-o la concert, sărutând mâna unei bătrâne, într-o staţie de tramvai. Parcă nu eram la Bucureşti, ci în altă lume, cu altă civilizaţie. S-au urcat în tramvai şi au dispărut spre Cotroceni. În piept, inima mea sfârâia.

22 octombrie

E frig, e trist – e toamnă. Vai de oamenii sărmani, vai de femeile fără adăpost şi fără prieteni. Ieri şi astăzi a plouat şi plouă încontinuu. O ploaie rece, măruntă, pătrunzătoare, exasperantă. Îţi vine să-ţi curmi zilele. Vecina mea de cameră e o femeie deznădăjduită. Stă aici de trei săptămâni, d-na Marinescu i-a închiriat o cameră ca să-şi mărească venitul pentru poker, dar acum, tocmai pe o vreme ca asta, i-a spus să se mute fiindcă (mi-a destăinuit d-na M.) are impresia că nu e o fată cinstită şi dânsa nu vrea să aibă „de-alea" în casă. Lory – o fată altfel frumoasă, dar fără căpătâi – mi se plânge: cum poate să fie cinstită o fată fără nici un sprijin, fără bani, fără haină de iarnă? Ieri după masă, gonită de frigul din odaia ei, a venit la mine şi mi-a povestit viaţa pe care o duce, plină de ghinioane, dezamăgiri şi tristeţe. A avut un copil cu un „artist de teatru", copilul a murit în vârstă de şapte luni. A lucrat într-un birou, de unde a fost dată afară, sub învinuirea că a furat ceva. La Cafée de la Paix a cunoscut nişte excroci – ziceau că sunt scriitori - şi a intrat într-o combinaţie unde s-a ales şi cu o bătaie. Acum n-are un ban, n-are unde să se ducă, şi gazda îi spune să se mute. Totuşi, în această situaţie tragică, Lory râde când o faci să râdă, plânge la cel mai mic pretext. I-am dat un basc, fiindcă n-avea ce pune pe cap, plecând prin ploaie să-şi caute cameră. S-a întors seara răcită, flămândă, tristă. I-am dat un ceai şi o bucată de

www.ziuaconstanta.ro

pâine, pe care a mâncat-o cu mare poftă. Astăzi, pe aceeași ploaie, a plecat din nou să-și caute cameră. Dacă aș fi în situația ei ce-aș face? Dar ea e femeie, suferă și rabdă, în speranța că va da peste un bărbat care să se poarte milos cu ea. Acum, seara, văd că nu s-a întors. Se va fi mutat? O fi găsit pe cineva și doarme în altă parte?

- Astăzi, la Direcția Financiară a Municipiului, unde mă dusesem în interes de serviciu, am provocat un mare rău unui om. Portarul de la intrare nu avea voie să lase pe nimeni înăuntru până la ora 11 ½ . Eu i-am spus că-s funcționar la Municipiu, și cu toate că nici pe funcționarii de la alte servicii n-avea voie să-i lase, mi-a dat drumul să intru. Dar tocmai atunci a apărut pe ușă directorul general Cristea și văzându-mă în instituție, s-a repezit la paznic și i-a tras câteva palme, fiindcă-i încălcase ordinul. Când am plecat, peste vreo jumătate de ceas, el era tot acolo, la intrare, și mi-a spus cu o voce blândă, domoală, de om resemnat: „Ați văzut, domnule, ce-am pățit din cauza dumneavoastră?" Într-adevăr din cauza mea fusese pălmuit. Mi-a părut rău, am rătăcit apoi pe străzi, în neștire, cuprins de remușcare și revoltă. Directorul general e un zbir, portarul un om umil și supus. A primit palme fără să crâncnească. Iar mie nu mi-a reproșat nimic, decât doar că s-a plâns de ceea ce a pățit. Oricum, oamenii simpli sunt mai buni la suflet și tocmai de aceea suferă mai mult decât ceilalți.

23 octombrie, ora 22

Toată ziua a plouat cu găleata. Plouă și acum, parcă s-ar fi deschis cerul și se revarsă peste noi. De la Bibliotecă am venit direct acasă, fiindcă nu era chip de dus în oraș. Am băut un pahar cu lapte și am mâncat un sandwich la „Rochus", în piața Rosetti, apoi am alergat aici, m-am schimbat și tocmai mă pregăteam – pe la ora 21 – să mă apuc de lucru, când aud venirea fetei de alături. Nici n-a mai trecut la ea, a intrat direct la mine, plouată, tremurând de frig, cu fața suptă de oboseală, cu lacrimi în ochi. A început să plângă și să-mi povestească tot ce i s-a întâmplat azi, câți au dat-o afară, câți au făcut-o să aștepte degeaba prin hall-uri de cinematograf sau cofetării, câți au înjurat-o pe stradă fiindcă nu răspundea la obrăzniciile lor. Lory e o fată frumoasă, atrăgătoare, aș spune, și nu exagerez, cu „sex-appeal", așa că e de crezare cât poate să sufere. În general, femeile frumoase suferă mai

www.ziuaconstanta.ro

mult decât celelalte (Cazul L.). Mi-a spus că ar vrea să se omoare, că nu e numai ea nenorocită, dar şi familia ei, pe care vrea s-o ajute şi nu poate, că nu mai crede nici în Dumnezeu, căci are suflet bun, e curată, nevinovată, şi dacă suferă atât înseamnă că Dumnezeu nu vede nimic, nu există, sau că e mai rău decât oamenii. Mi-a mărturisit câte a îndurat din cauza oamenilor, câte „a băgat la cap", pentru ca treptat, treptat să declare că a învăţat şi multe „şmecherii", fiind obligată să „joace" cu bărbaţii, să-i mintă, să-i înşele, căci asta merită. Mi-a dezvăluit multe rafinamente, şi nu de fată proastă. Are 22 ani şi cunoaşte Bucureştiul în toate ungherele şi sub toate aspectele. L-am chemat pe Traian, l-am rugat să facă un ceai, să caute şi niscaiva coajă de pâine pe la bucătărie , că din cauza ploii am rămas nemâncaţi. După ce a pus ceva în gură, Lory a mai uitat de necazurile ei, a început să flecărească, să râdă cu poftă parcă n-ar fi ea aceea care plângea cu câteva minute mai înainte. Mai târziu am trecut amândoi în camera ei, s-a dezbrăcat (la mine n-a vrut), arătându-mi tot trupul de o frumuseţe ispititoare, dar fără a mă lăsa să mă apropii de ea. Şi-a pus o pijama şi a intrat în pat, simplu, fără fasoane, însă am înţeles că mă „încearcă". M-am aşezat pe marginea patului şi am continuat să pălăvrăgim, veseli, ca şi cum toate ar fi fost uitate, ca şi cum nimic nu i s-ar fi întâmplat. O doream cu patimă, îi simţeam trupul sub plapumă palpitând de viaţă şi de patimă, dar nu simţeam pofta să o sărut. Ea părea fericită.

Femeia: fum, sensibilitate şi suferinţă. E nestatornică în sentimente şi gânduri, e sensibilă şi susceptibilă ca o plantă fragilă care la cea mai mică atingere îşi schimbă culoarea şi parfumul, şi suferă fără să ştie de ce, după cum se bucură cu aceeaşi inconştienţă. În dosul acestora se ascunde însă un arsenal întreg de procedee – puerile pentru un om care le vede – dar şi de un diabolic rafinament pentru majoritatea bărbaţilor care se îmbată cu aroma femeii, se lasă contaminaţi de sensibleriile ei şi devin ridiculi de sentimentali faţă de sufeinţa ei (Cazul meu cu L., căci mă gândesc mereu la L.). Femeia – sublimă amăgire, dar ce simplu mecanism de complexităţi sufleteşti, ce fragilă realitate! Suferinţa ei nu e suferinţă adevărată, ci vanitate zdrobită, bucuria ei - flatare, frumuseţea ei – fard sau ... dorinţa masculă. Nu mi-e milă că o văd tristă, cu lacrimi în ochi, ci mi-e milă de ea că e femeie. Teribil s-a răzbunat Creatorul când a zămislit-o şi a aruncat-o pe acest pământ, de care nu se poate dezlipi, dar nici nu poate trăi în bune raporturi. E o ironie a cerului, un blestem, o ispită

www.ziuaconstanta.ro

sau o favoare acordată bărbatului, care își consacră jumătate din viață – acest har divin – unei creații de argilă și fum aruncată în calea lui spre a-l face să-și întoarcă ochii spre pământ, atunci când tocmai izbutise să zărească cerul cu ei?

24 octombrie

Lory a văzut pe masa mea o adresă din partea directoului de cabinet al Rezidentului de la Constanța. Mi-a spus că-l cunoaște pe „tânărul" acela, și mi-a povestit diferite „aventuri" cu el, aici la București, la Constanța, la Mamaia. E o fată cu o experiență mult mai largă decât bănuiam.

Aseară mi-a arătat garderoba ei: furouri, sutiene, bluze, fuste, ciorapi. Era sadică, fiindcă vedea cât rău îmi face, dar nu se astâmpăra. Azi a venit să se uite în dulapul meu. „Să văd ce garderobă ai?" „Nu prea am. Eu nu mă laud cu garderoba, ci cu biblioteca", i-am răspuns. Frumoasă vorbă, dar ce stupid să i-o spun unei femei ca Lory.

Mi-e teamă să nu mă ambalez. Ochii ei ar fi principala cauză. Abia aștept să o văd mutată de aici, ca să mă liniștesc. Cum aș putea trăi – de lucrat nici nu mai vorbesc! – cu o asemenea ispită la ușa mea?

25 octombrie

O zi petrecută agreabil. M-am sculat dimineața la opt, fiindcă mă jena degetul la care m-am tăiat aseară cu briceagul. Doamna Marinescu mi-a pansat rana și am început să lucrez. Afară a plouat toată ziua. N-am ieșit din casă. Lory a fost în oraș, apoi pe la prânz s-a întors acasă, cu un pachețel de-ale mâncării. A stat la mine și am vorbit până la ora cinci, verzi și uscate. Am râs mai ales, am râs cu poftă, căci fata asta, cu toate nenorocirile ei, e un izvor nesecat de optimism. Am observat că are cei mai frumoși ochi pe care i-am văzut vreodată: catifelați, visători, copilărești, lucitori, profunzi, ochi de care m-am îndrăgostit pur și simplu. După ce a plecat, am stat și eu câtva timp, apoi am ieșit în oraș. Pe Calea Victoriei m-am întâlnit cu prietenii nelipsiți, am râs, am fost bine dispus cu toată lumea. Pe la 10 și ½ seara când m-am întors acasă, Lory era în camera mea. Scria o

www.ziuaconstanta.ro

scrisoare către mama ei de la Brăila. O scrisoare foarte frumoasă, mi-a plăcut. Mi-a povestit ce i s-a mai întâmplat pe stradă, am mai râs iarăşi, i-am admirat ochii (pe care m-a lăsat să-i sărut), apoi ne-am despărţit, ea trecând în camera sa, la un pas de mine. Poftim de dormi sau de lucrează, dom'Pericle.

27 octombrie

Lory e o L. ed. II. Mai tânără, mai atractivă, cu aceiaşi ochi frumoşi, dar deosebite ca siluete. Asta e mai plină, mai durdulie, făcută pentru dragoste şi numai pentru dragoste. Orice bărbat îşi pierde minţile cînd o vede. Totuşi, pentru mine L. a rămas unică prin felul cum ne-am cunoscut şi am iubit-o. De aceasta mă feresc să mă îndrăgostesc, deşi e o rafinată extraordinară, ar vrea să mă vadă gudurându-mă ca un căţeluş la picioarele ei. Dar n-o voi face. Mi-am dat seama că i-ar place să facă şi din mine un Ioşca, de care mi-a povestit ea însăşi: unul pe care-l „duce" mereu. „Dar până când dragă? Că într-o zi, tot o să-i dau, săracul ... " Asta e Lory.

Astăzi am discutat cu B. despre dactilografierea romanului. El mi-a vorbit chiar şi de o eventuală editare. Au bani băieţii, şi au căpătat ceva experienţă cu editarea cursurilor de la Drept. La urma urmei, cum au pornit atâţia de la nimic, de ce n-ar ajunge şi ei milionari? Mereu se gândesc cum să iasă din mizerie şi din anonimat. Şi când cineva se gândeşte la asta, este imposibil să nu izbutească.

30 octombrie, duminică

Am petrecut ziua de azi destul de agreabil. La 8 şi ½ diminieaţa m-am dus la Bibliotecă, să lucrez. Acolo e cald şi duminică nu e nimeni. Singur, într-o linişte perfectă, în biroul elegant, am stat până la 12 şi ½ . Când am ieşit, era o zi splendidă, cald, un soare blând, lume în haine de sărbătoare, fete frumoase pe stradă. Trecând prin faţă pe la Dalles, am văzut că e un recital de pian Arraw, înainte de plecarea lui. Am intrat şi am apucat ultima parte din program, Ravel şi Debussy, plus suplimentele. Sala era plină. La ora două fără un sfert am ajuns acasă. Aici Tody mă aştepta la masă. S-a mutat ieri într-una din camerele libere şi luăm masa împreună. Doamna Marinescu îmi spusese că vrea să mai închirieze o cameră, că prea stau goale, şi dacă ştiu eu pe cineva. L-am adus pe Tody, care ocupă o cameră spre

www.ziuaconstanta.ro

grădină. Traian ne servește masa la amândoi. Tocmai când mâncam, în camera mea, și-a făcut apariția pe ușă Lory. Credea că sunt singur, dar n-a intimidat-o prezența lui Tody. S-a așezat în fotoliu și a început să ne povestească: și-a găsit cameră, astăzi se mută. A spus că ar vrea să bea vin, l-am trimis pe Traian să ia două sticle de vin. Am băut toți trei, cu poftă. După masă ne-am pomenit întinși, toți trei, de-a curmezișul patului, Lory la mijloc firește, și am început să ne jucăm. Eu o sărutam din dreapta, Tody din stânga. A fost ceva vesel de tot. Fata se simțea în al nouălea cer.

A trecut pe urmă în camera ei să-și împacheteze lucrurile. Îi părea rău că se mută de aici, unde se obișnuise atât de bine, deși n-a stat decât vreo lună, și unde, zicea ea, găsise „un prieten atât de bun" în mine. De fapt, eu mă bucuram că pleacă, fiindcă asta însemna liniștea mea.

Drept amintire, la plecare, i-am dat fotografia mare, din perete, un portret al Katherinei Hepburn. Aveam această fotografie de trei ani. În ultimul timp mă cam săturasem de ea. Odată însăși L. îmi spusese s-o dau jos de-acolo. Din indolență o lăsasem încă la locul ei, sub marele tablou de Boucher (o copie). Când a intrat prima dată la mine, Lory întâi această fotografie a observat: „Ce frumoasă e, asta mi-o dai mie!" Astăzi, i-am dat-o, scriindu-i pe dos: „Pentru Lory – Loretta care are ochi frumoși, această pereche de ochi, de la un om căruia îi place să admire și să se joace cu ceea ce natura a făcut atât de frumos". A citit și i-a plăcut. „Am să-ți mai cer ceva, ca să-mi scrii". Drept recompensă mi-a dat și ea o fotografie a ei, pe care a scris: „... Cu drag, de la Lory, care vrea când nu poate și poate când nu vrea". Și-a făcut bagajele, a adus un birjar, și mi-a cerut 50 lei, căci terminase bani, după ce și-a plătit chiria. I-am dat cu plăcere și i-am dorit să fie fericită. Astfel ne-am despărțit.

În felul acesta se sfârșește și luna aceasta și caietul acesta. Lori mi-a amintit de L. și menirea ei a fost să încheie acest caiet, care ar fi trebuit să fie încheiat de cealaltă. L. a dispărut însă complet din inima mea - și asta e groaznic. Am dat dovadă de cruzime *ne mai căutând-o*, dar trebuia să ajungem și aici. Acum îmi dau seama de un lucru: că lui L. nu i-am făcut niciodată vreo bucurie în cei trei ani. De ce? Fiindcă am iubit-o. Și dragostea nu e o bucurie care se poate transmite. Dragostea e ceva trist și sublim, ceva divin și ceva foarte egoist. Sau poate numai *prima* dragoste e astfel? Ori poate cea mai *mare*?

www.ziuaconstanta.ro

19 decembrie 1938

Vin de la un concert de pian, dat de un prieten proaspăt absolvent al Conservatorului. E debutul lui public. Sala Dalles plină de invitați și câțiva melomani înveterați. Tânărul are tehnică, cântă cu brio, dar mi se pare cam lipsit de fantezie. Fiindcă, de fapt, concertul nu mă „prindea", mi-am permis să visez. Concertele sunt pentru mine cele mai bune stimulente pentru reverie, îmi provoacă imaginația, îmi răscolesc tot felul de amintiri și viziuni plăcute. Niciodată nu visez mai frumos ca atunci când ascult muzică. Cred că pentru asta am devenit un meloman, nu pentru muzică în sine, ci pentru acea inconsistentă și dulce voluptate a reveriei desfășurate în sunetele celor mai frumoase melodii. Zadarnic încerc să reții vreo arie, vreo frază, mi-e imposibil, căci în timpul unui concert predomină în mine nu muzica pe care o ascult, ci simfoniile ce se dezlănțuiesc în sufletul și în creierul meu. Pauzele, aplauzele mă dor întotdeauna la concerte.

- Mult mai frumoasă e astă seară noaptea asta de zăpadă. E o poemă felul cum ninge, ploaia de fulgi ce strălucesc în jurul becurilor, stratul de zăpadă de pe trotuare, feeria asta a iernii. Aș fi rătăcit toată noaptea prin zăpadă, prin frigul acesta plăcut, dar eram prea obosit. Și noaptea trecută, și aproape toate nopțile de mai înainte, mă întorsesem târziu acasă, astfel că nu mai rezist.

20 decembrie

Iarnă! ... De puține ori am trăit poezia boemă și mizeră a iernii mai intens ca în ultimele zile. S-a întâmplat să mă surprindă cu sufletul predispus nu știu cum spre reverii cu totul străine de strictele realități ale iernii. A început să ningă sâmbătă. Cu o zi înainte terminasem lucrul la roman. Îmi permisesem să fiu liber, să nu fac nimic, să nu mă gândesc la nimic. Să răsuflu. Vineri seara am fost la Operă, cu „Maestrul" Ureche[49], am văzut „Boema" cu Eva Brandowska în rolul lui Mimi. N-a fost la înălțimea interpretării din „Nunta lui Figaro" (cu două zile mai înainte) și întreg spectacolul suferea de o vagă scădere a cărei cauză n-o puteam defini. Probabil că artiștii aveau vocile voalate din pricina frigului. Într-adevăr era un ger năpraznic, sec. De la Operă, ne-am dus la „Mercur", unde am prelungit masa până la ora două, când s-a închis localul. Afară, în

www.ziuaconstanta.ro

stradă, pe Calea Victoriei era pustiu, casele păreau înghețate, luminile clipeau sumbre, parcă se îmbrăcaseră în blănuri groase ca să nu înghețe și ele. Discuția noastră despre Iisus și simbolul de sacrificiu al oricărui efort creator, a fost întreruptă brusc de gerul aspru ce ne tăia respirația. Ureche, cu toată grăsmiea lui, zicea că-l pătrunde frigul. Erau 8° sub zero. Am ajuns acasă cu urechile congelate și abia când am intrat în cameră au început să mă usture îngrozitor. În buzunar îmi mai rămăseseră doar trei lei. Dimineața, orașul era acoperit cu zăpadă.

M-a sculat din somn Tody. El s-a mutat de la noi, fiindcă nu-i plăcea mâncarea lui madam Frosy și nici camera doamnei Marinescu. A găsit o cameră mai bună, cu intrare separată, aici în apropiere, pe strada Sfântu Spiridon, astfel că suntem tot împreună. Vine în fiecare zi la mine, sau trec eu pe la el, căci nu ne desparte decât vreo sută de metri. Acum, venise să hotărâm ce facem azi, în prima zi de iarnă. El avea doi lei, eu trei. Trebuia să facem rost de bani pentru masa de la prânz. El a apucat într-o parte, eu în alta, să găsim niscai surse de împrumut. Pe drum, văd afișul „Universului literar", apărut chiar atunci, în care aveam un articol. M-am dus glonț la redacție, unde Sterescu[50] mi-a și făcut un bon de 500 lei, pe care l-am încasat imediat. Devenisem un om bogat. A început să mi se pară totul frumos. Simțeam o mare plăcere să mă plimb prin ninsoare, pe ger. Am trecut prin două librării, am cumpărat două cărți, două reviste franțuzești, și așteptam ora unu, când trebuia să mă întâlnesc cu T. și să ne ducem la masă. Pe stradă am zărit o fată frumoasă, cu obrajii roșii, cu vioiciune în priviri și în gesturi, adorabilă. Mergea prin ninsoare de parcă dansa, avea o talie subțire, picioarele minunate, ceafa acoperită cu zulufi înfloriți de fulgi de zăpadă. La gât o eșarfă galbenă, iar sprâncenele îi erau și ele ninse. M-am luat după ea, am intrat în vorbă, am condus-o mai bine de o jumătate de ceas prin viscol. E studentă la Belle Arte, anul întâi. Fermecătoare vârstă! ... Cu Tody, m-am dus apoi la „Mercur" să mâncăm. Acolo l-am întâlnit pe Titus[51] și alți prieteni, am băut câte o țuică fiartă, am mâncat bine, am băut vin roșu. Dimineața n-aveam decât cinci lei, amândoi, acum mâncam laolaltă cu moșierii. Tody găsise și el bani la băieții Ghica. După masă am căutat-o pe M. să-i dau și ei ceva din bogăția mea din acea zi. Am găsit-o acasă și am invitat-o pentru a doua zi la mine, să petrecem o seară împreună „la căldură". Duminică dimineața m-am dus la Romeo. Era Vally acasă, cu fratele ei și mama. El nu venise de la Mânăstirea Dealu. Am luat masa la ei, într-o cameră friguroasă, dar

www.ziuaconstanta.ro

ne-am simțit bine, ne-a încălzit vinul adus de „acasă", de fratele lui Vally. După masă au venit la mine Ilie, Nelu, Tody, pe care a trebuit să-i oblig să scurteze vizita, fiindcă o așteptam pe M. Cu aceasta am petrecut o seară foarte agreabilă, încheiată cu lecturi din Eminescu și Arghezi. La 12 noaptea, am condus-o acasă, apoi m-am plimbat o jumătate de oră pe Calea Victoriei. Nu era aproape nimeni și ningea des. Mi se părea că sunt eroul unui roman extravagant, rătăcit într-un oraș pustiu. Am revenit târziu acasă, obosit. Ieri dimineață am fost la Dichter, care îmi bate la mașină romanul. I-am dictat patru ore, înghesuit între o sobă abia încălzită și o masă enormă încărcată cu tot felul de oase, căci în timp ce noi băteam la mașină, fratele dactilografului își prepara un examen la Medicină iar mama lor, într-o încăpere alăturată, fierbea cartofi și pregătea supa de conopidă. Când am plecat de acolo eram rece ca sloiul. Dar am întins-o repede la picior, căci trebuia să mă întâlnesc cu Tody, pentru masă. Eu rămăsesem iar „pe geantă" , în schimb el, mai chibzuit, avea rezerve. Ne-am ospătat tot la „Mercur". Aseară am fost la un concert de pian.

În dimineața aceasta aveam de gând să mă duc la „Vremea" să fac corectura la fragmentul pe care l-am dat pentru numărul de Anul Nou. Dar nu m-am mai sculat din pat. Am terminat *Jurnalul* lui Julien Green, care m-a pasionat. O carte simplă, sinceră, și m-a interesat mai ales prin mărturisirile făcute de el „ca autor"; toate neliniștile și „dedesubturile" vieții unui scriitor sunt înfățișate fără ascunzișuri. Asta mi-a plăcut în primul rând. Julien Green e însă un temperament prea calm, destul de cuminte, cu respectul moralității și eticii comune, de aceea jurnalul lui, în afară de referirile la preocupările literare și artistice, rămâne în sfera banalului. Interesante însemnările despre Gide, despre Malraux și alți scriitori care apar printre pagini. Acest jurnal mi-a deschis încă o dată pofta de a-mi schimba felul de viață. Trebuie să devin un „scriitor", și să las boema la o parte căci altfel nu voi face nimic, voi fi peste câțiva ani un ratat. În special pagina unde J. Gr. vorbește despre o întâlnire cu Gide (în 1932), când acesta n-a putut să mănânce din cauza că promisese unor prieteni o conferință asupra căreia se răzgândise pe urmă dar era pre atârziu, fiindcă totul era aranjat – pagina aceea m-a tulburat adânc. E un fenomen rar ca cineva să-și păstreze la 70 ani*) fervoarea pe care o avea Gide atunci. Numai în tinerețe un om n-ar putea să mănânce sau să doarmă din

*) De fapt, vreo șaizeci și ceva (n.a.)

www.ziuaconstanta.ro

cauza unui gest sau a unei promisiuni neonorată. Eu înțeleg această stare, dar s-o trăiești și la 70 ani, iată ceea ce mi se pare cu adevărat extraordinar. Dar ca să ajungi acolo, trebuie să iei viața într-un anumit fel, s-o trăiești cu intensitate, lipsindu-te totuși demulte din bucuriile și voluptățile ei. Căci orice bucurie și voluptate nouă e o îmbătrânire sufletească nouă. Ca să fii mereu tânăr, trebuie să eviți de a pătrunde prea adânc în viață. Viața, ca și femeile îți sug prospețimea sufletească (Julien Green e celibatar!).

- La 23 aprilie 1616 au murit Cervantes și Shakespeare. Vor fi știut vreodată unul de altul? Primul a fost prințul misterioasei Spanii, al doilea prințul poeziei, iubirii, dragostei, morții și al feeriei din nordicele cetăți spirituale. Ziua aceasta ar trebui însemnată cu roșu în calendarul omenirii.

22 decembrie

Aseară ne-am întâlnit patru: Tody, dr. Olteanu, Ion și eu. Am luat masa împreună la „Mercur", apoi ne-am dus la „Rai", unde am stat până la ora 4. Atmosfera destul de trivială, Galia, care domină și patronează localul, cântă frumos însă totul se transformă în chiolhan. La urmă ne-am „dres" și noi cu acel „crușon" care se servea cu polonicul dintr-un castron mare pus pe masă. Petru Manoliu, T. C. Stan, Sandu Tudor, fac parte dintre patronii localului, unde vine spuma boemei și a tinerei intelectualități bucureștene. Noi, cei patru, ne-am legat azi noapte, ca peste un an să ne întâlnim din nou și să venim tot aici, ca să dăm raportul despre ceea ce am făcut în decurs de un an.

Ce voi fi eu peste un an? Pare atât de lung un an când îl privești dinainte, fiindcă e plin de speranțe, pe planuri, dar privit în urmă un an pare scurt cât o zi, fiindcă e gol, gol, încă un an pierdut pe nesimțite în vasta veșnicie.

Astăzi mi-a fost rău, mă doare capul, stomacul, n-am putut să dorm, sunt năpădit numai de gânduri negre. Nu mai lucrez de câteva zile, și asta o plătesc cu deprimare. Sunt mulțumit și împăcat cu mine însumi, numai când lucrez. Am impresia că romanul e prost, artificial, îmi vine să-l ard. În „Vremea" de Crăciun Mirce Eliade are un fragment de roman scris parcă într-o stare de grație. Așa aș vrea eu să scriu o carte: pură, îngerească. Dar eu sunt un demon. Cum aș putea scrie o asemenea operă?

www.ziuaconstanta.ro

- În „Grigorie“ un portret al lui Julien Green semnat de Henri Troyat, care a primit anul acesta premiul „Goncourt“. Autorul lui *Leviathan* declară: „La început simțeam că într-o parte se află viața mea, și în cealaltă opera mea. Încet, încet ele se îndreaptă una spre alta și desigur, va veni un moment când amândoi vor forma un tot. Atunci, poate, voi înceta de a mai scrie“. Interesantă impresie. Este ceea ce simt și eu: să scriu nu pentru a face literatură, ci pentru a suporta viața.

Aceeași zi, ora 11 noaptea

Scriu la lumina unui sfeșnic. Din cauza furtunii s-au rupt firele electrice azi spre seară, și toate eforturile lui Traian de a le repara au fost zadarnice. Am rămas pe întuneric. Doamna Marinescu mi-a adus, pe la 6, acest sfeșnic cu o lumânare groasă, care arde de cinci ore. Am fost bolnav toată ziua, m-a durut capul și stomacul, n-am mâncat nimic și n-am ieșit din casă. Pe la ora șapte am izbutit să ațipesc puțin și m-au lăsat durerile de cap. În casă e cald, bine. Dar în sufletul meu e o neagră deprimare. Am cele mai proaste impresii despre mine, despre viața mea, despre tot ce fac, despre toate amăgirile pe care mi le creez ca să pot trăi. Trec iarăși printr-o criză morală - și poate că această criză e realitatea însăși. Sunt un om inapt pentru viață și mă ambiționez să rezist totuși. Până când? Totul mi se pare van, inutil. Mă gândesc cum să dispar din această lume. O călătorie lungă, singur, necunoscut de nimeni, din care să nu mă mai întorc niciodată, ar fi cea mai bună metodă.

Doamna Marinescu a fost până adineauri aci, la căpătâiul meu, ținându-mi de urât și încurajându-mă. De fapt se simțea și ea singură și a venit la mine, știindu-mă bolnav. Cu toate că „boala“ mea avea o cauză precisă – cheful de azi noapte – dânsei i-am spus că mi-am deranjat stomacul, așa cum îi spun de obicei în asemenea situații. „De, dacă mănânci toate porcăriile alea pe la restaurante! ... “ mă consola dânsa. Și apoi a început să se spovedească față de mine: că trăiește în singurătate, că are un cerc de cucoane unde se duce de două-trei ori pe săptămână, dar acelea o storc de parale la cărți, că are remușcări față de memoria Profesorului, pe care l-a înșelat cât a trăit (mă uit la ea, a fost o femeie foarte frumoasă, căci e și acum la 65 ani), și altele. Dar partea cea mai nostimă a conversației noastre a fost aceea referitoare la chestiuni matrimoniale: că vrea să-l însoare pe dr. Olteanu cu Roxana și mi-a dat a înțelege că s-a gândit să mă fericească și pe mine

www.ziuaconstanta.ro

cu Lulu, una din nepoatele ei, o fată lungă cât o prăjină (dar pentru d-na Marinescu nu are importanță nepotrivirea fizică, nici Profesorul nu s-a potrivit cu ea), că are un apartament pe str. Spătarului etc. Eu zâmbeam în sinea mea și eram la mii de kilometri de asemenea perspective (ca celibatar convins!). Dar D-na M. are acum o mare plăcere: să contracteze căsătorii, fapt pentru care și organizează în fiecare sâmbătă câte un „jour" la dânsa acasă. Aici l-a însurat pe profesorul Veniamin, de la Drept, cu Ileana, nepoata ei, fiica lui Vasilescu Karpen, aici a adus-o pe Roxana și a ales-o pentru Olteanu, tot aici vrea să mă introducă și pe mine în „familie". Preocupări de bătrână care nu mai are altceva de făcut!

Din toate astea, am rămas cu o mâhnire în suflet. De sâmbăta trecută, de când o cunoscusem la „ceaiul" doamnei M., mă gândeam mereu la Roxana. Era cea mai frumoasă, cred cea mai tânără (abia a terminat liceul) dintre fetele de acolo. E fiica unui director de bancă, n-are nevoie să mai învețe, e destul să găsească un băiat bun, să se mărite. Nu pentru asta mă gândeam la ea, ci pur și simplu fiindcă îmi plăcea și-mi devenise dragă. Fără pretenții intelectuale, conversația cu ea era o încântare. Și apoi când am aflat că o cheamă Roxana, mi-a devenit și mai simpatică. Nu mă așteptam s-o cheme astfel, deși ochii ei n-ar fi putut căpăta un nume mai potrivit. Are ochi de *rocsană,* mari, negri, vioi, naturali, fără nici o umbră de cochetărie și frivolitate. Era îmbrăcată într-o rochie cu „corset" care-i subția și mai mult talia, și toată făptura ei părea o floare de covățică, desprinsă în luna iunie dintr-un răzor de lângă un lan de porumb verde. Roxana, nume cu rezonanță agreată (deși ea a trăit în atmosfera ca de seră de acasă), în silabele căreia vedeam un câmp întreg presărat cu florile primăverii, printre care mierlele și pitulicele își taie zborul, vesele și spinoase. Soare arzător după ploaie, iarbă înviorată, pământ sătul de apă, respirând o viață nouă, minunată. Roxana! De câteva zile mă gândeam mereu la ea, și acum d-na Marinescu îmi aduce vestea că i-a hărăzit-o lui Olteanu. Sunt sigur că el a discutat cu dânsa și a rugat-o să-i „aranjeze apele". Iar mie el nu mi-a spus nimic, motanul!

26 decembrie, Viișoara

Mă odihnesc, mănânc și dorm din abundență, ceea ce se resimte în bine. Liniile obrajilor mi s-au îndulcit, tristețea și urmele înfometării mi-au dispărut de pe față. Mama mă întreba la sosire:

www.ziuaconstanta.ro

„Cum o duci pe-acolo, dragul mamei, ai ce mânca, dormi bine?“ „Da, mamă, am de toate, o duc bine“, îi răspundeam ca de obicei, ca să n-o mâhnesc. Dar „de toate“ găsesc numai la ea, aici.

Aseară, în ziua de Crăciun, a fost la noi preotul Chivu, cu soția. Am stat la masa încărcată de la 5 până la 11 și ½ . Ne-a povestit despre viața din lagărul de concentrare, de unde abia s-a întors, despre Nae Ionescu și alte personalități pe care le-a cunoscut acolo. E militant legionar, are convingeri nestrămutate și a venit din lagăr mai îndoctrinat decât îl știam. Am fost tot timpul cam apatic, nu știu de ce nu puteam fi lejer în vorbă și în gânduri. Am petrecut multe veri cu omul acesta, am făcut multe chefuri împreună, aici la sat, dar acum mă simt depărtat de el, iar el mă privește cu alți ochi, mă „suspectează“.

- Citesc cu mare interes „Chateaubriand“ de André Maurois.

29 decembrie

Am ajuns, în sfârșit, acasă la mine. Aici și numai aici sunt „la mine“, între pereții și cărțile mele, unde stau liniștit fără să fiu tulburat de nimeni. Am plecat de la Viișoara ieri după masă. Fiindcă n-aveam tren convenabil spre București (trebuia să aștept o oră la Medgidia), m-am dus la Constanța, unde am revăzut marea. Marea! Am aflat de moartea comandorului Lateș, secundul de pe „Transilvania“ și protectorul meu în călătoria din Grecia de anul trecut. M-a întristat profund moartea lui aproape subită (un cancer necruțător). I-am făcut o vizită Magdei – acum doamna dr. Tănăsescu – în apartamentul mic, din blocul de pe str. Carol, în fața Poștei. Sunt foarte drăguți amândoi, și ea și doctorul. M-am întâlnit cu Șuli Gheorghiu și am făcut o plimbare la Cazinou, discutând numai despre Mare, amanta noastră perfidă și murdară, dar obsedantă și sublimă. În tren am citit „Chateaubriand“ al lui Maurois.

La București am dat peste o zăpadă cum n-am mai văzut până acum aici. Pe străzi, troienele sunt cât tramvaiele. Nu s-a putut curăți orașul și desigur că primarul general, Dombrovski, se va fi rugând și acum la Dumnezeu să înceteze ninsoarea, așa cum am auzit că a făcut săptămâna trecută (Anecdotă). E o iarnă grea, cu dezastre și catastrofe de cale ferată (în sudul Basarabiei). Frig și singurătate în odaia mea. Ca o ironie, n-am putut destupa damigeana cu vin pe care am adus-o de la țară, ca să beau un pahar. Ștefănică a îndesat dopul (un ciocan de

www.ziuaconstanta.ro

porumb) atât de tare, ca să „țină până la București". Trebuie să i-o dau mâine dimineața lui Traian, s-o destupe el.

Inima mi-e rece. Vacanța aceasta m-am gândit la o mulțime de prietene și prieteni. Pe unii i-am văzut, alții au murit, alții s-au schimbat. Mă simt singur. M-am gândit la L., am și visat-o într-o noapte. Dar cine știe în ce iarnă cumplită se află și ea!

30 decembrie

Ceea ce era de prevăzut, s-a întâmplat: „Vremea" nu mai apare. Nu mă surprinde evenimentul, căci presimțeam demult că revista își va înceta apariția. Vladimir figura numai cu numele ca director, iar Titi s-a *plictisit*. Socotesc că faptul acesta se poate explica astfel: „Vremea" a fost o revistă bună, la care colaborau toți scriitorii de frunte, fără să se țină seama de deosebirile de opinii, și care era îndrăgită de public. Dar frații Donescu au urmărit prin ea anumite scopuri. Ca liberali, au făcut politică liberală. Cât timp tatăl lor a fost primarul Capitalei, revista mergea foarte bine. De un an de zile, când Garda de Fier și-a sporit popularitatea și și-a întărit pozițiile, „Vremea" a devenit legionară, deși conducătorii ei erau încă liberali. Dar pe parcurs, Vladimir s-a retras, iar Titi a rămas singur pe baricadă. Crezând că Legiunea va ajunge la putere, el a căutat să se pună bine cu ea. Revista și-a schimbat coloratura, ba chiar și colaboratorii, s-a pus rău cu regele, ca să fie în vederea Legiunii. Acum după ce „marele" ei conducător a fost lichidat[52)], văzând că vântul politic în care se angajase a încetat să bată, pe deasupra stând rău cu actualul guvern (patronat de rege), Titi Donescu a hotărât să se retragă și el. Drept consecință: autosuprimarea „Vremii". A făcut un calcul greșit, s-a înșelat și a pierdut. Păcat de revistă!

Nu pot nega că datorez mult „Vremii", eu, ca și atâția alții. Era o revistă care „lansa" și „consacra". Frații Donescu reprezentau un factor cultural de prima mână și în paginile ei s-au afirmat mulți scriitori. În ultimul timp își pierduse această calitate, deoarece se înregimentase politic și pe un drum greșit. „Vremea", care n-avusese niciodată o direcție ideologică (avea doar una politică), devenise deodată strident colorată. Asta a fost moartea ei.

Am fost unul din colaboratorii permanenți ai revistei începând din anul 1934. Am în casă colecțiile pe ultimii cinci ani, legate bine și frumos, căpătate chiar de la redacție. Le răsfoiesc adesea cu plăcere.

www.ziuaconstanta.ro

Ele constituie o imagine globală a fenomenelor culturale, artistice și politice din acești ani. Cine le consultă își poate da seama ușor ce a fost și cum a fost. Azi, răsfoind cele cinci „volume" ale colecției, am întocmit o listă cu articolele pe care le-am publicat în „Vremea". Iată titlurile lor, în ordine cronologică, adică în ordinea apariției în revistă:

În anul 1934: Revoluția tineretului; Un expulzat din umanitate – Leon Trotsky; Primatul politicului; Elogiul Anarhiei; Anarhia contemporană; Fragment din: „Adolescenții" de la Brașov (o pagină); Europa în comă; Scrisoare deschisă către ministrul finanțelor; O revistă a tineretului - „Le cahier bleu"; Un front al tineretului; Pentru o anumită artă „imorală"; Vizionari și inițiativă; Despre roman; Romanul, articol comercial?

În anul 1935: Să fim demni; Universitatea și tineretul de azi; Drieu La Rochelle; O datorie a tineretului român; Literatură și politică; Despre adolescență și adolescenți; Tricentenarul Academiei Franceze; Ceva despre Universitatea din București; „Le temps du mépris" de André Malraux; Despre generația celor sub 25 ani; Marc Chadourné, inimă călătoare; Între intelectual și omul de rând. Insula Șerpilor (reportaj); Stendhal în 1935; Europa actuală și tineretul ei; Tineretul și dezbinarea Europei actuale; Momentul politic.

În anul 1936: *Huliganii*; Naționalism și universalism; Dictatura Libertății; Degenerescența spiritului?; Europa în fața Germaniei; Jertfa hamletiană a lui Rimbaud; Analele Dobrogei; Portretul patriei mele; Dobrogea, o stemă a regalității; Negusul și Societatea Națiunilor; Spania, țara sângelui și a viselor; Spania în artă – Greco, Goya; Winston Churchill; Eduard Rydz-Smigly, Gaudeamus igitur (două pagini); Între Alain și Xenopol; „Village X ... " de Renaud de Jouvenel; Odiseea lui Rimbaud în Abisinia; Lawrence, profetul freneziei; Viața secretă a lui Sainte-Beuve; Pericles, dictatorul înțelept.

În anul 1937: Motta; Poziția morală a României; Cazul Gide; Jocul exceselor; Goebbels; Atena, 25 martie (reportaj, o pagină); Grecia sub dictatură; Centenarul Universității din Atena; De la Venizelos la Caballero; Triumful de la Academie (alegerea lui Lucian Blaga); Mircea Eliade, exemplu de omenie și generozitate; O zi și o noapte la Vîlcov (reportaj); Egina, surâsul Atenei; Banzai! ... ; Introducere în Ciclade; Un împărat captiv; Actualitatea romantismului; Patrie și „doctrină" națională; Cele două Spanii; De la

www.ziuaconstanta.ro

Byron la Malraux; România la o răscruce culturală; „Sparkenbroke" de Ch. Morgan.

În anul 1938: Exercițiul Apocalipsului; Comedia electorală; Edgar Pöe, romanticul american; Distrugătorii de iluzii (despre C. Noica și Emil Cioran); Gabriele d'Annunzio; Două aniversări – Byron, Schopenhauer; De disparitione angelorum (la moartea lui Bob Bulgaru); Maria din Magdala (două pagini); Ludovic II de Bavaria (trei pagini, în două numere consecutive); Recital Flovia Capali; Ateneu, Odeonul nostru; Lordul Halifax; Pavel din Tars (o pagină); Suveranii Angliei vizitează Franța (o pagină); Elogiul vacanței; Visul unei nopți de vară (trei pagini în două numere consecutive); Crepusculul Europei romantice; Revoluția sufletelor belgiene.

În afară de acestea, am susținut cu regularitate rubrica: „Între două lumi", am colaborat la pagina „Fapte și idei", am mai scris diferite note la pagina de teatru, am publicat multe poezii, etc.

Acesta este bilanțul meu la „Vremea" și necrologul la dispariția ei, după 10 ani de existență. În această revistă e închisă o parte din viața mea, căci în tot ce am scris acolo am pus câte ceva din mine însumi.

31 decembrie

Cred că ar fi bine să nu mai continui acest „jurnal", deoarece nu scriu nimic interesant aici. Nimic *interesant*, față de ceea ce trăiesc în realitate și față de ceea ce aș putea scrie. În orice caz, nu sunt mulțumit de mine, căci sunt într-o veșnică luptă între ceea ce fac și ceea ce aș vrea să fac.

*

* *

Anul acesta se sfârșește bine: liniște, calm pe frontul sentimental. 1938 a fost un an stupid. „Stupidul an 1938", l-aș putea parafraza pe Leon Daudet. Intru în 1939 cu buzunarele goale, la fel cum îmi e și sufletul. Recitesc „Viața lui Iisus" de Papini. Lucru bun, lectura!

www.ziuaconstanta.ro

1939

1 ianuarie, seara

Dacă tot anul acesta va fi generos cu mine, cum am fost eu cu Viața în noaptea acestui revelion, voi fericit în 1939.

Am petrecut un revelion romantic. Totul a contribuit ca noaptea să se desfășoare din surpriză în surpriză, cu episoade neprevăzute și originale. Am fost numai doi – eu și Anton – dar am petrecut ca doi naivi și eterni visători, ca doi copii, îmbătați de farmecul libertății, ca doi vagabonzi pe care Viața îi îndrăgește și-i protejează totuși.

Anton a venit de la Sulina, ca să petreacă sărbătorile cu ai lui, la București. Ieri pe la 5 p.m. mi-a făcut o vizită, acasă. Tocmai îi scriam lui Kazantzakis, cu urări de Anul Nou. A adăugat și el câteva cuvinte în greceşte, ceea cei îi va face și mai multă plăcere marelui nostru prieten de la Egina. Anton venise special devreme, ca să mă prindă acasă și să-mi spună că „în noaptea asta să facem *ceva*", „să chiuim împreună". Nu aveam nici un program deosebit. Ne-am înțeles să ne întâlnim la ora 11 și ½ în fața Teatrului Național, locul nostru de întâlnire din totdeauna, la 11 și ½, după ceasul de la Adriatica. El stătea seara „în familie" - cu Emil și Catina – eu trebuia să-mi umplu vremea cu ceva. Eram singur. Am căutat în ziar să văd ce se joacă la Operă. „Liliacul". Nu mă prea tenta, îmi spuneam că am nevoie de alt spectacol, mai „actual", totuși m-am dus la Operă cu oarecare îndoială. Spectacolul a fost excepțional și m-a dispus enorm. Se bucura de o interpretare de zile mari – în rolul lui Frosch, Oprișan a făcut o creație mare, ceilalți la fel - și sala era plină de o lume în ținută de gală: fracuri și rochii lungi, coafuri strălucitoare, bijuterii și flori, femei splendide și fete seducătoare. Am stat la stal, îmbătându-mă de tot fastul spectacolului, la care contribuie și piesa, dar și lumea elegantă din sală. Era o seară rară, de sărbătoare, în care lumea era pregătită și aștepta parcă o mare surpriză, o mare bucurie după spectacol. Intriga de pe scenă se încadra perfect cu atmosfera momentului, deoarece comedia vieneză, cu farsele și beţiile ei nostime, părea un preludiu la revelion.

Când am ieșit afară, în piața Valter Mărăcineanu ningea cum rar am văzut să fi nins mai frumos: cu fulgi mari, deși, umezi, care se agățau de gene, de sprâncene, de depuneau pe pălărie, pe haine. Și era cald, plăcut. O foapte feerică și fermecătoare. Aveam impresia că nu

www.ziuaconstanta.ro

sunt în oraș, ci pe o scenă vastă, unde se continuă acțiunea din opereta pe care o văzusem.

Când am ajuns în piața Teatrului, ceasul de la Adriatica arăta 11 și ¼. Am făcut un tur pe Cale, până la *Corso*, iar la ora de întâlnire eram pe pasarela din fața Teatrului. Îl așteptam pe Anton. El trebuia să vină dinspre Bulevard. Am așteptat cinci minute, apoi până la douăsprezece fără un sfert. Anton nu apărea de nicăieri. Văzând că întârzie – el care era atât de punctual la întâlnirile noastre – mi-am luat nădejdea, crezând că n-a putut scăpa de „familie". Toată poezia serii începea să se deșire, iată-mă rămas singur într-o noapte splendidă, când aș fi putut să petrec și să fiu fericit în tovărășia unui prieten ca Anton. M-a cuprins deznădejdea. M-am mai uitat o dată la ceas – se apropia de miezul nopții – mi-am scuturat zăpada de pe umeri, căci se depusese ca o blană de hermină, și m-am hotărât să renunț, să mă duc și să mănânc și eu undeva, într-un local plin de grupuri de petrecăreți. Am pornit spre Cercul Militar, am coborât pe Bulevard, dar în dreptul lui Trianon mi-a venit deodată ideea să mă întorc din drum și să mai trec o dată pe la Național, poate cine știe ... Într-adevăr, el venise între timp și, negăsindu-mă acolo, stătea trist la capătul peronului, mai dezorientat decât mine, neștiind ce să facă. M-am auzit deodată strigat: „Pericle!" cu glasul unui om care se trezea dintr-un coșmar negru. „Măi băiete, era să înebunesc în clipa asta, mi-a spus apoi. Închipuiește-ți am întârziat, am venit și nu te-am găsit aici, nu știam ce-i cu tine, îmi venea să mă dau cu capul de ziduri" ... I-am povestit și eu cum plecasem și cum m-am întors din drum, mânat de o presimțire. În sfârșit, ne-am luminat amândoi din nou, ne-am bucurat că ne-am întâlnit și am pornit la ... revelion.

Mi-a povestit de ce a întârziat. Acasă la ei s-a făcut o tortă mare în care s-a pus un ban de argint și cine avea norocul să găsească banul, la masă, era considerat un om fericit.

„Eu am găsit paraua, dar pe urmă mă gândeam că mi-a jucat festa, când am văzut că tu nu mai ești aici", a continuat el pe drum. Am trecut pe lângă câteva localuri, dar nu aveam răbdare să intrăm nicăieri, pentru că am fi vrut să fim peste tot în noaptea asta. „Măi, ne-apucă Anul Nou pe stradă, hai să intrăm undeva ", mă zorea Anton. „Dacă ne-apucă pe stradă e semn bun: vom face un voiaj mare anul ăsta", îi răspundeam eu. În cele din urmă am intrat la *Cafeul regal*, să ne așezăm la o masă și să ne prindă minutul solemn în rând cu toată lumea. Era chiar douăsprezece și la radio se auzea glasul regelui care

www.ziuaconstanta.ro

ura țării multă fericire de Anul Nou. N-am mâncat mai nimic, dar ne-a costat o sută de lei. Am plecat imediat să ne ducem „undeva", unde am găsi poate și două fete. Iarăși am luat trotuarele de la un cap la altul, cu aceeași nerăbdare și dorință de a fi peste tot și de a nu ne putea fixa nicăieri. Nu ne convenea nici un local. Sau ni se părea prea vulgare, sau prea luxoase. Am dat cu nasul la *Princiar,* la *Tic-Tac,* la *Modern,* fără a ne decide. Pe Brezoianu, am urcat la un „local familiar cu dizeur și dans", dar înăuntru erau numai femei de stradă, unele simpatice, așteptând clienți. Făceau și ele revelionul acolo! Erau însă atât de multe și de cum ne-au văzut s-au repezit cu ochii pe noi, încât ne-am intimidat și am zbughit-o pe scări, afară. În stradă, după ce ne-am recules, ne-am spus că era bine să rămânem acolo! Voiam să petrecem doar, să facem nebunii în noaptea asta și să fim în largul nostru. Aici am fi putut fi regi o noapte, însă fiindcă am „fugit", nu ne mai puteam întoarce; ar fi râs toate fetele de noi. Ne-am pomenit în fața unui alt varieteu și, după eșecul de adineauri, ne-am luat inima în dinți și am cerut o listă. Prețuri fantastice, începând de la 100 lei. Am cerut câte un pahar de vin, dar chelnerul, la mare ținută, ne-a spus că nu poate servi decât „la baterie", având doar sticle înfundate. Am consultat lista, o sticlă de vin costa 200 lei. Era prea scump. Am cerut atunci câte o cafea, dar același chelner ne-a spus că numai la „mesele mici" se servește cafea, dacă vrem să ne mutăm acolo. Am făcut două mutre de mofturoși nemulțumiți și am renunțat. În sală – o sală imensă, dar mai mult goală „programul" începea mai târziu – câțiva tipi la mese și niște femei prin colțuri. Ne-am ridicat, am luat hainele de la garderobă, unde ni s-a cerut 20 lei, pentru cinci minute cât am stat înăuntru și am ieșit. Acum unde mergem? Anton se temea să nu nimerim într-un local de „gomă", căci s-ar fi simțit stînjenit; voia să fim la largul nostru, să ne veselim în toată libertatea.

Am intrat la *„Kit-Cat"* un cabaret pe Doamnei la etaj. De la prima aruncătură de ochi ne-am dat seama că e „gomă", dar ne atrăgea. Un local cu atmosferă orientală, loji în stil arab, lumini discrete, muzică, dans etc. Am rămas. La masă ne-a luat în primire un chelner îmbrăcat mai bine ca un ministru. Un „bună seara" foarte solemn, plecăciuni, zâmbete, parcă ne cunoștea demult. Când am consultat lista, am văzut albastru: aici cel mai mic preț era 300. Ne era rușine să ne ridicăm și să ieșim, și apoi ne-ar fi părut rău să nu petrecem noaptea aici. Am făcut repede o socoteală a banilor – Anton îmi împrumutase ieri după masă o mie de lei, din leafa lui de profesor

www.ziuaconstanta.ro

la Sulina ca să „trec anul", aveam banii la mine, plus ce avea şi el, astfel că am lăsat să aducă o „baterie". Programul era în toi: cântece, dansuri de cabaret, chiuituri de oameni fericiţi, clinchete de pahare - şi mai ales femei, femei frumoase, pe jumătate dezbrăcate sau în decolteuri ispititoare şi cu priviri ştrengăreşti ne luau minţile din loc. Am căutat să părem foarte calmi, dar Anton era vădit emoţionant: dăduse tocmai peste ceea ce voia să evite , dar îi făcea plăcere. Mi-a mărturisit că intra prima oară într-un cabaret. A început să se enerveze peste puţin timp, când după numerele de cabaret s-a trecut la dans. Toată lumea dansa, numai el nu, asta îl dispera. E un mare amator de dansuri şi de cântece, însă în mediul lui. Aici nu îndrăznea să invite pe nici una din femeile ce ne făceau ocheade. Peste vreo oră, o oră jumătate, am chemat să ne facă plata şi am vrut să plecăm. Dar tocmai atunci în local au dat năvală grupuri de bărbaţi şi femei vesele, în ţinută de gală. Era o veselie cu adevărat de revelion: toată lumea dansa, râdea, bea şi se săruta în jocul de lumini care se aprindeau şi stingeau, în zborul serpentinelor multicolore ce se întindeau de la un capăt la altul al localului şi în viscolul de pasiuni al orchestrei care aprindea sângele în vine. Cum era să plecăm? Ca să-l reţin pe Anton şi să-l potolesc, i-am căutat din ochi o parteneră. Am invitat la masa noastră o fată ce stătea la o masă pe margine, i-am oferit un scaun şi un pahar şi am dat să-i turnăm şi ei vin. Ne-a spus că ea nu bea vin şi să-i dăm voie să ceară altceva. A cerut chelnerului să-i aducă „vin franţuzesc", servit într-un păhărel cât un degetar, pe care-l sorbea împreună cu apă din alt pahar. I-am oferit ţigări (aveam „străine" din stocul pe care l-am adus de la Constanţa), dar ea a spus că nu fumează decât „Golf", să-i cumpăr de la vânzătoarea localului (10 lei o ţigară!). În sfârşit Anton a dansat cu ea, a început să se „ambaleze" şi să uite că el, în costumul de director al şcoalei elene din Sulina, se freca numai de fracuri şi rochii subţiri de mătase. Fata îl antrena, băuse şi destul vin roşu, veselia generală îl incita de asemenea, încât la un moment dat cânta împreună cu orchestra, în timp ce eu îl aplaudam la masă. După fiecare dans (noroc că pauzele erau scurte şi dansurile se succeau aproape fără întrerupere) fata sorbea câte un păhărel de „vin franţuzesc" (probabil apă colorată) şi mai aprindea câte o ţigară. Ne-a întrebat ce e cu noi, cine suntem, de unde venim, căci „nu v-am mai văzut pe aici" . Ne-am pornit să-i vorbim de Constantinopol, Istanbul, Galata, Peru şi „alte oraş" şi cu asta am cucerit-o cu totul. I-am spus că suntem căpitani de vapor şi i-am vârât sub ochi o cutie de ţigări

www.ziuaconstanta.ro

egiptene „Abdulah", cu un ambalaj aurit în cutia de metal foarte atrăgătoare (o aveam în buzunar), la care se uita cu mirare. Însuși chelnerul în ținută de ministru trăgea cu ochiul și părea a spune în sinea lui: „Uite la ăștia – ce țigări!" Fata noastră - „Lenuța" ne-a spus să-i zicem – a luat cutia și a dus-o în „odaie", s-o păstreze ca amintire de la niște „căpitani de vapor". Noi trăiam un vis magnific, ne îmbătam de splendoarea realității, dar în jurul nostru era numai fard, superficialitate, minciună și frivolitate. Ne-am amuzat totuși copios, costându-ne toată afacerea vreo 1200 de lei. Am plecat de la *„Kit-Cat"* pe la patru jumătate.

Cred că pe la ora opt m-a trezit din somn spălătoreasa care a venit cu rufele, tocmai din Dealul Spirii, să mă sorcovească. M-am scotocit prin buzunare, am scos ultimii bani pe care i-am găsit și i-am dat ei, pentru urări, asigurând-o că restul ce-i datorez am să-i plătesc peste vreo patru, cinci zile, o rog să mă ierte, dar acum nu mai am nici un ban. A înțeles și a plecat, cam supărată. Eu am adormit din nou și am visat ceva nostim. Se făcea că d-na Marinescu venise la mine să-mi ceară 200 lei împrumut. „Vai, doamnă, i-am spus, nu am nici un ban, iată chiar acum a fost spălătoreasa cu rufele și n-am avut să-i plătesc". „De, dacă și dumneata toci banii cu damele!" m-a mustrat ea, zâmbind. Când m-am trezit, ceasul arăta 11 și ½. Pe masă se afla ceaiul pe care-l adusese Traian, călcând în vârful picioarelor, iar afară era un soare strălucitor ca într-o zi de primăvară. După viscolul de zăpadă și de pasiuni de azi noapte, o zi fermecătoare, senină, liniștită și caldă inaugura noul an 1939.

N-am mai putut dormi. M-am îmbrăcat și am ieșit la aer curat, să mă trezesc. Am făcut o plimbare la Șosea, îmbătat de magia albă a acestei ierni splendide și nebune, ca iernile lui Breughel. La ora două am salutat mașina regală care-l ducea în goană pe Carol la gara Mogoșoaia, căci pleca la Sinaia. Am mâncat ceva la pensiunea noastră salvatoare „Burcea" (unde am credit deschis) și am venit acasă ca să dorm. Dar toată după-amaiza m-am părpălit, bătut de gânduri și nemulțumiri. Totdeauna același cântec! *Oisive jeunesse*!

De aceea zic, dacă anul ăsta va fi la fel de darnic cu noi, cum am fost noi cu viața în noaptea asta, totul va fi frumos. Am cheltuit o mulțime de bani, risipindu-i ca niște copii, fără să facem cine știe ce – eu am datorii la Anton și trebuie să le achit repede – însă distrându-ne din plin. Când mă gândesc la tot ce am făcut, rămân cu impresia că eu

www.ziuaconstanta.ro

și Anton suntem niște îngeri care au coborât o noapte pe pământ să cunoască și ei plăcerile tinei. Niște îngeri *imaculați*.

*

* *

Ce-ar fi să scriu o nuvelă intitulată: „O serpentină de bal"? Mi-a venit ideea asta adineauri când am găsit în buzunarul hainei cu care am fost azi noapte, o frântură de serpentină de la cabaretul „Kit-Cat". În timp ce Anton dansa cu „Lenuța", eu înșiram pe această serpentină impresiile din acele momente, în starea de euforie ce mă stăpânea, și aceste impresii, dezvoltate, ar putea constitui un bun subiect de nuvelă.

2 ianuarie, 1939

Sunt obosit, deprimat? I-am trimis o felicitare L. Asta mi-a produs o întreagă criză de conștiință. Am făcut bine sau nu? Poate că n-ar trebui să mai dezgrop trecutul, să reînviez stafiile. Să las morții să doarmă în cimitirul din sufletul meu.

5 ianuarie

Ieri, la librăria Cartea Românească, la standul lui Mișu, ne-am întâlnit, din întâmplare, vreo trei scriitori tineri, discutând ca de obicei despre literatură. A apărut și Ionel Teodoreanu, „vorbă lungă". Ne-am strâns în jurul lui, într-un colț al librăriei, și ne-am întins la discuții. Librăria se închidea la ora 11, fiind program de sărbătoare (în ajun de Bobotează), dar noi aveam chef de taifas, mai ales că acolo ne simțeam bine, ca într-un templu, înconjurați de rafturi și mese încărcate cu cărți. După ce ultimul cumpărător ieșise, Mișu și ceilalți vânzători au tras obloanele, și au plecat, dar nouă ne-au spus că, dacă vrem, putem să mai rămânem, lăsându-ne în grija paznicului, să închidă ușile și să stingă luminile după noi. Ne-am întins la taclale – singuri în toată librăria – până la ora 2. Am vorbit de toate. Despre scriitori, despre evenimentele politice, despre destinul lumii și al nostru, al românilor. La un moment dat Ionel Teodoreanu, care era

www.ziuaconstanta.ro

într-o vervă extraordinară, a făcut o remarcă interesantă: „Noi, ca români, am trăit un moment istoric dintre cele mai mărețe (se referea la întâmplările din ultimul timp, ascensiunea Gărzii de Fier, asasinarea lui Codreanu, dizolvarea Mișcării etc.). Ne-ar fi trebuit un Dostoievski, ca să învingem și să înfăptuim o revoluție, dar nu l-am avut și nici nu-l știm printre noi". Despre Eliade spunea că e o „femeie în haine bărbătești", de care îi e milă, deși îl admiră și-i prețuiește eforturile. Cât despre „martirajul" său, s-a dovedit un caraghios.

Alături de noi, pe o masă, se aflea un teanc de „semne de cărți", niște cartonașe galbene, lunguiețe, în formă de creion, ascuțite la un cap și cu o panglicuță albastră la celălalt cap, cu inscripția: „L. și C. Hardtmuth. Koh. I. Nor" (erau reclame ale fabricii de creioane). La un moment dat, Ionel Teodoreanu a întins mâna, a luat unul, a scos stiloul și a scris pe el: „Domnului Pericle Martinescu, acest creion inutil, în amintirea unor clipe de veselie pură. Ionel Teodoreanu". Se păstrează printre „relicve".

Cu atât mai ales în ziua de azi: un creion inutil. Dar cu autograful lui Ionel Deodoreanu. Și, într-adevăr, în amintirea unor clipe de veselie pură.

- Astăzi am citit „Ochiu de urs" de Sadoveanu. O nuvelă ciudată, realizată cu mijloace măiestre, deși pe ici, pe colo se simt urmele bătrâneții. O povestire a cărei acțiune se petrece în creierul munților, cu viața, oamenii, superstițiile și obiceiurile celor ce trăiesc în pădure, în mijlocul naturii pe care Sadoveanu o descrie admirabil. Am observat pudoarea lui, când e vorba de anumite scene de dragoste, Sadoveanu face doar aluzie la ceea ce frământă trupul omenesc, dar aceste aluzii spun tot. Noi, acum, suntem obișnuiți să spunem lucrurilor pe șleau.

- Am primit al doilea număr din „Les Volontaires", noua revistă a lui Renaud de Jouvenel. Ieri abia i-am răspuns pentru numărul 1, primit acum o lună. E o continuare a lui „Cahier bleu", dar mai bine făcută și cu un accent politic mai apăsat. Colaborează scriitori de stânga, unii consacrați, alții debutanți, din toate țările.

7 ianuarie

Am meditat mult asupra romanului meu. Îl am acum bătut la mașină, 450 pagini, și îl recitesc cu alți ochi. Unele părți îmi plac, altele mi se par nerealizate. Mă gândesc să modific complet sfârșitul.

www.ziuaconstanta.ro

Maxenţiu nu se va mai întâlni cu fata din bibliotecă şi nu se va mai ambala într-o idilă ce avea să se stingă apoi repede. Acest sfârşit al „Dezaxaţilor" era conceput în vederea legăturii cu volumul următor „Andreia Urmuz". Socot că e mai bine să dezvolt scena cu Maya, să-i dau un caracter mai neaşteptat şi mai dramatic, şi prin ea să se încheie povestirea – tot cu episodul bătrânei care ghiceşte în cafea şi cu plecarea eroului la Sulina, unde îl aşteaptă *Zar rău*, corabia lui. De pildă, Maxenţiu va fi pălmuit de Maya în pragul casei, şi el va petrece o noapte îngrozitoare, după care se va trezi cu totul altfel, hotărându-se să plece imediat din Bucureşti. Va trebui să scriu tot capitolul din nou.

Mă gândesc de asemenea să public romanul sub pseudonim, găsind un nume mai literar, căci numele meu, potrivit pentru un publicist, nu mi se pare prea potrivit pentru un romancier. Va fi însă mai greu pentru lansarea cărţii.

10 ianuarie

O zi splendidă, cu cel mai primăvăratec soare, deşi iarna n-a ieşit din sufletul oamenilor. În sufletul meu e o exaltantă primăvară, bântuită de cele mai teribile viscole. Astăzi, de pildă, ce primăvară în sufletul meu, şi ce furtuni interioare! Am văzut câteva fete frumoase, pe care le-aş fi putut aborda, dacă ceva nu m-ar fi împiedicat, ca întotdeauna. Între mine şi realitate e acest zid de mătase care îmi permite să văd mirajul de dincolo, dar mă opreşte să-l ating cu mâna.

Sunt un om făcut din contraste şi contrarii. Însetat de dragoste, renunţ uşor la ea. Epicurian, sunt capabil de asceze neînchipuite. Temperament de ţăran, dublat de un aristocrat. Leneş fără pereche, pot lucra ore şi zile întregi când mă înham la o treabă. Entuziast până la naivitate, sunt sceptic până la a mă îndoi şi de propria-mi realitate. Iubesc oamenii, şi-i detest, mă pasionează politica, şi-o urăsc. Literatura e marea şi singura mea pasiune, totuşi o cultiv numai duminica, fără să cred prea mult în ea. Sunt un „dezaxat" tipic.

Am citit un fragment din studiul lui Cocteau asupra lui Rousseau publicat în „Revue de Paris". Un studiu interesant, scris cu vervă, care prinde bine caracterul ciudat şi anormal al lui Rousseau (Mă surprinde că tocmai Jean Cocteau şi-a propus să scrie despre Rousseau. Nu vedeam nici o legătură între ei). În special două observaţii mi-au reţinut atenţia: „Rousseau reste l'exemple de cet

www.ziuaconstanta.ro

equilibre si difficile à maintenir, lorsque la route est en l'air sur un fil inconnu au lieu d'être sur le sol comme d'avance. Les gestes de l'équilibriste doivent sembler absurdes à ceux qui ne savent pas qu'il marche sur le vide et sur la mort". Şi apoi: „C'est l'homme du tempérement le plus combustible, mais le plus timide en même temps, que la nature ait jamais produit". Nu ştiu cât demult se potrivesc aceste caracterizări lui Rousseau, dar ştiu că eu sunt exact aşa şi mă regăsesc complet în aceste descrieri[54)].

Citind eseul lui Cocteau, am dedus un lucru: anume, că Rousseau a fost mai anormal, mai slab şi mai naiv decât mine - şi totuşi este *Rousseau*.De fapt, am constatat de atâtea ori că sunt mai înzestrat, intelectualiceşte şi sufleteşte, decât alţii care recoltează mari succese, pe care eu le întrevăd, dar nu le vânez. De ce nu am încredere în mine, de ce sunt atât de timid, de ce-mi fac atâtea scrupule din orice fleac? Iată, azi am încă o dată senzaţia netă că sunt un fluviu îngheţat: la suprafaţă nu se vede decât pojghiţa de gheaţă, dar pe dedesubt curg valuri de lavă incandescentă. Ar fi de ajuns să sparg gheaţa într-un loc, să fac un „ochi", pentru ca forţa dinăuntru să ţâşnească în sus ca un geizer. Lipseşte cineva care să aibă curajul să spargă gheaţa. Şi voi trece astfel prin viaţă ca un iceberg învăluit în ceţuri şi necunoscut de nimeni.

11 ianuarie

Mi-am recăpătat încrederea în roman. Cred că e o carte interesantă şi chiar bună, exceptând unele capitole prea literaturizate şi unele stângăcii stilistice. Dacă ţin seama că e o carte scrisă pe parcursul unei crize sufleteşti teribile, îmi vine s-o admir.

14 ianuarie

O zi foarte frumoasă. După ce am luat masa la „Mussolini", am pornit cu Tody să ne plimbăm pe însoritul bulevard Lascăr Catargiu, din Piaţa Romană spre Piaţa Victoriei. Era ora 2 p.m. Pe la mijlocul drumului ne-am întâlnit cu Iorga, venea dinspre casă şi se ducea probabil la Universitate, pe jos. L-am salutat ceremonios, el ne-a răspuns cu o frântură de zâmbet şi ne-am spus: Asta e o zi „istorică".

- A apărut „Presa", săptămânal de „cultură socială şi naţională". O gazetă oficioasă de propagandă, în care am şi eu un articol despre

www.ziuaconstanta.ro

Sat. Nu mă simt bine într-o asemenea publicație. Mi-am oferit colaborarea la acest prim număr, fiindcă prea mult s-a ținut de capul meu Dobridor. De fapt, nu mă interesează asemenea gazete sau reviste cu dedesubturi politice. Nici măcar nu-mi place să „flirtez" cu ei.

- Astă seară m-am întâlnit cu Radu Negreanu, pianistul la al cărui debut am participat acum câteva săptămâni. Se plângea că se simte bătrân. „Câți ani ai?" l-am întrebat. - „25". - „25 și zici că ești bătrân. Ce să mai zic eu, la 28!"

- Azi, recitind *Monsieur Teste*, am descoperit un epigraf foarte potrivit pentru romanul meu: „Seigneur, j'étais dans le néant infinement nul et tranquille. J'ai été dérangé de cet état pour être jété dans le carnaval etrange ... Je confesse que j'ai fait une idole de mon esprit, mais je n'en ai trouvé d'autre. Je l'ai traitée par des offrandes, par des injures".

Și tot acolo, această remarcă a lui Valëry: „L'acte d'ecrire demande toujours un certain sacrifice de l'intellect".

15 ianuarie

Primul concert de anul ăsta al Filarmonicii, la Ateneu, dirijat de Molinari. M-am dus abia în pauză, fiindcă am întârziat la M., pe care am vizitat-o după ieșirea ei din spital. S-a bucurat atât de mult că m-am gândit la ea și i-am făcut această vizită, încât n-am putut să plec mai devreme, așa cum îmi propusesem. Concertul de astă seară mi-a produs o mare bucurie, dublată de o mare melancolie. Niciodată n-am văzut fete mai multe și mai frumoase la un concert. Parcă se dădea în cinstea lor. Totuși, eram străin între ele, nici una nu-mi stăpânea inima, fiindcă toate mă atrageau, ca pe un fluture florile din grădină. Era una în special, rezemată de un stâlp din rotondă, care doar că nu m-a tras de mânecă să mă opresc lângă ea. Din vedere, ne cunoaștem demult, ne vedem la concerte, dar atât. Sunt un sălbatec rătăcit în lumea civilizată. Și astă seară, după terminarea concertului, am coborât repede din sală, mi-am luat paltonul și am zbughit-o pe ușă, ca și cum aș fi pierdut trenul la gară. De ce fugeam așa? Am apucat prin ceață drumul spre casă, singur. Se părea că duc cu mine, prin noapte, toată splendoarea pământului și toată disperarea universului. Asta sunt eu: un ratat al Fericirii.

www.ziuaconstanta.ro

Acasă mă aştepta „Comoara împăratului Radovan", minunată carte a lui Iovan Ducici, o comoară de meditaţii şi impresii din călătoriile lui prin ţări şi civilizaţii.

17 ianuarie

Mă chinuie insomniile ca pe un îndrăgostit ce nu-şi găseşte liniştea. Deşi nu e cazul. Gândurile îmi fug în toate părţile, la atâtea lucruri frumoase care îmi sunt rezervate în lumea aceasta şi pe care nu le pot atinge încă. În special, femei. Ce de femei splendide dansează în inima mea solitară şi pribeagă.

- De două săptămâni avem o directoare nouă la Bibliotecă. Pompiliu Constantinescu îşi dăduse demisia şi ne-am pomenit, la începutul anului, cu o doamnă foarte simpatică, foarte elegantă, foarte ataşată şi impunătoare în acelaşi timp, care s-a prezentat: „Sunt doamna Rally, directoarea Bibliotecii Municipale". Ne-am bucurat, dar pe urmă am constatat că regimul nostru de libertate şi boemă s-a terminat. Doamna R. e activă, conştiincioasă, onestă şi probă şi se pare că vrea să pună pe roate Biblioteca noastră. Îi plac cărţile, are o mulţime de cunoştinţe literare – mi-a spus că e soţia lui Al. Tally, un poet dintr-o generaţie puţin mai avansată ca vârstă, pe care eu nu-l cunosc – a stat multă vreme la Paris, e îmbibată de cultură franceză – este autoarea, cu soţul ei, unei Bibliografii franco-române - şi e sensibilă la frumos, la tot ce e nobil şi înălţător. E o plăcere să faci comerţ spiritual cu ea. Vine în fiecare zi la Bibliotecă, şi dimineaţa şi după-amiaza, iar în ultimele zile s-a întâmplat să petrec cu ea ceasuri întregi în biroul nostru elegant, unde, în chip de familiarizare, am stat mai mult de vorbă răsfoind diverse cărţi şi albume. Astăzi, de pildă, ne-am delectat consultând *Larousse*-ul cel mare, admirând diferite planşe în culori. Ne-am oprit mai îndelung la o hartă a constelaţiilor cereşti, pe care ea zicea că le cunoaşte bine, fiindcă le-a studiat de pe terasa casei cu un „binoclu mai mare". Are momente când e copilăroasă şi agreabilă, ai zice că ar vrea să fie o fetiţă de 12 ani, uitându-se pentru prima dată în cărţile cu imagini frumoase, citind poveşti fantastice, jucându-se cu prieteni de aceeaşi vârstă. A fost adorabilă azi, când, intrând în birou, m-a surprins cercetând o planşă din *Larousse* despre „coiffures"„Te interesează ...?! ... " M-am înroşit tot. Şi-a scos haina şi apoi, ca nişte copii, ne-am cufundat în voluptatea răsfoirii cărţilor frumoase. Am stat până la nouă seara

www.ziuaconstanta.ro

acolo. E o doamnă mândră de frumusețea ei (în declin) și care își dă seama că se depărtează de tinerețe (se apropie de 40 ani). De câte ori are ocazia caută să profite de întâlnirea cu oameni mai tineri, ca mine și ca Tomiță Ifrim. Acesta însă n-o prea are la stomac. Eu o înțeleg mai mult, dar ce păcat, sunt morocănos. Crede poate că o tratez cu aroganță, dar am în fața ei sentimentul pe care mi-l inspiră o femeie superioară. Îmi amintește de L., cu care seamănă și la fizic și la caracter.

18 ianuarie

M-a surprins amiaza în pat. „Ca o femeie", cum zice Traian. De fapt, ca un chefliu. Aseară, pe la zece și ceva, în dreptul bisericii Albe m-am întâlnit cu Dorul Dumitrescu și C.N. Negoiță. „Ce faci, hai cu noi să bem un vin!" m-au înhățat ei. Tocmai mă despărțisem de Tomiță Ifrim, cu care mă cinstisem la Rășnoveanu la bodegă, luasem acolo și câte o gustare și discutasem îndelung despre noua noastră directoare. Mi-a destăinuit că el n-o să se împace cu ea și se va muta la alt serviciu. Într-adevăr, nu e omul care să stea sub ordinele unei femei. „Poezia" de la Bibliotecă pare a se fi sfârșit. În fine, vom vedea ...

Cu ceilalți doi am intrat într-o cârciumă de pe Pictor Grigorescu. Am băut un vin acru, am fumat țigări proaste, până mi s-a întors stomacul pe dos. Am ajuns acasă la ora 4, mai cherchelit ca oricând. Acum mă doare capul îngrozitor, iar stomacul parcă mi-e plin cu leșie de argăseală. Traian mă căinează dar și mă boscorodește: „De, ai lungit-o aseară la pahare ... " Probabil în cameră pute a poșircă, însă eu nu mai simt nimic.

Simt doar o plăcută mulțumire sufletească, după toate întâlnirile și discuțiile de ieri. După amiază la Bibliotecă, cu d-na R., apoi seara cu simpaticul și admirabilul Ifrim, în fine toată noaptea cu cei doi confrați boemi și sufletiști. Am impresia că toți văd în mine un suflet ales și îi caută societatea. Ce satisfacție poate fi mai mare, decât să ai de-a face cu oameni care-ți sunt dragi și le ești și tu drag lor?

Dar satisfacția asta e alterată de mâhnire că pierd timpul ca un chefliu oarecare, neglijându-mi treburile. De trei zile n-am făcut nimic. N-am scris nici măcar articolul pentru „Presa", făgăduit pentru aseară. Romanul dactilografiat mă așteaptă pe masă pentru o nouă lectură. De asemenea, multe cărți noi de citit.

www.ziuaconstanta.ro

19 ianuarie

Astă seară la Operă, un „balet romantic". Un balerin, pe nume Romanin, de origină rusească, dar venit de la Paris, a dat un spectacol destul de slab, în fața unei săli cu public pe sprânceană, însă adus aici mai mult de snobism. „L'aprés-midi d'un faune" a fost mai bine interpretat de Gabriel Negri al nostru, decât de celebritatea pariziană (ilustră și necunoscută, cel puțin de mine). Mi-a plăcut „Pygmalion" pe muzică de Mozart și costumele vesele și fulgurante.

Venit acasă, am încercat să recitesc câteva pagini din roman. Am dat peste capitolul XI, scena cu Penelopa Ioanid și Toto-Byron, cel mai *îndrăzneț* capitol, dar nu mi-a sunat bine la ureche. Episodul e interesant, dar mai are nevoie de unele cizelări. Poate că-l voi scrie din nou.

20 ianuarie

Astăzi la Universitate, Tudor Vianu și-a deschis cursul de *Estetică literară*. Titularul catedrei este Mihai Ralea, dar cum acesta e în prezent ministru (al Muncii), Vianu îl suplinește. Amfiteatrul Odobescu era arhiplin. Actuali și foști studenți, prieteni, cititori, au venit să-l asculte pe magistru inaugurând noul curs. Prima conferință a fost consacrată „Operei și personalității domnului Mihail Dragomirescu", profesorul ieșit la pensie, care a oficiat o viață întreagă în acest amfiteatru, iar acum se afla printre spectatori ca „audient". Vianu trebuia să facă elogiul unei opere pe care totdeauna a privit-o cu rezerve; așa cerea protocolul. Încercarea nu era ușoară. A ținut totuși o conferință frumoasă, achitându-se onorabil, făcând un fel de incursiune în amintirile sale, cu dese referiri la Estetică, ținând să scoată în evidență meritele operei și personalității bătrânului profesor și critic literar, cândva însemnând o autoritate în cultura română, dar acum depășit de vreme. Unele pasaje din lecția lui Vianu au fost chiar admirabile, așa cum sunt toate prelegerile sale. Cel ce ne preda cu ani în urmă cursul de *Știința Culturii*, apoi pe cel de *Estetică filozofică*, pare a se instala acum la noua catedră, ținând să actualizeze și să învioreze disciplina pe care bonomul „Mihalache" o lăsase să se sclerozeze.

Tot timpul am flirtat cu o fată, în picioare, lângă ușă, nemaigăsind loc în bănci. La sfârșit m-am întâlnit cu o mulțime de

www.ziuaconstanta.ro

prieteni, foşti colegi de Facultate, confraţi etc. care veniseră să-l asculte pe Vianu. Atmosferă caldă, sărbătorească.

M-am dus apoi la „Presă". Am o remuşcare teribilă că m-am lăsat prins în acest cerc. Dar în lipsă de altă revistă, am eşuat aici. Dobridor mă aştepta cu articolul, i-a rezervat loc în pagină, deşi eu anume am venit târziu cu el, ca să nu-l publice în acest al doilea număr. Nu am nimic comun cu aceşti oameni anoşti şi fazi din jurul lui D. recrutaţi din diferite zone politicianiste.

22 ianuarie

Câteva fraze ale lui Maurois, despre Chateaubriand: „Jamais depuis l'enfance (il) n'avait connu la paix intérieure. Tout en lui avait été contradictions, luttes douloureuses, alternances, déchirements. Il avait eu l'amour de la liberté et le goût de l'autorité, le respect craintif du mariage et le desir de l'aventure, l'ambition du pouvoir et le sentiment de néant. Il avait méprisé l'action et voulu les triomphes qui elle procure, deprécié l'imagination et trouve en elle son seul réfuge, uni la mélancolie la plus noire à la gaîté d'un enfant et la violence des sentiments à la majesté de l'expression".

Mai e ceva care nu s-a spus aici despre mine?

23 ianuarie

Am fost la blonda M. „Blonda", aşa îi spun în intimitate şi i se potriveşte epitetul. Nu o văzusem de vreo zece zile, căci mă supărasem pe ea, fiindcă nu a venit la rendez-vous. Dar fusese iar bolnavă, îi păruse şi ei rău că nu putuse să vină. Se temea că n-are să mă mai vadă. Era tare frumoasă astă seară. Am sărutat-o ca un nebun, am strâns-o în braţe, i-am spus tot felul de năzbâtii, am glumit, am vorbit şi foarte serios. „Niciodată nu am încredere în vorbele tale, mi-a spus ea, căci vorbeşti mereu cu un ton ironic, sarcastic chiar". Într-adevăr ăsta e cusurul meu: de a fi ironic, poate din pricină că ceea ce simt pentru ea nu e dragoste – ci o afecţiune duioasă combinată cu o dulce voluptate a simţurilor. Adesea privesc Dragostea (cu D) cu ironie, deşi în fond e o ironie tragică, dar de cele mai multe ori această ironie e singura mea armă de apărare împotriva deziluziilor. Blonda mi-a spus astă seară - şi tocmai acum! – că sunt sarcastic când îi fac complimente atât de frumoase şi că nu-i vine să creadă în sinceritatea

www.ziuaconstanta.ro

mea. Dar tocmai fiindcă sunt prea sincer – o sinceritate înnăscută, firească – sunt nevoit de a fi şi ironic, căci numai astfel sinceritatea nu devine o tragedie.

25 ianuarie

Am numerotat filele manuscrisului dactilografiat. Romanul numără 428 pagini mari, de câte 40 rânduri bătute la maşină, ceea ce înseamnă circa 600 pagini de tipar. Două volume. Enorm. M-am speriat şi cred că e ceva monstruos. Cine va risca azi să tipărească o asemenea carte? De fapt, nimic mai frumos decât un roman în două volume. Dar cine va avea curajul să facă asta? Cu mine? Chiar de-ar fi semnat de Cezar Petrescu, un asemenea manuscris tot ar pune editorul pe gânduri. Trebuie să-mi iasă din cap că acest roman va vedea lumina tiparului. Căci de amputat nu-l voi amputa. Voi scrie „Andreia Urmuz" în 200 pagini, un roman de dragoste, dar deocamdată vremurile nu par a fi pentru romane ...

26 ianuarie

Atmosferă agitată la Bibliotecă. Primarul a făcut azi nişte declaraţii alarmante, vizând retrogadarea funcţionarilor, pentru economii bugetare. În birou discuţii aprinse despre „binecuvântările" noului „regim". Nici nu ştiu ce să mai cred. Toată lumea are dreptate, în fond, şi toată lumea se plânge că e nedreptăţită. „Regimul" are dreptate să strângă chinga, poporul are dreptate să crîcnească. Cu fiecare zi ce trece, constat tot mai limpede că politica în loc să fie cea mai frumoasă activitate omenească, este cea mai abjectă şi frământă omenirea cu o îndârjire diabolică. Cain se luptă mereu cu Abel, şi lupta lor nu se mai sfârşeşte.

Azi ne-a vizitat la Bibliotecă faimosul domn Rally, care a venit s-o ia pe doamna şi să se ducă în oraş. Pe cât de drăguţă şi agreabilă e ea, pe atât de antipatic şi greţos este el. Împăunat, pedant, scorţos, pare de o trufie nemărginită şi am impresia că i-a transmis şi ei ceva din acest păcat capital. Am stat mai bine de o oră cu toţii în birou – el, doamna, eu, Tomiţă, Neicu - şi mi-am putut face o opinie despre dânşii. O pereche pe care n-o cred fericită. Doi oameni pedanţi şi orgolioşi nu pot face un menaj ideal. Dar cu d-na R. m-am descoperit concetăţean: e constănţeancă neaoşă, din generaţiile mai vechi.

www.ziuaconstanta.ro

28 ianuarie

Casa şi curtea aceasta unde locuiesc şi unde aş zice că mă simt atât de bine, par de la un timp încoace ciudate şi asupra lor se abat numai nenorociri, adesea dintre cele mai stranii. A ars o fată care freca parchetul, a murit Profesorul în condiţii puţin obişnuite, în bloc s-a întrâmplat o dramă pasională, acum a fost arestat dr. Bubu (urmărit de legionari), soţia lui, fiica d-nei Marinescu, s-a îmbolnăvit de nervi, însăşi d-na M. boleşte în pat înconjurată de pisicile ei. În toată curtea nu văd un om întreg la fire, toţi au câte un stigmat, cîte o bizarerie. Numai Traian pare cel mai sănătos, ca infirmierul unui ospiciu. El e podoaba acestei case, cu el mă amuz mereu, fără el această casă ar părea un cuib de cucuvaie. Feciorul acesta, pripăşit aici de prin Bihor cu mutra lui mucalită, naiv şi viclean, cinstit şi resemnat să poarte şorţul de rândaş, când ar putea să facă lucruri mai bune în viaţă, mă amuză, în măsura în care coana Frosa, bucătăreasa, mă asasinează cu tărăşeniile ei.

29 ianuarie

Astă seară am fost la Lovinescu. Deşi cenaclul activează acolo de câteva luni, am intrat pentru prima dată în noua locuinţă de pe bulevartul Elisabeta. Un interior frumos, elegant, incomparabil cu cel din Câmpineanu 40, cu atmosferă de casă veche sau cu cel din blocul de peste drum, tot din Câmpineanu, care era strâmt şi sufocant. Aici e mai mult spaţiu, ferestrele dau spre cheiul Dâmboviţei, clădirea e modernă – Blocul corpului didactic, construit acum – totul exprimă ceva „modern" , aşa cum se şi impune la un cenaclu ca al lui Lovinescu. În Câmpineanu era mai curând o atmosferă „tradiţională". Din vestiar, la stânga intri în biroul Maestrului, compus dintr-o încăpere mare, cu arcadă, şi o altă cămăruţă, mai umbrită, într-o parte. Pereţii sunt căptuşiţi cu cărţi, toate legate şi cu titlurile scrise pe cotor, aranjate frumos în rafturi fără geam, confecţionate după dimensiunile pereţilor. În jurul biroului şi de-a lungul pereţilor, scaune, fotolii sau sofale, pentru musafiri. Arcada desparte încăperea cea mare în două şi pe sub ea se trece în partea cealaltă: în prima parte e biroul unde stă şi lucrează Maestrul, dincolo un spaţiu mai larg, cu bronzuri, marmure, tablouri şi cărţi. La mijlocul arcadei atârnă o căldăruşă de aramă, din

www.ziuaconstanta.ro

care se preling fire de verdeață. În încăperea cea mare, mai luminoasă, iau loc oaspeții de vază, vechii membri ai cenaclului, iar în cămăruța din stânga se înghesuie „caracuda". La dreapta biroului, o ușă largă de sticlă, glisantă, face trecerea în sufragerie. Și aici cărți, tablouri, gravuri, dar și o masă mare, de opt persoane, bufetul, servanta, fotolii. O atmosferă plăcută, aristocratică și totuși intimă. Astă seară m-am simțit foarte bine la cenaclu, cu toate că s-au citit numai proze și versuri asomante.

După „ședința" obișnuită, Maestrul mi-a făcut cinstea să mă oprească la masă. La sfârșit, când toată lumea se îmbrăca și pleca, amfitrionul, strângându-mi mâna, ca tuturor, mi-a șoptit: „Dumneata mai rămâi!" Știam ce înseamnă asta. Și la fel, în mod foarte discret, îi oprea pe cei aleși, reținându-i la masă. Pe mine mă reținea pentru prima dată. La masa din sufragerie ne-am întâlnit: Ana Luca, Olga Cruşevan, Crevedia, Virgiliu Monda, Petrașincu și eu. Cină relativ sobră: friptură de pasăre, brânză, mere, câte un pahar de vin, toate servite de Maestru cu mâna sa, fiecăruia.

După ce-am mâncat, ne-am mutat în biroul-bibliotecă, la cafele. Aici ne-a servit Stana, ceașca de cafea și țigara de rigoare (oferită tot de amfitrion). Am stat vreun ceas, vorbind, glumind, bârfind. Mai ales bârfind, fiindcă la Lovinescu anecdota și bârfa se bucură de mare trecere. În cazul de față, prezența lui Crevedia (alături de Monda, ca o ironie lovinesciană!) dădea serii verva dorită. Dar cel mai mult ne-a distrat Olga Cruşevan. E o femeie inteligentă, foarte umblată, cu un spirit ascuțit și o gură vitează, cunoaște mai multe limbi, dar în limba română se cam poticnește (e o moșiereasă din Basarabia, trăită în cultura rusă) și din cauza aceasta e de o plasticitate verbală savuroasă. Ne-a spus că are o mulțime de documente (scrisori, jurnale intime etc.) de la persoane importante care au stat cu regele în străinătate, în timpul exilului, și că ar putea scrie o viață a lui Carol foarte interesantă, dacă s-ar îngădui. Maestrul, mai în glumă, mai în serios, i-a atras atenția să nu se mai laude cu documentele sale, că ar putea fi denunțată la Siguranță. Foarte naivă, d-na Cruşevan și-a rotit ochii în jur, fixându-ne pe fiecare și întrebându-ne care o vom „turna". În special Crevedia era cel mai suspectat. Acesta nega. „Lasă, a făcut dânsa, știu eu, dumnealui așa e, zice aici că nu, ca să-l pun în antologia mea franceză, dar dacă nu-l voi pune are să mă lucreze pe dedesubt ..." A fost un haz nespus.

www.ziuaconstanta.ro

Am făcut apoi o digresiune de alt ordin, despre caracterul limbii noastre, ale cărei cuvinte au în foarte multe cazuri câte două înțelesuri. Și aici, d-na Cruşevan ne-a delectat încă o dată copios. Ne-a povestit că nu demult Trancu-Iași i-a dat o fotografie pe care a scris:

Poetei Olga Cruşevan
La fel ca și acum un an.
La ea ceva dacă se schimbă
E că învață înc-o *limbă*.

A spus-o cu o candoare angelică, dar a stârnit un râs homeric. A întrebat: „De ce? De ce?" Dar nimeni n-a îndrăznit să-i explice de ce am râs cu atâta poftă de acest catren. În candoarea ei, poeta era convinsă că epigrama făcea aluzie la cele unsprezece limbi pe care le cunoaşte ... Sau se prefăcea? Atunci înseamnă că e de un rafinament genial!

30 ianuarie

Am petrecut o seară voluptoasă la Blonda. A fost de o gingăşie şi dulceață rară. M-am purtat frumos cu ea, mi s-a dăruit cu dragoste, îi mulțumesc.

Dar înainte de a mă duce la ea, m-am întâlnit pe stradă cu A. pe care n-o mai văzusem din octombrie. Dăduse bir cu fugiții. Am mers câtva timp împreună, vorbind diverse. De câte ori îi spuneam sau începeam să-i spun ceva, ea făcea: „Hai, aştept ... " - „Ce aştepți?" - „Ironia". Într-adevăr, se părea că nu eram în stare să rostesc două vorbe, fără un ton ironic. De ce? Nici eu nu ştiu. Sunt ironic cu toată lumea, cu mine însumi, fără să vreau. Când ea m-a întrebat: ce-am făcut de când nu ne-am mai văzut, i-am răspuns: „Am studiat stelele". Era o ironie la adresa mea. Dar foloseam această ironie față de ea, tocmai ca un fel de reproş că mă dăduse uitării atâta timp. De unde se dovedeşte că ironia e singura mea armă de apărare şi de răzbunare – împotriva decepțiilor vieții de toate zilele. Pun între mine şi lume voalul ironiei prin care privesc cu mai mult curaj şi seninătate spectacolul existenței omeneşti.

www.ziuaconstanta.ro

1 februarie

E groaznic când ceva din lumea aceasta te face să suferi: o femeie, o înfrângere, o pierdere dureroasă etc. Dar e şi mai groaznic, e tragic, când nimic din această lume nu te mai poate face nici să suferi, nici să te bucuri. În condiţia asta sunt eu acum. Simt cum se dizolvă totul în mine, cum mă învăluie şi mă pătrunde neantul.

2 februarie

Mărturisesc că mă simt foarte bine aici, în patul meu, în liniştea asta mormântală a casei, la ora douăsprezece din noapte. În tovărăşia unei cărţi – care se întâmplă să fie totdeauna o viaţă agitată, ca şi a mea – la lumina lămpii de la căpătâi, concentrat în mine însumi, retrăiesc şi regret fiecare clipă, fiecare sentiment, fiecare pas din existenţa mea. Astă seară, fiindcă am întârziat şi nu m-am dus la concert, m-aş fi putut duce la Blonda. Nu m-am dus, şi poate am făcut bine, poate am făcut rău, căci ea s-ar fi bucurat, desigur. Ce bună e fata asta. Oricând m-aş duce la ea e dispusă să mă primească, să rămână cu mine. Orice i-aş cere e dispusă să-mi dea, oricând aş chema-o e dispusă să vină. Aseară am fost şi am luat-o de la drogheria unde lucrează, şi am venit împreună aici. A fost delicioasă. E făcută parcă anume pentru temperamentul meu. O chinuiesc, fără îndoială, cu atitudinea mea în care sentimentalismul şi sarcasmul nu o lasă să vadă nimic sigur, nimic clar. Dar e docilă. E tandră. E optimistă. E femeie în tot ce spune, în tot ce face, cum se mişcă, cum zâmbeşte, cum mă priveşte (cu gesturi studiate mult la cinematograf). E femeie. Şi îmi place. M-aş fi putut duce astă seară la ea – dar şi aici mă simt acum destul de bine. L-am urmat pe Hamlet astă seară, în pofida lui Don Juan. Nu ştiu care e mai tare, dar am impresia că amândoi sunt sub imperiul unui al treilea cavaler, mai grozav decât ei – Don Quichote.

- N-am primit de la Anton nici o veste de când a plecat din Bucureşti. Sunt îngrijorat. Ce-o fi cu el? O fi ajuns la Sulina? O fi sănătos? Ori mi-a scris şi s-a pierdut scrisoarea?

www.ziuaconstanta.ro

3 februarie

Tody mă anunță că va fi numit asistent la Facultatea de Drept. O veste mare pentru el, ca și pentru mine. În mod sincer mă bucur, dar în același timp, undeva în mine stăruie un regret: „*Oisive jeunesse!*" are să dea faliment[55].

4 februarie

Aseară, pe la 11 și ½, a venit la mine doctorul Olteanu. Am stat de vorbă până la ora 2, discutând între altele despre maladiile voinței. Îmi povestea un caz cunscut de el, în care mă regăseam exact. De altfel, totdeauna când doctorul îmi vorbește despre bolnavii lui – nebuni – eu mă regăsesc în simptomele lor. El mă felicită că am scris încă un roman, dar eu, care mă cunosc bine, îmi vine să mă pălmuiesc. Trăiesc într-o letargie cumplită, care tinde să mă arunce în deznădejde și renunțare. Dacă nu reacționez, voi sfârși lamentabil.

5 februarie

Iarăși la Lovinescu, a doua duminică la rând. Am citit un capitol din roman. Am ales cap. X, fiind mai animat, mai de efect pentru o lectură publică. A făcut impresie bună, deși auditoriul se compunea din persoane cu pretenții ridicate. Cred că impresia era sinceră, căci, după aceea, Maestrul m-a reținut la masă, pentru a doua duminică consecutiv, si mi-a spus ca duminica viitoare să mai vin cu un fragment. Fiindcă e în penurie de autori? Sau fiindcă fragmentul de azi n-a fost deajuns ca să-și facă o opinie și vrea să mai audă ceva? Nu mă amuză să citesc în public, și ceasul acela cât am stat la birou și am citit mi s-a părut un supliciu.

7 februarie

Am terminat lectura lui „Byron" (de Maurois). Am retrăit în toate amănuntele lui destinul acestui poet („son vieus ennemi le Destin") și am simțit ochii umezindu-mi-se participând la desfășurarea vieții acestui om nobil, pur ca un înger, chinuit ca un stâlp al Infernului, care și-a sacrificat totul, chiar și viața, pentru Libertate. Dar soarta răsfrântă asupra ființelor cu care a fost în contact m-a pus

www.ziuaconstanta.ro

pe gânduri. Nu se poate închipui un destin mare, ocolit de un aspru blestem. Acest adevăr îl resimt de câte ori pătrund viața unui om deosebit, și de câte ori mă gândesc la viața mea. Nu este nici bovarism, nici autoprețuire. Viața mea e condusă de un destin ciudat și aspru, ca a multor oameni intrați în legendă. Sunt sigur că nu voi depăși vârsta de 40 ani (dacă voi ajunge până acolo!) și poate din existența mea o să rămână o mică legendă, sau o să se aleagă praful. Aceasta e menirea tuturor celor ce nu se împacă cu Viața. Dar cum să te împaci cu ea, când acest cuvânt „Viața" are o atât de frumoasă semnificație, dar e atât de paradoxal, de stupid, de penibil, pus în legătură cu existența oamenilor? Partea cea mai tragică e însă că, în condițiunea asta de a trăi, nu ai nici măcar împotriva cui să te revolți. Ar fi ridicol să te revolți în fața oamenilor, naiv în fața lui Dumnezeu și absurd în fața Destinului. De aceea nu ne rămâne decât revolta împotriva noastră înșine. Iată tragedia. Aci ne exaltăm singuri, aci ne blestemăm singuri existența. Niște flori superbe, pierdute într-o pădure de spini, unde nu le vede decât Soarele. Și ele văd Soarele, aspiră spre el, dar în zadar ...

Din Byron (d'après Maurois):

- „Je me demande comme diable quelqu'un a pu créer un tel monde; dans quel but ont été conçus les dandys, par exemple – et les dictateurs, et les fellons des collèges, et les femmes «d'un certain âge», - et beaucoup d'hommes de n'importe quel âge – et moi surtout! Y a-t-il quelque chose au-delà de tout ceci? Qui le sait? *Celui* qui ne peut le dire. Qui le dire? Celui que ne le sait pas".

- „Je suis, à la lettre, un jeune vieillard".

- „Mais il n'y a pas de liberté en Europe, cela est certain. C'est une partie usée de notre planète".

- „Ce que je suis, je le suis. Je n'ai pas demandé la vie, je ne me suis pas fait servi même".

Carolina Lamb, una din metresele lui Byron a scris, după ce el a părăsit Anglia, un roman *Glenarvon*, în care eroul principal e un fel de Byron amestecat cu ceva din „Corsarul" și „Lara". Drept epigraf la acest roman, autoarea a pus două versuri din „Corsarul":

El lasă viitorului un nume
Legat de o singură virtute și de mii de crime.

www.ziuaconstanta.ro

Ceva mai târziu, soția mareșalului Ney a scris pe mormântul soțului ei: „Treizeci și cinci ani de glorie; o zi de erori".

11 februarie

Împlinesc 28 de ani. De câtva timp mă gândesc mereu la cifra asta – 28 de ani – totdeauna mi s-a părut depărtată, ca un eveniment care știi că e decisiv într-un fel și-ai vrea să-l întârzii cât mai mult - și iată că astăzi escaladez – atât de fericit și atât de trist, încât nu-mi găsesc locul în lume – vârsta pe care am considerat-o *critică* pentru tinerețea noastră. E vârsta unde se concentrează toate neliniștile și toate crizele sufletești, unde se ivesc cele mai acute probleme – ratarea, epoca splendidă a tinereții celei dintâi, situația materială și morală în societate etc. – unde apar pentru prima oară în mod imperios marile chestiuni ale vieții – căsătoria mai ales. La această vârstă un bărbat trebuie să se hotărască în privința însurătoarei. La această vârstă trebuie să se termine cu libertatea, boemia, aventurile, dezordinea și visurile adolescenților întârziați. 28 de ani – ce gravă și confuză vârstă! Este adevăratul „mezzo del nostra vida"; până aici a fost copilăria și adolescența, de acum începe maturitatea. Și încă ce tânăr mă simt. Mă simt tânăr, dar în același timp și foarte bătrân. „Un jeune vieillard". Ce am făcut până acum în viața mea? Poate am făcut unele lucruri mai importante decât ale majorității oamenilor de vârsta mea, însă în fața propriilor mei ochi nu mă știu capabil decât de risipă, de o magnifică și naivă generozitate sufletească, de vagabondaj spiritual și fizic, de nebunii, de erori, de lene, de perversități și desfrâu, o nelimitată independență morală m-a dus peste tot, un gust al bravurii m-a făcut să trec pe lângă mari riscuri. Am scăpat teafăr. Trebuie să fiu recunoscător în primul rând trupului meu, căci a rezistat la toate privațiunile și excesele la care l-am supus, trupului acesta de care am abuzat peste măsură și de care nu m-am îngrijit de loc; trebuie să fiu recunoscător sângelui și cărnii care mi-au ținut mereu treaz temperamentul, capabil să ia parte la cele mai mari și la cele mai mici jocuri și tentații; inimii, a cărei sensibilitate m-a făcut să simt durerea și fericirea în mod absolut, și să le înving; spiritul meu, care m-a ajutat să-mi croiesc prin viață un drum nu tocmai comun. Fiți binecuvântate elemente ale umbrei mele, nervuri ale acestei vaste păduri de întuneric și lumină ce tresăltați la fiecare melodie a acestui concert de nimfe și satiri întârâtați, care e viața mea!

www.ziuaconstanta.ro

28 de ani? La 28 de ani am o existență de care pot fi mândru, dar de care mă și pot rușina. Simt că abia de acum încolo începe viața mea *serioasă*. Și totuși, parcă nu-mi vine să mă despart de cea care a fost până acum. N-am realizat nimic important, dar am convingerea că am *trăit* în acești 28 deani, am trăit ca o pasăre care cântă și moare, ca o pădure care înverzește și se usucă, ca o femeie care plânge și râde în același timp. Anul 28 a sosit, și nu pot să cred asta. Un singur an mă mai interesează de aici încolo și pe care-l aștept cu multă curiozitate: anul al 36-lea. Anul când s-au sfârșit Mozard, Shelley, Rafael. După acela nici o vârstă nu mă mai intrigă. Deja simt că în acest al 28-lea an ceva se schimbă în mine: inima își caută culcușul, pentru odihnă, spiritul vrea să se cristalizeze, pentru a înflori, sângele să se domesticească spre a se purifica. Poate că la 36 de ani se va sfârși această comedie tragică și grotescă, splendidă câte o dată, ireală și absurdă aproape totdeauna. Astăzi am senzația că am ajuns pe crestele unui munte pe care l-am urcat cu mare greutate. Credeam că am să găsesc aici o lume veselă, înanimată, dar nu e decât singurătate. Voi rătăci singur, până când mă voi prăbuși în vreo prăpastie. Îmi pare rău că am împlinit 28 de ani. Ce era mai tragic și mai sublim în tinerețea mea s-a sfârșit. Mă mângâie doar gândul că nu e nimic – nici o durere, nici o fericire – care să-mi fi rămas străină. Eu nu pot spune ca Rimbaud: „La vraie vie est absente". Pot cel mult să spun: Adevărata viață e defunctă.

15 martie, 1939

Când se încheie un caiet din acestea ce-mi țin de urât de-a lungul zilelor, îmi pun în gând să sfârșesc și eu cu „însemnările mele zilnice". Mai bine de o lună, m-am ținut de cuvântn. Dar iată „năravul" nu s-a lecuit și încep alt caiet. Am atâtea de spus, că numai o pagină albă ar avea răbdare să mă asculte până la sfârșit.

Astă seară au fost la mine Tody și Ion[56]. Acesta are haine noi și era foarte bine dispus. Ne-a invitat la cofetăria „noastră", aici în scuarul de lângă statuia lui Vasile Lascăr, să glumim puțin cu Rodica, pe seama încordării situației internaționale. Rodica e patroana, e tânără și frumoasă, e evreică, face politică și ne amuză să discutăm cu ea. Acum avem o mulțime de subiecte la ordinea zilei. Germanii au intrat în Cehia, ocupând Praga (Boemia și Moravia), ungurii se pare că au pătruns în Rusia subcarpatică, iar România face concentrări

www.ziuaconstanta.ro

masive la granița de nord. Lumea e foarte îngrijorată și spectrul războiului plutește din nou deasupra Europei. Mărturisesc că, cel puțin în momentul de față, nu simt deloc plăcerea de a fi martorul unui război.

Ne-am dus așadar toți trei să ne amuzăm la Rodica, însă ea era atât de speriată, că nouă ne-a pierit cheful de glumă. De unde pornisem s-o „tachinăm" ca de obicei, acum a trebuit s-o consolăm, s-o încurajăm, să-i spunem să fie tare că „dracul nu e chiar atât de negru". Nelu ne-a tratat cu prăjituri, ca să-și cinstească hainele noi, am stat până la închiderea prăvăliei, apoi ne-am despărțit. Eu am venit acasă, apăsat de gânduri. Dând cu ochii de colecția „Vremea" care stă într-un colț am răsfoit numerele din anii 1934-1935 și am văzut că și atunci pericolul războiului era iminent, ca și astăzi. Nimic nou sub soare, deci. Poate vom scăpa și de data asta, deși „Europa e în comă", cum sună un articol al meu din 1934.

Ceva e totuși nou pentru mine. Sunt îndrăgostit. Toată ziua astăzi, la Bibliotecă, în oraș, la masă, astă seară acasă, nu m-am gândit decât la Aniuța. A fost aseară aici, am pterecut clipe delicioase și acum atmosfera odăii, aerul pe care-l respir e plin de parfumul ei îmbătător. Am condus-o azi noapte acasă, în spatele Patriarhiei, pe strada Justiției, și am rămas înțeleși să ne întâlnim azi. Dar n-a venit la Bibliotecă. De ce? Am așteptat-o până seara și fiecare clipă mi se scurgea prin trup ca un șuvoi de metal topit, văzând că nu apare. S-a supărat pe mine? Am fost prea imprudent, prea neastâmpărat, prea „violent" cu ea aseară? Nu cred. Era frumoasă și-i plăceau sărutările. A venit la Bibliotecă numai „Estrelita Castro", prietena ei, care o aștepta, ca și mine, și era la fel de nedumerită de absența sa. I-am trimis prin aceasta câteva rânduri, rugând-o să mă ierte dacă am fost „obraznic" și implorând-o să nu mă chinuiască prea mult cu „pedeapsa" de a n-o vedea.

Adevărul e că sunt trist, nefericit fără ea, o vreau mereu aproape, s-o văd în fiecare zi la Bibliotecă, așa cum s-a întâmplat în ultimele săptămâni, să ieșim împreună, să ne plimbăm, s-o simt la brațul meu, s-o sărut. Chiar când lumea e apăsată de nori negri, grei, eu nu mă gândesc decât la ea, n-o aștept decât pe ea. E poate ridicol, rușinos să fiu atât de sentimental, dar simt că în fața Universului etern și infinit, problema care mă frământă pe mine e mai importantă decât problema care frământă Europa. Dragostea mea e un sentiment *cosmic*, universal, câtă vreme încordarea europeană e cel mult un fenomen

www.ziuaconstanta.ro

continental. Că acest fenomen stupid ar putea cere sacrificarea existenței noastre, asta nu are nici o importanță. Moartea va secera odată, inevitabil, viața fiecăruia, dar mi se pare mult mai frumos să trăiești îndrăgostit și să mori cu sentimentul că participi la o existență superioară, decât să te lași strivit de frica războiului, care în nici un sens nu poate fi o virtute. Oricum, chiar dacă aș fi în tranșee, chiar dacă aș vedea venind spre mine tancurile nimicitoare, eu tot la ochii ei m-aș gândi, la îmbrățișările și sărutările ei.

Mă gândesc însă cu spaimă că într-un viitor război, eu și oamenii ca mine nu vom rămâne decât cu bucuriile iubirii. Civilizația se va prăbuși, poate că e mai bine și asta. Dar dragostea e superioară civilizației, războaielor, tuturor puterilor brutale din lume, și supraviețuiește tuturor.

Ah, astăzi am găsit la Bibliotecă cele patru volume din *Corespondența* lui Flaubert. Ce coincidență, să-mi cadă în mână tocmai acum! Ca întotdeauna, cărțile cele mai potrivite vin singure spre mine la momentul oportun. Lectura lor e un eveniment vital. Am citit pe nerăsuflate scrisorile de dragoste ale lui Flaubert ... Într-una vorbește despre supremația iubirii asupra celorlalte acte omenești. Pentru iubirea unui poet, pentru iubirile poeților, spune Flaubert, s-au inventat tipare, s-au făcut cărți, care sunt răspândite în toată lumea și pe care le citesc copiii în școli. Asta înseamnă că iubirea se ridică și trăiește deasupra civilizațiilor și a războaielor, deasupra pământului care se rostogolește la picioarele ei. Iubierea și Arta sclipesc în azur și nu se desprind niciodată de cer. Ele singure supraviețuiesc!

17 martie

Corespondența lui Flaubert, pe care o citesc cu mare pasiune, mă entuziasmează, dar mă și întristează. După scrisorile de dragoste, iată acum scrisorile trimise din călătoria lui în Orient (Egipt, Palestina, Siria etc.). Ce călătorie frumoasă, făcută în condițiuni optime, *à la longue*, prin țări unde imaginația e provocată de peisaj (faună și floră), de locuitori (moravuri și civilizații) și de reminescențe istorice (antice și biblice). Mă indispun la gândul că eu nu pot spera într-o asemenea călătorie. La vârsta mea, cu puțin depășită, Flaubert cutreiera țări depărtate, vedea atâtea minunății, își umplea sufletul și spiritul cu atâtea descoperiri și experiențe ce-i vor folosi la creația de mai târziu. Eu lâncezesc într-o Bibliotecă municipală, unde mă simt ca

www.ziuaconstanta.ro

într-o închisoare. Visez. Lenevesc. Fac proiecte. Iubesc. Dar viața mi-e goală. Totuși, Scrisorile lui Flaubert mi-au adus aminte de călătoria mea în Grecia, cu Anton. Ce frumoasă a fost, cât de interesantă și instructivă – dar prea scurtă. Cum să nu devii un *Flaubert,* un *Gide*, când cea mai mică necesitate de a voiaja ți-o satisfaci după cum vrei? Voiajul ar fi pentru mine un stimulent extraordinar, ce mi-ar da puteri noi. *Un modus vivendi.*

La fel ca și Iubirea. Nu sunt ca Flaubert „un monsieur puissant par son esprit" ci ca bietul Byron, un neliniștit, un veșnic chinuit de pasiuni puternice, de doruri neistovite. Niciodată nu m-am simțit sătul (obosit sau plictisit) de iubire, deși am cunoscut clipe de profundă beatitudine sentimentală. Și niciodată nu voi fi liniștit, fiindcă inima, sufletul meu, întreaga mea viață au mereu nevoie de această flacără sacră care ne umple de geniu și de amărăciune. Nu mă consider ca făcând parte din familia spirituală a lui Flaubert, dar am o singură scuză: că la aceeași vârstă ca mine, și el se ocupa cu asemenea neserioase „affaires d'âme".

De trei zile mă gândesc în fiecare clipă la Aniuța. N-a mai apărut din seara când a fost la mine. Tot ce fac, pe unde umblu, tot ce citesc trece mai întâi prin ea, ca printr-un filtru miraculos și apoi se așează în spiritul meu. Între mine și restul lumii stă mereu, imposibil de spulberat, imaginea ei. Și de imaginea ei sunt legate atâtea voluptăți: ochii, buzele, sânii, părul ei – încât mi-e cu neputință să o scot din minte. Aniuța – singura – m-a făcut s-o uit cu desăvârșire pe L.

19 martie

Hotărât, sunt predestinat înfrângerilor, tristeții. Nimeni nu poate bănui durerea cumplită ce-o port în mine, căci sub masca veseliei, a petrecerilor, ascund o nesfârșită melancolie. Ar trebui să-mi smulg inima din piept și s-o arunc pe fereastră, ca să-mi regăsesc liniștea, dar asta nu se poate. Ieri am stat până seara la Bibliotecă, în speranța că voi căpăta o veste de la Aniuța. Am căpătat într-adevăr, dar ce veste! „Estrelita" , prietena ei, mi-a adus cartea pe care i-o împrumutasem, fără nici un cuvânt din partea ei. Când am primit cartea, am avut un scurt leșin sufletesc, dar m-am stăpânit și am schițat un zâmbet sardonic, ca să înfrunt cumplita realitate. Toată ziua am fost trist, aseară am rătăcit prin oraș, am căutat tovărășia oamenilor, căci nu

www.ziuaconstanta.ro

puteam suporta singurătatea. Nu credeam ca Aniuța să mă facă să sufăr atâta și nu credeam că am să mai trec vreodată prin asemenea stări sufletești, după experiența cu L. Dacă aș putea să scriu, ce lucruri minunate aș da la iveală, dar cum să te apropii de birou, când sufletul tău e un pârjol? ... Mă întreb ce va rămâne din mine și dacă nu e păcat – poate cel mai mare păcat al vieții mele – să las să treacă atâtea posibilități din mine nerealizate. Am 28 de ani și mă simt (din nenorocire!) încă atât de tânăr, încât amân totdeauna proiectele, dar mă simt și atât de bătrân încât mă cuprinde disperarea când mă gândesc că până la această vârstă n-am făcut decât o infimă parte din ceea ce aș fi putut să fac. Acum câteva zile, la biblioteca Academiei, l-am întâlnit pe Perpessicius, în sala manuscriselor, unde lucrează zi de zi, ca un salahor, fără să cunoască odihna. M-a întrebat ce mai scriu, unde mai public, de ce nu dau ceva la *Revista Fundațiilor*? I-am răspuns că am fost cam *leneș*. M-a privit o clipă, tăcut, dojenitor, condamnându-mi acest răspuns. Mi-a părut rău că i-am spus asta. Mai bine îi mărturiseam adevărul: sunt îndrăgostit, maestre, și el m-ar fi înțeles. Lenea e cel mai mare păcat, și el n-ar trebui mărturisit cu atâta cinism. Totuși, aseară, la Café de la Paix, un confrate susținea că pentru a scrie trebuie să fii liber, să ai timp la dispoziție, să *lenevești*, căci lenea e o condițiune a poeziei. Îi dădeam dreptate, cu adaosul că ar trebui să fii un leneș *fericit*, nu unul trist, ca mine, pentru a sluji pe altarul artei. Dacă Aniuța nu m-ar chinui astfel, așa cum mai înainte mă chinuia L., poate că aș transforma lenea în hărnicie. Dar așa ...

21 martie, ora 3 noaptea

Tulburătoare noapte de echinox: Insomnii, viziuni imposibile, remușcări. Nu este o noapte tragică, așa cum au fost cele două nopți de neuitat (una la Revelionul din 1937), când am cunoscut într-adevăr Infernul cu toate grozăviile lui. Atunci mă sfâșiau chinurile Iubirii, acum sunt numai în situația de a recunoaște că ar fi grotesc să mă îndrăgostesc și penibil să *nu* mă îndrăgostesc ...

Aseară am revăzut-o pe L. Câtă deosebire, ce depărtată, ce rece mi s-a părut în comparație cu acea L. pe care o cunoșteam. Voiam s-o reîntâlnesc, dar poate că era mai bine dacă n-o revedeam. Tody a venit cu ea la Bibliotecă și ne-a lăsat apoi singuri. Am stat și m-am gândit: asta e fata pe care am divinizat-o cândva, căreia i-am dat tot ce a fost mai frumos și mai profund în viața mea? Da, asta era. Merita, ca la

www.ziuaconstanta.ro

întoarcerea unui fiu risipitor, să dau un banchet în onoarea ei, însă în inima mea nu se mai găsește nici un miel pe care să-l sacrific pentru ea.

Inima mea bate în schimb pentru Aniuța. Sunt trist din cauză că n-o văd și că a trecut aproape o săptămână fără să-mi dea nici un semn. Am impresia că a „fugit" după ce s-a convins că eu nu sunt un om *serios*, că n-am de gând să mă căsătoresc (am discutat mult despre asta) și că deci nu merită să-și mai piardă timpul cu mine.

Sufletul meu, care s-ar fi înduioșat altă dată în fața unei femei „trecute", are acum nevoie de tinerețe, de afecțiune, de ceva nou. Aniuța îmi dă ceea ce L. nu mi-ar mai putea promite! Mă întristez când constat ce ușor și definitiv au încetat torentele de lacrimi, furtunile de chinuri, zilele și nopțile petrecute în nerăbdarea așteptărilor sau în biciuirea dulce și dureroasă a amintirilor. Cât de ușor ne apropiem câteodată de imperiul zeilor, cât de ușor facem promisiuni grave pe care nu vrem să știm dacă le vom ține sau nu, și cum ne prăbușim iarăși, ca niște simpli oameni, în proza incoloră a vieții! Hotărât lucru, totul e fum în lumea aceasta, iluzie, aparență, chiar și bucuria, chiar și tristețea, chiar și sufletul nostru. Așa s-a desfășurat întâlnirea mea cu L. și aici am ajuns acum. E un abis între mine și ea, un abis în care văd cadavrele atâtor oștiri ale Fericirii, scheletele atâtor imagini frumoase de altădată. Ce melancolică e perioada aceasta de tranziție între tinerețe și maturitate, perioada când intervine rațiunea, când mă cufund în mine însumi, ca într-un Labirint, să mă regăsesc, dar acolo nu întâlnesc decât regrete și singurătate.

- L. a venit la Bibliotecă, împreună cu Ștefan. Nu l-am întrebat unde s-au întâlnit, dar cred că prin apropiere. După câteva luni – cea mai lungă perioadă de „ruptură" dintre noi – ea încerca să reia legătura, dar nu îndrăznea, și acum întâlnindu-se cu el, a făcut pasul decisiv și a venit. Mi-a spus că lucrează la „Universul" (nu în redacție, ci la administrație, la serviciul de publicitate), însă nu e mulțumită. Cred și eu. Pentru pretențiile ei, asta e o eșuare. Și, pe urmă, trebuie să muncească. S-a dus libertatea!

Aceeași zi, seara

Plouă mărunt, persistent și e o atmosferă tipică de război. Nu se vorbește decât de concentrări, de mișcări de trupe, de o iminentă mobilizare generală. Lumea e dezorientată, nu știe ce să creadă, cel

www.ziuaconstanta.ro

mai mic zvon agită orașul. Poate și lașitatea oamenilor, care se sperie repede și iau totul în grav, poate fi situația însăși, care e nesigură, fapt e că atmosfera stă să explodeze dintr-un moment într-altul. Dacă războiul nu izbucnește nici de data asta, înseamnă că lașitatea e o calitate universală și datorită ei scăpăm de catastrofă. În septembrie trecut, atmosfera era aceeași. Mă aflam în Jugoslavia, pe coasta Dalmației, la Mlini, când într-o zi – mi-amintesc, foarte însorită – un cehoslovac mi-a spus cu lacrimi în ochi, pe țărmul mării: „Cehoslovacia se duce. Dar dacă nu se duce, vom avea război. Două rele de care mă înspăimânt" . Cehoslovacia „s-a dus" atunci, și am evitat războiul. Dar acum? Situația e mai tulbure, mai amenințătoare. Hitler s-a întrecut cu gluma și singura soluție propusă de megalomania lui e războiul. Cine-l va putea opri?

Mâine dimineață pleacă Traian. A primit ordin de concentrare. Efectele încordării mondiale au ajuns până la ușa camerei mele. Casa va rămâne fără „administrator", căci Traian era cel ce o ținea cu de toate: curățenie, focuri, reparații etc.

Militarii sunt acum în pielea lor. Foarte aferați. Războiul e intrarea lor în activitate. În timp de pace ei sunt niște paraziți ai societății. Războiul le dă prilejul și privilegiul – triste amândouă – să-și arate aroganța față de civili.

23 martie

Poziție intelectuală neclintită: citesc paralel corespondența lui Flaubert și *Cântecele lui Maldoror*, fiind deopotrivă de furat de conținutul acestor două opere atât de diferite! (Pauvre Pericle, quel grand ours et quelle petit oiseau est tu!). Sunt, după cum se vede, în plin vertigiu „dix-neuvième siècle", la mijlocul celui de-al douăzecilea veac ce pârâie din toate încheieturile. Între Flaubert și Lautréamont e o deosebire enormă, ca între discipoli opuși ai umanității. Unul excelează prin luciditate și măsură, celălalt e culmea poeziei, a nebuniei. Și totuși, inima și conștiința mea îi cuprinde, îi acceptă, îi înțelege pe amândoi. Poate să fie cineva fericit cu contradicții atât de mari în sufletul său?

Lautréamont mi se pare în orice caz mai seducător, mai original decât Flaubert. Alături de Rimbaud și de Baudelaire (și mai presus de ei), Lautréamont e un inovator, un profet, în poezia modernă, așa cum Dostoievski e în roman și Nietzsche în filozofie. Rusia ne-a dat prin

www.ziuaconstanta.ro

Dostoievski, Magul întunecat şi misterios al prozei, Germania, prin Nietzsche, Antichristul gândirii, iar Franţa, prin Lautréamont, Luciferul poeziei. Nici nu se putea repartiţie mai potrivită. Dar Lautréamont e, poate, mai puţin poet decât nebun. Ce importanţă are asta? Unde e pragul dintre nebunie şi normalitate, cine-mi poate spune că Lumea n-a fost creată de imaginaţia unui nebun, ca să se amuze, sau de a unui înţelept, ca să se răzbune pe Înţelepciune?

24 martie

Azi (deşi n-a plouat) atmosfera de război persistă, ba chiar s-a intensificat. Rând pe rând, oamenii pleacă la regimente,se rechiziţionează vehicule şi cai, scade pulsul vieţii în oraş. Teatrele s-au închis, cele mai multe, iar aseară la concertul simfonic (unde am ascultat o sublimă „suită" de Rabaud) sala era doar pe jumătate ocupată (În schimb restaurantele şi cafenelele gem!). Nelu s-a întors de curând din Ardeal (de la Valea Vinului), căci Şcoala Serviciului Social s-a închis şi mi-a povestit o mulţime de lucruri teribile pe care le-a văzut cu ochii lui. Trenurile sunt luate cu asalt, gările pline de bărbaţi care pleacă şi femei ce bocesc cu părul despletit în ploaie, în întuneric. Armata se îndreaptă spre graniţă, bine îmbrăcată, entuziastă,cu armament nou. Se produc şi ciocniri cu vărsări de sânge între români şi unguri. Războiul e ca şi declarat, însă pe tăcute. În schimb la Bucureşti s-a semnat acordul româno-german, care are drept scop, declară d. Gefencu[57)], „să salveze încă o dată pacea". Aluzie la pacea care a mai fost „salvată" o dată prin ocuparea Cehoslovaciei!

26 martie

Una din podoabele mele capilare se răreşte: părul. Începe să-mi cadă, mă tem că peste un an, doi am să rămân chel. Şi era atât de frumos! Am şi dinţi deasemeni frumoşi, cu care am sărutat şi muşcat cu poftă din plăcerile vieţii, am ochi iarăşi frumoşi cu care am privit adânc, şi am chemat şi am arătat prin ei pasiunea ce clocotea dincolo, în micul univers al inimii mele. Toate acestea sunt favorabile unei bărbăţii de care am abuzat, de care m-am bucurat, pe care am condamnat-o, am chinuit-o demulte ori fiindcă era prea violentă, prea rebelă. Niciodată nu m-am aflat în preajma unei femei, fără să n-o râvnesc cu toată carnea şi sângele din mine, fără să nu văd în ea o

www.ziuaconstanta.ro

amantă. Oh, ce supliciu! Și iată că, odată cu părul, se răresc și celelalte. Vârsta „înțelepciunii" pune stăpânire pe mine. Eram un sălbatic, devin om.

Azi m-am întâlnit cu Marilena, fata de la Sâmbăta de Sus, pentru care acum șase-șapte ani mi-am scos un dinte sănătos, numai ca să pot intra în casa unde stătea ea și unde lucra, pe același hall, un dentist. Acum e căsătorită, mi-a spus să mă duc la „ei", dar mi-e absolut indiferentă.

Treisprezece rânduri (improvizație)

Inimă, pasăre, nebună și bleagă,
Te-am legat de țărmul vieții ca pe-o veche barcă.
Tu nu mi-ai dat astâmpăr, mereu m-ai chinuit.
Crezând că tot ce zboară poate fi iubit.
Ascultă acum trestia cum plânge lângă mal
Și-așteaptă vântul toamnei, cu un val
Să te-arunce în stâncă și să te zdrobească –
Bastiment de ceață, mucava și iască.
Din nămoluri șerpii scot capete avide,
Să te-nvăluie cu brațe languroase de otravă.
E pustiu și-n jurul tău e noapte gravă ...
Așa se-ncheie viața ta pribeagă,
Inimă, pasăre nebună și bleagă.

29 martie

Începutul primăverii l-am resimțit cu adevărat astăzi. Soarele frumos care strălucea la amiază - „el mă privea pe mine, eu îl priveam pe el", cum spunea Hugo – mă îndemna la nebunii copilărești, în jocuri gratuite și inocente în revărsarea de lumină a acestei zile splendide. Am luat masa la „Gambrinus", lângă Teatrul Național, cu Nelu. Când am ieșit de acolo, urcând pe Câmpineanu spre Calea Victoriei, ne-au apărut în față două fete „nostime". Parcă erau niște mesagere ale Primăverii. Fiindcă n-aveam nici o treabă și fiindcă era atât de frumos, ne-am luat după ele. Am ajuns în bulevardul Brătianu, apoi am făcut la dreapta, spre Universitate. În piața Brătianu, fetele s-au oprit lângă florăresele cu coșurile întinse de-a lungul trotuarului. Au cumpărat un buchet de flori. Am cumpărat și noi câte un buchet de

www.ziuaconstanta.ro

narcise. Dincolo de piață, când am ajuns lângă gardul spitalului Colțea, le-am oferit florile și ne-am prezentat. Observaseră că le urmărim demult și așteptau să dăm atacul. Ne-au întâmpinat cu zâmbete și sclipiri vesele din ochi. Dar abia am făcut câțiva pași împreună, și în dreptul porții spitalului s-au oprit, spunând că intră acolo. Era zi de vizită și se duceau să vadă o „verișoară" operată de apendicită. Decepție. Dar, cu un elan spontan, am declarat că mergem și noi cu ele, să vedem „verișoara" bolnavă. Fetele, mai mult „turtite" de îndrăzneala noastră neașteptată, au acceptat să le însoțim. Am intrat toți patru în spital, am urcat niște scări imense, am străbătut un coridor lung, am ajuns la pavilionul femeilor și am pășit într-o rezervă unde nu cunoșteam pe nimeni și nu ne cunoștea nimeni. De fapt, nu ne cunoșteau nici însoțitoarele noastre. Eram căzuți din cer. Ne întrebam dacă nu stingherim sau nu suntem ridicoli. Din întâmplare însă (teribilă coincidență!) în rezerva aceea îl găsesc pe doctorul C[58)]., care lucrează la Colțea și nu-l mai văzusem de astă toamnă, când fusesem împreună cu el și cu Tody și făcusem o plimbare prin parcul Herăstrău. De-atunci nu ne mai întâlnisem. Acum dau peste el aici, în rezerva aceasta cu trei paturi, unde erau trei fete bolnave, și pe care venise să le vadă ca medic. Când l-am zărit, am început să ne justificăm și noi prezența acolo, mai mult bâlbâindu-ne și, ca să salvăm aparențele, am trecut repede la fereastră și am început să vorbim de-ale noastre: ce mai face, unde-a dispărut de nu se mai vede etc. Între timp, fetele își îmbrățișau verișoara, îi dădeau florile și porniră să turuie verzi și uscate. Fiindcă doctorul se grăbea, l-am lăsat să plece, iar noi am trecut la patul „verișoarei", care ne privea uimită, și am întrebat-o cum se simte, cât mai stă la spital etc. Alături de ea era o altă fată, operată în același timp, iar dincolo, în al treilea pat, tot o fată (studentă la Științe, anul întâi) care abia se internase, chiar azi, așteptându-și rândul la operație. Acesteia din urmă nu i-am dat atenție la început – venisem chipurile la „verișoara" – era retrasă, palidă, cam slăbuță și neobișnuită cu atmosfera de aici. Câteva gesturi ale ei, vioaie și delicate totodată, ne-au făcut să o privim mai îndeaproape. Nu știu cum, ne-am pomenit lângă patul ei, întrebând-o ce are, când a venit aici, cine e și altele. Fata era foarte simpatică, avea ochi inteligenți, o gură mică înzestrată cu o dantură frumoasă de rontăitoare, și vorbea cu o drăgălășenie cuceritoare. I-am spus că am ajuns aici fără să cunoaștem pe nimeni și că suntem doi „generoși" care umblă prin spitale și alină suferințele fetelor drăguțe. Toate se

www.ziuaconstanta.ro

uitau la noi ca la niște scrântiți, abia stăpânindu-și râsul, dar se bucurau de prezența noastră. După vreun ceas le-am părăsit, urând studentei „operație ușoară", iar celorlalte „grabnică însănătoșire", și am ieșit din spital cu „prietenele" noastre. Le-am condus până la tramvaiul 6 și ne-am luat rămas bun, fără nici un fel de înțelegere că ne vor mai vedea.

Totul a fost o nebunie simpatică, prin care am salutat primăvara. Un gest gratuit, pe care puțini oameni îl fac, iar fetele acelea desigur că nu ne vor uita multă vreme. Nici noi ziua de azi!

1 aprilie

Aseară a venit la Biblioteă L. În pardesiul ei mov (care o prinde foarte bine, dealtfel), mi s-a părut că a venit ca să-mi arate pantofii ei noi (1400 lei) și eșarfa portocalie (ce copilă!) Era obosită, palidă, cu ochii adânciți în orbite. A scos un pachet de țigări din poșetă („Uite cum m-a înșelat debitantul, am cerut Bucegi și mi-a dat Naționale ... ") și am stat până la 9 în birou, singuri. Am ieșit apoi împreună, spunând că se duce la Dalles, unde e un concert. Dar concert nu era. M-a mințit (din cochetărie) sau nu știa ce vorbește? Am intrat la un Herdan să luăm câte o cafea cu lapte, unt și cornuri proaspete. Conversația era fără obiect, treceam de la una la alta, mi-a recitat niște versuri, spunând că sunt de-ale ei (n-o credeam!). Câteodată, din frivolitate, își dezgolea genunchiul, punându-mă la încercare cu mult rafinament. Părerea că nu-și dă seama cum cochetează, dar mă studia cu toate antenele. În realitate, stratagema ei mă lăsa absolut rece, dimpotrivă cochetăria aceasta mi se părea meschină și vulgară, însă în vulgaritatea asta voită simțeam o inocență, un strigăt ascuns după puritate și eliberare. O apăsa ceva pe suflet, voia să se destăinuiască. Eu – ce monstruozitate! – mă făceam că nu înțeleg nimic, mai mult încă, încercam să-i dovedesc că nu mai pot face risipa de generozitate don-quichotească de altă dată. Nu sunt cel de acum, doi, trei sau patru ani, când am văzut-o întâia oară. Într-un interval ca acesta se pot întâmpla multe în viața unui om, poate uita totul, sau se poate chiar îndrăgosti a doua oară. N-am uitat nimic, dar mă feresc să mă îndrăgostesc a doua oară de L. (ceea ce n-ar fi exclus, dat fiind darul ei de a seduce).

Sunt îndrăgostit de Aniuța. Îndrăgostit, da. Astăzi am citit „Romeo și Julieta" și tot timpul o vedeam printre rânduri pe Aniuța.

www.ziuaconstanta.ro

Pe stradă, în toate femeile care-i seamănă o văd pe ea, văd ochii, gura, pieptul ei, mi-e dor de toate acestea, simt încă pe buze gustul lor şi mi se pare că au trecut ani de când nu le-am mai atins. Aceasta e dragostea. O dragoste veselă, sinceră, reconfortantă, spre deosebire de cealaltă care mă chinuia mereu. De aceea am şi dedicat caietul acesta Aniuţei, cu numele ei scris pe copertă, aşa cum altădată făceam pentru L.

2 aprilie, Floriile

„Vin Floriile cu soare ... " spune o vorbă veche. Dar azi a fost o zi urâtă. Dimineaţa am fost la Baia Centrală, la aburi, pe urmă, bine dispus de aperitivul de la bufet, am pornit pe jos spre Patriarhie, pe strada Aniuţei, în speranţa că am s-o întâlnesc pe acolo din întâmplare. Am trecut prin dreptul casei, dar n-am zărit pe nimeni. Parcă era pustie. Am mâncat la un restaurant de pe 11 Iunie, apoi m-am dus la Bellu, la înmormântarea lui Theodorescu-Sion, unde urma să mă întâlnesc cu Tody. De la cimitir am venit amândoi acasă la mine, el era obosit, luase masa la prinţul Ghica, băuse vin bun şi acum îi era somn. L-am lăsat să se odihnească în camera mea, iar eu am trecut în hall, unde d-na Marinescu (nora) stătea de vorbă cu Popovici. Am vorbit puţin la telefon, apoi m-am aşezat şi eu pe un scaun şi am intrat în conversaţie. Dar d-na M., care venise doar s-o vadă pe d-na Marinescu (Olga), zicea că o aşteată Matei şi s-a dus acasă, în blocul de alături. Popovici m-a invitat la el în cameră, la o cafea. Are toate ustensilele pentru aşa ceva şi am sorbit o licoare delicioasă, preparată de el, discutând şi confesându-ne ca nişte prieteni. E cu vreo zece ani mai în vârstă ca mine, e holtei, e îndrăgostit, e visător, e leneş, planşele începute îl aşteaptă pe masa lungă de la fereastră (e arhitect), aşa încât ne-am trezit că ne asemănăm ca fraţii. Are o bibliotecă frumoasă, cu colecţia întreagă a *Propyläeelor*, îi place muzica (în cameră se află un violoncel şi o pianină), pictura (un imens tablou pe perete, reprezentând o femeie goală, în mărime naturală) – Popo, cum îi spunem pe scurt, e un artist. A stat nouă ani la Paris, a fost prin Italia, Germania, Anglia, cunoaşte o mulţime de locuri şi oameni, dar e un om nerealizat. Deţine un post de arhitect la Ministerul Lucrărilor Publice, unde face mai mult birocratism - şi încolo e un boem. Acum mi-a mărturisit că e îndrăgostit de o femeie căsătorită, al cărei soţ, paralizat, îi permite să aibă un „prieten" . O iubeşte, deşi situaţia e

www.ziuaconstanta.ro

ciudată: triunghiul clasic funcționează în toată regula, și el se complace în această situație. Stă mai mult pe acolo – l-am văzut o dată în Cotroceni – acasă e aproape musafir, vine târziu, adesea nu dă pe aici cu zilele. E un om admirabil, de caracter, de familie bună (părinții lui trăiesc în Cernăuți), cult, de gust, cu însușiri alese, însă fără a le fructifica. N-are ambiții – ne potrivim în această privință. Cred că o să fim buni prieteni.

Când am venit în odaie la mine, Tody citea „Roza vânturilor" de Nae Ionescu. Am citit împreună câteva pagini, de care el se entuziasma și care pe mine mă emoționau, gândindu-mă că omul acesta, de o inteligență sclipitoare – pe care l-am avut profesor de Logică la Universitate – de o popularitate fără egal printre studenți, e în fond cel mai injuriat, cel mai suspectat, iar azi e trecut la index, deoarece s-a pus rău cu Palatul, al cărui om era la un moment dat. În lumina amurgului am citit paginile lui despre Paște, apoi am plecat cu Tody în oraș, am făcut o plimbare pe Cale, după care am intrat într-un cinematograf.

3 aprilie

Sâmbătă a apărut „România literară", anexă a ziarului „România" condus de Cezar Petrescu. Ca și ziarul – care este oficiosul Frontului Renașterii Naționale – revista se pare că are drept scop să umple golul lăsat pe piață de dispariția sau suprimarea vechilor reviste literare. Nu mai apare decât „Universul literar"și era prea puțin. Pe de altă parte „România literară" de acum are menirea să strângă în paginile ei pe toți scriitorii și publiciștii de azi, fără deosebire de opinii, făcând front în jurul FRN-ului. Revista – de care se îngrijește Tudor Șoimaru – ca și gazeta, dispune de fonduri nelimitate (se zice că „România" e subvenționată chiar de rege). Astfel că toți confrații vor câștiga câte un ban cu poeziile și prozele lor. Păcat că revista are un format ingrat, de săptămânal ilustrat, cu pagini multe și înghesuite și e tipărită pe hârtie destul de proastă. Lucrează, acolo, la ziar și la revistă, mulți prieteni ai mei, care mi-au și făcut propuneri să colaborez. La ziar n-am dat nimic până acum, la revistă însă voi colabora.

www.ziuaconstanta.ro

5 aprilie

Femeile sunt totdeauna convinse că au o mare puterea asupra bărbaților și că pot face din ei ce vor ele. „Femeia și Paiață" e pentru ele un principiu de nezdruncinat. În realitate, bărbatul, din galanterie, pentru a se juca, pentru a se distra sau pur și simplu din plictiseală, rămîne în viața femeii în rolul de paiață. Își dă seama de asta, dar se complace în acest rol, așa cum un om în toată firea se lasă tras de urechi, pălmuit sau ciondănit de un copil, amuzându-se să vadă cât de fericit e copilul care crede că l-a „bătut" cu adevărat. Dealtfel, numai așa poți cuceri o femeie, jucând rolul de paiață. Încearcă să fii serios, să discuți lucruri grave, să te comporți ca o ființă cu personalitate – vei deveni ridicol. Sunt atât de naive, de orgolioase, de vanitoase, atât de preocupate de ele însele, încât nu poți pătrunde în universul lor interior, nu le poți dezarma și demasca decât comportându-te ca o paiață, dându-le iluzia că ele sunt atotputernice în relațiile duale și că te pot manevra după cum poftesc (Asta, bineînțeles, în cazul femeilor „pretențioase", căci femeile adevărate rămân niște ființe ideale și adorabile). Nu există satisfacție mai mare (și mai diabolică!) pentru o femeie „pretențioasă" decât iluzia că a făcut din tine o paiață! (Când, de fapt, ea e paiața ta – dar aici intervine diabolismul masculin). Adevărul este că viața bărbatului are alte orizonturi, e mai vastă, mai bogată, mai încărcată de griji și probleme, încât, dacă se lasă o clipă legănat ca o paiață, este numai pentru a gusta deliciul acestui moment și a evada din el însuși. Și tot atât de adevărat e că această clipă de uitare aduce adesea după sine luni și ani de zile de suferință și zbucium.

Astă seară a fost L. aici. După șase luni de zile de absență. Totuși, a venit și am primit-o, ca și cum ar fi fost aici ultima oară acum trei zile. Încolo, proză.

7 aprilie (Vinerea mare)

Trebuia să mă întâlnesc astă seară cu Aniuța. N-a venit. Am așteptat-o cu înfrigurare pe o bancă din Parcul Carol, deși aveam presimțirea că n-are să vină. Am plecat de acolo supărat, întărâtat, revoltat pe toată lumea. Îmi venea să smulg copacii din rădăcini, de ciudă.

www.ziuaconstanta.ro

În oraș, tocmai când treceam cu tramvaiul 20 prin dosul bisericii Dintr-o zi de pe Academiei, preotul ieșea cu epitaful și înconjura biserica. Am sărit din tramvai și m-am amestecat printre credincioșii cu lumânările în mână ce urmăreau procesiunea. Doi bătrâni dascăli fonfăiau versete religioase, în timp ce preotul își făcea loc pe lângă zidurile bisericii, pe stradă, pe lângă taxiurile din stație, pe lângă tramvaiele ce treceau în goană, sunând din clopoțelul lor metalic, să-și continue cursa. Era o procesiune sărmană, cu credincioși sărmani (deși biserica se află în inima Capitalei), însă de o pietate sinceră. O biserică pierdută în tumultul vieții urbane, care își continua ritmul ei de toate zilele,o biserică ce părea mai mică decât e în realitate, iar slujba aceea avea ceva jalnic, ca o reuniune de înstrăinați într-o metropolă depărtată și păgână, infectată de zgomote metalice, de crime și orduri. Pe trotuarul celălalt își îndeplineau „meseria" lor femeile de stradă, căutându-și clienți chiar printre cei ce urmau cortegiul pravoslavnic. Ce atmosferă stranie! Ce slujbă lamentabilă și artificială, față de acelea care se oficiază în această seară solemnă în toate satele noastre! Câtă poezie, religiozitate și mister acolo, câtă deșertăciune și păcătoșenie aici! M-a impresionat profund această scenă, m-a făcut să gândesc mult la acele „taine" sfinte care ți se impun în văzduhul bucolic și care aici sunt înecate în trivialitatea vieții moderne.

M-am dus apoi la biserica Boteanu. Și acolo tocmai ieșeau preoții din biserică pentru înconjur. Dar aici cortegiul mergea prin curtea bisericii, pe sub pomii ai căror muguri stăteau să pleznească sub magia primăverii. O salcie pletoasă își apleca până la pământ ramurile delicate și mătăsoase care se scurgeau parcă din cer. Și aici tramvaiul păcănea din clopoțelul lui, dar cel puțin trecea pe dincolo de gardul bisericii. Aici se mai putea gusta ceva din farmecul acestei procesiuni, care ar trebui să se desfășoare numai în mijlocul naturii, așa cum grecii vechi își oficiau sărbătorile lor și erau fericiți. Noi nu asistăm decât la un simulacru a ceea ce ar trebui să fie și să ne declarăm mulțumiți.

... Și astă seară ziarele anunță că italienii au bombardat orașele albaneze ...

www.ziuaconstanta.ro

9 aprilie (Paște), Viișoara

Sunt doar de ieri aici, și m-am și plictisit. Nu e primăvară, așa cum aș fi crezut, satul e uscat ca iarna, câmpul negru de arături, pomii n-au înflorit încă. Doar mieii care zbiară în saivan, de foame, îmi aduc aminte că suntem în aprilie. Ștefănică e concentrat într-un sat de lângă Caraomer, de unde a trimis o scrisoare cu creionul pe o bucată de hârtie de împachetat de la prăvălia din sat. Spune că o duc rău, n-au mâncare deajuns, nici rufe, e răcit și îi e dor de acasă. Întreabă de Mihai și Marioara, copiii lui. Mihai, în schimb zburdă toată ziua ca un pui de zmeu negăsindu-și astâmpăr nicăieri. El este obiectul de joacă și admirație al tuturor. E delicios, într-adevăr. Nu vorbește încă, dar înțelege orice, și când îi spun să facă sau să-mi aducă ceva se execută numaidecât cu o candoare plină de drăgălășenie. Când vrea să se răsfețe, se lungește pe spate în mijlocul casei și se tolănește pe rogojina din odăiță sau pe covorul din camera cea mare, ca un cățeluș. Ce voluptate, ce voluptate să te bucuri de această libertate animalică! (Astăzi am încercat-o și eu, în saiaua oilor, unde am stat două ceasuri lungit la soare, pe un morman de paie).

- La radio s-a anunțat azi că italienii au ocupat Albania, iar regele Zogu cu regina Geraldine și suita s-au refugiat la Salonic, de unde urmează să plece la Atena. Tot astăzi am citit un articol despre o carte („Revoluția nihilismului") asupra național-socialismului. Autorul susține că țările mici sunt destinate pieirii și că nu vor rămâne în Europa decât câteva state mari: Germania, Italia, Franța, Anglia.În același articol se filtrează ideea că România a făcut rău neintervenind în Ucraina Subcarpatică, dând semne de prea multă prudență. Prudența e începutul prăbușirii. Azi trebuie să fii îndrăzneț, ca să nu te strivească altul ...

13 aprilie (noaptea târziu)

Ce splendidă și tulburătoare zi de primăvară! Când m-am sculat azi-dimineața și mi-am aruncat ochii pe fereastră, am rămas uimit de ceea ce vedeam în fața mea: cei trei caiși înfloriseră peste noapte și acum străluceau în soare ca niște medrepori fantastici. Traian sapă în grădină și seamănă iarbă (S-a întors de câteva zile de la cazarmă, datorită intervențiilor doamnei Marinescu). Am admirat pomii, ca pe niște concretizări albe ale Delirului. Apoi am plecat în oraș, și am

www.ziuaconstanta.ro

rătăcit câteva ore prin centru, întâlnind poeți, admirând femei frumoase și întristându-mă că nici una nu este a mea. După-amiază m-am dus la Bibliotecă. Acolo a venit Estrelita, cu o floare pe care mi-a prins-o la butonieră (Ca o consolare că n-a adus-o pe Aniuța?) ... Apoi L. Aceasta m-a tulburat profund. Nu știu ce să cred și nu știu ce să fac cu ea. Uneori îmi intră în cap că vrea să mă chinuiască, să-mi facă rău, deși poate că e singură și caută și ea un tovarăș pentru primăvara aceasta când e o crimă în contra Existenței să rămâi singur. L. îmbrăcată elegant, mi s-a părut deosebit de frumoasă astăzi. Eram sub impresia lecturii unor „anecdote" din Chamfort despre femei și curtezane, astfel că am fost rezervat față de ea. Nu i-am făcut nici un fel de propunere pentru „diseară" și a plecat cam mâhnită. Acum îmi pare rău că n-am ieșit cu ea la plimbare. Mai ales că sunt singur. Anton a plecat chiar azi la Sulina, după vacanța de Paști petrecută la București. M-am dus azi la concert. Sala era cam goală (dirija Nona Ottescu), dar am ascultat un concert de Mozart și o suită de Enescu, foarte lirice. După concert, am mai hoinărit puțin prin oraș, apoi, pe la ora 12, am ajuns acasă. Am scris o poezie, gândindu-mă mult la tristețile pe care mi le procură L. și la bucuriile de care mă lipsește Aniuța. Astă seară am fost puțin cam misogin, ca un călugăr din Evul Mediu. Exact așa. De fapt aveam motive reale să fiu astfel, după ziua de ieri petrecută la Constanța, unde a trebuit să suport câteva ceasuri pe cumnata mea, care e cea mai infernală femeie din câte cunosc. O spun fără răutate și aș vrea să atenuez acest cuvânt: *infernală*, dar nu pot. Femeile, în lupta lor surdă cu bărbații, ar trebui să aibă grijă să condamne mai întâi pe acelea din semenele lor care le strică reputația în fața bărbaților și apoi să se răfuiască cu aceștia. Căci o femeie rea poate să dea naștere în mulți bărbați la cel mai categoric misoginism. Și desigur că nu toate femeile merită acest tratament ingrat.

16 aprilie (noaptea târziu)

Sunt foarte obosit, fiindcă în ultimele zile am dus o viață tare dezordonată, deși cu momente dintre cele mai delicioase. Am dormit puțin, am fumat mult, țigările mi-au ținut loc și de masă și de somn. Dar a fost minunat. Timpul e splendid, o primăvară dulce, cu nopți fermecătoare, cu dimineți paradiziace și cu zile toarse din caierul unei zâne darnice și bune cu noi. Aseară am rămas la Bibliotecă cu d-na R. și am lucrat împreună până la 11 și ½. Trebuia să batem la mașină o

www.ziuaconstanta.ro

listă cu cele vreo sută de cărți noi, cumpărate acum, majoritatea franceze, și care urmează să fie „recepționate" de comisia financiară de la Primărie. Lista – autor, titlu, editură, an, pagini, preț – trebuia făcută în grabă. La ora 8, când s-a închis Biblioteca, d-na R. m-a rugat să rămân cu ea să lucrăm în continuare.Singuri, între maldărele de cărți, alături de brațul ei alb (dânsa bătea la mașină, eu îi dictam) , în tăcerea mormântală a casei, am stat până aproape de miezul nopții, și nu se auzea decât țăcănitul mașinii și, din când în când o glumă, câte un comentariu pe marginea vreunei cărți sau a vreunui autor ce ne venea la mână. Mă bântuia pofta să-i apuc brațul, să i-l sărut, să-i cuprind în palme pieptul, atât de ispititor, s-o strâng, apoi să-i dictez mai departe lista de cărți. Cred că a simțit și ea impulsurile mele refulate și nu știu ce s-ar fi întâmplat dacă nu le țineam bine în frâu.

Când am ieșit, era atât de frumos afară, atât de bine dispuși eram amândoi, încât aveam senzația că suntem doi copii rătăciți într-un paradis ce ne așternea totul la picioare ... Am condus-o până acasă, în strada Italiană (prin cartierul meu), i-am sărutat mâna și am plecat în oraș să mănânc ceva și să-mi continui starea de beatitudine ce mă stăpânea (apoi, altele „Iris Racan").

Astă seară, rămăsesem singur la Bibliotecă. Pe la ora 7 venise și L. La ora 8 am expediat cei câțiva cititori, i-am dat drumul cameristului, și am rămas cu ea. Am stat în birou, acolo unde cu o seară mai înainte stătusem cu d-na R. până la ora 10 și ½. Timpul a trecut foarte repede, căci lângă o femeie pe care simți că o iubești, timpul trece fulgerător de repede. Am fi fost în stare să stăm până dimineață acolo, dacă foamea nu ne-ar fi alungat. L. era extrem de drăgălașă, mi-era dragă, am vorbit tot timpul liniștiți, ca în primele zile și seri când ne-am cunoscut. Îmi vine să cred că cei patru ani de când ne cunoaștem s-au scurs ca patru zile. Mi-a vorbit ca unui frate, mi-a împărtășit toate necazurile și grijile ei, mi-a arătat toată încrederea și optimismul pe care le are în fața vieții. Fata aceasta, când vrea, poate să fie o ființă extraordinară. M-am convins astă seară că dacă noi nu ne-am înțeles și ne-am chinuit unul pe altul atâta vreme, aceasta s-a întâmplat numai din vina mea. L. e o femeie superioară, înzestrată cu o inteligență dezvoltată prin lecturi, cu o experiență bogată – dar e femeie: are nevoie de prezența unui bărbat, care nu poate să fie oricine, ci unul cu care să se poată înțelege. Am ieșit din Bibliotecă, am mâncat într-un bufet Herdan, apoi am luat un taxi și ne-am dus în Parcul Carol (mai aproape de locuința ei actuală), unde

www.ziuaconstanta.ro

am stat pe o bancă până după miezul nopții, vorbind despre infinit și eternitate. Fără discuție, suntem nebuni amândoi ... Nici o femeie n-a izbutit, în timpul din urmă, s-o scoată din sufletul meu pe L.; ea însă le-a înlăturat dintr-o dată pe toate celelalte. Am constatat că ea trăiește puternic în mine și niciodată nu m-aș sătura de ea, fiindcă plăcerea de a sta lângă ea nu se epuizează așa cum se întâmplă cu celelalte. M-am înșelat și totdeauna mă voi înșela când o voi acuza pe fata aceasta. Știu că mă va face să sufăr, imens de mult, dar aceasta numai din cauza mea. Astă seară am avut impresia că ne-am regăsit, că ne-am reîntâlnit și am căpătat încă o dată certitudinea că suntem două ființe la fel, care nu vor putea trăi una fără cealaltă. Nici ea, nici eu, nu vom fi fericiți între oameni, dar ce importanță are suferința când ea, oricât de lungă, poate fi alungată de o singură seară de fericire? Când mă întâlnesc cu L. parcă mă împrietenesc cu Universul, mă împac cu Existența, mă înfrățesc cu Natura, căci ea îmi deschide porțile spre toate bucuriile și spre toate desfătările ce plutesc între cer și pământ.

18 aprilie

„Sunt fericit că sunt nefericit; sunt nefericit că sunt fericit" (Titu Maiorescu, în „Însemnări zilnice". Formidabil, să descoperi asta la Olimpianul).

22 aprilie

Mă gândesc mereu la inutilitatea efortului creator, date fiind condițiile de azi. Peste tot se vorbește de artă, de literatură, se lucrează, chiar intens – dar numai pentru comenzi oficiale, ca la „Luna Bucureștilor" – însă creatorii sunt dezarmați în fața evenimentelor. Trist destin are generația mea. Până la 28 de ani ne-am luptat cu suferința, ne-am zbătut în mod prometeic ca să ne putem cuceri liniștea interioară spre a putea scrie iar când am ajuns aici, ne trezim într-o lume care ne spune că e o naivitate să mai faci literatură, artă. Ce penibil destin!

La „Luna Bucureștilor" în schimb se lucrează cu osârdie. Trebuie să fii bătrân ca Ludovic Dauș, spre a te mai putea devota unei munci „culturale" cu atâta pasiune.

Dauș s-a supărat pe mine fiindcă de două zile nu m-a văzut acolo. Am fost chemat să lucrez, dimineața, la „Luna Bucureștilor" –

www.ziuaconstanta.ro

unde director e Dauş, rudă cu primarul Dombrovski - şi unde am sarcina să păstrez diferite contacte cu artiştii plastici şi cu alţi colaboratori, în vederea pregătirilor ce se fac pentru deschiderea de anul acesta, în iunie, a „Lunii". Mi-am îndeplinit toate treburile cu exactitate. Dar el nu ştia. Mi s-a spus că aseară „spumega" împotriva mea. Azi, când i-am explicat ce-am făcut şi cum am făcut, s-a potolit dintr-o dată şi a început să-mi zâmbească. Îşi dădea seama că s-a supărat degeaba şi că eu nu sunt un „chiulangiu". Nu dau totdeauna pe acolo, e adevărat, dar când mi se încredinţează o treabă, o fac repede şi cu conştiinciozitate, fără să tărăgănez. Dauş s-a convins de asta, de aceea mă simpatizează.

Dar ce deosebire între noi! El, un bătrân generos şi ramolit, eu un tânăr lucid şi dezaxat. Şi totuşi colaborăm.

23 aprilie (Sfântul Gheorghe)

E duminică şi mare sărbătoare. O zi frumoasă, aşa cum se cuvine să fie la Sft. Gheorghe. Am sărbătorit-o din plin, ca la un adevărat patron. Dimineaţa am fost şi am făcut o baie de aburi. Acolo, la bufet, m-am „răcorit" (la bufet) cu Baldovin şi Grigoriu, de la Teatrul Naţional. Apoi am trecut pe la „Luna Bucureştilor", unde Horia Oprescu şi Marica lucrau ca de obicei, de parcă ar fi acasă la ei, însă restul nu veniseră, respectând repaosul duminical. Se făcuse ora douăsprezece şi ceva şi m-am abătut pe la atelierul din C. A. Rosetti al pictorilor care lucrează pentru „Lună". Voiam să-l iau pe Ceglokoff şi să-l „beau" de ziua lui. Dar acolo în sala largă de clasă, a şcoalei primare, transformată în atelier de pictură, era zaiafet mare. Îşi serbau onomastica nu mai puţin de patru Gheorghe: Ceglokoff, Labin, Vânătoru, Zlotescu. Aduseseră sticle cu vin, gustări reci, se strânseră toţi cei ce lucrează aici: Ştefan Constantinescu, Paul Miracovici, Iordache şi alţii şi îşi cinsteau colegii. Dar ce cinste! Se părea că e o nuntă ca în basmul lui Eminescu ale cărui alegorii pictorii tocmai le transpuneau în imagini plastice, pe panouri mari, pentru Expoziţia de la Şosea din luna iunie. Întrerupseseră lucrul şi, printre şevalete, pânze întinse pe pereţi, cartoane de schiţe, palete încărcate cu vopsele, încinseră un adevărat chef, aşa cum numai pictorii ştiu să tragă. Când m-au văzut, m-au luat pe sus, m-au aşezat în mijlocul lor şi mi-au pus paharul în mână. Nici nu se putea să fi nimerit mai bine. Ce veselie! Ce agapă prietenească! Nu erau cinstiţi acum numai cei patru

www.ziuaconstanta.ro

Gheorghe – asta fusese un pretext – toți își serbau câte ceva, toți aveau motiv să fie veseli. Eminescu părea a patrona această agapă. Pe un perete se concretiza în linii și culori o scenă din „Luceafărul", pe alt perete una din „Călin", pe șevalete se aflau pânze cu subiecte deasemeni eminesciene. Pictorii sunt angajați să realizeze cât mai multe lucrări pentru pavilionul din Parcul de la Șosea, organizat în vederea sărbătoririi semicentenarului morții poetului. Petrecerea a ținut toată după-amiaza. La un moment dat, în plină euforie, m-am retras câteva minute într-un colț, și în dosul unui șevalet, am improvizat o parodie la tema pe care o transpunea pe pânză Miracovici:

La sticla care s-a golit
E-o cale atât de scurtă
Că doar o clipă-a trebuit,
S-o transportăm în burtă.

Într-un minut s-a scurs pe drum
Înspre-ncăperi cu gastre
Lichidul care-ncepe acum
S-aprindă inimile noastre

Licoarea sticlei ce-am golit
Încet spre cap se suie,
Era pe când nu s-a simțit,
Acum o simt - și nu e.

Când le-am citit-o au făcut un haz nemaipomenit. Și dă-i cu alte pahare, și mai adu alte sticle! În mijlocul pictorilor, salvasem onoarea poeților prin cele câteva versuri recitate, dar după aceea a trebuit să *țin* cu ei la băutură. M-am trezit acasă, pe la șapte seara venind pe două cărări. Acum la miezul nopții mi-e capul cât o damigeană.

28 aprilie

Acest caiet a căzut astă seară în mâna celeia pentru care a și fost început: Aniuța. A dat peste el în sertar, căci îi plăcea să scotocească peste tot, a văzut pe copertă „*Aniuța*" și zor-nevoie mare să-l citească. N-am lăsat-o. Mi-e penibil să-i arăt aceste pagini, acum. Sunt prea

www.ziuaconstanta.ro

proaspete, spre a i le putea arăta fără jenă. Aproape m-am luptat cu ea ca să-i smulg caietul din brațe (îl ținea strâns la piept) și numai după ce i-am făgăduit cu cruci și jurăminte că am să i-l dau „după ce-l voi termina de scris", s-a îndurat să mi-l cedeze.

De fapt, ar fi fost mai bine ca chiar în fața ei să arunc în foc toate aceste pagini în care sunt îngropate *iluziile mele că am scris ceva în ultimul timp*. Numai dorința de a scrie (alt „viciu nepedepsit"), de a scrie mereu, orice, și neputința de a *scrie* cu adevărat, mă fac să țin acest ... *jurnal* (!). Scriind aici, am impresia (înșelătoare) că fac ceva, și cu asta mă consolez pentru încă o zi sau o săptămână pierdută fără folos. În realitate, socot că nu prezintă nici o importanță tot ce scriu eu aici, și o fac dintr-un fel de viciu, dintr-o mare slăbiciune.

I-am promis Aniuței că am să-i dau să citească aceste pagini. Asta a făcut să-mi schimb optica în legătură cu ele. Deși sunt hotărât să nu i le dau (nici ei, nici altcuiva), mă întreb dacă merită să mai scriu aici, din moment ce altcineva decât mine ar putea să citească aceste caiete. Gândul ăsta mă face să nu mai fiu sincer, ca până acum și așa cum cere un „jurnal intim", și mi-e teamă să nu prezint faptele într-o lumină falsă, ca să-mi creez o „figură" mai convenabilă ...

29 aprilie, noaptea

O seară lirică și melancolică. După masă, imediat, a venit în camera mea însorită d-na Marinescu punându-mi trei lalele în vaza verde, apoi am plecat în oraș. Am trecut pe la Bibliotecă, de unde mai târziu spre seară, m-am dus la „Luna Bucureștilor". Acolo am aflat cu stupoare că pictorul Iorgulescu-Yor s-a sinucis azi dimineață. Ieri vorbisem cu el și nimic nu trăda în acest veritabil artist drama al cărei erou avea să fie peste câteva ceasuri. Ce fantastică e viața! Ce simplă și fragilă existența omenească! Nu-mi pot imagina că Yor nu mai există, că e mort. Ochii aceia mari, blânzi, zâmbetul acela discret, gesturile lui delicate – să nu le mai văd niciodată? Parcă aștept ca mâine dimineață să mă bucur de lumina ochilor lui albaștri și încețoșați de vis (un vis ce stăruie în dosul lor, ca la Anton Holban) și mi se pare o minciună, o calomnie sfidătoare vestea că omul pe care-l priveam cu atâta plăcere, a cărui izolare o admiram, al cărui talent îl prețuiam, nu mai există acum decât sub formă de cadavru. M-a impresionat adânc moartea lui, poate fiindcă vedeam în el, nu numai un autentic artist, dar și un tovarăș al meu de ideal, de suferință și de

www.ziuaconstanta.ro

artă. Ce fantastic, ce fantastic ca Yor să se sinucidă! La 39 de ani!Mi se pare absurd, neverosimil ... Era neurastenizat, desigur, din cauza surzeniei lui, dar cine ar fi bănuit că va recurge la un asemenea gest suprem? Dl. Dauş mi-a spus că aseară Yor a venit şi i-a declarat că renunţă la lucrarea pe care trebuia s-o facă pentru „Luna Bucureştilor", pentru că nu voia să-l concureze pe Miracovici; acesta ceruse 200.000 lei pentru un panou; Yor ar fi vrut mai puţin, dar, din camaraderie, a renunţat, în favoarea lui Miracovici. Bătrânul Dauş, care vede în toate numai bani, fiindcă are de-a face numai cu oameni ahtiaţi după bani, crede că gestul lui Yor a fost provocat de această chestiune. Copilărie! Yor nu făcea parte din tagma celor ce au în viaţă un singur ideal: Banul. Era un suflet nobil, de o splendidă aristocraţie spirituală, ca să se coboare până acolo. L-am cunoscut acum vreo doi ani la „Vremea" unde fusese chemat de Anestin să facă nişte desene; nu le-a făcut. De atunci, ne-am întâlnit adesea, iar acum la „Luna Bucureştilor", unde era cel mai modest colaborator. Nu-i plăceau lucrările „la comandă", oficiale, şi când era chemat, căuta să se retragă fără a supăra sau a jigni. Moartea lui m-a tulburat profund.

Astă seară au venit la mine Tody şi Ion. Am stat de vorbă până după miezul nopţii, am băut cele două sticle de vin pe care le aveam, am fumat şi am discutat despre existenţă şi despre destinele noastre, apoi am ieşit să-i conduc până la poartă. Noaptea e atât de fruomasă, încât ne-am dus toţi trei şi am făcut o plimbare prin Grădina Icoanei (ca să ne răcorim la cap), unde ne-am pomenit pe o bancă vorbind despre mamele noastre bolnave şi bătrâne. Fiecare avem câte o mamă bolnavă şi bătrână. Una la Viişoara, una la Sihlea, una la Lieşti. Ele se gândesc la noi în orice clipă, dar noi ne aducem prea rar aminte de ele ... Subiectul acesta m-a melancolizat până la lacrimi.

1 mai

Ieri – duminică – am petrecut o zi infectă. Totul a fost penibil, de dimineaţa până seara. Mă sculasem cu gura amară, cu capul greu ca un bolovan, cu sufletul de cenuşă. Nu aveam chef de nimic, am trândăvit în pat până la prânz. După masă, deasemeni. Seara le promisesem fetelor, Aniuţei şi Estrelitei, să le duc la Operă. Dar când am ajuns acolo, neşansă: era spectacol extraordinar „Aida" cu Maria Müller, şi intrarea era supravegheată de oamenii agenţiei care a adus-o pe cântăreaţă, astfel că inspectorul de la intrare mi-a spus că „este

www.ziuaconstanta.ro

imposibil astă seară". Nici nu i-am mai mărturisit că aș fi avut nevoie de *trei* locuri ! Imi venea să intru în pământ de rușine în fața fetelor. Le invitasem la Operă, și acum, poftim ... Nu mă așteptam să rămân pe dinafară. Dacă m-aș fi interesat din vreme, aș fi aflat că e spectacol extraordinar, și n-aș mai fi încercat. Învățătură de minte. Ca să mă calmez, am luat o trăsură și ne-am dus la Șosea. O seară plăcută, răcoroasă, cu miresme proaspete după ploicica ce-a înviorat verdeața, mi-a luat durerea de cap. Ceea ce mă neliniștea însă era atitudinea Aniuței. Am avut impresia că e amabilă cu mine, numai spre a nu mă descuraja și mai mult după eșecul de la Operă: în fapt, era cam rece, de o surdă ostilitate. De ce? Se purta oare așa din discreție față de cealaltă, care nu trebuia să afle „tot". Am fost mereu frământat, fiindcă eram îndrăgostit, prea fericit și prea trist, alături de Aniuța. Eram fericit că o aveam alături, și trist că nu eram numai noi amândoi. Dragostea mea era frumoasă și tristă, ca un buchet enorm de flori așezat într-o vază prea mică, de unde stă să se prăbușească. A trebuit să le conduc până aproape de casă, și m-am despărțit de ele foarte amărât. O seară ratată!

După aceea m-am dus la Café de la Paix unde m-am întâlnit cu Șuluțiu și alții. Foarte veseli, aproape gălăgioși. Eu purtam în mine un infern. Totuși am încercat să-mi revin. Fiindcă era în atmosferă, le-am recitat parodia „La sticlă" și au făcut mare haz. Drept replică, Andreescu ne-a spus epigrama făcută „domnișoarei" Emma, fosta nevastă a lui C.T., care se afla în sală, la câteva mese mai încolo. După divorț, d-ra E. se ocupă cu diverse „chestii". Se zice că ar fi și ... „franțuzită". Tudor Andreescu, văzând-o într-o zi mâncând la cârciuma lui Cioc de pe Pictor Grigorescu, i-a făcut următoarea epigramă:

Domnișoara Emma
Nu-și mai găsește loc:
Ziua ia masa la Corso
Seara o ia la ... *Cioc*

Ne-am distrat copios. Am plecat de acolo la miezul nopții, mult mai liniștit, chiar bine dispus. Ce prost sunt că mă las copleșit de aceste „affaires des femmes", când aș putea să-mi petrec viața altfel, ca toți ceilalți. Da, sunt un sălbatic, pe mine nu mă atrage atmosfera

www.ziuaconstanta.ro

de cafenea, ci îmi place să stau în mijlocul naturii, cu iubita lângă mine. Anacronic şi netot.

3 mai

Ce bine-i să fii acasă la tine, în pat, cu luminile aprinse şi fereastra deschisă, cu voluptate în bietele oase zdrobite şi în carnea otrăvită de alcool şi tutun! Aseară am fost cu trei pictori în oraş - Ceglokoff, Löwendel şi Kiriacoff (toţi trei mari beţivi) - şi am ajuns acasă la 6 dimineaţa. Am dormit până la două, când m-am întâlnit pe coridor cu medicinista, vecina mea de cameră de vreo două luni, care se pregătea să plece la cursuri. - „Ştiu că o duci boiereşte! Acum se scoală oamenii?" I-am mărturisit că sunt „obosit" (eram de fapt mahmur) şi că nu mă simt „tocmai bine". - „Cine-i de vină?" m-a întrebat ea, cu subînţeles. - „Dumnezeu", am răspuns aproape mecanic. - „De ce, Dumnezeu?" - „Pentru că el a făcut primăvara asta fantastică, cu fete frumoase, cu seri sublime, cu prieteni adorabili şi cu oameni nemernici, ca mine, care se lasă îmbătat de toate ... "

Într-adevăr, e o primăvară ameţitoare, cu seri paradiziace şi cu o lună miraculoasă. În mine încă e un gol atât de mare încât îmi vine să spun că Dumnezeu, după ce a creat Universul, cu toate aceste frumuseţi, l-a desmoştenit apoi de ele şi l-a umplut cu nostalgii, introducându-l în sufletul meu. Mă simt imens şi vid, ca un Univers pustiu.

4 mai

Mi-a spus cineva astăzi că par foarte tânăr; nici o încreţitură pe faţă, nici un fir cărunt. Deşi vorbea în glumă, m-am simţit flatat, ca o femeie când i se face un compliment. Cât de sensibili suntem la măguliri!

Şi, la dreptul vorbind, sunt oare atât de tânăr? Mă simt bătrân, mai uzat şi mai lipsit de entuziasm decât un octogenar. Am câteodată impresia – aş spune, chiar senzaţia – că sunt de 70-80 de ani, şi nu mă dezmeticesc decât când mă trezesc în faţa oglinzii şi văd că-mi lipseşte barba, părul alb, zbârciturile etc. Sunt bătrân sufleteşte, asta e tragic. Totdeauna a trebuit să împart trei forţe în mine, tustrele luptându-se una cu alta: Carnea, Spiritul şi Inima. Existenţa mea e o luptă între acestea. Aş vrea să scriu o operă ca „Don Quichotte" şi

www.ziuaconstanta.ro

abia atunci m-aș liniști. Să scriu – dar când să încep? Mi-e teamă că am să fiu cel mai mare ratat al secolului, o mare minciună, o farsă, o inutilă aparență.

7 mai

Am citit mai deunăzi un fragment de Sadoveanu, din volumul „Divanul persian", unde era vorba de un învățat care colinda lumea cu doi măgari încărcați cu manuscrise și se lăuda că el a cunoscut toate „meșteșugurile muierești". Spunea despre femei tot răul din lume. S-a oprit însă odată la o gazdă bună, cu o femeie frumoasă. Acolo a pățit-o, căci femeia aceea i-a dovedit că nu cunoaște toate „meșteșugurile muierești", și i-a mai arătat ea unul, care l-a usturat tare de tot pe bietul înțelept. Atât de tare, încât s-a lăsat păgubaș și a pus pe foc sacii cu manuscrise de pe spinarea celor doi măgari ai săi.

Așa am pățit și eu astă seară. O întâmplare comică, amuzantă. Pe la patru după-amiază a venit la mine Aniuța. Venise să mă ia „la plimbare", dar am stat aici până la 9. Cu toate că sărutările sunt dulci, ele nu țin de foame. Ne-am pomenit că suntem flămânzi. L-am căutat pe Traian, dar fiind Duminică, el plecase la plimbare. I-am spus fetei să stea aici, eu mă duc la băcănia din colț și cumpăr ceva de mâncare și mă întorc repede. De acord. Am plecat, am cumpărat, am venit înapoi cu brațele pline de pachete. Dar fata nu mai era. Dispăruse. Cred că nu poate primi cineva o lovitură mai dulce și mai dureroasă ca asta. Dureroasă, fiindcă nu se putea să fie altfel; dulce, fiindcă vedeam în asta o manevră a ei, de femeie isteață; tocmai când eram mai sigur că va „ceda", îmi zboară din mână ca o păsărică. Știe că în felul acesta mă va face și mai mult sclavul ei (e purul adevăr!) , după cum știe că dacă ar fi rămas aici, ar fi trebuit să-mi dea mai mult decât simple sărutări și pentru asta nu este încă dispusă. M-a durut gestul ei, dar m-a și amuzat. Și mi-am adus aminte de înțeleptul lui Sadoveanu. „Meșteșugurile muierești" sunt nesfârșite.

14 mai

Ce frumoasă lună Mai! Zile blânde, cu adieri ștrengare și șăgalnice de vânt, miresme îmbătătoare, seri imense de reverie și plimbări fără sfârșit. Aseară, m-am plimbat cu L. Azi toată ziua m-am simțit tânăr, cu sufletul imens, plin de visuri frumoase, ca la 18 ani.

www.ziuaconstanta.ro

Aveam aproape senzația că fruntea mea atinge cerul, că prin părul meu se joacă heruvimii, sub formă de gâze născute din pulberi stelare. Oriunde m-aș fi dus, pe stradă, la cafenea, la restaurant, oriunde aș fi stat, mă simțeam singur, căci toți ceilalți erau *oameni*, numai eu pluteam într-o lume de basm. L. e ceea ce îmi place și îmi trebuie mie: poezie, libertate, inocență, viciu, nebunie, înțelepciune, suavitate, cruzime, toate sunt la ea și pe toate le prețuiesc, fiindcă ele sunt și în mine. Suntem două ființe plămădite din aceeași pastă. Azi toată ziua m-am gândit la ea. În cursul dimineții am fost la Bellu, la dezvelirea bustului Profesorului, de la mormântul său, dar n-am putut să stau până la sfârșit. Am venit în oraș, unde aerul, străzile, trotuarele, anumite colțuri, anumite vitrine îmi amintesc de L. Cu ea în inimă, mă plimb prin Univers.

15 mai

Reprezentație de gală, astă seară, la circul „Busch", cea dintâi reprezentație sub auspiciile Primăriei. Toți cei de la „Luna Bucureștilor" am primit bilete de favoare. O arenă imensă, plină până la ultimul loc de spectatori de bună calitate, fiindcă s-a intrat numai cu invitații. N-am mai fost demult la circ și astă seară am gustat poezia specifică a acestei arte de boemi prin excelență. Poezia trapezului, a echilibriștilor și iluzioniștilor, poezia reflectoarelor și a clownilor, precum și aceea, mai prozaică, a animalelor – lei, cai, elefanți, urși etc. – această poezie este aceea care menține în primul rând interesul pentru circ. Poezia circului, nu programul în sine. Când am ieșit afară ploua cum numai în luna mai poate să plouă – ca și acum trei seri, când am văzut cea mai magnifică ploaie din viața mea. Circul era îmbrăcat în mii de lumini orbitoare ce străluceau prin pânza ploii ca o feerie electrică. Piața Brătianu, cu statuia ei neagră, părea mohorâtă în comparație cu vasta cupolă de pânză iluminată *à giorno*[59].

17 mai

Activitatea mea la „Luna Bucureștilor" s-a limitat în ultimul timp - și e concentrată acum – la pregătirea volumului de *Poezii* de Eminescu, ediție festivă care va apare cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea poetului. Volumul îl girează Dauș, care a scris o postfață, însă de el m-am apucat eu. Am pregătit textele celor 70 de

www.ziuaconstanta.ro

poezii alese, le-am verificat după ediţiile consacrate (Maiorescu în special) aflate la Biblioteca Academiei, am dus materialul la tipografie, acum fac corectura. Cartea va fi foarte frumoasă, cu ilustraţii de Ressu, Steriade şi Poitevin Skeletti şi cu vignete de Geo Zlotescu, Labin şi Ceglokoff – pictori cu care am păstrat tot timpul legătura spre a ne da la timp ilustraţiile. Bineînţeles, fiecare mişcare am făcut-o ţinându-l la curent şi arătându-i orice pas lui Dauş, care nu numai că e directorul „Lunii Bucureştilor", dar are răspunderea personală a acestui volum. E o activitate care mi-a făcut multă plăcere şi o îndeplinesc cu toată conştiinciozitatea. Sunt, deci, în plină fază *eminesciană* (Am citit şi recitit de nenumărate ori *Poeziile,* cu ocazia alcătuirii acestui volum).

25 mai

Azi toată ziua a plouat exasperant, sfâşietor, încât universul părea un mileniu de melancolie împietrit în inima mea. Acum, seara, sunt copleşit de tristeţe. Dacă la efectul ploii se mai adaugă şi proasta mea dispoziţie, plictiseala din mine, răscolită din adâncuri, se poate înţelege ce sinistre ceasuri am petrecut astăzi. Nimic din lume nu mi-ar putea potoli tristeţea, decât o femeie. De mi s-ar da jumătate din bogăţiile pământului, jumătate din fericirile cerului, tot n-aş fi un om vesel. Simt mai tare ca oricând absenţa femeii. Sunt unele momente de adâncă disperare când numai femeia te poate consola şi integra în armonia lucrurilor şi a firii. Te simţi în conflict cu toată lumea, tot ce vezi în jurul tău ţi se pare străin, ostil, orice promisiune de bucurie te lasă rece, nu vezi nici o posibilitate de a ieşi din acest spleen ce te rumegă pe dinăuntru – dar simţi în acelaşi timp că numai femeia te-ar putea face să uiţi totul şi să te înveseleşti în braţele ei. Unii îşi caută şi îşi găsesc salvarea în vin. E bun şi el, nu neg, dar eu prefer femeia. La fel de dulce şi de perfidă ca şi vinul, te poate face fericit o clipă pentru ca apoi să plăteşti cu chinuri groaznice (ca şi vinul), dar ea este cea mai radicală vindecare a crizelor noastre periodice. Poate că, în definitiv, numai pentru asta a fost făcută femeia, să salveze existenţa bărbatului în asemenea momente de prăbuşie morală.

Azi dimineaţă am revăzut-o la „Luna Bucureştilor" pe mica şi simpatica pictoriţă Greta L. Mititică şi simpatică – părea mai mică şi mai simpatică retrasă într-un colţ, timidă (e cea mai tânără colaboratoare, o copilă aproape, dar ce talentată!) aşteptându-l pe

www.ziuaconstanta.ro

Vintilă Georgescu, casierul, să vină cu banii. Afară ploua fără încetare și ai fi zis că nimeni nu-și dădea seama că afară plouă, decât ea. Părea de o melancolie fără margini și era de o frumusețe gravă, seducătoare. Stătea pe un scaun, lângă perete; m-am așezat alături de ea și am început să vorbesc. Oamenii treceau însă pe acolo, în birou era agitație, telefoanele sunau într-una, încât mă simțeam foarte stânjenit și eram necăjit că nu sunt numai cu ea, într-o casă pustie. Câteva fraze ale ei, câteva priviri ale ochilor aceia negri, catifelați și vioi, mi-au umplut sufletul de bucurie – o bucurie însă care, după plecarea ei, s-a transformat în tristețe. Am avut impresia că ar fi vrut s-o conduc, dar n-am făcut decât să-i spun „la revedere", convins că a doua zi va reveni acolo. La puțin după aceea, m-au cuprins remușcările că nu m-am dus cu ea.

- Azi noapte am visat-o pe L. (La ea mă gândesc de câteva zile, căci trebuie să fie la fel de plictisită). Am visat-o într-o situație destul de enigmatică. Ne aflam în fața unei mese mari pe care eu ordonam niște fișe, foarte preocupat. Erau diferite însemnări în legătură cu ea, și ea știa lucrul acesta. Căuta să-mi fure fișele și să le distrugă; eu mă opuneam cu dârzenie, până am smuls toate fișele din mâinile ei și le țineam strâns sub braț. Ea începea să se revolte, să mă insulte, iar eu, văzând atitudinea ei, începeam s-o urăsc. În cele din urmă a plecat, fără nici o explicație, lăsându-mă singur și trist.

Explicația acestui vis e următoarea: aș vrea s-o revăd dar mi-e teamă că n-are să se mai întoarcă. Și asta e spre nefericirea noastră, a amândurora. Veseli sau triști, prieteni sau dușmani, am impresia că suntem făcuți să suportăm împreună suferința. Dacă până acum nu ne-am înțeles, este din cauză că eu n-am știut să mă port: am fost sălbatec, violent, prea viu, prea trist, stăpânit de sentimente prea puternice, care n-au putut crea o comuniune liniștită, o încredere reciprocă.

27 mai

Am revăzut-o pe Greta la „Lună". Venise cu niște desene foarte grațioase – niște ilustrații la povești pentru copii – era foarte elegantă și extrem de drăguță. I-am spus că am căutat-o la telefon, mi-a spus că n-are telefon, am rugat-o să-mi dea adresa și mi-a dat-o. Sunt îndrăgostit de ea și sunt curios, nerăbdător să văd cum are să se

www.ziuaconstanta.ro

rezolve și această nouă ecuație, deși ceva îmi șoptește că voi avea iarăși deziluzii. Dar „mica aventură" e frumoasă și mă pasionează.

29 mai (Sfânta Treime)

Astăzi mi-am dat seama că romanul meu nu este bun. Iată-mă, deci, renunțând împăcat la o operă la care am lucrat mai bine de doi ani. Am avut chiar pornirea să-l pun pe foc azi dimineață, dar noroc că a venit la mine, tocmai la timp, Tody și am renunțat la intenție. După masă însă am stat tot timpul cu el în mână (fiind sărbătoare, am rămas în casă) și m-am convins că nu e ceea ce credeam eu.

În primul rând, nu e scris cum trebuie; n-are cursivitate, un stil neglijent, torturat, forțat, artificial etc. În al doilea rând, plin de pălăvrăgeli care uneori sunt grave, dar mediocre. În al treilea rând, construcția e spinoasă, greoaie, fără nici o atracție, personajele sunt lipsite de viață, mai mult schițate, însă schițate ideologic, nu psihologic și moral. Lungimi exagerate unde nu e necesar și pasagii abia conturate acolo unde ar fi trebuit să insist mai mult ... N-am avut niciodată calitatea, harul de romancier, când l-am scris. Sunt prea frământat, viața se zbate prea tare în mine ca să pot avea acea liniște profundă a creatorului care se adâncește în creația lui ca într-un somn, pentru a mă confunda cu însuși obiectul creației. Drama lucidității!

Afară de acestea, romanul meu e cu totul inactual. Ar fi ceva deplasat să mai apară azi o carte cu problemele, situațiile și oamenii descriși de mine. Ar fi putut să apară așa ceva acum trei, patru ani, prin 1935 – când era în floare „Corabia cu ratați" - dar astăzi, a mai pune în circulație ideile și oamenii aceia ciudați, dezaxați, vicioși, ar fi considerată o acțiune care trebuie dezaprobată. Azi e la modă naționalismul, moralitatea (chiar ipocrită), axarea politică, fixarea în societate. Din punct de vedere istoric, ar avea oarecare merit, dar ce legătură are arta cu istoria? Arta adevărată, un roman bun trebuie să se ridice deasupra istoriei și să fie lizibil oricând, altfel nu e roman și nu are nimic comun cu creația literară. De la început eu am greșit când am pornit la lucru cu gândul de a reda o frescă a „Dezaxaților". Ba pot spune că am dus această eroare până acolo că intenționat am sacrificat valoarea artistică pentru adevărul istoric. Aceasta este însă cea mai mare păcăleală în artă. Adevărul istoric e un lucru atât de puțin interesant într-o carte bună, încât chiar atunci când vezi bine că e falsificat, ierți greșeala, treci peste ea sau n-o observi, dacă opera are

www.ziuaconstanta.ro

calități literare. Adică o convenție general acceptată. Dar eu nu mă împac cu nici un fel de convenții, nici chiar, sau mai ales în artă. Vreau adevărul. De aceea cred că n-am să fiu un bun romancier. (După cum, din același motiv, nu sunt un bun partener în dragoste ...).

31 mai

De trei zile trăiesc sub impresia că s-a prăbușit ceva în existența mea, de când m-am hotărât să renunț la roman. A renunța e ușor, dar a suporta această situație e groaznic, aproape imposibil. Doi ani am trăit cu speranța că realizez o operă, acum am ajuns la faliment. Aseară, plimbându-mă cu Tody, am pronunțat chiar cuvântul „sfârșit" – sunt „un om sfârșit", îi spuneam. Și aveam sentimentul precis că port în mine nu mort, sau că eu sunt un mort viu.

Astăzi, din fericire, mă simt mai liniștit. Mi-a venit în cap o idee salvatoare: să scot din roman numai episodul cu Penelopa, să-l dezvolt, să-l combin cu ce mai am în minte și să scriu o carte de dragoste: „Andreea Urmuz", sau „Penelopa Ioanid", sau poate chiar „Ciaccona". Va fi o povestire la persoana întâia, între 250-300 pagini. Cum materialul îl am aproape în întregime, sper că până la toamnă să am cartea gata de tipar.

Mă gândesc la Greta. I-am scris acum două zile câteva rânduri, dar cred că n-am să primesc răspuns, fiindcă am luat-o prea repede și, desigur, rândurile mele au fost cel mai bun argument să o determine să nu-mi răspundă. De altfel, eu mă joc și ea se străduiește să facă ceva bun care să fie primit la „Luna Bucureștilor". Ar vrea să decoreze un pavilion cu ilustrații de basme dar e prea tânără, ceilalți nu au destulă încredere în ea. Mi-a făcut cadou unul din desenele ei, o alegorie în culori și linii delicate ce-i trădează un suflet cald și sensibil. N-o cred însă atât de „aiurită" încât să ia în serios „atacurile mele". E frumoasă și mi-e dragă, dar nu e din aceeași plămadă ca mine. Jocul mă atrage și mă amuză totuși.

3 iunie

O zi în care am fost pus pe „prostii" – prostii gratuite și simpatice, grațioase și zburdalnice ca această zi de primăvară. Dimineața m-am dus la „Lună" unde eram ca și sigur că am s-o văd pe Greta. Acolo, la „Luna Bucureștilor", se desfășoară acum două idile:

www.ziuaconstanta.ro

Paul Constantinescu şi Marica (sau mai bine zis Marica şi Paul, fiindcă ea a luat iniţiativa – s-au şi căsătorit), şi eu cu Greta (sau mai bine zis eu cu o Himeră, fiindcă ea e absolut pasivă). Pe la ora 12 a venit. I-am sărutat mâna, i-am oferit un scaun. Mă privea cu un fel de disimulare, în care nu ştiam ce să văd: indiferenţă sau interes? Fiindcă Vintilă întârzia ca de obicei (la „aperitiv") şi „cassa" era închisă, fata stătea ca pe ghimpi. A scos din geantă Mersul trenurilor şi a început să-l consulte neliniştită. Am întrebat-o de ce se uită la trenuri, pleacă undeva? La Ploieşti. Când? Acum, la prânz, până la trei trebuie să fiu acolo. Mi s-a părut că în răspunsul ei e o vagă promisiune. Avea un tren la 13.45 şi era ceasul 12.30. Spontan, i-am spus: „Merg şi eu". A făcut nişte ochi mari, surprinşi: „Ce să cauţi?" - „Să te însoţesc pe dumneata, să nu fii singură". A zâmbit. Eram convins că acceptă. A venit casierul, şi a luat câteva mii de lei pentru un afiş. Se grăbea să plece. M-am luat după ea şi i-am spus să mă aştepte o clipă, o voi însoţi. Mi-a răspuns: „Dacă mă prinzi la staţie ... "şi a fugit. Când am ieşit ea dispăruse, în staţia de tramvai nu era, probabil a luat un taxiu. M-am urcat în tramvaiul 15, care mergea încet, şi m-am dus la gară, unde am ajuns cu zece minute înainte de plecarea trenului. Am trecut prin toate cele cinci vagoane, m-am uitat pe peron, nu era nicăieri, nici n-a mai apărut. S-a dus sau nu la Ploieşti, m-a mint, ca să scape de mine, nu ştiu. M-am enervat şi mi-am spus că sunt un tâmpit fără pereche.

La ora trei eram la Ion. Eram fiert. Am ieşit cu el, am cumpărat un buchet mare de flori şi i l-am trimis, printr-un comisionar, Fernandei. Acest gest m-a răcorit puţin. Ion îmi spunea că nu ştie ce-i cu mine, am început să mă prostesc. Îi povestisem de Fernanda, dar nu ştia nimic de Greta. I-am spus că are dreptate şi am expediat florile.

Sunt obosit, de o foarte proastă umoare. Mi-e silă de toate.

- Astăzi s-au publicat rezultatele alegerilor parlamentare. F.R.N. a obţinut un mare succes. Prilej de meditaţii asupra demagogiei, a parvenitismului, a arivismului, a slugărniciei etc. Toţi sunt azi *fereniști*. Numai noi trei, eu Ştefan şi Ion, trăim pe altă lume. Noi nici n-am votat măcar.

Astă seară am postulat următoarea afirmaţie: singurul *Om* care a existat vreodată în România a fost Eminescu. În afară de el, eu nu văd altul. Când spun asta, mă gândesc la viaţa lui interioară, la capacitatea spirituală, la luciditatea cu care a privit el problemele politice şi sociale, la superioritatea de caracter. Fac abstracţie de geniul lui

www.ziuaconstanta.ro

singular. A avut posibilitatea să ajungă sus, dar nu l-a interesat, ar fi putut fi fericit în dragoste - şi a fost nefericit; putea să trăiască o viaţă îmbelşugată - şi a trăit în mizerie. Singura lui fericire a fost Poezia. În societatea noastră, e uşor să pari un *om mare*, dar e foarte greu să rămâi un *om mare*, atunci când în jurul tău sunt numai indivizi şi împrejurări gata să te corupă, să te tragă în rând cu ceilalţi. Eminescu a rămas neatins, integru, neîntinat. Nici nu-mi vine să cred că el a existat în realitate, aşa cum îl *văd* eu; faptul însă că a trăit în mizerie şi a murit aşa cum a murit dă certitudinea că a fost cu adevărat ceea ce înţeleg eu prin acest cuvânt: *Eminescu.*

4 iunie

Am vrut să-i trimit azi „artistei mici" o scrisoare, să-i explic de ce voiam să mă duc cu ea la Ploieşti (pur şi simplu din spirit de aventură lirică, fiindcă era o zi frumoasă şi era şi ea frumoasă) şi totodată s-o mustru că s-a purtat atât de urât şi a fugit. Dar, gândindu-mă puţin, mi-am spus: de ce? De ce să fiu încă o dată un Don-Quichotte, dând încă o bătălie sublimă şi ridicolă? Am renunţat.

7 iunie

Prima zi de vară. Adică: plictiseală, căldură, lene, migrene, silă de orice. Poate că eram aşa, fiindcă azi noapte am lungit-o iar cu pictorii. Am fost cu câţiva la „Un pahar de vin", care s-a transformat în orgie bahică şi m-am trezit dimineaţa că mi-e rău. Mi-e rău – un rău definit, dar şi unul nedefinit. Corabia mea pluteşte mereu pe mările hazardului, întâlnind furtuni care îmi produc acel „mal de mer", ce se transformă apoi în „mal de vie". În ultimul timp am lucrat mult – dimineaţa la „Luna Bucureştilor", unde se fac pregătiri febrile în vederea deschiderii expoziţiilor de la Parc, după-amiaza la Bibliotecă - şi mă simt epuizat. Escapada de azi noapte m-a remontat pentru o clipă, dar după aceea eram şi mai leşinat.

Am ieşit din casă pe la 12, mahmur, cu ochii cârpiţi de somn. Era frumos, aveam nevoie de aer, voiam să mă plimb. Pe Calea Victoriei am văzut cortegiul oficial, cu regele în frunte, care se întorcea din Dealul Mitropoliei, de la deschiderea Parlamentului. Solemnitate mare, poporul stătea pe trotuare şi admira, dar nu ştiu de ce mi se părea că e o procesiune de circ care străbate oraşul ca să

www.ziuaconstanta.ro

anunțe sosirea în urbe. Am văzut câțiva miniștri, în frunte cu noul prim-ministru, Armand Călinescu. Toți îmbrăcați în proaspăta uniformă FRN. Mitiță Constantinescu, Victor Iamandi, Ghelmegeanu, Eugen Titeanu (la proaspătul minister al Propagangei, care se ocupă mai ales cu Cenzura), Ion Marin Sadoveanu, (La Culte și Arte) etc. În automobile luxoase, în hainele lor noi ca niște livrele. Uniforma a fost repede confecționată: de culoare albastră, cu epoleți și fireturi de aur, șapcă și nasturi cu doi C încârligați (simbolul lui Carol al II-lea). Cei doi C sunt încârligați și bine e că au fost puși așa, fiindcă altfel ar fi sunat urât de tot. (Așa cum sună, la Academie, în gura lui Iorga, numele lui P.P.Panaitescu și C.C. Giurescu: *Pi-Pi* și *Ca-Ca*). Uniforma e frumoasă, dar ce caraghioși par unii în ea! Caraghioslâcul trebuie să atingă proporții fabuloase când sunt toți înșirați în fața regelui - șeful FRN-ului - și sunt puși să stea la rând în picioare: Iorga alături de Armand Călinescu, Titeanu lângă Vaida Voievod etc., unul înalt, unul mărunt, unul gras, unul slab. Ca niște lachei primind dispoziții pentru banchetul cel mare ...

M-am amestecat printre mulțimea de cască gură, dar eram cu totul lipsit de elan, de entuziasm, de curiozitate chiar. Mă simțeam bătrân („optzeci de ani îmi pare c-am trăit, că sunt bătrân ca iarna ... "), nimic nu mă mai interesa, nimic nu mă mai atrăgea, parcă aș fi cunoscut lumea întreagă cu toate strălucirile ei false și cu toată minciuna ce o poartă pe mările neantului de la o zi la alta. Mă simțeam inutil în mijlocul acelui furnicar care aplauda și ovaționa.

10 iunie

Astăzi am fost foarte bine dispus. Fiindcă am început să lucrez la studiul despre Eminescu („Portretele lui Eminescu") pe care i l-am promis lui Vintilă Horia pentru „Meșterul Manole"[60]. Trebuia să i-l dau luni seara, dar m-am lăsat pe tânjală. Acum m-am apucat să scriu. E un subiect ce mă pasionează teribil și cred că voi aduce unele contribuții interesante. Până acum Eminescu a fost privit cam simplist, mai toate studiile despre el sunt analize ale poeziilor lui. Personalitatea lui umană (înzestrată cu pecetea genialității) n-a fost prea aprofundată. Eu o voi privi din punct de vedere romantic – în sensul romanticilor germani, din a căror familie face parte și alături de care poate sta cu cinste (lângă Novalis, Hölderlin, Schlegel etc.). Așa zisul *pesimism și renunțarea* lui Eminescu sunt elemente romantice,

www.ziuaconstanta.ro

nu de influență, ci native în structura lui spirituală. La noi despre romantismul german se știe încă foarte puțin, fiindcă noi am fost mereu sub influența romantismului francez. Dar câtă deosebire între unul și altul. Eminescu n-a fost deloc romantic de nuanță franceză, dar a fost unul de genul romanticilor germani mai profunzi, mai abisali, mai greu de înțeles. Sub acest aspect vreau să-l prezint eu. Am lucrat azi toată ziua. Treaba merge bine. Mi-am regăsit echilibrul sufletesc, începând să lucrez. După acest studiu despre Eminescu, voi scrie un altul despre *Corespondența* lui Flaubert.

13 iunie, ora 9 seara

E o ploaie sublimă de vară, cu descărcări electrice, parcă ar fi regizate, ca la teatru. Sunt acasă, cu patru „prieteni" de la „Bragadiru". (Ștefan a primit o ladă, un cadou de la G.G. Mironescu*, și mi-a dat și mie patru sticle), dintre care am și „violat" două cu concursul lui Traian (fiindcă el le-a adus). Am poftă să le beau pe toate, căci eram tare însetat. De câteva zile am ținut regim „sec" și am lucrat intens. De aceea și beau cu poftă. Beau și mă uit pe fereastră și ascult ploaia care țârâie în grădină și mă năpădesc nostalgiile.

La pluie, le ciel et le mer
Aimer, aimer, aimer, aimer ...

Francis James îmi ține de urât în seara asta când mă gândesc la L., la Aniuța, La Fernanda, la Greta ...

15 iunie

Se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Eminescu. Cât ne-am pregătit pentru această zi și ce simplu a trecut ea. La ora 11 a fost pelerinajul la cimitir, ca în fiecare an, dar fără nimic deosebit anul acesta. Câțiva scriitori, din partea SSR-ului, noi, cei de la „Luna Bucureștilor", vreo doi, trei tineri, Trancu-Iași (cu discursul în buzunar), o echipă de străjeri, preoți, curioși aflați pe aleile cimitirului, în fine o ceremonie destul de modestă pentru o

* G.G. Mironescu, ministrul Comerțului; Ștefan Todiraşcu (Tody) e consilier acolo și se bucură de simpatia lui G.G. M.

www.ziuaconstanta.ro

comemorare atât de mare. Numai timpul a fost magnific, deşi cam „trop-picalle". De la Bellu am venit la „Luna Bucureştilor", în birourile din blocul Ferekide. (Mi-am încasat „onorariul") pentru activitatea mea de „colaborator". Destul de consistent).

Seara la Teatrul Ligii Culturale s-a reprezentat o piesă într-un act de O'Neill - „Acolo unde este crucea". Într-o prezentare substanţială, explicită, generoasă, Mircea Vulcănescu a făcut un portret al lui O'Neill în faţa unui public format mai mult din scriitori şi artişti (şezătoarea a fost organizată de „Universul literar"). După conferinţa lui Vulcănescu s-a reprezentat piesa, interpretată de Emil Botta şi Sergiu Dumitrescu. O piesă stranie, aşa cum o indică titlul şi cum este mai tot teatrul lui Eugene O'Neill.

În sală am văzut-o pe L. Era cu Mihai Niculescu, redactor la „Universul literar". A evitat să mă întâlnească şi am ocolit-o şi eu. Totuşi, o privire a ei m-a făcut să-mi dau seama că între noi e acum o distanţă mare. Sunt în bune relaţii cu M.N., îl simpatizez şi mă simpatizează, dar în seara asta am simţit un fel de ciudă, de gelozie pe el.

17 iunie

În „Universul literar" de azi, consacrat lui Eminescu, am un articol „Profil de legendă", pe care l-am scris în timp ce lucram la „Portretele lui Eminescu". Pe lângă munca depusă la tipărirea volumului de *Poezii,* ediţia omagială scoasă de „Luna Bucureştilor", cu aceste două articole, am contribuit şi eu întrucâtva la această a 50-a comemorare a lui Eminescu.

22 iunie

Sunt emoţionat, am o mulţime de treburi de făcut, o mulţime de alergături. Trebuie să mă duc la Prefectura poliţiei pentru biroul populaţiei, la Banca Românească, să vorbesc cu Mircea Durma pentru angajarea lui Ilie, la fotograf, să mă întâlnesc cu Aniuţa, să-mi pregătesc cele necesare pentru Sulina. Trebuie de asemeni să mă îngrijesc de unele formalităţi (la Institutul Francez) în vederea călătoriei în Franţa, la 7 iulie. Dar mai presus de toate, mă aspiră cu putere apropiata călătorie pe care o voi face la Sulina, unde Anton mă aşteaptă cu bucurie şi nerăbdare. Va fi o răcorire după toate nădufurile

www.ziuaconstanta.ro

îndurate aici. O mică evadare care, simt de pe acum, mă va face fericit.

Mi-e teamă însă că am să fiu iarăşi trist după aceea. L. a reapărut şi prezenţa ei nu poate decât să-mi coboare în suflet o negură de amărăciune.

A venit ieri pentru prima dată în noul local al Bibliotecii noastre (în str. G.G. Cantacuzino). Eram în hall, tocmai când ea intra pe uşă. Ca şi cum n-aş fi existat acolo, a trecut pe lângă mine, vădit încurcată că mă întâlneşte în cale, neştiind pe unde să apuce, ca să ajungă în sala de lectură. Mihai, cameristul, a întrumat-o: „Poftiţi sus, domnişoară", s-a aşezat într-un scaun, la una din mesele din fund şi citit până seara. M-am apropiat de ea şi i-am spus că are să-mi aducă o carte de la Bibliotecă, pe care i-o împrumutasem. A făcut un semn larg de plictiseală, cu mâna, fără a spune nimic. Seara, la închidere, rămăsesem eu singur, Mihai i-a dat fulgarinul de la garderobă şi a plecat fără să dea nici un semn că ar dori să-mi vorbească sau să-i vorbesc. Misterioasă!

Astăzi a venit din nou, dar n-am văzut-o. Am stat închis în birou, sus în sala de lectură s-a dus Neicu, eu n-am dat pe acolo, tocmai fiindcă ştiam că e sus. Când a venit i-a dat cameristului cartea pe care i-o cerusem ieri, iar acesta mi-a adus-o în birou. Toată după-amiaza am stat în birou ca pe ghimpi. D-na Rally a fost pe sus, a văzut-o şi când a venit la mine, mi-a spus de vreo două ori: „Domnişoara de sus ... Domnişoara de sus ... " încercând să deschidă vorba despre ea, dar am fost ermetic. Mi-era teamă că dacă încep, nu mă mai opresc. I-aş fi mărturisit, spre a o surprinde şi uimi, că „domnişoara de sus" e o fată pentru care de câteva ori m-am aflat pe pragul sinuciderii şi datorită căreia ştiu, cum puţini ştiu pe lumea asta, ce sunt acelea Infern şi Paradis ...

Se împlinesc acum exact patru ani de când am văzut-o prima dată pe L. la Biblioteca Fundaţiei, în iunie 1935. S-au întâmplat atâtea, am trecut prin atâtea stări sufleteşti, atâtea înălţări, atâtea prăbuşiri, atâta viaţă s-a scurs în aceşti patru ani, încât am impresia că am îmbătrânit, că am trăit ca un nebun, că am sorbit cu prea multă patimă viaţa, ce mi-a căptuşit pieptul cu răni unse cu lacrimi de bucurie ... N-ar trebui să pierd timpul gândindu-mă la acestea, dar pentru L. – unica – merită să o fac. Azi noapte la ora trei, când am venit acasă, am plâns pentru ea, azi la fel. Ştiu că niciunul nu vom putea fi

www.ziuaconstanta.ro

niciodată fericiți, fiindcă noi nu suntem făcuți pentru această viață de minciună, răutate și lăcomie ...

25 iunie (pe vapor, spre Sulina)

După două nopți nedormite, iată-mă, în această după-amiază de duminică, atât de originală și de nouă pentru mine, plecând din Tulcea. Este Ziua Apelor. Am sărbătorit-o în Tulcea, unde am ajuns azi dimineață cu trenul. Călătoria n-a fost frumoasă, noaptea n-am văzut nimic, în schimb Tulcea m-a dat peste cap. Ce oraș, vai Doamne, ce oraș! Jalnic, mizer, prăfuit, jerpelit. Și e capitală de județ. Mă credeam într-un fund de Grecie, sau de Albanie, sau de altă țară balcanică. Nu în România Mare ... Totuși oamenii petreceau în „grădini de vară", lăutarii cântau cele mai patetice romanțe, îndulcind cu vioara lor această atmosferă provincială, acră ca și vinul de la „baterii".

30 iunie

Iarăși în patul meu, cu lampa mică de la cap, în liniștea acestei case adormite la ora asta (12 noapte), întors dintr-o splendidă evadare. Călătoria la Sulina a fost o recreație adevărată, o întinerire. M-am plimbat prin soare, prin și pe apă, am râs, am mâncat puțin, am dormit și mai puțin, am umblat foarte mult, dar mă simt foarte bine. N-am scris nimic în caiet, deși l-am avut la mine, deoarece pur și simplu n-am fost deloc singur, ca să stau de vorbă cu el. Tot timpul am fost în grup de prieteni și aproape că am și uitat de aceste pagini. Astăzi, de la 4 și ½ dimineața și până acum n-am pus capul jos. Am plecat la răsăritul soarelui din Sulina, am călătorit pe Dunăre, până la Galați, pe vapor m-am întâlnit cu profesorul Lambrino și am stat de vorbă, în Galați cu trăsura la gară, apoi cu acceleratul la București, apusul soarelui pe Bărăgan, un crepuscul feeric, sosirea pe înoptate acasă. A fost o zi lungă, frumoasă, încărcată. Mă simt obosit și în același timp plin de impresii care mă fac fericit.

În Sulina am stat patru zile. Anton m-a primit foarte bucuros, dar nu prea a avut tihnă să fie cu mine, căci era ocupat la școală cu încheierea anului. În schimb am găsit acolo alți prieteni și am petrecut minunat. Le-am întâlnit pe surorile Cordescu (Florica și Marcela) care se aflau la Sulina, ca să picteze. Erau cu Anatol Vulpe și locuiau la

www.ziuaconstanta.ro

hotel. Harry (Harelambos) Camburis, fiul hotelierului, un tânăr de vreo 20 de ani, ne-a fost permanent ghid. Am locuit şi eu la hotel, într-o cameră alăturată de a fetelor şi a lui Vulpe. Le cunosc mai demult pe aceste două fete gemene, de la Constanţa, căci sunt constănţence, dar numai acum ne-am împrietenit cu adevărat. Sunt două fiinţe adorabile. Lumea zice că-s cam excentrice, însă în realitate sunt foarte cuminţi, îşi văd de treaba lor (pictura) şi nu le pasă de ce spun alţii. Anatol Vulpe le însoţeşte ca un înger păzitor. („l'angelot toufflu"), dar s-ar zice că e „combinat" cu Florica, deşi aceasta e nedespărţită de sora ei. Amândouă sunt frumoase, vesele, spirituale, spre deosebire de Vulpe, care e mai sobru şi aproape taciturn. Şi el e un băiat frumos ca un prinţ rus (e basarabean, deci puţin rus, dealtfel vorbeşte cu accent), dar am impresia că Florica nu prea „marşează" la curtea lui asiduă. Totuşi sunt foarte buni prieteni, sunt nedespărţiţi, călătoresc şi lucrează împreună. Trei zile pot spune că nu ne-am despărţit. Am fost la plajă (e cam departe de oraş), ne-am plimbat seara pe dig şi la far, am tăifăsuit pe banca de pe cheiul din faţa Comisiei Europene a Dunării, am colindat pe ulițele ... oraşului, am vizitat cimitirul, cu lespezile pline de nume exotice (englezi, francezi, greci etc.) după care s-ar putea scrie o întreagă istorie a Sulinei. Noaptea ne retrăgeam la hotel, unde continuam să ne amuzăm, mai ales că seara venea şi Anton, până dinspre zi. Într-o zi am fost la pădurea Letea. Harry a făcut rost de o căruţă în care ne-am urcat toţi şase, cu mâncare, şi am traversat „grindul" Letea, cu pădurile ecuatoriale (copaci imenşi, liane, sălbăticie), până la satul C.A. Rosetti. Să vezi şi să nu crezi că mai există un sat tocmai acolo, la capătul pământului, dincolo de ape şi păduri. Am mâncat la un lipovean, într-o curte umbroasă, unde am băut şi vin (din producţia lui). La întoarcere ne-am oprit prin pădure, ne-am cățărat prin copaci, am trăit ca nişte mici Tarzani în pădurile de la Ecuator. Seara, pe întuneric, am ajuns acasă, la Sulina.

Ca oraş, Sulina mi-a rămas foarte drag. Dacă ar fi să aleg între Sulina şi Galaţi, sau chiar Brăila, aş prefera Sulina. E un oraş între ape, cu multă poezie şi un pitoresc de factură exotică. Oamenii sunt cam antipatici prin mania de a fi indiscreţi şi de a bârfi. Este exact atmosfera din insulele greceşti, unde sosirea unui străin e un eveniment comentat de toată lumea, întors şi pe faţă şi pe dos. De altfel, Sulina are exact aspectul unui oraş insular din Grecia (sunt foarte mulţi greci aici). Din faimosul Europolis n-a mai rămas decât

www.ziuaconstanta.ro

amintirea unei glorii apuse, melancolia oamenilor de azi şi resemnarea oraşului care trăieşte pe ruinele opulenţei de altădată. E plăcut să stai câteva zile, în vizită, dar să rămâi în permanenţă, ca Anton, e un supliciu. Mie Sulina mi-a lăsat impresiile cele mai bune, tocmai fiindcă am plecat la timp. Cu toate astea, m-aş duce oricând acolo, şi viitoarele vacanţe le voi petrece la Sulina.

Anton mi l-a prezentat pe căpitanul Mametis, despre care îmi vorbise atât demult. „Barba Iani" e un om extraordinar, cu o inimă cât lumea şi cu un entuziasm viu ca o flacără de magneziu. A colindat toate mările pământului şi s-a împotmolit aici. Dar nu vrea să mai plece, e îndrăgostit de Sulina. E pilot de bară şi face naveta Sulina-Galaţi. Aici zice că e împăratul Deltei, pe care o cunoaşte ca în palmă. E prietenul cel mai bun al lui Anton, aşa după cum la Constanţa are un alt foarte bun prieten, pe plăcintarul Sivradis, iar la Bucureşti pe mine – un alt *plăcintar*.

2 iulie

„Duminici negre", adică zile de canicula şi repaos, când eşti înclinat spre trândăvie, trâncăneală sau „şprituială". Toate localurile te invită, la mesele albe, în saloane răcoroase, cu bateriile puse la gheaţă. Să te întâlneşti cu doi, trei prieteni în această imensă şi pestriţă umanitate, să ciocneşti pahar după pahar şi să vorbeşti despre femei. Iată prima duminică a acestui iulie ...

Mi-amintesc precis că acum un an am plecat din Bucureşti gonit de plictiseală şi călduri. Pornisem dimineaţa de acasă, dar am scăpat trenul şi m-am întors de la gară, am fost la baia de aburi, apoi am luat trenul de la 2 p.m., traversând Bărăganul încins ca un cuptor. Astăzi la fel, l-am condus pe Ştefan la gară, apoi am fost la Baia Centrală. În oraş m-am întâlnit cu alţi prieteni, am băut câteva şprituri reci, am venit acasă, m-am culcat, am visat, am visat ...

Acum stau singur, în odaia mea. Nu se aude decât ciripitul păsărelelor şi, din când în când, adierea unei melodii la radio ce răzbate până la mine din blocul vecin. Casa pare pustie (şi este de fapt, căci sunt singur-singurel în ea astăzi), iar tăcerea e dulce, ca şi zăduful acesta umbrit de transperantul tras la fereastra deschisă. Aseară d-na Marinescu spunea că are de gând să transforme această casă în sanatoriu. Ideea nu e rea, dar dacă se va realiza va trebui să mă mut de aici şi mi-ar părea tare rău. E o stradă, o casă, o odaie, unde

www.ziuaconstanta.ro

să mă simt bine din toate punctele de vedere. Nu cred că am să găsesc altă locuință care să-mi placă atât de mult. În curând se împlinesc trei ani de când stau în Masaryk 27. Ca ieri parcă m-am instalat în această cameră. Trei ani! ... Am cunoscut aici chinuri mari, suferințe adânci, clipe și zile de visare îndelungată, momente de singurătate fermecătoare, de liniște încântătoare - și acestea au fost principalele mele desfătări. Au trecut pe aici câteva femei, dar nici una n-a adus cu ea, în afară de L., un vânt de nebunie și splendoare. A fost odată o fată voluptoasă, blonda Mary, altădată una dulce, Aniuța, dar după ele n-a rămas nimic. L. – pe care am văzut-o ieri la Bibliotecă, dar n-am vorbit – a fost singura care a umplut, la intervale, odaia mea de disperare sau de fericire. În afară de ea, nimic. Poate prieteni. Prieteni, da ... Acum sunt singur, „nici trist, nici fericit și prea bogat și prea sărac" și aștept să apară la fereastră „luna în etate, vorbindu-mi de Eterninate"[62].

3 iulie

Azi a fost căldură caniculară. La ora 11 m-am dus la „Universul literar" să încasez banii pentru colaborarea din numărul aflat pe piață. În casierie m-am întâlnit cu Iulian Vesper. Am luat banii, era cald, ne era sete. Ne-am dus la Café de la Paix să bem cânte un șpriț. Un sfert și un sifon, încă un sfert și un sifon și încă vreo două, până ne-am „răcorit" bine. Între timp ne-am pomenit la masă cu încă doi convivi, Valeriu Mardare și Anastasie Mitrie, ambii autori dramatici, ultimul și actor și salariat la Radio. Ei au luat câte o halbă, iar pentru noi au mai cerut o „jumătățică". Am băut-o repede și pe-asta. Se făcuse ora unu. Ora mesei, când fiecare era așteptat acasă (afară de mine). Pe drum lui Mitric i-a venit ideia să mergem să luăm câte o „gustare" la grădină, știe el un „loc bun". Ne-am lăsat conduși, dar „numai pentru o jumătate de ceas",și am nimerit la „Viticola", într-o grădină cu atmosferă „tropicală", cu umbrele deschise, baterii la gheață. Am comandat câte o friptură și Mitric a și cerut două sticle de vin la gheață. Cât am mâncat și am băut acolo, s-a făcut ora 3, apoi 3 și ½, apoi 4. Eu aveam cheia de la Bibliotecă la mine și trebuia să mă duc urgent să deschid la depozitul de cărți. I-am părăsit subit, am luat o mașină și m-am dus glonț la Bibliotecă. Eram așteptat, dar nu

www.ziuaconstanta.ro

întârziasem decât o jumătate de ceas. Până la opt am stat acolo, singur, ceilalți sunt în concediu, suportând greu atmosfera, dar la opt eram sleit. Am venit acasă, am dormit puțin, apoi am ieșit, am făcut o plimbare prin Grădina Icoanei și m-am mai limpezit la cap.

La masă, confrații vorbeau despre „oamenii de caracter" (Rebreanu, Voiculescu) pe care-i admirau și despre „lichelele" pe care nu le iertau deloc. Am aflat de la Mardare și Mitric o mulțime de lucruri, de la radio, de la teatru, din gazetărie, pe care nu le cunoșteam.

5 iulie

Ieri și azi a plouat incontinuu. Sunt în prejma plecării la Paris – prima călătorie în Orașul Lumină, în Orașul Miraj, spre care am privit totdeauna cu ochii vrăjiți, ca spre ceva sublim și inaccesibil. Peste două, trei zile voi pleca la Paris. Cred și parcă nu-mi vine să cred că e adevărat. De altfel, până nu m-oi vedea în tren nu pot fi sigur de o atât de mare fericire.

În dimineața aceasta am citit studiul introductiv al lui Vianu la *Operele* lui Macedonski. Îl cunosc acum mai bine pe poetul rondelurilor. Dar nu mă încântă figura lui, cel puțin după imaginea pe care i-o crează studiul lui Vianu.Versatil, de o ambiție oarbă, excentric, orgolios peste măsură, Macedonski este, fără îndoială, un temperament de artist, dar îi lipsește libertatea interioară, constituția aceea sufletească de înger, ca să fie un poet adorat. E un „poet blestemat". Era prea legat de contingente și de oameni (familie, nevoi etc.), prea obsedat de situația materială (totdeauna precară), spre a avea aureola dezinteresată și detașată a unui Eminescu, sau altul dintre marii poeți. Hotărât, între Eminescu și Macedonski nu poate fi nici o apropiere posibilă. Nici versurile lui Macedonski, mai toate încărcate sau stropite cu otrava mizeriei personale, nu se ridică mai presus. El trădează un suflet meschin, chinuit, de visător inadaptat care a fost, de mai multe ori judecat pe nedrept, dar care rămâne ceea ce a fost: un megaloman naiv, o împerechere bizară de Don Quichotte și Sancho Panza. E totuși o figură!

www.ziuaconstanta.ro

Aceeași zi, seara

Azi după-amiază am fost obiectul unei aventuri de necrezut. Am fost la Fernanda acasă. Cine e Fernanda? O fată cu care vorbeam la telefon de două luni, fără a o fi văzut vreodată. Știam aproape totul despre ea, dar ea nu știa nimic despre mine. Ne întâlnisem într-o zi pe fir, din „greșeală", am intrat în vorbă, am lungit-o și până la urmă am obținut numărul ei. Ea nu-l cunoștea pe al meu. Îmi făcea plăcere să vorbesc cu ea și aproape în fiecare zi îi dădeam telefon, uneori vorbind câte un ceas. De câteva ori i-am trimis și flori, acasă. Aflasem totul despre ea: cine este, unde locuiește, că are o soră, adesea vorbeam și cu mama ei, când n-o găseam pe ea la telefon, devenisem un obișnuit al casei, fără însă ca ele să știe cine sunt eu. Dimpotrivă, m-am comportat cât mai bizar, stârnindu-i curiozitatea, intrigând-o, ba chiar făcând-o să sufere. Când mi-am dat seama că aș putea s-o fac să sufere cu adevărat, am ieșit din anonimat. Astăzi, m-am dus la ea, să ne cunoaștem. Pe strada Romulus, o casă arătoasă, cu o curte curată și și flori. La poartă m-a întâmpinat o blondă de toată frumusețea, ca o apariție de basm. Era Fernanda. O fată de nouăsprezece ani, într-o rochie vaporoasă de vară, cu ochi albaștri și buzele roșii, special pregătită să mă primească. M-a condus în casă, unde se aflau mama și sora (aceasta brunetă). Știam că e o familie de evrei (din cei așa zișI „spanioli"), tatăl era la „magazin", am stat mult de vorbă, m-au tratat cu dulceață și prăjituri, s-ar fi zis că ne cunoaștem demult (de fapt, ne cunoaștem, însă numai la telefon) și că suntem prieteni vechi. De două luni vorbesc la telefon cu Fernanda. Am atacat toate problemele posibile. Odată am întrebat-o dacă, după ce mă va cunoaște, ar vrea să se căsătorească cu mine. Eram aproape ca și „logodiți", iar acum îi făceam prima vizită. Nu știu cum are să se desfășoare de aici încolo această poveste, fata, sora, mama ei m-au primit foarte bine, ca pe unul din familie, însă eu nu mă gândesc nici pe departe la combinații matrimoniale. Din contră, tot farmecul acestei aventuri s-a întrerupt pentru mine, odată cu transformarea ei de pe planul dialogului „pe nevăzute", pe planul realității ca atare. Fernanda e frumoasă, dar nu e genul meu. Ea seamănă cu Bette Davis – ochi mari, ten pal, un zâmbet siropos și ușor sarcastic, dolent, cu aer de indulgență și compasiune – dar eu care o ador pe Katherine Hepburn, n-o agreez pe Bette Davis. Și apoi existența mea e contagiată de virusul L. Ce efect ar mai avea o floare ca F.?

www.ziuaconstanta.ro

7 iulie

Peste câteva ceasuri plec – sper, sper, fiindcă Siguranța e capricioasă și mi-ar putea tăia zborul în ultimul moment (cum s-a întâmplat cu alții) – la Paris. Nu pot scrie nimic altceva aici, decât că sunt fericit, foarte fericit. D-na Marinescu, Popovici, Traian mă privesc cu admirație și mă felicită. Plec la Paris! Ce fericire poate fi mai mare în viața unui om?

25 iulie

În acest scurt – dar foarte lung în impresii- interval dintre 7 și 24, viața mea a făcut un salt enorm. Am fost la Paris, am văzut în sfârșit orașul pe care nu îndrăzneam să cred că am să-l văd vreodată. Călătoria am făcut-o în bune condițiuni, într-un grup de vreo 15 persoane, toți invitați ai Institutului Francez. De fapt, invitațiile pe care le-am căpătat (ni s-au înmânat la Paris) sunt emise de „guvernul Republicii Franceze", cu prilejul celei de-a 150-a aniversări a Revoluției de la 1789. Grupul nostru, condus de prof. Olteanu, cuprindea scriitori și publiciști: C. Papacostea (de la Craiova), Septimiu Bucur (de la „România"), Miron R. Paraschivescu („Timpul"), Aurel Tita („Curentul"), Ion Frunzetti, G. Ivașcu, de la Iași, Bucur Tincu, Grigore Olimp Iva (de la „Universul"), prieteni ai Institutului Francez din București. La intrarea în Franța, după o călătorie de două nopți și o zi (prin Zagreb, Trieste, Veneția, Milano, Torino, Modena, Lyon) ne-a întâmpinat Jean Mouton, subdirectorul Institutului, iar la Paris ne aștepta Alphonse Dupront, directorul Institutului. Am fost cazați la Cité Universitaire (Maison d'Arnebue) și tot timpul plimbați prin oraș cu un autobuz elegant, pus la dispoziția noastră de Oficiul de Turism. Am participat la toate festivitățile organizate cu prilejul celei de-a 150-a aniversări a Revoluției Franceze, am stat zece zile (și zece nopți, căci și nopțile am umblat) la Paris, am cunoscut orașul în principalele lui măreții, ne-am întors de acolo amețiți și uluiți. Ar fi greu să încerc să aștern aici, acum, toate câte am văzut și am simțit la Paris. N-am scris nimic în caiet, fiindcă n-am avut nici răbdare, nici răgaz. Timpul trecea foarte repede și fiecare clipă era consacrată Parisului. Aproape că n-am dormit deloc în cele zece zile (dacă apucam câte două ceasuri de somn

www.ziuaconstanta.ro

pe noapte). Căci, în afară de porgramul oficial, mă plimbam cu prietenii mei Ion Ureche şi Ştefan Dima (Doi buni prieteni, colegi din Facultate, aflaţi la Paris din 1938 ca să-şi facă doctoratele în Estetică. Locuiau împreună într-o cameră mobilată pe rue des Ecoles), care sunt de astă toamnă la Paris, şi colindam cu ei toate cartierele. Trebuie să notez totuşi în fugă principalele momente, pe care nu le voi uita niciodată: parada militară din ziua de 14 iulie de la Champs-Elysées, pe care am urmărit-o dintr-un balcon din spatele tribunei oficiale, apoi adunarea comemorativă de la Chaillot, pe Champs de Mars, cu preşedintele Republicii (Lebrun) şi şeful guvernului (Daladier), alături de care m-am şi aflat la un moment dat, o seară de balet la Opera Mare (Serge Lifar în „L'Araignée"), serile de teatru la Comedia Franceză şi la Odeon, recepţiile de la Hotel de Ville şi îndeosebi aceea dată de Jean Zay, ministrul Învăţământului, într-o splendidă grădină vastă, cu un parc, unde ne-am grizat cu şampanie, vizitarea muzeelor şi monumentelor, excursiile la Versailles, Chartres şi Chantilly, fermecătoarele nopţi de hoinăreală prin Montmartre şi Cartierul Latin şi multe, multe altele. În fine, o apoteoză. Am cunoscut Parisul în cel mai culminant moment al gloriei lui. Strălucea de fast şi petrecea din plin. Era o afirmare a victoriei ideilor Revoluţiei, după 150 ani, o afirmare a victoriei din războiul mondial, după 20 de ani, şi o afirmare a forţei actuale a Franţei în faţa ameninţării unui nou război. Cred că Parisul n-a cunoscut niciodată zile mai măreţe şi mai pline de semnificaţie. Cine a avut norocul să-l vadă în aceste zile, poate spune cu toată îndreptăţirea că n-a trecut degeaba prin lume, şi se poate considera un om fericit. Eu sunt unul!

Reîntors aici, am dat peste nişte călduri extraordinare, peste un oraş pustiu, toată lumea fiind plecată în vacanţă şi însăşi casa noastră, unde m-a primit numai Traian, e goală şi tăcută ca o catedrală – după oficierea marelui Te-Deum. Cum să rămân în această pustietate caniculară?

Două zile am mai stat, totuşi, căci îl aveam ca oaspete pe George Ivaşcu, de la Iaşi, pe care l-am cunoscut acum în călătoria din Franţa şi pe care, vrând să mai stea o zi, două în Bucureşti, l-am găzduit la mine. Am luat masa cu Tody şi cu el în oraş, apoi l-am lăsat să se plimbe singur, aşteptându-l să doarmă aici.

www.ziuaconstanta.ro

1 august

Șase zile am fost la mare, la Mangalia. Anton era acolo cu sora lui, și m-au chemat. Plaja foarte bună, orașul extrem de pitoresc, departe de civilizație (am stat la hotel Brusalis, cu lampă de petrol în cameră), dar cât se poate de agreabil, fiindcă vizitatorii (și sunt legiuni) se simt comod, scăpați de restricțiile vieții de acasă. Am petrecut foarte bine, într-un cerc simpatic: Anton, Catina, Neagu Rădulescu, Elodia, la care s-a adăugat apoi un tip jovial și mucalit, cunoscut de Neagu, unul Mărăcine, gazetar, cum zice el, de la administrația ziarului „Timpul", care ne-a distrat copios. Ziua ne-o petreceam pe plajă, bălăcindu-ne în apa curată a mării, seara luam masa la „Vraja mării", buveta din mijlocul plajei, care nu se închidea decât rareori noaptea, și unde se bea vârtos (pe punga lui Mărăcine) și se dansa la îndemnurile orchestrei neobosite. O adevărată vacanță! Dar eu, care veneam zdrobit de oboseală de la Paris, n-aveam nici aici parte de odihnă. Totuși, mă simt întărit de soarele (sunt negru ca un african) și băile de mare pe care le-am făcut. Mă simt sănătos, viguros și dornic de viață, deși Bucureștiul nu-mi oferă nimic în prezent.

Iată și cântecul „sezonului" de la Mangalia:

Madelon prit sa faucille.
La Irette, la Irette.
Et alla faucher les gens – Refren
Enchemin elle rencontra
Quatre jeunes et beaux garçons. – Refren
Le premier, le plus timide,
L'embrasse sur le menton.
Le deuxième, moins timide,
La coucha sur le gazon.
Le troisième, encore monis sage.
Lui enlleva le jupon.
Ce qui fit le quatrième
N'est pas dit dans la chanson.
La Irette, la Irette ...

www.ziuaconstanta.ro

3 august

Abia acum încep să mă reculeg după marile „aventuri" din vara asta: călătoria la Paris, săptămâna petrecută la Mangalia. Au fost extraordinare! Mai ales călătoria la Paris a fost fantastică. Dacă încerc să-mi ordonez impresiile și amintirile, descopăr că totul s-a petrecut ca într-un vis uluitor ce mă va obseda o viață întreagă.

Dacă m-aș apuca să povestesc pe hârtie „visul" ăsta ar ieși ceva formidabil.

Un singur regret mă urmărește: faptul că n-am avut șansa să-l văd la Paris pe André Malraux. L-am căutat, dar fiind în toiul verii, era plecat în vacanță, ca toți parizienii celebri. Împreună cu Miron Paraschivescu și Gherasim Luca (acum parizian stabil, care s-a oferit să ne conducă), ne-am dus la Gallimard, în rue de Beaune, să cerem adresa lui Malraux, dar acolo ni s-a spus că e în „Midi", de unde se va întoarce abia în septembrie. Decepția noastră a fost imensă, dar n-am avut încotro. Dacă s-ar fi întâmplat să-l cunosc și pe Malraux la Paris – așa cum acum doi ani l-am cunoscut pe Kazantzakis în Egina – aș fi putut spune că sunt un vrednic fiu al secolului acesta căruia i-au fost acordate cele mai mari favoruri. Mi-amintesc după amiaza aceea plăcută când, împreună cu Miron, l-am căutat pe Malraux și nu l-am găsit. Ce dezumflați eram, după ce pornisem cu atâta emoție! Ș totuși eram fericiți în eșecul nostru (deși pierdusem vizita la muzeul Rodin), fiindcă însuși gândul că *îl căutasem* era pentru noi o mare satisfacție.

4 august

Au reînceput căldurile caniculare. Orașul e încă gol, toată lumea fiind plecată în vilegiatură. Numai eu lâncezesc la Bibliotecă (concediul mi s-a terminat demult) , împreună cu proaspăta colegă, o domnișoară picată recent din provincie, care mă pisează pe nervi. Zău că aș vrea să plec și eu, după Tomiță Ifrim, după Gigi Avramescu. S-au dus vremurile frumoase din Piața Cantacuzino! Numai eu am rămas din vechea gardă, după venirea d-nei Rally. Biblioteca s-a mutat, într-o clădire mai largă, mai centrală, a căpătat extindere, au fost numiți alți funcționari, d-na R. e pusă pe treabă.

Zilele acestea se scurg fără nici o bucurie, fără nici o tristețe. Mă gândesc la L., de care mi-e dor s-o văd, la Aniuța pe care aș vrea s-o întâlnesc. Dar când ies în oraș nu găsesc pe nimeni. Calea Victoriei e

www.ziuaconstanta.ro

aproape goală. Pe deasupra, e înconjurată de parapete și probabil va fi închisă între Ateneu și Regală, pentru dărâmare. Vor fi dărâmate Corso, Tripcovici, Forum, iar mai departe casa Adriatica, hotel Metropol și toate celelalte clădiri până la Dragomir. Acțiunea a și început.

6 august (duminică)

M-am sculat de dimineață și am reluat „Notele din Dalmația". Voi scrie un reportaj pentru „România literară". Înainte de prânz am vorbit la telefon cu F. S-a întors din vacanță, ar vrea să treacă pe la Bibliotecă să-i împrumut niște cărți de citit. (Pretext să ne revedem). Am impresia că fata, cu consimțământul familiei, umblă după un rost matrimonial, ceea ce pe mine nu mă interesează câtuși de puțin. Trebuie să mă retrag înainte de a se agrava lucrurile și în orice caz nu trebuie să-i creez nici un fel de iluzie.

13 august

Scriu tot mai rar în acest caiet. Asta înseamnă că viața mea sufletească se scurge încet, monoton, fără nimic interesant. Sunt calm, calm ca o mocirlă. Astăzi am stat toată ziua în casă. Am transcris câteva pagini din roman pentru „Universul literar". I-am scris lui Anton. Este poate ultima din acest ciclu – să-i spunem „Sulina" – căci dacă el revine la București, înseamnă că nu vom mai purta corespondență. De aproape doi ani, ne scriem aproape săptămânal. Este cea mai bogată corespondență a mea (și el mi-a scris regulat, scrisoare pentru scrisoare), fiindcă împrejurările ne-au îndemnat să ne scriem. Eu îi povesteam necazurile și bucuriile mele de la București, el pe ale lui de la Sulina. Mai târziu, când vom reciti aceste scrisori, ne vom amuza desigur de naivitățile și suferințele noastre de acum.

Astă seară am fost la Café de la Paix, unde, deși e duminică, am dat peste un grup de poeți ce-și petreceau vara la București. Unii fiindcă așa le place lor, alții de nevoie, fiindcă n-au bani. Ciurezu spunea că nicăieri nu se petrece un concediu mai plăcut ca în București, unde găsești de toate (chiar și prieteni la un șpriț!) și poți să te distrezi cum vrei. Avea dreptate. Cu condiția să ai și bani ... Seara era minunată, de la cafenea am plecat pe stradă, cu doi amici, iar la ora 12 fix eram în gară, să-l aștept pe Ștefan. El a plecat azi dimineață

www.ziuaconstanta.ro

la Carmen Sylva, pentru o zi. Îi convine, căci de când lucrează la Transporturi, are permise pe C.F.R.

Noaptea 16/17 august

M-am culcat la miezul nopții, dar n-a fost chip să adorm. Acum e ora 3 și ½. Am citit tot timpul. Pot spune că am petrecut o noapte cu Byron. De la Paris, astă vară, am venit cu două cărți: *Confesiunile* lui Rousseau și *Pelerinajul lui Childe Harold* de Byron. În noaptea asta l-am citit pe *Childe-Harold*. Sublim. Tristețea lui extraordinară, de care nu-i e rușine niciodată, orgoliul, mizantropia, fac din el un personaj de epopee, cu atât mai fascinant cu cât acest personaj este autorul însuși. M-am reîntâlnit cu Byron în noaptea asta de insomnie, și întâlnirea mi-a făcut bine. Mi-am adus aminte de toate celelalte nopți - pierdute parcă în fundul istoriei – de disperări și sfâșieri, de toate femeile de care m-am îndrăgostit și el m-a mângâiat și m-a consolat ca pe un bolnav. Bolnav de o boală de care și el a suferit la fel ca mine: iubirea.

E o liniște adâncă în jur, parcă aș fi un mort trezit dintre morți într-un cimitir și stând așa în sicriul său, privind cerul înstelat. Nu se aude decât un greiere în grădina de lângă fereastra mea și cocoșul care din oră în oră se trezește din somn și cântă bezmetic. De departe vine un zgomot surd – mașinile care mătură orașul. Liniște, poezie, singurătate. Mă simt unicul viețuitor într-un univers devastat. Ce plăcut!

18 august

Azi după-amiază mi-a telefonat F. Am avut o convorbire frumoasă cu ea, dar nu știu cum, cam stingheritoare. Îmi place și în același timp mă pun pe gânduri convorbirile cu această fată. E un joc absolut gratuit din partea mea, însă nu cred că e joc și din partea ei. N-aș vrea ca jocul să ia turnură „serioasă".

Seara am trecut pe la „România literară", să iau o carte („L'amour et l'Occident" de Denis de Rougemont) despre care mi s-a cerut să scriu în numărul viitor, iar Șoimaru mi-a dat 500 lei pentru articolul din numărul de mâine. Ce bine au căzut acești bni! M-am dus cu Ștefan la restaurant, apoi la cinematograf. Am văzut un minunat film „Valsul nemuritor", din viața lui Strauss. M-a emoționat. O viață

www.ziuaconstanta.ro

de artist adevărat. O viață asemănătoare cu a mea. Cu singura deosebire că eu îmi pierd anii și bogățiile inimii fără a căuta să fructific nimic. Totuși, va trebui să fac ceva.

24 august

Acum două seri ne-am întâlnit la Edi Papu câțiva: el, Letiția (sora lui), Eugen Ionescu, Rodica (soția lui), Ștefan și eu. Am stat până la ora 1. Cu Eugen, Rodica și Letiția, mă întâlnisem ultima oară în seara de 14 iulie, în Place de l'Italie, la Paris. Era acolo un bal popular, cu o mulțime imensă. Mă întorceam din oraș, singur, era pe la miezul nopții și mă duceam spre Cité Universitaire. Ce mare surpriză a fost să ne întâlnim noi, patru bucureșteni, în noaptea aceea, tocmai în Place de l'Italie! Ei locuiau prin apropiere și se aflau de puțină vreme la Paris. Acum Eugen a venit de câteva zile de la Paris, jonglează cu ideile și oamenii, are mania paradoxelor, se crede posesorul unei inteligențe infailibile, de un orgoliu feroce sub masca unei false modestii. Adesea, cade într-un patetism pueril și caraghios, mai ales când cineva îi dă o replică pe care n-o poate respinge. A rămas același ca acum doi ani, când tot aici, în casa lui Papu, a propus să se pună la vot, prin bilețele secrete, spre a se vedea cine e mai deștept din grup: el sau Papu (ca amfitrion). Eram vreo zece inși (Papu, Eugen, Todirașcu, eu, Elian, Bob Bulgaru, Emil Botta, Mircea Nădejde și încă unul sau doi). Am ieșit toți din cameră, am scris pe un bilețel numele celui pe care-l socoteam mai deștept: *Eugen* sau *Edi*. Am depus bilețelele într-o pălărie. La numărătoare a ieșit învingător Edi, cu un vot în plus. Eugen să moară de ciudă. Și azi e același: dacă nu i se recunoaște întâietatea e în stare să dinamiteze lumea. Rodica, nevastă-sa, e „găinușa". Nu mă simpatizează și are dreptate; nici eu n-o simpatizez pe ea. Cred că e egoistă, interesată să parvină, foarte vanitoasă, pedantă și oarecum snoabă. O cunosc din Facultate, mai ales de la cursurile lui Oprescu, unde, cu figura ei de mică gheișă, lua parte la discuțiile aprinse de la seminar, arătându-se foarte doctă. Letiția Papu e o „gâscă" pur și simplu, care a stat vreo doi ani la Paris și acum a venit în țară fiindcă e numită directoare la liceul din Turda. Dintr-odată, directoare! Edi Papu e cel mai simpatic dintre toți.

Astă seară, aceeași formație, ne-am întâlnit la Eugen acasă, în strada Progresul, lângă Cișmigiu. Ne-a poftit la masă (ceea ce la Papu nu se întâmpla), apoi, natural, am ascultat o lungă lectură din

www.ziuaconstanta.ro

„Jurnalul" său. Ah, ce puerilități, ce naivități, ce incoerențe, ce lamentări. Un bovarism excesiv. Cel puțin aceasta e impresia mea. Nu mi-au plăcut paginile lui, le găsesc meschine și numai o vanitate fără măsură le putea aduce în fața unor auditori. Jurnalul intim e altceva decât ceea ce face el. Deși neliterar, jurnalul trebuie să captiveze prin autenticitatea stărilor descrise, să nu fie nimic forțat, căutat, totul să curgă dintr-o necesitate tragică de a așterne pe hârtie stările tale sufletești, de a te ușura. El, deși e împotriva literaturizării, nu face altceva decât să-și literaturizeze viața, să și-o artificializeze și mai mult decât e în realitate. De altfel, Eugen e tipul caracteristic vremurilor noastre: orgolios, izolat, înspăimântat, dezaxat, crede că trăiește în real, când toată viața lui e o suită de ficțiuni. Rodica îl secondează perfect când e vorba de literatură – e mândră că are un soț scriitor! – dar e mult mai practică în problemele concrete. Îl compensează pe el.

Am ascultat în tăcere și alaltăseară și astă seară. Fie din oboseală, fie din plictiseală, nu mă amuză să particip la duelurile acestor inteligențe vaste, gălăgioase, coborâte direct de la Paris, Eugen și Letiția, cu terța Rodica. Uneori îmi vine să cred că eu sunt un imbecil, alteori îmi dau seama că cei din jurul meu se împăunează și caută să epateze chiar când sunt între ei. În definitiv, poate că au dreptate, poate că viața asta este: neseriozitate și afiș. Dar într-o societate unde se vorbește cu admirație despre Oscar Lemnaru, e parcă o plăcere să fii socotit un prost. Reuniunile acestea m-au făcut să trag concluzia că toată existența noastră e iluzie și vanitate. Suntem niște fire de nisip în fața eternității, luate de vânt și împinse pe marginea unei prăpăstii în care ne vom prăbuși în curând. Dar, în sfârșit ... Bonsoir!

25 august

Mă culc târziu și astă seară, fără să fi făcut nimic. Am un dar extraordinar de a pierde timpul, de a mă consuma în van. Răsfoiesc o revistă în care mi-a apărut un articol și mă îmbăt cu propriile mele fraze puse în tipar, deși îmi dau seama că nu sunt excepționale. E ciudat, în fața ochilor nu sunt sensibil la laude sau la comentarii despre mine; singur însă, mă autoelegiez teribil. E o mândrie poate, o trufie bolnăvicioasă, căci se manifestă numai în forul meu intim; în lume nu mă interesează elogiile și cunosc voluptatea anonimatului.

www.ziuaconstanta.ro

Astă seară a apărut în „România literară" reportajul meu „Imagini din Dalmația". Nu-l socot grozav, dar îmi place să-l admir în pagină.

Sunt trist din cauza sărăciei, din cauza evenimentelor internaționale și mai ales din cauza conștiinței, agravată în ultimul timp până la paroxism, a penibilului nostru destin în fața existenței, a eternității și a neantului. Ce suntem noi în fața acestora? Nimic. Gândul acesta mă asasinează. Cum să-l scot din cap?

29 august

Ora trei după-amiază. Stau singur, în casă, cu storurile trase, căci soarele de august arde ca o văpaie, și aștept să aud, din moment în moment, sirenele urlând. Eu știu că nu vor urla sirenele, dar sunt într-o stare de spirit atât de agitată, încât nu pot dormi, nu pot visa, nu pot gândi la nimic altceva, decât la sirene. Vor suna sirenele de mobilizare, sau nu vor suna? De o săptămână lumea nu trăiește decât sub amenințarea acestui svon. Fiecare zi ce se scurge în liniște, e *câștigată*, în sensul că războiul n-a izbucnit încă. În fiecare dimineață se răspândește vestea că până seara se va *ști precis*, și în fiecare seară oamenii se culcă sub impresia că noaptea ce urmează va fi decisivă. Toate zilele acestea sunt „istorice", deși marele eveniment, așteptat cu spaimă de milioane de ființe, nu s-a produs încă. În cancelariile diplomatice e o activitate febrilă, concediile s-au suspendat, de câteva zile aproape că nu se mai poate circula dintr-o țară în alta.(Astăzi Air-France și-a suspendat cursele pe linia Paris-București). O atmosferă încordată, de panică și revoltă, care nu face decât să tocească nervii. Lumea a ajuns la o exasperare atât de mare încât dorește războiul, numai spre a pune capăt acestei situații de încordare și enervare.

De cîteva zile sufăr de o insomnie cruntă. Abia ațipesc către ora 5 dimineața și mă trezesc la 8. Trei ceasuri de somn, dar ce somn! Numai vise oribile și catastrofale. După-amiază, deasemeni, nu e chip să adorm, deși mă chinuiesc s-o fac. Sunt zdrobit de oboseală.

Aseară, de pildă, am fost la Edi Papu, cu Ștefan. Au venit și Eugen și Rodica, a apărut și Letiția. Am stat până la ora unu, discutând despre război, despre condiția umană, despre Hitler etc. Pe urmă am ieșit în oraș, să-i conducem acasă pe soții Ionescu. Ce splendidă noapte! Către ora două Calea Victoriei se limpezise, era aproape pustie, ici-colo câte o femeie, câte un boem hoinar, câte o

www.ziuaconstanta.ro

vitrină ce lumina strălucitoare. Nu m-aș fi întors acasă, dar oboseala mă trăgea de ochi, de mâini și de picioare. Aici, n-am putut ațipi decât pe la cinci.

Mă amăgesc cu ideia că situația nu mă interesează, dar îmi dau seama că starea mea de nervi e o consecință a atmosferei generale. Alți oameni, care par mai înspăimântați de război decât mine (fiindcă vor fi chemați pe front) dorm totuși bine, mănâncă, se distrează. Eu nu pot face asta, nu pentru că mi-e teamă de război, ci pentru că această atmosferă de încordare mă îndeamnă să privesc destinul omenesc ca pe ceva bizar și trist de tot. De vreo zece zile reduc totul la neant, am ajuns să justific orice nebunie omenească, să nu mai cred în suflet, în destin, în nemurire – cu atât mai puțin în glorie sau posteritate! – am început să consider toate eforturile omenești ca pe niște zadarnice încercări ale indivizilor de a se ascunde din fața adevărului etern. Din perspectiva eternității, tot ce se face pe pământ e iluzie și pulbere. Privesc istoria, omenirea, umanitatea, toată cultura și toată civilizația așa cum aș privi o colonie de furnici care muncesc, aleargă, se străduiesc să-și înfrumusețeze un sălaș într-un mușuroi de pământ, fără să-și dea seama cât de fragilă e toată truda lor. O adiere de vânt sau o rafală de ploaie poate distruge într-o clipă munca lor de zile întregi.

De câteva zile privesc existența omenească, așa cum aș privi o colonie de furnici. Cu ironie și milă. La ce folosește toată civilizația, din moment ce este supusă pieirii și uitării celei mai groaznice? Numai vanitatea ne împiedică să nu ne dăm seama de neantul în care ne zbatem. O, sfântă vanitate salvatoare! Scriem cărți în care punem ce e mai frumos în viața noastră, deși știm că ele vor fi date uitării îndată după moartea autorilor; construim catedrale pe care le vedem nepieritoare, deși știm că în urma noastră sunt atâtea civilzații dispărute din care nu s-au păstrat nici măcar pietrele; ne agităm toată viața, luptând cot la cot cu semenii noștri, ca și când am trăi în veci, deși știm că peste 20-30 de ani *trebuie* să murim ... Se vorbește de o conștiință a omului care, se spune, trebuie trezită la realitate. Ce realitate, când prima consatare pe care o face o conștiință *lucidă* este efemeritatea vieții și a tuturor eforturilor omenești, atât spirituale cât și materiale? Hotărât, viața noastră este identică cu a unor furnici, absolut identică. Și atunci te întrebi dacă nu cumva are dreptate greierele din fabulă, care cântă toată vara, în timp ce furnica muncește ca o roabă toată vara. Instinctul de conservare? Mare farsă a naturii!

www.ziuaconstanta.ro

Nepăsarea greierului, cântecul lui continuu care sfidează toate legile cosmice, mi se pare atitudinea cea mai *reală* și mai înțeleaptă. El e cel mai aproape de *adevăr*: viața e un vis, nu merită decât să cânți, mâine, poimâine vine moartea și te ia, fără să facă vreo deosebire între sfânt și ucigaș, între bogat și sărac, între cel mai bun și cel mai rău.

Am adoptat de la o vreme o atitudine de greiere. Dar un greiere care nu cântă, ci se resemnează și se mulțumește să admire cerul înstelat și firul de iarbă, și femeile care niciodată nu sunt ale mele. Trăiesc doar cu nădejdea că într-o zi voi întâlni o bucurie mare, care să răsplătească tot pustiul și neantul existenței. Singurul lucru ce m-ar putea afecta e o mare, o supraomenească bucurie, așa cum am trăit în câteva momente și cum sper să mai trăiesc. Numai atunci voi avea sentimentul că depășesc cu adevărat țarcul vieții și trăiesc – deși doar o clipă! – în eternitate. Restul sunt vanități, toate gloriile, toate onorurile, toate cuceririle din această lume.

30 august

Pasajul Imobiliara (azi „Victoriei") mi-a sugerat totdeauna ideea unui roman. E atâta omenire acolo, atât de pestriță, încât ar putea constitui materia unui roman „populist" foarte consistent. Astăzi însă am văzut acolo o scenă pe cât de pitorească pe atât de rară. Petrache Lupu cobora de la redacția „României", unde fusese dus de un reporter, și a fost asaltat de curioșii din pasaj și de fotografii ambulanți amatori de senzațional. Ciobanul sfânt era foarte încântat de această popularitate și zâmbea în fața obiectivelor cu vanitate, luând o „poză" nu tocmai sfântă. A ieșit în Calea Victoriei și a apucat-o în sus, spre Ateneu, salutând în dreapta și în stânga ca un prinț dezechilibrat sau ca un dezechilibrat ce se crede prinț. Lumea se ținea puhoi după el și toată Calea Victoriei se transformase într-un fluviu de oameni ce se îmbrânceau și se călcau unii pe alții ca să ajungă cât mai aproape și să-l vadă pe fabulosul personaj.

- Azi noapte am avut iarăși visul acela care mă frecventează regulat de vreun an încoace. Visez că umblu și că la un moment dat mi se înmoaie picioarele și abia le mai pot mișca. Ca să fac un pas trebuie să mă străduiesc din răsputeri, ca și cum tălpile mi s-ar fi lipit de pământ, iar picioarele ar fi fe ceară și s-ar topi încetul cu încetul. Senzația groaznică, penibilă, de mutilat, de chinuit. Care poate fi explicația acestui vis oribil ce mă vizitează des, așa cum mai înainte

www.ziuaconstanta.ro

visam că zbor ca o pasăre prin aer, pe deasupra caselor şi copacilor? E un vis ce trebuie urmărit.

- Aseară pe la ora 8, mă plimbam cu Anton şi cu Stolnicu pe Calea Victoriei, rătăciţi prin valul mulţimii ce-şi făcea obişnuita cură de înghesuială vesperală pe trotuar. La un moment dat o văd alături de noi pe L. Mi-a sărit inima din loc. Eram îndreptul magazinului „Brummel"[65]. Mergeam atât de aproape, încât s-ar fi zis că făceam parte din acelaşi grup. M-am apropiat de ea şi simplu, cu o simplitate extraordinară, dar cu o tulburare sufletească formidabilă, i-am şoptit: „Bună seara, L." Fără să răspundă a coborât de pe trotuar, a luat-o pe alăturea mulţimii şi s-a depărtat. Era într-o rochie de nuanţă gălbuie, la faţă arăta bine, frumoasă, dar puţin încruntată. Am lăsat-o să se ducă ... Probabil că avea vreo întâlnire ...

31 august

În legătură cu proasta mea dispoziţie de acum câteva zile – am trecut iarăşi printr-unul din acele abisuri ce apar din distanţă în distanţă în calea vieţii mele – iată un paragraf din *Corespondenţele* lui Flaubert: „Tu me parle de travail; oui, travailler, aimer l'art. De tous les mensonges, c'est encore le moins menteur. Tâche de l'aimer d'un amour exclusif, ardent, devoué. Cela ne te faillira pas. L'Idée seule est eternelle et nécessaire. Il n'y a plus de ces artistes comme autrefois, de ceux dont la vie et l'esprit étaient l'instrument aveugle de l'appetit du beau, organes de Dieu par lequels il se prouvait à lui même. Pour ceux-là le monde n'était pas; personne n'a rien su de leurs douleurs; chaque soir ils se couchaient tristes, et ils regardaient la vie humaine avec un regard etonné come nous contemplons des fourmilières".

Parcă în aceiaşi termeni gândeam şi eu acum câteva seri.

- E miezul nopţii. Nu se aud decât greierii în iarba din grădină şi uruitul tramvaielor ce vine de departe, din măruntaiele oraşului, până la fereastra mea, cu un zgomot vătuit. În curte e linişte, toată lumea s-a culcat. Unul câte unul, au intrat în case toţi locatarii. Fiecare, după o zi de muncă şi câteva ceasuri de distracţie, s-a întors în odaia lui. S-a învârtit puţin pe acolo, s-a pregătit de culcare, a stins lumina şi a intrat în aşternut. Ziua s-a încheiat pentru ei, bine sau rău, mâine vor începe altele, acum se odihnesc, se refac, îşi reînprospătează forţele în timpul celor câteva ore de somn.

www.ziuaconstanta.ro

Eu n-am terminat şi niciodată nu voi termina treaba mea, această sisifică încercare de a concretiza neantul. Pentru mine nu există deosebire între ziuă şi noapte, între lucru şi odihnă, fiindcă şi în somn eu mă gândesc *ce* trebuie să fac şi *cum* e mai bine să fac, pentru a scoate o frază sau o pagină de care să fiu mulţumit. Creierul meu e în veşnică activitate, ca un perpetuu mobile. Atunci când nu lucrez se afundă în disperare. Viaţa mea e străină de viaţa oamenilor, de suferinţele şi bucuriile lor. Eu trăiesc ca un prinţ, liber şi stăpân pe existenţa mea, chiar dacă sărăcia mă face uneori să sufăr din cauză că nu pot trimite nişte flori unei fete frumoase.

- Astăzi am fost la F. M-a invitat, a insistat, n-am fost în stare să refuz. Mi s-a părut extrem de frumoasă şi tot aşa de urâtă. Frumoasă, fiindcă era îmbujorată la faţă, cu obrajii ca două roze, avea privirile mai limpezi şi mai colorate, ca un cer pur, meridional, părul admirabil buclat, cu melcişori bine făcuţi şi era într-o rochie de mătase, albă cu floricele albstre. Era încântătoare, ca o făptură ieşită din spuma mării. Am stat de vorbă singuri, într-o cameră mobilată în „stil" (tatăl ei are un magazin de mobilă) şi frumuseţea ei mi-a dezlegat limba mai mult ca de obicei. Rochia avea un guleraş răsfrânt în jurul pieptului şi se încheia cu o copcă sub bărbie. Dar copca era desfăcută, lăsând să se vadă prin deschizătura de sub gât un piept alb ca omătul, danteluţa sutienului şi marginea sânilor ascunşi sub învelişul de mătase. Ştia că gulerul e desfăcut, dar anume îl lăsa aşa, ca să mă răscolească cu priveliştea aceasta de o senzualitate irezistibilă. Spre a-mi atrage şi mai mult atenţia, încerca să-şi apere pieptul din calea privirilor mele devoratoare, dar tocmai că-l expunea şi mai mult. Era fermecătoare, naivă şi adorabilă.

Dar mi s-a părut şi urâtă, în ciuda dichisului şi a cochetăriei. Urâtă, fiindcă are un profil cam comun cu bărbia puţin proeminentă, gura largă şi nasul enorm. Şi totul învăluit într-o feminitate cam flască, mult prea dulceagă. Nu este genul de frumuseţe care să mă ţină captiv prea multă vreme.

1 septembrie

„Războiul a izbucnit". Acest titlu, întins pe toată pagina, l-au adoptat toate ziarele de azi după-amiază. Vestea sună ca o certitudine înspăimântătoare. Ziua aceasta e frumoasă, parcă mai frumoasă decât celelalte, tocmai prin contrast cu telegramele sumbre, a fost încărcată

www.ziuaconstanta.ro

de fervoare, de spaimă, de nesiguranță, ca în preajma unui cataclism iminent. Pe stradă, prin redacții, prin cafenele, prin librării, se colportează din gură în gură ultimele știri din ce în ce mai grave și mai cutremurătoare. Ah, și ce splendidă zi, ca și cum cerul s-ar fi revărsat într-un ultim elan de generozitate peste fața pământului înainte ca acesta să intre într-o prelungă noapte. Căci, o dată cu războiul se începe o noapte prea lungă. Arta, cultura, civilizația, visul sunt izgonite acum din lume de zgomotul tunurilor și al avioanelor ce brăzdează cerul. Astă seară am fost la teatru („Tinerețe", o piesă sovietică jucată la Comedia). Cine știe câte seri de teatru voi mai apuca de aici încolo ... ? După spectacol, la 12 noaptea, străzile erau aproape pustii, orașul amorțit crea o impresie stranie. În atmosferă plutea spectrul războiului care s-a declanșat. Germanii au atacat Polonia, un atac fulgerător, cu o concentrare apocaliptică de arme, făcând prăpăd în drumul lor. Deși departe de noi, evenimentul a înghețat inimile oamenilor prin bruschețea și violența lui.

2 septembrie

După o noapte de neliniște, lumea s-a mai calmat, pare a se obișnui cu ideea. „Războiul a izbucnit", dar deocamdată, pentru noi, aici, el se desfășoară pe câmpul de hârtie al ziarelor. Citind ziarele, te cutremuri aflând ce se petrece în Polonia. La noi e încă bine ... Oricum, războiul a izbucnit și e greu de spus dacă va mai fi oprit vreodată, sau nu. De câtva timp se vorbește atât de mult de război, el a devenit o amenințare atât de reală, încât lumea s-a resemnat să-l accepte ca pe o fatalitate de neînlăturat, ajungând până la a crede că războiul e starea normală a istoriei, iar nu pacea. Să însemne oare această resemnare în fața primejdiei ultima treaptă a progresului uman? E posibil oare ca de aici în colo lumea să trăiască numai în război, iar pacea să fie doar un interludiu între două încăierări? Se va schimba oare într-atât lumea, încât omenirea să devină sclava tehnicii creată de spiritul omenesc? Mi se pare că întrezăresc în față adevărul, un adevăr groaznic, monstruos: lumea de mâine, o lume de pulbere și fier.

www.ziuaconstanta.ro

3 septembrie, duminica

Azi la ora 11 dimineaţă s-a anunţat la Radio că Franţa şi Anglia au declarat război Germaniei. Aşadar şi ultimele speranţe că se va evita catastrofa generală, s-a spulberat. Am aflat vestea în timp ce ne duceam spre Burcea, la masă, cu Ştefan. Ne-am oprit la tutungeria din piaţa Lahovary că cumpărăm câteva ţigări şi un „Candide". Proprietarul debitului, o femeie cam de 45 ani, cu accent străin(rusesc) şi o figură cu trăsături aristocratice, ne cunoaşte fiindcă ne oprim în fiecare zi pe la ea. Acum ne-a împărtăşit cu mare emoţie vestea auzită la radio. Am întrebat-o unde era dânsa în momentul când a izbucnit războiul trecut, în 1914. „La Petersburg", ne-a răspuns. La Petersburg! Niciodată nu mi s-a părut mai depărtat acest oraş: ca în altă planetă, în alt ev, pe altă lume. O femeie, în douăzeci şi cinci de ani ajunsese în Petersburg, unde trăia probabil într-un palat, să vândă ţigări într-un chioşc din Bucureşti. O distanţă imensă, o răsturnare formidabilă. Unde va fi peste douăzeci şi cinci de ani, sau şi mai puţin, această femeie, după războiul de azi? Unde vom fi noi, cu toţii, după războiul acesta?

- Ieri, venind spre casă, am văzut pe stradă o fată minunată. Era îmbrăcată într-o rochie albă, imaculată, avea pantofi cu talpa groasă de pâslă, cu cureluşe în jurul gleznei, ciorapi subţiri de mătase şi un păr blond superb ce-i cădea în valuri pe umeri. Tânără, desăvârşită, cu un mers de o suplete încântătoare, părea o zână desprinsă dintr-un basm .... Dar iată că în mână avea o cutie cazonă cu o mască de gaze. Ce lugubră mi s-a părut această apariţie: o fată atât de frumoasă, mergând pe stradă cu o mască de gaze în mână ... Era simbolul vremurilor noastre. Am avut dintr-o dată senzaţia că mă aflu în faţa unei catedrale căreia îi dau târcoale avioane inamice. Acesta e războiul: moartea şi frumuseţea puse alături, un tablou demn de imaginţia lui Dürer sau a lui Goya. Şi mi-am adus aminte de placarda de la intrarea în Catedrala din Chartres, care amintea vizitatorilor că ne aflăm în anul de graţie 1939 şi că toate, chiar această catedrală, sunt „à la merçi d'une bombe". Chiar şi nevinovata făptură atât de tânără şi graţioasă, pe care am văzut-o astăzi pe stradă, cu o mască de gaze în mână ...

www.ziuaconstanta.ro

Aceeași zi, noaptea

Astă seară, din plictiseală și curiozitate să aud ce se mai vorbește, am intrat la „Café de la Paix" (ce inactuală titulatură!). Relativ liniște în local, ca în orice duminică seara. La masa unde m-am așezat mai erau patru inși. Doi apărau cu înverșunare cultura și pledau pentru pace, doi erau „teutonici". Am discutat până după miezul nopții, și am plecat de acolo urmărit de constatarea că oamenii (chiar cei ce se cred deștepți) sunt mult mai proști decât îi credeam. E o superficialitate, un mimetism ideologic dezolant la toți tinerii aceștia, care nu se mulțumesc să imite numai ideile „idolilor" lor, dar și gesturile, și vocabularul și modulația cuvintelor (cazul Axente Sever Popovici). Și pe urmă un fel strâmt, individualist, în sensul de egoism și parvenitism, de a privi lumea, cultura, civilizația. Pentru ei nu înseamnă nimic dacă mâine Parisul nu va mai exista. Au citit câteva cărți și cu asta cred că au dreptul să lanseze judecăți absolute. Când i-am spus că aș izbucni în plâns dacă aș auzi că o aripă a Luvrului a fost dărâmată sau un turn de la Notre Dame distrus, a zâmbit ironic și m-a privit peste umăr. Ce diferență!

La „Wilson", restaurantul era arhiplin. Burghezi și familiști. Mâncau cu lăcomie, nepăsători, cu totul depărtați de fondul discuțiilor noastre aprinse de la „Café de la Paix" Fie ce o fi, ei să se hrănească! De bună seamă, dacă România ar rămâne neutră, cred că mulți ar înebuni discutând la cafenea pro și contra Germaniei, iar alții s-ar îmbolnăvi din pricina mâncărurilor pe care le înfulecă la restaurant. Iată concluzia mea de astă seară.

4 septembrie

Războiul ia o turnură gravă. Franța și Anglia s-au angajat cu trupe împotriva Germaniei. Belgia a mobilizat și regele Leopold a luat comanda armatei. Transatlanticul „Bremen" a fost confiscat de englezi, în urma torpilării pachebotului „Athena", la bordul căruia se aflau 1400 de persoane (salvate). România a chemat pentru mâine un număr nou de rezerviști și în noaptea aceasta Marele Stat Major va da încă un comunicat (nr. 6) așteptat cu multă neliniște, căci nu se știe ce surpriză va mai aduce.

Pentru mine însă, problema se pune altfel: voi reuși oare să rămân departe de această nebunie colectivă? Asta e chestiunea. Restul

www.ziuaconstanta.ro

e o nebunie goală, iar credința că războiul mi-ar îmbogăți experiența e o eroare, căci nu de experiența războiului am eu nevoie. Sunt într-un permanent război cu mine însumi și, în comparație cu acesta, toate celelalte războaie mi se par jucării, jucării pur și simplu. Ele îi înspăimântă și-i impresionează pe oamenii goi, sterili, pe burjuii îngrijorați de averea lor și nimic mai mult; pe mine mă neliniștește numai când mă gândesc că după război n-ar mai putea exista multe din minunile lumii de azi, din idealurile ei. Nu din lașitate detest războiul, ci dintr-o profundă convingere că e inutil și barbar. Dacă m-ar fi prins la 20 ani, l-aș fi primit altfel, ca pe o experiență nouă, transfoamatoare. Dar acum, la 28 de ani, când sunt mai plin de experiență decât toate academiile morale din lume și am cunoscut chinuri și lupte încununate de victorii sau de înfrângeri mai multe decât toți mareșalii de azi – ce-mi mai poate aduce războiul acesta cumplit? Vârsta mea cred că e cea mai dificilă poziție în fața războiului; nu am nimic de pierdut, nu am nimic de câștigat, războiul e pentru mine un fenomen străin de universul meu interior. Îl voi putea oare privi cu o indiferență totală? Îmi voi putea păstra integritatea spirituală și sufletească în fața lui?

6 septembrie, ora 12 ziua

M-am străduit toată dimineața să încep eseul despre Flaubert, dar n-am reușit. Am impresia că m-a contagiat Flaubert cu dificultatea lui de a scrie, și acum, dacă vreau să fac acest eseu (studiu) e numai ca să scap de Flaubert, să-l scot din mine. Căci, incontestabil, în mine e un „Flaubert" pe care trebuie să-l ucid (așa cum și el, Flaubert, l-a ucis în sine pe tânărul care fusese cândva). Pentru mine, eseul acesta e mai mult decât un simplu studiu ligerar, e o confesiune, e o autoflagelare. Dacă n-ar fi așa, l-aș scrie foarte ușor, căci am totul în cap, notele sunt pregătite, punctele principale fixate. Mă gândesc ce ușor scriu alții eseurile, ce străini sunt pe figura celui pe care-l prezintă, ce „obiectivi" rămân în fața subiectului pe care-l abordează. Poate că au dreptate – sunt *artiști* cu adevărat, căci nu pun nimic din ei în ceea ce scriu, sau poate că tocmai, nu sunt deloc artiști. Dar unde este limita dintre artist și histrion, ce preferă de fapt lumea cealaltă? Nu cumva e o eroare credința în menirea tragică a artistului, a creatorului? ... Sau poate eu nu pot să scriu fiindcă nu-mi pot stăpâni inima și nu-mi pot concentra creierul asupra unui singur subiect?

www.ziuaconstanta.ro

Viața mă ademenește cu toate tentaculele ei, și viața e o dușmancă a artei. Dincolo de fereastră se întinde un cer sublim, albastru, cu avioane și râsete zglobii de copii. În inima mea e un condamnat la moarte, care privește printre zăbrele această splendoare și strânge din dinți a disperare. De ce-l țin închis, de ce nu-i dau voie să alerge, să se îmbete de frumusețea existenței? Adevărata beție pe care o caută toți marii neliniștiți nu este nici în vin, nici în creație, nici în meditație, ci în *viață*. Să te îmbeți de sevele vieții până la uitarea de sine, până la epuizare – iată suprema fericire, amestecată cu suprema tristețe. Soarele, cerul, libertatea – iată marile vrăji și marile răni ale existenței noastre.

Aceeași dată, noaptea

Picături de eter:

- Oamenii sunt roade ale unui copac sălbatec, sublim în aparență, dar din care se hrănește cu un suc veninos. Fructele lui nu se coc niciodată, rămân mereu acre și amare, iar cele care se coc cad și putrezesc.

- Când două stele se întâlnesc se face noapte.

- Pentru anumite persoane și situații, un suflet nobil înseamnă o reputație proastă.

- Pentru anumiți indivizi, o „reputație (proastă)" face mai mult decât toate academiile din lume.

- Trupurile frumoase cad victima plăcerilor, care până la urmă fac din ele niște umbre urâte, slabe și neputincioase. Sufletele frumoase cad victima melancoliei, care până la urmă fac din ele niște abisuri de deznădejde și nepăsare.

- În fața unei femei care refuză o conversație, stăruința e o vulgaritate artistică.

- Pământul e acru la gust fiindcă prea mulți oameni triști au fost îngropați în el. Crematoriile sunt poate promisiunea unei vieți mai dulci.

- Hamlet, Faust, Don-Quichotte – trei nebuni. Don-Juan – o omenire.

- Nu mă întrebați ce este Iubirea, căci nu pot răspunde. Întrebați-mă ce este indiferența în fața iubirii: Paradisul animalelor.

- Spiritul e sclavul trupului; sau trupul e victima spiritului?

www.ziuaconstanta.ro

- Când a murit Dante? Când s-a reîntors în Infern!

- Viața e atât de îngăduitoare încât mușchii își fac de cap uneori.

- Bătrânețea un viciu, tinerețea e eroare, copilăria e amintire. Amintiri, erori, vicii ... Ce „frumoasă" e viața!

- Eu însumi: avocatul unui mariaj greșit: creionul și inima mea.

- Pe imensitatea cerului poți distinge mii de constelații într-o singură seară; zadarnic te vei strădui o viață întreagă să descifrezi în ochii femeii pe care o iubești un grăunte de sinceritate.

- Vinul, beția de gradul întâi; hașișul, beția de gradul doi; femeia, beția de gradul trei; viața, beția de orice grad; moartea, beția eternă.

- Sunt frate cu un fir de iarbă. Dar ce să fac cu un frate atât de mititel? Pe el îl rumegă Boul, pe mine mă rumegă Iubirea. Amândoi avem același destin.

- Fruntea mea – acest paradis prin care se plimbă prin umbrele înserării moartele cele mai scumpe ale inimii mele.

- Poezia e un cadou al Muzelor. Singura dată când principiul feminin se dovedește generos.

- Intestinul oamenilor e frumos, totuși: în viață, iubirea, somnul,după moarte, uitarea, în eterninate.

- Fericirea: o privighetoare cânta într-un crâng, și un om a aruncat cu o piatră fiindcă l-a trezit din somn.

- Poezia: nectar extras din zeamă de cucută.

- Cred în *eternitatea* clipelor de fericire efemeră, produse de dragoste, și sunt convins de zădărnicia lucrurilor care se fac pentru „eternitate".

Am scris aceste „aforisme" (?) în această noapte de 6 spre 7 septembrie. O noapte albă. Mi-au venit în vârful peniței spontan - și m-am gândit să le continui, făcând din ele o suită de „confidențe" către nimeni, și destinate totuși către cineva. Acest cineva e L. Am întâlnit-o azi după-amiază la Bibliotecă. M-am dus să vorbesc cu ea, în sala mare de sus, unde nu era nimeni. Stătea în fund, după colț. M-a primit cu un zâmbet suav și enigmatic – dar pe urmă m-a gratulat cu o serie de vorbe deșuchiate, vrând să fie ironică. Asta m-a întristat atât de mult în momentul acela, încât i-am spus: „Dacă ar fi altul în locul meu acum, s-ar sinucide". Ceea ce era purul adevăr. Cred că altul mai slab de fire s-ar fi dus și s-ar fi aruncat pe fereastră. Așa se produc sinuciderile din dragoste. A zâmbit și mai enigmatic – părea a spune: „Cine te crede?" – pe urmă s-a ridicat și a plecat, fără nici o vorbă,

www.ziuaconstanta.ro

fără nici o explicație, fără nici o promisiune. Am rămas nemișcat, în picioare, ca un copac fulgerat. Ca întotdeauna, prezența ei mă umple de viață, indiferent dacă această viață e fericire sau disperare.

8 septembrie

Iarăși „ședință" la Papu. La ordinea zilei, evenimentele din lume. Edi perorează la nesfârșit, confuz și patetic, Ștefan pledează pentru noblețea sufletească, Eugen Ionescu ricanează sardonic. Letiția și Rodica intră în vorbă ca muștele în lapte. Eu fac figură de dobitoc. (Mă gândesc mereu la L.). Eugen ne-a citit ultimele lui însemnări din „jurnal". Ce copilării! Ce absurdități! Dar nu asta mă irită.Absurdități și prostii scriu și eu în acest caiet.Pentru nimic în lume nu le-aș lăsa însă să cadă în mâna cuiva și cu atât mai puțin să le citesc eu însumi în fața altora. E. I. face asta cu dezinvoltură, ba chiar cu un fel de sadism, ca să ne „turtească".

- De fapt, noi încercăm să fugim din realitate, fiindcă aceasta e îngrozitoare. Polonia e zdrobită ca stat, ca țară, ca națiune și singura portiță de scăpare e România. Cei care au scăpat cu viață – armată și civili – dau buzna în țara noastră, fugind din calea dezastrului. Se zice că însuși colonelul Beck ar fi ajuns la București, împreună cu primii refugiați polonezi apăruți pe străzile Bucureștiului. Nu se știe nimic de soarta generalului Ridz-Smigly, în care polonezii vedeau un fel de Napoleon (am scris și eu despre el în „Vremea" acum vreo doi ani), dar fapt este că armata poloneză și toată Polonia e la pământ. În câteva zile a fost distrusă o țară cu 30 milioane de oameni. Ce apocalips!

10 septembrie, Viișoara

La ora 11 am coborât din tren, la Cobadin, Ștefănică mă aștepta pe peron, cu Aneta. Căruța era trasă în spatele grădinii și hățurile erau prinse de gard, ca să nu fugă caii. Câțiva soldați dădeau gării un aer de zonă militară, iar platoul de lângă calea ferată era plin de camioane acoperite cu coviltituri cachi. În Cobadin e sediul comandamentului Corpului II de armată, nu sunt soldați prea mulți, dar șoseaua principală ce trece prin sat e interzisă circulației. Cred că e o greșeală să se instaleze un comandament militar tocmai într-o localitate compusă numai din nemți, care, oricât de docili ar fi ei, nu uită că sunt nemți și că trebuie să găzduiască în casele lor (confortabile, e drept!) o

www.ziuaconstanta.ro

armată românească. Ziua e admirabilă, o zi de septembrie splendidă, duminică. Pe drum ne-au ajuns din urmă camioanele militare, care răscoleau în așa măsură praful încât a trebuit să intrăm într-o uliță laterală și să așteptăm până au trecut toate. Erau camioane mici, cu câte șase roți, cu motoare fără zgomot, acoperite cu foi de pânză cachi, prin care se deschideau câte patru găuri, pentru aerisire. Prin unele se zăreau capete de soldați – goale sau cu capele – ieșite în afară să privească din curiozitate satul. Când vedeau câte un tătar cu fes roșu, strigau: „Mă, cine ți-a spart capu'?" La care Ștefănică explica „Aceștia sunt de-ăia care n-au mai văzut turci. Vin prima dată în Dobrogea". Fiindcă prin sat n-aveam voie să trecem, am ocolit Cobadinul, pe drumul colbuit, până am ieșit la șosea, spre Viișoara.

11-12 septembrie

La Viișoara, dorm, mănânc, ascult radio. Am făcut o cură strașnică de struguri (pe care i-am culeș chiar eu din vie) și de muzică (variată). Serile sunt minunate, cerul sublim, înstelat ca în nopțile de vară, iar dinspre Constanța fâșii de lumină brăzdează întunericul, sfredelit de reflectoare. Parcă ar fi un spectacol cu focuri de artificii. Ziua trec câte trei, patru aeroplane pe deasupra satului și dinspre Caraomer se aud bubuituri de tun, de la manevre. Lumea pare liniștită, căci toată panica pe care mă așteptam s-o găsesc aici se rezuma la discuții și comentarii (românul e același la Café de la Paix, ca și în cel mai depărtat cătun!) cu privire la „german" și la „plonez". Firește, oamenii deștepți nu lipsesc, dar cei limbuți umplu satul. În general e cald.

Astăzi am stat de vorbă cu moș Ion Voicu, acum ciobanul nostru. M-a întrebat ce e pe la București, apoi mi-a povestit cum a fost în război. El a făcut la pionieri și mi-a spus cum lucrau la tranșee, la poduri, fără grijă, căci pe ei îi apărau cei de pe front ... Când se încinsese însă mai bine la vorbă, și-a adus aminte că trebuie să bage oile la strungă, fiind ceasul mulsului. A plecat să-și vadă de treabă bombănind și înjurând de mama focului rozboiul. Totuși, bătrânii par a se teme mai puțin de război decât cei „mobilizabili" În orice caz, ei sunt decișI să nu se mai dezlipească de casele și gospodăriile lor, din frică, poate, de a nu muri „pe drumuri".

www.ziuaconstanta.ro

16 septembrie

Am fugit de la țară dintr-un sentiment de rușine față de mine însumi. Ce căutam eu acolo, când toată lumea e îngrijorată, se agită să-și aranjeze existența într-un fel sau altul spre a face față vremurilor grele ce ne așteaptă? M-am dus la Constanța crezând că acolo voi putea rămâne mai multe zile: oraș, lume, prieteni, marea ... Acolo însă m-am simțit mai rău ca la Viișoara, căpătând conștiința zădărniciei mele, și am plecat. Eram nerăbdător să ajung aici, în camera mea, unde chiar dacă nu fac nimic, sunt în elementul meu. Cum ies dintre pereții odăii mele tapetată cu visuri și iluzii, sunt un om pierdut, înghițit de hidra „contemporaneității".

În dimineața asta am revăzut câteva pagini din roman, în urma lecturii pe care am făcut-o aseară, în tren, a unui roman de Kessel (autor care scrie frumos, cu nerv, dar n-are vână de creator). Ei bine, romanul meu (ciudat!) mi se pare acum demn de a fi luat în serios. Prelucrat, aș putea scoate două cărți din el, despărțind cele două acțiuni și dezvoltându-le în mod independent una de alta. Penelopa e un personaj bine conturat, și ar fi păcat să se piardă. În partea cealaltă e un personaj în Doctor, care de asemeni, cizelat, dezvoltat, ar deveni o „figură". Am o poftă teribilă de lucru și vreau să profit.

17 septembrie

Toată ziua – e duminică – am stat în casă, la masa de scris. Ce greu merge însă, abia am umplut până acum (6 după-amiaza) două pagini. Merge greu fiindcă mă terorizează conștiința despre ineficacitatea actului acesta: de a scrie. Ca să scrii, trebuie să fii înzestrat cu o mare inconștiență, sau cu o mare forță creatoare. Îmi lipsesc amândouă. Îmi lipsește mai ales puterea de a înăbuși întrebarea: pentru ce scriu? la ce servește literatura? Dacă aș putea înlătura această întrebare, frazele ar curge din mine șuvoi.Sunt însă născut cu o vocație a integrării, a neliniștii, a tristeții. Această vocație e atât de insistentă, că înseși ființele cu care vin în contact, pe care le iubesc mai mult, nu pot fi decât triste. De exemplu, niciodată nu m-am îndrăgostit de o femeie fericită, totdeauna am simțit o atracție puternică pentru femeile nefericite.

Ieri după-amiază a venit la mine L. Nu mai fusese în camera aceasta de astă primăvară, iar ultima dată când ne-am văzut, ne

www.ziuaconstanta.ro

despărțisem în termeni „reci". Dar ce repede se uită totul. Ieri m-am pomenit cu ea aici. Îndrăzneț și splendid gest din partea sa. Am lipsit o săptămână de la Bibliotecă și zicea că mi-a simțit lipsa, nu știa ce-i cu mine, și a venit să mă vadă. De fapt, totdeauna inițiativa a fost din partea ei, eu n-am făcut decât s-o *primesc*, lăsând la o parte orice „neînțelegeri", care nu sunt decât capricii. Mi-a mărturisit că e tristă, că avea poftă să plângă în tramvai și că a venit la mine cu speranța că se va simți mai bine. Nu știu dacă a plecat mai ușurată. Și-a greșit omul, căci eu nu sunt capabil să spulber tristețea unei femei. Dealtfel, din moment ce nu pot spulbera tristețea mea, cum aș putea s-o fac pentru altcineva? Totuși, faptul că a venit e suficient pentru a mă încredința că însemn ceva pentru această nefericită fată, căreia i-am dat liniștea vieții mele, fără să-i pot face nici o bucurie – ei, care se mulțumește cu atât de puțin – fiindcă situația noastră, legătura noastră a fost totdeauna tulbure, supusă jocului capriciilor și ambițiilor noastre. Am vorbit mult. Știa că am fost la Paris (de unde aflase?, eu n-am avut când să-i spun) și mi-a reproșat cu o voce plină de un regret sincer: „Mie nu mi-ai scris nimic". Într-adevăr nu i-am scris, dar a cui e vina? O, cu câtă plăcere i-aș fi scris, în fiecare zi i-aș fi trimis câte o carte poștală de la Paris, dar tocmai atunci ea „îmi întorsese spatele". Mi-a cerut să-i povestesc acum ceea ce aș fi putut să-i scriu atunci. Mă asculta cu atenție și era vădit că se simțea bine în camera mea.

Am putea fi fericiți și, vai, suntem doi oameni nefericiți. Ceea ce cred că stă la baza nefericirii noastre este faptul că amândoi cunoaștem prea bine suferința și ne înțelegem unul pe altul. Ne înțelegem prea bine tristețile. Pe această cale nu putem ajunge nicăieri, fiindcă am ajuns deja la capăt.

21 septembrie

Echinoxul de toamnă. La București, acest moment cosmic s-a soldat cu un eveniment zguduitor: Armand Călinescu, primul ministru, a fost asasinat în plină zi, la ora 2 p.m., pe când se îndrepta spre casă. A fost surprins în drumul spre Cotroceni, pe strada Știrbei Vodă, între Plevnei și cheiul gârlei, unde spațiul e viran, de un grup de șase membri ai fostei Gărzi de Fier. După ce l-au împușcat în automobil, trăgând în el 23 de gloanțe, asasinii, la câteva clipe, s-au introdus prin violență în studioul Societății de Radio, pătrunzând până în fața microfonului. Acesta se afla în funcțiune în studioul de muzică,

www.ziuaconstanta.ro

unde orchestra executa un marş imperial de Strauss. Asasinii au dat buzna înăuntru, s-au apropiat de microfon şi au strigat: „Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, a fost *executat* de o echipă de legionari". N-au apucat să spună mai mult, fiindcă emisiunea s-a întrerupt brusc. Dar atât a fost deajuns pentru ca întreg oraşul şi întreaga ţară să fie cutremurată de această ştire. Toată lumea auzise, dar numeni nu putea să creadă că adevărul e deplin. După douăzeci de minute, emisiunea a fost reluată, explicându-se că din cauza unui „incident regretabil" ea a fost întreruptă. Nimic altceva. Abia peste trei ceasuri faptul a fost confirmat oficial şi edițiile speciale au inundat străzile. În aceste trei ceasuri Bucureştiul a trăit momente îngrozitoare, aşteptând cu sufletul la gură să audă ce s-a întâmplat. De fapt, toată lumea auzise la radio – sau cei ce nu auziseră la radio, de la cei ce auziseră – cumplita veste, însă nimeni nu îndrăznea să creadă că este adevărat. Oamenii umblau ca năuci pe stradă, se întâlneau unii cu alții, se priveau întrebători, dar numai după ce unul deschidea gura: „E adevărat?" celălalt adăuga: „Ai auzit, e adevărat!? Extraordinar!" şi astfel se începeau discuțiile. Toată lumea a rămas stupefiată şi o tăcere tragică cred că a cuprins întreaga ţară până când s-a anunţat oficial.

Seara, pe la şase, a apărut pe cer, spre răsărit-miazăzi, un nor alb ca zahărul, străpuns din secundă în secundă de ciudate iluminări electrice, inexplicabile. Se părea că e un foc de artificii regizat de o mână aflată pe altă planetă. Deasupra, cerul era senin în jurul acelui nor straniu, iar luna cu jumătatea ei galbenă, privea Pământul cu un ochi palid, stupefiat şi el de ceea ce se petrecea aici. A fost un fenomen ceresc cu totul neobişnuit, ca şi cum cineva din Cosmos ar fi dat un avertisment lugubru oamenilor de pe Terra, care au întrecut măsura.

Spre seară a venit L. la Bibliotecă şi m-a luat s-o conduc acasă. Era tristă şi părea înspăimântată. Mi-a vorbit de necazurile ei, o mamă singură în provincie (la Odobeşti, podgoreancă), fratele concentrat, ea nemulţumită cu slujba pe care o are etc. Am stat câtva timp la restaurantul din piaţa Rosetti, apoi am condus-o până acasă, în apropiere de parcul Carol. Eram nerăbdător să rămân singur, să vin în oraş. Se făcuse miezul nopții. Oraşul părea că s-a oprit din trepidarea lui, ca o maşină căreia i-ar fi pleznit o ţeavă principală. Oamenii păreau buimăciți, derutați, trotuarele erau pline de ziare (edițiile speciale) citite şi aruncate pe jos, parcurile erau pustii, la ferestre se

www.ziuaconstanta.ro

auzeau aparatele de radio lăsate deschise. Acasă m-au întâmpinat insomniile. 21 septembrie 1939. Echinoxul de toamnă! ...

23 septembrie

Ieri au fost executați și expuși exact pe locul unde au săvârșit crima, cei șase asasini ai lui Armand Călinescu. Ei fuseseră prinși chiar la Radio, unde se duseseră să anunțe fapta lor. N-au mai izbutit să iasă de acolo, au căzut în mâna poliției și acum zac pe câmpul dinspre Cotroceni. E un spectacol terifiant, pe care lumea se duce să-l vadă fie din curiozitate, fie în semn de dezaprobare.Se zice că s-a pornit o întreagă vânătoare de legionari, spre a fi exterminați toți. Un măcel groaznic în întreaga țară. Pornisem spre terenul din Plevnei să văd și eu cadavrele, dar pe drum m-am întâlnit cu Macovescu, el venea din direcția aceea, nu mi-a spus dacă fusese acolo, însă zicea că e „îngrozitor tot ce se întâmplă", și am început să comentăm evenimentele internaționale. De când au fost suprimate ziarele din Sărindar, - el e „șomer", dar se descurcă. Întâlnirea cu el – nu-l mai văzusem demult – m-a făcut să renunț la drumul spre Plevnei, revenind în oraș, mergând pe lângă ziduri și discutând în șoaptă, ca și cum ne-am fi temut să nu ne audă cineva. Așa vorbesc dealtfel toți oamenii între ei, fie chiar prieteni, după cele ce s-au întâmplat și mai ales înainte de cele ce se zice că au să se mai întâmple.

24 septembrie

Toată dimineața văzduhul a vuit de zgomotul avioanelor ce brăzdau cerul Capitalei. A fost dus la groapă – cu funeraliile naționale – Armand Călinescu și au fost scoase și câteva avioane să participe la ceremonie. Nu se putea sta în casă din pricina zgomotului, astfel că spre prânz am ieșit și m-am dus la masă, la Burcea. Acolo mă așteptau Ștefan și proaspăta noastră cunoștință Corina. Aceasta este o tânără arhitectă, care ia masa la Burcea, iar de când am făcut „cunoștință" mănâncă împreună cu noi. Întârziasem. Am înfulecat repede ce mi-a pus Imre pe masă și am plecat toți trei spre Parcul Național (Herăstrău), să petrecem frumoasa după-amiază pe acolo. Am venit apoi în oraș, am intrat la cinema Scala unde rula un film rusesc cu

www.ziuaconstanta.ro

personaje evreieşti, „Emigranţii“ (fata ne-a propus să vedem acest film), apoi am condus-o acasă, pe bulevardul Carol, unde locuieşte singură într-o garsonieră. Dar nu ne-a invitat la ea. Cred că îl simpatizează pe Ştefan, însă el rămâne rece, mai ales că e evreică, deşi e foarte frumoasă şi foarte inteligentă.

Seara, la Papu, am discutat despre valorile culturii vechi româneşti, necunoscută sau prea puţin cunoscută, îngropată în ceasloave, în biserici, în fresce etc. Ne-am gândit că ar trebui scoasă la iveală toată acea spiritualitate răspândită prin toate cotloanele ţării, studiată, analizată, valorificată, pentru a stabili autentica matcă a culturii noastre moderne. Câteva studii şi exegeze, nu numai istorice, cum s-au făcut până acum, asupra *substanţei* spiritualităţii româneşti vechi ar schimba foarte multe optici. O revistă în acest sens ar fi bine venită. Un grup de tineri care au trecut prin cultura modernă şi s-au format la izvorul artei şi literaturii occidentale, care au acum un spirit de discernere, o luciditate şi o dorinţă de *regăsire* a lor înşişi, ar putea îndeplini acest program de redeşteptare şi *renaştere* a vechilor noastre comori spirituale, pentru fundamentarea unei adevărate culturi româneşti moderne. Nu ştiu ce se va alege din discuţiile şi proiectele noastre, dar timpurile sunt foarte potrivnice pentru aşa ceva. Poate alte generaţii, mai târziu, să facă ceea ce noi abia visăm.

27 septembrie

În sfârşit, am terminat astăzi studiul despre Flaubert, în lumina *Corespondenţei* lui. Patruzeci de pagini, care m-au ţinut pe loc aproape două luni de zile. Hotărât, am lucrat încet, după metoda flaubertiană, dar am ajuns la capăt. Sunt mulţumit. Când scriu - şi în ultimele zile am scris cu asiduitate în cursul dimineţii – mă liniştesc, uit totul, devin aproape fericit.

28 septembrie

Ştefan este sau a fost supărat pe mine. Ne-am ciondănit din cauza unei fete, reproşându-ne unul altuia că n-am ştiut să ne purtăm cu ea şi am comis câteva gafe. Am impresia că Ştefan n-a rămas de gheaţă la atenţiile Corinei, i-ar place o „aventură“ şi vrea să devenim „serioşi“, ca să n-o indispunem pe fată cu glumele noastre.

www.ziuaconstanta.ro

Astăzi fata a venit la masă tristă, aproape plângând. Se găsea într-un complex de împrejurări ce-o făcea să ia viața cam în tragic. Evenimentele din lumea largă și cele din țara noastră o îngrijorează cumplit, se teme de viitor. Noi nu putem decât s-o încurajăm, s-o îndemnăm să fie optimistă, însă e greu să-i redăm liniștea sufletească. Ne-a invitat după masă la ea, ne-a tratat cu câte o cafea, noi eram foarte măguliți de această atenție, dar ea făcea totul cu scopul de a nu ne pierde ca prieteni.

29 septembrie

Aflu că preotul Ioan Chivu de la Viișoara a fost ucis de jandarmi. A fost luat de acasă într-o dimineață, sub pretextul că trebuie condus la Constanța (pe jos), însă pe șosea, la jumătatea distanței dinspre Cobadin și Ciocârlia, a fost împușcat și lăsat pe marginea drumului. Oribil! În toată țara se duce o vânătoare sălbatecă împotriva legionarilor. Guvernul generalului Argeșeanu, urmărește, arestează și execută pe orice legionar cât de cât notoriu. Cad victime foarte mulți oameni de ispravă. Mai ales la sate, sunt luați din casa lor și răpuși fără milă. Aud că cei din închisori și lagăre au fost executați în masă. Cei de la oraș, scapă mai ușor, căci se ascund, sunt mai greu de găsit. Într-o seară, la Café de la Paix, stăteam la masă, într-o boxă, vreo 5-6 inși. Printre noi, erau și doi legionari. Ei se așezaseră cu fața spre ușa de la intrare și erau foarte atenți într-acolo fără ca noi, ceilalți, să ne dăm seama. Deodată, vedem că se ridică brusc amândoi și o șterg pe ușa din dos a cafenelei, care dă într-un gang și de acolo în curte sau în stradă. Văzuseră că au intrat în local doi agenți ai poliției, în civil, îi recunoscuseră și au fugit să nu fie prinși. Abia după aceea ne-am dat seama și noi ce se întâmpla și am rămas câteva clipe amuțiți. Cei doi agenți au străbătut localul, până la fund, inspectând din ochi fiecare masă, apoi au ieșit pe unde veniseră. Fusese o razie camuflată. În ce tensiune trebuie să trăiască cei urmăriți!

1 octombrie

Azi dimineață, pe când nici nu mă sculasem încă, Traian mi-a adus la pat un plic mare, galben, cu un scris artistic și adresa foarte exactă. L-am desfăcut curios și am găsit în el un desen în acuarelă, reprezentând o imagine romantică: o fată cu ochi albaștri, cu părul

www.ziuaconstanta.ro

lung, blond, într-o hlamidă roșie, ținând în palme un păunaș frumos. „Ploconul“ acesta mi-a făcut o mare bucurie.

Am desprins dintr-un album cu reproduceri după capodoperele de la Luvru – cumpărat acolo, astă vară – cartonul înfățișând pe Infanta Margareta deVelasquez, și am scris pe dosul reproducerii:

„A fost odată un prinț. Și el locuia în inima sa ca într-un casel fermecat, de visuri singuratice și de tristeți pe care nimeni nu bănuia, fiindcă acel castel stălucea mai tare ca soarele, era mai frumos ca cerul împodobit cu stele și părea mai vesel ca un alai de nuntași. Într-una din camerele acestui castel fermecat, în cea mai ascunsă și mai depărtată de lume odaie a sa, prințul închisese o imagine pe care o vizita din când în când și rămânea ceasuri întregi în fața ei, vrăjit de frumusețea acelui chip. Era chipul iubitei sale.

Într-o dimineață, prințul zări la picioarele prințesei un păunaș svelt care ciugulea grăunțele de mărgăritar ce împodobeau rochia de culoarea rubinului a cărei trenă se răsfira peste covoare. Apoi, din grăunțele ciugulite cu gesturi de mare eleganță, păunașul descrise pe marginea rochiei următoarele cuvinte formate din boabe de mărgăritar: *Mieux vaut tard que jamais!*

Prințul visător fu fascinat de bucurie și de vrajă, căci descifra în aceste cuvinte un mesaj depărtat ce răspundea unei vechi chemări a inimii sale. Atunci, el îngenunchie la picioarele scumpei imagini, sărută rochia cu podoabe de mărgăritar și grăi:

Merçi, merçi bien, merçi encore!

Je suis à la merçi de votre noble coeur.

Prințesa se retrase apoi din nou, împreună cu zveltul păunaș. Și prințul, închis în inima sa ca în cel mai frumos castel a rămas în așteptarea ei. Și prințesa se numea *Greta.*“

Toate acestea sunt în legătură cu un episod, învechit deja, pe care-l credeam definitiv încheiat. Pe la sfârșitul lui Mai, cunoscusem o foarte simpatică „artistă mică“ și-i scrisesem câteva rânduri, cam directe și îndrăznețe, cerându-i un răspuns la o întrebare căreia ea nu-mi putea răspunde imediat. Răspunsul n-a venit atunci, episodul intrase în noaptea uitării. Și în dimineața asta, un desen de la Greta.

Știa că-mi plac desenele ei, îmi mai dăduse unul, iar acum îmi trimitea pe al doilea. Ce grațios gest din partea ei! Câtă bucurie mi-a făcut!

Dar în dosul acestui gest atât de grațios, descifrez o dramă a zilelor noastre. Greta – ca și Corina – e terorizată de sensul celor ce se

www.ziuaconstanta.ro

întâmplă azi în lume şi caută un adăpost. Nu văd altă explicaţie a gestului ei. Orice fată evreică încearcă să-şi facă un prieten, la care să se refugieze în urgia acestor timpuri. Eu vedeam în ea un prilej de joc, un joc gratuit, ea ar vrea să transforme acest joc într-o chestiune gravă. Nu sunt dispus pentru aşa ceva, nu fiindcă ea este evreică (nu fac discriminări în acest domeniu), ci fiindcă nu intră în concepţia mea căsătoria. Sunt celibatar prin structură şi vreau să rămân. Regret, dar asta este.

5 octombrie

Azi am întocmit următorul *Testament*, dat fiind că mâine plec cu avionul la Cluj.

„Dacă se va întâmpla vreun *accident* cu avionul ce mă duce la Cluj, las cu limbă de nobil şi cumsecade calic, următoarele ultime dorinţe:

Nimeni să nu se intereseze de ciolanele mele: unde vor cădea, vor fi bine primite de păduri şi singurătăţi şi le vor spăla apele râurilor de munte mai bine decât lacrimile celor ce se vor înduioşa de soarta mea.

Prietenii meu cei mai buni Ion B. şi Ştefan T. (în ordine alfabetică), vor încasa despăgubirile de la L.A.R.E.S. şi vor dispune astfel de sumă: o sută de mii pentru nepoata mea Antoaneta, bani ce i se vor da când va deveni majoră; o sută de mii pentru prietena mea L. D., bani ce i se vor înmâna numaidecât, cincizeci de mii fratelui meu Ilie, i se vor da imediat. Restul îl vor păstra şi-l vor folosi precum urmează: vor tipări romanul «Dezaxaţii» (sau «Corabia Destinului», sau «În umbra Paradisului») aşa cum se află în mapa din sertar şi vor scoate o revistă literară, într-un singur număr, tipărită în condiţiuni optime, intitulată *Dura lex*, cu obligaţia de a plăti toţi colaboratorii, spre a cunoaşte alţii bucuriile pe care eu nu le-am prea cunoscut în relaţiile cu revistele literare.

Ion să ia covorul, iar Ştefan faţa de masă. Cărţile le vor împărţi între ei. Şi să fie siguri că i-am iubit ca pe nişte fraţi".

P.S. – E vorba de un covoraş de perete şi de o faţă de masă, cumpărate astă vară la Paris, în place Pigalle, de la un vânzător ambulant, care mi le-a dat aproape gratis (reducând preţul de la 200 franci, la 25 franci) şi pe care le-am luat numai fiindcă el ţinea atât de mult să mi le vândă. Sunt însă amintiri frumoase din călătoria mea în

www.ziuaconstanta.ro

Franța. Acum, covorul e întins pe perete în camera mea, iar fața de masă – o împletitură de mătase, cu un colorit variat pe fond galben – e în șifonier. Covorul, - un fel de Goblin de mașină – reprezintă, înculori foarte vii, o scenă de vânătoare, cu prinți având în mijlocul lor o prințesă călare pe un cal frumos împodobit, cu un șoim în mâna dreaptă, cu „gonaci" ce aleargă prin pădure și cu ogari ce adulmecă vânatul.

7 octombrie

Ieri după masă am plecat cu avionul la Cluj. Inginerul Cociașu de la LARES, mi-a oferit încă un bilet dus-întors, după neuitatul „botez al cerului" pe care l-am făcut anul trecut la Cernăuți. De data asta călătoria n-a fost la fel de frumoasă ca cea dintâi. Ploua, am zburat prin nori, în avion nu mai eram eu singur. La ora 5 p.m. am aterizat la Cluj. Vedeam pentru prima dată acest oraș, nu-l cunoșteam, nu știam încotro s-o apuc. Autobuzul de la aeroport m-a lăsat în piața Libertății, la agenție, urmând ca a doua zi dimineața la ora 7 să fiu tot acolo, pentru întoarcerea la București. Ploua. Norocul meu a fost că pe stradă m-am întâlnit cu Ovid Goia, fost coleg de liceu, acum medic în Cluj. M-a condus el pe câteva străzi de prin apropiere, mi-a arătat câteva monumente, apoi am intrat într-un restaurant. Ploua mereu, interminabil. Am stat la local până s-a închis. Pe la ora două noaptea, Ovid m-a dus într-o stradă întunecoasă, foarte romantică, pe strada Andre Ady, m-a introdus într-o casă și m-a prezentat unei femei. Aici voi rămâne până dimineața. A fost o noapte plăcută, poetică, odaia era caldă, patul moale, femeia extrem de drăguță. Pentru un călător căzut din cer, ca mine, nici nu se putea ceva mai potrivit. Ovid a plecat, spunându-mi doar atât: „Îți doresc petrecere frumoasă, de rest mă îngrijesc eu". Când m-am trezit dimineața – de fapt, nu pot spune că am dormit toată noaptea! – ploaia continua, strada pustie cu nume de poet mi se părea și mai romantică, și aveam senzația că mă aflu într-un ev depărtat, ca într-o legendă cu cavaleri rătăcitori care găsesc în orice localitate câte un astfel de refugiu ... La ora opt am pornit cu avionul înapoi, la București. N-a fost decât un zbor pe deasupra norilor și o noapte originală și voluptoasă, petrecută într-un oraș necunoscut. Dar ce bine mă simt acum!

www.ziuaconstanta.ro

11 octombrie

De vreo zece zile plouă încontinuu, e frig, am făcut focul în sobă. Azi noapte însă parcă s-a întrecut cu gluma. De la nouă de aseară şi până acum – e ora zece – toarnă cu găleata. N-am pomenit o toamnă mai timpurie şi mai haină. Pantofii mei au găuri în tălpi, iar buzunarele au găuri în fund, prin care fluieră vântul.

15 octombrie

Zilele acestea am scris o „viaţă romanţată" a lui Camoëns, „erou luzitan şi prinţ al Poeziei". E necunoscut la noi – cred că nimeni n-a mai scris despre el – iar viaţa lui este cu totul neştiută de cei ce, în treacăt măcar, au auzit de numele său. Articolul meu are cam două pagini de gazetă. Am fost cu el la „Universul literar", dar Victoraş Popescu, şi-a aruncat doar ochii peste manuscris, mi-a spus că e prea mare, că să-l duc la alte reviste etc. etc. Imediat am înţeles că mai sunt şi alte motive. Sunt indezirabil la „Universul literar", findcă sunt un colabortor al „României literare", unde el este cu regularitate atacat în termeni violenţi. Am luat manuscrisul şi i-am spus: „Da, voi încerca în altă parte, poate chiar la *România literară.* Bonjur!".

16 octombrie

Am văzut la teatrul Sărindar piesa „Calul năzdrăvan" de italianul Gerardo Girardini, cu Iancovescu. Un subiect simplu, dar tratat cu multă îndemânare şi nerv. Caractere bine conturate, situaţii psihologice interesante, dialog viu şi excitant. Cred că între o piesă de teatru şi un roman nu se poate pune problema care anume se scrie cu mai multă uşurinţă. Totul depinde de dispoziţia autorului şi de o tehnică de lucru. În teatru e nevoie să-ţi precizezi subiectul de la început, apoi treaba merge după schemă; în roman acţiunea poate fi dezvoltată, multiplicată pe parcurs, după inspiraţia scriitorului. Iarăşi mă bate gândul să scriu o piesă de teatru, să încerc şi acest gen. Bineînţeles, o piesă care să fie neapărat jucată, fiindcă o piesă nejucată e timp pierdut pentru cel ce a scris-o. Un roman nepublicat mai merge, îl citeşti altora, publici fragmente etc., pe când o piesă e moartă dacă n-a văzut luminile rampei.

www.ziuaconstanta.ro

În momentul de față sunt mai liniștit, am chef de lucru. E adevărat, Biblioteca îmi ia un timp prețios, mă „rupe" de la masa de scris, mă depărtează de ideile mele, dar ea îmi dăunează mai puțin decât lenea. Dacă mi-aș învinge lenea ... Când lucrez simt că trăiesc, când lenevesc, „mor". Și eu mor de cele mai multe ori, în cele mai multe zile.

17 octombrie

O zi splendidă, așa cum sunt veritabilele zile de toamnă la București. Calea Victoriei – pe care aseară o văzusem în haină de paradă, cu retragere de torțe, fiind aniversarea regelui – era tixită de lume ieșită să se plimbe prin soare, după vreo două săptămâni de ploaie. Bineînțeles, nu lipseam de la acest festin cosmic, cu azurul limpede și cald.

Am intrat pentru o scurtă vizită în localul Teatrului Național. Am fost la biblioteca Teatrului, unde m-a luat Aurel Călinescu, care lucrează acolo. O bibliotecă înghesuită într-o încăpere afumată, cu cărți și tot felul de hârțoage în dezordine, ca o arhivă pe picior de mutare. Pe lângă aceasta, Biblioteca noastră, a Municipiului, e o instituție elegantă unde îți face plăcere să stai. Cu această ocazie, am vizitat interioarele Teatrului: scena, culisele, depozitele de recuzite, coridoarele strâmte, cabinele artiștilor, sistemul de lucru al electricienilor și al celorlalți colaboratori tehnici care contribuie la montarea unui spectacol. O lume sumbră, subterană, ce crează spectacole feerice spre desfătarea mulțimilor. În fond, o activitate de meșteșugari, la fel ca oricare alta. Nu-mi închipuiam însă că între zidurile Teatrului Național, pe lângă care trecem în fiecare zi cu indiferență, trăiește atâta omenire, se află atâtea mecanisme, ca într-o mare uzină. O uzină de iluzii!

La ieșire, ne-am întâlnit cu Crevedia și Septimiu Bucur. Fiecare venea de la câte-o redacție: unul de la „Porunca vremii" celălalt de la „România". Discuții despre afaceri, despre învârteli, despre oamenii zilei, bineînțeles despre literatură și mai puțin despre evenimentele politice internaționale. Principala preocupare a oamenilor este să profite cât mai mult din această industrie culturală (literatură, gazetărie, teatru etc.) în plină activitate. În plină activitate nu în sensul că ar produce noi creații, ci produce mari venituri pentru unii. În timp ce alții împușcă francul!

www.ziuaconstanta.ro

18 octombrie

Bucureștiul e plin de polonezi și poloneze în refugiu. Urgia războiului a izgonit oamenii din casele lor și i-a împrăștiat în lume. Sunt pribegi, dar par fericiți că au scăpat cu viață. Mulți, foarte mulți concetățeni ai lor n-au supraviețuit, dar cei care au rămas acolo trăiesc momente infernale. Conform alianțelor vechi, România a primit și acordă ospitalitate unui mare număr de polonezi, însă prezența acestora aici aduce un fel de tristețe și jale. Mai ales, când te gândești că ocuparea și înfrângerea Poloniei înseamnă victoria și extinderea nazismului, care se apropie și de noi. Populația evreiască în special e îngrozită de această perspectivă.

19 octombrie

Astă seară a venit la Bibliotecă L. Părea cam tulburată și căuta să fie amabilă. Era bine îmbrăcată, foarte frumoasă (coafură proaspătă, unghiile vopsite recent), odihnită, voioasă. Apariția ei mi-a deschis inima, mă simțeam fericit. Am condus-o la fișier, am ajutat-o să caute o carte, să completeze buletinul de cerere, vorbind și glumind ca doi școlari. Eram așa de bine dispus încât am făcut câteva glume nevinovate, așa cum procedez eu când sunt fericit, între prieteni. Deodată, ea a luat o mină încruntată, ca și cum aș fi jignit-o. Martor mi-e cerul că o adoram! S-a schimbat brusc. La plecare, când i-am propus să mă aștepte, mi-a spus, pe un ton ostentativ, că are un „rendez-vous". Prin urmare, de asta era atât de gătită? Totuși, de ce a voit să treacă pe la Bibliotecă, dacă avea o întâlnire cu altcineva? După ce a plecat, am căzut într-un lac de deznădejde. Dar, acum îmi dau seama, în toată frumusețea și voioșia ei, se ascunde parcă ceva, o mare tristețe, o mare nefericire. Enigmatica L.

Ora 12 noaptea

În momentul când tocmai încheiam pagina precedentă, pe la ora 9 și ½, a intrat pe ușă Ștefan. Venise cu Mimi și Bani Ghica[66], cu mașina lor, să mă ia la o plimbare nocturnă. Am dat o goană, de un ceas și jumătate, pe la Snagov. Puțin răcoare, dar splendid. Am văzut șoseaua „electrificată" până la Otopeni, ilumintă ca ziua, cu tot felul

www.ziuaconstanta.ro

de becuri de diferite culori (roșii, galbene), creind un spectacol foarte frumos. Mașina aluneca pe asfalt ca un bolid, condusă de Mimi, copacii fâșiau pe o parte și pe alta, ultimele frunze se scuturau de pe crengi și cădeau ca niște fluturi în lumina farurilor, întâlneam căruțe și camioane, treceam pe lângă case mici de țară - și tot drumul a fost o evadare foarte bine venită care mi-a răcorit fruntea și mi-a potolit inima. Prinții ne-au adus din nou acasă și am mai stat de vorbă cu Ștefan încă vreun ceas. El mi-a povestit despre Corina, mica lui rană, eu i-am spus ce s-a petrecut astă seară la Bibliotecă. Am căutat să ne consolăm reciproc, dar rănile astea nu se pot lecui așa ușor. Acum scriu iarăși aici, dezbrăcat la pijama și cufundat în liniștea odăii mele, ca și cum nici n-aș fi ieșit din ea și n-aș fi fost cu un ceas în urmă la 40 km, de București. Ce expeditivă e civilizația noastră!

20 octombrie

Am ieșit din casă pe la prânz, aproape de ora 12. Pe strada mea, venind încoace, m-am întâlnit cu Vera „Estrelita Castro", pe care n-o mai văzusem de astă primăvară. I-am ieșit în cale, fiindcă am văzut că se ferea să mă „observe". Mi-a spus că e în căutarea unei case de închiriat și așa a ajuns pe strada Masaryk. Am făcut-o să renunțe repede la cercetările ei – cred că era o invitație, venise anume pe strada mea, probabil trimisă de Aniuța - și ne-am plimbat mult pe străzi, întrebând-o mereu câte ceva despre Aniuța. Vera mi-a spus că „iubita ta s-a măritat". Am avut impresia că încerca să ia locul celeilalte, declarând că s-a schimbat mult între timp, dar n-am putut căpăta convingerea dacă avea această intenție, dacă nu era trimisă de Aniuța, dacă aceasta s-a măritat într-adevăr. (Nu-mi vine a crede) ... După-amiază, la Bibliotecă, femeia de serviciu mi-a spus că în cursul dimineții m-a căutat o domnișoară ...

Tot acolo, d-na Rally mi-a vorbit de L. O cunoaște acum ca „cititoare", dar ieri s-a întâlnit cu ea în oraș, au schimbat câteva fraze, și L. când a venit la Bibliotecă mi-a spus că a vorbit cu d-na R. și că are o mare stimă pentru ea. Azi n-a mai venit la Bibliotecă, și tocmai de aceea d-na R. mă întreba ce-i cu ea. Dacă i-aș putea spune ce-i cu ea, ce-i cu mine, ce-i cu noi doi, ar rămâne desigur uimită. Astăzi i-am trimis câteva rânduri L., mărturisindu-i cât de mâhnit am fost aseară, după plecarea ei. Poate că am greșit scriindu-i, dar știu că asta n-are s-o impresioneze și că are să uite repede totul.

www.ziuaconstanta.ro

22 octombrie (duminică)

Zi de vizită la Lovinescu. L-am găsit pe Maestru aproape singur, întreținându-se numai cu Peltz, în așteptarea oaspeților de duminică. Nimerisem cam devreme, îmi ziceam eu, dar amândoi m-au primit foarte amabil. Peste un sfert de oră au început să pice, unul câte unul, ceilalți. Mai întâi Eftimiu, apoi, o „scriitoare" nouă, autoarea unei piese de teatru, însoțită de o tânără actriță Papagoga, nu tocmai frumoasă, cam gâsculiță, dar îndrăzneață. Peste o altă jumătate de oră, când încăperea s-a umplut, doamna cea mai nouă a început lectura piesei „Viața noastră începe azi". Lectură agreabilă (ca dicțiune), dar piesa imposibilă. [În timpul lecturii și-a făcut apariția Cella Serghi, într-o pălărie bleu ce se potrivea de minune cu ochii ei albaștri (puțin Mania Antonova) și cu tenul blond. Prezența ei a atras ca un magnet privirile toate din încăpere. E o femeie frumoasă, și cu atât mai frumoasă printre cele de aici! S-a așezat pe scaunul de lângă mine, fiind singurul liber. I-am admirat cu coada ochiului genele mari, întoarse măiestrit în sus, nasul coroiat, care m-a frapat văzut din profil, surâsul abia schițat de femeie cochetă, sigură de persoana ei, în care totul era studiat și bine pus la punct. Mai târziu s-a mutat în altă parte și o priveam din față. Ochii îi jucau în cap ca două mărgele, zâmbetul îi era plin de optimism și-i lumina întreaga figură, toată înfățișarea ei avea expresia unui animal fericit, gata să culeagă din jur admirațiile ce considera că i se cuvin. În ciuda picioarelor cam groase, silueta îi e destul de sveltă, ispititoare, și gesturile grațioase de pisicuță ce nu-și găsește locul îi dau un aer de fetișcană emanicipată].

Ceva mai târziu a apărut Sorana Gurian, cu-un picior de lemn, ca Lucia Dem. Bălăcescu. Ce ființă urâtă, aproape oribilă. Păr roșu, rărit și încrețit, frunte teșită, gura largă, proeminentă, cu buze subțiri, ochi tăiați sub pleoape, cu gene mici, exprimând vicii și rafinament, arși de alcool și nicotină – totul la aceasta distonează complet cu imaginile suave, florale, pe care mi le amintesc din cele câtevă bucăți ale ei citite prin reviste sau ascultate aici, la cenaclu. Sorana Gurian e ultima „descoperire" a Maestrului și se bucură de laude. Dar la o analiză mai profundă, nu știu ce-ar mai rămâne din ea. Literatura bună cu adevărat nu cred că o pot produce oameni anormali, estropiați, după cum n-o pot produce nici cei mutilați sufletește. De multe ori însă, oamenii sănătoși fug de literatură, considerând-o un produs

www.ziuaconstanta.ro

bolnăvicios. Dacă se întâmplă ca un om sănătos să ancoreze în literatură, înseamnă că el trebuie să fi suferit prea mult în viață, ajungând să respingă toate iluziile și să accepte numai iluzia artei, ca Flaubert de pildă, sau să aibă un destin excepțional, ca Cervantes ori Camoëns. De altfel, poate că adevărata literatură, cea care rămâne, se crează în singurătate și tăcere, nu în aceste cercuri „literare" , unde domnește vanitatea și unde e inflație de „literaturită", din saloanele pe care le frecventăm noi. Personal, nu fac parte nici dintre unii, nici dintre alții (nici dintre maladivi, nici dintre cei perfect sănătoși la trup și la minte), dar privesc lucrurile obiectiv și lucid. Obiectivitate și luciditate – moartea literaturii!

23 octombrie

Conversația la telefon cu F. Cel puțin o dată pe săptămână mă sună ea, și o dată, în replică, eu. Dar uneori vorbim și mai des. De data asta am discutat despre „minciună" și „sinceritate". Fata vrea să știe cât mai precis în ce ape mă scald eu. Și cum, la telefon și în toate convrobirile cu ea, sunt deosebit de amabil, galant și curtenitor, ea ține să se edifice asupra sentimentelor mele. Să afle dacă sunt sincer, sau o mint, dacă am vreo *intenție*, sau totul e un joc gratuit. (Și mărturisesc aici, dar ei n-am avut curajul să i-o spun, că pentru mine e un joc!) Astăzi i-am demonstrat că minciuna e reprobabilă în general și mai ales în anumite situații *delicate*, dar pe de altă parte ea este poezia vieții, cum o definea nu știu cine, e o dovadă de rafinament spiritual, de inteligență. Nu toți oamenii pot să mintă (fără să se trădeze), numai cei cu o inteligență vie pot face asta, devenind simptici. Minciuna, deci, e o calitate acceptabilă, atâta vreme cât nu face rău cuiva. Sinceritatea însă, întotdeauna, e o *virtute*. Și de obicei, mint oamenii care nu au prea multe de spus despre ei, cu un univers interior redus, dar cei cu o viață sufletească activă și complicată nu au nevoie să mintă, ei pot fi sinceri oricând, fiindcă spunând adevărul nici nu-și *trădează*, nici nu-și epuizează conținutul interior. Și așa mai departe, convorbirea a durat mai bine de o jumătate de oră. Desigur fata n-a făcut nici un pas în plus pe terenul unde voia să descopere cu *cine* stă de vorbă. Nu i-am creat nici o iluzie, după cum am evitat să-i produc vreo dezamăgire. Dar situația asta ambiguă, e, cred pentru ea, cea mai ingrată.

www.ziuaconstanta.ro

- Am primit azi o scrisoare de la Viişoara, scrisă de Ştefănică. E a doua pe care mi-o scrie în decurs de o lună, ceea ce presupune un mare efort pentru el. Îmi vorbeşte în limbaj cifrat, despre întâmplările „politice" de pe acolo. „Popa" (adică preotul Ioan Chivu) a fost „adus acasă" şi „primit cu mare tristeţe în sat". Îmi mai spune că „Tiberiu al Cucoanei" – un băiat din sat, student la Politehnică – ar fi „păţit şi el *ceva*", adică a fost împuşcat ca legionar. Etc. Etc.

25 octombrie

M-am mutat în camera arhitectului Popovici. El s-a dus la „prietena" din Cotroceni şi mi-a oferit mie camera asta de aici, unde tot mobilierul este al lui. O cameră imensă, pe colţ, cu două ferestre, cu terasă spre grădină, încărcată de lucuri frumoase, preţioase şi de gust. În primul rând o bibliotecă în care strălucesc cotoarele volumelor noi noute ale celor două colecţii ce m-au fascinat totdeauna: *Propyläen Kunstgeschichte* şi enciclopedia *Brockhaus*. Am în ce să mă scăld de aici încolo. Apoi o pianină fără coadă, telefon, în cameră, baie proprie într-o despărţitură a ei (ca într-o garsonieră), fotolii pluşate, taburete, covoare persane. Camera e princiară. Ştefan, văzând-o azi, mi-a spus: „Nu face de tine o cameră ca asta, tu un boem ..." *Face* totuşi de mine!

Cu toate acestea, azi noapte am dormit foarte prost aici, poate de emoţie, neobişnuit cu decorul – tabloul acesta cât un perete, reprezentând o femeie goală în picioare văzută din faţă, mă obsedează cumplit – poate fiindcă nu-mi vine a crede să fi căzut pe capul meu un asemenea noroc: să găsesc o cameră ca asta – una dintre cele mai frumoase ce pot exista în Bucureşti - şi să fiu stăpân absolut în ea. Cred că aici pot lucra bine, fiindcă fiecare obiect, fiecare ungher mă cheamă la lucru. Trebuie să spun însă că, dincolo, în odăiţa mea albă şi simplă, mă simţeam mai *la mine*. Aici, mă pierd, trebuie să fac eforturi ca să mă regăsesc. Poate până mă obişnuiesc.

Inaugurarea noii locuinţe am făcut-o însă la ... Ateneu. Primul concert de sonate al lui Enescu din stagiunea aceasta. A cântat trei bucăţi: Bach, Beethoven, Cézar Franek. Maestrul a fost la înălţime şi domina sala cu arcuşul său fermecat. Am păşit din nou sub cupola Ateneului cu emoţie, ca într-un altar. M-am întâlnit parcă aici cu o parte din tinereţea mea, cu amintirile cele mai duioase şi mai înălţătoare. Plafonul avea aceeaşi strălucire, cu şiragul de lumini din

www.ziuaconstanta.ro

jur, cu ferestrele colorate, cu arabescul desenelor reprezentând fauni și nimfe, iar sala era dominată acum, ca noutate, de marea frescă dezvelită recent. Am văzut oameni pe care-i știam în locurile lor la stal, acum erau în loji; pe marginea lojilor își etalau brațele încărcate cu bijuterii aceleași femei noi, dar și unele care lipseau. Unii au evoluat, eu am rămas tot în banca Q, banca rezervată studenților. Dar ce importanță are asta! Am fost fericit aflându-mă aici, ascultându-l pe Enescu, gândindu-mă la tot ce am trăit de-a lungul anilor în această sală ...

La ieșire, m-am întâlnit cu Ștefan Baciu , și am pornit împreună pe Calea Victoriei. Era o seară magnifică, ai fi zis că e un decor de teatru, la o piesă de un lirism infinit. Am intrat la cofetăria Angelescu, de lângă Universitate, să tăifăsuim în liniște. Dar peste puțin a dat năvală acolo un grup de filozofi, în frunte cu Bagdasar, împreună cu un grup de fete – foste studente pentru însoțitorii lor, foste colege pentru mine - și vrând, nevrând ne-am amestecat în casta lor. S-a discutat, s-a râs și s-au mâncat prăjituri până la închiderea localului.

5 noiembrie

Ce zi minunată și ce agreabil petrecută! Afară a plouat toată ziua. Eu am stat întreaga dimineață în casă – am început să mă simt atât de bine în camera asta nouă – am făcut focul în sobă, am lenevit în pat, citind „Straniul interludiu" piesa lui Eugene O'Neill, apărută de curând în traducerea lui Comarnescu.

Azi în jurul prânzului, pe când mă aflam în baie, a intrat în casă Ștefan. Am început să vorbim, eu din dosul perdelei unde stăteam întins în apa caldă din cadă, el din odaie. Pe masă găsise „România literară", cu articolul meu despre Enescu, articol publicat la rubrica „Vitrina cu himere", pe care o susțin în fiecare număr sub semnătura *Maldoror*. Ștefan știa că semnez cu acest pseudonim și ca să glumească mi-a spus: „Cine-i aiuritul ăsta, Maldoror, care-l masacrează aici pe Enescu?" - „E un tip fantastic, i-am răspuns eu, un extravagant, unul care nu știe ce vrea și ce face", - „Îl cunoști?" - „De vreo 28 de ani, dar nu pot să spun că-l cunosc bine. Dealtfel, nici nu mă interesează, nu face două parale și de l-ai vedea nu te-ai mira că scrie cum scrie" ... Și pe tonul ăsta am continuat discuția despre „Maldoror", dar fără a-i cruța nici pe *prietenii* lui, disecându-ne în felul acesta unul pe altul, ca niște pseudonime pornite să bârfească

www.ziuaconstanta.ro

prototipurile originale. (Un subiect demn de a fi dezvoltat într-o piesă de teatru, de ex.). Am plecat apoi la masă. Acolo am continuat discuția, propunându-ne programe de viață. Programul meu preferat, i-am spus, ar fi acesta: să lucrez noaptea și să dorm ziua. Să mă scol la 11, să mănânc la 14, mă duc la Bibliotecă până la 8 seara, ies, mă duc la un spectacol sau mă „aiuresc" prin oraș până la miezul nopții, vin acasă, mă așez la masă și scriu până la 4-5, apoi mă culc. Frumos program, dar am hotărât să nu-l pun în aplicare decât când voi avea destui bani ca să pot duce acest regim de noapte ... „Dacă-i așa, înseamnă că nu-l vei pune în aplicare niciodată!" a conchis Ștefan.

Sosirea Corinei a pus capăt dialogului nostru. Am plecat cu ea de la Burcea și am intrat la „Florența" unde am băut niște vin roșu. Corina e o fată extrem de drăguță, îți face o plăcere deosebită să te afli în societatea ei, însă a trebuit să mă despart, fiindcă aveam ceva de lucru la Bibliotecă. I-am lăsat pe ei amândoi, pregătindu-se să intre într-un cinematograf.

6 noiembrie

Sau mai bine zis 7 noiembrie, fiindcă e ora 2 din noapte. Astă seară au venit la mine Ion și Ștefan, să stea la „salon". Ion era tare amărât. El ne-a citit scrisoarea lui „tragică". O recomandată pe care o trimisese „logodnicei" sale din Lieşti. Scrisoarea a venit înapoi cu specificarea factorului de acolo: „E plecată la Galați pentru mai multă vreme, nu cunosc adresa nouă". Toată povestea asta e o tragedie pentru el. (Nu-i vorbă, el ia repede în tragic unele lucruri, după cum se entuziasmează tot așa de ușor pentru altele). Ca să-i stingem focul din piept, ne-am dus la „Scala" unde am băut un „vârtos" de „viață lungă" și am fumat „Naționale", discutând cele mai înalte probleme metafizice, spre a le uita pe cele ... fizice. Mai adineauri ne-am despărțit foarte bine dispuși, în capul străzii Sfântului Spiridon, pe Maria Rosetti. Ion s-a dus acasă la el, ceva mai sus, eu l-am condus pe Ștefan până la poarta lui, unde mi-a spus: „Am băut noi bine astă seară la Scala, dar să vedem la anul pe vremea asta ce-o să facem ... ". Într-adevăr, sunt curios să știu ce-o să fie la 6 noiembrie 1940.

Astăzi la Bibliotecă am reîntâlnit-o pe L. Atât și nimic mai mult. Dar toată seara m-am gândit la ea. Poate că sunt un Don Quichotte. Desigur că sunt. Oricum, e singura fată despre care pot spune, *actualmente,* că o iubesc.

www.ziuaconstanta.ro

9 noiembrie

Scriu tot mai rar în acest caiet, fiindcă mă atrage și mă interesează tot mai puțin. De fapt, nu scriu aici decât atunci când n-am altceva de făcut și mai mult ca să-mi justific lenea ... De câteva zile însă am ceva pe șantier. Toamna, somnul morții vegetale, e cel mai bun sezon al fecundității spirituale, artistice. Am început să scriu niște poeme în proză, concise, eliptice aproape, subtile și uneori de un simbolism prea pronunțat. Așa cel puțin le văd eu. Sper să scriu vreo cincizeci și să alcătuiesc un volumaș.

În altă ordine de idei, m-am întâlnit și azi și ieri cu L. la Bibliotecă, dar n-am vorbit. Ea mă „budează". Dar nu face decât să scadă în ochii mei, și asta mă întristează. Fiindcă dacă ea scade în ochii mei, scade parcă toată acea dragoste pe care o simt pâlpâind în suflet când mă gândesc la ea.

10 noiembrie

Am fost în vizită la surorile Cordescu. Nu ne-am mai văzut de astă vară, de la Sulina, dar am vorbit adesea la telefon și așteptam prilejul să ne „vizităm". Acest prilej s-a ivit acum, la propunerea lor. Mi-au spus să mă duc devreme, imediat după masă. Stau departe, prin parcul Bonaparte, și am plecat de la masă, de la Burcea (lângă ministerul de Finanțe) pe jos, mergând agale pe șoseaua Jianu. Era frumos, pustiu și frunzele căzute alergau pe alei ca niște păsări cu aripi zdrobite târându-se pe pământ. M-am întâlnit cu Iorga și omul lui de casă, discutând cu glas tare despre diferite afaceri gospodărești. Am mai văzut apoi o femeie frumoasă, care a intrat pe o portiță, într-o vilă elegantă. Fiindcă era prea devreme (2 și ½) am intrat și eu puțin în capela Saint Vincent de Paul, unde am stat câteva minute singur pe una din băncile de lângă soba încălzită. Mă închipuiam un pelerin rătăcit, poposit într-o capelă a misionarilor, prin insulele Pacificului. (Mă urmăreau însă tot felul de gânduri ... păgâne). La urmă am aruncat un ban în cutia milelor și am pornit spre surorile C.

Acolo am nimerit într-un salonaș foarte cochet, mobilat extrem de simplu dar cu mult gust, cu tablouri pe pereți, cu un divan larg încărcat de perne mici, multicolore, scăunele și taburete și încă două fete. Cald, țigări, cafele, expansivitate. O atmosferă de feminitate

www.ziuaconstanta.ro

ce-mi frământa nările, mă tulbura. Florica, amfitrioana mea nr. 1, era splendidă. În picioarele goale, cu o flanelă albă, largă, de lână grațioasă, zglobie, părea o zână din „casa păpușilor" cu părul ei lung, galben ca aurul, cu zâmbetul optimist și prietenos. Marcela, sora ei, geamănă, șatenă, cu un glas mai sonor, părea mai rezervată. Dintre celelalte două, am remarcat-o pe verișoara lor, venită recent din Botoșani, foarte drăguță, dulce, aromată ca o gutuie proaspăt culeasă din pom. Deși eram singurul băiat între patru fete, cred că am făcut față destul de bine, învingând timiditatea mea bolnăvicioasă și comportându-mă ca un musafir care nu decepționează. De altfel surorile C. sunt atât de simpatice și binevoitoare, încât în prezența lor nu poți să te simți decât bine. Aveam de gând să stau o jumătate de ceas, am stat două ore. Dar timpul a trecut repede, ca și cum aș fi fumat o țigară. La Bibliotecă am ajuns târziu și am fost primit cu „mutre" de d-na R.

11 noiembrie

Îmi aduc aminte cu exactitate cum am petrecut ziua aceasta (Ziua Armistițiului) anul trecut. Eram fără un ban în buzunar, și eu și Ștefan. Azi, după un an, suntem tot împreună. Atât numai că în timp ce eu sunt tot fără bani în buzunar, el are acum portofelul plin. Eu am rămas la cei 5.000 lei pe lună la Bibliotecă, el are 15-16.000 pe lună, consilier la Transporturi, asistent la Drept. Îmi pare bine că el a evoluat, nu regret că eu am stagnat.

- La sediul Fundațiilor Regale m-am întâlnit cu Minulescu. Aveam în mână „România literară" de azi, unde am inserat la „Vitrina cu himere" o notă despre „ediția lui definitivă" (foarte frumoasă). I-am dat să citească. În primele rânduri se strecurase o greșeală de tipar: în loc de 1910, cum scrisesem eu anul aproximativ al apariției „Romanțelor pentru mai târziu", în revistă a apărut 1919. Minulescu a citit, măgulit, dar când a ajuns la această greșeală a exclamat: „Dar anii cad în cur, șefule" - „De admirație, maestre!" i-am replicat prompt, într-un limbaj mai civilizat.

- Astă seară am văzut filmul sovietic „Cheia de aur", un basm bine ecranizat, cu un subiect feeric, regizat cu păpuși, într-un decor de mare fantezie. A fost o încântare.

- Venind spre casă, am traversat Calea Victoriei, care și-a schimbat cu totul aspectul de la Regală înspre Palat. Se lucrează

www.ziuaconstanta.ro

intens.Strada s-a lărgit şi se dărâmă mereu. Se va deschide o piaţă vastă în faţa Palatului, punând în valoare proaspăta statuie din mijlocul ei (sculptură monumentală de Mestrovici) care pare acum mai mare, mai impunătoare. Dar piaţa are aspectul unei răspântii imense.

14 noiembrie

Ştefan mi-a propus să-l însoţesc astă seară într-o chestiune „importantă". Am plecat împreună de la Burcea, unde am luat masa cu pedantul Valentin Al. Georgescu, conferenţiar universitar la Cernăuţi, care aspiră să devină profesor universitar la Bucureşti, şi am trecut mai întâi pe la băieţii lui Ghica. Acolo am stat puţin, apoi ne-am îndreptat spre oraş. Ştefan era emoţionat. L-am tras de limbă şi mi-a spus că urmează să se întâlnească la „Modern" cu un prieten care, la rândul lui, urmează să-i prezinte o fată în calitate de ... eventuală logodnică. Ca să prindem curaj pentru o asemenea întrevedere, ne-am oprit la „Florenţa" şi am băut câte un sfert de „negru". Ne-am îndreptat spre „Modern", dar neavând destul curaj ca să apărem în faţa „logodnicei", ne-am abătut până la „Mircea" şi am mai dat pe gât câte un sfert. Pe drum însă ne-am întâlnit cu Oct. Ifrim, fostul meu coleg de la Bibliotecă, el s-a bucurat de revedere, noi deasemeni, şi ne-am dus la „Mercur" să cinstim reîntâlnirea. Acolo am uitat de întâlnirea de la „Modern" şi însuşi Ştefan răsufla uşurat după ce ora „fatală" trecuse. Târziu am pornit spre casă, iar pe Regală ne-am întâlnit cu Mimi Ghica, se mira că n-am ajuns încă acasă, dar şi el venea de la un rendez-vous. Începuse să ningă şi am ajuns acasă după miezul nopţii. Am plecat de aici acum douăsprezece sau paisprezece ore şi de atunci am „activat" fără încetare.

19 noiembrie

O duminică frumoasă în exterior, dar mohorâtă în sufletul meu. Am ieşit din casă pe la 12 şi ½. Am nimerit pe Cale, în şuvoiul de lume ce făcea obişnuita cură de soare din zi de sărbătoare. N-am văzut nici un prieten, în schimb m-am amuzat admirând o fată ce mergea tot timpul pe lângă mine – avea o carte în mână - şi aştepta să intru în vorbă. Dar n-am scos un cuvânt. Eram poate prea fericit că mă plimbam cu visurile mele, nu voiam să rup acest văl fraged şi plăcut

www.ziuaconstanta.ro

ce mă despărțea de restul lumii. Egoism! Așa sunt întotdeauna: când sunt fericit, cad într-un egoism invulnerabil. Mi-a fost puțin milă de ea, dar mi-am văzut de treabă. Fata s-a întors pe Cale, eu mi-am continuat drumul spre Burcea. Aici erau la masă Ștefan și Corina. Aceasta ne-a invitat la ea, la câte o cafea. Am stat până spre seară. În drum spre casă, l-am întâlnit pe stradă pe Plophi. Venea agale din crailâc. Când m-a văzut, s-a luat repede după mine și m-a condus până la terasă. Nu îndrăznea să intre în casă: era murdar și flămând. L-am poftit totuși înăuntru, i-am dat puțin lapte să mănânce apoi s-a pus pe tors lângă sobă. Toarce și acum, cufundat într-un somn adânc. Sunt singur cu el în toată camera, e liniște, cald, plăcut. El doarme, eu ciocănesc la poemele pentru volumul „Sunt frate cu un fir de iarbă".

21 noiembrie

E frig. Bate un vânt aspru și a început să ningă. Azi noapte a plouat până dimineața, ieri a fost o zi de toamnă tristă.

Ca și anul trecut, mă surprinde iarna în pat, într-o delicioasă singurătate, scăldându-mă într-o mare de nostalgii. Parcă nimic nu s-ar fi schimbat în decurs de un an, parcă n-ar fi trecut decât o zi. Mă simt totuși mai obosit, mai îmbătrânit, judecând după tic-tacul inimii. Se pare că intru în „normal", adică în mediocritatea vieții, de care fugisem până acum.

Am fost să-l vizitez pe Anton în noua lui funcție. E pedagog la școala greacă din București, unde capătă un salariu, masă și locuință. Dar locuința e o mizerie, parcă e un condamnat la detenție. Are o cameră mare, cu pereții goi, un pat, o masă, un scaun și o sobă de tinichea, drept orice mobilă. Atmosferă de internat. A renunțat la Sulina, unde era director de școală, stătea mult mai bine și se bucura de independență. L-am întrebat dacă nu regretă. Mi-a mărturisit că se simțea acolo ca un exilat – mai ales iarna - și exilul e cea mai groaznică pedeapsă ce s-ar putea acorda unui om. Aici, deși trăiește în mizerie, e cel puțin aproape de ai lui, familia, rudele, prietenii. „Și apoi ești tu, noi amândoi ne înțelegem!" Ne înțelegem, da, fiindcă suntem niște sentimentali și visători incurabili.

www.ziuaconstanta.ro

24 noiembrie

Ieri am fost vizitat de trei foşti colegi de liceu: Vasile Baboie, Ovid Goia, Osmund Gamber. Toţi trei au studiat la Cluj şi sunt acum medici. Au venit la mine pe la ora 1, conduşi de Vasilică, le-am făcut câte o cafea, apoi ne-am dus să mâncăm în oraş. După masă ne-am despărţit, Vasilică s-a dus la spitalul lui, Goia avea nişte treburi prin oraş, am rămas numai cu Ossi, care venise la Bucureşti în plimbare, fără nici o treabă. M-a condus până la Bibliotecă, a stat puţin, apoi ne-am înţeles să ne reîntâlnim pe seară, când eu voi ieşi de la birou. Nu-l mai văzusem demult pe acest simpatic şi boem coleg al nostru. Acum e însurat – n-aş fi crezut! – lucrează ca medic la Timişoara, dar a rămas neschimbat, în timp ce alţii s-au schimbat mult în anii aceştia. Seara ne-am reîntâlnit şi am luat masa împreună la „Mercur". Printre altele, Ossi mi-a povestit o întâmplare foarte romantică. A revăzut-o pe Titi. Titi e dragostea lui din liceu. O cunoşteam toţi, nu numai noi, colegii lui, ci tot oraşul, fiindcă era o idilă sinceră şi febrilă. Dar părinţii fetei erau împotriva acestei legături şi Ossi a plecat din Braşov neconsolat, purtându-şi dragostea cu el, mai departe. După doi ani Titi s-a căsătorit, acum are doi copii. Sunt opt ani de când am terminat liceul. Ei n-au mai vorbit niciodată între timp. Astă vară Ossi s-a însurat şi el. În toamna asta însă, s-a pomenit într-o zi, la clinica unde lucrează, cu vizita unei doamne necunoscute. S-a anunţat la portar şi l-a rugat să-l cheme pe doctorul Gamber. Ossi când a aflat că îl caută o doamnă, s-a gândit numaidecât la Titi. Firește, a fost numai un gând. Dar când a coborât, în hall era chiar ea. Emoţie, surprindere, fericire. A lăsat totul baltă şi a pornit cu ea pe străzile Timişoarei, hoinărind până noaptea. După opt ani! Ea i-a povestit că s-a gândit mereu la el, că s-a oprit la Insbruck, oraşul lui natal, când a fost într-o excursie pe acolo, că din Italia a vrut să-i scrie o carte poştală, dar s-a temut să n-o vadă bărbatul ei şi a renunţat etc. etc. Opt ani s-a gândit la el. Acum era în trecere prin Timişoara, cu părinţii de la Braşov, şi a avut curajul să-l caute. După ce a plecat, el i-a scris, iar acum câteva zile a fost la Braşov, a întâlnit-o şi două zile au stat de vorbă în casa unei prietene, s-au plimbat pe sub Tâmpa, au luat o maşină şi au colindat tot oraşul, ca în adolescenţă. „Îmi lipseşte doar chipiul, ca să fiu ca acum opt ani", i-a spus el. „Şi mie doar uniforma de elevă", a răspuns ea. S-au gândit ce să facă. Ea are doi copii, el are

www.ziuaconstanta.ro

o soție. Și Ossi mi-a mărturisit: „Sunt hotărât să nu apelez la voință, să las totul la voia destinului. Dacă o fi să ne căsătorim, ne vom căsători, deși ea mi-a spus că n-ar vrea să mă facă nefericit mai târziu. Ar fi dezastruos pentru mine. Până acum, de când ne cunoaștem, n-am sărutat-o decât o dată, pe frunte". Mărturisirea lui m-a înduioșat până la lacrimi. O iubire adevărată, pură, trainică, așa cum numai în romane se întâlnește. M-am gândit numaidecât la L. Pe Ossi mi-l simt ca un frate acum. Nu credeam că poate fi capabil de un asemenea sentiment puternic și durabil. Câți oare dintre noi își cultivă cu atâta abnegație o dragoste fără speranțe? Câți n-o detestă? Ossi e, ca și mine, un romantic cu o structură sufletească ieșită din comun. De aceea e nefericit[67].

25 noiembrie

Les jeux du hasard et de la vie ...

Astă seară, venind acasă, găsesc pe birou următorul bilet:

„Dragă Pericle, toată întâmplarea aceasta – în legătură cu vizita mea – parcă este luată dintr-un roman polițist.

Vin la tine, găsesc ușile date de perete, în cameră, întuneric beznă. Mă întreb: să intru, sau să nu intru? Vreau să plec, dar mă răzgândesc. Dacă amicul meu e asasinat înăuntru? O mobilă scârțâie ca un cosciug prost prins în cuie. Pe frunte îmi apar broboane de sudoare, reci ca mâinile unui mort. Pălăria o simt ridicată de părul care începe să se facă măciucă. Apuc un fir – pe cel mai tare și mai gros - și cu el în mână, ca și cum aș fi în posesia unui retevei mai curajos decât mine, pășesc în odaie. Unde-o fi comutatorul? Mi-e frică să ating pereții. «Dumnezeule, îmi vine să strig, bine că mi-ai dat în gând să iau o cutie de chibrituri la mine!» O caut ca pe o comoară. Aprind un chibrit și la lumina tremurândă ca o viață de fluture prins de o flacără, privesc în jurul meu. Nimic nu se observă din ceea ce ar putea confirma presupunerea mea că sufletul tău s-ar uita de undeva – dintr-un loc cu multă verdeață și liniște paradiziacă la mine, cu neprihană și cu compătimire îngerească. Comutatorul îl descopăr pe peretele din fund. La lumina vie a becului, apar în fața mea mai multe cești de cafea – goale și lipsite de sufletul lor negru și fierbinte - și o cutie de țigări. Mă așez confortabil pe unul din elegantele fotolii, aprind o «musulmană» și m-apuc să-ți scriu rândurile care te fac pe

www.ziuaconstanta.ro

tine acum să zâmbești. Altceva? Nimic prea deosebit nu am să-ți spun. Sunt ocupat ca un hamal și fac treabă ca unul care stă degeaba.

Lemnele nici de zahăr să fi fost și nu s-ar topi așa de repede. Pe chestia asta am făcut un nou proverb. «Lemnele ard și stiloul rămâne». E bun - stiloul, nu proverbul.

«Herr Profesor», nu era nici el acasă. Acum te las și plec. Ion.

25 noiembrie, 1939, ora 22 și ¼.

P.S. Ți-am mai luat o țigare. Altă dată să lași și o ceașcă de cafea".

Dedesubt, în spațiul rămas liber, alt scris: „P.P.S. Mai târziu (22.45) venind și eu, am luat tocul spre a-ți scrie că sâmbătă plec la Școala militară pentru cel puțin două luni. Nu-i a bine! Mâine, întâlnire la Burcea. Ștefan".

Acesta era „Herr Profesor" de care pomenea celălalt. În timp ce Ion mă căuta acasă, ca într-o nuvelă de Edgar Poe, eu împreună cu Ossi Gamber îl așteptam acasă pe el, unde nu era decât fratele lui, Nicolae. Întâmplări de-ale vieții ...

28 noiembrie

Sfârșit de noiembrie, însă azi a fost o zi splendidă. Soare, cald, senin, cine ar fi crezut că va mai reveni o asemenea vreme, după frigul de mai înainte?

Odată cu vremea asta frumoasă a revenit și L. Mi se pare ciudat și oarecum extraordinar s-o revăd, să ne reîntâlnim. Și iată cum s-a întâmplat:

Ieri venise la Bibliotecă împreună cu prietena ei, pianista Maria Fotino. Le-am dat bună seara și atât. Eram emoționat s-o văd acolo, dar nefiind singură n-am căutat să stau de vorbă cu ea. S-au dus sus, în sala de lectură, unde era și d-na R. Eu am rămas în biroul de jos. Directoarea a intrat în vorbă cu ele, le-a servit cărțile cerute – ea însăși a făcut acest oficiu, deși putea pune omul de serviciu să le dea cărțile, dar a făcut-o numai ca să mă împiedice pe mine (și nici n-aveam de gând să le servesc eu pe fete) - apoi le-a lăsat să citească. Când au plecat, eu n-am ieșit din birou, nu le-am văzut, nu m-au văzut. Azi dimineață, pe la ora 11, ducându-mă spre „România literară" să dau articolul, m-am întâlnit pe Batiște cu L. Se făcea că nu mă vede și mergea mândră pe trotuar. I-am dat totuși bună ziua, fără a mă opri din drum. Întâlnirea cu ea mă tulburase însă profund și mai ales modul

www.ziuaconstanta.ro

cum se consumă aceste întâlniri. Sunt sigur că şi pe ea a tulburat-o la fel, şi o aşteptam la Bibliotecă, după-amiază. Mă instalasem chiar la pupitrul de sus, ca să o văd şi să-i vorbesc. Pe la şase, a apărut într-adevăr. Am salutat-o şi i-am spus: „Azi dimineaţă se părea că nu vrei să mă mai recunoşti". - „Dar tu?! Păreai grăbit". Am trecut în sala din fund, goală, şi am început să vorbim. Mi-a depănat multe: că s-a înscris la Engleză, că citeşte mult, că face traduceri, etc. Bineînţeles, erau simple dorinţe ale ei şi am lăsat-o să vorbească, dându-i a înţelege că o ascult, dar că mă îndoiesc de cele ce povesteşte. A ţinut să precizeze că nu vine la mine acasă. Eram sigur că are să vină! Şi într-adevăr am ajuns repede aici. Când a intrat în casă mi-a spus că nu stă mult, că o aşteaptă acasă, etc. (A stat totuşi până aproape de 12 noaptea şi ar fi mai stat dacă eu aş fi insistat). Păşea pentru prima dată în noua mea cameră. De la uşă, de cum a văzut pianina din colţ s-a repezit la ea şi a început să „cânte", spunând că „improvizează". A bătut coardele până s-a săturat. Acum şi-a descoperit noua vocaţie, aceea de pianistă, uitând de Engleză. Ea trebuie să înveţe pianul, să-i caut un profesor de pian, căci ăsta e destinul ei. Era de o naivitate îngerească şi de o prostie diabolică. Între timp a venit Popovici, care căuta nişte tratate de arhitectură ce-i trebuiau lui, şi am făcut prezentările de rigoare. El o studia cu de-amănuntul, plăcut surprins de frumuseţea ei, ea susţinea conversaţia cu mici pedanterii, bine plasate de altfel. Am vorbit despre artă, despre pictură şi arhitectură (în faţa imensei femei goale de pe perete!), despre muzică, despre limba engleză.

După plecarea lui Popo, am servit câte un ceai şi i-am citit câteva din poemele scrise în ultimul timp. Ea a scos un caiet din poşetă şi mi-a citit, la rându-i, nişte poezii pe care spunea că le-a scris în engleză şi apoi le-a tradus în româneşte, fiindcă „în limba română nu pot să scriu direct" . Ce copilărie! Dealtfel, demonul poeziei o încearcă şi pe ea. Mi-amintesc că anul trecut, cam tot pe vremea asta, mi-a citit nişte poezii în franţuzeşte şi altele în româneşte. Spunea că sunt făcute de ea, dar nu mi-am dat osteneala să verific. Nu o cred capabilă să facă ceva în mod serios, e prea împrăştiată, îşi simte prea multe „chemări" – ba poezie, ba muzică, ba limba engleză etc. - şi nu se poate fixa la ceva. Are aspiraţii, o cred, o înţeleg, dar nu are răbdarea să se consacre unei activităţi constante. (La fel ca mine, ce să mai zic).

www.ziuaconstanta.ro

Din toată seara asta am constatat că am în față o femeie străină, care nu doar că nu mai ține la mine, dar mă pizmuiește. E geloasă că mă vede locuind într-o cameră atât de elegantă, nu se mai bucură, ca altădată, când se afla în odaia mea, din contră asta o irită. Nu mai este fata de acum patru ani, viața a depus în ea multe amărăciuni și multă răutate, încât îmi vine aproape să spun că ar trebui s-o evit.

Nu știu câtă dreptate am judecând-o astfel și poate că sunt prea crud. Ceea ce știu e că eu am sufletul la fel de curat și de sincer, că simt pentru ea o afecțiune adâncă, dovadă că mă preocupă și mă tulbură persoana și prezența ei, că nu-mi este indiferentă. Poate că greșesc în judecățile mele despre ea, dar atâta vreme cât nu-mi arată un semn de simpatie, de căldură sufletească, mi-e greu să înțeleg și să cunosc adevărul asupra ei, oricâte eforturi aș face. Dacă ea nu se apropie și nu-și deschide sufletul către mine, dacă nu-mi inspiră o prietenie sinceră, rămâne o enigmă pentru mine, un continent rece și ostil, pe care nimic nu mă tentează să-l explorez. Dar mă tulbură, mă frământă în permanență. Când n-o văd, o doresc cu cea mai pură dragoste, când o văd, îmi devine insuportabilă. Ce poate fi mai penibil? Probabil că una este cea din imaginația și din sufletul meu, și alta cea din realitate. Nu știu, nu mai înțeleg nimic, decât că trăiesc o cumplită dramă.

- Coincidențe. Ieri, înainte de a o vedea la Bibliotecă, îi trimisesem două bilete pentru concertul de joi. Tocmai când mă întorceam de la cutia poștală, m-am întâlnit cu ea. Azi dimineață i-am trimis și lui Popo două bilete (Concertul Filarmonicii de joi e „cedat" Primăriei, astfel că am destule bilete la îndemână) . Nu știu ce are să se întâmple, fiindcă locurile lor sunt în apropiere. Eu parcă nu m-aș duce, deși concertul mă atrage (între altele, Patetica lui Ceaikovski). În sfârșit, vom vedea ...

30 noiembrie

Programul din seara aceasta s-a desfășurat astfel:

Eram nehotărât, nu știam dacă am să mă duc sau nu la Ateneu. Dar pe la ora șase a venit la mine, la Bibliotecă, Popo și mi-a spus că nu are cu cine să se ducă la concert, deci un bilet din cele două pe care i le dăusem e liber, și m-a rugat să-l însoțesc. Ne-am dat întâlnire la Ateneu, unde desigur avea să vină și L. care avea bilete în apropiere de ale lui Popo. La intrare m-am întâlnit cu Victor Stoe și d-ra I.,

www.ziuaconstanta.ro

colega mea de birou (care seamănă şi „caută"să semene cu Greta Garbo!) şi ei m-au luat cu dânşii în rândurile din faţă. În trecere, am văzut-o pe L., am salutat-o şi m-am dus la vale (cu gândul, bineînţeles, de a mă întoarce în pauză alături de ea). După câteva minute Popo vine şi mă invită sus, în lojă, alături de el. Întrase în sală, se instalase la locul său, dar o văzuse în loja alăturată pe L. Intimidându-se de prezenţa ei, a venit şi m-a luat, ca să fim împreună. M-am despărţit de ceilalţi doi şi m-am dus cu el. Am stat în loja de lângă aceea în care se afla L. Concertul a fost slab, ne-a „deconcertat" pe toţi. Alfred Alessandrescu moale până la enervare.

După concert i-am chemat la o cofetărie. Popo a făcut greşeala să plătească el consumaţia, şi nu-l iert pentru asta. L. era obosită, poate nu se simţea bine în prezenţa unui al treilea (fie că eram eu acela, fie că era Popo), fapt este că la sfârşit s-a grăbit să ia tramvaiul 20 şi să se ducă direct acasă. O seară destul de ratată, în toate privinţele.

1 decembrie

Astăzi a venit la mine Vasilică Baboie împreună cu un prieten al lui, Milcoveanu[68]. Acesta e un muzician de mare viitor. Ne-a cântat la pian două ceasuri, fără întrerupere, cu elan şi entuziasm, ba chiar cu brio, concerte clasice şi compoziţii proprii. Are câteva bucăţi originale admirabile. Dar ceea ce m-a vrăjit pur şi simplu, au fost doinele naţionale aranjate de el pentru pian. E ceva cuceritor. Nimeni nu s-a gândit până acum să interpreteze muzică populară românească *la pian.* Dacă acest băiat s-ar duce în străinătate cu un astfel de repertoriu, ar cuceri lumea, ar cunoaşte o glorie egală cu a lui Liszt sau Chopin. E un mare talent şi cred că va izbuti să-şi facă o carieră strălucită.

Ce păcat că am fost cam indispus astăzi. Obosit, şi cu nişte dureri de cap care mă îngrozesc. Mi se pare că viaţa mea va intra, de aici încolo, sub ordinele altei fatalităţi. Mi se pare că sângele mi-e infectat de un microb necruţător, ce-mi va mistui existenţa. În cazul că mintea mi s-ar întuneca şi puterile m-ar părăsi, n-aş regreta decât că n-am pus la punct „Carnaval ciudat", romanul meu, şi volumul de poeme „Sunt frate cu un fir de iarbă". Dacă aş fi mulţumit de acestea, aş fi împăcat cu Destinul. Dar sunt atât de obosit, atât de obosit, de parcă aş duce în spate povara unui mileniu de viaţă. Mi-e sete de

www.ziuaconstanta.ro

odihnă, de liniște, de uitare, o uitare desăvârșită. Și ce frumos e în odaia mea astă seară ...

6 decembrie

S-ar fi cuvenit să fiu la Constanța astăzi, de ziua lui Nicolae, ca și anul trecut. Ce petrecere a fost acolo, acum un an! A doua zi (cum ar fi mâine seara) am venit la București, fiindcă nu voiam să pierd un concert la care țineam foarte mult (Vasa Prihoda, violonistul). La ieșirea de la concert am întâlnit o fată blondă, cu care apoi am petrecut o iarnă întreagă.

Astăzi sunt în camera mea încărcată de visuri și liniște, și o aștept pe L. A fost ultima dată sâmbătă seara aici. Am stat de vorbă ca niște superbi nebuni până la ora unu noaptea. Deși nu-s decât patru zile, mi se pare că au trecut patru luni de atunci. Mi-a promis că vine azi și sunt nerăbdător s-o văd. Citesc cronica lui Georgaki despre felul cum se oficiau sărbătorile la noi altădată, căci trebuie să scriu un articol pe această temă, pentu numărul de Crăciun al „României literare". E cald în casă, afară e o zi cețoasă, un timp când e bine să stai în casă și să citești, să visezi. Mintea mea, deși potolită, e totuși greu s-o țin în frâu. Împreună cu mine – amândouă în așteptarea Ei – o iau razna. E zi de sărbătoare, simt asta în toată atmosfera de aici.

Cu L. s-ar zice că m-am reîmpăcat. Când a venit aici i-am explicat cum a fost cu biletele acelea de la concertul Primăriei și am rugat-o să mă ierte dacă ceva i s-a părut suspect. „Lasă, așa sunt eu, iert mereu", mi-a spus. Am înțeles câte greșeli trebuie să fi comis față de ea, fără să-mi dau seama. Fiindcă sunt egoist, mă gândesc numai la mine, nu-mi trece prin minte să mă gândesc și la ceea ce ar putea să fie o bucurie sau o supărare pentru ea. I-am explicat totul cu sinceritate, i-am făcut multe confesiuni pe care ani de zile nu i le făcusem, și asta a impresionat-o. Am distrus astfel multe baricade dintre noi, dar nu pe toate. E o ființă admirabilă, o ființă slabă, o ființă din care aș putea face orice, și care mi-ar putea face orice (și bine și rău).

8 decembrie

Am scris ieri și am terminat azi reportajul de Crăciun, despre „Crăciunul la Curțile domnești de altădată". Mi l-a cerut Șoimaru

www.ziuaconstanta.ro

pentru „România literară" și mâine îl voi duce la redacție. Un bun prilej să capăt ceva parale de sărbători.

- Aseară a fost la mine L. și totul s-a petrecut așa cum e mai frumos. Cu multă, poezie, cu multă dragoste, cu multă voluptate. După patru ani de zile, am retrăit o seară minunată, dar desigur cu alte intenții din partea ei, cu alte mulțumiri din partea mea. O seară pe care n-o voi uita niciodată.

Dar azi am reîntâlnit-o la Bibliotecă unde a venit ca deobicei. Cu totul schimbată, cu totul alta, ca și cum nu aseară ar fi fost la mine și ne-am fi despărțit în termenii cei mai buni. Probabil că regretă faptul de a fi fost aseară la mine, în orice caz în ea s-a petrecut un proces sufletesc complicat, pe care nu-l pot înțelege câtuși de puțin. O schimbare bruscă, transformând afecțiunea în ostilitate și prietenia în dușmănie. De ce? În ce mă privește sunt foarte bine intenționat față de ea. Aș fi în stare s-o iubesc, chiar dacă aș ști că toată lumea o detestă și că am rămas singurul care-i mai întinde o mână prietenească. Chiar atunci aș iubi-o, și la fel de puternic ca oricând, cu condiția însă ca sentimentele mele de dragoste să fie acceptate de ea. Și tocmai aici e problema. Am impresia că dragostea mea o obosește, o plictisește. Deși nu poate să o refuze cu totul, că îi crează diferite complexe sufletești, care o fac să se schimbe pe neașteptate de la o zi la alta. E o ființă trecută prin multe, prin atât demulte, încât aproape că n-a mai rămas nimic rezonabil în ea, nici un orgoliu, nici o iluzie. Nu cred că ar putea rezista unui viciu, chiar când ar fi conștientă că i-ar face rău. A pierdut prea mult în viață, ca să mai aibă ceva de apărat. Dar eu nu țin cont de asta. Aș fi în stare să dau totul uitării și să suport alături de ea gloria și imfamia de a-i fi prieten.

Și totuși, astă seară, după felul ei inexplicabil de a se purta, mi-am dat seama că legătura noastră nu mai e normală, supraviețuiește artificial, după patru ani de consumări și frecușuri chinuitoare. O dragoste muribundă, și totuși o dragoste care nu vrea să moară. Uneori îmi vine să cred că e o puerilitate stupidă toată povestea asta a noastră. Parcă n-am avea deloc simțul realității, al vieții. Parcă am fi niște copii care îmbătrânesc fără să le vină mintea la cap. Nici eu nu pot să renunț, nici ea, deși nici unul nu ne alegem cu nimic. Nici unul nu avem curajul să facem pasul decisiv al rupturii definitive. Eu, în orice caz, n-aș fi în stare să fac acest pas. Dacă ea vrea să-l facă, voi fi nevoit să accept situația, deși câtva timp voi suferi, rămânând singur. Pe de altă parte, de aici încolo ea nu-mi mai poate oferi nimic care să

www.ziuaconstanta.ro

mă mişte: nici ani de disperare, nici zile negre, nici nopţi albe. Asta i-am spus-o şi ei, mulţumindu-i pentru tot ceea ce mi-a dat şi a ştiut să-mi dea cu o graţie de fecioară.

9 decembrie

„Ruptura" de care vorbeam ieri, cred că s-a produs astăzi. L. a venit la Bibliotecă, am stat de vorbă vreun sfert de ceas în sala din fund, i-am spus că la plecare vreau s-o însoţesc, şi m-a refuzat. „Nu e nevoie, are cine să mă conducă". Tonul şi gestul ei sunau a răzbunare. Dar de ce? De ce să se „răzbune" în felul acesta pe mine? Ce i-am făcut eu? Nu mă mai poate suporta şi s-ar zice că neputând să capete îndărăt ceea ce mi-a dat, încearcă să se „răzbune", adoptând o purtare enigmatică şi ostilă. Îmi pare rău pentru ea.

14 decembrie

Ieri, 13 decembrie, a fost cu adevărat o zi fatală, neagră. Pentru prima dată, cred, în viaţa mea acest fatidic „13" coincide cu o întâmplare sinistră.

Eram la Bibliotecă. În sala de sus, stăteam în biroul de pe estradă şi treceam în registru nişte cărţi noi, cumpărate recent. În faţa mea, pe masă, se aflau teancuri de cărţi, pe care le luam la rând, le răsfoiam şi le înregistram: autorul, titlul, editura, anul apariţiei, preţul. Pe la ora şase a apărut L. Eram decis să nu-i vorbesc nimic. A intrat pe uşă, m-a văzut acolo, a spus „bună seara" pe un ton amical, s-a apropiat de birou, a pus mâna pe cărţi, s-a uitat prin ele, aştepta să-i spun ceva şi în acelaşi timp presimţea că o distanţă enormă se aşternuse între mine şi ea. Eu îmi vedeam de treabă, scriam mai departe, fără să-i dau atenţie. Ba în atitudinea mea se putea citi foarte uşor o indiferenţă crudă, brutală. În cele din urmă, văzând că n-am de gând să-i vorbesc, a luat un buletin, l-a completat, l-a lăsat pe birou, apoi a ieşit pe coridor. A stat vreo zece minute. Poate au fost momentele cele mai penibile din viaţa ei, poate a plâns acolo, dar ştiu că în sufletul meu era un iad îngrozitor. Voiam să mă duc să-i cer iertare, şi un demon mă ţintuia pe scaun. Când a revenit, a trecut pe lângă biroul meu, fără a se mai opri şi fără a-mi arunca vreo privire şi s-a dus în sala din fund, aşteptând cartea.

www.ziuaconstanta.ro

Am închis biblioteca şi am ieşit pe stradă, fără să ştiu ce se întâmplă cu mine. Sufeream cumplit. Îmi venea să urlu, să alerg, să zdrobesc ceva, şi am umblat ca un nebun pe străzi, fără să ştiu unde mă aflu, până m-am trezit în piaţa Senatului. Am luat o cafea cu lapte la „Ehrmen"-ul de acolo, apoi am intrat la teatrul Regina Maria, unde se reprezenta „Părinţii teribili" de Cocteau. Tot timpul spectacolului m-am gândit la L. De ce am procedat aşa? Poate din gelozie, poate din răzbunare, poate dintr-un alt sentiment asemănător. Dar, în mod conştient am făcut-o ca să-i dau o lecţie. Să-i arăt că pot fi şi „indiferent". Ea îmi spusese că mă port ca un „mojic", m-a durut expresia, fiindcă era sinceră, dar eu voiam să-i dovedesc că pot fi şi „mojic" , nu numai îndrăgostitul sentimental pe care-l ştia. De aceea am procedat aşa.

Acum îmi pare rău, fiindcă am rănit-o desigur, şi e o fiinţă slabă, neputincioasă, stingheră, dezorientată, cu tristeţile ei ascunse şi cu durerile ei nemărturisite. Vrea să-mi arate că nu mai ţine la mine, şi eu, la rândul meu, vreau să-i arăt că sunt gata să rup orice legătură, căci între noi nu mai poate fi vorba de o legătură sinceră, afectuoasă, caldă.

17 decembrie

Sâmbătă seara. La Operă s-a reprezentat în spectacol extraordinar „*Rigoletto*", cu Erna Berger (în Gilda), de la Opera din Berlin. Aria Gildei din actul II a fost bisată şi artista a cules ropote nesfârşite de aplauze la scenă deschisă. Dar această stea „europeană" a fost dominată totuşi de Ştefănescu-Goangă, care a cucerit sala arhiplină, cu vocea lui baritonală în cea mai desăvârşită formă. Erna Berger cu vocea ei feminină, subţire, părea o privighetoare pirpirie pe lângă glasul profund, melodios al interpretului român.

- Astă seară, în timp ce pe scena Operei din Bucureşti o cântăreaţă germană culegea sufragiile unui public entuziasmat care o aplauda cu frenezie – în cealaltă parte a lumii, la Montevideo „distrugătorul de buzunar" *Graf von Spree*, tot german, se află într-o situaţie critică, urmărită cu emoţie de lumea întreagă. Va izbuti el să iasă, mâine, din port, sau nu va izbuti? Iată întrebarea. Englezii l-au blocat şi-l aşteaptă în larg, spre a-l întâmpina cu torpilele. De două zile aceasta e chestiunea cea mai palpitantă: *Graf von Spree*. Ce va face, care va fi soarta lui? Este episodul cel mai emoţionant de la

www.ziuaconstanta.ro

declararea războiului, aventura cea mai senzațională ce se petrece în momentul de față pe mica noastră Terra. Câteva vase de război britanice – printre care *Royal Ouat,* considerat de germani distrus, dar apărut acum pe neașteptate, de la Capetown – așteaptă ieșirea distrugătorului german din portul Montevideo. Se prevede o luptă navală splendidă. Splendidă pentru englezi, dar pentru germani, mai ales pentru cei de pe bordul lui *Graf von Spree,* dramatică. Războiul se desfășoară cu înverșunare. Pământul e acum o jucărie, pe care abia își mai găsesc ascunziș uriașele vase care se caută unele pe altele pe suprafața oceanelor spre a se scufunda reciproc, fără milă și fără nici o remușcare.

22 decembrie

Astă seară am luat vacanță de Crăciun. Biblioteca se închide până la 7 ianuarie. Au început „colindele" pe la diverse instituții și redacții, pentru onorarii și micile „gratificații" de sărbători. Aseară, la S.S.R. era toată literatura română, trăgând după ea toată boema bucureșteană. Se dădeau „lovelele". Unii veneau, alții plecau, unii „încasau", alții așteptau, dar în privirile tuturor sclipea ceva sărbătoresc, ceva ce învingea oboseala, mizeria, înfrângerile și umilințele de peste an. M-am dus și eu acolo cu Anton. L-am trecut și pe el pe o listă și a obținut 500 lei, de la Herescu, bani la care nu se aștepta. Era fericit de acest „cadou", apoi împreună cu alți doi confrați, ne-am dus la „Caraiman", unde ne-am ospătat cu pui fripți, sarmale de post și două sticle de vin. Pe urmă cu Anton am pornit prin oraș, la „vânătoare" Ne-am despărțit târziu, după miezul nopții. Astăzi am luat banii de la „România literară" pentru pagina de Crăciun, iar de la Fundație (Editura Fundațiilor Regale, editată de Al. Rosetti) m-am ales cu un braț de cărți.

La Bibliotecă am așteptat-o pe L., dar n-a venit. Acum două zile îi spusesem să treacă pe la mine. Aveam de gând să-i fac un cadou și să-i dau unele „explicații" (voiam să-i spun că povestea noastră trebuie să se termine), dar ca și cum ar fi presimțit despre ce aveam să-i vorbesc, n-a mai dat nici un semn de viață. Acum desigur, Biblioteca fiind închisă, n-am s-o mai văd decât după Anul nou.

Azi, ultima zi, am petrecut la Bibliotecă cu d-ra P. jucându-ne amândoi ca doi îndrăgostiți. Aș fi putut să o sărut, dar n-am vrut, sau poate n-am îndrăznit, sau poate n-am simțit nevoia. E în mine atâta cenușă, încât gândul că aș putea săruta o femeie nu-mi face nici o

www.ziuaconstanta.ro

plăcere. Și cred că P. aștepta să o sărut, acum la despărțire, înainte de plecarea în vacanță.

Ieri a fost aici o fată, Mariana, tânără, frumoasă și nevinovată ca un înger. Am stat de vorbă, era de o drăgălășenie extraordinară, pe aceasta aș vrea să o sărut, aceasta ar fi singura fată ce mi-ar putea spăla sufletul de zgura depusă acolo. Mi-a promis că vine la Bibliotecă, dar astăzi n-a apărut. Am să-i trimit de sărbători o felicitare.

Pe la ora șase a venit la mine Ștefan și mi-a spus că mâine seara e „tămbălău mare". Nu știam despre ce este vorba și când l-am întrebat, mi-a spus să mă gândesc bine și să-mi aduc aminte. Mi-am pus memoria la încercare, dar în zadar, nu puteam ghici la ce făcea aluzie. În cele din urmă mi-a explicat că „se împlinește *anul*". Adică, anul trecut, în ajunul sărbătorilor fusesem cu toții la o petrecere și ne luasem angajamentul să ne întâlnim aceiași patru (el, eu, dr. Olteanu și Ion) și anul ăsta. Trebuia să dăm fiecare raportul despre ce am realizat în decurs de un an. Asta m-a tulburat. Ceilalți au făcut, desigur, câte ceva. Ștefan e consilier la Transporturi, Olteanu e medic definitiv la Spitalul Militar, Ion a pus pe picior o afacere cu editarea cursurilor universitare (Facultatea de Drept). Eu n-am făcut nimic, *absolut* nimic în acest an. Ceea ce e mai trist, este că această constatare nu mă mai sperie deloc. Sunt liniștit, indiferent, nepăsător, ca și cum totul ar merge bine, deși e în completă prăbușire șandramaua mea intelectuală. Pierd timpul, nopțile, diminețile, cu o prodigalitate aproape criminală. Și aproape nici nu mai regret că pierd timpul. Nu mă frământă nici o pasiune, nici o disperare, nici o speranță – sunt un om oarecare, la fel ca toți ceilalți. Ce ușor e să fii la fel ca ceilalți, să te înțelegi cu ei – dar ce fadă e o asemenea viață. Anul trecut sufeream. Acum trăiesc într-un pustiu. L. a izbutit – ceea ce doream poate demult – să distrugă marele, fermecătorul meu castel în care mă izolam totdeauna și rămîneam acolo cu bucuriile și tristețile mele. Acum nu mai simt nevoia să mă refugiez, fiindcă în castelul meu cântă cucuvelele și toate visurile au fugit de acolo. Nu mă mai atrage nici scrisul și când cineva mă întreabă „ce mai scriu" sau „de ce nu mai scriu", întrebarea mă lasă rece, ca și cum nu mi-ar fi adresată mie, ci unuia care *a fost*. Nu știu, să fie acestea semnele unui sfârșit de adolescență întârziată, sau ale unui început de ratare lentă?

Plec în vacanță, ca să mă depărtez cât mai mult de atmosfera asta lâncedă și apăsătoare.

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

N O T Ă

Acest *Jurnal intim* păstrat sub genericul „Steaua Singurătății" cuprinde trei etape din viața mea:

I Vulcanul Iubirii (Patetica) – (Cronica anilor '30)

II Uraganul Istoriei (Bombe și Boemă) – (Cronica anilor '40)

III Flagelul politic (7 ani cât 70) – (Cronica anilor '50 și următorii)

- Consemnări sub camuflaj -

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

N O T E (1978)

Pentru completarea peisajului biografic cuprins în „Jurnalul" meu, fac unele precizări în legătură cu oamenii şi evenimentele în paginile acelea vechi. Aceste „note" le-am alcătuit cu prilejul dactilografierii manuscrisului şi ele corespund numerelor de ordine înscrise la locurile respective.

1. – La 1 octombrie 1936, am închiriat „o cameră mobilată" în casa frumoasă, aflată în fundul curţii din strada Thomas Masaryk, nr. 27 (azi str. Iulius Fucik, 27), proprietatea savantului prof. dr. Gh. Marinescu. El însuşi locuia acolo, împreună cu soţia, d-na Olga Marinescu, într-un imobil cu multe încăperi. Fiindcă spaţiul le prisosea, d-na Marinescu închiriase două camere (una mie, alta arhitectului Ştefan Popovici). Am locuit acolo până în 1942, deci mai bine de cinci ani. Alte amănunte despre casă şi ambianţă se găsesc în „Jurnal".

2. – Romulus (Romeo) Vulcănescu, coleg de facultate, coleg de cameră mobilată în studenţie, confrate literar (am scos împreună revista „Gongul"), două numere, prin 1938). S-a însurat pe când era încă student şi are doi băieţi: Mihai şi Bogdan. Mihai a ajuns celebru ca pictor şi desenator.

3. – În anul 1935 am locuit în imobilul din Calea Victoriei, nr. 168 (chiar peste drum de actuala Casa Scriitorilor), într-o cameră de la mansardă (prima de la colţul din stânga – se vede şi azi). Era o cameră „cu lipici", cum spunea gazda mea (care locuia mai jos, la etajul doi). Acolo am petrecut primele zile şi seri şi nopţi cu L.

4. – Renaud de Jouvenal, fiul lui Henry de Jouvenal şi frate cu Bertrand de Jouvenal (care scotea mensualul „La revue des Vivants"), era un tânăr publicist francez. În 1934 scosese el însuşi revista „Le cahier bleu". Am scris despre această revistă un articol în *Vremea* (vezi: „O revistă a tineretului: *Le cahier bleu*", *Vremea* din 4 noiembrie 1934) şi R. de J. mi-a trimis o scrisoare de mulţumire pentru acel articol. De atunci am devenit „amis", prin corespondenţă. Mi-a trimis primele lui cărţi „Village X ... " şi „Panorama de l'Amerique Latine", cu dedicaţii calde, chiar foarte amabile: „A P.M. ami roumain et citoyen d'un pays que j'aime, que je voudrais aimer davantage, son ami, R. de J.", sau „A P.M. bien cordialement et en remerciant de son indulgence R. de J". Am păstrat legătura cu el până

www.ziuaconstanta.ro

la război. În anul 1938 a scos revista „Les Volontaires" și era directorul editurii „Editions Sociales Internationales". Mi-a propus să-i trimit o traducere în franceză a romanului „Adolescenții de la Brașov", dar n-am răspuns la oferta lui, socotind-o prematură. A fost editorul romanului „Toda-Raba" al lui Kazantzakis la Paris. Prin această admirație comună față de Kazantzakis, ne-am apropiat și mai mult.

5. – Despre Henri de Montherlant scrisesem în *Revista Fundațiilor Regale*, la apariția volumului său „Service inutile" (1935). Revista i-a parvenit la Paris. La 10 aprilie 1936 mi-a trimis (pe adresa R.F.R.) o frumoasă scrisoare de mulțumire, la care eu i-am răspuns. În iunie 1936, el mi-a trimis două cărți, cu autografe: „Les bestiaires" („A monsieur P. M. en esperant que ce vieux livre aura pour lui encore un peu de jeunesse") și „Le songe" („A monsieur P. M. avec le cordial souvenir de H. de M."), Scrisoarea de mulțumire i-am trimis-o tocmai în luna noiembrie 1936.

6. - Iuri, Tania și Clawa, sunt plasticieni ruși (basarabeni stabiliți în București). Gheorghe Ceglokoff, Tatiana Baillayre și Claudia Cobizeva, pe care i-am cunoscut pe șantierele de creație ale Lunii Bucureștilor (1835) și am rămas foarte buni prieteni. Clawa a plecat în URSS în 1940, Iuri (artist foarte talentat, dar cel mai mare bețiv pe care l-am cunoscut în viața mea), a murit în 1969, iar Tania e singura care supraviețuiește din grup.

7. - Anton Mystakidis, coleg de facultate și foarte bun prieten. A urmat Filologia clasică, dar având cetățenie greacă (deși născut, crescut, trăit și instruit în România – a făcut liceul la Sfântu Sava, în serie cu Eugen Ionescu și alții), după licență neputând obține un post ca profesor în țară (neavând cetățenia română) a plecat în Grecia, în 1936. Acolo n-a obținut catedra fiindcă nu avea studii grecești. În 1937 a revenit în România, a fost doi ani directorul școlii elene din Sulina, a încercat să facă gazetărie și literatură la București, iar în 1940 a plecat din nou, definitiv, în Grecia. A făcut războiul, a fost rănit pe front, s-a însurat cu o infirmieră (căsnicie infernală), apoi a activat câtva timp ca profesor la Salonic, unde a scris și a tradus mult din lirica românească, fiind unul dintre cei mai activi scriitori greco-români. Între 1946-1952 a fost lector de limbă greacă la Universitatea din Cairo, iar din 1955 în aceeași calitate în Suedia (Uppsala, Lund) și la Copenhaga. S-a însurat cu una din auditoarele lui, a devenit

www.ziuaconstanta.ro

cetățean suedez și s-a stabilit la Malmö, unde locuiește și în prezent. În 1973, am fost invitatul lui, împreună cu Luchi (soția mea) și ne-a oferit o călătorie de neuitat până la Capul Nord. Ne-am cunoscut în amfiteatrele Facultății de Litere din București și prietenia noastră (frățească) a durat până azi, în ciuda tuturor adversităților prin care am trecut în cursul acestor decenii cumplite.

8. - Ștefan Todirașcu, prieten din studenție. Doctor în Drept, a fost conferențiar la Facultatea de Drept din București, apoi, după război, „epurat", s-a reciclat ca electrician. Personalitate de o mare ținută intelectuală, de o rară integritate morală, de o aleasă cultură, cu un dar al vorbirii ce-l situa în fruntea tuturor (a fost prieten bun cu Tudor Vianu, cu Edgar Papu, cu Eugen Ionescu), n-a făcut nici o concesie în noul regim, a suferit foarte mult moralmente și în cele din urmă și-a pierdut echilibrul. În luna mai 1977 s-a sinucis, , la vârsta de 66 ani. El apare în „Jurnalul" meu cu numele întreg sau prescurtat Ștefan, Șt., Tody etc. La moartea lui am scris și am citit lângă catafalcul din capela de la Belu următorul

Requiem pentru Ștefan

În această frumoasă zi de Mai, ne luăm rămas bun de la unul dintre cele mai frumoase exemplare umane pe care cei ce l-au cunoscut pe Ștefan Todirașcu au avut prliejul să se întâlnească și să le admire în decursul vieții lor.

Destinul e uneori clement. El e clement cu cei ce merită ultima răsplată a unei apoteoze de clorofilă și lumină.

În ciuda unui absurd și oribil accident, ce ni l-a răpit dintre noi, destinul lui Ștefan Todirașcu a voit ca ultimele clipe ale prezenței sale trupești pe acest tărâm unde cu toții suntem doar niște trecători fragili, să fie aureolate de solemne revărsări solare și de bogata paletă a culorilor pe care florile o răspândesc acum în jurul lui.

El a iubit întotdeauna Lumina și Florile, a fost un adorator nedezmințit al Naturii, a făcut mereu elogiul Vieții în curgerea elementelor renăscătoare ale Firii - și iată că acestea îl primesc astăzi în brațele lor ca pe un frate devotat, cu dărnicia pe care o merita.

Niciodată cuvântul OM nu ne-a sunat mai frumos în urechi ca atunci când pronunțăm numele lui Ștefan Todirașcu. Această armonioasă îngemănare de virtuți și calități care făceau să fie

www.ziuaconstanta.ro

respectat, admirat şi iubit de către toţi cei ce se bucurau de prezenţa lui, a fost o desăvârşită entitate morală.

În alte împrejurări, care ar fi putut să fie mai prielnice pentru el, ar fi fost un ilustru dascăl, un înţelept sfetnic în treburile publice, un strălucit exponent al neamului nostru românesc. În mare parte, aceste însuşiri ale lui Ştefan Todiraşcu au rămas mai mult virtuale. El nu şi-a realizat decât într-o mică măsură vocaţia pe plan social, dar - şi asta este poate mai important - şi-a realizat pe deplin personalitatea pe plan individual. Fiindcă, pe lângă darurile cu care l-a înzestrat Natura, el şi-a dezvoltat şi şi-a îmbogăţit mereu, prin studiu, meditaţie şi continui elevaţii spirituale, acea lume interioară, mai puţin vizibilă direct, dar nu mai puţin impunătoare, care avea să exprime o personalitate plenitudinară. Este spre cinstea acestui pământ şi a acestui popor din mijlocul căruia s-a ridicat şi pe care l-a iubit cu o dragoste fierbinte, dusă până la lacrimi şi patetism – este, aşadar, spre cinstea acestui pământ şi a acestui popor, faptul că a înflorit printre noi un exemplar uman de talia şi frumuseţea morală a lui Ştefan Todiraşcu.

Blândeţea lui, generozitatea sufletească, înţelepciunea sa, tăria de a se menţine mai presus de vicisitudinile sterpe şi vulgare ale existenţei, l-au înzestrat cu o noblete pe care totdeauna i-am admirat-o şi i-am preţuit-o.

Un absurd accident ni-l răpeşte din mijlocul nostru tocmai când alesele lui calităţi morale erau pentru noi atât de vii şi de reconfortante.

Nu-l vom mai avea printre noi, dar amintirea lui nu se va şterge niciodată din sufletele noastre.

Fie-i somnul lin!

Cimitirul Belu, 7 mai 1977.

9. - Nicos Kazantzakis spunea asta într-o scrisoare de la 6 februarie 1935 către Panait Istrati, chemându-l pe acesta la el în Grecia, la Egina. Scrisoarea aceea mi-a fost oferită de Panait Istrati ca semn de apreciere a admiraţiei pe care o aveam pentru Kazantzakis. Am păstrat scrisoarea până în 1942, când, la rândul meu, i-am cedat-o lui Al. Talex, care colecta corespondenţa lui Istrati şi m-a rugat insistent să i-o dau. De la Talex o copie a ajuns la d-na Hélèni Kazantzakis, care a reprodus-o, parţial, în volumul „Le Dissident" (Paris, Plon, 1968, pag. 312-313).

10. - Vezi: „Portretul patriei mele", în *Vremea* din 7 mai 1936.

www.ziuaconstanta.ro

11. - Ca urmare a Hotărârii Plenarei C.C. al P.C.R. din 3-5 martie 1949 referitoare la „transformarea socialistă a agriculturii", sau în alți termeni la „deschiaburirea țărănimii", părinții mei și fratele meu Ștefan (cu soția și cinci copii mici) au fost izgoniți în chiar noaptea de 5 martie 1949 din casa și gospodăria lor, obligați să părăsească satul doar cu ce aveau pe ei. Alte trei familii din sat au avut aceeași soartă. Dețineau peste 50 ha pământ. Una din gospodăriile fruntașe din sat a fost distrusă în acea noapte , iar familia a fost pur și simplu lichidată socialmente. La fel s-a întâmplat cu mii de familii din cuprinsul țării. O tragedie de nedescris! Tatăl meu în culmea disperării, a murit subit, într-o noapte, la Constanța, unde i se impusese domiciliul obligatoriu la o gazdă care-l îngrijea, la vârsta de 76 de ani; a avut stopul cardiac exact ca la un an de când fusese alungat din casa lui, Ștefan, cu familia lui și cu mama, au pribegit prin alte părți, înfruntând greutăți imense. Mama a murit după o lungă suferință în 1952 (tot la 76 ani). Ștefan și-a crescut copiii cum a putut și astăzi sunt toți voinici, cu familii proprii, încadrați în diferite activități. Trecutul a fost uitat, dar acea „deschiaburire" din 1949 a fost cea mai oribilă crimă colectivă comisă de stalinism în România. Cine a fost martorul acelor orori nu poate uita niciodată cumplita lor dimensiune.

12. - Ilie, cel mai mic frate al meu (născut în 1915), în 1936 absolvent al Academiei Comerciale, devenit contabil și îndeplinind funcții de contabil șef în diferite instituții.

13. - Nicolae, fratele cel mai mare (născut în 1898) a făcut liceul și a fost vameș la Constanța. S-a căsătorit în 1924 cu Nicuța Condurache, din Ivești, a avut o căsnicie infernală. A murit de inimă rea (stop cardiac) în 1971, la vîrsta de 73 ani.

14. - Mircea Grigorescu, redactor de politică externă la ziarul „Adevărul". El a fost primul meu editor. Ca secretar literar al editurii „Adevărul" mi-a acceptat și publicat în 1936 romanul „Adolescenții de la Brașov", căruia i-a făcut, atunci, o publicitate răsunătoare. A fost directorul Presei în Ministerul Propagandei în anii războiului, apoi a avut mult de suferit. Târziu, prin 1972 a devenit secretar de redacție la „România literară" , dar în 1976 a murit subit (stop cardiac), la 69 ani.

15. - Ministrul de externe Victor Antonescu, politician liberal cu state de serviciu în partid dar cam sărac cu duhul, în timpul unei crize guvernamentale exclamase într-o ședință a parlamentului: „E lată rău!" și de atunci așa i-a rămas numele.

www.ziuaconstanta.ro

16. - Emil Petrescu. Ne-am cunoscut pe vapor. Era şi el un „protejat" al căpitanului. De aceeaşi vârstă cu mine, se ducea în Italia, unde avea nişte relaţii (era brăilean), să-şi înceapă marea aventură. A devenit comandor în flota comercială italiană.

17. - Reportajul: „Atena – 25 Martie" a apărut în *Vremea* cu data de 4 aprilie 1937.

18. - Vezi articolul: „La mormântul lui Venizelos" publict în *Grecia nouă* (Bucureşti) din 31 martie 1946.

19. - Elefterios Alexiu, scriitor cretan, cumnat cu Nikos Kazantzakis. Acesta din urmă îmi dăduse o scrisoare de recomandare către Alexiu. Întâlnirea cu scriitorul cretan am evocat-o în reportajul: „La un ceai literar în Creta", publicat în *Universul literar* din 16 iulie 1938. (Vezi şi „Creta, patria primului aviator"), în *Vremea* din 1941)".

20. - Vezi articolul „Egina, surâsul Atenei", din *Vremea*, 1 august 1937.

21. - Vezi articolul „Delos", în *Universul literar* de la 16 aprilie 1938.

22. - Vezi articolul „Introducere în Ciclade", din *Vremea*, 15 august 1937.

23. - Călătoria în Ciclade am evocat-o în „Paradisul nostalgiilor" din *Revista Fundaţiilor Regale*, noiembrie 1943.

24. - Vezi „Santorini, insula splendidă şi infernală", în *Universul literar* din 21 mai 1938.

25. - „Vezi: „Centenarul Universităţii din Atena", în *Vremea* de la 9 mai 1937.

26. - Părinţii mei au fost ani de zile neconsolaţi de pierderea celor doi flăcăi ai lor, Badea şi Ion, căzuţi pe front în războiul din 1916-1918.

27. - În 1942 au publicat traducerea romanului „Portretul lui Dorian Gray" (editura Moderna) cu o prefaţă proprie despre Oscar Wilde.

28. - Căminul Scriitorilor de la Buşteni se afla în clădirea cu ziduri roşii de cărămidă aparentă şi acoperiş verde de tablă din centrul oraşului, care aparţinea domeniilor Coroanei şi fusese cedată Societăţii Scriitorilor Români. Dar el era administrat şi subvenţionat – atât hotelul cât şi restaurantul – cu fonduri din bugetul Casei regale, datorită favoarei de care se bucura la Palat generalul N.M. Condiescu, preşedintele de onoare al S.S.R.-ului, care obţinuse aceste fonduri. La Buşteni, Căminul Scriitorilor îl avea ca staroste din partea Palatului,

www.ziuaconstanta.ro

pe colonelul Ghioca, un bătrân militar ieşit la pensie, căruia i se găsise această sinecură, în care el se comporta destul de caraghios spre hazul „musafirilor" lui.

29. - „Corabia cu rataţi", grupare de tineri poeţi şi scriitori în frunte du Emil Botta, constituită prin 1935. (Vezi articolul: „Pseudo-amintiri despre Emil Botta" în *România literară* din 13 aprilie 1978). Sau în volumul „Umbre pe pânza vremii", 1935.

30. - Vezi *Vremea* din 29 noiembrie 1937.

31. - „Ai mei", adică Nicolae (fratele), Nicuţa (cumnată) şi Coca (Antoaneta, nepoata) de la Constanţa. În primii ani de liceu (1924-1928)am stat „în gazdă" la fratele meu, funcţionar la vamă, unde părinţii mă duseseră, crezând că am s-o duc mai bine decât în altă parte. A fost perioada cea mai chinuită din viaţa mea. Fiindcă stăteam la ei, fratele, dar mai ales cumnata mea, mă exploatau ca pe un sclav adus din fundul Africii. Făceam toate treburile dintr-o casă de orăşeni: aprindeam focurile în sobe dimineaţa, preparam cafelele, făceam piaţa (carne, zarzavaturi, pescărie, legume etc.) tăiam lemne, căram apă de la cişmea, spălam vasele, măturam prin casă, când s-au născut am îngrijit de cei doi copii (Puiu şi Coca) – în fine toate muncile pe care trebuia să le facă o servitoare.Primeam masă şi casă, dar tata plătea din gros (în bani şi în natură, prin alimente şi alte lucruri) pentru că eram ţinut în „gazdă". Niciodată nu m-am plâns de regimul infect în care trăiam, dar când, în 1928, am reuşit să mă transfer la Braşov, scăpând de sclavie, a fost pentru mine o renaştere. Totuşi am păstrat cu fratele meu şi familia lui legături strânse, în timpul vacanţelor din studenţie mă duceam şi stăteam la ei, ori de câte ori treceam prin Constanţa le eram oaspete, şi de aceea au rămas totdeauna „ai mei".

32. - Puiu, nepotul meu Euxin (născut în 1925), care a murit în 1937, în urma unei congestii pulmonare. Pe atunci nu existau antibioticele.

33. - C. A. Donescu (Titi), frate cu Vladimir Al. Donescu, directorul „Vremii", era redactor şef, el se ocupa cu toată bucătăria revistei.

34. - Alphonse Dupront, directorul Institutului Francez din Bucureşti.

35. -

36. - Iulian Peter, primul primar al Bucureştiului după instaurarea „dictaturii regale".

37. - Rândaşul d-nei Marinescu. Despre el va mai fi vorba.

www.ziuaconstanta.ro

38. - Victor Popescu, fiul lui Stelian Popescu. El conducea *Universul literar.*

39. - Cartea a apărut, cu Prefața mea, și cu gravuri de Ceglokoff, care era specialist în cunoașterea minerilor.

40. - Doctor Estaminetus Pedantissimus, eroul nuvelei mele „Visul unei nopți de vară".

41. - „Pavel din Tars" a apărut în *Vremea* de la 3 iulie, 1938.

42. - Soții Tănăsescu (el medic oftalmolog, ea profesoară de franceză) au avut o căsnicie fericită și lungă. Au călătorit mult, acum sunt pensionari la Constanța, unde au trăit toată viața.

43. - „Constanța – cetate de vis și cochetărie", apărut în *Vremea* de la 11 septembrie 1938.

44. - Constantin Fântâneru, secretar general de redacție la *Universul literar*, unde a și apărut reportajul respectiv.

45. - C. C. Constantinescu, zis „Ali Baba", pictor de talent făcuse o călătorie în Maroc, de unde se întorsese cu multe pânze „solare".

46. - Tomiță (Toma-Octavian C. Ifrim) și Stere Dumitrescu, primul licențiat în Drept și funcționar la Biblioteca Minicipală, al doilea avocat, erau foarte buni prieteni. Împreună cu Radu Popescu, contabil și Valeriu Ichim, economist, ei formau o „echipă" de noctambuli care, în fiecare seară, petreceau la alt local. De foarte multe ori, mă luau cu ei și „băteam" împreună Bucureștiul (cu mașina lui Stere), de la *Brotăcei* (Băneasa) până la *Fierea* în șoseaua Iancului, sau de la *Zahana* (Colentina) până la *„Încurcă lume"* în Bucureștii Noi, localuri unde se mânca și se bea strașnic până dimineața. Stere Dumitrescu și Octavian Ifrim (acesta fiul fostului primar de la Iași) au murit în același an, 1976, prematur.

47. - Arșavir Acterian, prieten de boemă literară și confrate.

48. - Anton Mystakidis, după aventura din Grecia s-a întors în România. Comunitatea greacă de aici i-a oferit postul de director (și profesor) la școala greacă din Sulina, unde a stat un an și ceva. Exilat – cum se considera el!

49. - Ion Ureche, prieten și (fost) coleg de Facultate. El era veșnic student, acum un fel de asistent al lui Tudor Vianu – de aceea îi și spuneam „Maestrul", fiindcă semăna puțin (la burtică) și își însușise comportamentul „maestrului" său de la catedră. În 1939 a plecat la Paris să-și facă doctoratul în Estetică. L-a prins războiul acolo, nu s-a mai întors în țară. Am păstrat legătura (epistolară) cu el până prin

www.ziuaconstanta.ro

1950, când n-am mai putut să port corespondență cu „Apusul". I-am pierdut urma, iar el, s-a pierdut în ... neagra veșnicie. A tradus *Luceafărul* și *Miorița* în franceză, traduceri socotite foarte bune. În 1947 Vianu, aflat la Paris într-o misiune oficială, mi-a spus că s-a întâlnit cu el, că o ducea foarte greu (era voiajor comercial), dar că nu abandonase ambiția de a deveni estetician.

50. - Radu Sterescu, secretar de redacție la *Universul literar*.

51. - Titus Bălănescu, unul dintre cei mai buni prieteni ai mei. A făcut gazetărie la Brăila, apoi a venit la București, ca student „întârziat". Fecior de cârciumar din Brăila, avea bani și un suflet ales. În studenție am locuit împreună, pe strada Bălcescu (azi Mendeleev) lângă Piața Romană. El s-a însurat prin 1941 și am devenit prieteni și cu soția lui, Roma (Granatovici), o fată de familie bună din Cernăuți. Titus a suferit mult mai târziu, după război, fiind „deținut" timp de opt ani, la Canalul Dunăre - Marea Neagră și în alte părți. A rămas bolnav de inimă. A murit subit în ziua de 22 decembrie 1977. La catafalcul lui am citit următorul panegiric:

Requiem pentru Titus (1911-1977)

Ne luăm rămas bun, astăzi, cu inimile cernite de întristare și regret, de la o ființă mult îndrăgită, de care ne despărțim definitiv, la începutul călătoriei sale pe oceanele Eternității.

Titus Bălănescu, prietenul nostru de o viață întreagă, s-a distins printre cei ce l-au cunoscut ca un om de o rară delicatețe sufletească - și această calitate el nu și-a dezmințit-o niciodată, nici în împrejurările grele prin care i-a fost dat să treacă, nici în momentele de bucurii pe care știa să le trăiască în mod demn, cu întreaga participare a făpturii lui atașată de părțile nobile și frumoase ale existenței.

Făcând parte dintr-o generație sortită să cunoască prea multe înălțări și prăbușiri de-a lungul anilor și deceniilor, Titus Bălănescu a fost mereu prezent pe scena unde se înfruntau și se hotărau destinele omenești, a trăit în intensitate fiecare eveniment, oricât de dramatic ar fi fost el, și a știut să se ridice deasupra vicisitudinilor de tot felul, rămânând același caracter excepțional, de o mare frumusețe morală, nealterat de loviturile din afară.

Bun, cinstit, modest și generos, având cultul prieteniei și gata oricând să întindă o mână celor ce simțeau nevoia de un sprijin sau de o încurajare, el punea mai presus de orice datoria de a veni în ajutorul

www.ziuaconstanta.ro

aproapelui, mergând adesea până la neglijarea intereselor proprii. Pentru aceste însuşiri şi-a câştigat stima, simpatia şi afecţiunea celor ce l-au întâlnit pe cărările vieţii şi de a căror călduroasă iubire s-a bucurat din plin.

Titus Bălănescu a fost un idealist care a crezut într-o lume mai bună, atunci când lumea reală era bântuită de mari contradicţii şi de mari zvârcoliri, şi, în măsura în care a avut prilejul, şi-a manifestat această convingere în scris, prin activitatea lui publicistică din anii tinereţii, când la Brăila sa natală, în ziarul „Ancheta" şi în alte organe de presă, făcea parte dintr-o falangă de slujitori ai condeiului ce pledau cu însufleţire pentru progres şi emanicipare socială. În istoria presei brăilene din perioada interbelică numele lui figurează la loc de cinste printre acelea ce-şi consacrau fără precupeţire energia ca să susţină afirmarea cauzelor drepte, atât obşteşti cât şi individuale.

Mai târziu, aruncat în vâltorile vieţii în domenii de activitate pe cât de diferite pe atât de nepotrivite cu structura şi pregătirea sa intelectuală, şi-a îndeplinit muncile ce i-au fost încredinţate cu abnegaţie şi conştiinciozitate, contribuind, în limita posibilităţilor lui, la opera de reconstruire de după dezastrele războiului, alături de toţi semenii săi ce puneau umărul la edificarea unei vieţi noi.

Dar înainte de toate Titus Bălănescu rămâne în amintirea familiei, a prietenilor şi a cunoscuţilor un exemplar de blândeţe, de înţelegere şi de căldură sufletească, a cărui prezenţă avea darul de a crea o atmosferă de voie bună şi armonie în jurul lui - şi tocmai de aceea, plecarea sa atât de bruscă dintre noi lasă un gol pe care nimic nu-l va mai putea umple vreodată în inimile noastre.

În această clipă supremă a despărţirii pentru totdeauna, nu-i putem însă dori altceva, după zbuciumul pe care l-a străbătut în viaţă, decât:

SĂ-I FIE SOMNUL LIN
şi SĂ SE ODIHNEASCĂ ÎN PACE!
SIT TIBI TERRA LEVIS!

Cimitirul Belu, 28 decembrie 1977.

52. - În noiembrie 1938, Corneliu Zelea Codreanu, şeful legionarilor, a fost asasinat, în timp ce era arestat şi transportat, sub escortă, de la o închisoare spre altă închisoare.

53. - Aluzie la „Le stupide XIX-ème siècle" de Léon Daudet.

www.ziuaconstanta.ro

54. - Mai târziu am tradus „Confesiunile“ lui Rousseau şi am scris o prefaţă despre autor (Vezi: Jean-Jaques Rousseau *Confesiuni*. Biblioteca pentru toţi, 1969, 3 vol.)

55. - „Oisive jeunesse!“ – era lozinca grupului de tineri poeţi care formau „Corabia cu rataţi“, în frunte cu Emil Botta.

56. - Ştefan Todiraşcu şi Ion Borşan, cei doi prieteni de suflet din acea epocă - şi din totdeauna. Ei erau „prietenii“; Anton Mystakidis era „fratele“.

57. - Grigore Gafencu, pe care-l cunoşteam din timpul studenţiei. Mai târziu s-a căsătorit cu Lidia, una din fetele (cea şchioapă) lui Mihail Sadoveanu.

59. - Circul era instalat pe terenul viran de lângă Universitate, acolo unde acum se înalţă Teatrul Naţional.

60. - „Portretele lui Eminescu“, eseul meu a apărut în *Meşterul Manole* din iunie 1939. El este republicat în volumul „Retroproiecţii literare“ (1973).

61. - După numirea d-nei Rally ca directoare, Biblioteca Municipală a luat avânt. Mai întâi s-a mutat din strada Polonă, într-o casă mai încăpătoare, pe strada Gogu Cantacuzino, şi-a sporit colecţiile, şi-a făcut mobilier adecvat pentru sala de lectură, depozit, birouri. A devenit cu adevărat o instituţie. Apoi s-a mutat, la scurt timp, într-un local şi mai mare, în strada Batiştei (colţ cu Dionisie Lupu) , unde a funcţionat mulţi ani.

62. - Versuri dintr-o poezie pe care am scris-o atunci.

63. - Despre festivităţile de la Paris am scris mai târziu un reportaj în *Vremea,* intitulat: „Paris, 14 iulie 1939“ (Vezi *Vremea* din 11 iulie 1943). Şi în vol. „Umbre pe pânza vremii“, 1985.

64. - În *Universul literar* din 18 septembrie 1939 am publicat un fragment de roman sub titlul (ca de nuvelă) „Rara avis“. Nu-mi amintesc dacă am mai dat şi au mai apărut alte fragment în acea revistă. Am publicat însă în *Vremea* din 11 mai 1941 un fragment sub titlul „Toto-Byron“ (tot ca nuvelă).

65. - Magazinul „Brummel“, de galanterie bărbătească, se afla la parterul hotelului „Continental“, chiar în faţa Teatrului Naţional.

66. - Mimi (Eugen) şi Bani (Şerban) Ghica, fiii prinţului Scarlat Ghica, sunt strănepoţii lui Ion Ghica. Ştefan Todiraşcu era preceptorul lor, ca elevi de liceu şi apoi ca studenţi.

67. - Osmond (Ossi) Gamber era nepotul editorului parizian J. Gamber (care-l tipărea pe Iorga în franceză). Tatăl său, austriac de

www.ziuaconstanta.ro

origine, era stabilit la Orşova. Osmund şi Rupert, fratele lui, au făcut liceul la Braşov (la „Andrei Şaguna"). Mai târziu Ossi s-a stabilit, ca medic, la Timişoara. A avut o căsnicie dificilă, şi numai din cauză că el a rămas „nefericit" din adolescenţă. Fuma foarte mult. A murit (tabagism) în 1970.

68. - Vasile Baboie, medic (orelist) şi pictor de talent mi-a fost coleg de liceu la Braşov şi am rămas buni prieteni. Tache Milcoveanu era un talentat pianist, a dat vreo două-trei concerte (prima prezentare a lui am făcut-o eu în *Lumea* lui G. Călinescu, în 1946), dar după aceea s-a pierdut.

Notă finală: - dar cine e L. ? ... O femeie ca orice femeie din lume. Fascinantă şi repugnantă, fermecătoare şi odioasă, divină şi vulgară, blândă şi agresivă, dulce şi amară. Daţi-i un nume: de Dragoste sau de Ură, de Admiraţie sau Dispreţ, şi aceea va fi ea. O veritabilă şi frumoasă, dar nefericită, fiică a Evei. Totuşi, o femeie, căreia, cred, sunt convins, îi datorez viaţa.

Am văzut-o prima dată la Biblioteca Fundaţiei (Biblioteca Centrală Universitară), în primăvara anului 1935. Eram încă student, mă duceam acolo zilnic să citesc şi trăiam, împreună cu alţi tineri însufleţiţi de aceleaşi preocupări literare (Emil Cioran, Emil Botta, Horia Stamatu, Arşavir Acterian, etc.) momente de mari elevaţii spirituale împletite cu febrile idile trecătoare, căci biblioteca era un loc propice pentru idile. (Cred că numai Cioran nu era îndrăgostit, în orice caz nu l-am văzut niciodată în această ipostază). Idile trecătoare, dar nu „mari iubiri". Eram însetat de o asemenea mare iubiri, pe care o aşteptăm, pe care o presimţeam, pe care o alimentam mereu cu lecturi din poeţii şi scriitorii mari ai veacurilor, în intimitatea cărora îmi desfăşuram existenţa. În aceste împrejurări, am observat-o pentru prima dată, într-o zi, pe L., în clipa când ieşea din bibliotecă. Ochii ni s-au întâlnit pe neaşteptate şi ea mi-a aruncat o privire foarte grăitoare, care m-a fascinat. Eram cufundat în lectura volumului „Meditations sudamericaines" de Keyserling, care mă făcea să trăiesc (cu imaginaţia, dar şi cu toate fibrele fiinţei din mine) o viaţă intensă şi complexă. L. venea parcă să materializeze, să transpună în realitate viziunile, intuiţiile, elanurile şi aspiraţiile sugerate de acea carte a unui filosof care scria ca un poet şi ca un profet. O clipă numai ochii ni s-au întâlnit, apoi ea a ieşit pe uşă şi a dispărut. Din clipa aceea însă toate gândurile, toate simţurile, întreaga mea fiinţă erau dominate numai de ea, de imaginea ei obsedantă. Nu ştiam nimic despre ea. Din

www.ziuaconstanta.ro

ziua aceea biblioteca a devenit pentru mine un templu unde presimțeam că are să se întâmple o minune. Cred că am mai văzut-o de trei sau patru ori pe L. acolo, aruncându-mi aceeași privire tandră, care mă chema, dar n-am îndrăznit să-i răspund. De fapt, prezența ei mă atrăgea cu o putere tainică extraordinară, dar îmi spuneam de fiecare dată: „Mâine" ... „Mâine" mă voi duce lângă ea și-i voi vorbi, ne vom cunoaște ... Dar „mâine", amânam pentru celălalt mâine. Farmecul, visul acesta de a trăi o „întâlnire" mult așteptată și care nu se produsese, dar pluteau în aer, îmi dădea niște stări de vrajă extraordinare. Nu mai aparțineam lumii reale, eram o entitate aeriană – un rug, un vulcan în plină erupție, o explozie de fericire și disperare – ce se târa pe pământ.

A venit vacanța de vară, cursurile s-au terminat, biblioteca s-a închis, studenții au plecat din București. N-am mai văzut-o pe L., căci nu știam unde aș putea s-o caut și s-o întâlnesc în afară de Fundație. Am plecat și eu din București, cu inima arsă de dor, de remușcări, de speranțe. M-am dus la Viișoara, o lună, apoi la Constanța încă o lună, gândindu-mă fără încetare la fata cu ochii negri, strălucitori, melancolici și plini de luciditate, ce apăruse și se infiltrase atunci în existența mea. La Constanța am petrecut câteva săptămâni intense, cu prieteni, cu jocuri pe plajă, cu hoinăreli și escapade la Mamaia, la Eforie, cu nopți albe, cu aventuri pe țărmul mării (făceam kilometri întregi pe jos – într-o noapte am străbătut stepa de la Eforie până la Constanța de dragul unei fete poloneze), umblam prin oraș, cu prietenii constănțeni, frecventam casele cu „fete", mă trezeam adeseori în zori la malul mării, îmi recuperam forțele dormind câteva ceasuri întins la soare pe plajă – dar în toate aceste nebunii splendide fata de la Biblioteca Fundației n-o uitasem nici o clipă. Nu știam nimic despre ea, nici cine este, nici din ce parte a țării venea, nici unde ar fi putut ea să-și petreacă vacanța.

Pe la începutul lui septembrie, din cauza exceselor de la care nu mă abținusem, m-am îmbolnăvit subit. O adenită acută, cu dureri mari, m-a determinat să plec urgent la București și să mă duc la doctorul Trifu, medicul nostru curent, al meu și al lui Neagu Rădulescu, la care apelam de câte ori ne „molipseam" de câte o „boală lumească". Doctorul m-a consultat și când a văzut ce am s-a lovit cu palma peste frunte și a exclamat cu aerul lui mustrător, dar blând, aproape părintesc: „Puteai să te îmbolnăvești și dumneata de altceva! ... Știi ce ai? Limphogranulomatoză! Maladia Nicolas-Fabre. Foarte

www.ziuaconstanta.ro

păcătoasă! Dar să încercăm cu serul de Ionescu-Mihăieşti, de la Institutul Cantacuzino, poate ai noroc, deşi ai venit cam târziu ... " Boala era într-adevăr avansată. Abia mai puteam să merg pe stradă, durerile erau din ce în ce mai ascuţite. Atât starea organică, dar şi starea morală, după diagnosticul sever al medicului, mă aduseseră pe pragul prăbuşirii. Uitasem totul de pe lumea asta, nu mă mai gândeam decât la sfârşitul meu inevitabil şi apropiat. Mă duceam la doctor, îmi făcea injecţia zilnică, restul timpului stăteam în casă, lungit pe pat (într-o cameră închiriată pe str. Amiral Urseanu, cât mai aproape de doctor, care avea cabinetul pe b-dul Lascăr Catargiu, lângă Piaţa Romană). Mă chinuiam de unul singur, fără nici un prieten (toţi erau plecaţi în vacanţă), fără nici un ajutor, într-o situaţie dintre cele mai mizerabile.

Nu ştiu dacă injecţiile cu serul lui Ionescu-Mihăieşti îşi făcea efectul, dar într-o zi, pe la sfârşitul lui septembrie, timpul fiind foarte frumos, cu eforturi imense, m-am dus până la Biblioteca Fundaţiei, singurul loc unde puteam să ies din mizeria mea şi să iau puţin contact cu lumea. Acolo puteam să stau în pupitru şi să citesc. Era dealtfel singurul drum pe care mă hazardam să-l fac, lipsit complet de puteri, în oraş.

Acolo, în ziua aceea, s-a întâmplat minunea!

La bibliotecă am revăzut-o pe L. Obsedat de ideea morţii am simţit cum dintr-o dată în mine se produce un fenomen covârşitor ce mă readucea la viaţă. Un foc puternic îmi ardea în sânge, o erupţie extraordinară îmi cuprinse fiinţa – carnea, sufletul, spiritul îmi erau inundate de bucurie şi de fericirea zguduitoare de a fi revăzut-o pe fata pierdută şi regăsită, care se părea că mă aştepta şi ea. Fiinţa îmi fu năpădită de un fluid vital ce-mi străbătea arterele, îmi regenera celulele, făcea să renasc. În câteva zile, sub efectul acestui şoc miraculos, boala mea a cedat tot atât de brusc precum apăruse. Doctorul s-a mirat şi el de această vindecare rapidă, însă era departe de a bănui care putea să fie cauza. Eu ştiam cu exactitate de unde venea această vindecare şi cine era sursa ei. Se produsese, pur şi simplu, un miracol – dacă miracol se poate numi aşa ceva. Şi atunci am constatat, din proprie experienţă, că un şoc moral, o explozie sufletească benefică poate să aibă asupra organismului efecte mai mari şi mai radicale decât orice tratamente sau medicamentaţii ştiinţifice. Această experienţă m-a legat profund, definitiv, de fiinţa care contribuise, fără să ştie nimic, la vindecarea mea, la *salvarea mea*. Am

www.ziuaconstanta.ro

căpătat conştiinţa că ei îi datorez viaţa şi că trebuie să-i fiu recunoscător.

Era foarte frumoasă, elegantă, seducătoare din toate punctele de vedere, părea a fi o cititoare devotată a bibliotecii, nu părea deloc superficială, înclinată spre cochetării sau flirturi frivole – ca cele mai multe studente care veneau să citească acolo – totul în ea exprima ceva grav, atânc, serios, care mă tulbura şi mă atrăgea, ceva care răspundea parcă aspiraţiilor mele intime.

De-atunci L. a intrat în viaţa mea ca un drog ce mi-a infestat sângele. Nu ne-am cunoscut imediat, au mai trecut câteva zile, apoi, într-o seară, mi-am luat curajul de a mă duce să-i vorbesc. Ardeam ca o torţă. De la primele cuvinte, totul s-a limpezit, ea m-a ajutat să mă liniştesc şi am început să vorbim despre noi simplu, firesc, ca şi cum ne-am fi cunoscut demult şi acum ne-am fi reîntâlnit, după o lungă vacanţă. Era o seară minunată de toamnă bucureşteană, am ieşit împreună, în oraş, ne-am plimbat până la miezul nopţii pe străzi pustii, apoi am condus-o, la căminul de studente din strada Dianei, unde locuia. În câteva ceasuri ştiam totul unul despre celălalt, îi mărturisisem cea a însemnat ea pentru mine, cum mă salvase de la o moarte aproape sigură, cât de mult m-am gândit la ea în cursul verii, cât de fericit sunt că am întâlnit-o.

Între timp mă mutasem în camera de la mansardă din Calea Victoriei 168 „camera cu lipici", cum spunea gazda mea. Într-adevăr, acolo a venit L. pentru prima dată la mine, acolo s-a pecetluit prietenia noastră, acolo a început epopeea consemnată în paginile de faţă.

www.ziuaconstanta.ro

EPILOG

Am transcris paginile precedente, din cele nouă caiete cu însemnări rapide, dezordonate şi încâlcite, după 35, aproape 40 de ani. Cine ar fi crezut că ele vor rezista atâta vreme (de fapt, a fost un noroc că s-au păstrat, date fiind evenimentele petrecute între timp şi prin care ele au trecut ca nişte fulgi în bătaia furtunilor) şi că vor fi descifrate de aceeaşi mână care le-a scris atunci? Transcrierea este absolut fidelă textului original, şi dacă am efectuat-o este numai pentru a da o formă mai accesibilă acelor însemnări făcute în fuga condeiului, uneori aproape indescifrabile, asupra cărora nimeni nu s-ar fi încumetat să-şi aplece ochii, obosindu-se să le găsească un sens. Bătute la maşină, ele devin mai atractive, oricum lizibile. Nu-mi creez iluzia că, şi aşa, cineva le va citi vreodată. Sau, dacă vor stârni vreo curiozitate, vor sfârşi repede prin a produce decepţie prin romantismul lor anacronic, prin lipsa de interes a faptelor descrise, care nu vor mai trezi nici un ecou în oamenii de mai târziu.

Conştient de toate acestea, am ţinut totuşi să le dactilografiez, crezând că ele, aceste pagini, ar putea avea oarecare însemnătate pentru amatorii de curiozităţi psihologice şi literare. Evident, nu se află aici nu tratat de etică, nici unul de istorie literară, şi nici de exerciţii intelectuale. E însă o *Experienţă* de om, mai mult chiar, o Viaţă. Al cărei merit stă în singularitatea ei şi în sinceritatea redării. Mulţi ar zâmbi ironic citind aceste pagini. Unii l-ar compătimi pe autor, alţii poate, l-ar felicita în gândul lor. Se găsesc aici de toate, pentru toţi: dar psihanaliştii ar putea fi cei mai tentaţi să exploreze terenul. Sunt liberi s-o facă! Liber e fiecare să ia ce-i place. Dar să nu-l judece pe autor altfel – mai aspru sau mai blând – decât el însuşi s-a judecat pe sine în dese rânduri.

Între anii aceia şi prezent, se interpune o viaţă de om. Am supravieţuit multor cataclisme – sufleteşti, sociale, istorice - şi asta este singura mea mângâiere, astăzi. Mulţi dintre oamenii şi prietenii de atunci au dispărut, s-au pierdut în vălmăşagul existenţei, sau pur şi simplu au îmbătrânit. Avem acum peste 60 ani, vârstă ce ni se părea în tinereţe matusalemică, pe care nu speram s-o atingem atunci şi pe care vrem acum s-o prelungim cât mai mult, cei ce ne aflăm încă în viaţă. Omul nu se satură niciodată să trăiască, chiar dacă a devenit o epavă

www.ziuaconstanta.ro

sau un cadavru (aşa cum sunt unii dintre membrii generaţiei mele, care zac paralizaţi la pat de ani de zile).

În ceea ce mă priveşte, n-am realizat, ca operă creatoare (în literatură), nimic din ceea ce visasem să fac, toate proiectele au rămas în cartoane, toate năzuinţele s-au spulberat pe rând dar mă declar mulţumit de viaţa ce mi-a fost hărăzită de zei. Şi poate că acesta e lucrul principal. Să trăim – adică să ne bucurăm de marele privilegiu ce ne-a fost acordat de a ne scălda în lumina Soarelui, de a gusta din roadele Pământului, de a avea, fie şi pentru o clipă, conştiinţa că participăm sau că privim acest spectacol minunat care este plutirea astrelor în haos – să mulţumim zeilor că ne-au acordat această favoare. Eu le mulţumesc din plin. Căci am motive să o fac. În primul rând, am ajuns la o vârstă pe care, cum am spus, nu credeam, în tinereţe, că am s-o ajung. În al doilea rând, am avut parte de o tovarăşă în viaţă, în persoana soţiei mele, foarte devotată în toate privinţele, răspunzând tuturor aspiraţiilor mele intime, pe care am iubit-o totdeauna şi care mi-a făcut totdeauna plăcere să fiu şi să trăiesc alături de ea. Am sărbătorit în vara aceasta 34 de ani de căsătorie, dar n-am încetat să am pentru ea aceleaşi sentimente din vara lui 1944, când am cunoscut-o. Dacă evenimente şi tragedii exterioare nu ne-ar fi tulburat existenţa în decursul anilor, am fi fost *cei mai fericiţi* oameni din secolul acesta. Fiindcă ne-am înţeles prefect – la nivelul supremei lucidităţi – ne-am potrivit în toate (la suflet, la gânduri, la bucurii şi dureri, la aspiraţii), ne-am ajutat unul pe altul, am fost mereu *nedespărţiţi*. Ceea ce visam în tinereţe să întâlnesc – o femeie pe care s-o iubesc cu adevărat şi în preajma căreia să nu mă plictisesc niciodată – am întâlnit. Mă simt dator să mulţumesc Destinului că mi-a oferit această şansă. Luchi e o femeie care a corespuns tuturor deziderateloor mele. Cu nici o altă femeie – spun asta cu întreaga răspundere pe care o implică asemenea afirmaţie – n-aş fi putut convieţui atâta vreme şi n-aş avea încă senzaţia de prospeţime pe care ea ştie să o menţină.

Fac aceste mărturisiri ca un corolar la cele ce sunt consemnate în „Jurnalul" meu. Am suferit în tinereţe enorm, dar am căpătat mai târziu cea mai deplină răsplată pentru jertfele şi suferinţele din anii aceia. Nu am nimic de imputat existenţei, mi-a dat mai mult decât aş fi sperat. Am fost *sincer* în trăirile mele (în toate manifestările mele, din orice domeniu) şi viaţa m-a răsplătit cu aceeaşi sinceritate. Sinceritatea a fost deviza existenţei mele, şi iată că ea nu m-a trădat,

www.ziuaconstanta.ro

nici nu m-a înşelat. Asta să fie singura învăţătură ce s-ar putea trage din exemplaritatea vieţii mele!

Dar L.? Ce s-a întâmplat cu ea?

Am continuat să ne vedem încă vreo doi sau trei ani, apoi drumurile noastre s-au despărţit. N-am mai ştiut nimic de ea. În toamna anului 1944, am întâlnit-o din întâmplare, la un concert, şi eram cu Luchi. Când i-am prezentat-o pe soţia mea, a tresărit şi a privit-o adânc, fără să spună nimic. Eu eram fericit, ea era la fel de dezabuzată. Am revăzut-o în anul 1952 – chiar în ziua când a murit mama – îmi era şi mai străină şi mi se părea mai stranie. Apoi, ultima dată, ne-am întâlnit în 1959. De data asta parcă venea din altă lume. Dăinuia în noi sentimentul unei legături rupte, fără dorinţa de a ne reîntoarce în trecut.

În vara aceasta, în timp ce transcriam însemnările din vechile caiete (retrăind oarecum evenimentele de altă dată), m-am întâlnit cu prietena noastră comună, pianista Maria Fotino. Ştiam că ea a păstrat legătura cu L. Am întrebat-o ce mai face L, dacă se mai întâlnesc, dacă o mai vede. Mi-a spus – spre surprinderea mea – că nu s-au mai văzut de ani de zile, dar că e la curent cu unele întâmplări din viaţa ei. Că fratele ei, ziaristul, a murit, că locuieşte la un alt frate (căsătorit şi cu a cărui soţie nu se avea bine încă din tinereţe, ştiam şi eu asta), că e bolnavă de nervi, a fost chiar internată la Spitalul Central, că e greu accesibilă din pricina reacţiilor ei ciudate. Am luat hotărârea s-o ajutăm, să-i trimitem prin cineva nişte bani, o mică subvenţie lunară, fără să ştie de unde îi vine. Am lăsat-o pe M. F. să se ocupe de treaba asta.

Mai târziu, peste vreo lună, M.F. m-a pus în legătură cu o prietenă a ei, care se ducea din când în când la L. Într-o frumoasă zi de septembrie am rugat-o pe această prietenă să mă conducă la L. şi să mă ajute s-o revăd. Era sceptică, spunea că L. e greu de abordat, dar nu credeam. Am plecat împreună într-acolo, pe o stradă din apropierea cimitirului Bellu. Eu am rămas într-o cofetărie de la capătul străzii, însoţitoarea mea s-a dus acasă la L. şi i-a spus că sunt la cofetărie, că vreau s-o văd şi o aştept acolo. A răspuns că vine peste o jumătate de ceas. Am aşteptat mai bine de o oră, şi n-a venit. Însoţitoarea mea s-a dus din nou la ea, să vadă ce s-a întâmplat, şi a găsit-o cu totul schimbată. Era îmbrăcată în negru ca o călugăriţă (căzuse în mania religioasă!), a spus că nu vine, deoarece n-o lasă fratele ei să iasă din casă (acesta nu era acolo), a intrat în camera ei şi a început să

www.ziuaconstanta.ro

vorbească singură, cu glas tare, vociferând între patru pereți. Cei din curte îi spuneau „Bolnava" și nu se amestecau în viața ei. Însoțitoarea mea s-a întors la cofetărie și mi-a spus: „Nu e nimic de făcut. Schizofrenie!" Refuză orice ajutor, nu voia să audă de nimeni și de nimic, respingea chiar mâncarea pe care fratele ei i-o asigura. Căpăta un ajutor social minim, iar femeile din curte (locuiesc mai multe familii acolo) spun că „boala" ei s-ar datora unei decepții sentimentale, din cauza unui bărbat care a plecat în America (?) fără să-i mai dea nici un semn de viață. Tot ele spun că „Bolnava" posedă trei licențe și din cauza asta și-ar fi „tulburat mințile". Nu știu dacă a existat sau există vreun „bărbat din America", dar știu că L. nu și-a luat nici o licență la Universitate. A trecut însă prin biblioteci, a citit mult, a cunoscut o omenire întreagă, din care azi n-a mai rămas nimic, iar ea a devenit o epavă.

Acum înțeleg multe din comportările ei din tinerețe. Încă de atunci dădea semne de anumite dereglări sufletești și intelectuale. Încă de atunci avea predispoziții spre mania religioasă. Faptul că a rămas singură (celibatară) s-a transformat într-o tragedie pentru ea. Dar dacă s-ar fi căsătorit, căsnicia ei ar fi fost un infern.

Acesta este epilogul zbuciumaților ani ai tinereții noastre.

16 octombrie 1978

www.ziuaconstanta.ro

Pericle Martinescu s-a născut la 11 februarie 1911 în comuna Viișoara, județul Constanța. Cursurile primare le-a făcut în satul natal, iar cele secundare la Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanța, terminate la liceul „Andrei Șaguna" din Brașov. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, fiind licențiat în filosofie (1935). Ca student, a debutat și a colaborat la principalele reviste literare din Capitală și provincie, cu poezii, cronici, eseuri, studii etc., afirmându-se printre exponenții „generației tinere" din anii '30. Debutul editorial s-a produs în anul 1936 cu romanul *Adolescenții de la Brașov* (retipărit în 1991). Au urmat volumele: *Sunt frate cu un fir de iarbă* (poeme în proză, 1941), *Costache Negri* (monografie, 1966), *Retroproiecții* (eseuri, 1973), *Umbre pe pânza vremii* (amintiri, 1985). În ultimii ani a publicat volumele: *Excursie în Ciclade* (1996), *7 ani cât 70* (1997), *Visul cavalerului* (1998), *Figuri în filigran* (1999), *Odiseea editării Poeziilor lui Eminescu* (2000), *Existențe și creații literare* (2001), *Jurnal intermitent* (2001), *Balada morții lui Edgar Poe* (2003). Este autorul a numeroase traduceri din literatura universală clasică și modernă. În anul 2001 a fost sărbătorit de Uniunea Scriitorilor din România ca nonagenar în viață.

ISBN: 973-644-391-4

19.99

www.ziuaconstanta.ro